

W. C. C.

1337

1337
XX-4

933 (I-III)

R E S O L V T I O
D I A L E C T I C A C V M T E X -
T V A R I S T O T E L I S , A D M O D V M R E -
uerendi patris fratris Alphonſi à Vera Cruce Sacri ordinis Eremita-
rum Diui Auguſtini, bonarum artium, & Sacræ Theologiæ Magi-
ſtri, Cathedrarij primarij in Academia Mexicana, olim in
partibus Indiarum maris Oceani: Prouincialis
eiufdem ordinis, in eiſdem
partibus.

Accellit breue epitome totius Dialecticæ.

*Nunc tertio ſummo ſtudio, fide, exactaq; cura reuiſa ab autore, & à plurimis mendis correctâ,
& locupletatâ: in ſertis multis integris quæſtionibus, quæ deſideraban-
tur à doctis in alijs editionibus, maxime in poſterioribus.*

S A L M A N T I C A E .

Excudebat Ioannes Baptiſta à Terranoua.

Anno. M. D. L X I X .

Expenſis Simonis à Portonarijs Bibliopolæ.

Eſta taſſado en

ON Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalē, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, &c. Por quāto por parte de vos Fray Vincēte de Quintanilla, Procurador general de la orden de sancto Augustin, en esta Prouincia de España, de la obseruancia, nos fue fecha relacion, q̄ el Maestro fray Alonso de la Vera Cruz de la dicha orden Cathedratico de Prima de Theologia, en la Vniuersidad de Mexico, auia reuisto y de nueuo añadido el libro de Artes q̄ ha siete años poco mas o menos, que con licencia nuestra, auia impresso, en que se contenia las Sūmulas con el texto de Petro Hispano, y la Dialectica con el texto de Aristoteles con los Predicamentos, y Logica Magna: el qual era muy vtil y prouechofo, anſi para lectores como Estudiātes dela dicha facultad, en el qual auia pasado mucho trabajo. Atento nos pedistes y suplicastes os diessimos licencia en forma para le poder imprimir, o como la nra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro cōsejo, por quāto en el dicho libro se hizo la diligēcia que la Pragmatica agora nueuamente por nos se cha dispone. Y fue acordado que deuiamos mādar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon, y nos touimos lo por biē. Por la presente damos licēcia y facultad a qualquier impressor destos nuestros reynos, para que por esta vez pueda imprimir el dicho libro que de suso se haze mencion, sin que por ello cayga ni incurra en pena alguna. Y mādamos que la tal impressio se haga del dicho libro original, que va rubricada cada plana, y firmado al fin del de Domingo de çauala nuestro escriuano de Camara, y delos que residen en el nuestro Consejo. Y que despues de impresso no se puede vēder, ni vēda el dicho libro, sin que primero se trayga al nuestro consejo, juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impressio esta conforme al original, so pena de caer y incurrir en las penas cōtenidas en la pragmatica, y leyes de nuestros Reynos, y no fagades ende al. Dada en Madrid a veynte y seys dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y sesenta y ocho años.

D. Cardina El Licēciado El Doctōr El Doctōr Sua El Licēciado El doctōr Frāncisco
 lis Segunt. Menchaca. Durāgo. res de Toledo. Fuen mayor. Hernā. d̄ Lieuana.

Yo Domingo de çauala escriuano de Camara de su Magestad la fize escriuir por su mandado, con acuerdo de los del su Consejo.

DE Visu summorum iudicium, qui à consilijs sunt Regiæ maiestatis, vidi superiores has quæstiones, ceteraq; alia cōmentaria Reuerendi admodum, ac doctissimi fratris Illefonſi à Vera Cruce in libros Sūmularum Petri Hispani, prædicabilia Porphyrij, prædicamēta Aristotelis, libros de posteriori resolutione: & in nōnulla alia expectantia ad libros topicorum, & elenchorum. Quæ omnia veram continent doctrinam: & liberalium artium studiosis vtilem: quam ob causam merito typis mandari potest.

Doctōr
 Caxa.

Domingo
 Çauala.

IOANNIS CHRISTO-

PHORI CALVETI STELLÆ

Epigramma, ad Lectorem.

ALPHONSI Crucis sapientia nota per orbem

Doctrinæ nitido corda liquore rigat.

Non opera hæc cernis Doctoris magna periti?

Miraris: scito cælitus esse data

Sed magis Auctorem, si noffes Candide Lector,

Suspiceres, dicens, carmine pauca refers.

Moribus est sanctis, & claro excultus honore:

Virtute, & vera Relligione nitet.

Hunc Deus Indorum Doctorem misit in orbem,

Vt pietatē feros imbueret populos.

Vnde suum meritò vocat hunc gens Inda parentem:

Vtq; suum patrem Mexica Regna colunt.

Tres illustrarunt Heròes Mexicon ingens,

Per quos nunc credunt Indica Regna Deo.

Indos Fernandus domuit Cortesius acer.

Indis Alphonsus dogmata sacra dedit.

Et quos possedit regnator maximus orbis

Carolus Augustus, quosq; Philippus habet.

Ingenuas artes primus transevit ad Indos

Alphonsus, doctas instruitq; Scholas.

Egregiè linguam caller, ritusq; sacrorum:

Et mores scit, quos Indicus orbis habet.

Est Sophiæ eximius sacræ simul atque prophanz

Doctor, vt hæc etiam scripta diserta docent.

Queis & Aristotelem exponit, doctumq; Platona,

Et quicquid Veteres exhibuere Sophi.

Munera contemnit, rumidos contemnit honores,

Et fungi renuit Præfulis officio.

Sed tantum ad sedes Indos perducere cæli

Curat, & vt fructus offerat ipse Deo.

Vtque Augustini vestigia sancta sequatur,

Hæc dedit ingenij nunc monumenta sui.

Ergo Magne pater tantum complectere Alumnum,

Nam decus est fulgens Ordinis ille tui.

A 2

✻ IOANNES PAVLVS BRIS ✻

SENSIS TYPOGRAPHVS IN CIVI-

tate Mexicana, in noua Hispania, in partibus In-
diarum maris Oceani Lectori. S.

MILLE scholasticorum vocibus (imò verò & rectè sen-
tientium) vbiq; est vrgentissimè expetitū, vt florida sciē-
tiarum scientia, ac disciplinarum disciplina, ex perplexis-
sima instituendi serie, qua illam dialecticorū quàm plu-
rimi, dum adolescentiē auiditati nimium indulgent, ob-
nubilarunt: in graphicam, & consentaneam formam iam tandem lon-
go. (vt aiunt) postliminio rediret. Tot nanq; erant sophismatum no-
di, tot Elenchorum incursus, tot sphingica argumenta, vt nec Theseo
Labyrinthi perscrutatori, nec Alexandro nodorum solutori, nec Apol-
lini ipsi Delphico rerum omnium præscio, aditus pateret, aut via. Lon-
gum esset in præsentiarū repetere, quos anfractus, quos impetus, quas
vices dialectica perpessa sit. Quemadmodum à natura profisciscatur,
arte iuuetur, exercitamentoq; & labore perficiatur. Vt Chrysippus in-
ceperit, breuiauerit Plato, in succinctumq; epitome, atque compendiū
Aristoteles redegerit, breuius Petrus Hispanus. Post quē ita sese inges-
sit hic cauillorum abusus: vt decentissima & pulcherrima, turpis pror-
sus, & puerorum nœniis peruia nostra dialectica effecta sit. Dederunt
vltimò operam doctissimorum pleriq;, quo illam suo splendōri restitue-
rēt, quibus quidem Horatianum illud non ineptè opponi possit, quod
in arte poëtica testatur. Breuis esse laboro, obscurus fio. Sectantem le-
uia, nerui deficiunt animiq;. Qui rem vnā prodigialiter prosequi-
tur, Delphinum siluis depingit, fluctibus aprum. Alij namq; tanta bre-
uitate vsi sunt, vt reciderint turpius. Alij ea prolixitate: vt dum ea addu-
cunt quæ irrident, & ea rursus quæ sequuntur, scriptum & in tergo nec-
dum finitum Orestem composuerint. Vnus est noster Alphonsus, qui
inter dialecticos omnes medium, in quo recti summa consistit, beatif-
simè est consequutus. Non aliter, quàm inter philosophos omnes om-
nium princeps ipse Stagiritæ Aristoteles, aut inter colores Cyaneus.
Hunc igitur lector candidissime amplectere, nostrosq; labores (quan-
do tuæ utilitati incumbimus) auidè excipe, & humaniter

foue. Mexici ex nostra chalcographica officina

Idibus Iunij. Anno. M. D. LIIII.

5

FRANCISCVS CERVAN-

TES SALAZARVS TOLETANVS,

bonarum artium candidatus, & in celebri nouæ

Hispaniæ Academia Mexicana Rhetoricæ

professor, candido

Lectori. S.

TRIA sunt, & ea quidem potissima, candide Lector, quæ dignâ lectione, & vt nocturna, diurna q; manu versentur, in lucem prodeuntia opera reddunt. Materiæ utilitas, tradendi modus, & scriptoris auctoritas. Quæ omnia si in vniuersum cõsideres, lecto dũ taxat operis titulo, haud me profectò quo cætera percurras, indigebis suasore. Nam in uitat primũ, quæ de Dialectica est materia,

Allicit deinde intra modũ cõsistens orationis ductus. Incendit præterea authoris nomen, multis ab hinc annis, orbi vtriq; plurimis singularis doctrinæ suæ documentis editis celeberrimũ. Hæc eadem, tam etsi paulò latius, me authoris discipulo (velo etenim, quæ penicillo vtcũq; possum contegere nolo) audire libuerit: non dubito, quin sponte currentem, acutissimis calcariibus citem, & vrgeam. Nam si artium, quibus humana vita feliciter & beatè traducitur, tria genera sunt: vt aliæ ad cognoscendas rerum naturas, quæ à Græcis Physicæ, à Latinis naturales dicuntur, aliæ ad mores cõponēdos, quas Græci Ethicas, nos morales dicimus: aliæ ad orationem, & dicendi regulas pertineant, quas Græcè Logicas, & Latinè rationales vocamus. Et in omni oratione, quæ digna sit legi, vt emendata, vt elegãs, vt probabilis sit exigitur: ac probabilitas, quæ præcipua est in quouis sermone pars (nam sola non persuadet modò, sed conuincit) iudicio & inuentione, duabus in quas diuiditur, Dialecticæ partibus continetur. Quis erit (modò non desipiat) qui si facere fidem cupiat, non omnes de Dialectica libros euoluat, & veluti post longã peregrinationẽ, nõ in eo quiescat, in quo vno, sine obscuritate delectet breuitas, placeat sine confusione ordo, doceat sine difficultate oratio, detineat sine fastidio præceptorum traditio, & in summa, in quo vtile sic permixtum sit dulci, vt omne tollatur punctum. Ad quã & materiæ utilitatem, & procedendi formam, quæ duo, rariùs quam fax aurea contingunt (nam hic piscis nõ est omnium) si autoris clarum nomen accesserit, nõ erit quid vel audissimus desideraret, vel Momo mordacior, qui cum Venerem non posset, sandalium eius culpauit: carpere, aut reprehendere queat. Quid mihi voluerim (nisi prorsus torpes, & cæcus es) vidisti. Nũc quod tuũ est p̄sum, na ego meũ absolui, Dialectica hæc, quæ velut renata omni cõmodo, & laude referta in mediũ prodeũt, lege, discce, & tere. Qua vna re, & tibi abundè cõsules, & auctori, neq; melius, neq; copiosius vnquã gratiam referes. Quem religione monachũ, instituto Augustinianum, professione Theologum, uita integrũ, omni doctrina eximiũ, & quod mirabere (nam scientia inflat) modestia singularem: prolixiori epistola, vt ipsum imp̄siũs diligeres, tibi cõmendarem: nisi vereretur, quod re ipsa cõperies, id frustra laudari aut parum efferri, quod suo se testimonio commendet. Bene vale, Mexici. Idibus Iulij. Anno partæ salutis. 1554.

INCLYTAE SCHOLAE

MEXICANÆ TAPVD NOVAM HISPANIAM

efflorenti frater Illephósus à Vera cruce, Theo-

logus, & primarius moderator in eadem Aca-

demia: ex eremitis sancti Augu-

stini Ecclesię doctoris, & pro-

uincialis eiusdē ordinis.

S. & incrementum.

V M saepe mecum premeditaret, Rector magnifice, doctores clarissimi, magistriq; grauiissimi, cui resolutionem dialecticā, quam in vtilitatem eorū, quibus breui ad verā sapientiam, & scientiarū reginam Theologiam peruenire in animo est, dicam, sponte sese obtulit vestrum hoc auspiciatissimum Collegium, & Schola, ex vobis veluti ex viuis quadratisq; lapidibus nuper erecta. Cūq; in eodem albo simus ascripti, in idemque dignissimum sodalitiū admisi: quā prōptus sim in vestrū quoq; obsequiū, & cōmunis ac floridæ Academiæ emolumentū: ne ingratitude nota inuram, opere testari, & ostendere, consentaneum duxi, atq; decorū. Quapropter doctores ornatissimi, hāc nostrā opellam in Aristotelica dialectica, quā olim inter legendū absoluiimus, vobis liberissimè offerimus. Habeat posthac vestrū hoc bonatū literarū vberriū gymnasium, fœlicissimis auspicijs inchoatū, librorū suppellectilem: vt adolescentulorū pullulantia ingenia, sese possint exercere: & velut in agone cōtēdendo, citissimè ad illā maturissimā Theologiæ frugem peruenire. Sunt quidem (nec inficior) qui magna de Dialectica hac, quā etiā magnā vocāt, tradidere: prolixè tamen, & quæ sine tēporis iactura (quā nulla maior) perdisci facile queāt. Vel quia superflua multa: vel quia nimīū difficilia, ac supra iuuenū caput proponūtur. Nos tamen (sicut in summulis tradendis) consiliū hoc sumus sequuti: vt quæ vtilia, quæ necessaria, in prædicabilibus, prædicamētis, & posterioribus sunt, in vnum cōgesserimus. Accipite ergo viri excellentissimi, hoc quāuis exiguū munus: quod si ex animo penseris, non argēto, non auro huic nostro Indico, erit æquiparandū. Excipite (inquā) meū hoc ardentissimum desiderium bona studia iuuandi, superflua omnia abscindendo, & pro virili facultatis cādo ri consulendo. Et quidē nō adductione nouorū, sed granorū ex spinis, & tribulis collectione, viam aliās difficilem, peruiam prorsus, ac apertā ostendimus. Quod institutum, & si alij non contēnendi autores ante nos conati, ac exorsi fuerint: argumētorum exercitamentum, ac Aristotelica expositio, in suis lucubrationibus à nōnullis desiderabatur. Quod si hic noster conatus vobis arriserit, calcaria ad Physica pariter & Theologica compendiarīa via tradenda, addita sentietis, in hac nra tertia editio ob gratiam studiosorū in antiqua Hispania quibus aridet opus. Idq; ipsis in stanter petentibus: tot de nouo adduximus, vt ferè nouū opus videatur plurimis insertis, & quæstionibus de nouo disputatis multis, & quæ deerat in alijs editionibus circa posterioriasticā cōsiderationem cōpleuimus per Dei gratiam. Valere Hispani. Anno 1568.

QVAESTIONES PRO OE- MIALES LIBRI PRÆDICABILIVM

Porphyrij: editæ à R. P. F. Alphonso à Vera Cruce, ar-
tium, & Theologiæ magistro, ordinis eremitarû
S. Augustini, & Cathedræ primæ modera-
tore in vniuersitate Mexicana, in
partibus Indiarum maris
Oceani.

QVÆSTIO PRIMA procemialis. Vtrûm dialectica sit scientia.

CVM prima intelle-
ctus operatio sit sim-
plicium apprehensio,
in hac scientia rationis
(quæ Dialectica est)
primò de simplicibus
vocibus agendum erit,

quem ordinem & Aristo. seruauit. Et primo de illis quinq; prædicabilibus, seu quinq; vocibus, quæ à Porphyrio sunt traditæ. Et primo loco occurrit vniuersale, quia istæ quinq; voces vniuersalia quædam dicta sunt. Verûm ante omnia oportet de no stre Dialectica monstrare, & quòd scientia sit, & suum subiectum habeat.

Quid sit scientia.

¶ Conuenit primò cõsiderare, scientiã esse habitum cõclusionis, productum ab intellectu, per discursum syllogisticum. Vt est assensus huius. Omnis cõsequencia est illatiua consequētis ex antecedenti in ista sciētia. Hic per habitû intelligo, quandã qualitatem existentem in potentia, inclinãtem eã, & disponentem ad producendû similes actus ex quibus genitus est. Non tamen intelligitur, quòd sciētia sit habitus vnus numero, vel vnus tantum cõclusionis: sed dicitur habitus vnus, sicut & sciētia vna, per aggregationē, & ordinem quem habet habitus diuersarû conclusionum ad aliquod vnû subiectû. Hoc notato, sit prima cõclu.

Quid habitus.

Prima conclusio.
Prima ratio

¶ Dialectica est propriè scientia. Patet auctoritate omnium loquentium. Et ratione sci. Vbi est aggregatio plurium habitû, plurium conclusionum, quæ cõclusiones per syllogismum demonstratiuum demonstrantur, ad vnum primum subiectum ordi-

nem habentium, ibi est scientia vera: sed in ista Dialectica id euenit: nam Dialecticus multos habet assensus conclusionum, probatos, & causatos per demonstratiõem, vt cõstat. Secundo sic. Vbi est inuenire definitionem quid rei, & definita, & proprias passionem, ibi & demonstratiõis materia erit, & consequenter scientia, vt dicemus infra in libris Posteriorum: sed in hac sciētia est huiusmodi inuenire.

Ratio. 2.

¶ Secunda conclusio. Dialectica non solû est scientia, sed est vna specialis. Patet: quoniam vnus subiecti, vna est sciētia (vt Aristoteles ait primo de anima, tex. co. 38.) sciantur scientiæ, quemadmodum & res, de quibus sunt. Et primo poste. co. 42. sed Dialectica vnus habet subiectum, cui tribuit ea de quibus considerat: putã syllogismû, vel ens rationis, vel argumentationem: ergo est vna per aggregationē. Et eò specialis dicitur, & propriû subiectû habet: nã sicut ab vnitate subiecti vnitas, sic ab speciali subiecto specialis scientia. Et si aliquãdo Dialectica videtur esse communis scientia, quia ea & Rhetoricus, & quilibet alius vtitur definiendo, & diuidiendo, hoc erit vt vtens: nam vt docens, ipsa specialis est: & ex suis principijs suas probat conclusiones: nam vt vtens, id est, vt in alijs scientijs vtimur suis præceptis: vt definiendo in Physica, & diuidiendo in Metaphysica, esset sciētia communis. Et sic etiam vocatur, ad omnium methodorum principia viam habēs. Methodus Græcè, est latinus callem appellat: callis, autem via stricta breuis, & recta cito ducens viatorem ad optatum terminum. Hęc logica facit. Et quarto Metaph. Aristote. enumerat inter scientias communes. Quapropter dialecticus artifex generalis nuncupatur. Et secundum hanc rationem, modus sciendi interdû vocatur, sine quo aliæ scientiæ nequeunt attingi. Et vocatur ars, vt dicit collectiõem multo-

Cõclusio. a

Aristo.

Dialectica vt docēs specialis scientia est.

rum principiorum ad vnum finem: quod & de scientia dicitur.

Côclusio. 3. ¶ Tertia conclusio. Subiectum Dialecticæ (vt ex Aristotele elicitur. 4. Metaphy. tex. co. 3. & 5. à S. Tho.) est ens rationis, vt est

Prima ratio

ly ens commune ad omnia entia rationis. Nam illud est subiectum in Logica, per quod ipsa distinguitur ab alijs realibus, & sermotionalibus sciētis: sed ens rationis est hoc, per quod Dialectica ab alijs distinguitur: ergo. Maior est Aristot. & minor: nā quia ens ratiois est de quo Logica tractat distinguitur ipsa ab alijs sciētis realibus: & quia ens rationis est tanquā quid derelictum ex operatiōe intellectus, Dialectica, distinguitur ab alijs sermotionalibus sciētis.

Ratio. 2.

¶ Secundo. Sicut se habet obiectum ad potentiam, sic subiectum ad scientiā: sed ideo aliquid dicitur esse obiectum potētiae, quia omnia quæ ad potentiam pertinent, sub ratione illius considerantur, vt in visua potētia color, ergo, sic & in subiecto scientiæ: sed omnia quæ in Dialectica tractantur, secundum hanc considerationem entis rationis tractantur: ergo illud erit subiectum eius. Hæc probatio elicitur ex dictis Sæct.

S. Thom.

Thomæ p. p. quæstio. 1. articulo. 7. Et sic dicendum, quod subiectum Dialecticæ neque est argumentatio, neque syllogismus, sed solum ens rationis: nam Logica est de definitione, & diuisione: de quo non dicitur argumentatio, neque syllogismus.

Subiectum, obiectū, materia circa quā idē re.

¶ Sed hæc considerandū est, quod hæc tria, subiectum, obiectum, & materia circa quā, licet sint idem secundū rē, differunt tamen ratione. Nam scientia respectu subiecti sui habet triplicem actum. Primo simplicem cognitionem: & secundum hanc considerationem, subiectum vocatur materia tanquā primum præsuppositum. Secundo habet actum definitiuum subiecti, & tunc subiectum, vt respondens huic actui, vocatur obiectum. Quia sicut se habet obiectū ad potentiam, sic subiectum ad scientiam. Sed ratio continens obiectum potētiae, in ratione obiecti est illa, per quam omnia quæ cognoscuntur à potentia, habent attributionem, ergo sic de subiecto scientiæ, & illa ratio definitiua est: vt si coloris sit definitio respectu potētiae visui, cuius obiectum est color. Tertius actus est demonstratiuus, & sic subiectum respondens huic, vocatur subiectum: quia subiicitur in conclusione respectu passiōis. Vt in hac. Omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis hō est risibilis.

¶ Contra cōclusionem principalem fit argumentum. Omnis sciētia est qualitas realis: sed Dialectica est scientia: ergo qualitas realis: ergo non de enterationis. Patet maior, Nihil est scibile, nisi sensibile, & illud oportet sit reale. Item. Subiectum scibile oportet sit ens reale: quia causat reale qualitatem id est scientiam.

1. Argumē.

¶ Ad hoc respondetur, concedendo scientiam esse qualitatem realem: ergo non habet pro obiecto ens rationis: nego consequentiam: nam licet sit ipsa sciētia ens reale, & scientia realis, ex parte obiecti vocatur scientia rationalis.

Solutio.

¶ Contra primam conclusionem ex Aristot. fit argumentum, probando non esse scientiam. Nam. 4. Metaphysic. text. co. 5. ait, Dialectica est tentatrix, sophistica, & apparens scientia: si ergo tentatrix, & apparens, non erit verè scientia.

Argumē. 2.

¶ Respondetur, Aristot. non negare eam esse scientiam: solum dicit eam non scientiam, circa id quod versatur Metaphysicæ & hoc est verum: nam Dialectica comparata sciētis realibus, erit modus sciendi, & non scientia, quia tunc capitur vt vtens, & non vt docens. Secundum tamen se considerata, non tentatrix est, sed per propria sua principia procedens.

Solutio.

¶ Scotus tamen in sua Dialectica, quæstio. 2. dicit, subiectum proprium dialecticæ esse syllogismus, quia est potissima de eo consideratio. Albertus Magnus sequitur Auicennam, & Algazel. tenet argumentationem esse subiectum in Logica, quia id subiectum est, quod docet id ad quod ordinatur talis scientia: sed Dialectica docet nos qualiter à notis ad ignota procedendum, quod fit per argumentationem. Sed tamen quod sit ens rationis tenendum est.

Opo Scot.

Albertus.

¶ Quarta conclusio. Subiectum huius libri prædicabilium propriè vniuersale est. Patet, quia id potissimum de quo tractatur in prædicabilibus, & omnia quæ tractantur ordinem habent, & attributionem ad vniuersale derelictum per operationem intellectus.

4. Cōclusio Ratio.

¶ Vniuersale id est, quod de pluribus prædicatur vniuersè & diuisim, vt ly homo, vniuersale dicitur: siquidem de pluribus contentis sub eo dicitur. Vt de Ioāne, & de Petro: nam Petrus est homo, & Ioānes est homo. Similiter animal est vniuersale quoddam, quia de pluribus dicitur, eadem ratione, vt de homine, & de equo. Et quia illa de quibus

Vniuersale quid est.

de quibus dicitur, sunt quedã contẽta sub illo (& si contenta non essent sub illo, non de illis diceretur) vniuersale vocatur. Similiter & vocatur prædicabile: nam ly homo, in quantum primò significat naturã humanam communicatam pluribus indiuiduis in specie humana, ideo vniuersale, & non singulare est ly homo: & quia prædicatur de omnibus illis, quibus illa talis natura cõmunis inest, vocatur prædicabile: vt idem sit vniuersale, & prædicabile: nisi quòd vniuersale dicitur, quia continet illam generalitatem, & vniuersalitatẽ rerum contentarum in eo: & prædicabile eo fit, quia de illis prædicatur verè.

Quomodo vniuersale per operatione intellectus constat.

¶ Istud vniuersale, de quo est mentio, per operationem intellectus causatur. Nam in intellectu audita hac voce homo, & significatione cognita, format cõceptum, seu notitiam distinctam omnium hominum. Et quia habet virtutem distinguendi, & separandi illa, quæ in veritate separata nõ sunt: considerat vnã naturã communem omnibus hominibus, tãquam si esset seorsum separata ab omnibus indiuiduis, quam participat omnia indiuidua: & illam vocat speciem: & illa vocatur vniuersale, & prædicabile. Et sic Dialectica, quæ propriè scientia est, & rationis scientia, habes p̄ obiecto ens rōnis, cõsiderat primò, & principaliter, & directè de istis fabricatis per rationem vniuersalibus. Et hæc vis intellectus eo constat: quia quicquid in aliquo recipitur, ad modum recipientis recipitur. Et cum intellectus sit potentia non materialis, potest rem intelligere immaterialiter.

Prædicabile cõsequit ad vniuersale.

Cum ergo iste Porphyrij liber de quinque prædicabilis sit, genere, specie, &c. est & de quinque vniuersalibus. Prædicabile enim cõsequitur ad vniuersale, sicut propria passio ad suum subiectum. Sicut eo quod homo est, consequitur risibilem esse: sic eo quod vniuersale est plura continens, cõsequitur & prædicabile esse.

QVÆSTIO SECVNDA. De indiuiduo.

Sicut vniuersale id est, quod de pluribus vniuoce dicitur: sic indiuiduũ & singulare vocatur, quia de vno tantum dicitur. Vt Petrus & Ioãnes, indiuidua sũt,

quia Petrus non est vniuersale, nec prædicabile: eum non dicatur de alijs. Et licet naturam in se habeat communem, quæ pluribus cõmunis est, & ideo vniuersale, & prædicabile: sed tamen considerata natura, vt in ipso Petro, vel Ioanne est, est indiuidua, & singularizata per accidentia indiuiduantia. Et non habet rationem vniuersalis, neque prædicabilis, sed indiuidui, & singularis. Nec obstat quòd Petrus stet pro illo, & illo Petro. Nam non prædicatur de illo, nec eadem ratione de illo dicitur, ob id semper retinet propriam rationem indiuidui, & singularis.

Quid indiuiduum.

¶ Porphyrius indiuidui definitionem tradit sic. Est quod cõsistit ex proprietatibus, quarum collectio nunquam in alio erit eadem. Achi diceret. Indiuiduũ singulare est, vt sua habeat accidentia indiuiduantia, quæ in nullo alio reperiũ possint similia: vt Petrus, habet quidẽ suã quãdã propria accidentia, ratione quorũ indiuiduũ est naturæ humanæ: vt talia in nullo possint simul iuncta inueniri. Nam licet quædam quæ sunt in vno, possint esse in alio, omnia tamen non contingit: per quod indiuiduum ab vniuersale distinguitur. Nam vniuersale, seu natura communis, & illæ proprietates quæ consequuntur ipsam, in pluribus inueniũtur. Sicut natura humana, quæ vniuersale est, reperitur in omnibus ipsis indiuiduis. Et eodẽ modo participatur ab vno indiuiduo, & ab alio: & similiter esse risibilem, esse flebilem, esse disciplinabilem, & Petro, & Paulo, & æqualiter omnibus indiuiduis humanæ naturæ conuenit: sicut latius infra.

Indiuidua in multiplici differentia.

¶ Indiuidua sunt in multiplici differentia: quædã quæ sunt determinate talia, vt in hominibus: quando imponitur hoc nomen Petrus vel Ioannes. Quæ singularia sunt, & indiuidua propriè. Sic & in angelis sunt & nomina singularia, ad significandum in angelis propria indiuidua, vt Gabriel, Raphael, &c. Et in demonibus, in animalibus domesticis, in fluitijs.

Titelman.

¶ Considerandum tamen venit (vt dicit Titelmanus) quòd huiusmodi singularia indiuidua, quæ verè indiuidua sunt, plerunque ex vifuz originis cõmuniã, & vniuersalia sunt: Vt ly Adã, si respiciamus ad Hebrææ vocis significationem, cõmune nomen est, eum terrenũ hominẽ significet, & huius cõditionis sit omnis homo. Quod Apost. ostendit dicens. Primus homo de terra terrenus. Vbi homo terrenus, vetus homo vocatur.

1. Cor. 15.

Gen. 17.

1. Corin. 4.
Math. 16.

Et quia omnes de terra nati, meritò ly Adā, non singulare, sed vniuersale dicendū foret. Sic & Abraam, secundum partium significationem, gentiū patrem significat: quia pater multarū gentiū constitutus est: quæ significatione culibet Apostolorum posset competere: qui patres multorum, secundum spiritum (princeps enim sunt populorum) qui per Euāgelium Christo nos genuerūt. Sic Petrus dicitur à petra, propter fidei firmitatē. At hoc pacto, Petri sumus: qui in tali confessione radicati sumus. Hęc ergo nomina, & similia, singularia sunt: verum si ad significationis originem attendatur, iam vniuersalia erunt.

¶ Secundo modo indiuiduum capitur pro illo quod capitur cum pronomine demonstratiuo: quod singulare vagum dici solet. Vt in hac. Ille homo currit, vbi solum pro demonstrato. Et aliquādo exprimitur terminus, cui pronomine additur: aliquando subiectetur, vel ad vituperium: vt quando accusabant Christum apud Pilatum, Hūc inuenimus subuertentem gentem nostrā. &c.

¶ Verū considerandum est, non omnia pronomina demonstratiua hoc efficere posse singulare: non solum quæ sunt primitiue speciei: sed deriuata ab eis non faciunt: vt cum dico, vestis mea, domus mea, vestrum prædium, noster amicus. &c. Ista pronomina addita termino communi, non faciunt singulare vagum: nam domus mea, & prædium meū, si plures habeo domos, & prædia multa, pro illis omnibus stat.

¶ Huic indiuiduo & additur alius modus indiuidui etiam vagi, quod refertur ad vnū singulare: ob quod sic indiuidua vocari habent: nec tamē determināt ex impositione nominis, neque ratione pronomine demonstratiuis: vt Aliquis homo, Aliquis equus, vt Arist. in prædicamentis tradit, vocans primas substantias, id est singulares.

QVÆSTIO TERTIA

De prædicationibus.

VI A ergo de prædicabili, & vniuersali hic sermo, oportet latius ista duo declarare. Et primò de prædicatione, quod duplex ea sit. Ante omnia considerandum

erit, inter nominales, & reales (salm in modo loquendi) tam in hac materia, quam in alijs, esse differentiam. Quippe qui nominales, nominibus tribuunt primo & principaliter subiectionem, & prædicationem: ob quod vocati sunt nominales. Sed tamē sic tribuunt nominibus subiectionem, & prædicationē, vt intelligant, talia nomina sic subijci, & prædicari loco rerū. Nam (vt ait Arist. in li. 1. Elenchorum (quia res ad scholas adducere nō possumus, vt imur terminis pro rebus. Pro eis facit, quæ Arist. in antepædicamentis. Eorum quæ dicuntur, quædam cum cōplexione, alia sine ea: sed hoc quod est esse cum complexione, vel sine, terminorum est, & non rerum.

¶ Reales (vt sunt antiqui Thomistæ, & Scotistæ) licet concedant terminos subijci, & prædicari, non tamen principaliter, & per se, sed ratione quorū ponuntur in prædicamento: & non quomodocūq; sed secundū esse cognitum, quod habent in intellectu. Et isti adducunt pro se etiam Arist. qui in antepædicamentis ait. Eorum quæ sunt, quædam prædicantur de subiecto: vbi prædicationē videtur rebus tribuere. Itē, quia illa propriè prædicantur, quæ propriè in prædicamento ponuntur: sed res sunt huiusmodi, & nō termini. Et minor huius syllogismi constat ex eodem Arist. in prædicamentis: vbi proprietates prædicamentorum rebus tribuit. Ex istis breuiter dictis, mysterium (vt ita dicam) intelliges, quando audias nominales sic sentire, realibus contrarium opinantibus.

¶ Prædicatio nil aliud est, quam enunciatio, in qua aliquid de aliquo dicitur, vel aliquid ab alio remouetur. Primum ponitur propter prædicationes affirmatiuas. Secundum, propter negatiuas. Exemplū primi, Homo est disciplinabilis. Exemplum secundū, Homo non est brutum.

¶ Prædicatio primò diuiditur in identicā, & non identicā. Identica est, in qua synonymū de synonymo: vt Homo est homo, Petrus est Petrus: sed oportet hoc sit secundum significationem, secundum quā sunt synonymi: nam in hac, Homo est homo: si ly homo, à parte subiecti materialiter capiatur, & à parte prædicati formaliter, non erit identica: quia non synonymum de synonymo.

¶ Prædicatio non identica, quædam disparata est: & est illa, in qua disparatum de disparato: vt homo est lapis. Illi vocātur termini disparati, qui de se inuicem non possunt

Differentia
inter nomina
les, & reales.

Aristot.

Thomistæ,
& Scotistæ,
antiqui rea
les sunt.

Aristo.

Prædicatio
reb' tribuit

Aristo.

Quid præ
dicatio.

Prædicatio
identica, &
non idética

sunt verè affirmari.

¶ Prædicatio non disparata, quædã essentialis: & est, in qua nullum extremorum cõnotat extrinsecè supra reliquã: vel si connotat, connotatio vnus est superior ad cõnotationem alterius. Exemplum primi, vt Homo est animal. Exemplũ secundi, Albũ est coloratum. Vtraq; vocatur essentialis prædicatio: in secũda enim cõnotatio de ly album, est inferior ad cõnotationem de ly coloratum. Et prima est essentialis, quia de essentia subiecti est prædicatum.

Prædicatio
accidẽtalis.

¶ Prædicatio accidentalis est, in qua aliquod extremorum cõnotat extrinsecè supra reliquum: & connotatio vnus non est superior ad connotationem alterius: vt in hac, Homo est sapiens: extrinsecè connotat sapiens, supra ly homo. Exemplum secundi, Lineatum est coloratum. Quantum est quale.

Prædicatio
directa.

¶ Prædicatio directa vocatur, quando superius de suo inferiori, vt in hac. Homo est animal: Album est coloratũ. Homo est sensibilis. Vel contingit, quando connotatiuum de absoluto: vt hic. Homo est albus. Vel æquè connotatiuum de æquè connotatiuo: vt Album est dulce. Vel magis de minus connotatiuo: vt Comedens est ecenãs. In his omnibus est prædicatio directa. hic notandum videtur quod Ioan. de Landino, 2. Metap. q. 10. in fine dicit quod ista prædicatio, homo est animal: non acceptatur ex natura rei tanquam vera, sed ex familiaritate quam introduxerũt tenetes vnitatem formæ in cõposito: & sic dicit quod hæc homo est animal reputatur vera ex cõfuetudine loquẽtium, quia genus dicit formam generalem quæ est impotentia, & ordinatur ad formã speciei, & sic est pars speciei, & non prædicatur in recto sed in obliquo de specie: hæc Landinus, & idem dicit de differentia, sed tamen decipitur, & non est eius opi. tenenda.

¶ In directa prædicatio est, in qua inferior de suo superiori: vel absolutũ de connotatiuo: vel minus connotatiuum de magis: ad oppositum prædicationis directæ.

Argumentũ.

¶ Contra dicta, & primo contra definitionem prædicationis identicæ: quia sequeretur hanc esse identicam: Mortuum est mortuũ: quia synonymum de synonymo: sed hoc est falsum: nã potest negari prædicatũ de subiecto ipso supponẽte, vt in hac: Mortuũ non est mortuũ: nã posito Adam resurgeret, esset vera, sic: Hoc quod est, vel fuit mortuũ, nõ est mortuũ: nã eo demonstrato,

Hoc non est mortuum, & hoc est, vel fuit mortuum: ergo mortuum nõ est mortuũ. ¶ Soluitur argumentum, relictis opinionibus. Illa est vera, mortuum est mortuum, concedo: & quando arguis, negatur prædicatum de subiecto supponente, nego: & in casu, dico quod non seruatur eadem suppositio, & ampliatio: nam ly nõ mortuum, quando negas de subiecto, hoc est non mortuum, itat solum pro præfenti, quia modo viuit: & in subiecto, quando inferis: ergo mortuum est non mortuum, referatur mortuum ad id quod est, vel fuit mortuum.

Solutio.

¶ Secundum fit argumentum contra illud quod dictum est de prædicatione identica. Sequeretur quod hæc. Homo est humanitas, esset identica, quia prædicatur synonymum de synonymo, cum solum voce differant denominationiũ, & denominans: saltim significatione, synonyma erunt: sed tamen consequens est falsum, quia de aliquo verificatur ly homo, de quo non verificatur humanitas: quia de filio Dei est verum dicere, quod sit homo, sed falsum quod sit humanitas: ergo prædicatio identica malè de finita est.

Argumentũ. 2.

¶ Pro solutione argumenti notandũ, hunc terminum homo, apud Dialecticos catholicos dupliciter accipi: vno modo absolute, prout cõmuniter dicitur, quãdo significat homines, Petrum, & Paulum: alio modo capit pro filio Dei, qui propter nostrã salutem factus est homo: nam tunc connotatiue supponit. Supponit enim pro persona filij Dei, cõnotando q̄ sustentet humanam naturam: & est connotatiuus sicut ly album: qui dicit corpus, albedinem connotando. Ob id apud Theologos, filius Dei est homo tanquam prædicatio accidentalis reputatur, ad sensum Catholicum. Non quod esse accidentale sit, cum sit in diuino supposito, & vere sit homo sed eo quod de essentia diuinæ personæ non erat hominem fieri.

Solutio.

¶ Et adhuc si ly homo capiatur primo modo, capitur multipliciter, vt dicit Ochã in 1. senten. Vno modo significat compositũ ex materia, & forma rationali: siue sit suppositum, siue pars integralis: & isto modo pes, & brachium dicuntur homo. Alio modo capitur vt significat compositum ex materia, & forma rationali, connotando quod non sit alicuius pars, neque ab alio sustentetur in vnitatem suppositi. Et hoc modo humanitas Christi, & partes integrales hominum,

Ioã. Primò.

Homo multipliciter.

minum, non dicuntur homo. Istis suppositis ad argumentum respondetur ab aliquibus distinguendo: nam vel ly homo, à parte subiecti, capit pro verbo Diuino. Si secundo modo, nego sequelam, scilicet esse identicam: si verò capitur ly homo, absolute, & pro creatur cōcedo sequelam: licet S. Tho. & alij negent eam, eo quod ly homo, est vt totum, & humanitas vt pars. Et quādo inferens de aliquo verificatur ly homo, scilicet de filio Dei, de quo non humanitas: nego: nā in illa acceptance capiendū hominē absolute, est hæreticū dicere, verbū Dei est homo: quia filius Dei non est compositus ex materia & forma, cum sit persona Diuina. Et quando niteris probare, quod de humanitate Christi verificatur humanitas, fateor, & etiam de illa verificatur homo, in illa acceptance, capiendū pro composito ex materia, & forma.

¶ Si autem quis quærat, qualis prædicatio sit illa, homo est humanitas: oportet distinguere, qualiter capiatur ly homo: quia si ly homo, capitur vt supponit pro filio Dei, in rigore est disparata: si autem capiatur pro composito creature rationalis cum illa connotatione, est essentialis prædicatio, sed in directa, cum subiectum sit terminus connotatiuus, & non prædicatum.

Ex hoc argumento habes, quomodo ly homo, cū in veritate sit terminus absolutus, etiam sit connotatiuus, quando dicitur de Christo: & etiam aliquando ad mentem Ocham, quando de creaturis. Sed an hoc sit propriè dictum, aliorum est iudicium.

¶ Quia Aristotelem habemus principem, & vnicū ducem in re Dialectica, operæ pretium est nō ignorare, quid ipse senserit de huiusmodi prædicationibus. De qua mentionem fecit in prædicamentis, vbi ponit diuisionem prædicationis, in essentialē, & accidentalem, & neutram. His verbis (iuxta Argiropyli translationem.) Eorum quæ sunt, alia de subiecto quidē dicuntur: in nullo verò sunt prorsus subiecto: vt homo, de quodam homine dicitur, vt de subiecto: in nullo autem est subiecto. Alia quidem in subiecto sunt, de nullo verò subiecto dicuntur. Istorum posset dari exemplum: vt primi, Ioannes est homo: quæ essentialis est prædicatio: & secundi, vt Album non est albedo. Et consequenter dicit. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt: vt scientia. Alia nec in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur: vt indiuidua prædicamenti

substantiæ: vt hic homo, &c. Habetur ergo ex verbis Arist. & Commentatoris in eodē loco, quod dici de subiecto, est essentialiter prædicari: & esse in subiecto est, accidentaliter prædicari: & nec esse in subiecto, nec dici de subiecto est, nec hoc nec illo modo prædicari.

¶ Et in lib. Posteriorum capit. 14. idem sentit. Vbi inquit, Vtrum ab eūdem sit in infinitum in propositionibus affirmatiuis mediatis? Dicit. Triplex est prædicatio: prima, vbi prædicatur aliquid absolute, & simpliciter, vt Homo est albus: secūda, vbi prædicatur aliquid per accidens: & hoc dupliciter: vel quando prædicatur subiectum de accidenti, vel accidens de accidenti: vt album est lignum: Musicū est album: vbi dicitur has esse equales: quia sunt per accidens. Tamen diligenter considerandum, Aristotelem non loqui hic per accidens, vt distinguatur contra ly per se: quia sic, hæc Homo est albus, esset vocanda de per accidens, & tamen vocat eam de per se. Quare ly per se, dupliciter sumitur apud Aristotelem. cum etiam hanc Homo est albus, vocet per se: si cut istam, homo est animal: sed vocatur prima per se: quia id quod est potentiale, subijcitur, vt subiectum: & id quod est velut actus, & forma, prædicatur. Quare id quod Dialectici modo vocant directam prædicationem, Aristotelem vocat prædicationem per se, & absolutam. Nec sine causa: quia directa illa est, vbi directus ordo naturæ seruetur: vt scilicet inferiora subsint superioribus, vel nomina importata subiectum, vel potentialia subijciantur nominibus importantibus formam, vel actum: & hæc est doctrinalis. Et secundum hanc considerationem non esset vocanda essentialis hæc. Animal est homo. Nec hæc directa. Album est musicum. Nec hæc. Rationale est risibile, esset directa: quia non seruetur ordo naturæ in eis, vt subiectū si tanquam quod subijcitur ad prædicatum.

¶ Ad rem ipsam accedentes, primò occurrunt prædicabilia liber, editus quidē à Porphyrio, qui de quinque vocibus, seu de quinque prædicabilibus est, seu de quinque vniuersalibus, & quæ ab omnibus traduntur, ante ipsius Aristotelis dialecticā, consultò haud dubiè: & quippe quæ viā ostendant, & tanquam lumine quodam intellectum lucidum reddant: vt secretiora quæque; & abditiora rimari, & penetrare valeant discipuli. Et cum tam de ipsis prædicabilibus, quam de prædicamentis, & posterioribus multi multa

scripsit

S. Thom.

Nota.

Per se dupliciter apud Arist.

Quid Arist. de prædicationibus.

scripserint, & libros iustos impleuerint (p
cul sit inuidia) in hac nostra ætate, magi-
ster Soto optimè philosophat⁹ est. Licet. n.
rudimèta (vt sic loquar) & ad Dialecticam
præambula, quæ summula vocantur, Spi-
nosa nobis, & aliqui, qui eum præcesserunt,
caudatorum syllogismorū semiplena tradi-
derint, fortè tunc temporis non ausi aliter
loqui, quàm vulgus (licet vt pauci sentiret)
post annos plurimos Salmantiæ manū ca-
lamo admouit, & Aristotelis dialecticā in
omniū studioforum vtilitatem in publicū
edidit, ipsum Arist. elucidādo scholijs. Sed
tamen adhuc via breuior, & compendio-
sior in Dialectica desideratur. Quapropter
sicut in alijs rudimentis insudauimus, hinc
inde colligētes quæ meliora, superflua mis-
sila facientes, id ipsum in Dialectica censui
faciendum: vt quæ speciosa & præclara, &
ad propositū digesta, in epitome (vt aiunt)
reducamus. Non tamē est in animo nimiū
dilatate fimbrias, nec pertinaciter hære-
re volo illis, qui omne exercitium argumēto-
rum reijciunt. Mediam ergo viam tenētes,
Arist. textum apponemus, & argumenta,
quæ conducere poterunt, cum quæstioni-
bus adducemus.

TITVLVS LIBRI
sic habet in Græco. Porphyrij
Isagoge, idest, Porphy-
rij introductio.

Hic prædicabilium li-
ber introductio est,
nō solū ad cathego-
rias Arist. idest ad de-
cē prædicamenta, sed
ad totam Dialecticā:
imò ad philosophiam
communem. Quippe qui ad definitiones,
diuisiones, demonstrationes, sine quibus
prosperè nullus philosophabit, deseruiat,
& conducat. Hic Porphyrius (teste Suyda)
primò fidei candidatus, post apostata effe-
ctus (vt refertur. 7. lib. tripartitæ) cōtra re-
ligionem Christianā blasphemus effectus,
quindecim libros igne dignos conscripsit
aduersus legem Christi immaculatam. At
que tandem in Sicilia præceptorem agens
Philosophiæ, libellum hunc composuit, &
discipulo Chrysaorio nuncupauit. Et quia
scriptus Græcè (sicut & cætera Arist. ope-
ra) inter interpretes, qui in scholis haben-
tur in vsu, Argypopilū sequemur: qui natio-

ne Græcus, Latinū consequutus est sermo translatio
in vlu.
nem. Si tamen aliquando sit variatio inter
interpretes, nō sub silentio pertrāsibimus.

PROLOGVS
Porphyrij.

Cum sit necessarium
Chrysaori ad Arist.
prædicamentorū do-
ctrinam, quid nam
genus, quid differentia, quid spe-
cies, quid proprium, & quid acci-
dens sit cognoscere, cumque &
ad definitiones etiam assignan-
das, atq; omnino ad diuisiones,
demonstrationesq; conficiendas,
vtilis horum sit contēplatio: bre-
uius enitar tibi ea, quæ apud ma-
iores nostros de his ipsis sunt, tra-
dere. Quasi ingressum quendam
tibi ad hæc omnia demonstnan-
do: atque ab altioribus quidem
quæstionibus abstinendo, facilio-
res autem sic afferā: qualiter nūc
tibi accommodatas esse cōiecto.
Protinus igitur genera quidē, &
species, in rerum natura sint nec-
ne? an in solis nudisq; cōceptibus
collocētur? & si corporalia sint,
an expertia corporis? & vtrū se-
parabilia sint, an in ipsis sensibili-
bus rebus, & circa eas subsistant?
dicere nunc omittam. Quippe
cū altissima sit talis tractatio,
& alia maiori indigeat perscruta-
tione. Vt de ipsis verò, cæterisq;
propositis, magis differendi mo-
do veteres, horumq; maximè Pe-
ripatetici tractauere, recensere
nunc, atq; ostēdere tibi conabor.

Atten-

Fuit anno
dñi. 280.

Argypopili

Atentū Porphyrius reddit discipulū per hoc, q̄ proponit se dicturū de re necessaria, & noua. Sic. Aril. 3. Rhetoricæ. Et Cicero. Redditur auditor atq̄ tētus, si quis polliceatur se de rebus magnis, & vtilibus disserturum.

¶ Necessariū hic esse intelligas, nō librū ipsum (licet vtilis sit admodū) sed necessariū est (vt notauit Ammonius) nosse. si ipsa vniuersalia. Nā si quis ignoret, quid cui subijciatur, & quid de quo prædicetur, q̄ traditur in libro prædicabilium, nō poterit ad prædicamentorū scientiā peruenire, imò nec poterit vnq̄ diffinire, nisi genus & differentiā sciuerit: itē neq̄; si proprii, & accidentis peritiā nō habuerit: cū cōstet definitionē potissimā ex genere & differentiā constare: item, descriptionē non nisi per propria vel cōmunia accidentia fieri, diuidere nullatenus valebit, qui non genus, & ipsas diuisiuas, & constitutiuas differentias sciuerit.

¶ Circa illud quod dicit. Ab altiorib⁹ quæstionibus abstinendū: &c. Quæ de vniuersalibus. nā vt tradit P. Augustinus in prologo suæ logicæ: artifex domus nō habet cōsiderare naturā partiū. Nēpē, an calida sint ligna, an frigida, fructifera, an sterilia, quod pertinet ad philosophum. Sed tantū sint ne mollia, an dura, recta, an curua, quod ad artem suam refert. Sic logicus de vniuersalibus tantummodo debet tractare, quatenus prædicantur, vel subijciuntur.

¶ Circa illud, q̄ imitatur⁹ sit Peripateticos: an intelligat Platonicos, vel Aristotelicos, dubiū est: nam illi, sicut & isti, Peripatetici sunt dicti ἀπὸ τῆς περιπατῆως: q̄a deambulādo docebant: & primus autor fuit Plato, & sic omnes Platonici vocati: sed post obitū Platonis Xenocrates discipulus successit, qui in Academia gymnasio Platonis docebat. Aristoteles tamen docebat in Lyceo: & quia Arist. etiam docebat deambulando, sicut magister eius Plato, dicebātur sequaces Arist. Peripatetici à Lyceo, sicut alij similiter ab Academia. Post verò Xenocratis discipuli propter nobilitatem Academicæ denominati sunt Academici omnes Platonici. Et Aristotelis discipuli, quia ignobilis erat locus, vbi docebat, ab actione, scilicet deambulatione, Peripateticorū nomē retinere. Verum quia iste Porphyrius Platonicos sequutus, ipsos Peripateticos Platonicos intellixit, & hoc constat ex Suida qui refert Porphyriū scripsisse. 7. libros de hoc argumēto, quod scilicet vna esset Arist. & platonis secta.

Aristo.
Cicero.

Ammonius
Sine notitia
prædicabiliū
non pot
quishabere
prædicamē
torū sicut
tiam.

Augustin⁹.

Vnde Peri
patetici,

Omnes Pla
tonici. &
Aristotelici
primò
Peripateti
ci dicebant.

Academici
omnes Pla
toni.

¶ Prima quæstio de vniuersalibus. Vtrum detur vniuersale.

Qccurrit disputādum, vtrū detur vniuersale, & quid sit illud? Et quia oportet omne multiplex prius distinguere, & diuidere, considerandū, quadrupliciter

vniuersale scilicet in essendo, in causando, in prædicando, & in representando. In essendo est, quod per se realiter subsistit separatū à singularibus: si datur tale, vt dicemus. In causando est id, quod causa est vniuersalis separati à materia: vt sunt intelligentiæ. De quibus. 1. & 12. Meta. Aristot. tractat. Vniuersale in prædicando est, quod formaliter prædicatur de indiuiduis: vt sunt species, & genera, quæ de speciebus, & indiuiduis earum dicuntur. Vniuersale in representando erit cōceptus intellectus, qui est rei similitudo: vel species intelligibiles extractæ à phantasmatibus. Quæstio hæc nō videtur dubia quantum ad vniuersale in causando aut in representando, cum sit manifestissimum tale esse in rebus: sed tamē dubium est, vtrū vniuersale in prædicando sit etiam in essendo? Et est hoc dicere, vtrū vniuersalia sint in rerū natura: vt Plato dicebat, ponēs Ideas separatas: vel sint solū obiectiuè in intellectu, ita q̄ nullū habeāt esse naturale, sed solū fictitiū: sicut Chimæra est solū obiectiuè in intellectu: Vel vtrū sint ista vniuersalia prædicabilia in intellectu: quod etiam sint in rerū natura.

¶ Quæstio ergo est principalis, Vtrum vniuersalia, seu naturæ cōmunes, sint in rebus ipsis? Et videtur q̄ non, ex Arist. qui in pluribus locis Metaph. probat contra Platonem, fictitiā esse illam opinionem idearū. Et. 1. Post. tex. co. 35. valeāt species, quia cantilenæ sunt. Et rursus. Vniuersale nil aliud est præter singularia. Ratione sic (vt argumentatur Arist. contra Platonē. 7. Meta tex. 45.) Vniuersale illud est, quod natū est esse in multis: sed vna res non potest esse in multis, sicut idem color nō est in multis: multò minus aliqua substantia.

¶ Secūdo. Quicquid in mūdo est, id singulare probatur: vt inductione sit manifestū. Quælibet em̄ res creata est vna, siue sit visibilis, siue inuisibilis: imò ipsemet Deus maxime vn⁹ simplicissimus est: nō ergo datur tale vniuersale creatum à parte rei existēs.

¶ In cōtrarium tamen est idem Arist. qui

Quadrupliciter vniuersale.
In essendo,

In causando.
In prædicando.

In representando.

1. arguitur.

Arist.

Argumentū.

In contra-
primo

primo Periherm. distinguit res, in singulares & vniuersales. Item quia. i. Post. tex. 1.1. & 2. de anima tex. 60. docet scientiam non nisi de rebus esse realiter existentibus: cum ergo de vniuersalibus sit sciētia, putā dialectica, sequitur ea esse in veritate.

¶ Quæstio hæc antiquissima fuit, & ppter eā dictū: Amicus Plato, sed magis amica veritas: in qua Arist. videtur ex proposito cōtra magistrū suū Platonē infurrexisse: cui tribuitur illa idearū vulgata satis sentētia. Verū etiā apud antiquos, ante Arist. non fuit idem sensus. De quo sunt opiniones.

Arist. cōtra Plato.

1. Opinio.

¶ Prima opinio fuit Heracliti, & Cratili (vt Arist. refert. 4. Met. tex. 22). nil esse in rerū natura præter sensibilia quæ videbātur. Et quia hæc in cōtinuo fluxu, dicebāt isti, nullā esse sciētia de rebus. Quia sciētia solū de rebus perpetuis & æternis est. Verum hæc istorū sententia reprobatur ab Arist. in li. Meta. & in cōperto est eius falsitas. Cū illarū rerū quæ nō vidētur sit sciētia, & naturale desiderū sit homini, in quo differt à brutis: & cū Deus, & natura nil frustra, oportet affirmare scientiam esse rerum.

Arist. Re. pbatur. opi. Herac. Arist.

2. opinio q̄ Platonis est

¶ Horum occasione Plato (vt refert Arist. i. Meta.) in aliud extremū declinans, dixit sciētia esse rerū solū, & nō posse esse de indiuiduis, q̄ corruptibilia omnia: ob id de illis, quæ perpetuæ essent nature, scilicet de vniuersalibus seu ideis. Sed tamen si sic sensit Plato (vt ei tribuit Arist. cū extrema sint vitiosa, & virtus cōsistat in medio, aberrauit similiter & ipse. Et quia per excessū, multo amplius ab eo erratū est q̄ ab Heraclito. Ponebat enim Plato hominem perse separatū, nec dependētem à materia, neque à loco, nec à tēpore, à quo homine indiuidua causabantur, participatione illius nature separata, quæ vocabatur per se homo. Itaque sicut cōceptus in intellectu formatus de Petro in singulari, est distinctus à cōceptu cōmuni hominū: sic & res ad extra se haberet, vt eo modo quo datur à parte rei indiuiduū, & esset illa natura communis hominū. Pro intelligētia opinionis Platonis qui mundū intelligibilem ponebat distinctū ab isto sensibili vide Plotinum in. 2. æneada libro. 9. de intellectu & ideis ca. 13. & in. 5. æneada li. 8. de intelligibili pulchritudine ca. 5. Verum hæc opinio satis in aperto falsa est (vt latē probat Aristote.) & intantum apparentiam non habet, vt sint qui dicant Aristote. imposuisse magistrō suo. Et id videtur sentire. D.

De ideis Platonis.

Re. pbatur. opin. Platonis.

D. August.

Augustinus libro. 83. quæstionum, quæ-

stio. 46. qui interpretatus Platonis sententiam de ideis, seu de istis vniuersalibus dicit: ideas nil aliud esse, quàm rationes in mente creatoris, neq; distingui à Diuina essentia, quæ est omnium rerum ideas: quia omnia efficiens: & omnium perfectionem eminenter continens. Et quidē hoc catholice à nostris Theologis incunctanter affirmatur. Et sic sensit Seneca non catholicus (licet Stoicus) Academicos sequutus. li. 8. epist. 66. ait Deus exemplaria rerum in se habet, quas Plato ideas vocat. Et in suo dialogo ad Metaphysicam Iacobus faber Arist. o. fidelissimus paraphrastes ait. Ideas Platonis nil aliud, q̄ illas esse rationes in mente Diuina. Et quidē S. Tho. in. 4. de regimine principū, audet dicere Arist. multa imposuisse philosophis. Verū sicut difficile est credere Platonē diuinū hallucinatū in ideis ponendis à parte rei separatis: difficile pbatur Arist. magistro id imposuisse, eo viuente & suis discipulis, & audere Platoni tribuere, & tam ex proposito contra eum insurgēdo impugnare, nisi dixisset ipse. De quo aliās erit sermo.

putat. imposuit Plato ni de ideis.

Seneca.

Faber.

S. Thom.

Opinio. 3.

¶ Tertia opinio est nominaliū quā Ochā, quæ venerabilē inceptorē vocāt, qui olim Scoti discipulus (vt fertur) in sua Logica. c. 14. ponit. Quæ consistit in quatuor dictis, vt refert Tartaretus. lib. primo prædicabiliū. Primū dictū est. Omnis res est singularis, & nulla est vniuersalis in pluribus existens, saltim quæ sit creata. Secundum dictū. Omne vniuersale est terminus cōmunis: quia quod prædicatur est terminus: vniuersale prædicatur, ergo est terminus.

1. dictum. Ocham. 2. dictum.

¶ Tertiū. Sicut triplex est terminus cōmunis: Mentalis, Vocalis, & Scriptus: ita triplex vniuersale.

3. dictum.

¶ Quartū. Aliquid posse dici vniuersaliter stat dupliciter: vno modo in essendo, quod sit realiter in pluribus: & sic nullum est vniuersale. Alio modo in significando: non q̄ significet aliquod cōmune, sed quia plura singularia immediatē significet: sicut iste terminus Homo significat omnes homines mundi: & sic ponēda sunt vniuersalia. Hæc est eorum sententia. Sed quia hæc opinio est contra Aristot. in multis locis, oportet eius ponere sententiam, quæ consistit in tribus conclusionibus, ex quibus cōstabit solutio ad quæstionem.

4. dictum.

¶ Prima concl. Quicquid in mundo est, est realiter indiuiduum, & singulare. Hæc patet in. 7. Meta, & constat experientia.

1. Concl. Arist. oppo.

¶ Secunda conc. Vniuersalia sunt in rebus de qui-

Concl. 2.

Handwritten notes at the bottom of the page.

- Ratio.** de quibus prædicatur. Patet hoc: quia Sortes & Plato sunt eiusdem speciei, & homo & asinus distinguuntur specie, & sunt eiusdem generis: ergo illa vniuersalia oportet sint in rebus de quibus prædicatur: nam si natura generis non esset in leone, & homine, non conueniret in ea, nec animal de eis prædicaretur. Similiter si natura humana non esset in Petro & Ioanne, non conueniret in specie. Et sic ait Arist. primo Physicorum, quod totum vniuersale prius cognoscitur, quam singulare, quod declarat Commentator non intelligi posse de conceptu materiali, sed de composito, vel ex materia & forma, ut indiuiduum: vel ex genere, & differentia, ut speciei & generis ex suis speciebus.
- Text. co. 2.** ¶ Tertia conclusio de mente eius. Vniuersalia non distinguuntur à suis singularibus realiter, sed solum ratione, quæ constat ex supra dictis. Nam si quælibet res mundi est singularis, & omnia vniuersalia sunt in rebus, quarum sunt vniuersalia, sequitur ab eis non distinguere, sed ratione solum, quia cum illa in quibus sunt, in re veritate sint singularia, & hæc vniuersalia in ipsis non distincta ab eis re, oportet ratione distinguantur.
- Conclus. 3.** ¶ Et probatur adhuc, quod non sit separatum vniuersale à suis singularibus: quia sic non posset de singularibus prædicari, quia de Petro non prædicatur albus nisi per albedinem in eo existentem: ita neque homo, nisi per naturam humanam homini communicatam.
- 1. Ratio.** ¶ Probatur quod ratione distinguatur à singulari in quo est. Nam ratio hominis secundum esse materiale quod habet in Petro, non potest esse in Paulo: patet: quia accidentia indiuiduantia alia in Petro, alia in Paulo: non ergo habet quod sit vniuersale, nisi per abstractionem ab accidentibus indiuiduantibus: sed sic abstrahi, non est aliud, quam concipi, seu intelligi conceptu communi: ita ut homo in quantum obiectum huius conceptus vniuersalis homo, vniuersale dicitur, & dicitur natura hominis. Et hoc solum ratione distinguitur vniuersale à suis singularibus. scilicet per operationem in intellectu. Et sic sentit Arist. dicens. 1. de anima. co. 8. Vniuersale aut nihil est, aut posterius est: quia vniuersalia sunt actu posteriora suis singularibus, à quibus abstrahitur intentio vniuersalis, seu natura communis. Sic exponit Commentator dicens: Intellectus est, qui facit vniuersalitatem in rebus. Et hoc Arist. probat contra Platonem in multis locis. 1. Post. c. 35. & 38. & 3. Met. co. 10. & li. 7. co. 51. & 57. Ex istis sequitur ad questionem responsio.
- Ratio. 2.** ¶ Et probatur adhuc, quod non sit separatum vniuersale à suis singularibus: quia sic non posset de singularibus prædicari, quia de Petro non prædicatur albus nisi per albedinem in eo existentem: ita neque homo, nisi per naturam humanam homini communicatam.
- Ratio. 2. p.** ¶ Probatur quod ratione distinguatur à singulari in quo est. Nam ratio hominis secundum esse materiale quod habet in Petro, non potest esse in Paulo: patet: quia accidentia indiuiduantia alia in Petro, alia in Paulo: non ergo habet quod sit vniuersale, nisi per abstractionem ab accidentibus indiuiduantibus: sed sic abstrahi, non est aliud, quam concipi, seu intelligi conceptu communi: ita ut homo in quantum obiectum huius conceptus vniuersalis homo, vniuersale dicitur, & dicitur natura hominis. Et hoc solum ratione distinguitur vniuersale à suis singularibus. scilicet per operationem in intellectu. Et sic sentit Arist. dicens. 1. de anima. co. 8. Vniuersale aut nihil est, aut posterius est: quia vniuersalia sunt actu posteriora suis singularibus, à quibus abstrahitur intentio vniuersalis, seu natura communis. Sic exponit Commentator dicens: Intellectus est, qui facit vniuersalitatem in rebus. Et hoc Arist. probat contra Platonem in multis locis. 1. Post. c. 35. & 38. & 3. Met. co. 10. & li. 7. co. 51. & 57. Ex istis sequitur ad questionem responsio.
- Arist.** ¶ Quarta conclusio. Vniuersalia sunt in rebus, sed vniuersalitas est obiectiue in intellectu
- Hæc conclusio facile potest quis ex supra dictis ab Arist. probare. Et ponit eam S. Th. in. 1. p. q. 85. ar. 2. Ex multis Arist. & Com. autoritatibus hæc probat Paulus Venetus, in. 2. Met. c. 2. Et quia Theologi munus est, verum fari in S. Th. illius adducam sententiam. Ait enim: Vniuersale duo dicere, naturam ipsam seu rationem communem, & ultra hoc intentionem intellectus, à qua vniuersale dicitur. Primum vocatur abstractum, seu materiale significatum, & secundum vocatur formale, seu per se significatum. Et primum est in rebus: secundum est obiectiue in intellectu. Hæc ex S. Th. ac si diceret. Res ipsæ singulares in essendo: ut Petrus, Ioannes: &c. quatenus obiecta sunt horum conceptuum, homo animal, sunt vniuersalia: ob id vniuersale nunquam est à rebus separatum. Exemplum est accommodatissimum de visu, qui videt pomi colorum sine eius odore: sed cum color non sit in pomo sine odore, ex parte visus contingit colorum videre, non percepto odore, in quantum in visu est coloris similitudo. scilicet species, & non odoris. Et sic licet vniuersale verè sit in ipsis rebus singularibus, solum sensu percipitur singulare, & tamen vniuersale intellectu cognoscitur.
- ¶ Per dicta constat opinionem Heracliti falsam, & Platonis (si eius est) esse fictitiam: & nomina huius esse contra Arist. sententiam. Et soluantur ex dictis illa quæ in oppositum sunt adducta. Verum enim est illas species, seu ideas Platonis esse catenas, quia figmentum, & vniuersale illud dicitur esse in multis, sed non ut res distincta ab illis in quibus est, sed solum ratione.
- ¶ Sed tamen quia pro notitia vniuersalium oportet conceptum notitiam habere, considerandum erit duplicem esse conceptum, quendam formalem, & alium obiectiualem. Ille formalis dicitur, quo formaliter cognoscimus. Obiectiuus est conceptus immediatè significatus per formalem conceptum. Vel (ut dicit Socinas in sua Meta. q. 1.) Formalis conceptus secundum aliquos est actus intelligendi: secundum Th. tamen est verbum formatum de re per actum intelligendi. Et conceptus obiectiuus est res ipsa, quæ actu vel potètia intelligitur. Et quod res ad extra, prout habet esse in intellectu dicatur conceptus, patet ex Commentatore. 3. de anima. co. 18. Intentiones intellectæ continuantur cum intentionibus imaginatis: sed constat quod intentiones intellectæ sunt res ipsæ cognitæ. Item, quia dicit, quod conceptus est subijcibilis, & prædicabilis: sed hoc rebus conuenit, & non terminis. Verbi gratia. Ego habeo notitiam hominum, vel hominis: ille conceptus est for-
- S. Thom.
Venetus.
Opt. Hera. falsa.
Ad argum.
Duplex conceptus,
Quid conceptus obiectiuus.

formalis hominis, sed naturæ communis est obiectiuus. Et ille conceptus est immediatè significatus per formalem. Nominales non ponunt obiectiualem conceptum, dicentes solum dari formalem conceptum hominis singularis: reales tamen vltra formalem conceptum dicunt esse obiectiualem, qui significat illam naturam communem: secundum reales ergo illa notitia non significat homines singulares immediatè, sed rationem communem hominis: & ille est conceptus obiectiuus, quem formalis immediatè significat: & singulares homines, sunt mediata significata, & materialia, quæ conueniunt in illa ratione, quæ est significatum formale. s. in natura comunni. Quod probatur ex communi modo concipiendi. Nam si quis audiat homines omnes esse eiusdem speciei, statim concipit illam naturam communem in qua conueniunt. Et similiter quando concipit leonem, & hominem conuenire in animali, generis naturam format. Etiam quando dicimus naturam intendere conseruare speciem, non indiuiduū. **Præterea.** Quando dicimus, Petrus est homo, ibi constat prædicatum pro re accipi: vt patet ex Aristote. 1. Elencho. cap. 1. sicut etiam subiectum pro re singulari accipitur: ergo datur talis conceptus obiectiuus, scilicet, natura communis, seu vniuersale.

Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

Vniuersalia sunt ponenda.

Paul. Venet. discipulus Gregorij Ariminen.

Item: quia definitio hominis. s. animal rationale, naturam hominis manifestat, & non Petri, aut Pauli: ergo oportet dare talem naturam significatam per talem definitionem. Et ne multiplicentur rationes absque necessitate, pro certo tenendum de mète Arist. in pluribus locis, vniuersalia esse ponenda, vt dicunt reales. 1. Poster. text. 5. vbi ait, Vniuersalia esse à sensu remotissima, & notiora singularibus. Et textu. 11. ait, Vniuersalia esse necessaria. Clarum est, quod non loquitur de vniuersalibus existētibus in rebus, quia sic in singulari sunt. Et text. 35. ait, Vniuersalia esse magis entia: quia non sunt hic, & nūc, sed semper, & vbi que. Et. 1. Poster. cōmē. 39. ait, Vniuersale ratione cognosci: singulare verò sensu. Et secundo de anima. cōm. 68. & 7. Meta. cōmē. 51. & 75. cōcludit aduersus Platonem: vniuersalia non esse separata à singularibus. Et sic nullus versatus in Aristote. poterit hoc negare.

Quapropter Paulus Venetus, Gregorij Ariminen. discipulus: & Burleus, qui in Sūmulis fuit nominalis, postquam legerunt Aristot. mutauerūt sententiam: vt est videre in Paul. Venet. in sua Metaphysi.

Ex supra dictis in ista quæst. patet, quid dicendum ad dubium Porphyrij. s. vtrum vniuersalia fiat substantiæ: si quidem intelligat vniuersale, vt est separatum à rebus, nec est substantia,

neque accidens: si tamē vniuersale intelligatur prout est in rebus, solum ratione ab eis differēs: fundamentaliter est substantia, in primo prædicamento: in alijs est accidēs. Similiter ad aliud: an sint corporea, nec ne: nam si vniuersalia capiuntur pro substracto, hoc est, pro materiali significato, quædam sunt corporea: vt homo, & simile: alia incorporea: vt intelligentiæ, atque alia accidentia corporea: vt color: alia in corporea: vt scientia. Si verò vniuersalia capiuntur pro formali, vt sunt per intellectum abstracta, sic non sunt corporea, sed omnia incorporea: quia sic abstrahunt à materia, & à conditionibus indiuiduantibus: ob id dicit Aristote. vniuersalia esse incorruptibilia. 1. Poste. cap. 25. sed per accidens sunt corruptibilia, ratione indiuiduorum, quia ab æterno homo fuit animal rationale: nā licet actuale esse habuit in creatione, semper tamen fuit verum, hominem esse animal: & corrupta specie, erit similiter. Et ob id Aristote. 1. Meta. cōmē. 1. ait, Vniuersalia non generantur, sed indiuidua: & licet vniuersalia pro formali sint incorporea, non tamē sicut angeli: sed sunt incorporea: quia per intellectum abstracta. Ex quibus colligitur intelligentia illius distinctionis: vniuersale quoddam ante rem: & nullū tale est: nisi secundum Platonem. Vniuersale in re est, natura fundamētaliter existens in rebus: sed vniuersalia post rem sunt species intelligibiles à singularibus causate: vel sic: vniuersale post rem est, natura ipsa vniuersalis, vt actu abstracta. Possunt etiam ipsa vniuersalia secundum prædicta dici vniuersalia ante rem, si cōsiderentur, non quod existant ante singularia, cum re vera nō existant, sed sic ante rem, quia sunt perpetuæ veritatis, & antequam esset iste homo, vel ille: erat verum, hominem esse animal rationale: & sic vniuersalia dicuntur priora in natura ipsis singularibus.

Vniuersalia sunt incorruptibilia.

Vniuersale in re, ante rem, & post rem.

QVAESTIO. II.

Vtrum in rebus ante operationem intellectus sit vniuersale.

VAERITVR, vtrum in rebus ante operationem intellectus sit vniuersale vñ in pluribus. Et videtur quod sic: quia vniuersale (vt ex supra dictis constat) illud est, quod natum est esse in pluribus. 7. Meta. cōmē. 45. & 1. Perihēr. cap. 5. ergo omni operatione intellectus seclusa, natura hu-

Argumentum

ra humana, & quælibet specifica natura, quia habet aptitudinem ad esse vnum in pluribus hominibus, qui participatiõe speciei sunt vnus homo (vt ait Porphyrius) seclusa omni operatione intellectus habet hoc.

Secundū argumentū. ¶ Secundò. Vniuersale est obiectum intellectus, vt diximus in quæstione præcedenti: sed obiectum potentiam præcedit, cum ab eo moueatur: ergo.

Tertium argumentū. ¶ Tertio. Vniuersale habet esse reale, & non fictitium (vt dictum est) ergo ante omnem operationem intellectus habet.

In contrarium. ¶ In contrarium tamen est: quia cum vniuersale re nõ distinguatur à singularibus, in quibus est: sed solum ratione, non habet esse ante operationem intellectus.

Nota Scotus. ¶ Pro solutione quæstionis oportet notare: doctorem subtilem in. 7. Meta. lect. 6. & in. 2. senten. distin. 3. quæst. 2. ponere ex natura rei (omni operatione intellectus seclusa) vnitatem specificam, minorem numerali. Et sic ex mente eius, ad quæstionem est solutio: vniuersale esse ante omnem operationem intellectus: quia natura humana habet quod fit vna in pluribus ex se: quod probat argumentis positis à principio quæstionis. Sed S. Thom. aliter sentit, de ente & essentia. cap. 4. & opul. 55. & 1. p. q. 84. De cuius mente fit conclusio.

Solutio de mente Scoti.

S. Thom. aliter.

Conclusio. ¶ Naturæ & essentia speciei, secundum se considerata, neque conuenit esse vniuersale, neque particulare, sed conuenit ei per accidens esse particulare, per accidentia indiuiduantia. Probat:

1. Ratio. ¶ nã si ex natura sua haberet vniuersale esse, vbiq; esset vniuersale: sicut, quia homo à natura est rationalis, & risibilis, vbiq; fit, est talis: & sic Petrus, cui conuenit natura humana, esset spēs: sed hoc est falsum, cum sit indiuiduū.

2. Ratio. ¶ Secundò. Si per se humanitati secundum propriam rationem conueniret esse vniuersale, repugnaret illi esse singulare: sicut homini repugnat irrationale: sed naturæ humanæ non repugnat esse singulare. Patet: quia est singulare in Petro.

Instantia. ¶ Sed contra hæc posset esse argumentum pro Scoti opinione. Circumscripta omni operatione intellectus, concedimus esse multas species animalium, & multa substantiarum, & accidentium genera: nam cum primò Deus creauit omnia, fuit verum, esse species, & genera, etiam sine intellectu abstrahente: quia semper fuit verum, homines esse eiusdem speciei, & animalia esse eiusdem generis. Argumentum vrget sic, vt

¶ Venetus. Paulus Venetus teneat propter hoc cum Scoto, vniuersalia esse in rebus absque intellectu operatione. Verum ad argumentum respondeatur duabus conclusionibus.

¶ Prima conclusio. Res non est vniuersale in actu, nisi quando actu abstrahitur species intelligibilis à phantasmatibus. Patet, quia esse vniuersale in actu, est esse intelligibile in actu: sed

res non est actu intelligibilis, nisi quando actu abstrahitur eius species, vt patet tertio de anima. text. 8. nam per speciem intelligibilem receptam in intellectu possibili, per virtutem intellectus agentis, intellectus possibilis fit actu intelligens: ergo non est actu vniuersale ante huiusmodi abstractionem.

¶ Secunda conclusio. Res nihilominus ante quæcunq; operationem intellectus sunt simpliciter species, & gñra, & ita sunt appellande. Quod patet ex communi modo concipiendi: quia Petrus est homo, & Paulus est homo, & homo est animal, & equus est animal: nam licet sine operatione intellectus non sint actu vniuersalia, sunt tamen species, & genera.

¶ Etiam probatur ex eo, quod vniuersale est obiectum intellectus, non solum quia actu mouet, sed quia est motiuum intellectus: sicut color est obiectum visus, licet actu non videatur. Sic etiam potest intelligi vniuersale esse genus, & species ante operationem intellectus, & tamen rationem vniuersalis non habet. Et licet fit obiectum intellectus (vt Scotus argumentatur) & oportet obiectum esse ante intellectum, cuius est obiectum, non obstat. Ratio est. Nam vniuersale in actu, prout est in intellectu possibili, præcedit quidem, & sic est ante operationem intellectus possibilis: nam per virtutem intellectus agentis, abstracta specie intelligibili, fit vniuersale. Et in hoc sensu est verum quod dicit Scotus: vniuersale, obiectum intellectus, esse ante operationem eius. Si tamen intelligamus operationem intellectus agentis, abstrahentis species intelligibiles à phantasmatibus, cuius operatione fit vniuersale actu, tunc vniuersale non est ante talem intellectus operationem: imò causatur per eam: & tunc vniuersale non est obiectum intellectus agentis, sed fit ab ipso intellectu agenti vniuersale: & sic obiectum intellectus possibilis fit vniuersale actu per intellectum agentem.

¶ Hæc sententia videtur quidem conuenire cum Scoti opinione quantum ad aliquid: sed differt ab ea in hoc: quia Scotus opinatur rebus secundum se conuenire vniuersalitatem, omni prorsus seclusa operatione intellectus: verum demente S. Thom. est, id non conuenire, sine operatione intellectus: nam si intellectus agens, species non abstraheret, nunquam vniuersale causaretur: licet species, & genera essent in potètia tantum: sed quod sit actu vna natura humana in pluribus, non est, nisi abstrahatur.

¶ Adar-

Ad 1. arg. ¶ Ad argumenta in contrarium ex dictis patet solutio. Ad primum enim concedimus verum esse ex sua natura habere aptitudinem. Et sunt species & genera: sed actu vniuersalia non sunt, nisi per operationem intellectus.

Ad secundum argu. ¶ Ad secundum, cõceditur quòd vniuersale est obiectum intellectus possibilis, tñ non est obiectum intellectus agentis: sed per virtutem eius constat vniuersale, abstrahendo species intelligibiles à phantasmatis. Et sic respondetur ad tertium: esse enim reale habet ante operationem intellectus: sed esse vniuersale est per operationem eius.

QVAESTIO. III.

Vtrum vniuersale sic sit actus intellectus, quòd non possit esse sensus.

1. Argum.

QVAERIT V Rtertio, an vniuersale sic sit actus intellectus, quòd nullo modo possit sensui conuenire. Et videtur qd sit sensus. ait Aristo. 2. Poste. Sensus est vniuersalis, licet sentire sit singulare. Sequitur ergo quòd non solum in intellectu est qui vniuersale facit.

2. Argum.

¶ Secundo dicit Aristo. 2. de anima. tex. 63. Visus non decipitur circa colorem quoniam color: neque auditus circa sonum quia sonus, sed circa coloratum? Si ergo non decipitur sensus circa colorem vniuersaliter eò est, quia proprium sit obiectum eius, circa quod non contingit deceptio: vt in libris de anima late tractatur.

3. Argum.

¶ Tertio. Si vniuersale non est obiectum sensus, est, quia primum est singulare eius obiectum: sed hoc non potest esse: nam cum prima obiecta diuersificent potentias & sensus visus nulla singularia videant, iam diuersæ essent visus potentia: sed non est nisi vna: ergo eò est, quia non primum, singulare est obiectum: sed vniuersale, scilicet, color, & sic habetur intentum.

1. Notabi.

¶ In contrarium est Aristotele. vt in præcedenti quæstione dictum est, de quo in prologo Metaphysica.

¶ Pro solutione oportet considerare, quòd vniuersale, dupliciter accipitur: vno modo secundum quòd subest intentioni vniuersalitati, sic, vt naturam illam communem dicat, pro quanto est sub illa intentione, in quantum per opera

tionem intellectus pluribus communicari consideratur. Secundo modo vniuersale sumitur pro natura generica vel specifica, cui tribuitur talis intentio, & quæ fundamentum eius est.

2. Notabi.

¶ Secundo notandum, quòd vniuersale potest esse obiectum alicuius potetia dupliciter: vno modo sub ratione vniuersalitati. Vt si intelligo naturam humanam vel naturam animalis sub ratione vniuersalitati, nihil de singulari considerando, sed ab omnibus abstrahendo. Alio modo vniuersale est obiectum, sed non ratione vniuersalitati, sed singularitati, ita vt singularitas sit ratio sine qua nò, vt si albedinem video, quia hic color est &c.

1. Cõclusio.

¶ Ad quæstionem prima cõclusio. Vniuersale vt intentioni vniuersalitati subest, sic proprium intellectus, vt nullo modo sensui possit conuenire. Patet, quia nullus sensus siue interior, siue exterior in aliquod potest omnino à materia abstractum, sed hoc vniuersale, vt intentioni subest ab omni materia abstrahitur: sequitur ergo non posse sub sensu. &c. Et probatur apertissime. Eo modo vniuersale potest cadere sub potentia, quo & species abstracta: sed species abstracta à materia, in qua ratio vniuersalitati cõsistit, solum in intellectu est: & in sensu non reperitur, ergo vniuersale vt subest intentioni vniuersalitati, in sensu non potest dari.

2. Cõclusio.

¶ Secunda cõclusio. Vniuersale pro vt naturam dicit, cui talis tribuitur intentio, in sensu reperiri potest sicut & singulare. Patet. Nam eo modo potest in potentia sensitua reperiri talis natura quæ fundamentum vniuersalis quo modo & est: sed talis in singularibus est: ergo sensu percipi potest. Item, Omne singulare obiectum sensus proportionatum est: sed natura illa vniuersalis, in qua intentio vniuersalitati fundatur, verè in re singulari est: ergo poterit sub potentia cadere sensitua.

1. Corollas.

¶ Ex quibus sequitur corollariè, quòd tam in sensu quam in intellectu vniuersale cadere potest, sed tamen non eadem ratione: si quidem in intellectu est cum illa collatione, cuius propria operatio est: in sensu tamen non sic.

2. Corollas.

¶ Secundo sequitur vera esse quæ in prædicta quæstione dicta sunt, vniuersale esse operationem intellectus: & eiusdem esse facere vniuersalitati in rebus: de quibus Doctor Sanct. 12. quæst. 29. articul. 6. quòd si aliquando legas in Aristot. & Comment. & alijs, quòd sensus tantum singularium est, & quòd solum singulare cognoscit, & quòd cognitio singularium propria sensuum est, intelligi debet, quòd sensus nò fertur in vniuersale, vt vniuersale est quia hoc intellectus est proprium, sed tamen fertur in vniuersale vt in singularibus est.

S. Thomas.

Ad. 1. & secundum. Ad argumenta. Ad primum & secundum ex dictis manifesta est solutio, in quo sensu debet intelligi Aristote.

Ad tertium. Ad tertium dicendum, quod obiectum sensus & singulare est & vniuersale, pro vt in singularibus est, neque oportet ponere diuersas potentias sensitivas ob diuersitatem obiectorum materialium, quia ratio formalis vna est: nam si visiva potentia fertur in hoc album, & in illud nigrum etiam, non est quia hoc est album & illud est nigrum, sed ea ratione qua hæc colorata sunt: quia color est obiectum potentia adæquatum &c. & quo ad hoc in vna ratione conueniunt album & nigrum.

QVAESTIO. IIII.

De secundis intentionibus.

QVÆSTIO QVARTA, vtrum nomina secundarum intentionum supponant pro singularibus indiuiduis personaliter. Et videtur quod sic: quia (teste Aristot.) vniuersalia nihil sunt præter singularia: sed singularia sunt idem cum eis realiter, licet ratione distinguantur, vt dictum est: ergo nomina vniuersalium supponant pro singularibus. Ita vt hæc sit vera. Petrus est species: & hæc bona consequentia. Petrus est homo: & homo est species: ergo Petrus est species.

In contrarium. In contrarium est, quia cum species sit quæ prædicatur de pluribus numero differentibus: & Petrus, & Ioannes non prædicentur, sequitur quod species non supponat pro Petro.

Notandum. Pro solutione quæstionis notandum, quod apud Dialecticos, intentio est conceptus intellectus: vnde prima intentio, est primus conceptus habitus de re: vt conceptus qui habetur de Petro, in quantum talis res. Et termini significantes tales res, dicuntur primæ intentionis. Secunda intentio est, secundus conceptus habitus de re: qui ideo secundus dicitur, quia præsupponit priorem: nam cognito homine, intellectus (quia potentia est reflexiua) reflectit se supra rem cognitam, & attendens quod talis natura sic abstracta conuenit pluribus numero, format secundum conceptum, scilicet, speciem, quo significatur illa proprietas, scilicet, conuenire pluribus. Et sic egregie Boëtius declarat, secundas intentiones fundari in primis:

tanquam in fundamento, & causa. Nisi enim ex primaria significatione intellectus intelligeret naturam humanam pluribus communicatam: non secundò haberet conceptum speciei. Verum hæc talis secunda notitia, quæ comparatiua est, non facit actu vniuersale, sed præsupposita eius vniuersalitate, & comunicabilitate, cognoscens illam rei proprietatem, tribuit ei nomen speciei. Et quia contingit sæpè res nominare nomine conceptuum (sicut statuam vocamus artem) sic res vocantur intentiones: vt intentio dupliciter accipiatur: vno modo pro conceptu formali: alio modo obiectiue: & sic in præsentiarum.

Prima ergo intentio est id, quod primò de re concipitur, sine respectu ad intellectum. Secunda intentio est, quod secundò concipitur de re per operationem intellectus. Ex istis sequitur, quod tamen prima intentio, quam secunda (si formaliter accipiant) sunt entia realia. Si verò obiectiue, prima intentio est ens reale: secunda rationis. Et si prima non est relatio, secunda tamen est relatio rationis: quia per operationem intellectus solum. Quæ relatio non est, qua vniuersale, vel illa secunda intentio, ad intellectum refertur: sed quia ad sua inferiora, & de quibus prædicatur, refertur. Et licet secunda intentio sit ens rationis, & vocetur ens diminutum, non tamen est fictitium, vt Chymæra: nam non est ens rationis, sicut pura negatio, quæ nullum prorsus habet fundamentum in re correspondentem: nec est sicut priuatio, quæ licet sit ens rationis, habet fundamentum remotum animal, & propinquum, aptitudinem ad actum. Sed tamen relatio, seu vniuersalitas, quæ est relatio rationis, habet in re fundamentum remotum, scilicet, naturam denominatam speciei, vel generis: & fundamentum proximum est cognitio: quia per intellectum abstrahitur, in quo differt à priuatione. Quorum abstractorum non est mendacium: vt solet dici, Abstrahetium enim non est mendacium.

Ad quæstionem ergo respondetur per duas conclusiones: quarum prima. Nomen secundæ intentionis vniuersalis, non supponit pro singulari in quo est natura, sed pro sola natura sic abstracta, cui conuenit illa intentio. Quod probatur de hoc nomine, species: nõ enim supponit pro Petro, aut Ioanne, sed pro homine in vniuersali. Quod ex Dialecticorum regula constat, Talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis. Nomen enim secundæ intentionis positum à parte prædicati, proprium appellat conceptu supra subiectum. Vt in hac. Homo est species: facit prædicatum, vt subiectum supponat pro homine, non quomodo-
cunque,

Quid prima intentio.
Quid 2.

R relatio rationis differt à priuatione.

2. Phy. text. cum. 18. & 13. Meta. 3. e. d.

Prima conclusio ad quæstionem.

Ratio.

Regula dialecticorum.

cunque, sed in quantum concipitur illo vniuersali conceptu homo. Et sic res quæ est homo, est species, in quantum obicitur huic conceptui homo, per quem abstrahitur à singularibus. Et sic facit vt ly homo, supponat suppositione, non personali, sed simplici, pro natura: vt diximus, quando de suppositionibus loquimur. Patet. Petrus est species, est falsa: & hæc. Homo est species, est vera. Causa est: quia ly species, nomen secundæ intentionis, non supponit pro re, in qua est natura: nam aliàs tam vera esset hæc, Petrus est species, sicut ista, Homo est species: sed ista secunda conceditur vt vera. Ratio est: quia in ista, Homo est species, ly species, supponit pro illa natura vniuersali sic cõsiderata, & per intellectum abstracta.

¶ Secunda conclusio. Sicut nomen secundæ intentionis speciei, vel generis, non supponit pro indiuiduo, sed pro natura cuius est intentio: sic nomen secundæ intentionis indiuidui, nõ supponit pro specie, vel pro genere. Probat. Hęc est falsa. Homo est indiuiduum: & nõ ob aliud, nisi quia indiuiduum non significat speciem, neque genus: ergo sequitur quod nomen indiuidui, solum supponit pro indiuiduo, & non pro specie, vel genere. Et sic manet soluta quæstio, videlicet, quod nomina secundæ intentionis solum supponant pro illa natura abstracta per operationem intellectus agētis, abstrahentis à conditionibus indiuiduantibus.

¶ Ad argumentum in contrarium. Quando dicebatur, quia vniuersalia nil aliud sunt quam ipsa singularia, quia idem realiter, &c. licet ratione distinguantur, concedimus ita esse: sed non sequitur: ergo intentio pro illis supponit: quia intentio est causata per operationem intellectus abstrahentis: & licet in veritate ipsa natura non sit nisi in singulari, tamen quia intentio ad ipsam naturam terminatur considerata prout abstracta, in qua abstractione habet rationem vniuersalis, ob id solum intentio supponit pro tali natura: & non pro singulari in quo est ipsa natura.

¶ Sed posset quis contra solutionem insurgere, hoc non posse stare. Nam cum (vt dictum est supra) natura ipsa sit idem realiter cum singulari, quomodo potest in veritate fieri talis abstractio? & si fieri non potest, cum natura non per se reperiatur: sequitur secundam intentionem solum pro re singulari supponere.

¶ Pro solutione notandum, quod (vt dicit Sanctus Thom. 1. p. quæst. 85. artic. 1. ad primum) abstrahere contingit dupliciter. Vno modo per modum compositionis, aut diuisionis: & isto modo abstrahere rem ab aliquo, à quo separata non est, non contingit sine falsitate: vt

si quis abstraheret risibilitatem ab homine. Alio modo cõtingit abstrahere per modum simplicitatis: sicut quando intelligimus vnum in aliqua re, non considerando aliam rem. Vt si albedinem considerem in lacte, non cõsiderando dulcedinem, fieret talis abstractio. Vel considerando risibile in homine, nihil de rationali considerando. Et sic solet fieri abstractio. Et de istis dicitur, Abstrahentium non est mendacium. Potest enim intellectus per vim suam, illa quæ separata non sunt, distinguere, & separare, vnam intelligendo sine alia. Et sic intellectus abstrahit vniuersale à singularibus: & naturam specificam à suis indiuiduis: & genericam ab speciebus: & sic fit abstractio. Et ibidem Sanct. Thom. & in opuscul. 55. sic intelligit. Et quidem ista abstractio, cuius non datur mendacium, fit penes hoc, quod intellectus cõparat illam naturam, abstractam à conditionibus indiuiduantibus, ad ipsa singularia. Ex istis ergo soluitur argumentum. Nam licet verum sit naturam ipsam non reperiiri nisi in singularibus: intentio tamen non supponit pro singularibus, sed pro natura ipsa abstracta ab intellectu: sine aliquo mendacio in hoc: quod illam naturam consideratam absolutè, sine aliqua cõditione indiuiduante: comparat intellectus ad singularia ipsa, quæ talem participant naturam. Et quia licet re non differant, differunt ratione: sufficit talis differentia, & distinctio ad hoc, quod intellectus possit naturam ipsam denudatam considerare.

¶ Hic obiter notandum erit vt notat Soto in ista quæstione, & Ayala in suis prædicabilibus in prima quæstione de existentia vniuersaliũ, quendam malè intellexisse Sanct. Thom. putantem eum dicere, illam naturam fieri vniuersalem solum per comparisonem intellectus ad singularia: sed (vt dicit Ayala) à veritate Thomæ toto Cælo deuiauit: cum ipse in locis citatis dicat, quod species non est vniuersalis, quia est in anima, ex hoc, quod comparatur ad multa singularia, sed absque tali comparatione.

¶ Sed pro complemento materiæ de vniuersalibus, oportet notare modum loquendi in istis: & similiter, quomodo sit verum, solum ratione distinguere vniuersalia ab ipsis singularibus, in quibus sunt: & quid antiqui senserunt de ipsis vniuersalibus.

¶ Quantum ad primum, de vniuersalibus contingit dupliciter loqui: vno modo per nomina primæ intentionis: alio modo per nomina secundæ intentionis. Primo modo enuntiando concretum de concreto, aut abstractum de abstracto, aut abstractum de concreto. Exemplũ primi. Homo est animal, Homo est rationalis.

Logic. B 3 Et sic

Aristot. 2. phy. tex. cõ. 18. & 13. Meta. ca. 3. C. D.

Dilutio replicæ.

Nota.

Dupliciter cõtingit loqui de vniuersalibus.

Conclusio secunda.

Ratio.

Ad argumentum.

Replicatur.

Notandum s. Thom. Duplex abstractio.

Et sic notum est, has prædicationes esse veras formaliter, quia quidditatiuè vnum de alio. Secundo modo contingit sic. Humanitas est animalitas. Humanitas est rationalitas. Vtrum istæ veniant concedendæ? Nam reales omnes concedunt esse veras prædicationes, quando concretum de concreto: sic quando abstractum de abstracto. Doctor sub. tamen negat esse veram prædicationem, in. 1. senten. distinc. 2. quæst. 7. & distinc. 5. quæst. 1. Et ratio eius est, quia ponit inter illa formalem distinctionem: de qua inferiùs.

Scotus.

S. Tho. p. p.
3. art. 7. 3.

¶ Tertiò prædicatur abstractum de concreto, vt Homo est humanitas. Et hanc omnes reales dicunt esse falsam, licet Ocham concedat, vt supra diximus. Quam negant, nõ quia distinguitur essentia hominis ab ipso cuius est: sed propter diuersum modum significandi terminorum: quia abstractum significat per modum formæ, & per modum partis: & concretum, seu denominatum, per modum habentis formam, & per modum totius. Et ob id potiùs conceditur, Homo habet humanitatem, quàm Homo est humanitas. Et sic ait Aristot. 2. de anima. tex. 64. Humanitas non net, aut ambulat, sed homo. Sic antiqui omnes distinctionem realem ponebant inter hominem, & humanitatē: quia aliquid includitur in supposito, quod non est de essentia naturæ, vel speciei, quæ per definitionem declaratur.

Aristot.

¶ Quando verò vniuersalia nominibus secundæ intentionis nominantur, iam dictum est in quæstione præcedenti: vt quando dicitur, Homo est species, Animal est genus, Petrus est indiuiduum. Restat dicere de distinctione reali, & rationis.

Quomodo
aliqua di-
stinguuntur
realiter.

¶ Pro nunc (alibi fortè latiùs) distinguuntur aliqua realiter, quando se habent sicut res, & res, & vnum non est aliud, seclusa omni operatione intellectus: sicut accidens & subiectum: & Petrus & Ioannes. Alia distinguuntur ratione: & sunt illa, quæ sunt idem in veritate, sed tamè secundum operationem intellectus fit distinctio, & abstractio vnus ab alio: vt vniuersale distinguitur à singulari in quo est, vt dictum est, naturam humanam distingui per operationem intellectus à Petro in quo est: nõ distinguitur sicut res & res: sicut in homine animalitas, & rationalitas: solum ratione distinguuntur: & Petrus dormiens distinguitur à seipso quando disputat per solam operationem intellectus. Omnes antiqui fuerunt contenti hac duplici distinctione, scilicet reali, & rationis.

Distinctio
formalis.

¶ Doctor subtilis suo ingenio adinuenit aliam distinctionem mediam inter has duas, quam vocat formalem, minorem quidè reali, sed ma-

iozem quàm sit rationis: in loco supra citato: & in. d. 8. q. 4. loquens de attributis diuinis, dicit. Illa distinguuntur formaliter, quæ licet sint vna res, aliquid tamen est de essentia, & definitione quidditatiua vnus, quod non est de essentia alterius. Et ad propositum dicit, humanitas est eadem res quæ animalitas, sed quia in definitione humanitatis includitur rationalitas, quæ non includitur in definitione animalitatis, humanitas, & animalitas distinguuntur formaliter: ob id dicit hanc esse falsam, Humanitas est animalitas: licet hæc sit vera, Humanitas est res, quæ est animalitas. Verùm S. Tho. & alij solum ponunt rationis distinctionem inter humanitatē, animalitatem, & rationalitatem. Et licet opinio Scoti possit defendi, & habeat suam probabilitatem: tamen videtur esse contra intentionem Aristot. qui ponit solū rerū duas distinctiones. scilicet realem, & rationis. 5. Meta. cõm. 14. & lib. 6. text. 6. Cùm ergo distinctio sequatur rerum naturam, & non detur nisi ens reale, & ens rationis: non erit necessariū ponere distinctionem vltra realem & rationis. Sed de hoc aliàs.

Aristot.

¶ Sequitur quid antiqui senserint de vniuersalibus. Commentator Auerois vltra illa, quæ supra allegata sunt, in li. Periherme. cõm. 4. super illa Aristot. verba, Rerum, aliæ sunt vniuersales, ait. Intentiones sunt duobus modis: aut vniuersales, aut particulares. Vniuersalis definitionem, glossat sic: est intentio, de cuius proprietate est, quod prædicetur de pluribus: vt animal, de homine, & de equo: vbi constat intentiones capi non pro conceptibus, sed pro ipsiis rebus cognitis: quod maximè fauet realibus.

Quid anti-
qui de vni-
uersalibus.
Cõmẽtator.

¶ Boëtius grauißimus author, simul & beatus, editione. 2. Periherme. li. 2. ait. Omnis propositio significationis suæ proprietatem, ex subiectis intellectis capit: sed quoniam necesse est in intellectu, rerum esse similitudines, vis propositionum per intellectum ad res quoq; continuatur. Atque ideo cùm aliquid affirmare, vel negare cupimus, hoc ad intellectus, & conceptiones, animæq; qualitatem refertur. Quod enim imaginatione intellectuque concipimus, id in affirmatione, vel negatione ponentes, affirmamus, vel negamus. Hæc ille. Ex quibus colligere licet, quod in hac: Homo est animal, cùm subiicitur vniuersale, subiectum erit homo, secundum quod habet esse cognitū. Et sic vniuersale, erit cõceptus obiectiuus, vt supra diximus. Et post dicit. Ex rebus intellectis sumitur quãtitas propositionis, & ex placito qualitas. Videmus enim alias esse in rebus huiusmodi qualitates, quæ in aliam conuenire non possunt, sed in vnam particularem, singularemq; substantiam. Alia est enim qualitas singularis, vt Platonis vel Socra-

Boëtius.

ris: alia est quæ communicata cum pluribus, totam se singulis, & omnibus præbet: & ipsa humanitas est huiusmodi qualitas, quæ singulis tota, & omnibus tota. Cum hoc ergo ita sit, homo dicitur vniuersale, ipsa verò Platoneitas, particularis. Et infra, homo est vniuersale: humanitas namque ex singulorum hominum collecta naturis, in vnâ quodammodo redigitur intelligentiâ. ¶ Theophrastus Aristot. discipulus vniuersale vocat, quod de pluribus naturaliter prædicatur: vt homo. Non quod positione, vt hoc nomen Alexander de Troiano, & Macedoni filio Philippi prædicatur. Hoc enim positione de pluribus dicitur, illud natura. Hæc ille. Et hæc sufficiant de vniuersalibus.

QVAESTIO. V.
An recta sit diuisio intentionis, in primam & secundam intentionem.

QVAESTIO QUINTA.
Quia sermo de secunda intentione est, operæ pretiū videtur inquirere, an recta sit diuisio conceptuum, in conceptum primæ intentionis, & secundæ intentionis. Et videtur quod non, nam omnis conceptus est quid reale & ples ipsius intellectus dicitur, sed secunda intentio non est ens reale sed rationis potius: ergo non recte conceptus, in primæ & secundæ intentionis diuiditur. Maior est manifesta, & minor diffinita est in præcedentibus: siquidem secunda intentio ens rationis vocatur, vt diuiditur contra ens reale.

2. ¶ Secundò est argumentum ex Auice. in 4. metaph. qui dicit dialëcticam esse de secundis intentionibus, quæ sunt entia rationis: si ergo de secundis intentionibus est: aut ergo illæ intentiones sunt entia realia, vel non: si sunt, ergo dialëctica non est de entibus rationis. Si non sunt entia realia: ergo non sunt entia, sic non est recta diuisio.

3. ¶ Tertio. Illius quod non est, scientia non datur: sed ens rationis non est: neque secunda intentio est: quia id quod est fictitium, in veritate non est: ergo neque in veritate cognoscitur: quia res sicut se habet ad esse, se habet ad cognosci.

¶ In contrarium est Aristote.

1. Notabi. ¶ Pro solutione conclusionis oportet notare, quod tam prima quam secunda intentio dupliciter sumuntur, scilicet obiectiue, & formaliter. Prima intentio obiectiue est ipsa res intelligibilis, vt si hominem intelligat, iam hominis quid-

ditas obiectiue prima intentio est, quia ipsa primo intellectui præsentatur, in quam cognoscendam intellectus possibilis actuatus per speciem tendit: vnde lapis obiectus intellectui per speciem intelligibilem, prima vocatur intentio obiectiue.

¶ Formalis est ipse conceptus formatus de re obiecta, qui dicitur ratio, vel definitio, qui fundatur immediatè in re obiecta, & sic animal rationale, vt est definitio hominis, comparatur ad hominis naturam, sicut prima intentio formalis, ad primam intentionem obiectiue.

¶ Secunda intentio obiectiue est respectus rationis, qui rem consequitur, vt est obiecta intellectui, & per primam intentionem formale cognitam, quod fit sic. Quia quando intellectus quidditatem rei intelligit in vniuersali: non intelligit vt singularia respicit, imò vt abstrahit ab eis, & sic in quadam communitate obijcitur intellectui: vt autem est sic obiecta & cognita per primam intentionem formalem, intellectus aduertit, quod ad eam sic obiectam consequitur quidam respectus, qui communitas dicitur: vt quidditas sic intellecta est communis omnibus suis inferioribus, & hic respectus est resolutio rationis, eo quod non consequitur rem vt habet esse ad extra, sed vt obiecta est intellectui sine conditionibus materialibus: & dicitur secunda intentio obiectiue, quia secundò intellectus attendit ad quidditatem rei vniuersalem primò cognitam per primam intentionem formaliter vnde consequitur talis respectus.

¶ Secunda intentio formaliter est secundus conceptus productus ab intellectu de re vt stat sub illo respectu rationis. Nam postquam intellectus aduertit naturam rei sic intellectam in vniuersali esse communem suis inferioribus, & in eis reperiiri, format naturam generis & speciei, & hæc est secunda intentio formalis. Hæc omnia late tractat Herueus in. 3. quotlib. q. 1. & in tractatu de secundis intentionibus &c.

¶ Ad quæstionem prima conclusio. Conceptus intellectus conuenienter diuiditur in primam & secundam intentionem formaliter sumptas. Patet, quia omnis conceptus intellectus, vel fundatur immediatè in re obiecta, & sic est prima intentio formalis, quæ est quidditas, vel ratio rei: vel fundatur immediatè in re vt stat sub illo respectu rationis in quantum prædicatur de suis inferioribus, & est secunda intentio formalis: sed vtroque modo ens reale est tam prima quam secunda intentio, quia verè conceptus sunt & actus intellectus.

¶ Secunda conclusio. Conceptus intellectus non recte diuiditur in primam & secundam intentionem obiectiue sumptas. Patet. In omni

bona diuisione oportet quodlibet membrum sub diuiso sic contineri, vt de eo prædicetur: sed capiendū obiectiue neque prima intentio conceptus est, nec secunda: sequitur quod non sit bona diuisione. Non prima, quia ipsa est res ipsa intellecta, quæ non est conceptus: Nec secunda, quia est ille respectus rationis, qui consequitur ipsam rem sic intellectam vt abstrahit à singularibus, & hic respectus conceptus non est. Et notandum, quod ad ens rationis non requiritur quod sit quid actu fabricatum per intellectum, sed sufficit vel quod sit fabricatum per intellectum, vel quia non alio modo est ens, nisi quia apprehenditur ab intellectu, & hoc modo est ens rationis secunda intentio obiectiue.

¶ Ex istis sequitur, quod tam prima quam secunda intentio & possunt dici conceptus intellectus, & negari: nam capiendū obiectiue, non sunt conceptus: si tamen formaliter, tam prima quam secunda intentio conceptus sunt, & ens reale: quod valde notandum propter argumenta, quæ fieri solent in hac materia, de quo vide Capreo. in primo distinct. 23. quæstio. 1. contra primam conclusionem.

Ad primū ¶ Ad primum argumentum respōdetur, quod secunda intentio, quæ ens rationis dicitur, si formaliter capitur, est realiter & verè conceptus intellectus: & quauis ens rationis dicatur, quia per operationem intellectus sit illa intentio secunda, sed tamen verè cōceptus est, & quid reale. Si tamen capiatur obiectiue, argumentum concludit.

Ad secundum. ¶ Ad secundum dicendum, Dialecticam esse de secundis intentionibus, & secundæ intentionis entia sunt entia rationis, vt conceptus nō sint: & de secundis intentionibus sic est, vt de illis & obiectiue & formaliter.

Ad tertiu ¶ Ad tertium ex dictis patet solutio. Nam & si secunda intentio obiectiue sumpta realiter nō sit, ipsa tamen formaliter verè conceptus est intellectus, de quo & scientia haberi potest, & etiam obiectiue, licet à parte rei commune non detur, quod intellectui se se obijcit. Extra singularia tamen commune ipsum considerat, & illius scientia est, pro quāto fundamētū habent in quidditate rei secundam primam intentionem intellectui obiectam. Hæc dicta sint ad maiorem intelligentiam secundæ intentionis & entis rationis in prædicabilibus maximè.

Q V A E S T I O . VI.

De subiecto prædicabilium.

V A E R I T V R P R I N *Argumen-
cipaliter, quid sit subiectū cum.*

huius libri prædicabilium: vniuersale, vel prædicabile: Et videt quod nec hoc, neque illud. Non vniuersale: quia cuiuslibet propria scientiæ proprium est subiectum: sed Dialectica est scientia peculiaris (vt supra dictum est) ab alijs distincta: ergo eius subiectum oportet sit particulare, & distinctum: sed vniuersale est quid commune in omnibus scientijs realibus: quia scientia nō est de singularibus, sed de vniuersalibus: idem dicendum de prædicabili.

¶ In contrarium est, quia vna scientia solum circa vnum obiectum, vel vnum proprium subiectum: sed hæc, quæ de istis quinque vniuersalibus, vna est: ergo circa vnum obiectum: & non videtur aliud nisi vniuersale, cum ipsa quinque prædicabilia quinque sint vniuersalia, & de ipsis dicat Porphyrius se tractaturum.

¶ Hæc quæstio mota videtur, vt fiat distinctio de vniuersali, prout in Dialectica: & de eo prout in alijs scientijs: nam sicut argumentum à principio positum probat, vniuersale est, quod in alijs realibus scientijs cōsideratur: cum scientia nō nisi de incorruptibilibus, vt sunt vniuersalia. Pro quo notandum, vniuersale sumi tripliciter: vno modo pro abstracto: alio modo pro per se significato, id est pro vniuersalitate: & tertio modo sumitur pro aggregato ex utroque. Licet improprie hoc sit: non enim album, dicit aggregatum ex Petro, & albedine, quod est ens per accidens: sic nec proprie vniuersale capitur pro aggregato ex natura, & vniuersalitate: imò nec secundo modo accipitur proprie vniuersale, scilicet, pro vniuersalitate: quia albedo non est album, sed albi forma. Ita secunda intentio obiectiua non est vniuersale, sed vniuersalitas. Ob id si proprie loquendum est, vniuersale dupliciter accipitur: vno modo pro natura absolute, quod est pro abstracto: alio modo pro ipsa natura, in quantum est conceptus obiectiuius, vel in quantum sic cognita.

¶ Natura dicitur abstractum, quia substernitur secundæ intentioni, & ab ea denominatur. Et intentio dicitur per se significatum: quia quod concretum per se significat, forma est.

¶ Substratum multis modis nominatur. Aliquā per formā, Humanitas, Animalitas, Aliquā quidditas: Essentia: Natura. Aliquādo ratio hoīs. Ratio aīalis. Quod est id, quod importat definitionem.

¶ Ad quæstionē sit prima cōclusio. Dialectica tractat de vniuersalibus, pro quāto substat secundis intentionibus: hoc est, sic tractat de vniuersalibus, non secundum absolutam considerationem

¶ Aliquā per formā, Humanitas, Animalitas, Aliquā quidditas: Essentia: Natura. Aliquādo ratio hoīs. Ratio aīalis. Quod est id, quod importat definitionem.

¶ Ad quæstionē sit prima cōclusio. Dialectica tractat de vniuersalibus, pro quāto substat secundis intentionibus: hoc est, sic tractat de vniuersalibus, non secundum absolutam considerationem

¶ Aliquā per formā, Humanitas, Animalitas, Aliquā quidditas: Essentia: Natura. Aliquādo ratio hoīs. Ratio aīalis. Quod est id, quod importat definitionem.

Prima cōclusio.

Prima cōclusio.

Prima cōclusio.

Ratio.

nem, sed secundum quod conueniunt esse vniuersalia per operationem intellectus, abstrahendo à singularibus. Probatur sic. Nam Dialecticus considerat de homine, sicut & Physicus: sed tamen non considerat de eo, quia cõstat ex materia & forma: neq; quia propria eius passio sit esse risibilem, vel disciplinæ capacẽ: sed solum per hoc, q̃ natura eius est species quædam, quæ communicatur indiuiduis æqualiter. Nec tractat de homine, quatenus aptus ad virtutem: sicut moralis Philosophus. Similiter considerat Dialecticus de animali, non in quantum hanc, vel illam habet animam, quæ educibilis est de potẽtia materie: vel non educibilis: quia hoc ad naturalem: sed pro quanto habet naturam genericam, quam plures participant species. Ex quo sequitur, quod ad Dialecticum spectat de istis vniuersalibus considerare, non absolute, sed pro quanto substant secundis intentionibus.

¶ Et aduerte q̃ ratio entis rationis, vt ad dialecticum expectat: non est eo, q̃ ens de quo considerat subiectiuẽ sit in intellectu: vt conceptus & species intelligibiles, & habitus scientifici. Neq; est vt obiectiuẽ, sic in intellectu: quia sic lapis est in intellectu sed est de eo q̃ est in intellectu, sicut modus consequens naturam rei: vt obijcitur intellectui. v.g. si natura hominis debet intelligi sed vt obijciatur sine cõditionibus indiuiduantibus: non vt habet esse in sorte vel Platone. s. vt quõdam commune & indistinctum, communitas ergo consequitur naturam intelligibilem, & tale propriẽ dicitur ens rationis, vt distinguitur contra ens reale q̃ dicitur secunda intentio obiectiuẽ: super quam intellectus fundat cõceptum generis, vel speciei: quia sic intellectus apprehendit naturam, vt prædicabilem de pluribus: & quod sit ens rationis, patet: quia illa communitas non conuenit rei, vt habet esse in singularibus: neque causatur ab intellectu possibili, imo præcedit actum intelligendi: prius enim natura rei in cõmuni, & non vt hæc, obijcitur intellectui. Per receptionẽ speciei intelligibilis quã intelligatur: & sic nõ sunt subiectiuẽ, in intellectu huius modi entia: & si nõ sunt subiectiuẽ erũt obiectiuẽ: & nullo mō habet esse in singularib;: & sic sunt entia rōnis.

Cõclusio. 2.

¶ Secunda conclusio. Subiectum huius libri prædicabilem est vniuersale, habens rationem communem genericam ad quinque prædicabilia. Probatur. Nam illud est subiectum alicuius libri, quod principaliter tractatur in eo, & ad quod omnia, quæ ibi considerantur, reducuntur, & sub ratione illius considerantur: sed quinque prædicabilia habent ordinem ad ly vniuersale, tanquam ad genus, & omnia considerata in eis sub ratione vniuersalis considerantur. Nec ob-

Ratio.

stat, quod aliqui negent vniuersale esse genus, & vocent analogum respectu quinque prædicabilium: quia per prius dicitur de genere, quam de differentia: sed tamen potest dici genus.

¶ Sequitur ex dictis, q̃ subiectũ huius libri est inferius ad subiectũ Dialecticæ absolute: nam subiectum in Dialectica, est ens rationis: modo vniuersale, inferius ad ens rationis est: nõ sequitur. Est vniuersale: ergo ens rationis. Non tñ valet e contra. Est ens rōnis: ergo vniuersale: cū multa sint entia rōnis, quæ nõ sunt vniuersalia. ¶ Tertia conclusio. Licet vniuersale & prædicabile conuertuntur, sicut subiectũ & propria passio (prædicabile enim est propria passio vniuersalis) nõ tamẽ propriẽ subiectũ huius libri dicitur prædicabile. Nã illud propriẽ est subiectũ, de quo demonstratur propria passio: sicut sciẽtiẽ de homine subiectũ est homo, & nõ risibile, de quo risibile probatur: sed de vniuersali probatũ propria passio. s. esse prædicabile, & non e cõtra de prædicabili vniuersale: ergo vniuersale est subiectum, & non prædicabile: licet nominales persistentes in suis nominibus, differentia non ponant inter vniuersale, & prædicabile: & dicunt esse subiectum hoc nomen vniuersale, & prædicabile. Verũm satius est loqui, & sentire, vt loquuti sumus de vniuersalibus ad mentem realium, in quibus fuit sapiẽtia, & maximẽ fuerunt in Aristotele versati.

Corollarium.

Cõclusio. 3.

Ratio.

¶ Ad argumentũ in contrariũ. Quando dicitis, Aliæ sciẽtiæ sunt de vniuersalibus: ergo hæc nõ peculiariter habet pro subiecto vniuersale: solutio est: concedẽdo verũ esse sciẽtiã realẽ de vniuersalibus, sed tamẽ de vniuersalibus absolute, & nõ prout substãt secundis intẽtionibus. Nam si physicus de homine tractat, & de suis proprietatibus: nõ prout nomine speciei, vel generis significat, sed nomine primæ intẽtionis. Et simili modo in omni sciẽtia dicẽdũ. Sed Dialecticus tractat de homine in vniuersali: prout nomine secundæ intẽtionis significatur: prout operatiõe intellectus est cognitus, esse quãdã specificam naturam, communem omnibus hominibus.

Ad argu.

C A P I T. I.

De genere.

Idetur itaq; neq; genus, neq; species dici simpliciter. Dicitur enim genus & aliquorum hominum aggregatio, qui quidem ad vnum quippiam, & inter se habent respectum. Quæ significatione, Heraclidarum dicitur ge-

nus: quod quidem ex respectu, qui est ab vno (id est ab Hercule) & multitudine eorum qui inter se eam habent coniunctionem, quæ ab illo proflexit, sic est nuncupatum, vt ab alijs generibus sit seiunctum.

¶ Dicitur & alio modo genus: vniuscuiusq; principium ortus: tam ab eo qui genuit, quam à loco in quo est quissiam ortus. Sic enim Ore stem, à Tantalò, Hylum autem ab Hercule, dicimus genus habere: & rursus Pindarum quidem Thebanum genere, Platonem autem Atheniensem dicimus esse. Patria nãq; principium est generationis cuiusque perinde ac pater. Hoc autem significatum, vsurpatius esse videtur. Heraclide nãq; dicuntur, qui genere descendunt ab Hercule. Et Cecropida & Cecrops rex Ach. à Cecrope, & horum quoq; propinqui. Atque prius sanè genus generis cuiusq; principium dicitur. Postea verò multitudo eorum, qui ab vno principio, ceu Hercule proflexerunt. Quod quidem à cæteris seiungentes, ac separantes, totum aggregatum Heraclidarum diximus genus.

¶ Alio modo dicitur genus id, sub quo species collocantur: accepta fortassis similitudine à prioribus vocabuli eius significatis. Nam & principium quoddam eorū, quæ sub se habet, genus tale est. Et præterea videtur multitudinem omnem amplecti, quam scilicet infra se continet.

Text. 2. ¶ His igitur tribus modis dicitur genus. De tertio verò genere, philosophorum est sermo: quod & describentes sic assignarunt. Genus id esse dicentes, quod de pluribus differentiibus specie, hoc ipso quid est, prædicatur. Vt animal. Eorum enim quæ de pluribus prædicantur, alia de vno solo dicuntur: vt indiuidua, veluti Socrates, & ista, & istud: alia de pluribus prædicantur: vt genera, species, differentia, propria, & accidentia communiter. Sed non cuiquam proprie. Atq; genus est (exempli causa) animal: species, homo: differentia, rationale, proprium, risibile: accidens, albū, nigrum, sedere.

¶ Genus igitur ab hisce quidem, quæ de vno

solo dicuntur, hoc sanè differt, quod ipsum de pluribus prædicatur. Ab his autem quæ de pluribus prædicantur, hisce differre videtur. Ab specie quidem, quod species: & si de pluribus prædicatur, nō tamen de pluribus specie, sed de pluribus differentiibus numero prædicatur: homo nanq; est species, de Socrate, & Platone dicitur qui non specie, sed numero differunt. At animal quod est genus, de boue, equo, atq; homine prædicatur. quæ specie, non autem numero solo differunt. A proprio verò, quod proprium quidem de vna specie, cuius est proprium, & de indiuiduis hisce, quæ sunt sub illa specie prædicatur, vt risibile, de homine solo, & de singulis hominibus dicitur. Genus autem non de vna specie, sed de pluribus differentiibus prædicatur. A differentia quoque, communibusq; accidentibus genus differt. Etenim differentia, communiaq; accidentia, quanquam de pluribus, ac differentiibus specie dicuntur, non tamen ita, vt quid sit quidq; sed vt quale quidq; sit innuat dicuntur. Rogantibus enim, quidnam illud sit, de quo hæc dicuntur, genus respondemus: differentias, & accidentia non respondemus: non enim de subiectis illa in quid, sed magis in quale quid dicuntur. Interroganti nanque quale quid est homo, rationale dicimus. Et quale quid est coruus, nigrum dicimus. Quorum quidem rationale est differentia, nigrū autem accidens: sed cum quid est homo interrogamur, animal, respondemus: quod quidē hominis genus est.

¶ Genus igitur, quod de pluribus quidem Breuiter, prædicatur, ab indiuiduis, quæ de vno solo in quo ge lo dicuntur, differt: quod verò de pluribus nus ab a prædicatur specie differentiibus, ab his, quæ alijs differunt vt species propria ve dicuntur, differt. rat. Denique quod quid quidque sit, dicit à differentiibus vulgoq; accidentibus differt: quorum vnumquodque, non quid sit, sed quale sit, quomodo ve id quo dicitur habeat, dicunt. Nihil igitur verò generis intellectu, plus minus ve, memorata generis descriptio habet.

* **¶ Declaratio textus:** hic genus capitur logicè, pro illo cui supponitur species: vt color est genus, quia albedo ei supponitur: & nigredo, & alij colores medij: sed genus logicum, nõ est totum integrale, quod ex partibus componitur, sed vniuersale, & potestatiuum: ideo potest de speciebus sub eo contentis prædicari, vt homo est animal: leo est animal: & tamen non sic, manus est homo: neque caput est homo. Et ratio huius est: quia totum integrale differt realiter à partibus: ideo non prædicatur de eis: sed totum vniuersale, non differt realiter, à contentis sub eo: sed solù ratione: vt inferius erit notũ.

¶ Secundò etiam notãdum: q̄ neq; equiuocus, neq; analogus terminus, imò neq; trãscendentia, sunt genus: nã ratio vniuoca necessaria est.

¶ Tertiò nota, quòd apud reales, genus est natura cõmunis, pro vt stat sub conceptu qui est secunda intentio: vel vt alij dicunt sumitur pro re substracta secundæ intentioni: atq; ex hoc non sequitur q̄ logicus consideret res quòd est Physici: quia & si logicus consideret res, non absolutè id facit: sed vt stant sub prædicatis intèntionalibus sibi attributis, ab intellectu: vt negociatur circa eas: nam Physicus de re considerat, quoad prædicata realia, quæ sibi remoto opere intellectus conueniunt: putà de animali, in quãtum mouet se ipsum: & est sensitium, &c. sed logicus pro quanto dicitur de speciebus, eo q̄ sit natura cõis, omnibus speciebus cõtètis.

¶ Quartũ id de pluribus, declaratur: quia si illa plura differunt oportet scire quæ sint idem, & ex eo intelligemus quæ differunt tãdem numero dicantur idem specie & idem genere eadem numero sunt quæ supposito non distinguuntur & hæc sunt quædam nomine, alia diffinitione: quædam proprio, & quædam accidente: vt sunt Marcus, & Cicero, quæ sunt nomina synonyma: diffinitione, homo & animal rationale, risibile & homo, Sortes & albus: quia semper in istis idem suppositum, eadem numero dicuntur. Idem specie, quia sub eadem specie continentur, vt Sortes & Plato: & intellige sub vna specie specialissima: idem genere, quæ sub vno genere continentur: sed intellige proximè, & non absolutè: aliàs homo & pomum essent idem genere, quia sub corpore animato continentur. Item requiritur contineantur sub eodẽ genere proximo logico, & non Physico: nam corpus corruptibile, vt terra: & incorruptibile, vt cælum: sub eodem genere logico continentur: nempe sub corpore: & non tamen sunt sub eodem genere Physico, vt in libris de cælo dicitur. Quia non eadem natura terræ, & cæli. Ex istis manifestum est, quæ differunt: vt sic maneat declarata definitio generis.

QVÆSTIO VNICA. De genere.

ELICTA TEX. *P. argumẽ.*

tus declaratione quæritur, vtrũ generis definitio sit bona? Et videtur q̄ non: quia definitio generis est, quòd prædicatur de suis speciebus, in eo q̄ quid, quidditatiue: sed genus non prædicatur quidditatiue de suis speciebus. Patet: quia genus est pars speciei, cũ species cõstet ex genere, & differẽtia: sed nunquã pars prædicatur de suo toto: ergo genus non prædicatur de speciebus.

¶ De aliquo verificatur definitũ, de quo nõ definitio: ergo illa non est bona generis definitio. Probat: quia definitũ de secũda intèntione verificatur: quia liber iste est de secũdis intèntionibus, cũ secũda intèntio definiatur, seu ens rationis, & tamẽ definitio nõ conuenit secundis intèntionibus, sed naturæ substractæ tali intèntioni: nam animal prædicatur de speciebus, Homo est animal, Equus est animal: & nõ genericitas: vt dicimus, Homo est genericitas, vel animalitas: ergo.

¶ In contrarium est autoritas Porphyrij, & *Incõtrariũ.* omnium Dialecticorum.

¶ Circa solutionẽ quæstionis sunt variæ opinio- *Diuersæ opi niones.* nes. Nominales enim facilè se expediũt, dicẽtes ibi definitũ propinquũ esse illud nomẽ genus, quod est cõmune ad hæc nomina, animal, color &c. quæ sunt genera: & sic ipsa significata sunt definita remota. Sed licet primũ sit verũ, nõ tamẽ cõcedendũ illa esse genera, animal, color, &c. sed nomina generica. Quæritur ergo quid sit definitũ principale in illa diffinitione, vtrũ definitũ sit natura pro substracto: an secũda intèntio, quæ est principale significatũ? an aggregatũ ex vtroq;? Quidã putãt esse opiniones varias Scoti, & S. Thom. sicut refert magister Ayala in suis prædicabilibus. q. 3. principali. *Ayala.* Et dicit de mète Scoti, hic definiri secundas intentiones: & secundũ doctorẽ S. definiri cõceptũ obiectiuum pro substracto. Et nimis prolixè à fundamentis recitat opiniones, & dicit vnũ, nescio an verũ: sequitur quendã Thomistã à vertramite. S. Thom. deuiasse, qui in secũdis intentionibus, & in his vniuersalibus parè facit Thomã cum Scoto. Hæc ille. Profectò licet nõ sint omnino in omnibus equales Scotus & S. Tho. in sentẽtia vniuersaliũ, in hac quæstione, quid definiatur, an natura ipsa, vel cõceptus obiectiuus, vel secũda intentio, non videntur variè sensisse doctor. S. & subtilis: pro quo sit. i. cõclusio.

¶ Prima cõclusio. Definitũ formale, & principia *P. cõclusio.* le illius

le illius definitionis est secunda intentio: neq; de hoc inter reales est aliqua differentia. Probatur. Definitio sicut & scientia non est de aliquo singulari, vel particulari: ergo non definitur hic hoc, aut illud genus, puta animal, aut color, sed genus in communi: sed nihil est commune omnibus generibus, diuersorum prædicamentorum, nisi secunda generis intentio: ergo illa est quæ definit.

P. ratio.

¶ **Secundo.** Quando nomen accidentis in concreto definitur, significatum formale ibi definitur, ratione cuius definitio conuenit significato materiali: ut dicendo, Album est disgregatiuum visus: definitur hic albedo, ratione cuius niui conuenit: sed genus est nomen connotatiuum: ergo ibi definitur secunda intentio, quæ est significatum formale, ratione cuius conuenit naturis de pluribus prædicari, in quantum per intellectum abstrahitur à naturis specierum, quæ est generis intentio.

Ratio. 2.

¶ **Conclusio. 2.** Secunda conclusio. Neq; genus, neq; eius definitio ullo modo accipiuntur, aut supponuntur pro secunda intentione. Probatur. Nam quando album definitur esse disgregatiuum visus, licet illic definiatur albedo, non tamen definitur tanquam id quod disgregat, sed tanquam ratio disgregandi: sic, dato in generis definitione secunda intentio definiatur, non tamen tanquam id quod prædicatur, sed tanquam ratio, quæ genera prædicantur, in quantum per intellectum sunt abstracta, velut communia speciebus, de quibus dicuntur talia genera: ob id non supponit definitio pro illa secunda intentione, sed de nominatiue supponit pro re ipsa, pro qua supponit genus: ut pro animali, & pro colore. Sicut definitio albi, denominatiue pro niue supponit, quæ ratione albedinis visum disgregat. Et non intelligere hoc, facit opinionem realiū inintelligibilem: & Scotus non dicit quod secunda intentio prædicatur de pluribus differentibus specie, ut patet in suis vniuersalibus. q. 14. sed quia illic dicit, definitione generis definiri secundam intentionem, intulerunt, quod genus, & eius definitio supponit pro secunda intentione. Itaque intelligendum est secundam intentionem definiri: id est definitur res in quantum subsistat secundæ intentioni: & hoc est dicere: licet secunda intentio definiatur, non tamen prædicatur secunda intentio principaliter, sed res ipsa. Et hæc est doctrina Scoti, & S. Tho. in de ente, & essentia ca. 4. Quauis magister Ayala (ut diximus) putet inter Scotum & S. Thom. esse differentiam. Et si quis vellet clarius ad quæstionem respondere, posset dicere, ibi rem definiri, scilicet animal, & colorem, & cætera quæ genera sunt, non tamen absolute, quia res sunt, sed prout sunt conceptus obiectiui, vel prout sunt sic intellectæ tales na-

Doct. subri. malè intel. lectus.

turæ, ut prædicabiles de pluribus specie differentibus. Et quia sub hac ratione definiuntur, dicuntur secundas intentiones definiri.

¶ **Pro solutione primi argumenti**, ubi dicitur, genus esse speciei partem, est notandum, duplicem esse abstractionem. Quædam est, quæ vniuersale abstrahitur à suis inferioribus, ut hominis natura abstrahitur à singularibus. Alia est abstractio: quia forma ab illo cuius est, ut humanitas ab homine, & albedo ab albo. Prima dicitur abstractio vniuersalis, & secunda formalis. Et natura generis potest accipi in concreto, vel in abstracto: secundo modo, neq; genus est, neque species: quia de supposito non prædicatur: nam hæc est falsa. Homo est humanitas. Humanitas enim species non est, sed est principium, seu forma, quæ homo species est.

Pro solutio. ne argumē. totū. l. nota.

¶ **Etiam notandum**, quod animal in concreto capitur, cum præcisione omnium aliorum, id est, ut naturam sensitiuam significat abstractam à rationalitate: & isto modo intelligitur, quod nec genus est de essentia differentie, neq; differentia est de essentia generis. Et sic Arist. 4. Topi. c. 2. ait. Differentia non participat genus. Et sic non prædicatur de homine: quia se habet sicut pars illius, cum in homine sit aliud ultra sensitiuum.

Nota. 2.

¶ **Alio modo capitur animal in concreto**, ut significat naturam sensitiuam, nihil præcindendo, sed in confuso: ut tandem omnem naturam sensitiuam importet, quæ in homine est humanitas & in equo equinitas, & in asino afininitas. Et isto modo est genus: & prædicatur de sibi subiectis speciebus. Istis præsuppositis, satisfiat argumentis. Et respondendo ad primū, negamus quod genus sit pars speciei, sicut materia est pars compositi: sed ideo dicitur pars, quia natura quæ significat. scilicet sensibilitas, contrahitur per rationalitatem.

Aristotel.

¶ **In confuso genus significat totum quod est in specie, & in individuo.** Et sic formaliter prædicatur & de speciebus, & de indiuiduis contentis sub speciebus. Et non concludit argumentum: nam animal non dicitur pars, sed totum quodammodo: sed quia sensibile importatum in ly animal, contrahitur, dicitur se habere ut materia: sed tamen ibi in confuso est totum, quod est in specie. Et sic intellexit Aristoteles, quando dixit. In genere latent æquiuationes: quia species stant in confuso in genere, & quia ipsæ variæ sunt, latent tales æquiuationes.

Ad. 1. argo. Vide AB. gidiū quoli bet. 5. q. 19.

2. Post. text. co. 22.

¶ **Solutio ad secundum constat ex conclusionibus ad quæstionem:** nam licet ibi secunda intentio definiatur, non tamē definitio supponit pro secundis intentionibus, sed supponit pro naturis ipsis quæ prædicantur, & illæ sunt quæ definiuntur: sed quia definiuntur non absolute, sed prout substant secundis intentionibus, vel prout sunt

Ad. 2.

sunt conceptus obiectiui, dicitur quòd secūda intentiones sint quæ definiuntur.

vniuersale est ad quin- q; prædicabilia genus

¶ De vniuersali an genus dicatur ad quinq; vniuersalia, seu ad quinq; prædicabilia, licet alij aliter sentiant, potest dici genus esse. Nā sicut animal commune rationem dicit ad omnia animalia, & genus cōmunem rationem ad omnia genera: sic vniuersale dicit vnam rationem cōmunem ad vniuersalia omnia, id est ad quinq; ista prædicabilia. Quorum ratio est in pluribus esse, & de pluribus prædicari, abstrahendo ab hoc quod est essentialiter prædicari, vel accidentaliter in quid, vel in quale. Et sic huius generis genus, species sunt, species, & proprium.

Q V A E S T I O . I I .

An genus comparatum speciei differat genere vel specie.

Primum ar- gumētum.

¶ Quæstio secunda, an genus comparatum speciei differat genere vel specie &c. Et probo quòd sint idem specie. Quæ eandem dicunt essentiam, & eandem formam, sunt idem specie: sed

genus, puta animal, eandem formam dicit: cum homine, quæ est species: nam dicunt animam rationalem, in qua sensitium & vegetatum: sequitur ergo genus & species esse idem specie.

Nam si Sortem & Platonem esse idem specie probamus: ex sola vna natura communi: quare & animal & hominem non dicemus similiter?

¶ Secundum. Omne ens cōparatum alteri, aut est idem, aut diuersum, vt docet Aristote. 10. metaphys. text. 11. & 12. ergo genus animal comparatum speciei vel erit idem, aut diuersum: sed non est diuersum, cum dicatur species de Sorte, & de eodem dicatur genus, quia est homo, & est animal, & species etiam subiicitur animali, & dicitur homo est animal: cum ergo non sit animal diuersum ab homine, erit idem, & sic habetur intentum.

Secundū ar- gumētum.

¶ Tertio. Quæ sunt eadem vni tertio, & eadem erunt inter se: sed genus & species sunt eadem vni tertio, scilicet indiuiduo, contento sub specie: quia Petrus est homo: & Petrus est animal: ergo animal & homo idem erunt inter se.

¶ Contrarium est textus Philosophi: nā quæ specie conueniunt vel genere, oportet differentia specifica conueniant: sed animal & homo non conueniunt: nam rationale quod est differentia hominis, non est animalis, neque animalium est specifica hominis. &c.

Tertium ar- gumētum.

¶ Pro solutione quæstionis notandum, quod aliud est quærere, an genus sit idem vel diuersum à sua specie, & an genus & species sint idem specie: nam stat primum, scilicet, aliqua differre, quia est alia & alia entitas, & tamen quòd nō sit specifica distinctio: sicut Petrus non est idem, sed diuersum à Paulo: sed tamē non differunt Paulus & Petrus specie, cū sub homine cōtineatur.

1. Nota.

¶ Prima cōclusio. Genus comparatum suæ speciei, non est idem specie, neq; diuersum specie, vt animal non differt specie ab homine: neque est idem. Probatur primum quòd non sint idem specie. Nam illa quæ sunt vnum specie, conueniunt in vna differentia specifica constitutiua vtriusq;: vt Sortes & Plato putā in rationalitate: sed animal & homo non conueniunt in tali vna differentia constitutiua: quia rationale constituit speciem hominis, & sensitium genus animalis: ergo non conueniunt specie. Secūda pars probatur quòd non different specie. Quæ specie differunt, habent diuersas differentias quibus differant oppositas, sed tamen in animali & homine non sunt tales, quia sensitium & rationale non sunt differentia oppositæ: nam rationale identicē sensitium est, vt infra in libris de anima suo loco probabitur: quia sensitium in rationali continetur sicut trigonum in pentagono. Item, quia si esset diuersitas in specie, vnum de alia non prædicaretur, sicut neq; leo de capra, neque e contra: sed tamen genus de specie prædicatur, quia animal de homine dicitur.

1. Cōclusio.

¶ Secunda conclusio. Locus cum specie comparatum neque est idem genere, neq; diuersum. Patet. Non est idem, quia illa sunt idem genere, quæ sunt species contentæ sub vno genere, vt leo & capra sub animali. Sed non sic animal & homo, quia non sunt duæ species: cum vnum sit genus, & aliud sit species. Item, quia non est vnum commune, sub quo in mente contineantur, & de quo ex æquo prædicentur, sicut contingit in illis quæ sunt idem specie specialissima. Secunda pars quòd non differant genere patet: quia illa quæ inter se differunt genere, vtrumque est genus, sicut quantitas & qualitas, animatum & inanimatum: sed tamen hic non vtrumque est genus, sed alterum solum.

Secūda cō- clusio.

¶ Ad primum argumentum, qui tenent diuersas animas in homine esse, scilicet, sensitiuam & rationalem, soluunt, hac ratione putantes argumentum concludere, si vna solum sit anima in homine, rationalis, scilicet. Sic se expedit Ioann. de landiuno in 10. Metaphys. quæst. 20. Sed tamen contra tenentes solum esse vnam, argumentum vrget. Et tamen solutio stat in hoc, quia damus vnitatem formæ in composito, iuxta doctrinam.

Ad argū- menta.

ta doctrinam Doctoris Sancti de quo suo loco. sed tamen identitas formæ & essentiæ in aliquibus duobus non sufficit ad unitatem specificam, si non ab illa forma vna emanet vna sola differentia specifica vtriusque, sicut in exemplo proposito in homine: est sensitivum & rationale in vna forma, scilicet, in anima rationali: sed ab illa vna sumitur differentia generica, puta sensitivum in quantum sensitiva est, & ab illa eadem sumitur differentia alia specifica rationale in quantum rationalis est, qua ratione non sunt idem specie animal & homo: quia ultra hoc quod est vnam esse formam in utroque, ad unitatem specificam requisitum est vnam solam differentiam specificam emanare: & quia distinctæ sunt differentiæ sub alia & alia consideratione, non constituuntur sub eadem specie.

Nota solutionem.

Ad secundum.

Ad secundum concedimus, ut docet Aristoteles. quod omne ens comparatum alteri sit idem aut diuersum: & sic genus comparatum speciei, est diuersum: sed tamen non sequitur quod sit specie diuersum vel genere diuersum: quia neque specie neque genere differunt. Et licet Aristoteles dictum teneat de entitate quod vni alteri comparatum idem sit aut diuersum, quo ad intentiones tamen non valet. Et ob id diuersa est consideratio intentionum quo ad convenientiam in genere vel specie ab illa, quæ est quo ad entitatem: nam Petrus & Paulus entitate differunt, & intentione vna specifica & generica conueniunt.

Ad tertium.

Ad tertium solutio est, quod eo modo, quo sunt genus & species idem vni tertio, sunt & inter se, nam prædicatione sunt idem, quia genus & species de indiuiduo: & similiter idem prædicatione, quia genus de specie: & sicut non prædicatur indiuiduum de genere vel specie, non prædicatur species de genere: non tamen sequitur, quod si sunt idem prædicatione, sint idem specie: imò etiam si sint idem quo ad formam vnam, sequitur identitas in specie ut dictum est, quia alia est ratio differentiarum.

CAPIT. II.

De specie.

1. Textus.

Species autem dicitur quidem & de vniuscuiusque forma: qua significatione dici solet, præstantissimam formam dignam esse imperio. Dicitur autem & de eo, quod sub assignato genere col-

locatur: qua significatione, hominem quidem speciem animalis dicere consuevimus, quod quidem est genus, album autem speciem coloris: & triangulum figuræ speciem simili modo significat.

¶ Quod si genus assignantes, mentionem fecimus speciei, genus id esse dicentes, quod de pluribus differentibus specie, hoc ipso quod est prædicatur, & nunc ipsum dicimus speciem, quod sub assignato genere collocatur: sciendum est cum & genus alicuius sit genus, & species alicuius sit species, alterum alterius, vtrunq; in vtriusque definitionibus adhibere necesse est.

2. Textus.

¶ Assignant igitur speciem & hoc modo. Species est id quod subijcitur generi, & de quo genus hoc ipsum quid est prædicatur. Insuper hoc etiam pacto. Species est id quod de pluribus differentibus numero, hoc ipso quid est prædicatur. Verum hæc quidem assignatio ipsius erit infimæ speciei, & quæ tantummodo species est. Ceteræ verò & hisce competent, quæ non infimæ sunt.

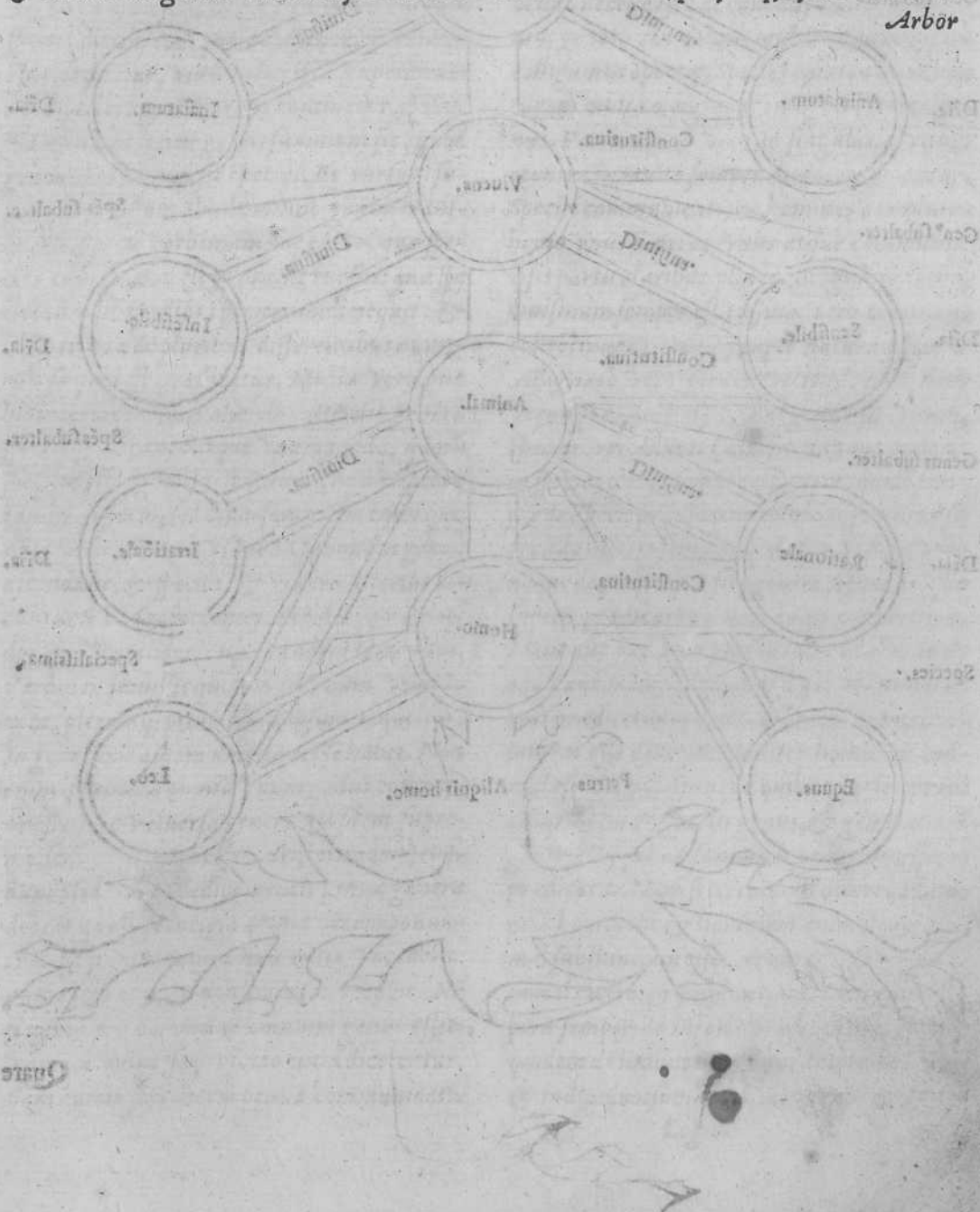
4. Textus.

¶ Atq; id quod dicimus, hoc pacto fuerit manifestum: in vnoquoque prædicamento, sunt quedam summa genera, & quedam infimæ species: & inter hæc media quedam sunt, quæ genera, eademque species dicuntur. Est autem id summum genus, supra quod nullum omnino genus transcendit. Infima verò species ea, sub qua nulla alia species collocatur. Et inter hæc summum inquam genus, speciemque infimam, sunt alia quæ genera sunt, speciesq; non eiusdem tamen, sed diuersorum respectu. Explicetur nanq; id quod diximus, vno in prædicamento, dilucidumq; fiat hoc pacto. Substantia est quedam, & ipsa genus, ut patet: atq; sub ipsa quidem est corpus, sub corpore vero, est animatum corpus, sub quo animal cadit. Sub quo rursus animal particeps rationis est, sub quo homo cadit: sub hoc, Socrates, Plato, singuliq; homines collocantur. Horum quidem substantia genus summum, maximeq; patens est, solumq; genus. Homo verò species ima, & species solum. Atq; corpus,

pus, Species quidem est substantia, genus autem corporis animati: animatum verò corpus: Species quidem est corporis, genus autem animalis. Rursus: animal, species quidem est animati, genus autem animalis participis rationis. Homo verò species animalis participis rationis, genus autem hominum singulorum non est, sed species solum. Atque omnino id omne quod est ante individua, & de ipsis sine ullo medio prædicatur, species erit duntaxat, & nullo modo generis rationem subibit. Ut

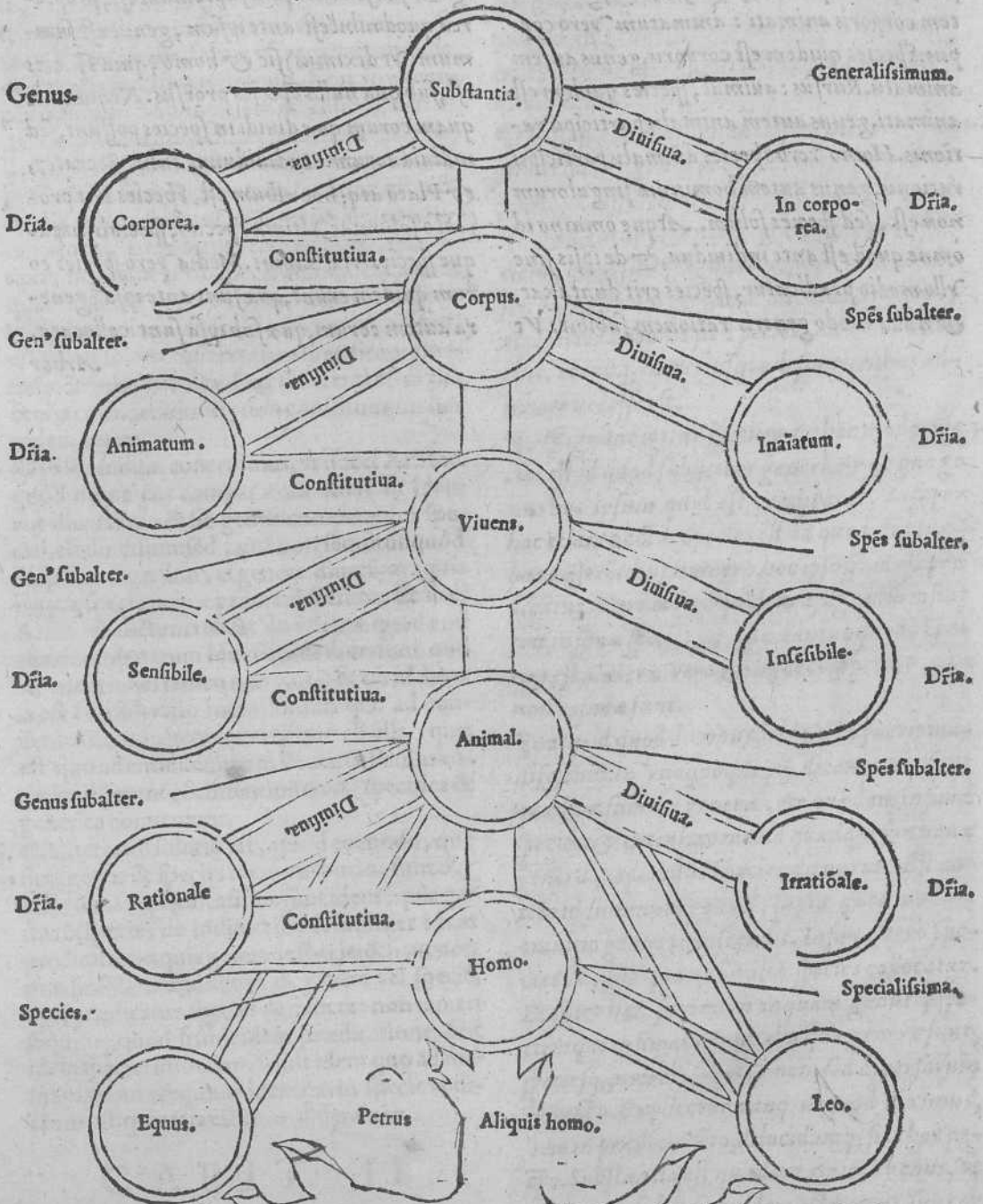
igitur substantia quia supremum est, propterea quod nihil est ante ipsam, genus est summum (ut diximus) sic & homo, quia species est, sub qua nulla species profus. Neque quicquam eorum quæ diuidi in species possunt, sed indiuiduorum. Indiuiduum enim Socrates, & Plato atq; hoc album est, species erit profectò solum: ac vltima species, specialissimaque species ut diximus. Media verò species eorum quidem erunt, quæ sunt ante ipsa, genera autem eorum, quæ sub ipsa sunt collocata.

Arbor

*Substantia
Corpora
Animatum
Sensibile
Rationale
Homo
Equus
Leo*

Arbor vniuersalium.

Quare

Textus. 5. ¶ Quare hæc quidem duos habent respectus, unum ad ea quæ antecedunt, quo species: alterum ad sequentia, quo genera illorum esse dicuntur. Extrema verò unum habent duntaxat: summum enim genus, ad ea quidem quæ sunt sub se collocata, respectum habet: est enim genus ut patet: ad superiora verò nullum profectò habet: cum supremum sit genus, & ut principium primum, atque (ut diximus) id, supra quod nullum genus inueniri potest. Ima quoque species unum habet respectum, habet enim ad supera, quorum species dicitur. Ad infera verò non diuersum habet, sed indiuiduorum species dicitur. Atque indiuiduorum quidem species dicitur, ut continens ipsa, superiorum autè species appellatur, ut continetur ab illis.

Textus. 6. ¶ Definiunt igitur genus summum sic, quod genus cum sit, non sit species. Et rursus: supra quod nullum aliud omnino genus transcendit. Specie verò imam hoc pacto, quæ species cum sit, non est genus. Et rursus: quæ species cum sit, in alias species diuidi nequit: & in super, quæ de pluribus differentiis numero ipso quid est prædicatur. Media verò quæ his interiacent, alia aliorum alternis genera speciesque vocant: atque unumquodque ipsorum speciem esse, genusque statuunt, non respectu tamen eiusdem, sed diuersorum. Ea enim quæ ante speciem imam usque ad summum genus ascendunt, & species, & genera alterius dicuntur. Ut Agamemnon Atrides, & Pelopides, & Tantalides, atque tandem Iouis filius. Verum in familijs quidem ad unum velut Iouem, plerumque principium ipsum reducitur. In generibus autem non ita res se habet. Non enim ipsum ens omnium unum genus commune est. Nec vniuersa generis eiusdem supremo, scilicet in genere (ut Aristot. inquit) eadunt: sed ut in prædicamentis prima genera decem quasi principia prima decem ponuntur. Et si enim omnia quis entia vocauerit: equiuocè enim, & non vniuocè vocabit. Nam si ipsum ens commune omnium genus esset: vniuocè vniuersa profectò entia dicerentur. Cum autem sint decem prima communicatio

nomine tantum, aut vero ratione: ad id nomen accommodata est.

¶ Genera igitur sunt summa quidem decem, **Textus. 7.** species autem ima numero quidem sunt aliquot: at non infinito. Indiuidua verò, quæ sub imis collocantur, sunt infinita.

¶ Quapropter descendere à summis usque ad ima Plato iubebat, ibique stare. Descendere verò per media differentijs specificis diuidentes: infinita autem omittere: neque enim cadere sub scientia posse. Cum igitur ad imas descendimus species, transire per multitudinem diuidendo necesse est: at cum ad summa ascendimus genera, in unum multitudinem ipsam colligamus oportet. Species enim in unam naturam multa congregat: magis id etiam genus. Particularia verò ac singularia unum econtra in multa semper diuidere videntur.

Speciei communicatione, homines complures *vulgare* homo unus sunt: at unus atque communis: *Porphyrif* ipsis particularibus plures. Singulare nanque *dictum.* diuisiuum semper est: ipsum verò commune collectiuum, vnius suapte natura efficax. Assignato verò genere specieque, quid nam utrunque ipsorum sit, cum genus sit unum, species vero plures (diuisio nanque generis in species plures semper est) genus quidem semper de specie prædicatur: omniaque omnino superiora de inferis semper dicuntur. Species verò neque de propinquo sibi genere, neque de illo supero prædicatur: non enim conuertitur. Nam aut paria de paribus: ut hinnibile de equo: aut maiora de minoribus: ut animal de hoie prædicetur oportet. Non enim animal hominem esse dixeris: qualiter hominem animal esse dicas. Atque de quibus species prædicatur: de his & speciei genus, & genus etiam generis usque ad summum genus necessario prædicatur. Nam si verum est dicere, Platonem hominem: & hominem animal: & animal substantiam esse: verum & Platonem animal dicere: & substantiam. Cum enim superiora semper de inferis prædicentur: species quidem de indiuiduo: genus autem de specie & indiuiduo: summum verò genus & de ge-

nere, vel de generibus: si plura media, subalternaq; sunt, & de specie atq; indiuiduo prædicabitur. Summum enim de generibus, atq; speciebus, ac indiuiduis omnibus prædicabitur: illud autem quod est ante imam speciem genus, de vniuersis imis atque indiuiduis dicitur. Ea verò quæ est solum species, de omnibus indiuiduis prædicatur: indiuiduū autem de vno solo particulari.

8. Textus. ¶ Indiuiduū autem dicitur Socrates, & hoc album, atque hic accedens Sophronici filius: si solus Socrates illi solus filius est. Indiuidua igitur ex eo talia dicuntur: quia ex proprietatibus quidque constat, quarum idem aggregatum nunquam in alio fiet. Socratis namq; proprietates nullo in alio particulari eadem fient. Hominis autem, communes dico, proprietates eadem in pluribus: imò verò in omnibus particularibus hominibus, quatenus homines sunt, fiunt, atque inueniuntur. Indiuiduum igitur à specie, & species à genere continetur. Genus enim est quoddam totum, indiuiduum autem pars. At species & totum, atque etiam pars est: sed vt pars quidem ad aliud: vt totum autem non ad aliud dicitur, sed de alijs. Totum enim in ipsis partibus est. De genere igitur, atque specie, & quid nam sit summum genus, & quid ima species, & quæ sint eadem genera, species vò: quæ præterea sint indiuidua, & quot modis genus, speciesque dicantur, satis iam explicauimus.

* **P**RIMO aduertendum quòd species, multipliciter sumitur: nam apud grammaticos, si dictio ab alia non originatur, dicitur primitiua species, & si deriuatur dicitur deriuatiua species: vt caeleste, à cælo: apud Rhetores pro aspectu, & dispositione: put est tristis, aut læt. apud Physicum, pro similitudine: apud Metaphysicum, pro forma exemplari: quæ apud Græcos idea dicitur: in quo sensu Plato naturas specificas, vocauit ideas: & sumitur pro particularitate, vt apud Iuristas: & sumitur pro aromate, & sumitur pro pulchritudine, vt dicit Porphyrius: sed à Logico, solum sumitur pro natura communicabili pluribus indiuiduis.

¶ Etiam est notandum, quòd ad hoc quòd aliqua natura communis, sit species, vltra condi-

tiones positas in textu, est requisitum: quòd sit natura integra, & perfecta: & non pars, ob id anima hominis, non est species: & si de pluribus indiuiduis animabus prædicetur: quia non est homo, sed pars essentialis hominis: & similiter manus & caput: licet de manibus prædicetur & caput, de hoc & illo capite.

¶ Tertio nota quòd species specialissima, licet sub se contineat singulare vagum, & determinatum, non dicitur subalterna: quanuis singulare vagum, de pluribus dicatur: vt quidam homo currit: hic homo currit: & hic homo currit &c. Ratio est: quia species specialissima, non diuiditur in sua indiuidua siue vaga, siue determinata, per differentias formales constitutiuas indiuiduorum, quòd est requisitum, quia homo non multiplicatur in suis indiuiduis, per differentias formales.

QVÆSTIO. I.

Quæritur quæ sit oppositio inter differentias generis.

QVÆRITVR CIRCA delineationem arboris prædicamentalis, quæ sit oppositio inter differentias generis, quando quidem diuisio per opposita datur membra: & inter ipsas species.

¶ Videtur quòd nulla sit oppositio: patet, quia si aliqua esset, maximè contrarietatis: sicut animatum, & inanimatum: corporeum, & incorporeum: sed hoc non, quia Aristote. ait infra in prædicamento substantiæ nihil ei esse contrarium: cum ergo species & differentiæ essentialis positæ, sint substantiæ, & quitur nullam esse oppositionem.

¶ Secundò ex dicto Aristot. in. 5. Physic. text. 10. vbi ait. secundum substantiã nullus est motus propter quòd nullum entium substantiæ esse contrarium. Si ergo nullum entium, sequitur quòd inter differentias & species nulla est oppositio.

¶ In contrarium est: quia oportet diuisionem per opposita dari membra.

¶ Pro solutione quæstionis notandum, quòd contrarietas duplex est, quædam imperfecta: & est illa, inter quæ reperitur radix contrarietatis, scilicet, excellentia & defectus: nam contraria ita se habent, vt vnum alio sit perfectius, & quòd

Primum argumentum.

Secundum argumentum.

Nota. Duplex est contrarietas perfecta & imperfecta.

& quod perfectius, excellit: aliud deficit. Alia est contrarietas perfecta: & hæc ultra requirit: & quod formæ sint maximè distantes sub eodè genere: secundò quod sint acquisibiles per motum aptæ inesse successiuè eidem subiecto existenti in actu. Exemplum in contrarietate imperfecta: vt animatum inanimatum: ecce vnū per excessum aliud per defectum. Exemplum secundum: in frigiditate & calore &c. Hæc habentur ex doctrina. S. Tho. in. 5. Physic. in tex. 10.

S. Thomas. Prima conclusio.

¶ Prima conclusio. Species & differentiæ generis substantiæ opponuntur solùm contrariè. Quod opponantur, patet: quia cum sint diuisiua generis, & diuisio per opposita detur, oppositio necessariò erit. Sed quod solùm contrariè probatur: non opponuntur contradictoriè, quia in tali oppositione alterum contradictorium verificatur tam de ente quàm de non ente: sed non ens nullius est differentia, neque species, neque genus: ergo nõ est ibi oppositio contradictionis. Neque priuatiuè opponuntur: quia priuatio cum sit negatio, est formaliter nõ ens: sed differentia non sunt non ens. Neque relatiuè, quia sunt absoluta multa genera tam animata, quam inanimata composita & simplicia, quæ non dicuntur relatiuè: sequitur ergo à sufficienti diuisione, quod supposito necessario oppositio contrarietatis erit.

Secunda conclusio.

¶ Secunda conclusio. Inter species & differentias in arbore prædicamentali quantis sit contrarietas, hæc tamen perfecta non est, sed imperfecta. Ibi est contrarietas imperfecta, vbi communis radix seruatur contrarietatis per excessum & defectum: sed in differentijs diuisiuis generis: huiusmodi radix reperitur: vt esse corporeum, vel incorporeum: animatum vel inanimatum, &c. Sed quod non sit perfecta contrarietas, patet: quia tales formæ licet maximè distantes si in prædicamento substantiæ signentur, vt puta incorporeum in suprema intelligentia producta: & corporeum in terra: inter quæ mediant plurimæ formæ: tamen per motum, tales formæ acquisibiles non sunt: neque intensibiles neque remissibiles, quia formæ substantiales non sunt intensibiles aut remissibiles, de quo inferius in Physicis est agendum: sequitur ergo non esse hæc contrarietatem perfectam, quia hoc requisitum est. Item, quia differentiæ & formæ substantiales non habent pro subiecto ens actu, quale habent contraria in qualitatibus, sed habent solùm ens in potentia, nempe materiam. Hæc conclusio, est doctoris. S. in loco citato. & eandem tenet Anto. Andre. 10. Metaphysic. quæst. penulti. Hæc dicta sint ad intelligentiam oppositionis, quæ in differentijs in arbore prædicamentali inuenitur, qua

Aristot. 5. phys. tex. 10.

S. Thomas. Anto. in areas.

liter sumenda & intelligenda.

¶ In primo argumento tangitur difficultas, quid Aristot. senserit de hoc, an substantiæ aliquid sit contrarium, quia ipse sibi videtur contrarius: nam in prædicamentis manifestè id asserit, & in. 5. Physicorum text. 10. Sed in primo Physicorum text. 56. dicit. In genere substantiæ datur vna prima contrarietas, ad quam omnes aliarum reducuntur. Et secundo de genere. text. 49. dicit, quod aer & ignis, contraria sunt aquæ & terræ: & 10. Metaphysic. tex. 24. probat differentiam secundum speciem esse differentiam contrarietatis. Ex istis manet dubium, quid senserit Aristot.

Ad argumenta.

Contrarietas in dictis Aristot. solvenda.

¶ Primò ad argumentum respondentes, damus contrarietatem in differentijs substantiæ, & Aristote. quando negat dari in substantia, de perfecta contrarietate loquitur, quæ in qualitatibus, quæ per motum acquiruntur, inuenitur: quam contrarietatem nos non damus. Et quod hic sit sensus Philoso. patet, eò quod quando in secundo de generatione dixit ignem aquæ contrariari, subdit, vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse: quali diceret: licet substantia substantiæ non sit contraria vt substantia est, potest esse contrarietas ratione qualitatum contrariarum, & hoc modo elementa sunt contraria. Hæc est sententia. S. Tho. in soluendo dubio, quanuis Commen. in primo Physic. comment. 52. aliter intendat soluere contrarietatem: quæ in dictis Aristot. apparet.

Solutio.

¶ Ad secundum ex dictis solutio patet in quo sensu loquatur Aristote.

Ad secundum.

QVAESTIO SECVNDA
da circa textũ. Vtrum ens
vniucè dicatur de Deo,
& creatura, de substantia, & accidente.

AD PROPOSITVM erit quæstio, cuius communiter alij faciunt mentionem. Vtrum ens vniucè dicatur de Deo, & creatura, de substantia, & accidente? Scio istam quæstionem moueri à Theologis in primo sententiarum, & etiam ipsam esse Metaphysicalem in parte. Verum vt Dialecticus habeat iuxta verba Logic.

Theo. in. 3. sentent.

textus, vbi dicit Porphyrius. *Non enim ipsum ens omnium vnum genus commune est*, aliqualem notitiam: & sit ad ea quæ in Theologia ab scholasticis tractantur dispositus, libet in præsentem hanc mouere quæstionem. Et secundam huic addere, de principio indiuiduationis, quandoquidem Porphyrius de indiuiduo hic mentionem facit ex proposito.

Arguitur. ¶ Quantum ad primam quæstionem. Probatur ly ens vniuoce dici de Deo, & creaturis, substantia, & accidente. Patet ex Aristot. 2. Metaphys. text. 4. Vbi probat Deum esse maximè ens, & maximè verum: quia est causa vniuoce omnium entium. Sicut ignis est maximè, & per se calidus, quia causa est vniuoce calidorum, &c. Iste Aristotelicus discursus nil probaret, nisi ens vniuoce diceret de Deo, & creaturis, substantia, & accidente, sicut ignis calidus vniuoce de omnibus calidis.

Secundum argumentum. ¶ Secundò. Si ens non esset vniuoce substantia, & accidenti, sequeretur quòd non possemus per accidentia venire in cognitionem substantia. Patet: nam si æquiuoce ens dicitur, non sub eadem ratione dicitur: sed vbi distincta ratio, definitio, & essentia: non potest esse vnum causa cognitionis alterius: sicut per canem domesticum non veniet quis in cognitionem fideris: sed tamen Aristot. 1. de anima. text. 11. fatetur per accidentia cognoscere nos substantiam. Ait enim. Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quòd quid est. Si quidem ab accidentibus, quæ sensu patent, abstrahimus conceptum entis: qui conceptus quia communis etiam substantia, inuestigamus ex illo ens per se subsistens, cui accidentia insunt. Et per creaturas etiam cognoscimus Deum, teste Paulo.

Aristote. ¶ In contrarium tamen est Aristot. 4. Metaphys. text. 2. vbi dicit, ens significare accidentia per attributionem ad substantiam: sicut sanum significat vrinam, & medicinam in ordine ad animal, in quo subiectiuè est sanitas.

Roma. 1. In contrarium. ¶ Circa istam quæstionem sunt variae opiniones grauissimorum doctorum. Est opinio doctoris subtilis in. 4. Metaphys. & in. 1. sentent. distinct. 3. quæst. 1. & 3. & distinct. 8. quæst. 3. ponentis hanc conclusionem.

Cöclm. Scot. ¶ Ens dicitur vniuoce de Deo, & creaturis, de substantia, & accidente. Et probat argumentis positis ad partem affirmatiuam. Et probatur adhuc. Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptum, de quo est certus, distinctum ab alijs, de quibus est dubius: sed intellectus potest esse certus de aliquo quòd sit ens, & dubius vtrum sit substantia, vel accidens: ergo conceptus entis distinctus est à conceptu substantia, & accidenti. In aper-

to est: nam à longè quis videns aliquid, format entis conceptum non formato de substantia, vel accidenti. Et minor declaratur: nam si quis videat hostiam consecratam, certus est quòd videt esse ens, & tamen Christiano dicente ibi non esse substantiam, tunc incipiet dubitare de ente viso, nunquid sit substantia, vel accidens: ergo ille erat conceptus distinctus.

¶ Alia est opinio. S. Tho. tenentis ens non esse vniuoce ad Deum, & creaturas, ad substantiam, & accidens. Et de mente eius sit cöclusio.

¶ Licet ens significet Deum, & creaturas, substantiam, & accidens, non tamen de eis omnibus vniuoce dicitur, sed analogicè. Hæc est sententia S. Thom. in multis locis suæ doctrinæ. Eandem tenet Henricus de Gandauo. Probatur conclusio quo ad primam partem argumentis factis pro opinioe Scoti. Item sic. Qui imposuit hoc nomen ens, ad significandum: non specialiter considerauit Deum, vel creaturam, substantiam, vel accidens: sed solum considerauit significare id, quòd haberet esse, abstrahendo ab hoc, & ab illo: cum ergo Deus, creatura, substantia, & accidens, habeant esse, sequitur quòd ly ens illa significet.

¶ Secundò. Ens in cömuni est obiectum intellectus, vt abstrahit ab hoc, & ab illo: ergo tantum est vnus conceptus entis.

¶ Tertiò. Probatur ex cömuni modo concipiendi, quia hæc negantur. Omne ens est substantia. Omne ens est accidens. Omne ens est Deus. Omne ens est creatura, &c. & non ob aliud, nisi quia vnus est conceptus entis: nam si plures essent, sic concederentur illæ sicut istæ. Omnis homo est pictus. Omnis homo est viuus: quæ faciunt istum sensum. Omnis homo pictus est homo pictus: & Omnis homo viuus est homo viuus: per illam regulam. Talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis.

¶ Secunda pars conclusiois, quòd analogicè dicitur de Deo & creaturis, probatur à S. Tho. 1. p. quæst. 13. art. 5. sic. Quando effectus non adæquat virtutem causæ, tunc nomen commune vtrique analogicè dicitur de causa, & de effectu: sed creatura, cum sit Dei effectus, in ratione entis non adæquat causæ virtutem: ergo ens analogicè dicitur de causa, & effectu. Quòd probatur exemplo. Calidum enim productum ab igne, potest ignis virtutem adæquare: quia potest fieri ignis: ob id ignis vniuoce dicitur de eo, & de igne: sed calidum à sole productum non potest adæquare solis virtutem, ob id non vniuoce, sed analogicè dicitur de eo, & sole: quia sol habet superiorem virtutem, quia potest alios effectus producere, quàm tale calidum: nam licet sol non sit formaliter calidus, habet excel-

Opinio. 2.
S. Thom.P. cö. f. Th.
in p. p. q. 13.
artic. 5.

Henricus.

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Tertiò.

Ratio S. Thom.
pro. 2.
p. conclusio
nis.

excellentiorem virtutem. Sic ergo cum ens dicatur ab esse, & ratio essendi in creaturis non possit æquare rationem essendi in Deo, sequitur quod ens non potest uniuocè de ipso, & creaturis dici. Quod si non uniuocè, ergo analogicè, quia primò, & principaliter de ipso Deo. Ex hac ratione probatur, quod non dicitur de substantia, & accidente uniuocè, sed analogicè. Patet. Nam ratio essendi à qua ens, non est eadem in substantia: cuius ratio est per se subsistere, & in accidente, cuius natura est inesse. Et hæc expressè ponitur ab Aristote. 4. Metaph. text. 2. ubi dicit: Ens significare accidentia per attributionem ad substantiam, veluti sanum urinam significat, & medicinam, in ordine ad animal. Et primo Ethicorum, capit. 6. idem, & 11. Metaph. cap. 3. dicens, quod ly ens de substantia, & accidente neque dicitur æquiocè, neque uniuocè, sed medio modo: quod est analogicè dici.

Ratione sic probatur, ex definitione analogorum: quæ sunt illa, quorum nomen commune est: ratio verò neque omnino eadem, sicut in uniuocis, neque diuersa, ut in æquiocis, sed proportionalis: sed tale est ens, respectu substantiæ, & accidentis: nam substantia est ens, quia per se stat: accidens verò est ens, quia est aliquid substantiæ, scilicet, quæritas substantiæ, vel qualitas eius. Et sic ratio entis absolute conuenit substantiæ, & simpliciter: accidentibus tamen, secundum quid, ut tradit Aristote. 7. Metaph. text. 2. dicens, Quantitas, & qualitas non sunt ens, sed entis ens. Et text. 15. repetit, quod ens dicitur simpliciter de substantia: de alijs prædicamentis secundum quid: quemadmodum sanum dicitur de animali simpliciter, de urina tamen, & medicina secundum quid. Ens enim dicitur ab esse (ut diximus) sed accidentis esse, nil aliud est, quam inesse substantiæ: sicut nil aliud est sanum urinæ, nisi in respectu ad animal, quia signum est sanitatis. Et sicut in definitione sani in urina ponitur animal, sic in definitione esse accidentis, ponitur substantia.

Est tamen differentia consideranda inter ens analogum, ad substantiam, & accidens: & sanum, ad animal, urinam, & medicinam: quia sanum fuit prius impositum ad significandum animal sanum: ob id vno conceptu illud significat, & alio urinam. Ens tamen non sic, sed fuit impositum ad significandum vno conceptu omne id quod est: & sic omnia significat, ut diximus, & Deum, & creaturas, substantiam, & accidens.

* Et sic ad mentem Doctoris. S. dicitur ens esse analogum, analogia, quæ est vnius ad alterum: & non analogia, quæ est plurium ad vnum: quæ est in nomine sanum. & de analogia vide doct. S. in primo sent. dist. 18. quæst. 5. arti. 2. sed latius

infra in ante prædicamentis. Ob id in mente vltimata potest esse analogia: quæ est species æquiocationis. Et licet absolute sit dictum quando agebamus de terminis æquiocis, non dari æquiocationem in mente: intelleximus enim, quædo æquiocis erat terminus, qui mediantibus diuersis conceptibus non synonymis plura significat: sed quando mediante vno conceptu, non inconuenit, licet vera æquiocatio illi non sit possibilis: quia vnus conceptus formalis entis significat vnã rationem obiectiuam, quæ non est eadem simpliciter, sed proportionabiliter in suis significatis, principaliter in vno, & per attributionem in alijs: & hoc modo potest esse analogia in mente vltimata. Et quia nominales non admittunt conceptum obiectiuum, si concedant (quia hanc reiiciunt analogiam) ens mediante vno conceptu significare omnia prædicamenta: nullatenus est negandum ab eis esse simpliciter uniuocum. Et hac de causa Marsilius, & Buridanus dixerunt, ly ens, in significando omnia prædicamenta, subordinari diuersis conceptibus. Et quia hæc opinio S. Thom. videtur satis rationalis, & iuxta modum concipiendi, & conformis doctrinæ Peripateticorum, oportet respondere ad argumeta adducta pro Scoti opinione.

Ad primum respondetur, argumentum concludere quod nos concedimus. scilicet vnum esse conceptum entis, qui significat Deum, & creaturas, substantiam, & accidens: & sic omnia decem prædicamenta conueniunt in vna entis ratione: sed non probatur ex eo ly ens esse uniuocum ad omnia illa. Et ad argumenta appositae in principio quæstionis: ad primum dicimus, Deum esse maxime ens, & maxime verum, & ideo ly ens, analogicè dicitur de Deo, & creaturis. Et quando arguis, Ignis est maxime per se calidus: quia causa calidorum, & Deus maxime talis: quia causa entium: sed ignis uniuocè dicitur: concedimus. Ergo ens de Deo, & creaturis: negatur consequentia. Et ratio est: quia calida euacuant virtutem causæ, ob id potest de eis uniuocè dici: sed creaturæ non euacuant virtutem Dei: ob id non potest de eis, & de Deo, uniuocè ens dici, sed analogicè.

Ad secundum dicendum, verum esse quod per accidentia venimus in cognitionem substantiæ. ut infra in speculationibus physicis: Et quando infertur: ergo uniuocè ens dicitur de substantia, & accidente: nego consequentiam: nam sufficit analogicè dicatur, & non æquiocè proprie: quæ eo quod ens, seu ratio essendi principaliter de substantia, & minus principaliter de accidente: & accidentia sunt nobis magis nota, possunt nos manuducere in cognitionem substantiæ.

Notandum tamen, quod si Scotus intelligeret

Marsilius.
Buridanus.
Rationabilis opposit.
S. Thom.
Capre. in. 1. a.
sen. d. 2. q. 1.
Paul. So. 4.
Mera. q. 4.
Caic. de. con. tra. esse. tra.
Ad argu.

Ad argumenta posita in principio.

Ad secundum.

Consideratio entis

entis vniuocationem secundum cõceptum formalem, vt in loco citato. q. 6. 1. dixit, non esset differentia in hoc inter eum, & S. Tho. sed quia q. 3. videtur loqui de obiectiuali, ob id differt à S. Thom. Licet aliqui Scotistæ dicant ens esse vniuocum, & analogũ: fortè intelligentes quo ad formalem conceptum esse vniuocationem, & analogum quo ad obiectiualem. Quidquid sit de sensu, tamen verba non sunt ad mentem Aristote. qui expressè dicit ens esse analogum, & negat esse vniuocum. 1. 1. Meta. c. 3. & libr. 2. tex. 28. Obiectiualem voco, qui ad rem terminatur: sicut formalis ille est: qui actu de re formatur. Potest quis vno conceptu formali sub ratione entis, & creaturas, substantiam, & accidens, intelligere, sed non idem conceptus terminatur ad esse Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis. De istis vide Iadunum. 4. Metaphy. & Aristo. Andrea. & Capreo. in p. sent. dist. 2. q. 1. in probatione nonæ conclu. & Socinatem lib. 4. Metaphy. quæst. 4.

Aristote.

QVAESTIO. III.

Quid sit indiuiduationis principium? quantitas, an materia? an aliquid aliud?

MOC QVAERITVR sumpta occasione ex textu Porphyrij, qui determinat de indiuiduo. Et licet ad Metaphysicam spectet, etiam à Dialectica consideratione aliena nõ est, & est satis principalis: & elucidatio eius multum confert ad propositum: & à Theologis solet moueri. In commentarijs ad tertiam partem Caie. facit satis longum processum, quando loquitur de persona, vbi adducit varias doctorum opiniones: sed tamen in præsentiarũ breuiter quantum fieri potest dilucidabimus.

Theol. in. 1. Caie. 3. p.

Scotus. 2. d. 3. 7. 6.

Cõclu. doct. sub. & sequaciu, per quid fiat in diuinatione. Auicenna.

¶ Prima de quæstione opinio est doctoris subtilis, & suorum sequaciu, qui ponit cõclusionem sequentem.
¶ Id, per quod singulare determinatum indiuiduatur tanquam principium intrinsecũ in cõmunicabile, est positiuum quoddam: quod vocatur hecitas: quæ est quædam realitas indiuidualis, qua contrahitur specifica natura ad esse huius, & non alterius. Hæc videtur fuisse etiam Auicennæ. 5. suæ Metaphysicæ, qui dixit, Indi-

uidua eiusdem speciei differre differentijs indiuidualibus: quas vocat hypostases indiuiduorum. Et addit, quod sicut duæ species sub eodẽ genere differunt suis differentijs specificis: duo indiuidua his proprietatibus. Idem sensu Plotinus, qui ait, Animas numerari terminis internis. Et Proculus has proprietates intimas appellauit. Et tandem in ista opinione tria dicuntur. Primum, quod illud, per quod indiuiduum est singulare, est aliquid positiuum. Secundum, quod non sit materia, neque forma partis, neque ipsa forma rotius. Tertium, quod sit hecitas. Primum probatur ab Scoto cõtra Henricũ Gandensem, in 2. dist. 3. q. 2. Nulla imperfectio repugnat alicui, nisi propter aliquam perfectionem positiuam, quæ est in ipso: sed diuidi est imperfectio, & indiuiduo repugnat: ergo competit ei per aliquam positiuam perfectionem. Patet: quia negatio nullam perfectionem includit.

Plotinus.

P. dictum.

Secundum.

Tertium.

Rõ primio

Ratio. hoc

Corollarium

¶ Secundum probat. s. quod non sit materia: quia materia est cõmunis omnibus indiuiduis: ergo esse hoc, non cõuenit ratione materiæ. Neque ratione formæ: quia ipsa forma est principium vnitatis specificæ: ergo non est principium differentiæ numericæ. Ex quo inferitur, quod principium indiuiduationis quando quidem est positiuum, & non materia, neque forma, quod sit illa realitas, quæ vocatur hecitas.
¶ Est alia opinio Doctoris Sancti, quæ consistit in conclusionibus sequentibus.
¶ Prima conclusio. Materia est principium indiuiduationis, quoad esse in cõmunicabile ipsius indiuidui. Quæ probatur autoritate philosophi, qui vbiq; loquitur de singularium distinctione, materiam signat pro causa. Patet 5. Metaph. tex. 26. dicit, ea esse numero diuersa, quorum materia est diuersa. Et 7. Metaph. dicit. Generans generat aliud: id est, distinctum à se propter materiã. Ratione sic. Quidquid est de ratione primæ substantiæ, est de ratione indiuidui, cum indiuiduum sit prima substantia: sed materia est de ratione primæ substantiæ, quia est de ratione illius materiæ, cuius est neque in subiecto esse, nec de subiecto dicit, vt Aristot. ait in prædicamentis: sed de ratione indiuidui est, nec in subiecto esse, neque de subiecto dici.

Ratio. hoc

Conclusio

prima.

S. Tho. &

Aristote.

Aristote.

Ratio.

Conclusio. 2

S. Thom. &

quæritur sit

etiam indiui-

duationis.

principiu.

Arguitur à

quæritur à

sufficiat ab

uisione.

¶ Secunda cõclusio. S. Tho. Quantitas est principium indiuiduationis, quoad esse distinctum, & ab alio diuisum, & ad sensum demonstrabile. Patet ex Arist. 3. Meta. tex. 2. qui ait. Omnis diuisio aut est per formam, aut est per quantitatem: sed per formam solum cõuenit generi, per diuersas species: diuisio autem per quantitatem conuenit speciebus in indiuiduis. Rõne sic probatur: quia esse distinctum, cum indiuiduo cõueniat, vel conuenit per materiam, vel per formam, aut

per quan-

per quantitatem: sed non conuenit ei per formam, neque per materiam, vt diximus in opinione Scoti: ergo conueniet ei per quantitatem. Et sic in mente sancti Thomæ tria sunt notanda circa indiuiduū, scilicet, quod indiuiduum est incommunicabile. Et hoc habet à materia: & respectu huius quantitas est per accidens: & habet esse diuisum ab alio, & hoc habet à quantitate in communi, siue determinata, siue indeterminata: habet etiam esse distinctum, & demonstrabile, & sub sensu cadere, & habet hoc à quantitate determinata. Et sic concluditur, quod principium indiuiduationis sit materia signata quantitate determinata: & quia materia est pars intrinseca, ab ipsa habet indiuiduum esse indiuiduum: & extrinsecè à quantitate.

*Veritas qua
sionis.*

*Contra opi-
nionē sancti
Tho. sit ar-
gumentum*

Cōfirmatur

*Solutio, q̄
līcēt anima
sint immatē-
riales indi-
uiduantur
eādem per re-
spectū quō
habent ad
materiam.*

*Per quid in-
diuiduatur
accidentia.*

*Albertus,
& Aegidius tenent
eum s. Tho.*

Contra istam opinionem solent argumenta moueri: solū vnum ponamus principale satis in materia. Animæ rationales sunt eiusdem speciei, & tamen numero differunt, & non per materiam, quia nullam habent, cum sint spirituales: ergo indiuidua non indiuiduantur ratione materiæ. Et licet quādo sunt in corporibus humanis, fiat numerica distinctio penes materiā: tamen post separationē non potest dici. Quod & confirmari posset de animabus à Deo productis, destructis omnibus corporibus, & omni materia, quæ numericè differunt. Tenēdo opinionem S. Tho. potest argumentum solui, dicendo eas distinguī per materiam, nō quam habent, sed ad quam habent respectum: qui de ratione, & conditione animæ rationalis est, quod sit forma in materia: ob id per talem respectum quem habent ad materiam indiuiduantur. Et ideo illæ quæ infunduntur in materia, habent statim suam distinctionem per materiam: illæ quæ crearentur, corrupta omni materia haberent distinctionem per respectum ad diuersam partem materiæ, quam informare possunt: & ad id habent aptitudinem: quod sufficit.

Et accidentiā ad mentem S. Tho. indiuiduatur per subiectum proprium, quod est ens in actu: sicut forma per materiam. Et sic forma indiuiduatur per ens in potentia: accidens per ens in actu. Et cum opinione S. Thom. conciliari potest opinio sui magistri Alberti magni: quando dicit lib. primo de intellectu, materiā esse tantum principium indiuiduationis: intellexit enim de principali principio, p̄ quod habet indiuiduum, quod sit incommunicabile. Etiam potest Aegidij Romani discipuli eiusdem doctoris. S. cōcordari opi. qui dicit, quod principium indiuiduationis est quantitas: intelligit quoad esse diuisum ab alio. Et S. Tho. opinio amplectitur & quod dicit Albertus: & quod Aegidius.

Cum Doctore subtili videtur Boëtius sentire, qui ait in secunda editione Periher. Platonitas incommunicabilis qualitas est. Et Auicemb. ait id quod Scotus. Nam in libro fontis vitæ vult, quod vnitatis numeralis principium, sit forma: quia ponit in omni composito duplicem formam: vnam speciei: & aliam indiuidui: vt in Socrate alia est forma hominis, alia Socratis. A forma speciei sumit vniuersale specificū: & à forma indiuidui vnitatis numeralis.

*Boëtius te-
net cū Scot.
Auicemb.*

Ioannes de Gandauo, & quidam alius Tuscianus monachus super Galenum tenuerunt formam substantialem cuiuscunque indiuidui esse principium vnitatis numeralis eius. Et Auenaræ secundo de anima ait: Melius est existimare quod causa diuersitatis materiæ sit diuersitas formarum, quam e contrariō. Quod suaderi posset ex Aristot. cum infinitas, & indeterminatio à materia: sed determinatio, & finitas à forma.

*Opinio dicit
tū formam
esse princi-
pium vni-
tatis.*

Alij dixerunt, principium indiuiduationis esse respectum quem habet res ad agens, quod ipsam inesse produxit: quia secluso quocunque alio, agens generat illud à se distinctum realiter: ergo ab agente habet. In tanta opinionum varietate, quæ ob id adductæ sunt, vt si quando quis in authoribus de questione varia legat, nō miretur: videtur opinio S. Thom. satis clara, & lucida, vt indiuiduatio & sumatur à materia, & sumatur à quantitate, in quantum est diuisum indiuiduum ab alio. Et sic non sit opus ponere aliquam aliam realitatem, vel aliquod positiuū quo sit hoc. Nam videtur illa hecitas non necessariō poni: cum indiuiduatio sufficiēter per materiam fiat, & quantitatem. Et qui vltra de questione aliquid desiderauerit, legat eos, qui scripserunt in Metaphysica, maximè Paulum Socinam: & Caiet. in commentarijs ad tertiam p. S. Tho. & Ayalam in suis prædicabilibus: qui adducit ex proposito quæstionem. Sed si ad sobrietatem oportet hæc tractare, fat est, cum sit quæstio satis infructuosa.

*Alia opi-
nio.*

*Inter opi-
niones reci-
tatas S. Tho.
rationabi-
lior.*

*Socinas. Ca-
iet. q. 4. ar-
ticu. 2.
Ayala.*

Antequam de differentia, tertio prædicabili, sit sermo, oportet respondere ad dubiū, vtrum de essentia speciei sit materia? an solū forma substantialis ipsa sine materia cōstituatur speciei. Ad hoc dubium Commētator, quem sequutus est Doctor sub. dicit, quod sola essentia speciei est forma substantialis: & tota hominis essentia est anima. Et dicit, idem esse secundum rem formam partis, animam, scilicet, & formam totius, quæ humanitas dicitur, & solū differunt secundum rationem, & quod nulla pars materiæ debet poni in definitione rei specificæ, sed solū ipsa principia.

Dubium.

Commento

Sed aliter sentit Auicenna: quem sequitur doctor. S. & est de mente Arist. qui dicit in 6. Metaph.

Auicenna.

taphysi. res naturales habere in sua definitione materiam sensibilem, in quo differunt à Mathematicis. Et. 7. Meta. multis exemplis id probat. Et sic Auicenna, & S. Tho. ponunt differentiã inter formam partis, & formam totius. Formã totius vocat humanitatem; compositam ex materia & forma, ex carnibus, & ossibus. Et hæc

S. Thomas. vocatur essentia à S. Thom. Vnde non est idẽ dictu apud S. Thom. humanitas in homine, & homo, vt ipse de ente, & essentia. c. 3. probat: esto vtrunq; essentiam importet: quia hoc nomen homo, significat essentiam, vt totum, non præscindendo designationem materiæ, sed implicite continet eam: & conceptus obiectiuus cum illa indifferentia, vt est vnum in multis, est species, & essentia rei: sed hoc nomen humanitas, significat essentiam, vt partem: quia præscindit totaliter à materia: & sic de indiuiduis hominis non prædicatur, nec de homine: & essentia hominis est ipse homo, secũdũ esse abstractũ his carnibus, & his ossibus.

C A P. I I I.

De differentia.

Textus. 1.

Differentia verò, & communiter, & proprie, & propriissime dicitur. Differre nanque quippiam communiter dicitur, cum diuersitate aliqua

quouis modo: aut à se ipso: aut ab alio differt. A Platone nanque Socrates diuersitate aliqua: atque à se ipso puero vir factus, & ab agente non agens differt. Et semper hæc differentia in ijs est sanè diuersitatibus, quæ consistunt in hisce, quæ cum interrogamus quomodo res sese habet, assignari, reddiq; solent. Proprie verò aliqua differre dicuntur, cum inseparabili differunt accidenti. Et inseparabile quidem accidens est, vt ceruleus oculorum color: vt simitas. Vt cicatrix callo ex vulnere inducto. At propriissime quippiam à quopiã differre dicitur, cum specifica differentia differt: qualiter ab equis homines specifica rationalis differentia differant.

Textus. 2.

Omnis igitur in vniuersum differentia diuersum alicui adiuncta facit: sed communiter quidem, & proprie differentie diuersum per accidens faciunt, propriissime verò diuersum per se, quod quidem & aliud dicitur,

Differentie igitur, quæ diuersum per accidens faciunt, tantum differentie: quæ verò aliud, ac diuersum, per se differentie specificæ nuncupantur. Animal nanque differentia rationalis adiuncta, aliud sanè ac animalis speciem facit: motus autem additus, diuersum à quiescente tantummodo fecit, hæc igitur aliud illa diuersum tantum fecit. Differentijs igitur hisce quæ faciunt aliud, diuisiones generum in species sunt, & definitiones etiam assignantur, quæ quidem ex genere talibusve differentijs constant. Ceteræ verò diuersitates per accidens tantum emergunt, eius, quo de qualiter sese habet interrogat?

Rursum igitur à principio differentiam diuidentes: differentiarum alias separabiles, alias inseparabiles dicimus esse. Moveri nanque atque quiescere: & valere, atque egrotare: & quæ sunt similis generis, separabilia sunt: aquilinum autem esse, vel simum: & rationale, & irrationale inseparabilia sunt.

Inseparabiliũ rursus, alias per se, alias per accidens esse. Rationale nanque & mortale, & susceptiuum esse scientiæ, per se homini competunt: at aquilinum esse, vel simum, per accidens, & non per se competit. Quæ igitur per se competunt, in substantiæ ratione sumuntur, & aliud faciunt. Quæ verò per accidens competunt, neque in substantiæ ratione sumuntur, neque aliud faciunt, sed per accidens diuersum. Et hæc quidem quæ per se competunt, neque intendi, neque remitti volunt. Quæ verò per accidens, & si inseparabiles sunt, intentionem, remissionem ve suscipiunt. Neque enim genus magis, minus ve de eo, cuius est genus dicitur, neque generis differentie quibus in species genera diuiduntur. Hæc nanq; sunt, quæ cuiuscunque rationem conficiunt. At vniuscuiusque ratio vna est, eademque, nec intentionem, nec remissionem vllam suscipiens. Simum enim esse, aut coloratum, intenditur, atque remittitur.

Cum igitur species differentiarum tres ita appareant, & earum aliæ sint inseparabiles, aliæ separabiles. Et inseparabiliũ quidem, aliæ

aliæ per se, aliæ per accidens sint. Differentia
rum per se rursus aliæ sunt, per quas in spe-
cies diuidimus genera: aliæ per quas ea quæ
sunt diuisa, constituuntur. Veluti differentie
per se animalis hæ sunt omnes, animatū, sen-
sitium, rationale, ac irrationale, & morta-
le, immortale: atq; animati quidem, & sensi-
tium differentie constitutiua sunt, substantie
animalis. Est enim animal, substantia anima-
ta sensitiua mortale verò, ac immortale, ra-
tionale, ac irrationale, animalis sunt differen-
tie diuisiua. Per has enim species genera di-
uiduntur. Verum hæ quæ sunt generum diui-
siua, constitutiua sunt specierum: nam ani-
mal per rationale, & irrationale, & per mor-
tale rursus, atq; immortale diuiditur: sed mor-
talis quidem rationalis ve, differentie consti-
tutiua sunt hominis: rationalis verò, ac im-
mortalis, Deorum: irrationalis autem, atque
mortalis, animalium expertium rationis. Sic
& substantie suprema animatū, atq; inani-
matum, sensitium, atq; insensitium diffe-
rentie cum sint, animatum, & sensitium,
vna cum substantia sumpta animal confice-
ret animatum, atq; insensitium, plantam.
Cum igitur eadem differentie partim consti-
tutiua sint, partim diuisiua, vniuersa speci-
fica nuncupantur. Atque his opus est maxi-
mè ad generum diuisiones, & ad definitio-
nes consociandas. Sed non illis alijs, quas sepa-
rabiles esse, aut inseparabiles diximus.

6. Textus.

¶ Has itaque definientes, differentiam, in-
quiunt, eam esse, qua species genus excedit.
Homo nanque supra animal, rationale, mor-
taleq; habet. Animal enim neque nihil isto-
rum est (vnde enim differentias species habe-
rent) neq; omnes oppositas habet. Idem enim
nimirum opposita haberet. Sed vt censent, po-
tentia quidem omnes eas differentias habet,
quæ sub se sunt, actu autem nullam. Atq; hoc
pacto neq; ex non entibus fit, neq; circa idem
opposita simul erunt.

7. Textus.

¶ Definiunt autem ipsius & hoc pacto. Dif-
ferentia est, id quod de pluribus, & differen-
tibus specie, hoc ipso quale quid est prædica-
tur. Rationale enim, & mortale de homine,

hoc ipso quale quid est homo: sed non hoc ipso
quid est prædicatur. Nam si interrogabimur,
quid est homo? a comodate dicemus, animal.
At si quale animal est interrogabimur? ra-
tionale, mortaleq; a comodatissimè respon-
debimus. Nam cum res è materia, formaque
constent, aut ex talibus, quæ instar illarum
sunt, vt statua ex ære quidem, vt ex materia
constat: ex figura autem, vt ex forma: sic qui-
dem & homo communis, qui quidem est spe-
cies, ex genere, & differentia constat: simili-
tudinem rationis subeuntibus cum materia,
atq; forma: totum autem hoc animal rationa-
le, mortale, est homo, vt istis est statua.

¶ Describunt tales differentias & hoc mo- 8. Textus.
do. Differentia est id, quod suapte natura
ea, quæ sunt sub eodem genere, separat. Ratio-
nale enim, atque irrationale: equum, & ho-
minem, quæ sub eodem, vt patet, genere, quod
est animal, collocantur separat. Insuper &
hoc modo assignant.

¶ Differentia est id, quo singula differunt.
Homo enim, & equus genere non diffe-
runt: & nos enim animalia sumus, & ea
quæ sunt expertia rationis: sed additum
rationale, nos ab illis seiunxit. Dij quoque
& nos rationis participes sumus: sed mor-
tale adiunctum, nos ab illis distinxit. Exa-
ctius autem ea, quæ ad differentiam pertinet,
pertractantes, differentiam inquirunt, non
quoduis eorum esse, quæ separant ea, quæ sub
eodem genere collocantur: sed id, quod ad
substantiam, rationemque confert, & quod
pars eius est rei, cuius differentia dicitur esse.
Non enim aptum ad nauigandum esse, ho-
minis est differentia, & si eius proprium est.
Dicere nanque possumus animalium alia
esse apta, alia non esse apta ad nauigan-
dum, hominem à ceteris seiungentes. Et a-
ptum esse ad nauigandum, ad substantiam sa-
nè non confert, neq; pars est ipsius, sed aptitu-
do solum. Propterea quod non est tale, quale
sunt hæ differentiæ, quas specificas appellamus.
Erunt igitur hæ specificæ differentiæ, quæ diuer-
sam faciunt speciè, & quæ in rone sumuntur.
Atq; de differentia quidè hæc satis sint dicta.

Circa secundum tex. in isto capitul. vbi Porphyrius docet, qd genus & species per se in uicē diffiniuntur: est quæstio vtrum possit esse diffinitio circularis in absolutis: nam Cōm. primo Physicorū, & S. Thom. ibidem tenent nō dari: alias idem esset notius vt diffiniens, & in notius vt diffinitum: omnis autem diffinitio ex notioribus, & prioribus, oportet fit. vt docet Aristo. 6. topicorum. Sed de hoc infra in prædicamentis quando relationis sermo erit.

QVÆSTIO PRIMA. A quo sumatur differentia.

CIRCA ISTVD tertiuū nuerfale quæri potest, primò, à quo sumatur differentia in ipsa specie? Et breuiter de hoc S. Tho. in secundo de anima sentit, qd ab anima. rationali in homine, prout ipsa est principiuū intelligēdi, sumitur cōceptus obiectiuus differentia, & ab ipsa eadem prout est principiuū sentiendi (nam secūdum ipsum sola vna anima est) sumitur generis conceptus. Et ob id dicit Porphyrius, quod genus sumitur à materia, id est, ab aliquo, quod potest determinari, & coarctari, vt est sensitua anima. Et differentia sumitur à forma tāquam à determinante, & coarctante: sicut anima rationalis determinat, & coarctat sensituum ad esse hominis. Et sic secundum sanctum Tho. à forma sumitur & conceptus generis, & differentia: sed tamen vnus à forma, tāquam si materia existeret, quæ habet actuari, & determinari ab alio, & alius ab ipsa forma vt determinans, & actua. Exempli gratia. Quia video hominem moueri, & sentire, formo cōceptum obiectiuum animalis. Et quia video eum ratiocinari, formo conceptum differentia, determinatiuum, quod sit rationale. Hæc S. Doctoris sententia videtur esse desumpta ex Aristot. dicitis in. 7. Meta. tex. 43. qui ait in sententia, definitionem hanc, animal rationale, vnā esse: esto ex diuersis videatur componi, vt putat ex genere, & differentia. Quod probat ex hoc: quia genus nihil importat præter species: quia non inuenitur animal, quod non sit bos, vel equus, &c. Et differentia etiā quodāmodo importat eādem rem, licet diuersimodē: quia genus importat rem vt materia, & hæc vt forma. Hæc ex Aristo. Ecce quomodo videtur sentire, qd ab eadem re & genus, & differentia. Sed tamen quia genus tanquam quid indeterminatum importat, & velut in potentia, & differentia velut determinatum, & in actu, di-

citur quod genus à materia, & differentia à forma sumitur.

¶ Conformiter ad hanc S. Tho. doctrinam est intelligendum illud, quod genus, & differentia dant principium speciei. Non est intelligendū, quod tale principiatum (si sic loqui licet) sit secundum rem: nam quia in re fundamentaliter, (vt diximus) idem est differentia, species, & genus, non potest vnum sumi alterius principiu, nisi intelligatur in isto sensu. s. quantum ad modum cognoscēdi confusē, & distinctē: eo quod qui habet generis conceptum, confusē rem cognoscit. s. speciem ipsam contētā sub genere: si tamen habeat quis differentia cōceptum, habet principium intelligendi speciem distinctē, & sic genus, & differentia sunt principium cognoscēdi speciē, sed tamen aliter & aliter: quia licet qui cognoscit genus, speciem cognoscat, tamen non distinctē, sed in confuso, vt communicat cum alijs: sed tamen differentia facit distinctē cognoscere speciē, & vt distinguitur species ab specie. Et quia isti duo modi cognoscendi re sunt sufficientes ad quamlibet rem cognoscendam, dicitur quod genus, & differentia principiant speciem: quia faciūt cognoscere perfectē speciem intellectam. Genus & differentia principiant speciem, quia sunt definitiua speciei, & in eius definitione ponuntur: nam homo definitur: Est animal rationale.

Genus, & differentia, dant principiu speciei.

QVÆSTIO SECVNDA. Vtrum differentia sit optimè definita.

QVÆRITVR SECUNDÒ, vtrum differentia optimè sit definita in textu. Videtur qd non: quia si bona est definitio, oportet essentiam declarat definiti: sed vnus rei vna est solum essentia: ergo vna erit etiā definitio. Differentia autē est multiplex signata in textu definitio: ergo nō videt sufficēter definita differentia.

¶ Pro solutione notandum, differentiam posse multipliciter cōsiderari. Primo modo sumitur prout ipsa differentia se habet per additionem ad genus: & sic definitur. Differentia est, qua species genus superat. Quod intelligitur, quantum ad distinctum conceptū: nam rationalis conceptus explicitē intelligitur in homine, qui tamē non intelligitur in animali, sed in confuso erat: quia licet sint eadē res genus, species, & differentia: tamen aliter vnus declarat essentiam hominis, quā aliud. Quod & S. Tho. p. q. 85. ar. 5. ad ter-

Argumenti.

Notandum. P. modo cōsiderat differentia.

S. Thom.

S. Thom.

A forma sumitur cōceptus generis, & differentia.

Aristotel.

ad tertium declarat dicens. Animal significat id, quod habet animam sensitivam: rationale, quod intellectivam, & homo, quod vtrunquæ.

Modus. 2. ¶ Secundo modo differentia considerari potest sub ratione vniuersalis, & in quantum communibilis est pluribus indiuiduis, vel pluribus speciebus: & sic datur definitio eius: Est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie, in eo quod quale.

Modus. 3. ¶ Differentia etiam consideratur tãquã coarctas conceptũ generis: vt non ad tot se extēdat gen^o: & sic datur definitio. Differentia est, quæ diuidit genus: & ea quæ sub eodem genere sunt.

Modus. 4. ¶ Sumitur in super prout est principium quoddam formale specificum, distinctiuum specierum: rationalitate enim, differt homo ab equo: & sic datur definitio. Differentia est, qua differunt inter se singula: nam homo ab equo non differt animalitate, sed rationalitate.

Modus. 5. ¶ Consideratur tandem quatenus est principium formale essentielle, constitutum specierum in esse cognito: & datur definitio. Differentia est, quæ cōducit genus ad esse, & eius quod est esse rei, pars est. Iuxta ergo aliam, & aliam considerationem differentia, data est alia, & alia definitio: ex quibus cōstat differentiam optimè esse definitam: nam cum res per definitionem explicetur, & quilibet positarum definitionũ in re x tu declarat ipsam differentia naturã, seu cōditionem: sequitur optimè esse definitã. Neq; inconueniens est, vnius rei esse plures definitiones secundum aliam, & aliam rei cōditionem, vel considerationem.

Solutio que fionis.
Ad argu. principale. ¶ Contra prædicta est argumentum: maximè contra illam differentia definitionem, quæ prima est: in qua dicitur: est qua species genus superat. Genus importat totã essentiam speciei: ergo species non superat genus in differentia. Patet: maximè de mente. S. Thom. qui non ponit nisi animam rationalem in homine, continens in se sensitivum eminenter. Tunc sic. Animal dictum de homine, continet eius essentia: quia cōtinet sensitivum, in eo quod & rationale est: & hoc est essentia speciei.

Argum. 1. ¶ Contra prædicta est argumentum: maximè contra illam differentia definitionem, quæ prima est: in qua dicitur: est qua species genus superat. Genus importat totã essentiam speciei: ergo species non superat genus in differentia. Patet: maximè de mente. S. Thom. qui non ponit nisi animam rationalem in homine, continens in se sensitivum eminenter. Tunc sic. Animal dictum de homine, continet eius essentia: quia cōtinet sensitivum, in eo quod & rationale est: & hoc est essentia speciei.

S. Thom. ¶ Confirmatur ex supra dictis: quia rationale in specie sumitur ab anima, in quantum intelligit: & esse animal ab eadem in quantum sentit: ergo ab eadem vtrunq;: & sic non superat species genus in differentia.

Cōfirmatio. ¶ Confirmatur ex supra dictis: quia rationale in specie sumitur ab anima, in quantum intelligit: & esse animal ab eadem in quantum sentit: ergo ab eadem vtrunq;: & sic non superat species genus in differentia.

Subcōfirmatio. ¶ Subcōfirmatur. Eadẽ est in hoie res, aial, homo, & rationale: si ergo eadẽ res, quomõ rationale erit, in quo hõ species, aial genus superat?

Argum. 2. ¶ Secundõ sic principaliter. Omne vniuersale continet sub se contenta: sed genus vniuersale est, & sub ipso collocantur species: ergo sequitur q̄ species non superat genus rationalitate.

¶ Ad hæc omnia vnica solutione dicendũ (sicut dicit Porphyrius) q̄ genus nõ cōtinet differentia actu, sed solũ potestate: & ob id cũ in specie differentia actu cōtineatur, & nõ in genere, dicitur q̄ species superat genus differentia. Tunc dicitur actu cōtineri, quãdõ in definitione eius includitur illud, & quia in definitione speciei differentia ponitur: vt cum dicimus, Homo est animal rationale, sed ly rationale non includitur in definitione generis: nam si quis definiat animal, solũm dicet, est substantia animata sensibilibus, non facta mentione de rationalitate.

¶ Ad secundum, concedendum est genus continere in se species, de quib^o prædicatur quiddam in quid: sed tamen dato ita sit, quia species cõteta cõstituuntur per suas específicas differentias, quæ non sunt in genere actu, sed solũm potentia: & in ipsa specie ponitur differentia actu: sequitur quod genus etiam si sit totum vniuersale, respectu specierũ, superetur à sua specie cõtenta in differentia, eo quod ipsa species explicite, & actu contineat differentiam.

¶ Sed posset hinc esse dubium, posito gen^o cõtineat differentias potestate, an in aliquo genere causa.

¶ Ad hoc Albertus magnus dicit, quod continet in genere causa formalis: sicut cõsulum dicitur formaliter cõtineri determinatũ: & quia rationale est cõsulum in animali, & determinatum in homine, in genere causa formalis dicitur continere. Et hæc est opinio Commentatoris. 5. Metaphysicæ, cõmẽto. 15. Non enim videtur quo modo contineat genus differentiam, nisi in genere causa formalis.

¶ Sed tamen dicendum, quod genus potest comparari vel ad speciem, vel ad differentiam cõtinentem speciem. Si respiciat differentiam, continet ipsam in genere causa materialis, eo modo quo in re artificiali: scamnũ enim non fit ex quacũq; materia, sed ex ligno. Lignũ ergo cõtinet differentiam rei artificialis in genere causa materialis: sic rationale, non quodcũq; genus informat indifferenter, sed solũm animal: ergo animal tanquam materia continet ipsam rationalitatem. Et hoc est quod dicebat antiqui, differentiam educi de potentia generis, sicut forma compositi educitur de potentia materia.

¶ Si verõ comparatur genus ad speciem, tũc cõtinet differentiam in genere causa formalis, vt dicebat Cõmẽtator, & Albertus, eo modo, quo in cælis sphaera maior dicitur cõtineri minorẽ. Sicut si ponamus exemplũ in continuo, in quo plura sunt entia in potentia, quæ per diuisionẽ fiunt in actu: sic in animali sunt plures species, quæ per diuisionem differentiarum fiunt actu, & sic velut formaliter continent: ob id antiqui non solũm dicebant genus continere differentias in

Ad argu.

Ad secundũ. Albertus magnus.

Dubium.

Solutio. 1.

Cõmẽtator.

Solutio. 2.

Differentia educitur de potentia generis.

tias in potentia, quæ signat meram passionem materię, sed potestate: ac si dicerent, quod genus de se proferat ipsas differentias, & velut in genere causa formalis contineat.

QVAESTIO TER- tia. Vtrum superior diffe- rentia dicatur genus respectu inferioris differentiæ.

QVAERITV Rtertio, vtrum superior differentia dicatur genus respectu inferioris: vt sensibile, respectu rationalis: sicut animal respectu hominis. Et videtur quod sic: quia hæc est prædicatio directa. Rationale est sensibile: ergo alicuius prædicabilis: & non speciei, neq; proprii, neq; accidentis, neq; differentię: ergo generis. ¶ Secundo. Hæc differentia in singulari demonstrata, est indiuiduum: ergo alicuius speciei oportet sit: ergo de ly rationale: ergo ly rationale est species, & non videtur cuius generis, nisi de ly sensibile.

¶ In contrarium est: quia incorporeum est superior differentia ad irrationale, tamen nõ potest dici de eo: quia non dicitur irrationale est incorporeum.

¶ De hac quæstione non fit expressè mentio à S. Tho. Est tamen diuersa opinio inter doctores, & maxime inter Thomistas: nam Capreolus tenet, quod differentia superior non est de conceptu quidditatiuo differentię inferioris: & sic nõn includitur formaliter in inferiori. Et respondet negatiue ad quæstionem. Quem sequitur Paulus Socinas in sua Meta. libr. 7. q. 37. Dominicus. 7. Metaphy. q. 24. arti. 5. (vt allegatur à Petro Bruxellensi. q. 5. libri prædicabiliũ) distinguit sic. Differentia vltima potest dupliciter considerari: vno modo materialiter, & quantum ad illud quod est: & sic rationale, est animal habens rationem: & sic vltima differentia includit præcedentes. Alio modo potest considerari formaliter, secundum quod est constituens speciem, & contrahens genus. Et sic vltima differentia non includit præcedentes. Et Petrus Bruxellensis. addit: fortè ista quæstio est verbalis: & ponit suam opinionem hoc modo. Probabile est quod inferior differentia includat superiorem. Dicit enim S. Thom. 7. Meta. super Commen. 43. quod posterior differentia includit in se om-

nes præcedentes. Vnde dicit cum Philosopho, quod vltima differentia est tota substantia rei. Quod eò dicit, quia alias definiendo hominẽ, oportebit dicere, animal habes pedes: nisi bipes includat hoc, quod est habere pedes. Sic dicit ibi S. Thom. quod habens pedes, diuiditur in alias differentias: & quod bipes manifestè includit, habens pedes. Et de ente & essentia dicit, quod genus se habet ad differentiam sicut subiectum ad passionẽ. Vbi dicit expositor, quod genus est de intellectu differentię: sed superior differentia est de intellectu generis: ergo est de intellectu differentię inferioris.

¶ Ad argumentũ in contrarium, tenendo opinionem, quod inferior differentia sit species respectu superioris, oportet respondere, dicendo quod intelligi debet inferiorem esse speciem superioris, in qua includitur formaliter ipsa superior: & quia in irrationale, nõ includitur incorporeum, non est species respectu eius, tamen respectu inanimati, & sensibilis, potest esse. Hæc potius pro modo loquendi sint dicta, quia in re omnes conueniunt.

¶ Est hinc dubium, ad intelligẽtiã huius prædicabilis tertij: an differentia sit substantia, vel accidens? Dicendum est, quod ipsa non potest dici accidens, propriè loquendo: quia neq; accidens proprium, neq; comune: sed potest dici substantia, ad modũ quo forma substantialis dicitur substantia, quia substantia conuertitur cum ipsa specie: ob id rationale idẽ est quod homo: & secundum rem idem significat: quia cum nõ reperitur rationale sine eo quod determinat. S. animal, & animal cum rationali hominem constituat, sequitur quod rationale est idem quod homo.

CAPIT. IIII.

De proprio.

Proprium autẽ quatuor diuiditur modis. Nam proprium est id, quod soli cuiusdam accidit speciei, & si non omni: vt homini accidit mederi, aut

metiri, & id item quod, vniuersè accidit speciei, & si non soli, vt hominẽ bipedẽ esse, etiã id quod soli accidit, & omni, & quandoq; vt omni homini in senectute canescere. Quartũ autẽ est id, in quod omnia conueniunt, vt soli, & omni, semperq; accidat: quale est risibile respectu hoĩs. Nã hoĩ, & si nõ semper ridet, risibilis tamẽ dicitur: nõ ex eo, quia semper rideat, sed quia aptus est ad ridendũ. Hoc autẽ

ipsi semper est insitum: quemadmodum & equo ipsum hinnibile. Hæc verè propria inquirunt esse, quia in ipsis fit & conuersio. Si est enim homo, est risibile: & si est risibile, est etiam homo.

QVAESTIO PRIMA.
An hic textus sit verus.

PR O D E C L A R A T I O N E textus, queritur primò, vtrum ea quæ hic circa quartū prædicabile tradita sunt, sint conuenienter dicta? Et arguitur quòd non.

P. argum. ¶ Primò. Contra illam primam acceptionem proprii. Nam vel esse medicum, aut geometrà capitur pro aptitudine ad scientiam, vel pro habitu ipso: si pro habitu, non est proprium, sed accidens commune, eo modo quo albedo est accidens: non enim fluit ab intrinseco talis habitus, sed ex mera voluntate id pendet. Si verò capiatur primò modo, tunc est proprium quarto modo, cum talis aptitudo per naturam conueniat homini, sicut esse disciplinæ susceptiuū.

Aristotel. Sic ait Aristot. i. Metaphy. Inclinatio, & aptitudo ad scientiam, est homini naturalis, ex principijs essentialibus eius.

Argum. 2o. ¶ Simili argumento probatur non rectè positū proprium tertio modo: nam si canescere pro habitu sumatur, est merum accidens còmune, proueniens ex cerebri humiditate corrupta à complexione, vel aliquo alio extrinseco, sicut & contingit hominē esse album. Si tamen aptitudinem dicat, est à natura ipsius hominis, & sic proprium quarto modo.

Solutio. 1. ¶ Ad hæc communis est solutio, ibi esse geometram, vel medicum, accipi, non prout dicit aptitudinem, sed prout dicit habitum: & licet habitus ipse aptitudo quædam, & potentia sit ad actum sciendi, est tamen differentia inter istam aptitudinem, & potentiam, & illā, quæ est ad ridendum: quia potentia ad ridendum est potentia in se completa per naturam, sine aliqua hominis voluntate, vel aliquo superaddito: sed aptitudo ad scientiam non est per naturam completa: quia indiget habitu: & ipse habitus indiget voluntate ipsius hominis ad acquirendum eum: ob id distinguitur à proprio quarto modo, siue capiatur pro aptitudine, siue pro habitu ipso. Et quando infers: si capiatur pro habitu ipso, est accidens commune: negandum erit: quia inclinatio, & aptitudo est per naturam ad talem habitum, quæ non est

sic ad alia communia accidentia. Et licet hæc sit communis solutio, & sufficiens, supposito quòd esse medicum, & esse geometram, sint posita, gratia exempli propter inclinationem quam habet homo ad scientiam: sed posset dici, Porphyrium intellexisse in speciali, esse proprium primo modo penes hoc, quòd hominibus quibusdam, & omnibus est quædam peculiaris inclinatio ad hanc scientiam, & non ad illam, quæ proprietates non est in alijs: & sic sunt aliqui ob id apti ad vnam scientiam, & alij ad eandem sunt inepti: siue proneniat à complexione, siue à cœlesti constellatione.

¶ Ad aliud adductum circa proprium tertio modo, dicendum: ibi canescere fumi non pro habitu, nec solūm pro aptitudine, sed pro aptitudine simul cum cerebri qualitate, ex quo pēdet ipsa canities. Nam calor cerebri deficiens, non potest humidum naturale digerere, & ea ratione non semper est actus canescendi, nec tota causa: nam licet sit aptitudo in iuvene, deficit aliud. s. humidi corruptio. Ob id qui grossiores habent capillos, facilius canescunt, quam qui subtiliores, propter humidi abundantiam, quam habent illi. Quapropter semper est verum, esse proprium hominis canescere, tertio modo capiendo. Et licet mulo, & equo conueniat habere pilos albos, non tamen canities est, sed alia passio, quæ non est illis propria, neque omnibus conuenit, vt constat.

¶ Secundo principaliter arguitur còtra literam Porphyrij, quòd proprium quarto modo non sit bene positū. Nam vel conuenit omni speciei ratione essentiali, hoc est propter formam specificam, aut aliunde ab extrinseco. Si primo modo, oportet essentialiter prædicetur eo modo, quo differentia: quia essentiali conuenit, & est de quidditate, & essentialiter prædicatur. Vel secundo modo. s. aliunde, & tunc non erit prædicabile distinctum ab accidenti communi, quod est quintum prædicabile.

¶ Et posset argumentum confirmari ex hoc, quia proprium, vel ponitur in prædicamento substantiæ in linea recta, vel vt differentia ad latus: sed non in linea recta: quia nec genus, neq; species: nec ad latus, quia differentia non est: ergo ponitur extra coordinationem prædicamentalem: sed quod sic ponitur, accidens commune est.

¶ Ad argumentum dicendum, quòd proprium conuenit omni speciei ratione essentiali. Et quādo infertur, ergo debet essentialiter prædicari: negatur còsequentia: nam ad hoc quòd aliquid de aliquo essentialiter prædicetur, non sufficit fluat ab essentia eius: sed requiritur sit de eius essentia, tanquam pars intrinseca, sicut genus, & differe-

& differentia: & quia proprium. s. risibile, non dicit partem intrinsecam, hinc est non prædica- ri essentialiter, sed accidentaliter: ad differen- tiam differentiæ, quæ partem dicit intrinsecam.

Vide sæct. Thom. pr. par. q. 77. artic. 1. ¶ Ad confirmationem dicendum, quod si acci- dēs sumatur vt esse sit, non esse per se, sed in sub- iecto, proprium (quia substantia non est) acci- dens dicitur: si tamen capiatur accidēs pro hoc, quod est nō esse de essentia, nec fluere ab essen- tia, propriū non dicitur accidens: quia licet nō sit de essentia, fluit tamen: & ob hoc constituit quartum prædicabile distinctum. Vnde sequi- tur quod proprium ponitur in prædicamento accidentis, & diuersa propria in diuersis prædi- camētis: vt intellectus, & volūtas, & sensus, sunt propria pāsiones, tanquā naturales potētia, & ponuntur in secūda specie qualitatis. Et triā- gulus, quadrangulus, ponuntur in quarta, quæ sunt pāsiones linear. Et habere tres angulos equa- les duobus rectis, ponitur in prædicamēto quā- titatis, & est propria pāsio trianguli: imperti- nens est enim quod subiectum, & pāsio in eo- dem ponantur prædicamento, vt dicemus.

QVAESTIO SECVN- da. Vtrūm propriū sit idem cum subiecto, cuius pro- prium est.

SECVNDO queritur prin- cipaliter, vtrūm propriū, & id cuius est, realiter distinguatur.

¶ Et arguit q. non. Aliqua pro- pria pāsio à suo subiecto nō di- stinguatur, & non est potior ra- tio de vna, quā de omnibus: ergo nulla distin- guatur. Patet maior de pāsionibus entis. s. vnū, verum, bonum, &c. quæ non distinguuntur ab ente, nisi ratione tantū. vt Arist. 10. Meta. text. co. 5. probat, & S. Tho. ibidē, & q. 1. de veritate ar. 1. & cōmunis schola philosophorū sic tenet. ¶ Secundo. Si propriū esset accidēs à suo subie- cto distinctū, vel esset indiuisibile, vel extēsum per partē, vel per totū: sed nullum istorum est dicendū. Non primū: quia cūm actus ridēdi ma- terialis sit, & exerceatur organo corporali, non est indiuisibile. Nec extēsum per partē solūm: quia non apparet in qua parte: neq; per totū, quia tunc de pede diceretur q. esset risibile.

¶ In contrariū est: quia potētia animæ sunt pro- pria pāsiones animæ, & ab ea distinguuntur realiter: sed non est potior ratio de vna propria pāsione, quā de alijs: ergo omnis distingui- tur à suo subiecto.

¶ Ista quæstio licet non pertineat ad Dialesti- cum, sed potius ad Physicum, vel Metaphysicū quia tamē ferē oēs mouent eā in isto loco, oportet adducere. De qua sunt variæ sententiæ. Do- ctor sub supposita sua opinione, de qua nos fe- cimus in principio huius libri mentionē, de di- stinctione formali ab eo inuenta, quæ media est inter realē, & rationis, dicit, propriā pāsio- nē à suo distingui subiecto, nō ratione solūm, vt dicere habent nominales, nec realiter, vt res, & res, vt videtur dicere S. Tho. sed formaliter. Idem fatetur de potentijs animæ. Quod ponit in. 2. sen. d. 16. q. vnica. Et id probat. Quia seclu- sa operatiōe intellectus, homo & risibile habēt definitiones distinctas: quia homo est animal rationale, & risibilis est aptitudo ad ridendum: ergo vnum non est aliud: & sic distinguuntur.

¶ Item, Seclusa omni operatione intellectus, subiectū est ipse homo, & risibilitas est pāsio, quæ ponitur in subiecto: sed subiectum & acci- dēs distingui necesse est. Et quod realiter non distinguatur, eō probatur: quia realiter distin- gui est sicut res, & res: sed risibilitas nō sic, cūm risibilitas fluat ab essentia hominis, & quodam modo contineatur in homine. Hæc ex Scoto.

¶ Secunda opinio est nominalium, dicentium quod si propria pāsio sumatur pro accidente quod fluit ab essentia rei, nō distinguitur à sub- iecto ex natura rei: sed sicut homo per animam intelligit, sic & per animam ridet, & per animā viuit: & sic dicunt de intellectu, & voluntate: & probant argumentis positis in principio quæ- stionis, & alijs sic. Pluralitas in rebus sine neces- sitate ponēda nō est: sed si propria pāsio, & suū subiectū distinguerētur, pluralitas poneretur, & sine necessitate: quia homo eo ipso quo ani- mam habet, & corporale organū, habet potētia ridēdi: ergo non est opus ponere aliquā rem di- stinctā ab ipso homine, vel ab ipsa essentia eius.

¶ Tertia est opinio doctoris. S. qui ex profes- so non tractat quæstionē in proprijs terminis: sed tamen quia ipse in p. p. q. 77. arti. 1. cōcedit, quod potētia animæ distinguuntur ab anima, & alibi dicit quod potētia animæ se habent sicut propria accidentia subiecti, voluerunt qui- dam absolutē ei tribuere hanc opinionem, q. omnis pāsio distinguatur realiter à suo subie- cto. Et quidam modernus in suis prædicabili- bus, in præsentī loco dicit eam tenere conformiter ad Boëtium, propriam pāsionem distin- gui realiter à subiecto. Verūm magister Soto. quæst. 2. de proprio, exactius considerans Do- ctoris sancti sententiam, ponit in sententia ex mente doctoris. S. non omnem pāsionem di- stinguere realiter à suo subiecto, sed tamen ali- quam distingui. Pro quo fit prima conclusio.

¶ Omnis

Vide sæct. Thom. pr. par. q. 77. artic. 1.

Pr. argui- tur.

Aristotel. 10. Thom.

In contra- rium.

Variæ opi. Scotus. 2. sen. d. 6. q. vnica.

1. Ratio Scoti.

Ratio. 2.

Opinio. 2.

Argumen- tum nomi- nalium.

Opinio. 5. Thom. 3.

Aliqua p- pria pāsio distinguitur realiter à suo subiecto et aliqua nō P. conclusio.

Homine

1. Cōclusio. **¶** Omnis propria passio, quæ est potētia respectu realis operationis, vel accidentalis, distinguitur à suo subiecto realiter, siue sit potentia actiua, siue passiuua, vt intellectus. Quia potētia passiuua ad realiter recipiendum, specie distinguitur à suo subiecto, & sensus, & voluntas. Probat. Tales potentia ab Arist. in secunda specie qualitatis ponuntur: & secūdo de anima vocat eas partes animæ. & b. p. Augustinus. 15. de trinitate. ca. 7. dicit. Intellectus, & voluntas, non sunt idem quod homo: si ergo ita est, sequitur tales passiones distingui à suis subiectis.

Primū arg. 3. opinio.
D. Augu.
Argu. 2.
¶ Secundò. In rebus omnibus corporalibus, & insensibilibus, experientia constat, res per suas virtutes operari superadditas: vt ignis per calorem calefacit, & aqua per frigiditatem frigefacit, & sol per lucem illuminat, & terra producit diuersas herbas, & germina diuersa, iuxta diuersam virtutem à Deo receptam, iuxta illud Genesios. Producat terra herbam virentem, & lignum pomiferum faciens fructum, cuius semen, &c. Et sic plantæ habent virtutes productiuas, quæ sunt earum accidentia, & distincta ab essentia.

Gene. 1.
¶ Et patet particulariter de risibilitate: nam cū sit potentia corporalis ad ridendum, oportet sicut alia potētia distingui à suis subiectis, & etiam ipsa distinguatur: & constat quidem quod sit corporalis: nam propter gaudium dilatur sanguis à corde, qui extendens partes faciei calore, causat risum in ore: sicut econuerso, ex mœore repentino, sanguine currente ad cor, oculi cōstricti lachrymas exprimunt: sed hoc non posset fieri nisi ipsa potentia ridendi esset corporalis: ergo ipsa corporalis est: & si corporalis, sequitur distingui ab ipsa essentia realiter: quia cū sit distinctio non rationis, quia etiam seclusa operatione intellectus reperitur: ergo est realis: cū formalis distinctio nō sit ponenda tēcundum S. Thom. nec aliquis antiquorum posuit eam.

Cōclusio. 2.
Ratio.
¶ Secunda conclusio. Proprium, quod potētia non est, non est necesse distingui à suo subiecto. Patet: quia rationes positæ quare propria passio debeat distingui à suo subiecto, procedunt ratione potētia ad suam operationem: quia non potest stare talis potentia sine hoc, quod sit virtus distincta ab ipsa, cuius est: ergo si sit aliqua propria passio, quæ non ad operationem ponitur, non est opus eam distingui à suo subiecto. Et in hoc sensu multi impugnant doctorem S. putantes eum concedere in vniuersum, omnem passionem distingui: quia posuit exemplū de potentijs animæ: & in animæ potentijs verum est, sed non est necessarium quando potentia non sunt, vt ex Arist. in loco citato probatum

est, passiones entis non distingui ab ente, vt vnum, verum, bonum, quia nullo modo potest aliqua ratio abstrahi ab vno, vel vero &c. quin in tali re abstracta ens includatur: & sic quomodo docunq; vnitas ab ente, ibi est ens. Secus tamē est in potētia nutritiua, & intellectiua. Et ob id dicit S. Tho. in loco citato, quod potētia materiæ licet sit propria passio, non distinguitur à materia: quia non est potentia ad operationem realem, vel accidentalem, vel ad recipiendum in se accidentalem operationem, sed ad substantialem actū. Stando ergo in ista opinione, ad argumenta solutio patet ex dictis in secunda cōclusionē. Concedimus enim aliquas passiones nō distingui, non tamen sequitur quod nullæ distinguantur: sed solum illæ non distinguuntur, quæ non dicunt potentiam actiuam, vel passiuam.

Ad argu.
¶ Ad secundum, cōcedo risibilitatem esse accidens corporale, & diuisibile, sicut est potentia nutritiua, licet non videatur concedendum per totum hominem extendi, sicut sensus tactus extenditur: quia solum in facie suam exercet operationem: & forte in corde est: quia potentia est in organo suæ operationis: & cū sit cor organum risus, videtur q̄ ibi sit ponendū tale proprium. Nec sequitur ex hoc quod sit insensibilis, & remissibilis: quia non omni accidenti id conuenit, sed solum qualitibus, quæ sunt in prima, & tertia specie. Nam neque conuenit quantitati, quæ accidens, neq; conuenit secundæ speciei, neq; quartæ, qualitatis.

Ad. 2.
¶ Habes ergo solutam quæstionem, risibilitatem esse propriam passionem, & fluere ab essentia, non tamen quod dicatur proprie effectus essentia, vel subiecti. Non enim propria passio alia actione distincta producit, quā suum subiectū: quinimo eò q̄ producit subiectū, cōproducit & propria passio: sed dicit fluere: quia prius natura subiectū habet essentia, & posterius proprias passiones: ob id S. Tho. 1. p. q. 77. art. 6. dicit, q̄ passio fluit ab essentia in genere causæ finalis: quia passio propter essentiam, & quodammodo in genere causæ effectiua. (Quod exacte probat Aegidius in quolib. 6. q. 12. ita vt materia actuata per formā causa dicatur accidentiū, quæ necessariò concomitantur, vel consequuntur rei naturam.) quia comproducit, & consequitur ad productionem speciei, & in genere causæ materialis: quia prius natura essentia est in supposito, quā passio. Et quia est potentia ad actum, & realiter distincta à subiecto: & quia realiter distincta, potest per Dei potentiam à subiecto separari per miraculum, & vnū sine alio conseruari: quia non repugnat, quādo quidem est distinctio realis: & neutra est de intrinseca

Resolutio questionis

S. Thom.

Aegidius Roman.

Notandum. trinfeca quidditate alterius. Et posito intellectus, & risibilitas ab homine separatur per Dei potentiam, diceretur nihilominus homo intellectivus, & risibilis: quia semper haberet illam aptitudinem in potentia propinqua, si ei daretur intellectiva potentia, & risibilitas. Nec esset in casu dicendum (ut putat aliqui Thomistæ) quod ablata illa risibilitate, statim alia fluere: nam hoc esset, si essentia hominis produceret ipsam, sed non est sic, ut diximus: ob id à solo Deo auctore ipsius essentia possit rursus dari.

Notandum. Hic notandum, has prædicationes: Rationale est risibile, & Animal est risibile, & substantia est risibilis, &c. esse prædicationes doctrinales nam in prima connotatio subiecti præsupponitur ad connotationem prædicati. In alijs duabus, propria passio prædicatur de superiori: sicut in simili Aristot. in tertia figura probat triangulum habere tres angulos æquales, de figura sic. Triangulus habet tres angulos: & triangulus est figura: ergo figura habet.

Aristotel.

C A P. Q V I N T V M.

De quinto prædicabili, scilicet, accidenti.

Accidens autem est, quod ad est, atque abest sine subiecti corruptione. Diuiditur autem in duo. Aliud est enim separabile, aliud inseparabile. Atque dormire quidem accidens separabile est: nigrum autem esse Coruo, Aethiopi ve inseparabiliter accidit. Mente tamen, cogitatione ve Coruus albus, & Aethiops non niger, sine subiecti corruptione concipi potest. Definiunt etiam hoc pacto. Accidens est, quod inesse, ac non inesse eidem potest. Et quod neque genus, neque species, neque differentia, neque proprium est, semper autem est in subiecto.

I R C A prædicabile aduertendum: quod illa definitio accidentis, quod ad est & ab est sine subiecti corruptione: alio modo intelligitur à dialectico, quam à Physico: nam hic, sic accipit: accidens est quod aduenit subiecto iam constituto in esse quo ad substantiam, & inest illi & remouetur ab eo, tamen subiectum non desinit: & intelligitur hoc de accidenti communi,

quod non consequitur subiectum, ex natura subiecti. Logicus tamen capit, secundum modum prædicandi, accidens est quod ad est & abest &c. i. quod prædicatur affirmatiue, & negatiue, de suo subiecto: præter subiecti corruptionem, ut esse album, sedere, currere, verificantur de homine, affirmatiue & negatiue successiue, &c. Etiam est considerandum quod omne accidens commune, in quantum facit prædicationem & propositionem per accidens, continetur in hoc quinto prædicabili: imò omne prædicatum prædicationis indirecte, scilicet, quando inferius, prædicatur de suo superiori: ut animal est homo: quia tunc ly homo, habetur ut accidens. Quia accidit animali, quod sit homo &c. Oportet etiam notare: quæ sit prædicatio directa, & quæ indirecta: directa dicitur in qua superius, prædicatur de suo inferiori: vel equale, de equali: ut homo est animal: animal est sensitiuum: homo est risibilis: in directa dicitur, quando inferius, prædicatur de superiori: ut corpus est animal: animal est homo: prædicatio essentialis, est illa in qua termini sunt eiusdem prædicamenti: dummodo sit directa: ut homo est animal: homo est rationalis: albedo est qualitas. Prædicatio accidentalis dicitur, quando termini sunt distinctorum prædicamentorum: ut homo est risibilis homo est albus: & hæc est duplex quædam accidentalis per se, est quando proprium accidens prædicatur de proprio subiecto: ut homo est risibilis: numerus est par, vel impar: alia est accidentalis per accidens, quando prædicatur accidens commune, de subiecto: ut homo est albus: coruus est niger: & hic collocatur quando inferius de suo superiori prædicatur animal est homo, sed de istis alibi dictum est.

Q V A E S T I O P R I M A.

De accidente.

T R V M I S T V D prædicabile quintum differat à quarto. Et videtur quod non: Quia nullum est accidens commune: sed quodcunque sit, illud est proprium. Patet. Si aliquod esset commune, maxime esset albedo: sed albedo est accidens proprium. Patet: quia sibi determinat subiectum proprium: nam non potest esse nisi in subiecto.

Secundò. Omne accidens commune est proprium indiuidui, & fluit à principijs indiuidui: sed hoc est esse proprium: ergo omne accidens commune est accidens proprium.

In con-

In cōtrariū. ¶ In contrarium est autoritas Porphyrij, & veritas.

Notan. 1. ¶ Pro solutione quæstionis notandum, dupliciter posse intelligi subiectum accidentis: vno modo vt sit subiectum in hæfionis: alio modo tanquàm causa quodammodo efficiens, à quo fluit tale accidens: nam (verbi gratia) potest albedo in ordine ad subiectum considerari in quantum inhæret alicui: alio modo tanquàm quod fluit, & emanat à subiecto.

Notan. 2. ¶ Secundo est notandum, accidens cōmune cōuenire quidem indiuiduo, & speciei: nam & Ioannes est dialecticus, & homo est dialecticus, & accidens proprium & conuenit indiuiduo, & speciei: quia homo est risibilis, & Ioannes est risibilis. Verum est

Differentia inter accidēs propriū, & cōmunc. differentia: quia accidēs commune, primò, & principaliter cōuenit indiuiduo, & quia conuenit indiuiduo, etiam conuenit mediatae speciei: sed risibili cōuenit primò speciei & deinde mediatae conuenit indiuiduo. Ratio est: quia cūm accidens propriū fluat ab essentia: & essentia primò consideretur in ipsa specie, & deinde in indiuiduo participante naturā speciei: si reperit in indiuiduo est, quia primò in specie repertum est. Sed accidens commune cūm de ratione sua sit esse in alio, & quòd maximè subiectum est accidentium, est prima substantia, seu indiuiduum, hinc est q̄ primò in indiuiduo consideratur, & deinde cūm species contineat indiuidua, accidens repertum in indiuiduo consideratur in specie. Ea enim ratione homo est Dialecticus, quia Ioannes est Dialecticus. Non enim albedo est de essentia hominis, sed prouenit ratione materiæ indiuiduatis, scilicet quia homo in hac, vel illa regione natus est: ob id quidam homines albi, alij nigri. Ad quæstionem respondetur per conclusiones.

Conclus. 1. ¶ Prima conclusio. Licet quodlibet accidens habeat proprium subiectum in hæfionis, solum tamen proprium accidens, quod est quartum prædicabile, sibi determinat subiectum, à cuius essentia fluit. Hæc conclusio patet ex notatis. Nam cūm de natura accidentis sit inhære, & sine subiecto naturaliter reperiri non valeat: omne tale subiectum in hæfionis cōstat. Secūda pars conclusionis cōstat: quòd scilicet solū accidens propriū sibi determinat subiectū, à cuius essentia fluit. Patet. Nā albedo, & cetera accidentia similia, nullū tale determinat quia à nullius fluunt essentia: risibile tñ, & disciplinæ capax sibi determinat: quia ab

essentia manant.

¶ Secunda conclusio. Proprium accidens quartū prædicabile, differt ab accidente cōmuni, quòd constituit istud quintū prædicabile: quia illud primò cōuenit speciei, & hoc solum indiuiduo primo. Hæc etiam conclusio est manifesta ex supradictis. Nam si quis quærat ab aliquo, quare homo Theologus est? non potest aliud respondere, nisi quia Ioannes, vel Petrus Theologus est: & hoc non ob aliud, nisi quia esse Theologū, cūm sit accidens commune, non respicit nisi solum indiuiduum. Si tamen quis petat, quare homo est risibilis? nō dicit, quia Ioannes est: sed quia homo animal rationale est à cuius essentia fluit ipsa risibilitas: quia essentia per prius in specie, quàm in indiuiduo: sequitur ergo differentiam esse inter ista duo prædicabilia penes hoc, quòd vnū fluit ab intrinseco, & principijs speciei: & aliud, scilicet, cōmune, solum indiuiduum immediate respicit.

2. Conclusio

Ratio.

¶ Sed contra hoc est argumentum, & tãgitur à Porphyrio in litera. Sicut accidēs proprium consequitur totam speciem, sic etiā aliquod accidēs cōmune, saltim illud quod in separabile est: vt est nigredo in Coruo: albedo in Cygno, & calor in igne: frigiditas in aqua, &c. ergo saltim ista dicēda sunt accidentia propria: quia & determinant subiectum in hæfionis, & etiam à quo fluunt: aliās daretur aliquis Coruus nō niger: sicut datur homo non Theologus, vel qui nō sit Dialecticus.

Objicitur.

¶ Ad hoc respondet Porphyrius idem in litera, quòd non obstante hoc, adhuc nigredo in Coruo est cōmune accidens, quia per intellectū abstrahitur talis nigredo ab ipsa Corui substantia: & non ob aliud, nisi quia emanat solum ex materiæ dispositione, ita, vt quod in hominibus facit clima, vt quidam nigri, alij albi, facit in Coruo calidissima cōplexio. Ob id dicit Albertus Magnus, q̄ si Coruorum nidus esset in montibus frigidis, & oua eorum circumlinirentur argento viuo, & viscoso humore Anseris, aut Cati, nascerentur Corui albi.

Solutio.

Albertus Magnus.

¶ Sed posset esse replica ex supradictis: quia eodē modo quo solum per intellectū potest nigredo ab essentia Corui separari, potest & risibilitas proprium ab ipso homine, quando quidem realiter distinguuntur: ergo sequitur quòd vel nigredo in Coruo est accidens proprium, sicut risibilitas, vel risibilitas est commune, sicut nigredo in Coruo. Respondetur negando consequen-

Replicatus

Solutio.

quentiam. Et ratio est: quia alia, & alia est abstractio: nam in Coruo sic fit abstractio, quòd planè consideratur nigredo sine Corui essentia, nec consideratur solum separata, sed etiam velut disparata, & ab essentia non fluens: sed tamen risibilis quantumcunq̄ue ab essentia hominis abstrahatur, consideratur etiam sic abstracta, velut fluens ab essentia ipsius hominis, & tanquam aliquid, quod naturaliter consequitur naturam eius.

* ¶ Et differentia stat in hoc, q̄ propriū qđ est accidēs in separabile: q̄ ab essentia emanat, vt risibile in homine diffiniri nō potest sine proprio subiecto: vt risibilitas sine homine neque potest reperiri sine illo, licet possit intelligi: sed quādo accidēs est fluens ab individuo, & nō ab essentia specifica, vt nigredo in coruo, vel Æthyope, quāuis in separabile sit respectu individui, non tamē respectu speciei: & in diffinitione nō est necesse ponere naturam specificam, tāquam subiectum propriū: quia respectu speciei, est accidens separabile.

QVÆSTIO. II. VTRVM accidentia verè conferant ad cognoscendum sub- stantiam.

Quæstio. 2.

1. Argumē.

E accidente secundò quaeritur, vtrum accidentia verè conferant ad cognoscendum substantiā. Et videtur quod non: quia nō possunt cognosci accidentia sine substantia: ergo non conferunt ad substantiā, sed potius e contra: patet antecedens: ex Aristot. 7. Metaphy. tex. 4. in hæc verba, necesse est in diffinitione accidentis esse definitionem substantiæ: cum ergo diffinitio sit quæ explicet (tanquam quid notius) diffinitum: & substantia, intrat accidentis diffinitionem: notius est ipsa substantia, & consequenter vim confert ad cognitionem accidentis. &c.

Secundo.

¶ Secundo. Commen. in expositione textus præcitati ait. In diffinitione substantiæ non accipitur illud quod est extra naturam. Tunc est argumentum, si accidentia conferent ad cognitionem substantiæ: maximè esset, quia in diffinitione substantiæ poneretur: quia res diffinitione cognoscitur: sed diffinitionem substantiæ ac-

cidentia non intrant: quia accidentia extra naturam sunt substantiæ: ergo sequitur q̄ nō conferunt, sed potius e contra, quia in diffinitione accidentis substantia intrat.

¶ Tertio. Sic res se habet ad cognosci, sicut ad esse: sed accidentia non habent per se esse, sed potius in esse: ergo non habent per se cognosci, sed potius per aliud: sed nō videtur quod aliud: nisi quòd per se habet esse quale substantia est: ergo potius substantia confert ad cognitionem accidentis, quàm e contra.

¶ In contrarium est quod Aristoteles docet.

¶ Pro solutione quæstionis oportet primo notare, quòd cognitio substantiæ duplex est. Prima qua apprehenditur quid est substantia: & qua formatur conceptus quid sit substantia. Secunda cognitio de substantia est discursiva: qua aliquid de ea probatur, vt quòd sit contrariorum susceptiva: vel quòd non recipiat magis vel minus: vel nonnulla alia: quæ sunt substantiæ proprietates.

¶ Secundo notandum, quòd illa prima cognitio, qua conceptus substantiæ formatur: adhuc est duplex. s. cognitio confusa, qua prædicata quædam vniuersalia de substantia probantur: vt si de homine apprehendamus quòd est ens, q̄ est vnum: q̄ est substantia: quòd est corpus. &c. Et cognitio distincta est: quādo apprehēdimus quædam prædicata proxima propria: vt q̄ homo sit rationalis, quòd risibilis, quòd disciplinabilis, quòd discursiuus. &c.

¶ Tertio etiam notandum, quòd ista prioritas cognitionis accidentis in ordine ad substantiam vel e contra, est duplex vel secundum ordinem perfectionis, vel secundum ordinem generationis. Nam primo modo illa prior, cognitio quæ magis intellectu perficit. Secundo modo illa prior, quæ est obiecti, prius ab intellectu apprehensi. His suppositis ad quæstionem.

¶ Quoad cognitionem substantiæ distinctam, qua apprehendimus proprium genus & differentiam. &c. prior est accidentium cognitio. Patet: nam in naturalibus præcipue non innotescunt genera rerum & differentia: & propria nisi ex effectibus proprijs, & qualitativis: hic enim est ordo intelligendi pro isto statu: sed isti effectus actiones, & qualitates accidentia sunt: sequitur ergo quòd accidentia ipsa conducunt, & priora sunt quo ad cognitionem quàm sit ipsa

Tertio.

1. Notand.

Duplex cognitio subf

2. Notand.

3. Nota.

Quæstio.

ipsa substantia. Nam primo per sensus superiores species receptæ accidentiū, quæ in resunt, deueniunt ad sensum omnem, & in Phantasia sunt: quibus apprehensis in confuso: venit ad cognitionem substantiæ: & tandem intellectus agens: circa Phantasiam operatur, vt veniat ad cognitionem distinctam substantiæ: & quicquid sit de accidentibus communibus: de proprijs appertissima est ratio, eo quod differentiæ essentialia, pro maiori parte sunt nobis in cognitione, & vtimur in diffinitionibus, accidentibus proprijs, loco differentiarum essentialium, vt docet Aristot. 7. & 8. Metaph. vnde per calorem in summo notum facimus ignē, & per par & impar species numerorū. Et cū accidens proprium fluat ab essentia vt supra diximus, tāquā proprius & proximus effectus substantiæ à qua emanat, cōsideratur: cuius est in ipsam causam manducere vt ex motu circulari, natura coeli sit manifesta, vt tradit Aristot. 1. coeli.

Aristo.

2. Conclus.

¶ Secunda conclusio. Accidentia, maximè propria: multum conferunt ad cognitionē discursiuam substantiæ: & absolute, & in specie: absolute quidem, quia ex inexistētia accidentiū: ipsius substantiæ existētiā concludimus per se: videndo calorem, grauitatē, & cætera huiusmodi, necessarium intelligimus subiectum cui insunt: quia cū accidentia sint: eorū esse est in esse: & sic substantia, discursu probatur. Et in specie: nā per motum & trāsmutationem materiam: concludimus ex. 1. Phys. & 8. Metaph. & per motū specificum propriū, cœlo: ipsum incorruptibile concludimus: non compositum ex elementis, vt cætera elementata omnia, ex. 1. cæli. & per combinationes possibili quatuor qualitātū, quatuor esse elementa probatur: ex operatione intellectus non organica, concluditur de anima quod est se parabilis, & ideo immortalis. & c.

¶ De istis duabus conclu. vide Herueū quo lib. 3. q. 12. & Anto. Andræ. 7. Metaph. q. 4. & Ioannem de Iaduno eodē. lib. q. 3.

3. de anima

Herueus.

Iadunus.

3. conclusi.

¶ Tertia cōclusio. Quoad notitiā cōfusam & prædicata cōmunia substantiæ, accidentia non conferunt: quia noticia eorum posterior est. Probatur. Cōceptus substantiæ necessario præsupponitur conceptui accidentium: ergo. Probatur ex Aristot. in. 7. Metaph. tex. 4. vt in principio. q. adduximus. Nam in diffinitione accidentis ponitur necessario substantia: & nō e contra: & ibidem Comm. Et quidem secundum hanc veram intelligentiam maximè in via doctoris. S.

substantia cognoscitur quo ad cōfusedum cōceptum prius accidente: & per propriā speciem quā intellectus agens abstrahit à Phantasia, ante quam accidentium speciem: & hoc in virtute substantiæ, à qua Phantasia est causatum: ita vt per illuminationem Phantasmatum, separetur species substantiæ, ab specie accidentis, vbi latebat vtraque.

¶ Ad argumētum primum patet ex dictis solutio. Nam cognitio quidem confusa habetur substantiæ prius: sed tamen distincta non, imò prius est accidentis. Et in hoc sensu si Herueus in. 3. quolib. quæst. 12. ad. 8. accidentis notitiā substantiam præcedere, intellexit: rectè quidem ad mentem philosophi & doctoris. S.

Ad argum.

¶ Secundum argumentum probat cognitionem imperfectam in distinctam substantiæ, haberi posse prius sine cognitione accidentiū, & probat similiter diffinitionē quidditatiuā substantiæ, accidentia nō intrare necessario, quia extranea considerantur: sed tamen non probat, quod per præuiam cognitionem accidentium discurrendo non veniamus ad cognitionem substantiæ, neq; probat, quod per cognitionē accidentis proprii non sit exacta & distincta cognitio substantiæ: maximè, quia interdum ipsa accidentia propria loco differentiæ intrant diffinitionem substantiæ: & per ipsa peruenimus in perfectam cognitionem, vt declaratum est.

Ad secūdū.

¶ Ad tertium est solutio ex dictis, substantia in confuso præintelligitur tanquā subiectum accidentium: sed hoc non obstat, quo minus accidentia ipsa cōferant ad sensum supra dictum.

Q V Æ S T I O. III. A N
inhærentia sit de essentia
accidentis.

Ratione huius tertij argumenti queritur tertio, An in hærentia sit de essentia accidentis, sicut substantiæ est proprium per se stare.

* Quæstio. 3

Primo probatur quod inhærentia non sit de ratione accidentis. Patet. In hærentia est quidam respectus, fundamētū habēs in natura accidentis: cōmunis quantitati, & qualitati. Tunc est argumentum, si in hærentia est de natura accidentis, er-

1. Argumē.

gō conuenit ex æquo quantitati, & qualitati: & tanquàm essentia, ergo prædicabitur de vtroque tanquàm genus: sicut esse sensitiuum est de essentia hominis & leonis: & ideo prædicatur de eis sicut genus de suis speciebus: q̄ si prædicatur, ergo quantitas & qualitas non erunt genera generalissima contra philosophum, vt infra erit notum: sequitur ergo quòd in hērentia nō est de essentia accidentis.

2 ¶ Secundo. Si inhærentia est de essentia accidentis, putà quantitatē, & qualitatis quę sunt absoluta: cum inhērentia sit respectus, sequitur q̄ respectus, absolutū perficeret: & sic nullū accidens esset formaliter in se perfectum.

3 ¶ Tertiò. Nunquàm respectus, est de ratione formali sui fundamenti: vt infra in prædicamento ad aliquid erit manifestum: sed inhærentia est respectus, & fundamentum est ipsum accidens cuius est respectus, ergo non est de ratione formali eius, & sic inhærentia non est de essentia eius. nam quòd si militudo vt respectus est, sit de ratione formali albedinis in qua fundatur, intelligi nō potest.

¶ In contrarium tamen est quod Porphyrius in litera: vbi accidens diffinitur per inhærentiam.

1. Nota. ¶ Pro solutione quæstionis notandum: q̄ in hērentia, quę est respectus, duplex consideratur: actualis. s. & habitualis. Actualis tunc est, quando actu in subiecto accidens est: sed habitualis est, etiam si actu non sit: vt si albedo esset separata per diuinam potentiam, adhuc manet natura accidentis, & consequenter esset habitualis seu aptitudinalis inhærentia ad subiectū: semper aptitudinalis concommitatur accidens: ita vt in sacramento eucharistię cum maneat accidentia sine actuali inhærentia, saltim ipsa quātitas est sine ea: negari nō potest, quin sit ibi aptitudinalis inhærentia, licet per diuinam potentiam sit suspensa actualis.

2. Nota. ¶ Secundo notandum, quòd aliquid potest esse de essentia alicuius dupliciter: vno modo quod est idem essentialiter cū eo, nō tamen est de suo cōceptu quidditatiuo: sicut verum & bonum, & aliā trāscēdenta sunt idem essentialiter eum ente, & tamen non sunt de ratione formali ipsius, imò se habēt vt proprię pāsiones eius: secundo aliquid est essentialiter idem cum aliquo de conceptu quidditatiuo eius, & non secundum additum, sicut animal est de essentia hominis.

¶ Tertiò notandum quòd fide catholica tenemus inhærentiam actu non esse de quidditate accidentis, vt dicebamus: si tamē ex sensibilibus est iudicandum ad mentē philosophi secluso miraculo: actualis inhærentia semper in accidente reperitur, & cū hęc necessaria nō sit quoad eius quidditatem: de aptitudinali quæstio procedat est operæpretium. De quo sunt opiniones.

¶ Ioannes Bachō ad mentem Arist. & Cōmentatoris in primo sent. d. 28. q. 1. art. 3. tenet quòd vtrq; inhærentia, actualis, & aptitudinalis: & est idem cum accidente, & est de ratione formali eius, ita vt sit formalis differentia, qua distinguitur accidens à substantia: sicut rationale distinguit hominem à bruto. Et probat: quia Arist. in prædicamentis substantiam ab accidente distinguit: per esse in subiecto, & nō esse in subiecto: ergo sicut est de ratione formali substantiæ non esse in subiecto, erit & accidentis, in esse. Et probat quòd talis inhærentia sit idem cum accidente: quia si aliud, vel est substantia, vel accidens: si substantia, iam accidens inhæret substantiæ per substantiam: si accidens, cum accidentis sit inhærentia, illa in hērentia inhæret subiecto, & tūc querendum esset in quo. &c.

¶ Secunda opinio est Anto. Andr. in. 7. q. 1. & Socinas eodem lib. & quæstione, qui in sententia tenēt, q̄ de essentia accidentis, neq; actualis inhærentia, neq; aptitudinalis est: & pro hac opinione sunt argumēta, quę in principio quæstionis sunt adducta: quia aliās respectus, perficeret absolutū & esset de essentia eius, quod non videtur.

¶ Ad quæstionem sit prima conclusio. In hērentia actualis, non est idem cum accidente: neq; est de essentia eius, neq; de ratione formali. Hęc conclusio probata manet ex prædictis. Nam veritas habet catholica: cui nō potest sub esse falsum: in admirando sacratissimo sacramento Eucharistię, accidentia vere realiter esse absq; inhærentia tamen actuali: est verè & realiter quantitas: quę ante consecrationem, & omnia alia accidentia panis.

¶ Secunda conclusio. Inhærentia aptitudinalis, est idem cum accidente: & de ratione eius. Hęc conclusio probatur. Quia de ratione accidentis est inhærentia, vt patet experientia, & patet ex diffinitione eius, & constat ex differentia accidentis, & substantiæ: & non est actualis de ratione eius, vt probatū est: ergo est aptitudinalis, in quo saluatur vera & formalis ratio eius. Hanc

3. Nota.

S. Th. 3. p. 2. q. 77. art. 1.

Opi. Bachonis.

Opi. Anto. Andrg.

1. Conclus.

4. Conclus. gen. c. 62 quolib. 4. ar. 5.

2. Conclus.

conclu. Do. S. in. 4. d. 12. q. 1. ar. 1. quæstiū. 1. ad. 2. & idem de mente eiusdē Capreo. in 4. d. 42. quæst. 1. ad primum factum contra. 5. & 6. concl. Idem Herueus. quolib. 4. quæst. 9.

3. Concluf. ¶ Tertia conclusio. In hērentia aptitudinalis, sic est idem essentialiter cū accidente, vt nō sit de eius quidditate. Probat ex dictis. Est essentialiter idē, quia intelligitur in accidente talis aptitudinalis in hērentia: etiam si actu non in hēreat. Sicut de ente intelligimus quōd sit verum & bonum tanquā eius passiones. Sed quōd non sit de quidditate: patet: quia si esset de eius quidditate vel esset genus, vel differentia essentialis: sed in hērentia non est genus, neque differentia essentialis: quia aliās nullo modo accidēs posset intelligi sine ea: restat ergo, quōd sit idem & de ratione eius: vt propria passio intelligitur in homine risibilitas, quæ tamen non intrat diffinitionem quidditatiū: quæ non datur per additum.

Ad primū. ¶ Ad primum argumentum concedimus inhērentiam aptitudinalem, esse de ratione accidentis, & conuenire quantitati, & qualitati, & omnibus accidentibus: sed tamen non est de quidditate eius, vt dicat genus vel differentiam, & ob id non sequitur quōd prædicetur quidditatiū essentialiter de quantitate & qualitate.

Ad secundū ¶ Ad secundum, in quo tangitur, an respectus alicuius absoluti possit esse perfectio, per distinctionem solui potest. Nam absolutum est duplex, quodam omnino absolutum, ita q̄ non dicit respectum, neq; ad terminum, neq; ad subiectum. Aliud est absolutum nō omnino, quod & si terminum nō respiciat, respicit subiectum in quo est, vel ad quod aptitudinem habet. Ad argumentum conceditur, quōd respectus potest perficere absolutum nō omnino, quia tale, sed est accidens, eō quōd dicit respectum ad subiectum, saltim aptitudine, & hoc non in conuenit: & cum hoc stat, quōd accidēs dicat perfectionē formaliter absolute, quia & si non dicat eam primo modo absolute, dicit tamen secundo modo.

Ad tertium ¶ Ad tertium ex dictis maximē ad secundum patet solutio.

Veritur quarto nā de *
accidente sic fumus lo-
quuti, ac si esset sim-
plex forma, ob id non
erit super vacaneum ad
debitam intelligētiam
scire, an sit cōpositum
ex materia & forma, vel sit omnino sim-
plex.

¶ Et videtur quōd sit accidens quid compositum: ait Arist. lib. 12. Metaph. tex. 21. omnium generum sunt eadem principia intrinseca: vt species, priuatio, & materia: per speciem intelligit formam: ergo sicut in genere substantiæ principia intrinseca sunt materia & forma: in genere accidentium si militer erit.

¶ Secundō. Si accidens non est compositū ex materia & forma: sequitur quōd est forma simplex: sed hoc non potest esse. Patet: quia sic esset perfectius substantia composita: nam simplicitas est perfectio, simpliciter, quia eam ponimus in primo ente: sed hoc consequens est falsum.

¶ In omni accidente absoluto, compositio ex genere & differentia inuenitur: ergo cōpositio ex materia & forma. Consequentia patet ex Aristot. qui genus dicit se habere loco materiæ, & differentiam, loco formæ. Et antecedens patet: quia omne quod est diffinibile quidditatiū, & genus & differentiam habet: sed accidēs diffinibile est, vt constat, ergo.

¶ In contrarium est veritas.

¶ Pro solutione oportet notare, quōd compositio potest esse realis, quæ est rei & rei, sicut est compositio materiæ & formæ, & est compositio domus. &c. Alia est compositio secundum diuersas rationes, quibus respondet natura rei: in quantum diuersimodē concipitur, & rationis vocatur compositio. Nam quamvis illa ex quibus res componitur idem sint realiter, formaliter distinguantur, quia vna non est alia, vt contingit in compositionem ex genere & differentia.

¶ Accidens est forma simplex, in quo non est compositio rei & rei materiæ & formæ. Probatur. Quia si talis esset compositio vt esset vnum per se: forma accidentis reciperetur in eo quod in potentia est: quod materia dicitur: sed hoc est falsum, quia accidens non recipitur in materia quæ est ens in potētia, sed in ente in actu, in quo, vt docet Commentator. 2. de anima. com. 4. forma substantialis differt ab accidentali quia illa recipitur in ente in potentia: & hæc in

QVÆSTIO. IIII. AN ACCIDENS SIT COMPOSITUM EX MATERIA & FORMA, VEL SIT OMNINO SIMPLEX.

ente in actu. Secundò. Quasi in accidente esset materia sic ex materia que fit ignis, quia susceptibilis est vtriusque formæ, sic ex illa materia in accidente fieret aliud, & sic in accidente esset materia, ex qua sicut in substantia, quod est contra Arist. 1. Physi. Tertio quod est in mediato principio actionis quo, primo agens agit: non habet materiam partem sui: sed accidens est huiusmodi, vt calor in igne quo primo calefacit: consequentia bona est, & probat maior. Quasi materiã haberet, nõ esset quo primo agens ageret, sed solum ageret per partem illam quæ calore, esset actu.

2. conclusi. ¶ Secunda conclusio. Accidens sic est forma simplex, vt compositionem admittat rationum. s. generis & differentie. Patet. Omne diffinibile tale admittit in se compositionem: sed accidens est diffinibile quidditatiue, vt constat: ergo admittit hanc compositionem: quæ licet realiter non distinguantur, distinguuntur tamen ratione: cum fundamento correspondente ex parte rei. Et sic sequitur, quod accidens, licet sit forma simplex: quia sine materia & forma, non tamen simpliciter: quia ibi compositio generis & differentie est: & genus se habet admodum materie: licet non sit vere materia: quia de re in recto prædicatur: & differentia se habeat admodum formæ, nõ tamen vere est forma: quia in recto prædicatur de re. Nam vere dicitur, homo est animal, & homo est rationalis, & nõ dicitur vere homo est materia, nec homo est anima.

Ad primũ. ¶ Ad primum argumentum ad dictum Philosophi. Nõ est intentio eius, quod omnium generum, vniuoce, dentur principia intrinseca, sed per quandam proportionem & similitudinem, & sic est in accidente: genus enim admodum materie se habet, & differentia admodum formæ. Et quod hæc fuerit intentio Philosophi: ex exemplo ab eo posito constat: ait enim in genere accidentium, calidum vt formam, frigidum vt priuationem: subiectum vt materiam: constat tamen calidum non esse vere formam, neque frigidum priuationem, neque subiectum esse materiam ex qua. &c.

Ad secundũ. ¶ Ad secundum dicendum, quod neque compositio, neque simplicitas, sola: sunt perfectio simpliciter, aliã forma nobilior esse composito cui dat actu esse: sed requiretur vltra simplicitatem, quod sit in re per se existente, & in natura, cuius tota perfectio sit apta stare indiuisa. i. non resultante ex partibus integralibus neque essentialibus. Pro

pter primum excluduntur formæ materiales, & materia & accidentia: propter secundum excluduntur omnes naturæ corporeæ à celo vsque ad elementum.

¶ Ad tertium ex dictis patet solutio.

Ad tertium

¶ Nonnulla quæ hic adducta sunt ad Physicum, & plura ad Metaphysicam spectant: sed tamen nõ frustra posita, & erunt velut præambulum ad altiora in proprijs locis: ait enim Arist. 5. Metaph. Circa idem versatur dialecticus & Metaphysicus. vnde sicut Metaph. est considerare de omnibus, ita & dialecticus, licet alia ratione.

C A P I T V L U M

Quæ comunia, quæ sua vni cuique vocum quinque, sint.

Definitis autem vniuersis, quæ erant proposita, genere, in quã, specie, differentia, proprio, & accidente, dicendum est, quæ nam communia, & quæ propria vnicuique sint. Commune hoc itaque omnibus inest, de pluribus prædicari: sed genus quidem de omni specie sua, & de indiuiduis, quæ sunt sub vnaquaqueque specie, prædicatur. Et differentia simili modo. Species autem de indiuiduis, quæ collocantur sub ipsa. Proprium verò de specie, & indiuiduis speciei: & accidens de speciebus, & indiuiduis prædicatur. Animal enim de equis, hominibus, & bobus, quæ quidem sunt species, prædicatur: & item de hoc equo, & de hoc boue, atque de hoc homine, quæ indiuidua constat esse. Irrationale autem de boue,

Textus. 3.

boue, de equo, & de singulis similiter prædicatur. Homo verò, qui quidem est species, de singulis solū hominibus dicitur. Et propriū de specie, cuius est propriū, & de indiuiduis, quæ collocātur sub ipsa: risibile enim de homine, & de singulis hominibus prædicatur. Nigrum autem de Coruorum specie, & de singulis dicitur Coruis atque de Æthiopibus simili modo: quod quidem inseparabile accidens est, vt patet. Moueri quoque, quod accidens est separabile, de equo, atque homine, & de eorum indiuiduis dici solet: verū primò quidem de indiuiduis, ratione verò secunda de speciebus etiā quæ indiuidua continent prædicantur.

Textus. 2.
Communia
generis cū
differentia.

¶ Commune est generi, ac differentia, species continere. Continet & differentia species, etsi non omnes eas quas genus continet. Rationale nāque & si non expertia rationis, vt animal. Deum tamen ac hominem, quæ sunt species, cōtinet. Præterea vt quæ de genere, vt genus est prædicatur: & de speciebus, quæ sub ipso sunt prædicantur: sicque etiam de differentia, vt differentia est dicuntur, eadem de specie, quæ ex ipsa constat, similiter prædicatur. De animali nanq̄, quod quidem genus est, & substantia, & animatum, & sensituum: vt de genere cū dicantur, eadem & de uniuersis, quæ sub animali vsque ad indiui-

dua sunt, prædicantur. De rationali quoque, quod quidem est differentia: hoc ratione, inquam vt, identidem cū prædicetur, idem non solū de rationali, sed etiam de speciebus rationalis, atque indiuiduis prædicabitur. Cōmune etiam insuper illud etiam esse patet: vt si genus tollatur, vel differentia: vniuersa continuò, quæ posita sunt sub ipsis tollantur. Etenim vt si nō sit animal, homo non est, neque etiam equus: sic si non sit rationale, nullum animal prorsus erit, quod sit particeps rationis.

¶ Propriū verò, genus est, de pluribus quàm differentia, species, proprium, atque accidens, prædicari. Nam animal quidem de homine dicitur, equo, aui, atque serpenti: quadrupes autem, de hisce tantummodo dicitur quæ quatuor pedes habet: homo verò de indiuiduis solū humanis: & risibile de solo equo, ac singulis equis: & accidens de paucioribus simili modo. Atque sumēdæ sunt hæ differentia, quibus diuiditur genus, non hæ ex quibus, generis substantia constat. Præterea. Genus quidem, potentia, differētiā cōtinet. Animal enim partim particeps, partim expertus est rationis. At differentia non continent genera. Præterea. Genus prius est hisce differentijs, quibus diuidi solet: idcirco secū ipsam tollit: sed ab ipsis non tollitur. Nā si animal

Propria generis, ac differentia.

tollat, rationale simul irrationale ve, cōtinuò tollitur. Differentiæ verò genus nō tollūt. Nam si vniuersæ quoq; tollantur, substantia animata, sensitua, mente, cognitioneq; cōcipitur: quæ quidē animal est, vt patet. Præterea. Genus quidē hoc ipso quid est: differentia verò hoc ipso quale q̄d est (vt dictū est) prædicat. Præterea. Genus quidē vnum est in vnaquaq; specie, vt est in homine animal. Differentiæ verò plures: vt rationale, mortale, mentis, atq; sciētię susceptiuū: quibus ab expertibus rationis animalibus differt. Gen^o præterea simile materiæ est: differentia formæ. Sunt & alia cōmunia, propriaq; generis, & differentia: hæc autem quæ sunt enumerata, sufficient.

Textus. 3.
Communia
generis &
speciei.

¶ Genus & species hoc habēt cōmune, de pluribus, inquā, vti diximus, prædicari. Species autē, vt species solū non vt genus quoq; sumatur. Siquidem si sit idem species, atque genus: commune est etiā ipsis, & ijs esse priora, de quibus dicuntur: & insuper vtrū que totum quid esse.

Propria ge-
neris & spe-
ciei.

¶ Differūt autem, q; genus quidē species continet: species autē cōtinentur, & non continent genera. Gen^o enim ad plura, q̄ species p̄tinet. Præterea. Genera prostrata oportet, vt quæ quidem differentijs specificis informata, species nimirum efficiant. Quapropter & priora genera sūt natura:

& secum species tollunt: & ab illis non tollūtur. Nā si species quidem sit, erit & genus omnino: sin verò sit genus, non protin^o & species est. Et genera quidē de quacunq; specie sua vniuocè prædicatur: species autē de generibus non dicuntur. Præterea. Genera quidem ambitu specierum, quæ sunt sub ipsis speciē quanq;. Species autē genera differentijs suis exuperant. Præterea. Neque species summū genus, neque genus infima species vnquā fieri pōt.

Textus. 4.
Communia
generi cum
proprio.

¶ Generi cōmune cum proprio est, species sequi. Nam si homo est, animal est: & si homo est, risibile est. Commune etiam est prædicatio æqua: æquè namq; genus de speciebus, & proprium de indiuiduis, quorū est propriū, prædicatur. Etenim æque bos, & homo est animal, & Socrates, & Plato risibile. Cōmune insuper est, & vniuoca prædicatio. Et genus enim de speciebus suis: & proprium de hisce, quorum est proprium, vniuocè prædicatur.

¶ Differunt autē. Genus enim est prius: propriū posterius. Esse em̄ animal, deinde diuidi differentijs, proprijsq; oportet. Et genus quidē de pluribus speciebus, quarū est genus. Proprium autē de vna specie tantū, cuius est propriū, prædicatur. Præterea. Proprij quidē fit mutua prædicatio: generis autē nō fit. Neq; enim si animal est, homo est: neq; si animal est,

Differentia
generi, &
proprij.

risibi-

risibile est: sin verò homo est, risibile est, & e contra. Præterea. Proprium quidē, omni speciei inest, cuius est propriū, & soli, ac semper. Genus autem omni quidem speciei cuius est genus, & semper inest: non tamen soli. Præterea. Si propria tollantur, genera non tolluntur: sin verò genera tollantur, species continuò simul tolluntur: quibus peremptis, & propria simul pereunt.

Textus. 5.
Communia
generi cum
accidente.

¶ Generi autē, & accidēti cūmune est, de pluribus, uti dictū est, prædicari: siue accidēs sit separabile, siue inseparabile. Moueri nanq; de pluribus, & nigrū de Coruis, Æthiopibus ve, & quibusdā etiā expertib⁹ anima prædicatur. Pluribus autem genus, atq; accidēs, differre videtur. Genus enim species, ut patet, præcedit: accidens autem posterius ipsis est, etiam si accidens inseparabile sumat. Prius enim natura id cui accidit, accidente est. Et hisce quidem, quibus genus communicatur, æquè generis communicatio competit: hisce verò, quibus accidens communicatur, non æquè cōmunicatio competit. Intēsiōnē em̄ remissionem ve, communicatio accidentium suscipit: generū verò non suscipit. Et accidētia quidē primò in indiuiduis sunt: genera verò, atque species indiuiduis substantijs, priora natura sunt: & genera quidē de hisce, quæ sunt sub ipsis, hoc ipso quod est, prædi-

catur: accidētia autē hoc ipso, quale quid est, aut quomodo se se habet res, prædicantur. Qualis enim est Æthiops si interrogatus fueris, niger dixeris: & quomodo se se habet Socrates? ambulat, responderes aut sedet.

¶ Genus igitur quo nam pacto à ceteris differret, iam diximus. Fit autē, ut vnum quodq; etiam cæterorum à ceteris quatuor differat. Quare cū hęc quinq; quidē sint, vnūquodque verò à cæteris quatuor differat, fit ut viginti oēs ipsorū differētiæ sint. Quater enim quinq; numerū prædictum faciūt. At non ita est, sed cū si ordine numeres, quod secūdo quidē loco numeras, vna deficiat differētia, propterea quod est ea iā sumpta: qđ tertio verò, duabus: & quod quarto, tribus: & quod quinq;, quatuor: decē istorū vniuersæ pfectò differētiæ fiūt, quatuor. 3. 2. vna. Genus em̄ quo nā pacto à differētia, specie, proprio accidēte que differt, iam dictum est. Sunt igitur quatuor differentia. Differentia, verò quo pacto quidem differat à genere iam dictū est, cū dicebatur quo nā modo genus ab ipsa differret. Restat autem ut quo nam modo differt ab specie, proprio, accidēte q;, dicatur. Atq; tres hinc differētiæ emergūt, ut patet. Species rursus quo quidē modo à differētia differt, dictū est. Cū quo nā pacto differret ab specie differētia

Textus. 6.
Hactenus
quod genus
à ceteris dif-
ferat: nunc
quod inter
se reliqua.

dicebatur, quo verò modo à genere differunt, dictum est etiam: cùm quo nam pacto genus differret ab ipsa specie, dicebatur. Restat igitur, vt quo nam modo differt à proprio, atque accidete, dicatur. Atque duæ iam & hæ differentie hinc oriuntur. Proprium igitur restabit, vt quo nam pacto differt ab accidete, dicatur. Nam quo pacto ab specie, differentie, genereq; differt, dictum est antè, cùm illa differre ab hoc dicebantur. Cùm igitur generis, ad cetera quatuor differentie sumantur, vt diximus: differentie tres, speciei duæ, proprii vna, que est accidentis decem omnes istorum profecto differentie erunt. Quarum quatuor, quæ sunt generis ad cetera, vt diximus, nunc deinceps ceteras afferamus oportet.

Textus. 7.
Cõmunia
differentie
cũ specie.

¶ Commune id itaque differentie, est cum specie, eque esse communicata. Singuli enim homines æque sunt homines, atque rationis participes. Est etiam & hoc commune, semper ijs adesse, quibus communicatur. Semper enim Socrates rationalis est, semperq; homo. Proprium differentie, quidem est, semper hoc ipso quale quid est, prædicari: speciei autè hoc ipso quid est, prædicari: nam si homo, vt quale quid sumitur, non tamè est simpliciter quale, sed ea ratione, qua differentie generi coniunctæ ipsum constituerunt. Præterea. Differentia qui

dè in pluribus sæpe speciebus videtur esse, vt quadrupes pluribus animalibus specie diuersis inest. Species, autem indiuiduis solis inest, quæ sub ipsa sunt collocata. Præterea. Differentia prior est specie, quæ ex ipsa constat: tollit enim rationale hominè, si ipsum tollatur: at homo si tollatur, rationale nõ tollit, est em̄ & angelus. Præterea. Differentia quidè cum alia componitur differentia: rationale namque atq; mortale, ad constituendum hominem componuntur: species autem cū specie nõ componitur, vt alia quidè species oriatur: quidam enim equus cum quodam asino ad muli generationem cõcurrit: equus autè simpliciter cū asino cõpositus, nõ effecerit mulum. Differentie, & proprium commune quidè habet æque, vt cõmunicent his, quibus communicatur. Æque enim rationalia sunt rationalia, & æque risibilia risibilia. Et semper ac omni speciei adesse: nam si diminutus etiã fuit bipes, ratione tamen aptitudinis semper dicitur bipes, quoniam & risibile per aptitudinem semper dicitur tale, nõ quia semper ridet. Propria autem hæc: nam differentia quidè per sæpe de speciebus pluribus dicitur, rationale enim de angelo dicitur, & de homine. Proprium autem de vna tantummodo specie, cuius est proprium, prædicatur. Et differentia, quidem lequitur ea, quorum est differentia: nõ tamen cõuertitur. In

proprijs verò fit mutua prædicatio, propterea quòd conuertuntur.

Textus. 8. ¶ Differentiæ, cum accidere, commune est, de pluribus prædicari, & item semper ac omni adesse, id modò inseparabile sit accidens. Nã bipes cù omni semper homini cõpetit, Coruis idem, & nigrũ esse, omnibus similiter cõpetit. Differre, aut̃ hisce videt̃. Differentia, nanq; cõtinet species, & non cõtinetur. etenim rationale cõtinet hominẽ, & angelũ. At accidet̃ tũ cõtinẽt, ex eo. s. quia in pluribus sunt: tũ cõtinẽtur, p̃pterea q̃ subiecta non vnus accidentis sunt, sed susceptiua pluriũ. Et differentia, quidẽ expers est intẽsionis atq; remissionis; accidet̃ia aut̃ gradus suscipiunt, ac magistalia minusve dicuntur. Præterea. Contrariæ quidẽ differentix misceri non possunt: accidet̃ia verò cõtraria nonnũquam miscẽtur. Et hæc quidẽ cõmunia, propriaq; differentix cũ cæteris sunt: species autẽ quo pacto à genere, differentiaq; differt, quidem dictũ est tũ, cùm quo pacto genus, & differentia à cæteris differrent, diceretur. Reliquum, vt à proprio, accidenteq; differat, consideremus.

Textus. 9. ¶ Speciei, itaque cum proprio, est cõmune mutua prædicatio, nã si homo est risibile est: & si risibile est, homo est, atque risibile, vt aptum est ad ridendum, sumere, vt sæpe numero diximus, oportet.

Æquẽ præterea species, asunt hisce, quibus cõmunicantur: & propria hisce, quorũ ppria esse dicuntur. Differre autẽ hisce videt̃. Species enim, & aliorũ genus esse potest. Proprium, verò aliorum propriũ esse nõ potest. Et species quidem propriũ antecedit: proprium autem aduenit speciei. Sit enim homo oportet, vt & risibile sit. Præterea. Species quidem semper actu subiecto adest, propriũ autem interdum & potetia inest. Socrates em̃ actu quidẽ semper est homo: nõ autẽ semper ridet, quãquam semper ad ridendũ est aptus. Præterea. Quorũ definitiones sunt diuersæ, ea etiã sũt diuersa. Deniq; speciei quidẽ definitio est: sub genere esse, & de pluribus differentib⁹ numero: hoc ipso q̃d est prædicari, & quæ sunt similia: proprij verò, soli & semper, atq; omni inesse.

¶ Speciei verò & accidenti commune est, de pluribus prædicari. Per pauca autẽ sunt reliqua, quibus conueniunt: propterea quod plurimũ inter se se accidens, & id cui accidit, distat. Propria autem vtriusq; sunt hæc. Speciei quidẽ, de hisce quorum est species, hoc ipso quid est, prædicari. Accidet̃is autẽ hoc ipso quale est, aut quomodo se se habet. Et quæq; substantia, vnus quidẽ speciei, plurimũ autem accidet̃ium, tam inseparabiliũ, quàm separabiliũ particeps est. Deinde. Species quidem ante

Textus. 10

accidentia, mente cōcipitur, etiā si in separabilia sunt (sit enim subiectum est, oportet ut illi quippiā accidat:) accidentia autem posteriora sunt: & aduentitia natura. Præterea. Speciei quidem cōmunicatio æqua est: accidentium autem & si in separabilia sunt, æqua nō est: Æthiops enim magis, aut min⁹ niger Æthiope esse potest: At enim restat: aut de proprio & accidēte dicamus, quo enim modo propriū à genere & specie, & differentia differt, antea diximus.

Text⁹. 11. ¶ Cōmune itaq; proprio cū accidēte in separabili est, sine ipsis nō esse ea, in quibus in sunt. Ut enim sine risibili non est homo, sic & si ne nigro Æthiops esse nō potest. Et quēadmodū omni, semperq; proprium adest: sic & ipsum inseparabile accidēs adest. Differūt autem hisce. Proprium enim vni soli speciei inest: ut risibile homini: inseparabile autē accidēs, ceu nigrum, non Æthiopi solū, sed Coruo etiā, & pici, & hebeno, cæterisq; cōpluribus inest. Quapropter propriū quidem cōuertitur cū eo, cuius est propriū: & est ipsi æquale: inseparabile autem accidens non cōuertitur. Ac proprio quidē cōmunicatio æqua est: accidentium autem suscipit gradus. Sunt & alia communia hisce quę dicta sunt, atque propria: verūm & hæc ad ipsorum distinctionem, communicationemq; demonstrandam sufficiunt.

A Vxta prædicabiliū numerū textus. 5. signati sunt. Et in primo generaliter quo pacto. 5. prædicabilia in vna conueniant ratione describit. I. in prædicari de pluribus. Verū hoc non æqualiter omnibus conuenire est manifestum. Genus enim de pluribus q̄ differentia prædicari notum est. Et etiā de pluribus genus, quā species, prædicatur.

¶ Neq; obstat q̄ genus de speciebus, quæ in numero finito sunt, & species de indiuiduis, quæ sunt in infinito numero. Nō obstat (inquam) quia semper superius de inferiori prædicabitur: & sic cū infra genus non solū species sint, sed specierum omnia indiuidua, non solū prædicabitur genus de speciebus, sed de omnibus etiam indiuiduis specierū. Tā enim prædicatio hæc directa est: Petrus est animal: sicut ista: Homo est animal: quia nunquam species ipsa reperitur nisi in aliquo indiuiduo participata, ut in superioribus declaratū est, quando de vniuersalibus agebamus.

¶ Hic etiā cōsiderandū est in fine textus, q̄ & nos aliās diximus: q̄ accidentia (si modo sint cōmunia) prius conueniūt indiuiduo: deinde ratione indiuidui, speciei cōueniūt. Si enim albedo speciei humanæ conuenit, erit, quia per prius in Petro, vel Ioāne reperitur. Si tamē sit accidēs propriū, secūs est. Nam cū id ab essentia fluat, per prius in specie, in qua essentia est, q̄ in indiuiduo. Sicut risibilitas, & disciplinæ capacitas.

¶ In secundo textu, qui incipit (Cōmune est. &c.) confert genus ad alia quatuor vniuersalia. Et licet prius de specie, q̄ de differentia: hietamē in comparatione præponit differentiam speciei: quia ipsa fit magis vniuersalis, quā species.

¶ Primò ponit cōuenientiam: & deinde differentiam. Conuenientia fit inter genus, & differentiam in tribus. Quia sicut genus cōtinet sub se speciem, sic & differentia, licet non tot: ut animal sub se cōtinet plures species. Rationale continet sub se Deum. Et nobiscum, loquitur more Platonicorum: ut supra tetigimus.

¶ Secundo cōueniunt: quia sicut quicquid prædicatur de genere, prædicatur & de specie, ita quicquid prædicatur de differentia, prædicari & de specie oportet. Sicut si de animali prædicabitur substantia, prædicatur & de homine q̄ sit substantia. Si de differentia rationale, prædicatur disciplinabile: ut omnerationale sit disciplinabile, prædicabitur & de homine.

¶ Ter-

Tertia. ¶ Tertia conuenientia est, quod sicut valet argumentum à negatione generis, ad negationem, speciei. vt non est animal: ergo nō est homo: sic à negatione differentia, Non est rationale: ergo non est homo.

¶ Ponit etiam in textu sex differentias inter genus & differentiam, & prima quod de pluribus genus prædicetur, quàm differentia, & q̄ species, & omne aliud prædicabile.

¶ Sed ne forte aliquis obijciat, quod differentia quæ est constitutiuā, vt sensibile, animalis, de omnibus illis de quibus animal prædicabitur, declarat se intelligere de differentia, quæ diuisiua est, quæ est inferior, & nō de constitutiuā.

Dubium. ¶ Dubiū tamen hīc esset, quomodo genus de pluribus q̄ accidens, cum in prædicatione directa, etiā accidens prædicetur de ipso generalissimo: nam sicut dicitur, Petrus est albus, & dicitur, substantia est alba: ergo accidens de pluribus prædicatur.

Dilutio. ¶ Respondetur, quod hīc non fit comparatio generis ad accidēs in quantū tale, sed fit sic, q̄ in quolibet genere decem generū ibi est genus, species, & differentia. Et genus prædicatur de pluribus. &c. & sic est verū.

Primum discrimen.

Secundum. ¶ Secunda differentia est: quia genus continet potestate differentias, sed non econtra: quod patet in diuisiuis differentijs: nam in animali, rationale, & irrationale, virtute latet. Sed tamen in rationale, vel irrationale nō sic animal, sed immediate homo vel brutum, in quo reperitur animal.

Tertium. ¶ Tertia: quia genus prius est differentijs: & sic à negatione generis valet argumentum

ad differentia negationem, & nō econtra. Valet si quidem. Quia vbi non est prius, neque posterius erit: non tamē valet, Non est posterius: ergo nō erit prius: nam non stāte animali, non erit rationale, neque irrationale: sed tamen non stante rationale, poterit esse animal: quia potest esse brutum.

¶ Quarta differentia est clara: quia genus in quid: differentia in quale, prædicatur: licet vtrunq̄ essentialiter.

¶ Quinto differunt: quia in definitione speciei, non est nisi vnicū genus, sed differentia sunt plures: nam leonem potest quis de finire per plures differentias, si vltimā conuertibilem cum specie non cognoscat.

¶ Sexto: quia differentia cum se habeat vt forma, quæ actuat, & informat genus, se habet velut recipiēs, & materia: quia velut in potentia, est ad recipiendam hanc, & illam differentiam specificam, ad constitutionem speciei.

¶ In tertio textu, qui incipit. (*Genus & species. &c.*) fit comparatio generis ad speciem. Et prima est conuenientia, quia vtrunq̄ de pluribus: & ceteræ aliæ conuenientia: sunt in aperto. Quod intelligendum docet, de genere generalissimo, & specie specialissima: quando ponis huiusmodi conuenientias. Nam si de specie, quæ est subalterna, cū & ipsa genus sit, nō erat opus ponere tales conuenientias, aut differentias: cum neque idem ad se ipsum dicatur habere differentia: neque conuenientiam, cum comparatio inter duo debeat esse. Cætera omnia sunt aperta in litera, de quibus sat fit.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Finis libri prædicabiliū.

R E S O L V T I O

L I B R I C A T H E G O R I A

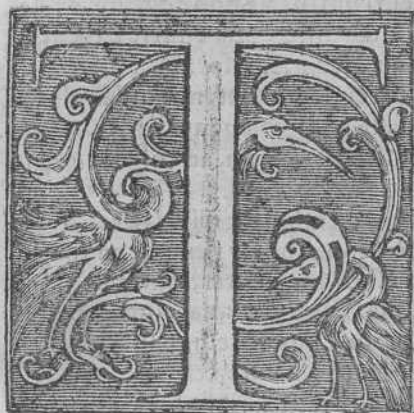
R V M A R I S T O T E L I S R E V E R E N -

di patris Fratris Alphonſi à Vera Cruce Auguſtiniani, artium, ac

ſacræ Theologiæ Miſtri, & Cathedratici primarij in vni

uerſitate Mexicana: in partibus Indiarum

maris Oceani.

ITVLVS libri Græcè ſic habet: Aristo-
telis cathegorię, quod latinè prædicamē-
ta. Aristo. fuit Philoſophorum facilè prin-
ceps, & naturæ mōſtrum (vt loquitur Hie-
ronymus) ab Stagiria ciuitate Macedonię
originem ducens, ex patre Nichomacho
medico ortus: natus ante Chriſti aduentū
anno. 380. Decimoſeptimo ætatis ſuæ an-
no ſub Platone Athenis cœpit militare,
qui tunc celebratiſſimus habebatur. Qui

Quis Aris.

poſtquã. 20. annis eius eſſet diſcipulus, cœpit in multis à ſuo præce-
ptore diſſentire, maximè in idearū ſententia. Ob id Plato dicere ſole-
bat, in me Ariſtoteles recalcitrat, nō ſecūs ac in matrē pulli geniti. Et
Ariſt. dicebat, velut ex aduerſo reſpondens: Amicus Plato, ſed magis
amica veritas: vt Ethicorum. 1. inſinuat. Poſtquã Platonem magiſtrum
dereliquit. 13. annis publicè in Lycio gymnaſio docuit, & Peripateti-
corum princeps eſt dictus, à peripatin Græcè, eo quòd ipſe deambu-
lando doceret: quemadmodum antè Plato magiſter eius obſeruau-
erat: vel (vt alijs placet) quia locus vbi docebat, Peripatum, id eſt de
ambulatorium vocabatur. Tandem anno ætatis ſuæ. 63. dum in Eu-
boa exularet, vitam finiuit: an æternam illam inuenerit mortem, quia
infidelis, vulgus non dubitat: etſi Abulen. in paradoxis, piè ſuſpice-
tur de ipſo, & magiſtro Platone, ſimul & Socrate, fuiſſe ſaluos. Nam
& ſi Gentiles, potuerunt (vt veriſimile eſt) habuiſſe cognitionem ve-
ri Dei, ad ſalatem neceſſariam: quia, quod notum eſt Dei, manife-
ſtum fuit illis, Deus enim eis reuelauit, ait Paulus. Et de ſalute Ari-
ſtote extat liber editus in vniuerſitate Coloniēſi. Scripſit admodum
multa, & quæ apud nos ſunt, minima eſt eorum pars: ob id alia deſi-
derantur. Ipſi ſoli tribuitur, quòd ſciētias antè ipſum inuentas, & nō
dum

Abulen. pa-
radoxo. 5.
c. 112.

Ad Rom. 1.

Ariſto. ſcri-
pſit multa.

Affectavit
obscuritatē
Aristot.

dum digestas, in ordinem ingeniosè congesserit. Et cùm aliàs ipse eloquentissimus esset ex proposito in suis operibus affectavit obscuritatem: vt agrestes homines, & rudes, deterreret à sui lectione: & ingeniosos magis idoneos redderet & doctiores: eo quòd tenaciùs hærent, quæ non sine labore intelliguntur, & difficilem habent accessum: vt experientia docet. Et quidem huius rei extat testimonium eiusdem (vt refert Plutarchus in Alexandri vita) quem ipse instituerat Aristot. Nam cùm subinde ipsum accusaret magistrum, quòd Metaphysicam in publicum scriptam tradiderit, in qua ipse Alexander cæteris præcillebat: respondisse fertur, illos libros perinde esse editos, ac si editi non fuissent: insinuans raros fore, qui possent intelligere. Et clariùs hæc adducuntur ab Aulo Gellio, noctium Atticarum. lib. 20. cap. 4. Ait enim, Alexandrum scripsisse in hæc verba ad Aristot. non rectè fecisse, quòd disciplinas quibus ab eo ipse eruditus fuerit, libris foras editis, inuulgasset: nam qua (inquit) alia re præstare cæteris poterimus: si ea, quæ ex te accepimus, omnibus profus fiunt communia? quippe ego doctrina antèire malim, quàm copijs, atque opulentijs. Rescripsit ei Aristot. ad hanc sententiam. Libros quos editos quæris, & non perinde vt arcana absconditos, neque editos scito esse, neq; nõ editos: quoniam his solis qui nos audiunt, cognoscibiles erunt. Hæc ex Gellio. Et nos supra adduximus Themistij testimonium ad hanc rem probandam. Et hæc de titulo fat est dixisse.

Plutarchus.

Aulus Gellius.

A quo libro
prædicamentorum.

Hic liber prædicamentorum ad partem Dialecticam pertinens, editum ab Aristot. vt communis tenet schola, & breuitas, & subtilitas eius testimonium reddit: etiam si, vt Boëtius refert quidam putarint ab Archita Tarentino Pythagorico philosopho compositum.

Q V Æ.

QVÆSTIO PRIMA

Anteprædicamen
talis

Mprimis hîc est inquirendum, antequàm vltra progrediamur: vtrû Arist. in isto libro categoriarum, intendat tractare de rebus, an solum de verbis, seu de nominibus? Ratio dubitandi est: nam Alexander Aphrodisæus, & Simplicius cû Boëtio, existimant Arist. hîc ex principali intêto, de vocibus differuisse: sed Commentator, & Eustratius contrarium sentiunt, putantes de rebus hic Aristotelem loquutû: & vtraque opinio habet ipsum Aristotelem pro se. Nam vt nos adnotauimus in principio prædicabiliû, quando loquuti sumus in quo nominales à realibus distinguantur, ali quando Aristotel. loquitur de nominibus ipsis principaliter, aliquândo de ipsis rebus: nam in isto libro prædicamentorum, quando dicit de æqui uocis æqui uocatis, loquutus est de rebus: & quando post ait: eorum quæ dicuntur, quædam cum cõplexione. &c. loquitur de vocibus: nam rebus ipsis id non conuenit: ob id resolutoriè de questione dicamus quâ tum ad propositum est necessarium per conclusiones.

1. Cõclusi. ¶ Prima conclusio. Licet tam res, quàm voces ponantur in prædicamento, non solum voces, seu nomina prædicantur, sed etiam res ipsæ realiter, & obiectiue, & nomina tantquam rerum signa. Probatur prima pars. Homo à parte rei sine aliqua operatione intellectus, est animal rationale: & animal est substantia sensibilis: & viuens est corpus animatum: & animatû corpus, est corpus: & corpus substantia est: ergo in ipsis rebus est animal genus contractum per rationale, ad esse hominis, & per sensibile, viuens, ad esse animal.

Ratio. ¶ Probatur quòd voces ponantur in prædicamento. A qualibet essentiali conuenientia intellectus abstrahit formalem conceptum ad æquatam: ergo qualis erit ordo in rebus, erit in nominibus, homo, animal, viuens &c. tantquam in signis rerum.

Probatur se cûda pars. Aristot. ¶ Secunda pars probatur, quòd prædicatio cõueniat etiam rebus, & nominibus, seu vocibus, Aristot. i. Elencho. ca. 1. Postquam res non possumus in disputationem afferre, vocibus utimur loco rerum. Ex quibus

verbis constat, voces prædicari instrumentaliter, tantquam signa, & res ipsas realiter, & obiectiue. Et patet ex istis res principaliter prædicari: quia propter vnum quodq; tale, & illud magis: sed nomina prædicantur propter res: ergo ipsæ res magis prædicantur. Licet enim sit verû, quòd nomina proprius prædicetur, eo quod significatio propria verbi prædicari, nominibus cõueniat, sed principalitas consistit in hoc, quòd res ipsæ velut finis sunt ipsarum vocum. Ob id S. Thom. opuscu. 56. affirmat de mète Aristot. res principaliter prædicari: & postea. i. Perihier. lectio. 5. dixit, voces, magis propriè prædicari: distinguens inter principaliter prædicari, & propriè prædicari ad sensum iam dictum.

¶ Est tamen hîc considerandum, quòd sicut supra de vniuersalibus loquutifumus, quòd habeant fundamentum in re: sed tamè vniuersalia actu fiunt per operationem intellectus, sic res ipsæ ante omnem operationem intellectus fundamentaliter prædicantur, & vna alteri subiicitur, eo quòd ratio inest Petro substantialiter, & albedo accidentaliter. Sed tamen fit actualis prædicatio, quando intellectus actu considerat animal sub ratione prædicati de ly homo: & ly homo, sub ratione subiecti. Et ideo duplex est sensus istius propositionis, & similitum: Animal prædicatur de pluribus differentibus specie, Nam vel est sensus, quòd natura communis animalis est quæ prædicatur: & sic ly animal supponit simpliciter: & ly homo similiter in hac, Homo est animal. Et alius est sensus, si ly homo, & ly animal, materialiter supponat, quia tunc velut nomina prædicantur: quia ex rebus nõ fit propositio, sed ex nominibus.

¶ Liber prædicamentorum est de rebus, in quantum per nomina significatur, & de nominibus, in quantum ipsas res significant. Hæc est conclusio bea. pat. Augustini in principio libri Categoriarum, & Auicene in Logica sua, dicentis, quòd voces non cadunt sub consideratione Logica, nisi quatenus rerum signa sunt.

¶ Licet hîc res considerentur in ordine ad secundas intentiones, quæ est prædicari, nõ tamen hîc definiuntur secundæ intentiones, vt in prædicabilibus: sed explicantur naturæ rerum substantiæ, & quantitatis, & aliorum prædicamentorum.

¶ Ista conclusio eò probatur, quia in prædicabilibus definitur quid genus, quid species, vbi primò, & principaliter ipsæ secundæ in-

Arist. i. Po
ste. tex. co.
5.

Aliud est
principri-
ter prædica-
ri, aliud p-
priè prædi-
cari.

Conclus. 2.

D. August.
Auicena.

Conclus. 3.

Ratio.

dæ intentiones considerantur: sed in isto prædicamentorum libro naturæ rerum: & quid substantiæ conueniat: quomodo nõ recipiat magis, vel minus: & quod nihil sit ei contrarium. &c. Et sic de alijs prædicamentis. Hæ conclusiones omnes latius probabuntur in processu libri: sed appõsita sint, velut præludium quoddam.

Vtilitas libri.

¶ Est huc etiam cõsiderandum, huc librum prædicamentorum esse valde vtilem Dialectico, eo qd vniuersalia cognoscere, genera. s. & species, est ei necessariũ. Et tñ id nõ posset rectè cognoscere, nisi haberet notitiam prædicamentorum. Quomodo enim animal diceret esse genus hominis, & non ly album, nisi quia cognoscit hoc esse accidens, illud substantiam? Itẽ nesciret definire rem ipsam secundum quidditatem, nisi prius eius quidditas esset cognita. s. si est substantia, vel accidens: quæ notitia habetur ex prædicamentis. Item. Est necessaria cognitio prædicamentorũ ad demonstrandum: quia nesciret quis, quod prædicatũ conueniat de per se, & quod de per accidens, nisi per notitiam prædicamentorum.

¶ Nec sunt audiendi, qui vitio notant Arist. qd frustra cathedrias introduxerit ad Dialecticam ipsam, dicentes qd Logicus tractat de ente rationis, de secundis intẽtionibus, putà vniuersali: genere, & enunciatione: syllogismo. &c. & hic liber sit de rebus, & nominibus primæ intentionis, putà substantia, qualitate. &c. De quibus Arist. ex professo quinto Metaphysicæ. Et quia Dialecticus de vero, & falso, quod nõ inuenitur nisi in propositione, & non in vocibus simplicibus. Non (inquam) sunt isti audiendi: quia non obstante hoc, quod opponunt, est concedendum Arist. ingeniose, & artificiose ad totam ipsam Dialecticam proposuisse cathedriarũ tractatũ: quia simplicium notitia requisita est ad rectè enuntiandum, componendum, vel diuidendum. Et licet Metaphysicus consideret de substantia, & quãtitate, & qualitate, considerat absolute de eis, nõ in ordine ad operationẽ intellectus: Dialecticus tamen considerat de eis, quatenus ordinem dicunt ad intellectum ad prædicari de alijs, de per se, vel de per accidens. ob id licet Metaphysicus cõsideret quod Dialecticus, alia tamen & alia consideratione.

* ¶ Pro maiori intelligentia aduertendum, in quo sensu Dialecticus tractet de rebus: ens rationis dupliciter sumitur: primo solum pro eo quod ab intellectu est fabrica-

tum: & extra intellectũ nullũ habet esse, vt oratio, propositio, syllogismus, cõsequentia, antecedens, consequens, subiectum, prædicatum, vniuersale, singulare, genus, species, differentia, &c. et alij termini secundæ intẽtionis. Secundo sumitur pro omni ente reali, non secundum se, sed in ordine ad rationem, pro vt ratio circa illud negociatur: putà negocias circa animal, tribuit rationem generis, & circa hominem, rationem speciei. &c. Et in hoc sensu omne ens reale potest dici ens rationis: & quando dicitur quod logica versatur circa secundas intentiones, non solum primo modo sed etiam secundo debet intelligi: & quando dicitur quod prædicamenta sunt entia realia: ita est secundum sui naturam: cum quo tamen stat, quod intellectus eis tribuat secundas intentiones: & sic expectet, ad dialecticam. Secundo etiam notandum quod ens reale potest considerari in aliqua scientia dupliciter: primo modo reali. i. in ordine ad reales passiones: vt scilicet subijciuntur motui, tempori, loco: vel in quãtum finitũ, vel infinitum, generabile, vel corruptibile. &c. Alio modo logicali. i. vt referuntur, ad subijci, vel prædicari: vel quod in genere, vel in specie ordinetur. Primo modo scientiæ reales, considerant de ente reali vt Physica, Mathematica & Metaphysica: secundo modo considerat logicus: quod si obicias logicũ tractare de ente reali, quia Aristot. in prædicamentis, vt videbimus tractat de proprietatibus substantiæ: quæ & conueniunt, quia res: est dicendum quod hoc est incidẽter & secundario, sed ex principali intẽto est, vt subijciuntur & prædicantur.

CAPIT. I.

De Æquiuocis, Vniuocis, & Denominatiuis.

Æquiuoca dicuntur ea, quorũ nomẽ commune solum est: ratio vero substantiæ nõ mini accommodata, diuersa: vt animal dicitur & ipse homo, & id quod est pictũ. Horũ enim nomen commune tãtummodò

E est,

est, ratio vero substantiæ nomini accommodata diuersa. Si quispiam enim quæ nam sit vtriusque ratio animalis voluerit assignare, rationem vtriusque profectò propriam assignabit.

Vniuoca. ¶ Vniuoca ea dicuntur, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata eadem est: vt animal dicitur & ipse homo, & equus. Nomine namque communi & homo, & equus animalia nuncupatur, & ratio quoque substantiæ vtriusque eadem est. Si quispiam vtriusque voluerit rationem assignare: quæ nam sit vtriusque ratio animalis, eandem rationem omnino reddet.

Denominatiua.

¶ Denominatiua ea dicuntur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differentia casu: vt à Grammatica, Grammaticus appellationem habet, & à fortitudine fortis.

O Copus prædicamentorum in Græco exemplari, non diuiditur in diuersos tractatus, sed sub vno titulo prædicamentorum. 14. cap. continentur. Tamen

Diuisio libri.

communis schola habet, vt in tres tractatus diuidatur totus liber: in ante prædicamenta, in quo tria sunt capitula: & in prædicamenta, in quo sex: & in post prædicamenta, in quo quinque.

¶ Hæc ergo de vniuocis. & c. dicuntur ante prædicamenta: quia tanquam præludia ad ipsa prædicamenta: nam omnem multiplex prius est diuidendum, quàm definiendum: ob id prius oportet vocem ipsam, quæ habet plura significata diuidere.

Tres respectus habent prædicamentorum.

¶ Merito ergo istorum trium, æquiuocorum, vniuocorum, & denominatiuorum, in principio prædicamentorum traditur definitio: eo quod solum tres respectus videntur ha-

bere prædicamenta omnia. Primus est, in quantum omnia continentur sub ente, & respectu eius sunt quodammodo æquiuoca, vt supra tetigimus, & latius dicemus: saltim sunt analogæ. Secundus respectus est, quo singula genera, sua respiciunt inferiora, quæ in eis continentur: vt in genere, species: & in specie, indiuidua, & sic vniuocorum cognitio: quia de eis vniuocè dicitur. Tertius respectus est, vnius prædicamenti ad aliud: in quantum res vnius prædicamenti de re alterius dicitur: sicut iustus de iustitia: & hoc non contingit nisi denominatiuè. Et istorum trium in principio tradita est definitio.

¶ Notandum etiam, hinc definiiri æquiuoca æquiuocata & vniuoca vniuocata: quæ sunt res ipsæ significatæ per terminum æquiuocum & vniuocum: nam si solum æquiuocum, æquiuocans, & vniuocum vniuocans, quæ sunt terminus, æquiuocus, & vniuocus: non loqueretur Arist. in plurali definiendo, sed in singulari potius: cum ergo in plurali loquatur, intelligit de ipsiis rebus significatis per terminum vniuocum, & æquiuocum. Dicit Arist. (*Æquiuoca dicuntur. & c.*) Nō dicit æquiuoca sunt. Ratio est, quia res ipsæ non per se, aut æquiuocè, aut vniuocè sunt: sed dicuntur per respectum ad nomen, seu ad prædicari vel subijci quo significantur: sicut canis domesticus, & cælestis sunt æquiuoca, per respectum ad ly canis.

¶ Secundo notandum, per ly ratio diuersa, in æquiuocis secundum reales, & ad mentem Arist. intelligi definitionem: ita vt sit sensus, quod ratio substantiæ est diuersa in æquiuocis: licet sit nomen commune: quia definitio non est eadem: nam alia est definitio canis domestici, & alia erit sideris cælestis: licet posset intelligi ratio substantiæ in sensu quo aliqui intelligunt: quia conceptus formalis quo canis significat sua illa plura significata non est idem: puta, quia alio conceptu sydus, alio domesticum canem: & sic æquiuocus vocatur: quia mediantibus diuersis conceptibus: & vniuocus est homo: quia mediante vno conceptu sua omnia significat. Verum præstat loqui, vt Boëtius intelligit Arist. loquutum: vt per ly ratio diuersa, definitio intelligatur, & nō formalis conceptus. Et etiam extenditur ad descriptionem & notificationem.

¶ De vniuocis sic intelligitur, quod nomen est commune, & ratio substantiæ eadem: quia eadem est definitio Ioannis, in quantum homo, quæ est Petri, in quantum homo:

Primus.

Secundus.

Tertius.

Notadū. 1.

De æquiuocis.

Notan. 2.

De vniuocis.

mo: & eadem hominis in quantum animal, & leonis in quantum animal: quia utrobique vniuocè significat nomen, sua significata: sed quia quæ vniuoca sunt, & eadem dici possunt æquiuoca à consilio, & analogis: & ipse Arist. loquens de æquiuoco, exemplum posuit in ipsis æquiuocis à consilio, quæ sunt analogæ: & vniuoca etiam vocantur.

* ¶ Est etiam considerandum, quod vniuocū est duplex scilicet logicum & Physicū: nā vltra illa, quæ in vniuoco logico sunt requisita: in Physico requiritur vnitas naturæ: nā quæ sunt diuersarum naturarum non vniuocantur in aliquo vno importante diuersas naturas: etiam si de eo habeatur vna ratio communis: ob id corpus non est vniuocum Physicum: licet sit logicum: quoniam diuiditur per corruptibile, vt est elementum, & per incorruptibile, vt est cælū: quæ sunt diuersarum naturarum: Eadem causa species specialissimæ, apud Porphyriū nō vniuocantur in genere suo proximo: quia cuiuslibet speciei: vna diuersa est formaliter ab alia, vt patet: quia habent diuersas differentias essentielles, diuidentes genus, & constituentes species: quod insinuauit Arist. 7. Physi. quādo dicit quod iuxta generalem latent æquiuocationes, quod est verū apud Physicum: & nō apud logicum: sola species specialissima est vniuoca logicæ, & Physicæ: Physicæ quidē, quia natura specifica est vna ex se, neque est apta plurificari per differentias formales: sed solum per materiam qua plurificantur indiuidua: non erit ab re de analogis aliqua notare, & si supra sermo habitus est.

De analogis. ¶ Notandum circa analogorum naturam, quod idem est analogia, quod latinè proportio, seu comparatio. Analogū ergo est, quod significat plura secundum rationem proportionalem. Itaque vt in illa, significādo: nec ratio sit omnino diuersa, vt in æquiuocis, nec eadem, vt in vniuocis: sed sit media, vt tradit Doctor. S. pri. p. q. 13. ar. 5.

3. Thom. Analogia. 1. ¶ Prima ergo analogia est proportionalitatis, vt ridens analogicè significat hominem, & pratum. Et clavis instrumentum ad claudendum, & gutturis operculum. Et visus significat sensum corporis, & animæ in intellectum, vt ait Arist. 1. Ethico. cap. 7.

Aristo. Analog. 2. ¶ Secundus gradus analogiæ est, quando nomen plura significat per habitudinem, & attributionem quam habet ad vnum. Et hæc quatuor modis contingit: secundum quatuor causarum genera. Primum, quan-

do ad vnum finem, vt sanum de animali: quia in se habet sanitatem, & de vrina: quia significat: & de medicina: quia causat: & de loco: quia conseruat. Hæc ad vnum attributionem habent, tanquam ad finem: ad animal. Ad vnum efficiens: vt medicinale dicitur de medico, qui habet artem medicinæ: & de instrumentis, & de medicinis, quibus vtitur medicus. Ad vnum subiectū, vt ens analogicè de substantia, quæ simpliciter est tale: & de accidentibus, quæ sunt secundum quid talia, scilicet, entis entia, videlicet ipsius substantiæ: quia in ea subiectantur, vt ponitur exemplum ab Arist. 4. Metaphysicæ. tex. 2.

Aristo.

¶ Ad vnam formam, vel vnum exemplar: vt homo viuus, & pictus. Statua enim homo dicitur: quia ad exemplar hominis viui, facta. Ad hunc Analogiæ gradum reducuntur omnes Metaphoræ propter similitudinem quamlibet: vt leo, de leone, & homine iracundo, propter similitudinē in ira: & de CHRISTO propter similitudinem in fortitudine. Ecce quomodo dantur analogiæ gradus. Et vt adhuc exactius ista nota sint, ponantur propositiones, quarum sit prima.

¶ Quauis æquiuocum à consilio etiam dicitur analogum, non tamen æquipollent inter se: nam licet (vt ex mente Aristotelis constat) omnia analogæ sint æquiuoca à consilio, non tamen omnia æquiuoca à consilio sunt analogæ: vt si pater propter aui memoriam, filium appellet nomine patris, est nomen æquiuocū à consilio, & tamen non analogum: quia nō significat propter similitudinem.

1. Proposi.

¶ Analogæ differunt ab omnibus alijs æquiuocis: quia alia æquiuoca, pluribus impositionibus sua significata significant: analogæ verò vnica solum: vt Nicomachus filiū Aristotelis, & patrem eiusdem Aristoteli. Sed tamē ridere solum fuit impositum ad significandum hominem gaudio affectū: & deinde sine noua impositione vsus trāstulit ad prati virorem designandum. Et sanum solum fuit impositum ad significandum animal sanum: & propter attributionem significat vrinam. &c.

2. Proposi.

¶ Analogum semper significat vnum per prius, & principaliter, & aliud posterius, & minus principaliter: vt visus principaliter visum, & secundariò intellectum. Et leo animal, & deinde hominem iratum.

3. Proposi.

¶ Non est eadem significationis ratio omnium analogorum: nam quædā significāt

4. Proposi.

vnam solam formam, vt illa quæ per attributionem ad vnum finem, & ad vnum efficiens: vt sanum, solum sanitatem, quæ est in animali, à qua vrina sana, & medicina sana. Et medicinale, solum significat artem quæ est in medico, & ab ea instrumenta dicuntur medicinalia. Analogatum proportionalitatis non significat immediate vnam rationem obiectiuam communem, sed duas: vt ridere, hominis interiectionem: & analogice, prati virorè, quæ sunt distincta. Hæc sufficiat dixisse de analogis, latius qui voluerit poterit in Caietano in proprio tractatu de analogis videre.

Æquiocorum gradus diuersi. Aristot.

¶ Sicut ponuntur analogorum modi diuersi, sic etiam æquiocorum. Primus gradus æquiocationis est in genere: vbi ex mente Aristot. æquiocationes latent. Nam dato animal significet vnum gradum perfectionis, scilicet sensitium, tamen iste gradus non æqualiter inuenitur in omnibus animalibus: nam secundum differentiarum perfectionem, ille gradus magis, vel minus perfectus est: vt sensitium in homine perfectius: quia per rationale contrahitur: & in Elephanto perfectius, q̄ in asino, quia à perfectiori differentia. Et isti inæquales gradus perfectionis vocantur ab Aristot. æquiocationes. Et sic licet sæpe allegatur dicere, in genere latere æquiocationes: non sic dicit expressè, sed latere multa.

2. Gradus.

¶ Secundus gradus æquiocationis est analogia, ut dictum est, qui gradus vocatur æquiococus à consilio.

3. Gradus.

¶ Tertius est æquiococus à casu, quando illa plura æquè primo significat, & nomen est idem, sed ratio substantiæ omnino diuersa, vt canis de pisce & sydere.

Dubium.

¶ Circa de nominatiua, quæ alio vocabulo coniugata dicuntur: & abstractum, & concretum, est dubium, quid Aristot. definiat in præsentibus: vtrum ipsa nomina, vel res significatas per nomina. Pro cuius declaratione notandum, tria esse in istis de nominatiuis consideranda ex parte rei: scilicet rem denominantem, quæ est forma ipsa, vel abstractum: quæ ideo abstractum vocatur, quia ipsa non importat subiectum in quo est forma: sicut albedo solum albedinè importat. Etiam debet considerari denominatiuum, vt est album: nam denominatiuum vocatur istud concretum à forma, quæ denominat: & vocatur concretum: quia licet formam dicat ly album de principali significato, etiam cõcernit subiectum ipsius formæ. Tertio consideratur denominatum, &

In denominatiuis tria consideranda.

est Petrus, vel Paulus, qui est albus.

¶ Dicendum ad dubium, definitionis huc esse sensum. Denominatiua sunt res, quæ ab aliquo, à quo secundum nomen solo casu differunt, appellationem habent. Et posita est definitio in plurali, vt intelligamus ab eodem abstracto plures res denominari: vt à sapientia dicitur & homo sapiens: & sermo sapiens: & consilium sapiens: vt inquit pat. August. Non ergo intelligendum, quod ipsa denominatiua debent inter se casu differre, sed debent differre ab illa forma, seu ab abstracto, à quo determinantur. Nomen ergo denominatiuum est formaliter significans formam: ea ratione, qua subiectum denominat, vt album: & siue dicamus significare formam connotando subiectum, vt dicit Commentator. 7. Meta. cõ. 14. vel dicamus significare subiectum connotando formam, vt dicit Auicena, nihil refert, dummodo in re cõueniamus, quod ipsum denominatiuum, seu concretum formam ipsam principaliter significet. Sed modum loquendi Auicenæ sequuntur nominales, & modum Commentatoris reales.

Solutio du
bij.

D. August.

Cõmẽtator

Auicena.

¶ Solent distinguere tria denominatiuorum genera, putà: voce tantum, vt homo, & humanitas: vbi homo nõ cõnotat humanitatem de formali, vt ly album, cum nõ sit terminus cõnotatiuus. Item: studiosus, & studium: quia non eadem rem significant. Redicuntur tantum, vt virtus, & studiosus: quia eandem rem significant: sed voce non conueniunt vitiosus, & malitia. Voce, & re: vt iustus & iustitia, albus, & albedo & hæc proprie dicuntur denominatiua, quæ alio vocabulo à patre Augustino in suis categorijs vocantur Parinomia.

Tria genera
denominatiuorum.

B. August.

C A P. S E C V N D V M. De Complexis, & incomplexis.

Orum quæ dicuntur, alia cum cõplexione alia sine cõplexione dicuntur. Illa talia sunt: homo currit, homo vincit: hæc istius modi sunt, homo, bo, scurrit, vincit. Eorum quæ sunt: alia de subiecto quidem

quidem dicuntur, in nullo verò sunt prorsus subiecto: vt homo, de quodam homine dicitur, vt de subiecto in nullo autem est subiecto. Alia in subiecto quidem sunt, de nullo verò subiecto dicuntur. Atq; id in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vt pars, vt sit autem seorsum ab eo, in quo inest, fieri nequit: vt quædam Grammatica est quidem in anima, vt in subiecto, de nullo verò subiecto dicitur: & hoc album in subiecto quidem est corpore (omnis enim color in corpore est) de nullo verò subiecto dicitur. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto enim sunt: veluti scientia: in anima quidè est, vt in subiecto, de grammatica autem dicitur, vt de subiecto. Alia neq; in subiecto sunt, neque de subiecto villo dicuntur: vt quidam homo: & quidam equus: nihil e-

nim taliū, aut in subiecto est, aut dicitur de subiecto. Atq; indiuidua simpliciter, & ea quæ vna numero sunt, de nullo quidè subiecto dicuntur: in subiecto autem nonnulla ipsorum nihil prohibet esse. Quædam enim grammatica exijs est planè, quæ in subiecto quidem sunt: de nullo verò subiecto dicuntur.

Aduerte, quod complexum est triplex: sicut & in complexum, voce tantum, significatione tantum, voce & significatione simul: exemplum primi, vt primogenitus Philippi Regis filius: secundi vt canis: tertij vt homo albus. Modi essendi, in, vt colligitur ex Petro Hispano ad octo modos reducuntur: primus sicut pars integralis, in toto: vt manus in corpore humano: secundus totum in suis partibus: corpus humanum in suis membris. Tertius species in genere homo in animali: quartus genus in specie, vt animal in homine: quintus formam in materia, siue de substantiali, siue accidentali: sextus effectus in causa efficienti: vt flos in radice: septimus sicut aliquid in fine, vt virtus in beatitudine: octauus locatum in loco tempore.

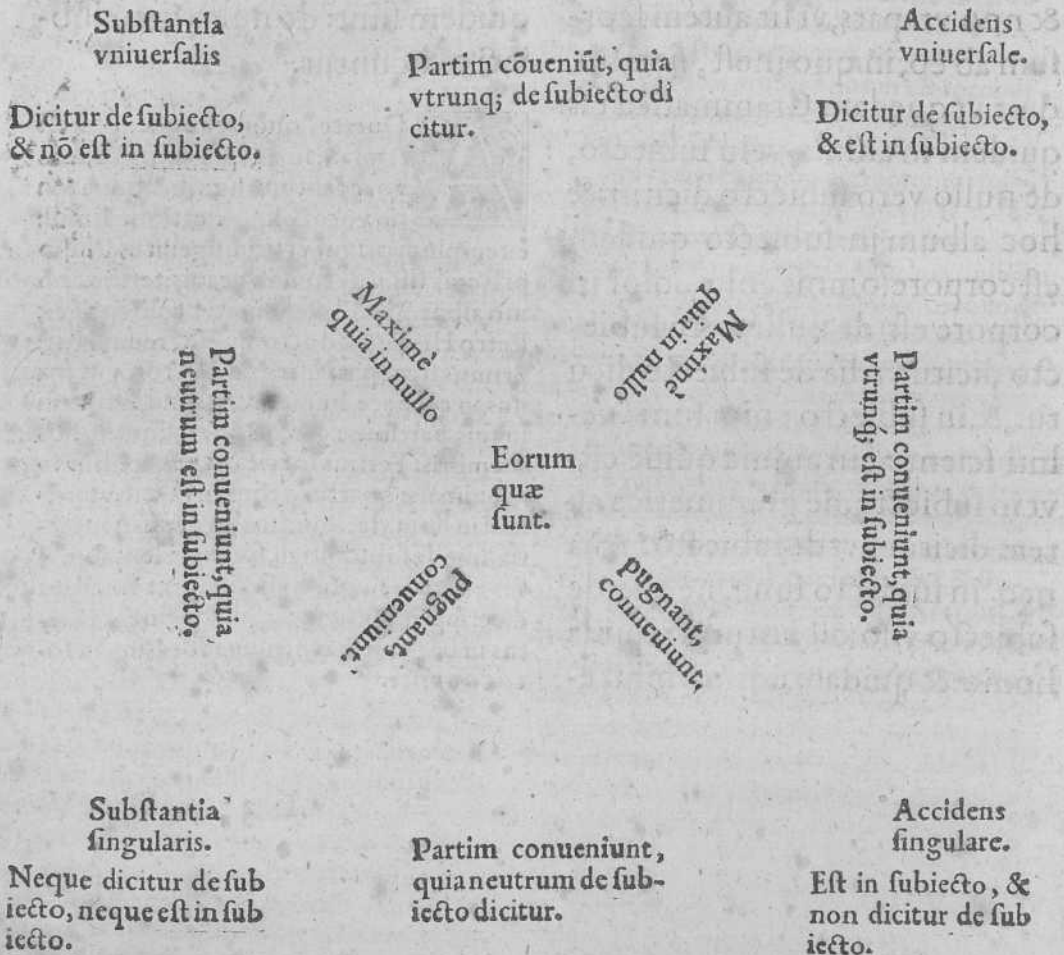
E 3 FIGV-

FIGVRA DEMONSTRANS

SINGVLORVM MEMBRORVM

prædictæ diuisionis conuenientiam,
aut differentiam.

FIGVRA BOETII

Substantia

Afystaton.

Accidens

De subiecto dicitur,
& nō in subiecto aliquo est

Neq; dicit de
reque est in

De subiecto
& est in

In subiecto aliquo est,
& de subiecto nullo dicit

Eorum
quæ
sunt.

dicitur
in subiecto.

subiecto
subiecto

Vniuersale

Afystaton

Particulare

Inter substantiam, & accidēs, ponit afystaton, inter vniuersale & particulare, quia simul nequeūt consistere, aut conuenire. Inter substantiam autem, & vniuersale non ponit afystaton, quoniam simul constant, itē in reliquis.

Pro intelligentia literæ Arist. vbi de cōplexis, & incomplexis loquitur, oportet adducere aliqua, nisi iā à nobis dicta essent in terminis: ob id solum notandum erit, quæ hic posita sunt & de vocibus pos-

se intelligi, & de rebus. Si de vocibus sermo sit, per dici de subiecto, debet intelligi, essentialiter prædicari de aliquo: vt animal dicitur de subiecto, scilicet de hoīe: & homo de Petro, & Ioanne essentialiter, & quidditatiuē: & hoc est de subiecto dici. Et esse in subiecto est, esse in aliquo tanquā accidens, & de eo prædicari accidentaliter: sicut album dicitur de homine: & albedo est in subiecto, vel albū est in subiecto, putā in Petro, vel Paulo. Et isto modo intelligunt nominales.

Quid est di-
ci de subie-
cto, & esse in
subiecto.

¶ Si tamen de rebus sit sermo (vt reales in-
telligunt, & veriùs ad mentem Arist.) dici
de subiecto est, essentialiter esse in aliquo,
& mediante aliquo termino de illo essen-
tialiter prædicari. Et esse in subiecto est, ac-
cidentaliter esse in aliquo tanquam in sub-
iecto accidentali: vel mediante aliquo vo-
cabulo accidentaliter de aliquo prædicari.
Et sic natura animalis dicitur de subiecto,
quia est de essentia hominis: & albedo est
in homine, quia accidentaliter dicitur de eo.

Præ. membrum.

¶ Aristot. ergo diuisione posita, vult com-
prehendere omnem naturam rerum: nam
cum quolibet mundi res vel sit substantia,
vel accidens: & si substantia, vel vniuersa-
lis, vel singularis: & si accidens, vel erit vni-
uersale, vt color, & albedo: vel particulare,
vt hæc albedo, hic color. Et nil aliud vltra
potest esse. Si substantia est, & vniuersalis,
oportet prædicetur de suis inferioribus, &
hoc est dici de subiecto. Et quia ipsa substā-
tia est, & per se stat, oportet in subiecto nō
sit: quia esse in subiecto, solū conuenit acci-
denti: animal, & homo, & de subiecto dicū-
tur, & in subiecto non sunt: & sic habetur
prima pars diuisionis.

2. Pars.

¶ Alia sunt, quæ cum sint in subiecto: nō di-
cuntur de subiecto: & hæc sunt singularia
accidentia: vt hæc albedo: hic color: in sub-
iecto quidē est: quia substantia non est: sed
accidens. Et quia accidens est singulare, sub
se, non cōtinet de quo prædicetur: ob id in
subiecto est, & de nullo subiecto dicitur.
Et declarat amplius Arist. ibidem in textu
naturam accidētis in singulari, dicens esse
in subiecto: quod in aliquo quidem est, &
non vti pars. Hæc dicit, quia dato sit diffe-
rentia in specie: & forma substācialis in ma-
teria: non tamen est accidens: quia & diffe-
rentia, & forma substācialis, sunt essentiæ
partes: sed tamen accidens nō est pars sub-
iecti: quia aduenit iam cōpleto, & in actu
existenti. Et dicit vltimū, de natura ipsius
esse accidentis, vt nō possit extra subiectū
in quo est reperiri: nam esse eius, est inesse.

S. Tho. 3. p. titate subiectentur, iuxta doctrinā S. Tho.
q. 77. art. 2. ¶ Tertium membrum diuisionis est. Eorū
3. Pars. quæ de subiecto dicunt, & in subiecto sunt:
quæ intelligitur de accidenti vniuersali: si-
ue sit genus, vt color, siue species, vt albe-
do: nam vtrunq; vniuersale accidens est: &

de subiecto dicitur: quia de suis inferiori-
bus prædicatur quidditatiuē: Albedo est
color: & hæc albedo est albedo, & est
in subiecto: quia color nō reperitur extra
subiectum: cum de ratione accidentis sit
in esse. Et quia proprium, sicut esse risibile,
fleibile, disciplinabile, in homine: naturam
accidentis respiciunt: quia nō essentialiter
prædicantur de suis subiectis: licet ab essen-
tia fluat: comprehenduntur in parte diuisionis,
sicut & accidentia quæ cōmunia sunt.

¶ Quartum diuisionis membrum est. Eo-
rum quæ nec in subiecto sunt, neq; de sub-
iecto dicuntur: in quo comprehendit sub-
stantiam singularem, indiuiduam, quæ vo-
catur prima substātia: vt Petrus, Ioannes,
hic leo, hic equus. &c. Sic istæ substātiæ in
diuiduæ nec in subiecto sunt: quia nō sunt
accidentia, nec de subiecto dicuntur in dire-
cta prædicatione: quia sub se non continēt
alia indiuidua, quando quidem ipsa indiui-
dua sunt. Et sic prima pars diuisionis, & vlti-
ma, de substantia intelligitur. Et conte-
niunt, quia nulla est in subiecto: sed diffe-
runt, quia vniuersalis substantia, de subie-
cto dicitur: & singularis de nullo subiecto.

Quartum
membrum.

Dux mediæ diuisionis partes de acciden-
te, & secūda quidem de vniuersali acciden-
te, & tertia de particulari. Et cōueniunt se-
cūda, & tertia in hoc, quod vtrunq; in sub-
iecto est: quia tam vniuersale accidens, q̄
singulare in subiecto reperitur: differunt ta-
men: quia vniuersale de singulari sibi subie-
cto dicitur, & singulare accidens de nullo
subiecto dicitur, licet sit in subiecto. Etiam
conuenit vniuersale in substātia, cum vni-
uersali in accidenti: quia vtrunq; de subie-
cto dicitur: sed differunt, quia vniuersale
substantiæ in subiecto non est, & vniuersa-
le accidentis sic. Etiam cōueniunt tertium
& quartum membrū, scilicet singulare ac-
cidentis, & singulare substantiæ: quia nul-
lum de subiecto dicitur. Differunt tamen:
quia accidens in subiecto est, & tamen sin-
gulare substantiæ in subiecto non est. Ter-
tium membrum cum primo in nullo con-
ueniunt: ob id a Boëtio dicuntur asystatō:
quia sicut primum non est in subiecto, &
dicitur de subiecto: tertium est in subie-
cto, & non dicitur: & sic secundum cum
quarto membro, asystatō: quia secundum
est in subiecto, & dicitur de subiecto: quar-
tum nec est in subiecto, nec dicitur de sub-
iecto. Et sic manent regulæ declaratæ, & si-
guræ explicatæ,

¶ Hic posset esse dubium, qualis sit hæc di-
uisio

Dubium-
uisio

Albertus.
Venetus.

uisio ab Aristot. posita. Albertus dicit, esse generis in suas species: sed Paulus Venetus negat. Verum solutio patet: supposito sub hac vna quadrimembri diuisione tres latere bimembres. Prima naturarū, alia per se substans: vt substantia. Alia inexsistens, vt accidens, & hæc est analogi in sua analogata: eo quod ens dicitur analogicè de substantia, & accidente. Altera diuisione est naturarū: alia vniuersalis, alia singularis: & hæc est subiecti in accidentia: nam esse vniuersale naturæ cōuenit, non de per se, sed p̄ operationē intellectus. Tertia diuisione est predicatorum, seu vniuersalium: aliud est in natura substantiæ, aliud in natura accidentis, & hæc est diuisione generis in species: nā hoc quod est quidditatiuè predicari, vniucum est substantiæ, & accidenti. Et sic est dubium solutum, quod diuisione illa posita ab Aristote. & sit analogi in sua analogata, & subiecti in accidentia, & generis in species suas.

Argumē. 1.

¶ Contra prædicta est argumentum. Aliqua est natura, & tamen non comprehenditur in aliquo membro diuisionis: ergo non est sufficiēter posita diuisione. Patet de differentia essentiali, vt ly rationale: quia vel includitur sub natura accidentis, & hoc non, cum essentialiter dicatur de homine: vel includitur sub substantia: & hoc non: quia in hæc re videtur subiecto: nam sicut forma materiæ aduenit, sic differentia generi. Itē Neque est vniuersale: quia non habet aliquid inferius, de quo quidditatiuè prædicetur: nec est singulare: quia prædicatur essentialiter de specie, & de indiuiduis speciei: & sic non videtur comprehendi in diuisione.

Ad argum.
1. Solutio.

¶ Ad hoc argumentū aliqui respondēt: differētiam esse vniuersale, & prædicatū substantiæ: quia dici de aliquo, est essentialiter prædicari. Et quia rationale prædicatur essentialiter de specie, & de omnibus indiuiduis, sequitur esse vniuersale.

a. Solutio.

¶ Sed melius est dicere ad intentionē Aristot. in prædicta diuisione non comprehendit differentia: quia solum voluit loqui de illis, qui per lineā rectā ponuntur in prædicamento: ob id sicut hic non meminit de prædicatione denominatiua, quia iustus à iustitia. &c. neq; meminit de illis, quæ ad latus ponuntur in eodē prædicamento: sicut non diffiniuit partes naturæ substantiæ: putà formā quæ inest materiæ, sed perfectā substantiā: sic neque prædicatū differētiae: quæ ad latus ponitur in prædicamento substantiæ. Et ratio eius est: quia solum voluit declara-

re id quod est prædicatū simpliciter quidditatiuè inferioris: quod non cōuenit differētiae. Non. n. habet quidditatiuè inferius: nā licet prædicet essentialiter de homine, & de Petro, non tū in quid, sed in quale: quia non est species, nec genus, sed differentia.

Argumē. 2.

¶ Adhuc esse posset vnum argumentū cōtra illud quod dicitur, quod substantia dicitur de subiecto. Est Arist. autoritas. 7. Meta. tex. com. 46. dicētis, substantia nō dicitur de subiecto: ergo malè dictū est in primo membro diuisionis, quod dicitur de subiecto, licet non sit in subiecto.

Aristo.

Argumē. 3.

¶ Præterea. Accidens nō est in essentia subiecti: quia nec humanitas est calida, neq; r̄i fibilis: ergo sequitur quod accidens nō est in subiecto. Et sic secundum membrum diuisionis non est bene positum.

Ad. 2.

¶ Respondetur ad secundum, cōcedendo Arist. loquutum Metaphysicè: quia Metaphysicè loquendo, substantia non dicitur de subiecto: quia ibi nō est sermo de prædicatione, sed de rei essentia: & non conuenit ei secundum hanc rationem esse in subiecto, nec dici de subiecto, sed per se stare. Sed hic loquitur Dialecticè, vbi de prædicationibus, & vniuersalib; sermo est. Et ideo optimè dictum substantiā dici de subiecto: quia vniuersale dicitur de suo quoddatatiuè inferiori. S. Thom. in loco illo allegato.

S. Thom.

Ad. 3. præ.
Solutio.

¶ Ad tertium dicendum, non esse inconueniens concedere, accidens esse in essentia: nam gratiam ponimus in animæ essentia. Item quia licet non de directo, ex cōsequēti ponitur in essentia: vt quia albedo in homine, & ea homo dicitur albus: licet etiā consequenter dicantur poni in essentia: quia in homine cuius est. Vel dicendum, & melius, quod per ly esse in subiecto, non intelligitur esse in essentia, sed esse in supposito, quod est subiectum.

Solutio. 2.

C A P I T. I I I.

De regulis antepredicamentorum.

V M quippiam de quopiam prædicatur, vt de subiecto, ea quæ de prædicato dicuntur, dicuntur etiam de

Regula. 1.

subiecto: vt homo de quodã homine prædicatur: animal autẽ de homine prædicatur: igitur animal de quodam etiã homine prædicatur: quidam enim homo & homo est, & etiam animal.

Regula. 2. ¶ Eorum quæ sunt diuersa genere, & non ita se habent, vt alterum sub altero collocetur, diuersæ sunt specie, & differentia, vt animalis, atq; scientiæ. Animalis namq; differentia sunt, gressibile, & bipes, & volatile, degensq; in aquis: scientiæ verò nulla ex his est differentia. Non enim hoc scientia à scientia differt, quòd sit bipes.

¶ Eorum verò generum quorum alterum sub altero collocatur, eadem esse differentias nihil obstat: supera enim de suis inferis prædicantur. Quare quotquot differentia prædicati sunt, totidem erunt & subiecti.

Hic ponit Arist. duas regulas antepædicamentales: nã quia in superiori capitulo egit de prædicatis, & subiectis: quando aliquid dicitur de aliquo tãquam de subiecto: in istis regulis voluit declarare naturam prædicati, & subiecti, quomodo id quod dicitur de prædicato, debeat etiã de subiecto dici: vt si homo est animal: & animal est substantia: homo sit substantia.

¶ Prima regula, scilicet. *Cum quippiam de quopiam prædicatur ut de subiecto, ea quæ de prædicato dicuntur, dicuntur etiam de subiecto:* à diuersis diuersimodè exponit. Sed quia Boetij expositio est magis ad intentionem Arist. hanc ponemus, quã & sequimur. Ait enim ipse. Quando aliquid de aliquo, seu alterum de altero prædicatur, sicut de subiecto: id est quidditatiuè: quicquid prædicabitur quidditatiuè de prædicato, prædicabitur & de subiecto: vt si homo est animal, & animal

est viuens, homo etiã est viuens: vt videatur regula intelligi solũ de linea recta prædicamentali, & non se extendat ad differentias: quia in secunda regula id declarauit.

¶ Quod oporteat regulã intelligere in prædicatione essentiali vtrobiq; patet. Nã aliàs non tenet: quia de Ioãne prædicatur homo essentialiter: Ioannes est homo: & de homine prædicatur sapiens, homo est sapiens: sed quia id nõ essentialiter, sed accidentaliter, ly sapiens, non prædicatur de Ioanne.

¶ Et quidẽ licet Arist. hic non de modo argumentãdi loquatur, quia solũ de simplicibus vocibus est sermo, tamẽ in hac regula fundatur ille modus, qui dicitur, De primo ad vltimum. &c. Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens: nam si homo est animal: & animal est sensitium: sequitur de primo ad vltimum, qd homo sit sensitiuus. Sic etiã: est homo: ergo est animal: est animal: ergo sensitiuus: sequitur est homo: ergo sensitiuus.

¶ Hic obiter (alibi ex proposito) considerãdũ est, huiusmodi argumentationes gratia materiæ valere, non enim sunt formales consequentiæ: nã si in prædicationibus accidentalibus sumantur, nõ tenet: vt diximus paulo antè. Nõ enim valet, Petrus est homo, & homo est calidus: ergo Petrus est calidus: licet posset probari, vt etiam esset bonus modus arguendi, in virtute regulæ, etiam si essent accidentalia prædicata: vt si vniuersaliter capiatur prædicatũ: sic. Homo est animal: & omne animal est frigidum: ergo homo est frigidus. Ioãnes est homo: & omnis homo est iustus: ergo Ioannes est iustus. Si prædicatum in secunda propositione vniuersaliter prædicetur, quicquid de eo dicitur, dicitur & de subiecto.

¶ Ille modus arguendi, q in virtute prædicte regulæ põt tenere, aliquãdo est pluribus in termedijs propositionibus: aliquando solũ vna: nã potest sic contingere. Petrus est homo: & homo est animal: & animal est viuens: & viuens est corpus: & corpus est substantia: ergo Petrus est substantia. Vel si solũ fiat sic. Homo est animal: & animal est substantia: ergo homo est substantia.

¶ * Ad hoc ergo quod argumentatio teneat, oportet nonnulla seruare: primum arguas in prædicatis per se: quia nõ sequit̃ vt dixim⁹: Sortes est homo & hõ est albus: ergo Sortes est alb⁹. Secũdo vt sit argumẽtũ in prædicatis per se, & primẽ intentionis: non enim sequitur homo est animal: animal est genus: ergo homo est genus: quia
genus

Boetius.

genus est, terminus secundæ intentionis: tertium est requisitum: vt sit prædicatio directa, maxime in secundâ propositione: nam sequitur homo est animal: animal est asinus: ergo homo est Asinus: quartum quod non sit vtraque propositio negatiua: nõ sequitur homo non est asinus: asinus non est rationalis: ergo homo non est rationalis: quinto vt teneantur termini in vtraq; propositione vniformiter non sequitur homo est albus: album est accidens: ergo homo est accidens: homo est animal: animal est trifyllabum. ergo homo est trifyllabus, mutatur suppositio formalis, in materialē. &c. Et hæc de prima regula.

¶ Secunda regula. *Eorū quæ sunt diuersa genere, & non ita se habent, ut alterum sub altero collocetur, diuersæ sunt specie differentie. Vt animalis, atq; scientiæ.* Hæc regula duas habet partes. Prima, quod genera, quæ non sunt subalternatim posita, habent differentias specie differētes: & ideo non debet legi, sicut passim legitur, diuersæ sunt species, vt ly species sit nominatiuus, sed diuersæ sunt species differentie: vt ly differentie, sit nominatiuus pluralis. Et iste error cōprobatur ex Græco originali.

¶ Secunda pars regulæ est. *Eorum uerò generum, quorum alterum sub altero collocatur: nihil prohibet easdem esse differentias:* vt animatum est differentia uiuentis: & etiam est animalis, quia animal ponitur sub animatum. Et sensitiuum est differentia animalis, & est differentia hominis.

¶ Oportet latius vtranq; partē regulæ declarare exēplis. Ipse ponit exēplum de animali: & scientia. Animal habet volatile, Gressibile, Reptile, Aquatile. &c. Scientia habet, Sermotionalē, Ethicā. Metaphysicā. &c. Certū est differentias inter se istorū generum differre specie. Itē. In eodē prædicamēto substantiæ, corpus animatum: & corpus inanimatum: quia non adinuiç sunt subalternatim posita; differūt differentie: nā inanimatum diuidit in cæleste, & elementare: & animatum, insensibile, & in insensibile: istæ differentie specie differunt.

Dubium. ¶ Sed est dubium pro prima parte regulæ: de quibus differentijs loquatur, de diuisiuis, aut de constitutiuis. Sunt qui dicāt, loquutum de diuisiuis: quia sic ostendunt exempla. Sic Titelman⁹ in sua dialectica: & probat: quia si de constitutiuis, nõ tenet verū: nam loquendo de generibus superioribus, animal, & plāta non subalternatim ponuntur, cum nec sub planta animal, neque sub

animali planta: tamen habent eandem differentias cōstitutiuas: nempe, animatum, & corporeum.

¶ Sed alij dicunt Arist. loquutum indifferenter de differentijs tam diuisiuis, quàm constitutiuis. Intelligendo tamen de differentijs proprijs inmediate cōstitutentibus: nam tunc etiam est verum, quod si sint generan non subalternatim posita, non solum diuisiua differentie specie differunt, sed etiam constitutiua: vt patet in exemplo allato è Titelmano: nam propria differentia animalis constitutiua, quæ est sensibile, differt à propria, quæ est constitutiua plāta, quæ est insensibile: animatum autē cum insensibile, plantam constituit, sicut sensibile cum animato, animal.

¶ Hic etiam est considerandum, regulam nõ intelligi de generibus generalissimis: si quidem cum generalissima predicamento nõ habeant supra se genus, neque proprias differentias: ob id licet non sint subalternatim posita, non habent differentias specie differētes.

¶ Adhuc potest esse argumentum contra primam regulam: quia secundum opinionem Stoicorum, substantia corporea, & substantia incorporea, sunt duo genera non subalternatim posita: tamen differentie nõ differunt specie. Patet, quia rationale differentia, constitutiua hominis, est constitutiua angeli: ergo.

¶ Ad hoc respondetur ab aliquibus, illa esse genera subalternatim posita. s. sub substantia: quia corporeum, & incorporeum, sub substantia: & sic non esset inconueniens: sed hoc non valet: quia verè non subalternatim ponuntur, & sic dicendum, quod illa opinio Stoicorum est falsa.

¶ Secunda regula sic declaratur. Quia cum superiora semper de inferioribus prædicentur, sequitur quod differentia superioris poterit esse inferioris: nam si de animali, sensibile, & etiam de homine dicetur: & tamen quia dicit Aristot. non inconuenit eadem esse. &c. dat intelligere, non esse necessarium eadem esse: quia potest etiam esse diuersa: nam auis, & animal, sunt genera subalternatim posita: quia sub animali ponitur auis, & differentie animalis sunt, volatile, aquatile, gressibile. &c. & tamen sola vna superioris, cōuenit inferiori. s. volatile: quæ differentia est constitutiua inferioris, & diuisiua superioris, erit verum, quod diuisiua superioris potest esse constitutiua inferioris: vt in exemplo posito: et si dicamus

Solutio. 2.

Nota.

Argum.

Solutio.

Reijctur. Solutio.

Declaratio 27. Regulæ.

mus, quòd differētia animati diuifua, quæ est fenfitiuum, est constitutiua inferioris, fcilicet, de ly animal, regula manet declarata, quòd quando duo genera sunt subalter natim pofita: non inconuenit eãdem differētiã, quæ est superioris diuifua, eſſe in inferioris constitutiua: & diuifua inferioris, pòt eſſe diuifua superioris, in adæquate tamen: vt rationale, & irrationale, quæ diuidunt animal, diuidunt viuens, fed in adæquate.

* ¶ * Obiter hie nota ex ſecunda regula, non ſequi quin vna eadem res, poſſit in diuerſis prædicamentis poni: nam idem Ariſtote. 3. Phific. dicit motum locari in prædicamento actiõnis, & prædicamento paſſiõnis: & ſcientia in prædicamēto qualitatũ, & relationis ſicut & ſenſus: ſed intēdit Ariſt. quòd eadē res ſub eadē ratione, non poteſt locari in diuerſis prædicamentis: & quando aliquid ponitur in diuerſis, eſt ſub ratione diuerſa, vt ſcientia, in quātum qualitas, in prædicamento qualitatũ: & in quātum dicitur in ordine ad ſcibile, in prædicamento relationis. Et ſimiliratione corpus, etiam ſi ſit ſpecies ſubalterna, ponitur & in prædicamento ſubſtantia: & in prædicamento quantitatis, quia nō ſecundum eandem rationem: ſed quaſi æquiuoce: nam corpus, vt eſt ſubſtãtia: nō abſtracta à quãtitate & materia: eſt in prædicamento ſubſtantia, vt autē eſt trina dimēſio, eſt in prædicamento quantitatis.

C A P I T. I I I I.

De decem prædicamentis generatim.

Orum quæ nulla complexione dicuntur, ſingula aut ſubſtãtiam ſignificant, aut quãtitatē, aut qualitatē, aut aliquid, aut vbi, aut quãdo, aut ſitū eſſe, aut habere, aut agere aut pati. Eſt autem ſubſtantia quidem, vt in ſumma dicamus: velut homo, equus:

quantitas autem, vt bicubitum, tricubitum: qualitas, vt album, grammaticum: ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius: vbi vero, in foro, in Lycio: quando autem, vt heri, ſuperiore anno: ſitum verò eſſe, vt iacet, ſedet: habere autem, vt calceatum eſſe, armatum eſſe: agere verò vt ſecare, vrere: pati, vt ſecari, vri.

¶ Singula igitur eorum quæ dicta ſunt, ipſa quidem ſecundum ſe nulla cum affirmatiõne, negatiõne ve dicuntur. Horum autem ad ſe inuicem complexione, aut affirmatiõne, aut negatiõne ſit. Videtur enim omnis affirmatiõne vel vera, vel falſa eſſe. Eorum autem quæ ſecundum complexionem nullam dicuntur, nihil neque verum, neque falſum eſt: vt homo, album, currit, vincit.

Ofitis quæ pertinent ad ante prædicamenta, hie Ariſtote. de ipſis prædicamentis tractat. Et reiectis illis, quæ ſecundum complexionem dicuntur, in quibus affirmatiõne, vel negatiõne eſt, diuidit illa, quæ incompleta ſunt: in decem genera generaliffima, in quibus omnia mundi entia continentur. Et dicit. Aut ſignificant ſubſtantiam, aut quantitatem. &c. Et licet videatur hie Ariſtotel. de vocibus loqui, eo quòd voces ſint, quæ ſine complexione dicuntur, & quæ ſignificant: tamen (vt nos aliàs diximus) ſic de vocibus loquitur, vt principaliter de rebus per voces ſignificatas: quòd patet in exemplis ab eo poſitis in litera. Aut enim. Significat ſubſtantiam, vt homo, equus: ſed cõſtat quòd vox homo, non ſignificat ſubſtantiam: ergo de re loquitur, & non de vocibus: ob id aliquando ſermo erit de rebus, aliquando de vocibus, vt ipſe idem Ariſtot. Tamen ſi quan-

quando de vocibus, non erit principaliter de ipsis, sed pro quanto res ipsas significat, & important.

¶ In prædicamento non ponitur aliquod complexum, sed solum incomplexa. Quia propter ante diuisionem in decem genera, dicit.

¶ Illorum quæ sine complexione dicuntur. Et probat solum ista poni in prædicamento, quæ incomplexa sunt: quia in eis non est affirmatio vel negatio: quia non est diuisio, aut compositio, sed sumuntur simplices voces ipsæ, vel simplices res tãquàm quædam rudimenta prima, in quibus consideratio totius logicæ videtur virtute contineri: imò non solum ad ipsam dialecticam facit talis consideratio, sed ad omnem aliam scientiã, vt in discursu patebit.

* ¶ Quatuor ergo conditiones sunt requiritæ, ad hoc quod aliquid ponatur in prædicamẽto: prima quod sit in complexum: secunda quod sit vniuersale, tertia quod sit res extra intellectũ: & non res ficta vel imaginata: quarta quod sit ens limitatẽ naturæ, id est quod si est substantia, nõ sit quãtitas: & si quantitas, non qualitas: ob quod 6. transcendentia, non ponuntur in prædicamentis: sed sunt superiora: nam substantia, & quãtitas, & qualitas, sunt ens. verum, bonum, aliquid, &c.

QVÆSTIO PRIMA.

An ens sit genus ad decem prædicamenta.

Variis primò, an diuisio posita ab Arist. entis in decẽ prædicamẽta, sit generis, in suas species, vel analogi, in sua analogata. Hæc quæstio in parte tractata est in superioribus, quando de prædicabilibus agebamus: sed tamẽ illa quæ ibi nõ sunt dicta, erunt adducenda. Et videtur quod ly ens, sit genus ad decem prædicamenta: & sic sit diuisio generis in suas species. Ens vniuocẽ prædicatur de decem prædicamẽtis, & quidditatiuẽ: quia ens significat essẽtiam in generali, nõ hanc, vel illam: & hoc est de essẽtia cuiuslibet rei. vt Arist. 4. Meta. comen. 4. insinuat: ergo est genus ad omnia. Patet consequentia ex definitione generis supra posita. Item: quia si nõ esset

genus, & nõ est species, nec differentia: neque propriũ, neq; accidens, & est vniuersale: sequeretur quod daretur aliquod vniuersale, vltra illa quinque posita à Porphyrio.

¶ Secundò. Ens est vniuocum ad substantiam, quia propriè, & quidditatiuẽ dicitur ens: ergo dato ad alia omnia prædicamenta ly ens genus non esset, esset ad substantiam saltim, & sic ens genus dicendum.

¶ In contrarium est: quia non dicitur vniuocẽ de substantia & accidente, sed potius analogicẽ, (vt supra diximus) ergo genus non est ad decem prædicamenta.

¶ Ad quæstionẽ respõdetur negatiuẽ. Ens nõ est genus ad decem prædicamenta. Hęc est cõclusio omniũ Philosophorũ: & aperte eam in isto loco insinuãt. Nã cum genus generalissimũ sit, supra quod nõ est aliud genus: si esset generalissimũ, decẽ prædicamẽta ab eo posita nõ essent generalissima: sed sunt generalissima, & sic ab Arist. vocãtur: ergo ens nõ est generalissimũ supra ea.

¶ Secundò. Quod nõ vniuocẽ prædicatur de aliquibus, non potest ad ea esse genus: sed ens non prædicatur vniuocẽ de substantia, & accidente: sed analogicẽ (vt supra dictum est) ergo nõ est genus ad substantiã, & accidens.

¶ Tertio. Omnis species genus superat in differentia (vt dictum est in tertio prædicabili) sed nulla est differẽtia speciei alicuius, vel alicuius prædicamenti, quæ nõ immediatẽ, & explicitẽ includatur in ente: cum eo quod est, ens erit: sequitur ergo quod ens nõ est genus ad alia prædicamẽta. Et Arist. 3. Meta. comen. 10. probat conclusionẽ. Quia omne genus est extra essẽtiã & quidditatẽ differẽtiã: sed ens est de essẽtia & quidditate rerũ omnium: ergo non est genus. Certum est quod animal est extra essẽtiam rationalis: quia in ordine ad rationale se habet velut materia, & per rationale cõtrahitur ratio animalis, ad speciem hominis: & quod ens sit de essẽtia cuiuslibet rei, patet in loco citato. & 4. Topicorum cap. 6. & 10. Meta. comen. 6. & 8. Meta. comen. 16. probat ens non intrare definitionem aliquam quidditatiuam: quia non dicit specialem gradum quidditatis non inclusum in differentia: sed cum definitio quidditatiua constet ex genere, sequitur quod si ens non potest constituere definitionem quidditatiuam, quod non est genus.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primũ patet solutio, tam ex dictis in prædicabilibus, quàm in isto loco: nõ enim dicitur vni

2. Argum.

In cõtrariũ

Ad quæstio.
Conclusio.
1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

Ratio Arist.

1. Argum.

Aristo.

Ad 1. argum.
uoce

uocè ens de substantia, & accidente: ob id non habet rationem generis.

Ad. 2.

¶ Ad secundum dicendum, quod si vniuersale capiatur eo modo quo in prædicabilibus, vt tantum valeat sicut prædicabile, vni uocè de suis inferioribus, non est vniuersale: quia non est prædicabile vni uocè: si tamè vniuersale dicatur id quod de pluribus dicitur, siue vni uocè, siue analogicè, ens vniuersale est. Nec est inconueniens quòd non sit aliquid illorum quinque; ibi positorum: & dato ly ens, non sit genus ad decem prædicamenta, sed còmune omnibus decè, in quantù actualitatem dicit rerum: potest ponireductiue in prædicamèto substantiæ: quia actualitas proprie ad substantiam pertinet, & ob hoc dicit S. Tho. esse prædicatù substantiale: quia actualitatem importat, quæ videt esse substantiæ actus, vel effectus.

* ¶ Et aduertendù cù ens diuidatur in substantiã & quantitã, & ad aliquid, & qualitatem, & alia prædicamenta: non vt genus, neq; vt vni uocè sed vt analogum: vt in. 4. Metaph. probatur: sequitur quod motus, nõ erit extra prædicamèta: cù sit ens quod affirmat Philo. in. 3. Physicorù quãdo motum diffinit. Sed quia cõparatur ad suum terminù, vt imperfectù, ad perfectù: in illo prædicamèto debet poni, in quo est terminus eius reductiue: sicut pars, est reductiue in prædicamento in quo est suum totù: & sic generatio, & corruptio, in sensu quo sunt motus: ponuntur in prædicamento substantiæ: quia terminus est substantia: & augmentum, ponetur in prædicamèto quantitatis: & sic de alijs prædicamentis: de quo etiam plenius in. 5. Physicorù & in. 3. Physicorum. S. Tho. motum sumèdo prout est actus imperfectus iam receptus in mobili: est in omnibus prædicamètis in quibus est terminus acquisibilis per motum.

QVÆSTIO SECUNDA

Vtrum sufficienter numerentur. 10. prædicamenta.

Væritur secūdò, vtrum sufficienter ab Arist. diuisio facta fuit, rerù omnium in prædicamenta decè. Videtur q non. ¶ Frustra fiunt per plura, quæ possunt æque

bene fieri per pauciora: sed omnia mûdi entia includuntur in hoc q est esse ens per se, & ens per accidens: ergo non opus est ponere decem prædicamenta.

¶ Secūdò. Omnia nouem cõprehenduntur sub vno accidente: ego frustra sunt posita. Patet. Omnia esentialiter in hoc cõueniunt, quòd est in alio esse, & non per se: ergo solum vno cõceptu omnia intelliguntur: cù à cõuenientia essentiali sit abstrahibilis cõceptus communis.

¶ Tertio. In entibus rationis reperitur ordo superioritatis, & subiectionis: & tamen non ponitur aliquid prædicamètum pro ente rationis: ergo non sufficienter posita est diuisio. Maior patet ex ipsis vniuersalibus prædicabilibus.

¶ In contrarium tamen est Aristotelis auctoritas, ponentis solum decem voces, in quibus omnia mundi entia continentur.

¶ Pro solutione quæstionis est notandum, Platonè sensisse vnũ solum esse generalissimũ omnium, quod de omnibus vni uocè, & ad quod omnia haberent ordinem, & reducerentur: & id vocabat ens. Quæ opinio reiecta est in superioribus, & reprobatur à Porphyrio. cap. de specie, & ab Aristot. 3. Meta. text. 10.

¶ Pythagoras tñ multiplicauit prædicamèta, vt non cõtentus istis. 10. vocibus posuerit. 20. decem positiua, & decem priuatiua.

Quæ opinio etiam reijcitur ab Arist. 1. Meta. c. 5. quam & S. Tho. ibi electione. 8. relegat. Istis suppositis, sit prima conclusio.

¶ Prædicamèta decè ab Arist. posita, sunt sufficienter enumerata, & neq; plura, neq; pauciora esse debèt: nã supposito ens dicitur primò, & principaliter de substantia, & minus principaliter per attributionè de accidente: primũ prædicamèntũ substantia est:

¶ Statim diuiditur ens, in ens rationis, & ens reale. Entis rationis sunt tres gradus, negatio, priuatio, & secunda intentio. Negationes, quia res fictæ (vt Chimæra) nõ habent entitatè. Priuationes, quia dicunt priuationem in subiecto, ponuntur reductiue, vt positiua forma. Secunda intentio nõ ponitur in aliquo decem: manet ergo solum ens reale ponibile in prædicamèto. Et quia nouem modis cõtigit ens reale, quod per se non stat, esse in alio, ponuntur solum nouem prædicamenta: & vnum substantia: & sic solum sunt decem.

¶ Ad cuius sufficientiam notandum, quòd in substantia tria sunt notãda: materia, forma, & compositum: & in accidentibus cõsideran-

Argum. 2.

Argum. 3.

In cõtrariũ

Nota. Plat. opinio

Pythagore opinio.

1. Conclus.

Argum. 1.

Sufficientia 10. prædicamentorum.

fiderandum, quædam inesse substantiæ ab intrinseco, & alia ab extrinseco. Hinc colligitur sufficientia prædicamentorum, vt S. Thom. 5. Metaphy. lectione. 7. & in opusculis. Si accidens ab intrinseco inest substantiæ: vel absolutè conuenit, vel non: si sic, & ratione materiæ, est quantitas: si ratione formæ, qualitas. Si per respectum ad aliud conueniat, sumitur prædicamentum ad aliud quid. Et sic sunt quatuor prædicamēta potissima, Substantia, Quantitas, Qualitas, Ad aliquid.

¶ Si tamen accidens sit ab extrinseco, ponuntur alia. 6. Nā si ab extrinseco, & nō est mensura, est prædicamētum habitus, vt vestitum esse: si est mensura, vel quantitatis, & est ubi: aut est durationis mensura, & est quando: & si sit dispositio partium, est prædicamentum situs: si partim ab intrinseco, & partim ab extrinseco, est prædicamentum actionis, & passionis, & sic sufficienter sunt enumerata. * Vnū tamen considerandum, quod ista decem prædicamēta sic sunt disposita, vt sumantur à modis specialibus entis: & ideo inter ipsa non est confusio: & vnum non prædicatur de alio formaliter: & sicut ex ista consideratione modorum specialium entis, distinctio prædicamētorum: sic ex modis essendi entis, in cōmuni, sumitur numerus transcendentium: vt quia ens statim indiuisum intelligitur sit vnum transcendens: & quia tale est diuisum à quolibet alio, sit aliquid: & quia quid dicitur habet, res est: & quia res, cōformitas ad intellectum erit: & sic verum: & quia tale suam habebit perfectionē, & rationem appetibilis: & erit bonum: & talis erit ordo quo ad suas formales rationes, inter ipsa transcendentia, De quibus supra diximus: quauis Plato bonū & vnum, inter transcendentia ponat prius quàm ens: quia illa duo dicuntur de non ente: nēpe de materia quā dicebat bonam, quia formam desiderat: & est vna quia inse diuisa, & per quātitatem diuiditur. Sed tamen prima assignatio tenenda: & Plato hic relinquendus: quia si materia est bona, est in ordine ad esse.

¶ Ad argumenta respōdetur. Ad primū, dato ita sit, quod omnia mūdi entia cōprehenduntur in hoc quod est ens p se, & ens per accidens: sed quia quod est, esse ens in alio, vel per accidens, multipliciter cōtingit, vt patet ex enumeratione: ob id nō sufficeret ponere duo prædicamēta, sed fuit requisitū ponere nouē, ad declarandū nouem modos, quibus contingit esse in alio, vel non per se.

¶ Ad secundū dicendum, quod dato nouem intelligatur de accidente, sed tñ quia aliter accidens inest substantiæ, scilicet ab intrinseco: vel extrinseco, ponit aliud, & aliud prædicamētū.

¶ Circa tertium argumentum est notandum, quod est diuersa opinio circa secundas intentiones, vtrum debeant poni in prædicamento, & sic est diuersa solutio. Nam Buridanus in fine prædicamentorum, & alij cum eo dicunt, entia rationis poni in prædicamento relationis, quia respectū dicunt. Sed hoc nō videtur: quia cum in prædicamentis solum entia realia ponantur: in prædicamento relationis solum reales relationes ponuntur.

¶ Alij dicunt, quod entia rationis nō sunt in speciali prædicamento, sed communiter in omnibus: quia cum entia rationis sint de genere, & specie, & in omni prædicamēto sit genus reperiri, & species: sequitur quod in omni prædicamento sunt: tamen hoc non est ad mentem Aristoteli. quia nomina nō ponuntur in prædicamento secundum materiale significatum, sed ratione formalis. Et dato substantia, quātitas, qualitas, &c. sint genus, aut species: sed intentio generis est aliud quod substantia, vel quantitas, vel qualitas. Et ideo dicendum, entia rationis esse extra decem prædicamenta: nam antequam Aristoteles poneret decem, distinctio ens, in ens reale, & rationis: & relinquēs ens rationis, de ente reali posuit illa decem. Ob id (vt dicit Paulus Venetus) aut entia rationis pertinent ad antepædicamenta, vt prædicabilia sic dicantur, aut oportet fingere vnde cum prædicamentum, in quo sit ordinatio entium rationis. Et quod non ponatur in aliquo decem S. Tho. de potentia. q. 7. artic. 9. probat. & in opusculis. Vnde manet solutum. 3. argumentum.

¶ Ex istis patet manifeste, Laurentiū Valensem deceptū in sua dialectica: qui vnum solum posuit transcendentem, scilicet res: & solum tria esse prædicamenta. scilicet substantia, qualitas, & actio: atque Thomas Briat etiam secludendus, qui Laurentium Valensem nititur defendere: hæc enim contra Aristoteli doctrinam, sunt inuenta: & contra bene Philosophantes de quo latè disputat doctor Ciruelo in sua illa egregia quæstione de transcendentibus.

QVÆSTIO. III AN DE
cem prædicamenta distin-
guatur per modum prædi-
candi & essendi.

S. Thom.

Ad secundū

Ad tertium

Opinio. 1.
Buridani.

Reijcitur
opinio.

Opinio. 2.

Reprobatur
opinio.

Opinio. 3.

Paulus Venetus.

S. Tho.

Ad primū.

*
Quæstio. 3
Primum ar
gumentum

Tertia quæstio de prædicamētis: An distinguatur decem prædicamēta per modū prædicandi, & essendi. Et videtur quòd nō: res primæ intentionis, quæ verè sunt entia realia, non distinguuntur per res secūda intentionis, quæ solum habent esse per operationem intellectus: sed prædicamēta decem sunt res primæ intentionis: quia verè entia realia, vt supra dictum est: ergo non distinguuntur per modum prædicandi saltim. Patet, quia modus prædicandi, est ab intellectu fabricatum: & est terminus secundæ intentionis.

¶ Secundo si prædicamēta distinguuntur per modum prædicandi: cum in quolibet prædicamēto sunt duo modi prædicandi: in concreto, & in abstracto: vt albedo est color, & Sortes est coloratus: essent 20. prædicamēta, & nō solum. 10. & iam saltim in nomine conueniremus cum Pythagora, qui posuit. 20. prædicamēta.

¶ Tertio probatur q̄ modus essendi, non faciat distinctionem. 10. prædicamētorū. Quia modi illi essendi in alio: vel sunt de intrinseca ratione eorum, vel non: si sic, ergo esse in alio sic est de intrinseca ratione quætitatis, sicut rationale de ratione hominis: sed hoc est falsum: aliàs in sacratissimo sacramento Eucharistiæ non esset vera quantitas, quia non est in alio, & si non sunt de intrinseca ratione: ergo non essentialiter contrahunt ad prædicamēta, neque essentialiter distinguunt ea.

¶ In contrarium est Arist. in litera.

1. Nota. ¶ Pro debita intelligentia est aduertendū: quòd prædicamētum tripliciter sumi potest. Vno modo pro intentione, quæ dici potest prædicamētalitas, quæ est ordo vel relatio inter genera & species secūdum diuersum modum prædicandi secūdum sub & supra, & sic est secūda intentio, & est de mera consideratione logici. Secundo sumitur prædicamētum pro rebus prædicamētalibus vt res sunt. s. substantia quantitas qualitas. &c.

Prædicamē
tum triplici
ter sumitur.

¶ Tertio sumitur pro ipsis rebus, pro vt stant sub intentione prædicamētalitatis, quo modo complectitur ens reale, & rationis.

2. Nota. ¶ Secundo notandum: modi prædicandi sunt in duplici differētia. Quidam sunt excogitati per operationem intellectus solū: ut chimæra est animal: quidam fundati in

re diuersimodè correspondente ex sui natura, vt esse principium, & esse finem: prædicatur de puncto, eo quòd super naturam eius vterq; modus fundatur, quia terminat & incipit.

¶ Tertio notandum, quòd modi essendi in re sunt in duplici differētia. Nam quidam sunt actu distincti, vt esse album & dulce in p̄mo: quia à distinctis qualitibus sumuntur. Alij modi sūt nō actu distincti: sed solum secundum diuersos conceptus, vt scientia secundum quòd est qualitas, & vt ordinem dicit ad scibile: & actio vt ordinē ad agentem, vel ad paciētem vna & eadem est res, & modi essendi multiplicantur secundum diuersos conceptus.

3. Nota.

Modus esse
diuersus.

¶ Quarto principia distinctiua quædā sunt proxima, & alia vltimata: nā elementa qualitibus distinguuntur proximè, sed vltimatè suis formis substantialibus, in quibus proxima principia fundantur. His suppositis ad quæstionem.

4. Nota.

¶ Circa quæstionem variæ sunt opi. Nam de mente doctoris sub. Anto. Andr. in. 5. Metaph. q. 7. tenet, quòd. 10. prædicamēta non distinguuntur per diuersos modos prædicandi, sed per diuersos modos essendi: non distinctos realiter, sed ex natura rei i. per distinctionem formalem: quam Scotistæ mediam ponunt inter realem distinctionem & rationis, de quibus aliàs.

Variæ opi.
Anto. And.

¶ Alia est opi. Heruei in. 1. quolib. q. 9. qui videtur affirmare, quòd prædicamēta nō distinguuntur realiter, sed per operationem intellectus: nam per diuersos modos intelligendi eandem rem posunt diuersa prædicamēta constitui, sicut infra erit manifestum ad quæstionem.

Opinio Her
uei.

¶ Prima conclusio. Prædicamēta sumpta præcisè pro re prædicamētali, quæ est solum operatio intellectus, & ens rationis, nō distinguuntur aliquo nisi se ipsis: quia sunt primo diuersa in nullo vniuerso conueniunt: quia cum sit ordo prædicamētalis, & est distinctio, tunc quæro: vel se ipsis illa quæ in ordine sunt posita distinguuntur, vel alio addito: nō alio addito: quia nō habent sic aliud, nisi intentionem secundā: imò & talis ordo est illa secunda intentio, quæ nullum reale habet esse nisi per intellectum: ergo se ipsis distinguuntur.

1. Conclus.

¶ Secunda conclusio. Prædicamēta sumpta pro rebus prædicamētalibus vt stant sub secundis intentionibus, immediate distinguuntur per diuersos modos prædicandi: fundatos super rem ipsam. Prima pars proba-

2. Conclus.

proba-

probatur. Nam diuersus est modus prædicandi substantiæ quàm sit quantitatis vel qualitatis: & quidem non intelligas diuersos modos prædicandi vt in prædicabilibus inquit vel in quale: quia ibi alia est ratio, quàm in prædicamentis: nam tam in quid est: albedo est color: sicut, homo est animal: sed iuxta alium modum cõsideratum in ipsis rebus realibus. &c. Iuxta regulas positas in ante prædicamentis dixi fundatos supra rem: quia si non esset consideratio de fundamentis, maneret solum fictio per secundas intentiones.

3. Concluf.

¶ Tertia conclusio. Decem prædicamenta distinguuntur vltimatè per diuersos modos essendi, actu distinctos, vel diuerso modo correspondendi: distinctis conceptibus. Nam modi prædicandi distincti, fundantur super distinctos modos intelligendi: & distincti modi intelligendi fundantur super distinctos modos essendi: nam conceptus, in re fundatur: si vanus non est: ergo de primo ad vltimum distinctio prædicamentorum, penes diuersos modos essendi vltimatè sumenda est. Dixi actu distinctos: quando sunt res distinctæ: vt in substantia, quantitate, & qualitate, & ad aliquid. Vel ex diuerso modo concipiendi rem: vt esse in loco, vel esse in tempore, esse vestitū, vel nudum. &c. Hæc est doctrina S. Tho. in questionibus de veritate. q. 1. art. 1.

S. Thom.

Ad primum

¶ Ad primū dicendum vt patet ex notabilibus, quod secundæ intentiones non distinguunt prædicamenta, in quantum solum sunt entia rationis: sed ipsæ intèntiones, quatenus fundamentum habent in re reali, sunt quæ faciunt distinctionem penes diuersos modos prædicandi, vt dictum est in secunda conclusione.

Ad secundū.

¶ Ad secundū stat solutio, quod distinctio in prædicamentis sumatur secundum modum diuersum prædicandi de prima substantia: nam nulla res alterius prædicamenti prædicatur de prima substantia in abstracto: nam hæc est falsa, Sortes est color, vel Sortes est albedo: quanuis rectè in concreto Sortes est coloratus vel albus: & sic non est ponenda alia series prædicamentorum per abstractum sicut per concretum: licet quando in concreto de subiecto sit prædicatio: vt homo est albus, sit verè prædicatio nomine sed non ratione: quia accidens nõ est de essentia subiecti, quod est prædicari ratione.

Ad tertium

¶ Ad tertium dicendum, quod esse in alio actu, non est de intrinseca ratione acciden-

tis: vt aperte probatur ex fide catholica, cui non potest subesse falsum: sed tamen esse in alio, vel inesse aptitudine, de intrinsecaratione accidentis probatur esse, vt supra in prædicabile. 5. disputatum est: sic ex illo modo essendi vario in alio actu: vel aptitudine: optime distinctio prædicamentorum sumi potest. Et sic prædicamenta distinguuntur non per modos prædicandi tantum, vel per modos varios intelligendi tantum, vel per modos essendi tantum: sed per hæc omnia, diuersa tamen ratione.

CAP. QVINTVM.
De substantia.

Textus. 1.

Substantia autem, quæ quidem proprie, imprimis quæ; & maximè sic dicitur, est, quæ ne

que de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est, vt quidam homo, & quidam equus. Secundæ verò substantiæ, species hæc, in quibus quas in primis substantias appellabamus insunt, dicuntur, & hæc quidem, & harum specierum genera: vt quidam homo, in specie quidè hominis est: genus vero speciei, animal est. Secundæ igitur substantiæ hæc dicitur, vt est homo, atque animal.

Textus. 2.

¶ Manifestum autem ex ijs quæ diximus est, quod eorum quæ de subiecto dicuntur, necesse & nomen, & ratione de subiecto prædicari: vt homo de subiecto quodam homine dicitur. Prædicatur etiam & nomen: hominem enim de quodam homine prædicabis, & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur: quidam

dam enim homo, & homo, & animal rationale mortale est: quare & nomē, & ratio de subiecto prædicabitur. Eorū verò quæ in subiecto sunt, in plurimis quidē neque nomē, neque ratio prædicabit de subiecto: in aliquibus autē nomen quidē nihil prohibet de subiecto prædicari interdū, ratione verò est impossibile: ut albū, cū in subiecto sit corpore, prædicatur de subiecto: dicitur enim corpus albū: ratio verò albi, de corpore nunquā prædicabitur. Alia verò omnia aut de subiectis dicuntur primis substantijs, aut in subiectis eis sunt. Hoc autem manifestum singula de promenti fuerit: ut animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine prædicabitur: nā si de nullo quorundā hominum, neque omnino de homine. Rursus. Color in corpore est: ergo & in quodam corpore. Nam si non in aliquo corporum singulorum est, nec omnino in corpore, quare alia omnia aut de subiectis primis dicuntur substantijs, aut in subiectis eis sūt. Nō existentibus igitur primis substantijs, aliquid aliorum esse, est impossibile. Omnia enim alia aut prædicantur de eis, aut in subiectis eis sunt: quare non existentibus primis substantijs, impossibile est aliorum aliquid esse.

Textus. 3. ¶ Secundarum verò substantiarum, magis substantia est species, quàm genus: propinquior enim

est primæ substantiæ. Siquis enim prima substantia quid sit edat, euidentiùs, conuenientiusq; reddiderit, si speciem, quàm genus reddat: ut hominem quēdam manifestiùs assignabit, hominem potius quàm animal assignans: illud enim proprium magis cuiusdam hominis, hoc autē cōmuniùs. Et cū quādam arborem assignauerit, manifestiùs assignabit, arborem assignādo, quàm plantam. Præterea. Primæ substantiæ ideo quod alijs omnibus subijciuntur, & omnia alia de ipsis vel prædicantur, vel in ipsis sunt ea, gratia primæ substantiæ maximè dicuntur. Ut autem primæ substantiæ ad omnia se habēt cætera, ita se species ad genus habet: subijcitur enim species generi. Genera enim de speciebus prædicant, species autem cum generibus non conuertitur. Quare & ex his species genere substantia magis est. Ipsarum verò specierum quęcunque genera nō sunt, altera magis altera substantia nulla est. Nihil enim accommodatiùs assignabis de quodam homine hominem assignādo, quàm de quodā equo equum. Similiter autem & in primis substantijs nulla altera magis altera substantia est: nihil enim magis quidam homo substantia est, quàm bos quidam.

Textus. 4. ¶ Merito igitur post primas substantias solæ aliorum omniū species, genera que secundæ substan

tia dicuntur. Sola enim hæc eorū quæ prædicatur, primā substantiā indicant: quendam enim hominem si quis edisserat quid sit, speciem quā genus accommodatiū demonstrabit: & manifestiū quid sit faciet, hominem quā animal attribuendo. Aliorum vero omnium quicquid attribuat quis, tribuet extraneū: velut album, aut currit, aut aliud quodcunq; huiusmodi depromendo. Quare meritō hæc solæ aliorū secundæ substantiæ dicuntur. Adhæc primæ substantiæ eo q̄ alijs omnibus subiiciuntur, & omnia alia de illis vel prædicatur, vel in ipsis sunt propriissimè dicuntur substantiæ. Sicut autem primæ substantiæ ad omnia se habent cætera, ita genera & species primarū substantiarū ad reliqua omnia se habent: de his em̄ reliqua omnia prædicatur. Quendam enim hominē dices Grammaticum esse: ergo & hominem, & animal Grammaticum dices esse: similiter autem & in alijs.

Textus. 5. ¶ Cōmune autem omni substantiæ est, in subiecto nō esse. Prima namq; substantia nec in subiecto est, nec de subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur. Secundarum vero substantiarum constat quidē etiam sic, in subiecto nullam esse. Homo em̄ de subiecto quidē homine quodā dicitur, in subiecto verò nullo est: nec enim in quodā homine homo est. Si-

militer autem & animal de subiecto quidem dicitur quodā homine, non etiā est animal in quodā homine. Præterea. Eorum quæ in subiecto sunt, nomē quidem de subiecto prædicari interdū nihil prohibet, rationē verò, est impossibile. Secundarū verò substantiarum de subiecto, & ratio, & nomen prædicatur, rationem enim hominis de quodā homine prædicabis, & animalis similiter: quare non erit eorum substantia, quæ sunt in subiecto. Non est autem proprium substantiæ hoc quippe, & differentia eorum est, quæ in subiecto non sunt: bipes enim, & gressibile de subiecto quidem homine quodā dicitur, in subiecto verò est nullo: nec em̄ in homine bipes est, neque gressibile. Ratio quoq; differentię de illo prædicatur, de quocunq; ipsa differentia dicit: velut si gressibile de homine prædicatur, & ratio gressibilis de homine prædicabitur: est enim homo gressibilis. Neq; nos verò substantiarum partes conturbent, quasi quæ in toto sunt, etiam in substantia sint, quæ ita in toto quasi in subiecto sint, nec fortè eas non esse substantias fateri cogamur. Non enim sic in subiecto quippiam esse quemadmodum partem esse dicitur.

¶ Inest autem substantijs, differentijs, q̄ omnes vniuocè vt prædicentur. Omnia enim quæ ab his prædicata sumuntur, aut de indiui-

Textus. 6.

duis, aut de speciebus prædicantur. A prima nanq; substantia, prædicatio nulla est: de nullo enim subiecto dicitur. Secundarū verò substantiarum species quidem de individuo prædicatur. genus autē & de specie prædicatur, & de individuo. Similiter autē & differentia, & de speciebus, & de individuis prædicantur. Iam verò & rationem primæ substantiæ specierum generum que suscipiunt, & species generis. Quæcunq; enim de prædicato dicuntur, eadē & de subiecto dicentur. Similiter autem rationem differentiarum suscipiunt species, & individua. Vniuoca autem sunt, quorum & nomen commune est, & ratio eadem. Quare omnia quæ à substantiis, differentiis que sunt, vniuocè prædicantur.

Textus. 7. ¶ Omnis autem substantia hoc aliquid significare videtur. In primis igitur substantiis indubitabile, id verumque est, hoc aliquid ipsas significare. Individuū enim vnū q; numero est, quod significatur. In secundis verò substantiis, similiter quidem propter appellationis figuram hoc aliquid significare videtur, cū quis aut hominē, aut animal dixerit, non tamen est verum: sed quale quid potius significat: non est enim vnum ipsum subiectum, vt ipsa substantia prima: sed de pluribus ipse homo, & animal dicitur, verum nō quale quid absolutè significat,

perinde ac album: nihil enim aliud album quàm quale significat. At species, & genus circa substantiam quale ipsum definiunt: qualem enim quandam substantiam sanè significant. Genere tamen amplior definitio quàm specie fieri solet, qui nanque animal dicit, is plura cōplectitur: quàm is qui hominem dicit.

¶ Cōpetit præterea substantiis & nihil ipsis contrarium esse. Præter nanq; substantiæ, vt alicui homini, aut alicui animali quidnam contrariū fuerit? nihil enim prorsus his aduersatur. At neque ipsi homini, vel animali cōtrarium quicquàm esse videtur. Non tamen hoc substantiæ proprium est: & alijs enim competit, vt quantitati. Bicubito enim, aut tricubito nihil contrarium esse videtur: neque ipsis decem, neque talium cuiquàm quicquàm aduersatur. Nisi quispiam multum paucō, aut magnum paruo dixerit esse contrarium. Attamen nihil eorum quæ definitæ sunt quantitatis cuiquàm prorsus aduersari videtur.

¶ At verò substantia nō suscipere gradus videtur, vt sit magis min⁹ve talis. Atque non dico substantia non magis substantiam esse: hoc enim iam diximus ita esse: sed quanq; substantiam id ipsum quod est, nō dici magis, ac min⁹ esse: veluti si substantia eadem homo sit, non est magis, ac min⁹, aut

Textus. 8.

Textus. 9.

aut se ipso, aut alio, homo. Non enim aliud alio magis homo est: per inde atque album aliud alio magis, ac minus est album. Corpus enim album magis album nunc quam prius, & calidum magis nunc calidum ac minus dicitur esse: substantia verò non magis dicitur, nec minus, neque homo magis nunc homo quam prius dicitur esse, neque ceterorum quicquam omnino quæ substantiæ subeunt rationem. Quare patet substantiam gradus suscipere non posse, ut magis sit unquam id quod est, atque minus.

Text. 10.

¶ Maximè verò substantiæ proprium hoc esse videtur, idem (inquam) unumque, numero permanens, contrariorum esse susceptivum: quale nihil in ijs quæ substantiæ non subeunt rationem proferre possit, quod unum numero cum sit, recipere in se simul contraria possit, ut color unus idemque, numero, albus idem, ac niger, negotium ve idem numero, bonum, malumque ut dicatur, ac in cæteris similiter, quæcunque substantia non sunt. Substantia autem una, eademque numero contrariorum est susceptiva: veluti quidam homo unus, ac idem interdum sit albus, interdum niger, & calidus, atque frigidus, & vitiosus, ac studiosus. Ad alia verò nulla id ipsum accommodari videtur, nisi fortasse quispiam instaret, orationem, opinionemque: dicens contrariorum esse sus-

sceptivas. Eadem enim oratio falsa, veraque esse videtur: non nisi vera est hæc oratio, quempiam inquam sedere, si ille surgat, eadem hæc oratio falsa erit. Idem & in opinione fieri videtur. Nam si quispiam opinatur quempiam sedere, si surgat ille, falso nimirum opinabitur, qui de illo eandem habet opinionem. Enimvero si quispiam & his illud accommodatum duxerit esse, in modo tamen habebit utriusque differentiam. Substantiæ enim ipsæ sui mutatione contrariorum sunt susceptivæ: si fit enim ex calido quippiam frigidum, mutatur sanè, alteratur enim ut patet. Et similiter si nigrum ex albo fit, & studiosum è vitioso, & in cæteris simili modo, unum quidque mutationem suscipiens, contrariorum est susceptivum. In oratione verò, atque opinione non ita fit, sed ipsæ quidè immobiles penitus manent: si res autem moueatur, ibi tamen evadunt circa eas contraria: oratio namque eadem manet: quempiam inquam sedere: re autem mota, interdum vera, interdum falsa sit. Eadem circa opinionem etiam fiunt. Quare saltè hoc quidè modo substantiæ proprium erit, ipsam sui mutatione susceptivam contrariorum esse. Quod si quispiam & hoc acceptet, opinionem ut putet, orationem ut susceptivas contrariorum esse, sciat id ipsum verum non esse. Oratio namque opinio ve, non quia susci-

piunt aliquid, ideo susceptiua cōtrariorum esse dicuntur: sed quia circa quippiam aliud accidit aliquid. Ex eo nanq; vera, vel falsa oratio, ac opinio dicitur esse, quia res ipsa est, aut non est: non quia ipsæ contrariorum sunt susceptiue. Simpliciter em̄ à nulla re prorsus, aut oratio, aut opinio mouetur: quare nō erūt susceptiua profectō cōtrariorū, si passio in ipsis nulla efficiatur. At substātia hoc susceptiua contrariorum dicitur esse, quòd cōtraria suscipiat ipsa. Morbum enim, & sanitatem, nigredinem, atque albedinem suscipit: atq; vnumquodq; talium ipsa suscipiens, susceptrix contrariorum dicitur esse. Quare substātia propriū erit, ipsam vnū, idemq; numero permanentem, mutatione sui susceptricem esse cōtrariorum. Sed de substātia quidem hactenus.

Ira textus declarationē aliqua veniunt notanda.

In secūdo textu ponit differētiam inter vniuersalia substantiæ, & vniuersalia accidentis: quòd vniuersalia

substantiæ prædicantur de suis inferioribus, nomine, & ratione: accidentia vero de substantia, quædam, neque nomine prædicantur, neque ratione: & quædā nomine, & non ratione. Aliquid prædicari de alio secūdū nomen est: quòd nomen prædicati, sit nomē subiecti. Ratione, quòd definitio prædicati sit & definitio subiecti: vt si de Petro dicitur q̄ sit homo, de eo etiam prædicatur quòd sit animal rationale: & si de eo prædicatur quòd est animal, & quòd est substantia animata sensibilis. Accidentia tamen in abstracto neutro modo prædicantur de substantia: quia Petrus neque est albedo, neque est color visus disgregati

uus. In concreto tamen accidens prædicatur secūdū nomen: quia nomen concretum albedinis est nomē corporis: nam corpus est album: tamē albi definitio non est definitio corporis.

¶ In quinto textu, quando dicit. *Eorum quæ sunt in subiecto. &c.* distinguit esse in subiecto, quod est accidentis, à dici de subiecto, quod est substantiæ. Vis rationis in hoc consistit, quòd esse in subiecto simpliciter, esse se in aliquo tanquā in sustinente, à quo & esse recipit: sicut accidens in subiecto est: sed secundē substantiæ non sic sunt in primis: quia potius constituunt essentiam primæ: vt homo constituit essentiam Petri, & non recipit homo esse à Petro: ob id secundæ substantiæ sunt in primis, tanquā de subiecto prædicationis, sed non sunt in illis tanquā in subiecto in hætionis.

¶ Etiam notandum circa illud quod dicit. *Ratio enim rationalis est, uti ratione. &c.* Si quis arguat, definitionem non habere differentiam, dicendum: rationem vocari definitionem, in his quæ habent: & in his quæ non habent, ratio, vocatur conceptus obiectiuus: vel descriptio: quæ supplet locum definitionis.

¶ Hic oportet etiam cōsiderare, ista differre, substantia, essentia, subsistentia, res naturæ: & significare idem: licet secundum aliam, & aliam considerationem: quia subsistentia, in quantum per se stat: & substantia, quia substat accidentibus: res naturæ, quia supponitur naturæ communi: essentia, ab esse, de quo San. Thom. prima part. q. 29. art. 2.

¶ Essentia quæ sumitur ab actu essendi, ali quādo est, vt quod: aliquādo vt quo. Cum species sit tota essentia in diuidui, ipsa significatur vt quod, & nomine speciei, & nomine indiuidui. Vnde dicimus & Petrum esse quādam essentiā, & hominem esse essentiā Petri. Et aliquando est vt quo: vt quando dicimus humanitas, quia est id quo homo est homo. Et sic est quo, quando essentia in abstracto: & quādo vt quod: est in concreto.

¶ * Circa huiusmodi proprietatum declarationem, cōsiderare operæ pretium videtur: quod substantiæ, conuenire non esse in subiecto tam primæ, quam secundæ: hæc est communitas, & proprietas, respectu diuersorum: est communitas quia non soli substantiæ: sed omni conuenit: in quo sensu dicimus risibile esse commune homi

ni:

In. 2. textu.

Nora.

ni: quia omni homini & dicitur proprietas, & quando Arist. ait esse proprium substantiæ, quia conuenit differentijs substantialibus: non excludit eas. Sed tamen non facit mentionem de eis, quia habent modum qualitatis, & quia non ordinatur per lineam rectam, sed lateraliter, in prædicamento substantiæ: & Arist. intendit solū signare proprietates eorum quæ locantur directè, in linea prædicamentali.

Secundo cōsidera: quod quando Arist. dicit nullam substantiam esse in subiecto, intelligit de subiecto inhesionis: in quo sensu solū accidens est in subiecto: & non obstat quod partes substantiæ sint in subiecto, quia hoc nō per se, sed in toto habent esse.

¶ Tertio aduerte, quod ut substantiæ prædicamentum distinguatur à prædicamentis alijs, quæ accidentium sunt: substantiæ diffinitio hæc signanda est: est ens non in subiecto in herēter existens, in esse participato. Inherenter dicitur, quia licet forma substantialis, sit in materia: substantia dicitur: ut suo loco dicitur. Sed tñ non inherēter: sed accidens est inherenter. In esse participato dicitur, ut excludatur à prima causa, esse in prædicamento: quia Deus est sua essentia: & nō habet esse participatū: & hæc diffinitio cōpetit substantiæ cōpletæ in specie sua: nam quæ habet rationem partium essentialium: ut forma, & materia: siue integraliū ut caput, & pedes, nō conuenit primo esse substantiam: & reductiue, sunt in prædicamento substantiæ.

¶ Quarto cōsiderandū quod substantia, ab Arist. ut ex. 5. Metaph. cōstat, quatuor modis sumitur, primus & famosus est ut dicitur de primis corporibus simplicibus. scilicet elementis: & quia ex eis alia constant, dicitur substantia, de omnibus corporibus cōpositis, homogeneis, & etherogeneis, & de animalibus, & de eorū partibus materialibus, de carne ossis neruo. &c. Hæc oīa substantia sunt: quia nō dicuntur de subiecto. i. de inferiori, quia sunt indiuiduæ: sed alia dicuntur de eis, ubi secundas declarat substantias: ut dicit com. 5. Meta. com. 15. & in hoc primo modo includitur materia, quia per eā omnes primæ substantiæ indiuiduantur: includitur in quā reductiue.

¶ Secūdo substantia capitur pro eo quod est causa intrinseca, existendi actus substantiæ: quod est forma substantialis.

¶ Tertio dicitur substantia de quo quid est. i. de quidditate, & essentia cuiuslibet rei: quod est significatū diffinitionis: & sic applicat

huic prædicamento, & accidentiū: quia accidentia etiā habent quidditatē: & in isto sensu accepit Arist. supra in ante prædicando quādo dixit uniuoca sunt quorū nomē est unū, ratio uero substantiæ eadē: nam equiuoca, & uniuoca, in accidentibus inueniuntur: sicut in substantia.

¶ Quarto modo substantia sumitur secūdū antiquos, pro terminis corporū naturalium: ut punctus, linea, superficies, unitas, numerus: fundati in hoc, quod cū viderent rem sensibilem, constare nō posse sine istis, dixerunt esse rerū substantias, quia res sensibilis, nō potest cōstare sine dimensionibus: & omne ens aut est unū, aut plura. &c. Sed decepti sunt: nā non eo quod aliquid est inseparabile, est de essentia rei: risibile est inseparabile ab homine, & nō est eius essentia sed propriū: & calor ab igne. &c. ob id hic modus loquendi de substantia, relictus est ab Arist. tanq̄ falsus, & fundamentū habes in ignorantia naturæ rei omnes modi redducantur & ad hoc quod sit substantia vltimū subiectū: quod est substantia prima: & ad secundū modū substantia dicatur species & forma rei: & per speciem intelligamus quidditatē, & per formam, formā partis quæ dat esse actui: quæ substantia dicitur ad sensū dictū.

QVÆSTIO. I.

Circa textum substantiæ.

Rimò queritur, utrū diuisio qua substantia in primā, & secundā diuiditur, sit bene posita: & definitiones tã primæ substantiæ, quæ secundæ, bene assignatæ. Et vide

tur quod non. Primò. Deus est substantia, & tamen in eo nō potest distingui prima, & secundā substantia: ergo diuisio est insufficientis.

¶ Et cōfirmatur: quia Christus in quātum homo, quando quidem est verus homo, ponitur in prædicamento substantiæ, & tamē neq; est prima, neq; secunda substantia. Primò, non est secunda, quia est indiuiduum naturæ humanæ. Neq; est prima substantia, quia prima est in secundā, sicut pars quidditatiue inferior in toto uniuersali: sed Christus non est quidditatiue inferior ad hominem: eo quod humanitas inclusa in homine non est de essentia Christi: ergo non est prima substantia.

¶ Secūdo. Si diuisio esset bona, vel diuiditur substantia ut generalissimum est: & hoc non: quia cū generalissimum sit secunda substantia, diuisum cōuerteretur cum uniuersali.

Primum argumentum

Confirmatur.

Argum. 2.

membro diuisionis. Aut accipitur substantia, vt cōmune est ad primam, & secūdā: & hoc non: quia non potest esse vna cōmunis intentio primæ, & secūdæ, cum primæ sit esse subiectū, & secūdæ esse prædicatū,

Confirma. ¶ Et cōfirmatur: quia aut inter primā, & secūdā substantiā, est distinctio ex natura rei sine operatione intellectus: aut solū est per operationem intellectus: sed ne hæc, neque illa est. Non prima: quia sic, secunda substantia, nō prædicaretur formaliter de prima: & neque esset species, neque genus respectu ipsius. Quod autem non sola operatione intellectus distent: patet ex Arist.

Arist. qui ait. primam substantiam, esse principaliter substantiam: secundam verò non esse substantiam: nisi cum addito. Itē: quia prima significat hoc aliquid, & secunda quale quid: ergo non solum per operationem intellectus distinguuntur.

In cōtrariū ¶ In contrariū est auctoritas Arist. diuidētis substantiā in primā, & secūdā: primā vocans indiuiduum: secundam species, vel genera quæ de indiuiduis prædicantur.

Nota. 1. ¶ Hic oportet ante solutionē quæstionis notare, nominales totū capitulū intelligere de terminis: vt sit diuisionis sensus. Substantiarū id est terminorū absolute significantiū substantiā, alia est prima, & alia secūda id est alius est terminus singulariter significās substantiā: vt ly Petrus: alius cōmuniter significans substantiam: vt ly homo.

¶ Sed quicquid sit de veritate opinionis, nō videt ad mentē Arist. q. de rebus loquitur, quā do dicit, substantiā primā maxime substare: certū est q. non loquitur de termino

Nota. 2. ¶ Pro quo notandū, substantiā ad sensum Arist. tripliciter sumi posse. Primo modo, pro generalissimo substantiā. Secundo modo, vt distinguitur cōtra accidens, & sic includit partē substantiæ. Tertio modo, pro eo quod est in recta linea primi prædicamenti: vt excludit differētias, & partes substantiæ: & includit omne illud, de quo generalissimum prædicatur.

Ad quæst. conclusio. ¶ Ad quæstionē hæc cōclusio. Licet substantia, capiēdo primo, & secūdo modo, nō possit diuidi in primā, & secundam, recte tamē diuidit, capiēdo tertio modo. Probatur prima pars: nā capiēdo substantiā primo modo pro generalissimo, vt bene probat argumētū, nō potest stare: quia sic, vnū mēbrū diuidēs cōuerteretur cū diuiso. Nec si secūdo modo: quia cū materia, & forma sint substantia: forma, vel materia diceretur indiuiduū vel species, vel gen^o, vel per se stare. Et

caput in homine esset substantia, & per se stās, & esset animal: quæ dapparet esse falsum. Probatur secunda pars conclusionis: nam substantia diuiditur in primam, & secundam: & non capitur substantia primo, neque secundo modo: ergo capitur tertio.

Secundò. ¶ Secūdo. Arist. loquens de recta linea prædicamentali, vult ponere illa quæ nō sunt in subiecto, dicuntur tamen: & quæ neque sunt, neque dicuntur: sed hoc est substantiā diuidere in primā, & secundam: ergo sufficienter ponitur talis diuisio.

Tertiò. ¶ Tertiò. Arist. hic loquitur de reb^o, prout prædicantur mediātib^o terminis: sed in substantia contingit prædicari, vel subijci solum: & hoc est esse secundam, vel primam substantiam: ergo sufficienter ab Arist. posita est talis diuisio.

¶ In primo argumēto tãgitur vna quæstio, quæ disputari solet, nō solū a Dialecticis in isto loco, sed etiā a Theologis. in. 1. senten.

d. 8. Vtrum Deus ponatur in prædicamento. Et ratio dubitandi est: eo quod cum res quæ ponitur in prædicamento ex genere, & differentia constet, & compositionē ponat: cum Deus sit simplicissimus, videtur quod non debeat poni. De quæstione sunt variæ opiniones, Olchot. Gregorius Ariminen. & Gabriel. 8. di. primi tenēt partē affirmatiuā. Non reputat incōueniens dicere, Deum poni in prædicamēto. Quod & probant: quia hoc nomen substantia, vniocē de Deo, & creaturis dicitur: cum ergo creatura ponatur in prædicamento, & creator etiam. Item quia spiritus etiam vniocē dicitur de Deo, & angelis: ergo cū angelica natura ponatur in prædicamento substantiæ, & etiam ponetur Deus.

Secundò. ¶ Secūdo. Pater, & filius dicuntur in Diuinis, & ponuntur in prædicamēto relationis, cum distinctio realis personarū solum sit per relationem originis vnius ab alio: sequitur quod Deus ponetur in prædicamēto, scilicet relationis.

¶ Secūda opinio est huic cōtraria, q. tenet. Deum nullo modo poni in prædicamēto. Hęc est Magistri in. 1. d. 8. & c. sequitur doctor sub. ibidē. q. 3. & doctor. S. 1. p. q. 4. ar. 5. & est Theologorū cōmunis sententia. Et dato Scot^o teneat ens vniocē dici de Deo, & creaturis, vt supradiximus, non tamen audet dicere, Deum poni in prædicamento: nā cum ipse sit infinitus, & illuminatus, non est signandū aliquod genus, quod possit eum cōtinere, & limitare. Pro decisione clara quæstionis sint conclusiones.

¶ Deus

Secundò.

Tertiò.

Vtrū Deus ponatur in prædicamēto.

Grego. Olchot. Gabriel. Ratio Gregorij, & aliorum.

Secundò.

Opinio. 2.

Magister Scotus. S. Thom.

Cōclusi. 1. ¶ Deus in nullo prædicamēto ponitur, siue uniuocè nobiscum, siue æquiuocè. Probat-
Aristo. tur auctoritate Arist. 3. Met. tex. 9. & 15. Species cōstat ex genere, quod se habet vt materia, & differentia, quæ se habet vt forma: sed omnis talis cōpositio repugnat Diuinae simplicitati: ergo in Deo non datur species, neque genus: sed ubi neque genus, neque species, neq; prædicatio erit prædicamentalis: & sic neque prædicamentum. Hæc ratio est multum notāda: nā eo quod Deus sit infinitus, non habet unde possit fieri aliqua contractio, vel limitatio: non solum realiter, sed neque per operationē intellectus potest id fieri. In quo decept⁹ est Gregorius Arimi.

Ratio. 2. ¶ Secundo. Si Deus poneretur in genere, maximè sub ly ens: sed ens nō est genus, vt dictū est: ergo non ponitur in genere. Et ratio est: quia si deberet poni in genere, non deberet nisi in genere entis: quia in genere substantiæ nullo modo, cum non substat accidentibus: quia in Deo nullū accidens subiectatur, nec potest subiectari. Itē, quia substantia dicit aliquid limitatū, scilicet quod distinguitur ab accidente, & tamen ens nō dicit hoc: ob id si deberet poni in genere, sub ente esset, & non sub substantia.

Conclus. 2. ¶ Secunda conclusio. Licet solum duo prædicamenta dicantur de Deo, propriè. scilicet substantia, & relatio, nullum tamen attributū Dei, quod in nobis est accidens, ponitur in aliquo prædicamēto. Hæc cōclusio est D. Augustini in. 5. de Trinitate, qui dicit, substantiam, & relationem dici in Diuinis: &

D. August. ca. primo dicit secundam partem. Deum esse bonum sine qualitate, & magnum sine quantitate: præsentem sine situ, & sine habitu omnia continentem: sine loco, ubiq; totum: sine tempore: sempiternum: sine ulla sui mutatione, mutabilia facientem: nihilque patientem. Ex quo apparet, quod quantitas, qualitas, &c. de Deo non dicuntur, nisi metaphoricè.

¶ Ex istis manifestè soluitur argumētum, Deū nō poni in prædicamēto: licet em̄ de eo dicatur substantia, & relatio, nō tamē ponitur in prædicamēto: nā dato ita sit, q̄ nō sit necessariū, q̄ res, quæ ponuntur in prædicamento, cōponantur Physicè ex materia, & forma, debet tamen componi ex genere, & differentia: & sic erit res, cuius esse non erit de eius quidditate: sicut sunt omnes creature. Et quia Deus habet esse, quod est de eius essentia, non potest poni in prædicamento. Et tenendo hanc sen-

tentiam, soluitur argumētum Gregorij, dicendo, quod quanuis nomen substantia, & nomen spiritus, prædicentur de Deo, & nobis, non tamen est uniuocè. Neq; ly pater, de Deo, & creaturis dicitur uniuocè: quia in creaturis dicitur accidentaliter, in Diuinis non est accidens esse patrē: quia, vt ait pat. Augustinus, in Deo nihil est per modum accidentis, sed relationes diuinæ sunt subsistētes: vt docet S. Tho. pri. p. q. 29. ar. 4. Et dicēdum de directo ad argumētū in contrarium, q̄ sicut Deus non est in prædicamento, ita neque propriè prima, neque secunda substantia debet dici: vt loquitur Arist. quia neque accidentibus substat, nec est illic ratio uniuersalis generis, vel speciei, aut ratio prædicabilis de pluribus per indifferentiam.

¶ Ad confirmationem primi argumēti, quæ tangit, utrū ly homo in quantum pro Christo supponit, sit terminus connotatiuus, vel absolut⁹, relicta opinione nominaliū, qui tenent hominē esse cōnotatiuum, etiā pro nobis sumpto (de quo aliās in terminis dictū est) quia significat cōpositū ex corpore, & anima, connotando quod per se subsistat: & dicunt, quod quādo de Christo dicitur homo, sumitur connotatiuè: quia significat aliquid connotando sustineat humanitatem: & quia hoc facit Christus, dicunt connotatiuè sumi. Sed quicquid sit de hoc, tenēdum est, absolutè dici hominem tam de nobis, quā de Christo, & uniuocè: quando quidem fides absolutè concedit Christum esse hominem, & propriè concedit, sicut istam, Petrus est homo. Et sic probat Sanct. Thom. 3. senten. distinct. 7. quæst. 1. artic. 1. ad tertium. Et docet Paulus ad Philippen. Habitu inuentus vt homo. Et ad confirmationem negatur quod Christus non sit quidditatiuè inferior ad ly homo. Nec requiritur ad hoc quod sit quidditatiuè inferior, quod humanitas sit de essentia subiecti, sed satis est prædicatum dicat naturam substantialem, in qua suppositum subsistit: & sic est, quod C H R I S T V S subsistit in humanitate.

¶ Ad secundum patet solutio ex dictis ad quæstionem. Et ad confirmationem, quomodo distinguantur prima substantia, & secunda: dicitur, quod prima substantia & secunda sunt eadem res: sed differunt per operationē intellectus. Homo enim vt per intellectum abstrahitur à cōditionibus in diuiduantibus, est species: & quantum ab

Ad argum. Gregorij.

August. Ad argum. S. Thom.

Ad confir.

S. Thom. Philipp. 3.

Ad. 2.

strahitur à cōditionibus specierum: est genus. Et inquantū idem homo est cognitus notitia singulari est prima substantia: & hac ratione est subiectū respectu speciei, & generis. Hęc distinctio est sufficiens ad hoc, quòd species, & genera dicantur secundæ substantiæ: & indiuidua dicantur primæ.

Corollarium. ¶ Ex ista solutione sequitur quod prima substantia, & secunda, sunt nomina secundę intentionis: & quòd illa diuisio non est generis in species: vt ait. S. Tho. de potētia. q. 9. ar. 2. ad. 6. quia vna species non prædicatur de alia opposita, sicut album non prædicatur de nigro, & tamen secunda substantia de prima prædicatur. Est ergo diuisio eiusdem naturæ, prout substāt diuersis secundis intentionibus: & potest dici analogi, secundum Arist. qui ait, solam primam substantiā esse maximè substantiā: id est simpliciter: & secundę substantiæ sunt substantiæ secundum quid: quia nō per se substāt, sed sunt in indiuiduis.

Nota. ¶ Hic obiter notādū (quia diximus primam substantiā esse indiuiduū, & singulare) esse differentiam inter ista tria nomina: indiuiduum, singulare, & prima substantia: quia indiuiduum dicit respectum ad inferiora: vt cō sit indiuiduū Petrus, quia amplius diuidi non potest. Et sic homo non est indiuiduū: quia potest diuidi in Petrū, & Paulū. Dicitur singulare respectu ad suū vniuersale, penes hoc quòd ratio vniuersalis sit facta incommunicabilis, propter aliqua accidentia indiuiduantia. Prima substantia vocatur respectu ad omnia prædicata, tā substantiæ, q̄ accidentis: quia omnibus substāt. Et sic tam indiuiduum, quàm singulare, reperitur non solū in recta linea substantiæ, sed in partibus eius: & in omnibus prædicamentis accidentium: vt hæc manus, hæc albedo: sed prima substātia est quid completum: ob quòd etiā si anima rationalis per se possit stare, non vocatur prima substantia, vt docet S. Thom. i. part. q. 29. ar. 1. ad vltimum.

S. Thom.

QVÆSTIO. II.

Vtrum substantiæ textus sit optimè signatus.

Varietur circa secundam partem textus, vtrum sex proprietates substantiæ positæ ab Arist. sint sufficienter enumeratæ.

¶ Videtur quòd non: quia

Primum argumentum.

illa quarta proprietas, scilicet, quòd substantiæ nihil est contrarium, non sufficienter ponitur. Patet. Elementa sunt substantiæ: tamen habent contrariū: quia ignis aquæ, & terræ, aër contrariantur: secundum vtrā quæ qualitatem: quòd asserit Arist. primo de genera. commen. 24.

Aristo.

¶ Secundò. Cōtra quintā proprietatē, scilicet quod substantia non potest suscipere magis, vel minus. Anima intellectuua substantia est: non solum quia pars substantiæ: sed quia potest per se subsistere: tamen recipit magis vel minus secundum essentialē perfectionem. Sic sentire videtur S. Tho. 1. p. q. 85. ar. 7. & de elementis. Expresse Commentator. 3. de celo. tex. co. 67.

2. Argumē.

¶ Tertiò. Contra proprietatē tertiā, in qua dicit, quod propriū est primæ substantiæ significare hoc aliquid. In alijs prædicamentis sūt indiuidua, & vniuersalia: vt hæc quantitas, & quantitas: hæc albedo, & albedo: ergo in alijs reperitur hoc aliquid, & quale quid.

S. Thom. Commen. Tertiò.

¶ In contrarium est autoritas Arist. qui ponit sex proprietates substantiæ.

In cōtrariū.

¶ Ad quæstionē oportet cōsiderare, quod illæ sex proprietates quæ ascribuntur substantiæ: non equali ratione omnes ei cōueniūt: nam aliqua sic dicuntur proprietates, vt etiam alijs conueniant extra substantiam: vt est, verbi gratia, quòd nihil sit ei contrarium, quæ proprietas etiam tribuitur quātitati. Bicubito enim nil est contrarium. Et prima proprietas conuenit etiam differentijs substantiæ, scilicet in subiecto non esse. Nec secunda proprietas ei solum cōuenit: quia etiam differentijs earum. Neque etiā. 3. Sola ergo videtur esse propria proprietas substantiæ, quia omni, & soli, esse suscepiuam contrariorum.

¶ Et quidem cōtraria suscipere: vt quòd, soli substantiæ: quia vt quo, conuenit quantitati: vt si superficies suscipit albedinem, est, quia in substantia est superficies.

¶ Conclusio sit ad quæstionē. Proprietates assignatæ ab Arist. in textu, cōueniētes substantiæ, sunt optimè positæ. Patet: Illud dicitur propriū, quòd alicui conuenit ratione eius: sed omnes sex, proprietates substantiæ cōueniūt: siue sit propriū propriæ, sicut quanto modo, quòd soli, & omni: sic ei conuenit. 6. proprietates. scilicet quòd sit contrariorum susceptibilis: siue sit propriū quòd alijs conueniat, vt diximus de cæteris proprietatibus: ergo cōuenienter positæ sunt tales. 6. proprietates. Prima, quòd in subiecto non sit. Secunda, quòd vniuoce de inferiori-

Conclusio. Ratio.

rioribus prædicetur. Tertia, quòd hoc aliquid significet. Quarta, quòd nil ei sit contrarium. Quinta, quòd non potest magis, & minus suscipere. Sexta, quòd contrariorum susceptibilis sit.

Ad primū.

¶ Ad primum, quando dicis, quod elementa recipiunt contrarietatem: concedo ita esse: sed cōtrarietas non provenit eis ratione substantiæ, sed ratione qualitatum contrariarum. Oppositio enim propriè, vt ex Arist. cōstat, solum primò in qualitibus reperitur, quæ sunt accidentia: & ob id in subiecto recipiūt: & cum nec prima substantia, neque secunda recipiatur in subiecto: quia accidens non est: nō potest in eis contrarietas reperiri: & si duæ substantiæ ad inuicem contrariantur, ratione qualitātū erit: sicut de igne, & aqua, terra, & aere probat argumentum. Nec valet, etiam si recales, quòd formæ substantiales circa idē subiectum mutuo se expellūt, etiam si formæ substantiales sint substantiæ: quia ista expulsio non provenit eis nisi à qualitibus, quas sibi determinant, & requirunt.

* ¶ Pro pleniori intelligētia aduerte quod aliud est habere in se contrariū, & aliud habere sibi cōtrariū: nam primū, est recipere in se formā, cui alia cōtraria est: & hoc substantiæ cōuenit. Sed habere sibi contrariū, est quòd sit talis naturæ, quòd alia natura sibi cōtrarietur: & in hoc sensu dicit, quòd substantiæ nihil est contrariū: quia in primo sensu sexta datur proprietas substantiæ, quòd contrariorum susceptibilis sit.

¶ Secundo etiā oportet considerare, quòd cōtraria sunt duplicia: quæ dā cōmuniter, & sunt illa quæ ita se habent, quòd vnū, est vt priuatio, alterū vt habitus, & priuatio, imperfectū dicitur, respectu alterius: propriè, sunt cōtraria: duæ formæ sibi inuicem succedentes in eodem subiecto, se mutuo expellētes ab eodē: quales sunt qualitates tertiæ speciei, quādo dicitur quòd substantiæ, nihil est contrariū, intelligitur in secundo sensu, & non in primo: sed in primo sensu non incōuenit: quia omne genus in prædicamento substantiæ, diuiditur in duas differentias oppositas, & vna est perfectior altera: & ex consequenti vna est habitus, altera priuatio: vt rationale perfectior est irrationali.

Ad secūdu.

¶ In secundo argumēto tangitur bona difficultas. Vtrum vna anima rationalis alia sit perfectior essentialiter. Et licet in libris de anima locus sit proprius, & à Theologis in. 2. sen. & à S. Tho. in prima parte ex pro-

posito: tamen quantum ad præsens institutum, breuiter dico, quòd nec S. Tho. neq; Aristot. aliter sentit, quin omnes animæ rationales, quādo quidem sunt in eadem specie, & (vt ait Porphyrius: participatione speciei plures homines sunt vnus homo) sint eiudē essentialis perfectionis: Nam eo quòd vna aliā excederet in essentiali perfectione esset alterius speciei: cum species se habeāt velut numeri. Et idcirco si quando S. Tho. vel aliquis Philosophorū, concedit vnā aliam excedere in perfectione: loquuntur ratione dispositionis, seu cōplexionis corporis in quo est: quia per hoc quòd vitur organo corporali ad suas operationes, p. isto statu, vbi fuerit melior organorum dispositio, & erit perfectior operatio. Et ex hac parte potest dici perfectior, sicut Aristot. 2. de anima text. 64. ait, molles carne esse mente aptiores. Caietanus tamen in loco suprā citato, in argumento: ait vnā animam esse alia perfectiorem, sicut vnus homo est alio melior, vel pulchrior: sed tamē bona venia eius, videtur esse contra Aristot. Quomodo potest esse in eadē specie, essentialis perfectio maior in vno quā in alio? Nec potest esse ista maioritas (vt ita dicā) penes aliquam accidentalem perfectionem additam animæ: quia vel illa perfectio faceret vnā animam alia perfectiorem, ratione intensiōis in subiecto, vel ratione extensiōis, sicut vnum calidum est alio maius, quia intensius, vel vnum corpus maius, quia extēsius. Aut ratione partium dispositionis, sicut vnum est alio pulchrius: sed nullum istorum in anima rationali secundū se ipsam considerari potest, seclusis habitibus: nam neque intensio, neque extēsiō, neque partium dispositio: ob id nō potest intelligi opinio Caieta. quomodo vna anima sit perfectior essentialiter alia.

¶ Si tamē intelligeretur esse vnā alia perfectiorem, eò quòd vna perfectiores actus competentes ad suam speciem possit habere quā alia, quia organa requisita sint melius disposita, dandum esset Caietano, sicut rei veritas habet: in quo sensu anima CHRISTI fuit perfectior quā cūque alia anima. Nec ex hoc sequitur quòd ipsa natura magis, vel minus reciperet: imò dato Caieta. opinio esset probabilis, id sequeretur: quia illa perfectio maior ad mētem Caietani concessa à principio vel concreatā, non intenditur, vel remittitur postea. Quapropter semper manet verum, quòd non recipit magis, neque minus. Ca-

S. Tho. p. p. q. 75. & infra.

Aristo. 8. Meta. text. 10. Omnes animæ rationales sunt eiudē perfectionis.

Arist. Caiet. opinio.

Cōtra Caiet.

tabig. 3.

Capreolus. præolustamen in. 2. sent. dist. 3. 2. dicit vnā formam substantialem alia perfectiorem in eadem specie secundum essentiam: id est secundum aliquid ad hærens essentiæ, & quod est actus eius. Non tamen propter hoc sequitur quod recipiat magis, vel minus: quia eadē aīa rationalis nō habet prius imperfectius existere, & post perfectius: & illo modo anima Christi perfectior anima Iudæ est. Et quanuis hæc primò sic mihi probabiliora apparuerunt, vnā animam rationalem alia non esse perfectiorem essentialiter, post tamen exactius considerans, & contemplans in aperto coram me noui orbis indigenas, in quibus est rusticitas in cōparatione Hispanorum nostrorum, vt in plurimum: imo in nostra Hispani antiqua est inuenire, & indiuerfis prouintijs diuersitas intelligentiæ in hominibus est, probabile videtur quod asserit Caieta. vnā animam rationalem dari alia perfectiorem essentialiter: & non solum mouet me hæc cōparatio nostratum ad indigenas, sed consideratio ipsorum naturalium ad inuicem: nā notabilis videtur excessus in intellectu, & in capacitate: ex quo videtur quod differentiam nō solum causet naturale solum, aut constellatio, aut communicatio, aut educatio: sed gradus perfectionis maior in vno quā in alio. Et qui teneret hanc opinionem, habet pro se argumentum Parisiensem. Dicitur quod anima Iudæ, est ita perfecta sicut anima Christi, error. Et facile respondebit ad id Arist. species se habent sicut numeri, sicut exponit subtiliter, & profundè Ægidius Romanus, quolib. 6. quæst. 5. scilicet: species se habent sicut numeri: quia sicut in numeris qualibet vnitate addita, vel dempta variatur species: sic differentia essentiali addita vel dempta: vide ibi in quolib. 2. q. 18.

* ¶ Et debita intelligentia proprietatis non recipit magis vel minus, in hoc stat: quod vna met substantia, dum generatur, nō sit apta nata, successiue fieri perfectior, aut imperfectior: quia substantia non fit per motum, sed per generationem instantaneam. Et huius ratio potest esse: omne quod suscipit magis, vel minus, contingit: aut per remotionē à suo contrariō, sicut calor aquæ intēditur, quia minus admiscetur de frigiditate: aut quia magis firmatur in subiecto, vt calor ignis receptus in ferro: sed substantia, neutro modo potest suscipere magis, vel minus: nō primo, quia nō habet contrarium vt dictū est: neq; secundo, quia substantia non est in subiecto.

¶ Ad tertium argumentū concedendū est in alijs prædicamentis esse indiuidua, de quibus genera, & species quidditatiuè prædicantur: vt diximus in antepædicamentis, & Arist. 7. Meta. text. 2. & 15. docet. Sed quia accidentia non sunt simpliciter entia, neque simpliciter quidditates: ideo etiam si sint species, & genera in accidentibus: nō vocantur proprie secundæ substantiæ: neque indiuidua primæ substantiæ.

¶ Dicendum ergo ad argumentum, quod sicut non sunt proprie secundæ substantiæ in accidentibus: nec significatio hoc aliquid proprie reperitur: & quia nō sunt proprie in eis vniuersalia: neq; quale quid, proprie, sicut secundæ substantiæ: sed eo modo quo & indiuidua, & species, & genera, possent, & significare hoc aliquid: ob id manet verum, substantiam primā significare hoc aliquid: & nō conuenit proprie accidenti singulari: & secundā, quale quid: quod non conuenit speciei, vel generi in accidentibus.

C A P I T U L U M VI.

De quantitatis prædicamento.

Quantum autem partim est continuum, partim discretū, & partim ex habetibus positionē partibus, partim è non habentibus constat. Atque discretum quidem est, vt numerus, atque oratio: cōtinuum autem, vt linea, superficies, & corpus, & insuper præter hæc, tempus, & locus.

¶ Partium enim numeri nullus terminus cōmunis est, quo ipsæ copulatur, ceu quinque, & quinque, si sint denarij partes, nullo communi termino copulantur, sed sunt seiuncta. Similiter tria, & quinque, communi termino nullo copulantur. Neque omnino fit, vt numeri partium terminus communis vllus sumatur, sed semper partes seiunctæ sunt: quare discrete

tus

tus numerus est. Similiter & oratio discretum esse videtur: nam quantum ipsam esse ex eo patet, quia longa, breuiq; syllaba mensuratur. Eam verò orationem dico, quæ fit cum voce: etenim nullæ partes ipsius communi termino copulantur. neq; enim terminus communis ullus est, ad quem syllabæ coalescant: sed quæq; per se sunt seiunctæ.

¶ Linea verò continuū est, sumi nanq; communis terminus, quo partes lineæ copulentur, punctū potest: itidem vt superficiæ lineæ. Plani nanq; partes cōmuni quodā termino copulatur. Similiter & incorpore sumere, assignareq; lineā, superficiem ve cōmunem terminum potest, quo partes corporis copulantur.

¶ Porro autem & tēpus, & locus generis huius sunt. Tēpus enim præsens cū exacto, futuroq; copulantur. Rursus & locus continuus est corporis enim partes, quæ quidem aliquo communi termino copulantur, locum occupat: igitur & loci partes, quas quæq; pars corporis occupat, eodē sanè termino copulatur, quo copulatur & partes corporis. Quare locus etiam continuus erit, quippe cū partes ipsius vno communi termino copulentur.

Textus. 2.

¶ Præterea. Partim, vt dixim⁹, ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus constat: nam lineæ quidem partes po-

sitionē habent: quæq; enim ipsarum alicubi situm habent: atque qua in parte plani quæq; sita est, quæque cum parte copulatur, sumere, assignareque potes. Similiter & plani partes positionē quādam nimirum habent: simili namque modo quæque partiū vbi iacet, quæque cum parte copulata est, assignabitur. Partes etiā solidi, loci ve, positionem idētidem habent. At in numero nemo demonstrare partes ipsius positionē quam habeant, aut vbi sint sitæ, aut quæ quibus cum copulatur, potest. Nec item in tempore: nulla enim pars temporis permanet: quod autē nō permanet, id quonā pacto positionē habebit? Sed ordinē habere potius dices, propterea quod hæc pars sit prior temporis, hæc posterior. Et in numero simili modo: ex eo planè, quia prius vnū, quàm duo, & duo quàm tria, & tria, quàm quatuor numerantur. Atque hoc quidem pacto ordinem quendā habent, positionem autem ipsarum non vtiq; sumas. Oratio quoque similiter se se habere videtur: nulla enim ipsius pars permanet, sed iā quæ dicta est, prehendi amplius nō potest. Quare partium ipsius positio sanè non erit, cū nullaprorus permaneat. Quæ cū ita sint patet partim ex habentibus positionem partibus, partim è non habentibus positionē constare.

¶ At

Textus. 3. ¶ At qui hæc sola quæ dicta sunt, propriè quanta dicuntur: cætera verò vniuersa per accidens. Ad hoc enim aspicientes, & cætera quanta dicimus, velut album, ex eo multum dicitur, quia multa superficies est: & actio longa, motus ve, quia tempus est longum: non enim per se vnum quodque horum dicitur quantum. Etenim si quispiam quanta nam sit actio assignauerit, tempore sanè ipsam definiet, biennem dicendo, aut triennem esse, aut alio simili modo. Et album etiam quantum sit si assignauerit, superficie nimirum definiet: quanta enim est superficies, tantum dicet & album esse. Quare ea sola quæ dicta sunt, propriè, & per se quanta dicuntur: cæterorum verò nihil per se, sed per accidens dicitur quantum.

Textus. 4. ¶ Præterea. Quantitati nihil est contrariū. Indefinitis enim quæ nullam omnino contrarietatem esse patet: ceu bicubito, aut tricubito, aut superficiei, aut alicui tali: nihil est illorū omnino contrarium. Nisi quispiam paucum multum, aut paruo magnum dixerit contrarium esse. At horū nihil est quantum, sed potius est ad aliquid. Nihil enim per se magnum, vel paruum dicitur, sed ad aliud sanè refertur: ceu mons quidem paruus dicitur, milium autem magnum: propterea quòd hoc maius, illè minor hisce, quæ

generis eiusdem sunt, existat. Ad aliud igitur est ipsorum relatio: nam si paruum quicquàm, magnum ve per se diceretur, nunquam mons quidem paruus milium verò magnum utique dicitur. Rursus. In pago quidem multos homines, Athenis autem paucos dicimus esse, qui tamen longè sunt illis plures: & in domo quidè multos, in theatro verò paucos, qui quidem & ipsi multò sunt illis plures. Præterea. Bicubitum quidem, atque tricubitū, & talium vnum quodque quantum significat: magnū autem, & paruum, quātum non significat, sed magis ad aliquid. Alterius enim contemplatione magnum, paruumque intelligitur. Quare patet hæc ex his esse, quæ ad aliquid sunt. Præterea. Siue quanta hæc quispiam esse ponat, siue non ponat, nihil est ipsis contrariū: quod enim per se ipsum sumi nō potest, sed ad aliud semper refertur, ei quonam pacto contrarium quicquàm fuerit? Præterea. Si magnum, ac paruum contraria sunt, fiet vt idem contraria simul suscipiat, & eadem sibiipsis contraria vt sint. Fit enim interdum vt magnum, atque paruum sit idem. Est enim ad hoc quidem paruum, ad aliud verò magnum, quare fit vt idem eodem tempore magnum sit, atque paruum. Quòd si hæc contraria sint, idè profectò cōtraria simul

simul suscipiet: at nihil videtur simul suscipere contraria posse. Substantia namque susceptrix quidem contrarium esse videtur, non tamen valet simul, atque ægrotat quisque: neque simul album est quicquam, atque nigrū, neq; ceterorū quicquam, quod quidem cōtraria suscipiat simul. Fit etiā vt ipsa sibi ipsis contraria sint. Nam si magnum contrariū paruo est, cū idē corpus & magnum sit, & paruum eodem tempore: maximè sequens videtur, vt idem quoque ipsum sibi contrarium fateamur. Sed vt quicquam sit ipsum sibi contrarium, fieri nequit: ergo nec magnum paruo contrariū esse potest, neq; paucō, multum. Quare & si qui spīa hæc nō ad aliquid, sed quāta esse dicet, contrarium tamen nullum prorsus habebunt. Maximè autem quantitatē contrarietas versari circa locum videtur. Supernum enim infero cōtrarium ponunt, locum qui est in medio, inferum esse dicentes: propterea quod medij, ad fines ipsius mundi distantia, maxima est. Cæterorum quoque definitionem cōtrariorum ab his afferre, ac assignare videtur. Quæ namque plurimum inter se se sub eodem genere distant, ea contraria esse dicunt.

Textus. 5. ¶ Porro autem quanto magis, ac minus esse nō competit, vt bicubito: non est enim aliud alio bicu-

bitū magis: neque in numero: vt tria magis quā quinq;, tria, vel quinque, e contra ve dicātur. Neque tēpus aliud alio magis tēpus dicitur: neq; in eorum vllō omnino quæ dicta sunt, magis, minus ve dicitur. Quanto itaque non magis, ac minus esse competit.

¶ Propriū autē quantitatē est maximè, æqualitas, & inæqualitas, vt hac æquale, vel inæquale vnumquodque eorum quæ rationem quantitatē subeūt, dicatur vt corpus æquale, ac inæquale, & numerus, & tempus æqualæ, inæquale ve similiter dicitur, & de cæteris quæ iam dicta sunt, simili modo. Reliqua verò quæ non sunt quanta, non omnino æqualia, ac inæqualia videbuntur, veluti dispositio æqualis, inæqualis ve non omnino dicitur, sed similis potius, atque dissimilis: & album itidem æquale, inæquale ve, non omnino, sed simile dici, atque dissimile solet. Quare quantitati maximè propriū erit, æquale, ac inæquale vt dicatur.

Textus. 6.

OST prædicamentum substantiæ, meritò secundum locum obtinet prædicamentū quantitatē: nam licet quantitas: à materia sit, sicut qualitas à forma: tamē quia post substantiam,

que substat alijs, quātitas est, in qua omnia accidentia corporalia subiectantur, primò de quātitate erit tractatus. Item: quia inter acci-

S. Th. 3. p. 9. 77. art. 2.

accidentia, quæ substantiæ corporeæ conueniunt, primum est quantitas.

Diuisio quæ
titatis.

¶ In prima parte istius capituli. Aristot. ponit omnes species quantitatis: & in secunda parte eius proprietates assignat. Et præsupponit tres quætitatis diuisiones: scilicet in per se, & per accidens: in discretam, & continuam: in positionem habentem in continuo, & non habentem.

Quinq; spe
cies quanti
tatis.

¶ Septem numerantur species quantitatis, quinque intrinsece, scilicet. Numerus, oratio, linea, superficies, corpus: & duæ extrinsecæ, tempus, & locus: & duæ, scilicet, numerus, & oratio, discreta quætitas sunt: alia quinque pro continua reputantur.

* ¶ Et notabis quod cum hic Aristot. videtur superficiem, & locum ponere ut species, distinctas, quantitatis & discretas: loquitur secundum opinionem famosam antiquorum, qui id credebant, sed in .4. Physicorum, ubi secundum propriam sententiam: locum dicit superficiem: & non distinguuntur, ut disparata: imo prædicatur vnū de alio sicut genus de specie: nam omnis locus est superficies, non tamen e contra.

D. August. ¶ Beatus pater Augustinus sic in suis asserit cathedorijs, de quanto loquens. Ipsius autem quanti aliud est coherens, aliud separatum. Coherens est: Grammi, Epiphania, corpus, locus, tempus. In his enim singularium partium terminus non potest habere mensuram. Grammi vocat Pat. Augustinus, quod nos lineam: est enim longitudo sine latitudine mensuræ subiecta. Et Epiphania est, ubi latitudo cum longitudine, quod nos superficiem appellamus. Et si omnem habeat dimensionem, corpus vocat. Et omnes numeratas quinque species facit quantitatem continuam: separata vero sunt, numerus, & oratio: quæ nos discretam vocamus quantitatem. Et in vniuersum, cum septem sint species quantitatis: quinque sunt continua: discreta solum duæ.

¶ Adhuc in primo textu declarat, quod quantitas discreta sit, cuius partes ad vnum terminum communem non copulantur. Quod est dicere: quod vnus non sit & idem terminus vtriusque partis: nam partes terminari ad aliquem terminum communem est, vnū esse terminum vtriusque partis: quod solum in continuo contingit. Et hac ratione, linea continuum dicitur: quia partes ad vnum communem terminum terminantur: nam si diuidatur linea, iam partes ad duos terminos terminantur: & ante diuisionem solum ad vnum. Lineæ partes, ad punctum.

Superficiem, ad lineam: & corporis, ad superficiem. Nec hic refert intelligas punctum esse distinctum à substantia, nec necesse est oportet illa ponere in re: vel saltim per intellectum: aliàs verba Aristot. intelligi non possunt: & ad hoc propositum secundo Physicorum dicitur, Abstrahentium non est mædaciū, scilicet considerantium lineam à superficie, & superficiem à corpore distinguunt.

Aristot.

* ¶ Quantū ad id de puncto, in linea quod continuat & terminat, aduerte, quod duplex est punctum, vnum extrinsecum, & aliud intrinsecum: extrinsecum est, illud quod fluxu suo apud Geometram lineam causat, quod ideo extrinsecum: quia non est de essentia lineæ constitutæ quia cum sit vnum indiuisibile non potest esse indiuisis partibus lineæ, neque est extremum, quia cum sint duo extrema actu, essent duo puncta: neque est continuans partes lineæ adiuuicem, quoniam idem punctum non potest continuare diuersas partes: aliàs plures haberet Situs in continuo, quod repugnat: Punctum intrinsecum est quod continuat partes, & terminat: & non est vnum tantum, sed duo actu: & huius puncti intrinseci sunt diuersa esse, ipsius extrinseci, secundum quod fluit: quia pro ut est in prima parte acquirit vnū esse, & pro ut est in alia parte, aliud esse: & hæc diuersa esse dicuntur puncta intrinseca: quæ ideo intrinseca, quia de ratione lineæ quia in lineæ diffinitione ponit punctum, ut terminas & ut continuans: & sic in linea est tantum vnum punctum extrinsecum, ut fluens: & plura intrinseca, ut terminantia, & continuantia: & eodem modo intelligitur instans in tempore: extrinsecum, & intrinsecum, & mutatum esse, in motu: de quibus in libris physicorum ex quibus difficultia soluantur argumenta. &c.

¶ Et quia de oratione posset esse dubium, ponit quomodo sit quætitas discreta: quia loquendo de oratione, vocali, cum sit ens successiuum, & est quantitas, quia lōgum, & breue: quæ sunt passiones quantitatis. Et erit discreta: quia partes ad vnū terminum communem non copulantur, * Nam mentalis oratio cum sit conceptus in prima specie qualitatis est: & si oratio inscripto in .4. cum sit figura.

¶ Cum tres species quantitatis, linea, superficies, & corpus continentur, etiam connumeratur & tempus: nam sicut partes lineæ ad punctum, & superficiem ad lineam, & corporis ad superficiem continentur, &

copu-

copulantur, sic temporis partes ad nunc indiuisibile instans, sicut & partes motus, per indiuisibilia, mutata esse. Et quidē tempus & dicitur quantitas cōtinua, & discreta, secundum tamen aliam, & aliam considerationem. Nam cum ratio tēporis in numeratione consistat, est quātitas discreta, & tamen quia motus est in quo fundatur prius, & posterius, quæ numerantur, continuum dicitur. De quo *Ægidius* quolib. 5. q. 20. Et locus est quantitas: quia cum quāta sint in loco, & ipse locus est quātum. Et sicut partes locati copulantur ad terminū communem, & partes loci simili modo: nā cum superficies corporis cōtinentis sit locus, habeat oportet suas partes ad vnū terminum communem copulatas.

Ægidius.

In. 3. textu.

¶ Linea, superficies, corpus, & locus, habēt positionem in cōtinuo: quia partes habēt continuas, & permanentes, & signabiles, & continuantur; sed tempus, & numerus, & oratio, tales non habent. In discreta quidē constat: & in tempore est notum, quod licet temporis partes per nunc, indiuisibile, continuentur, non possunt partes signari, quia non permanent: nam pars præterita iā non est, & futura nondū presens est. Vn de Pat. *Augustinus* in suis Cathegorijs ait.

August.

Vnū enim cum dicimus, ipsum solum numerum dicentes, non aliquid corporaliter numerantes, non videmus veleius dextrā, vel sinistram. Quippe cum in verbo sit tantum in sono, & in nullo sit corpore, positionem suarum partium non potest demonstrare, nisi fortē ordinem dixerimus. Vnū sequitur duo: positio autem in his duntaxat non potest inueniri. Similiter & in tēpore, atq; sermone, maximē cū hæc mox videantur labi: cum dixeris, & tempus currit, & sermo: cum nondū dictus fuerit, non est, & cum dictus fuerit, non apparet. Hæc *Diuus Augustinus*.

August.

In. 3. textu.

¶ De per accidens quanta: vt albedo multa, vel album multum: quia superficies magna: & actio magna: quia tēpus magnum in quo fit.

*

¶ Et considera circa id, quantitati, nihil est contrarium: quod intentio philosophi est loqui, de cōtrarietate proprie dicta: ad quam tres conditiones sunt requisitæ: prima quod sit repugnantia inter duas formas, quæ sint eiusdem generis: vt inter albedinē, & nigredinem: secunda quod tales formæ sint apte acquiri per motum: & diuisibiles, sicut calor & frigiditas: quæ per gradus acquiruntur. Tertia quod inter ta-

les, sit maxima distantia: ita quod sub eodē genere non possit maior inueniri: tunc formatur ratio ad probandum quantitati, nihil contrarium: quia vel quantitas est, numero determinata, vt bicubitū, tricubitū, aut non: sicut linea, superficies, & corpus: si primo modo, deficit conditio secunda, quia dictum est, quod perfectē contraria, paulatim, & diuisibiliter acquiruntur: quod repugnant quantitati determinatē. Si secundum deficit tertia conditio quæ est maxima distantia: nam non datur linea, tam longa quin maior: & idem de superficie & corpore. &c.

¶ Circa id quod in textu ponitur, dubium videtur: quando ait, quod quantitas, nō recipit magis vel minus: nam excedens, & deficiens, inuenitur: sed tamen aduertendum, quod quantitas, dupliciter sumitur: primō vt quantitas est: secūdō vt à numero denominatur: & quidē isto secundo modo, non recipit magis, vel minus: in quo sensu intelligit *Aristo.* & ponit de bicubito & tricubito exemplum: sed primō modo accepta, recipere potest sicut & ad eā motus est: quia sic in indiuisibili non consistit: & secūdō modo etiam contrarietas reperitur quantum ad excedentia & defectum: & etiam quantum ad maximam distātiā: sicut sunt loca maximē distantia in vniuerso. s. superficies conuexa vltimi cœli & centrum mundi: propter quod cōmentator hæc loca posuit contraria.

QVÆSTIO PRIMA.

Circa textum prædicamentum Quantitatis.

Varitur, Vtrum posita in textu ab *Aristot.* sint cōgruē assignata. Et videtur quod non.

¶ Primō sit. Non rectē positæ sunt, linea, superficies, corpus, species quantitatis. Patet. Nam si essent in prædicamento quantitatis ista: sequeretur etiam quod passiones eius ibi ponerentur: sed hoc est falsum. Patet: quia triangulus, pentagonus, &c. sunt passiones lineæ, vt notū est: & tamen ponuntur in quarta specie qualitatis. Cubus etiam est passio corporis: nam est corpus constans ex omnibus suis lateribus, vt tessera: & tamen cubus ad qualita-

Primum ægumentum

tempertinet.

Argum. 2.

¶ Secundo. Alicubi reperitur numerus, ubi quantitas non est: ergo non bene Arist. quantitati tribuit numerum, dicens: numerum esse discretam quantitatem. Patet. In angelis est numerus: nam teste scriptura. Decies centena millia ministrabant ei.

Arg. 3.

¶ Tertio. Oratio non est quantitas. Patet. Non continua, neque discreta: nam si in mente sumatur, est qualitas: quia conceptus quidam: si in voce, vel accipitur ut significatiua: & est in genere signi: & sic non est quantitas. Vel accipitur in quantum est quoddam ens naturale: & est aer verberatus, & in prædicamento substantiæ. Si verò accidens sit, ex reuerberatione productum in aere: erit in prædicamento qualitatis.

Quarto.

¶ Quarto. Nulla est quantitas continua: ergo maledictum est. Patet: quia omnis est discreta. Nam omne continuum diuidi potest, & sic erit discreta: & cum verba in diuisionibus, sicut in definitionibus, potius aptitudinem quam actum importent: sequitur omne continuum debere dici discretum.

Quinto.

¶ Vltimo, Contra illam vltimam proprietatem quantitatis scilicet quod secundum eam aliqua æqualia, vel in æqualia dicantur. Non est proprium quarto modo: quia conuenit substantiæ ratione essentiæ: sunt enim animalium species in æquales: in gradu quidditatio perfectionis: & similiter duæ albedines dicuntur æquales, vel in æquales: ratione extensionis, vel intensionis. Itē: quia ad relationis prædicamentū spectat æquale, vel in æquale: ergo non ad prædicamentum quantitatis.

In contrariū

¶ In contrariū tamen est Arist. autoritas, qui ponit diuisionem quantitatis in discretam, & continuam: & ponit definitionem, & proprietates eius in textu.

Ad quæstionem.

Conclusio.

¶ Ad quæstionem sit conclusio. Sicut verè quantitas illa est, qua aliquid quantum esse dicitur, cum non sit nisi quantum continuum, eius partes ad vnum terminum communem copulantur, sic & quantum discretum, est cuius non copulantur. Nam forma est quæ dat esse rei, & denominationem: sicut albedo dat esse albi; & denominationem: ergo quantitas, quæ etiam forma accidentalis est: & dat esse quanti, & denominationem. Sicut enim non dicitur quis albus à quantitate: sic neque quantus à qualitate.

Ratio. 1. p.

¶ Quod non nisi continuum, & discretum sit, patet: quia nulla res quanta est nisi cuius partes actu diuisæ sunt: & cuius partes

non sunt actu diuisæ: non enim potest alia signari: sed si partes actu diuisæ sint, discreta dicitur: & si non diuisæ, continua: ergo optime ab Aristote. diffinitio, & diuisio posita est: ut ex argumentorum solutione clarius apparebit.

¶ In primo argumento tangitur difficultas, utrum vna, & eadē res possit de per se, & discrete poni in diuersis prædicamentis: quod aliqui doctorū concedunt. Pro quo fundamentalē ad omnē prædicamentorū doctrinā regulā oportet ponere: quæ huiusmodi sit. Nullus terminus secundum eadē significationem ponitur in diuersis prædicamentis, nec aliqua res formaliter accepta: quia sic rueret tota ars prædicamentorū Arist. qui voluit ponere istas decē simplices voces, in quibus omnia mundi entia intelligerentur: & eas distinxit, ut nullo modo conueniant ad inuicem: sed distinguantur realiter. Secundū diuersas significationes tamē non repugnat, aliquam rem poni in diuersis prædicamentis: sicut scientia, prout in ordine ad scibile, ponitur in prædicamento relationis: sed prout est qualitas, & habitus quidam: ponitur in prædicamento qualitatis, in prima specie. Pes etiam si capiatur ut hominis pars, ponitur reductiue in prædicamento substantiæ: in quantum tamen mensura est, in prædicamento quantitatis. Modium, Amphora. Dolium, si ratione figure considerentur, sunt in prædicamento qualitatis in quarta specie: si ratione mensure, in prædicamento isto.

¶ Ad argumentū ergo dicendū, quanuis lineæ sit in quantitate prædicamento: verū lineæ passionem, ut triangulus, circulus, sunt in prædicamento qualitatis, in quarta specie: quia sunt passionem quantitatis: de formalibus enim figuras dicunt, quæ ad qualitatem spectant. Nec inconuenit quod passio vnius prædicamenti ponatur in alio: sicut & diximus vnā rem, secundum diuersam considerationem in diuersis prædicamentis posse poni. Sic & cubus ibi ponitur in prædicamento qualitatis: imò istæ figuræ quantitate continuæ etiam conueniunt discretæ, ut Arist. 5. Meta. cōmen. 19. vocat numeros, facientes tales figuras compositas: nam sicut in superficie triangulus est figura plana, & in corpore cubus est corporalis figura: sic nouenarius dicitur numerus superficialis, triangularis, trilaterus, quia constat ex ter tribus, & viginti septē est cubus, nam ter tria ter sunt viginti septē. Et isti numeri absolute sunt in prædicamento quantitate, &

Ad primū.

Regula.
Nulla res
ponitur in
duobus prædicamentis
formaliter.

Ad argum.
in forma.

Arist.

Numerus linealis superficialis communibus sine corpore.

ratio.

ratione figuræ in prædicamento qualita-
tis. Sic si dicas, numerus nouenarius, poni
debet in prædicamento quantitatis: sed si
dicas triangularis, ratione figuræ poni de-
bet in qualitate.

¶ Ad secundū oportet distinguere de unita-
te, ubi sumitur transcendentaliter, vel prædi-
camentaliter, transcendentaliter, tunc quæsi-
bet res mundi, eo quod est: vna est: & cum
ente conuertitur: tanquam propria passio-
nis, à quo distinguitur secundum rationē
in opinione S. Tho. Et vt dicit Scotus, for-
maliter. Isto modo quælibet res mundi, et-
iam si sit incorporea; & inuisibilis, vna di-
citur. Et non solum in angelis, sed in Deo
est numerus. Vt sint tres personæ distin-
ctæ, in essentia vna. Alio modo unitas capi-
tur prout sequitur diuisionē quantitatis, q̄
est principium numeri: & vocatur unitas
prædicamentalis: quæ in rebus spirituali-
bus nullo modo potest reperiri: nam vbi
quæritas non est, vbi fieri possit talis actua-
lis diuisio, neque vere ratio unitatis erit.

¶ Circa tertium argumētū de oratione, dice-
dū neq; capi in mente, neq; in scripto, neq;
in voce: eo modo quo argumētū probat:
sed sumitur vt est nomē mensuræ rei difere-
tæ successiue. Et tandem dicendū orationē
esse quantitātē discretā, nō penes syllabas
quas habet, sed penes breue, vel longū ipsa-
rum syllabarum. Et est vna species subalter-
na Oratio, quæ continet sub se innumeras
specialissimas species: cunctas, scilicet spe-
cies pedum, carminum, vt est spondeus, cō-
stans ex duabus longis, vt gentes: Piry-
chius, ex duabus breuibus, vt Deus. Iābus,
ex breui, & lōga, vt Deos: Trochæus, ex lō-
ga & breui: vt tempus. Et eodē modo in tri-
syllabis, Molossus, ex tribus lōgis. Tribra-
chus, ex tribus breuibus. &c.

¶ In hac specie orationis ponuntur nomina
metrorum: vt metrum carmen, exametrū,
pentametrū, sapphicū, adonicū. &c. Et nō
solū voces, sed in instrumētis soni, secundū
metri quantitatem, qui sunt in eadē specie
quantitatis, sicut si voce exprimerentur.

¶ Ad quartum dicendū, optimam esse diui-
sionem, neque sequi omnem quantitatem
esse discretā, licet moderni concedant (sed
contra mentem Aristoteli). Non enim eo dici-
tur continua, quia diuidi possit: sed eo dici-
tur, quia habet partes copulatas ad vnum
terminū cōmunē, quod non potest dici de
discreta quæritate. Et licet verum sit, q̄ om-
nis cōtinua quæritas possit, si diuidatur, di-
screta esse, non tñ sequit, mēbra diuisionis

coincidere, Et ob id vnu, & plura realiter
opponuntur: vt docet Arist. 10. Metaph.
tex. 17.

¶ Ad quintum argumētū respōdetur,
concedendo dari in æqualitatē in speciebus
in perfectione essentiali: sed hoc non cōtra
Arist. nā quando dicit, esse propriū quarto
modo quantitatis, vt secundum eam aliqua
dicatur æqualia, vel in æqualia, loquitur de
æquali, vel in æquali extensionis, quod in
veritate, seclusa quantitate, non potest in-
ueniri: & ita est propriū eius; vt si inuenia-
tur abibi, nō sit nisi metaphoricè, per simili-
tudinē ad quantitatem: quia omnia unitati
bus mensurantur: vt si duæ substantiæ di-
cantur æqualiter perfectæ, eo est, quia eodē
gradus habent perfectionis: & si vna
aliam excedit, erit quia vna plures habet,
quàm alia: si vna albedo alteri æqualis sit,
oportet habeat eodē gradus. Et si in æ-
qualis, debet habere illa quæ maior pluresi
sive hoc in intensione, sive in extensione
consideretur: imò & quantitas virtutis po-
nitur in rebus spiritualibus: & in diuinis
æqualitas est: vbi molis quæritas nō potest
reperiri: sed vt ait pat. Aug. 8. de trinitate,

Ad. 5.

D. August.

in his quæ non mole magna sunt, id maius,
quod melius.

¶ Et sic dicendū, quod æquale, & inæquale,
formaliter, relationē significat, licet funda-
mentaliter quæritatē: sicut pater dicit rela-
tionem formaliter, & fundamentaliter sub-
stantiam. Et nō repugnat (vt supra dictum
est) quod æquale, & in æquale ratione quæ-
ritatis ponatur in isto prædicamento, & ra-
tione relationis in ad aliquid.

Ad formam
argumenti.

¶ * Est tamen hic aduertendum, quod lo-
cus considerari potest & in quantum con-
tinēs & ambens locatū: & secundo in quæ-
ritate conseruat locatum, si est locus natu-
ralis: & destruens, si est locus non natu-
ralis: primo modo considerando ponitur in
hoc prædicamento: quia secundo modo
est in prædicamento qualitatis, in secunda
specie: quia quantitas in quantum quanti-
tas, neque est actiua neque conseruatiua:
& conseruatio est per qualitatem symbo-
lam quam habet locus cum locato: & pro-
pter virtutem in fluxam à cælo in locatē.
Et ad secundam speciem pertinet: quia qua-
litas inexistens alicui naturaliter, & quæ:
non subest alicui sensui vt propriū sensibile
est in secunda specie vt dicemus.

S. Tho. p. p.
q. 30. art. 3.

ad sup. d.
ad inf. d.
ad med. d.

ad inf. d.

ad inf. d.
ad med. d.

Ad. 4.

QVÆSTIO II.

An quantitas distinguatur

à re quanta.

Et C quæstio ferè ab omnibus est mota, tã in Dialectica, q̄ in Physica, & in Metaphysica: quod est dicere. An id quod est quântum, sit per aliquid distinctum ab ipsa substantia.

1. argumen ¶ Probat̄ quod non sit quântitas accidens distinctum, argumêto communi. Non est ponêda pluralitas sine necessitate: sed omnia quæ à Philosophis verè tradita sunt, saluari possunt, sine hoc, q̄ ponatur quântitas distinctum accidens à substãtia, & qualitate: ergo non debet poni: sed res ipsa per se est quanta: sicut per se est substãtia. Probari potest assumptum. Nam officiũ quantitatis est partes extendere, & eas facere distare: sed hoc habet & per se substantia, & qualitas similiter. Quod patet: quia posito distinguere substãtia à quântitate, De^o posset substantiã sine quantitate seruari, sicut in Sacramento seruiatur quantitas sine panis substãtia. Si ergo esset substantia panis sine tali quantitate, nunquid esset partium confusio? nonne partes adinuicẽ distarêt? an essent in aliquo indiuisibili omnes?

Secundo. ¶ Secundo. Si quântitas esset quid à substãtia, & qualitate distinctũ, sequeretur q̄ species quantitatis similiter distinguerentur adinuicem, & punctum esset à linea distinctum, & linea à superficie, & superficie à corpore: sed hoc est falsum: nã si punctũ à linea esset distinctũ: & etiã posset Deus separare illa talia puncta, à linea ipsis separatis, vel partes manerêt cõiunctæ, vel diuisæ: si diuisæ, cõtinuũ esset diuisum in quãlibet suam partem: quod est contra Aristot. Si cõtinuũ nõ potest esse: quia per puncta, continuantur: sequitur ergo quod quantitas, non distinguitur à re quanta. Similiter potest argumentum formari de linea in superficie & de superficie in corpore. Et sequeretur quod aliquod accidens indiuisibile continuaret diuisibile.

Tertio. ¶ Tertio. Si quantitas cõtinua est accidens distinctum ab ipsa re quanta, sequeretur quod similiter & quântitas discreta, scilicet numerus, distingueretur à rebus numeratis, & ternarius esset vna forma, & quaternarius alia: sed hoc est falsum: nam si ternarius esset tale accidens, tribus hominibus

numeratis, esset in tribus illis simul tantum in suo adẽquato subiecto, & nõ pars in vno: sed repugnat, q̄ vna res sit in tribus distinctis, eo modo, quo tres homines distinguuntur adinuicem.

¶ In cõtrariũ est Arist. autoritas in textu: vbi loquitur de quântitate tanq̄ de accidenti realiter distincto à suo subiecto: sicut qualitas distinguitur à suo. Et cõmuniter omnes antiqui, tã Philosophi, q̄ Theologi sic intelligunt.

¶ De hac quæstione sunt duæ opinionès diuersæ nominaliũ: & realiũ: Et nominaliũ primus autor Guilielmus Ocham, in sua Dialectica, ca. 44. & 45. ponit q̄ nulla species quântitatis distinguitur à substantia, neque à qualitate, sed quilibet substantia est sua quântitas, quodlibet accidens corporale, est sua quântitas & quot sunt accidentia corporalia in ligno, tot sunt quantitates, vt color sit sua, & sapor sua, &c. Et sic consequenter exponunt omnes species quântitatis, secundè intentionaliter. Exempli gratia. Iste terminus linea, rem significat, scilicet lineã connotando quod possit diuidi solum secundum vnam dimensionem: & sic de alijs. Rationes huius opinionis præcipuæ sunt, quæ à principio sunt positæ.

¶ Alia est opinio opposita realiũ in alio extremo. Et loquendo de quântitate discreta, adhuc inter reales est differentia, vt nos dicemus in solutione argumentorũ. Reales tenent, quantitatem distingui à re quanta: sicut accidens à suo subiecto distinguitur: San. Tho. prima par. q. 77. arti. 2. & doctor sub. in. 2. distin. 12. & in. 4. senten. dist. 12. Tenent ergo q̄ quantitas continua est accidens, ex quo extensio partiũ substantiæ: nam ratione quantitatis in alio loco est caput, in quo pedes, & ratione quântitatis substantia ipsa diuiditur, & mouetur, & habet alias actiones: ob id corpus de prædicamento substantiæ est subiectũ corporis de prædicamento quantitatis. Nam ratio corporalis substantiæ in hoc consistit, quod sit capax quantitatis. Et esse substantiam indiuisibilem per naturam: vt angelus est esse incapax quantitatis.

¶ Vtraq; istarũ opinionem videtur habere suam probabilitatẽ, quia neutra demonstrari potest. Et ideo oportet quod magis probabile est, per cõclusiones proponere. Et sit prima.

¶ Sicut est impossibile quantitatem, esse substantiam quantam: sic & ipsam esse quali-

Iacõtrariũ.

q. quod T. 2. & 4. p.

De quæstio variè opin. Ocham.

Opinio. 2.

S. Thom. Scotus.

Venetus. tatem extensam. Hęc cōclusio ponitur ex pressè à Paulo Veneto, in. 2. Meta. cap. 12. & probat innumeris Arist. autoritatibus, & Commentatoris. Arist. ait. 7. Meta. com. men. 8. Dico materiam quæ secundum se, neque est quantum, neque quale quando ipsa est potentia ad omnia. Et Commenta. primo Phy. com. 64. ait. Qui dicit materiam esse corpus, peccat.

Arist. ¶ Et probatur. Si quātitas esset ipsa substātia, ipsa substantia sentiretur per se, quod est contra Arist. 2. de anima. tex. 61. Quod probatur. Nam hoc sentitur per se, demonstrata quantitate: & hoc est substantia: ergo substantia sentitur per se. Item sequetur si quantitas est substantia, quod substātia est accidens, quod est contra veritatē, & Aristote. 6. 7. & 8. Metaphysicæ. Probatur sequela. Quia omnis quantitas est accidens: sed aliqua quātitas est substātia: ergo aliqua substantia est accidens, in tertia figura in Datifi.

Ratio. 1. P. ¶ Secūda pars cōclusionis. Quia si albedo extensa esset quantitas, sequeretur sensibile propriū esse sensibile commune, contra Arist. 2. de anima commē. 54. Quia color est sensibile proprium, & quantitas sensibile cōmune, vt ibidē Arist. Secundo. Sequetur quod alteratio esset augmentatio, cōtra sententiam Arist. Patet, quia calefactio est immediatē ad calorem extensum: ergo ad maiorem quantitatem: ergo alteratio esset augmentatio: quod tamen negat Arist. 1. de gene. com. 27. & 5. Physico. com. 22. Et tandem Paulus Venetus in loco citato concludit, quod quantitas cum non sit substantia, & sit accidens: & non respectiuum: quia nullum respectiuum habet partem extra partem) sequitur quod sit accidens absolutum: quia cum quælibet quātitas sit ens: & non sit substantia, erit accidens, & nō est respectiuum, erit absolutū, vt. 5. Meta. com. 92.

Ratio. 2. P. ¶ Vltimò probatur conclusio quod quātitas sit quid à substantia distinctū. In Sacramēto altaris nō manet panis substantia, vt tenet fides catholica: & tunc vel manet quātitas, vel non: si sic sequitur vera conclusio, quātitatē distingui à substātia: si nō: sequitur ergo qualitates ibidē existentes, in nullo esse subiecto: ergo quando Hostia cōsecrata calefit, vel frigidat: calor ille, vel frigus, in nullo recipitur subiecto, quia nō in quātitate per te, quæ ibi non est, neq; in substātia: quia nō est: ergo nullibi: sed hoc repugnat in Philosophia: ergo vel oportet

innumera multiplicari miracula, vel concludere quod est verum, scilicet, ibi manere quantitatem, in qua omnia subieciuntur accidentia.

Nec numerus, qui est quātitas discreta, distinguitur ab vnitatibus ex quibus cōponitur, neque vnitates à quantitate continua. Hęc conclusio notetur: quia reales, qui ponunt realem distinctionē inter quantitatem & substantiā, dicunt quod vnitates cuiuscumque individui quātiti, est quedā res in diuisibilis addita quantitati. Et consequenter dicunt, quod numerus triū lapidum propter se significatus, neq; est tres lapides simul sumpti, neque eius vnitates, sed significat de formali vnā simplicē formam, quæ est in omnibus tribus, à qua habent vt sint ternarius. Et ratio est secundum eos, quia nihil formaliter ponitur in prædicamēto, nisi sit ens reale, & simplex: cum ergo ternarius, quaternarius, &c. sint species distinctæ quantitatis, sequitur quod sicut linea dicit rem quæ est vna, & superficies aliam rem, ternarius dicit vnā formam specificam, & quaternarius vnā aliam.

¶ Contra hanc imaginationē posita est cōclusio. Nō enim vnitates quæ ego Vnus sum, est res in diuisibilis, distincta à mea quātitate. Quod potest persuaderi: quia quælibet res mundi, eo ipso quod est ens, est vna, vnitatem transcendentali: & eo quod quanta, est vna vnitatem prædicamentali. Et quod numerus nō dicat aliquam simplicē formam distinctā à rebus numeratis in eis existentem, probatur. Quia nō capit intellectus quemodo vna forma sit in tribus, vt probatum est supra: & quātitas in ea, eo est vnitates: quia nō est actu plura, & non aliquo superaddito. Et in hoc sensu oportet intelligere, & Aristote. & S. Tho. & sic tres vnitates triū hominum, vel lapidū sunt ternarius. Neq; est opus aliā superaddere vnitatem. Et species diuersæ, ternarius, quaternarius, &c. constituuntur ab vnitatem. Nam binario addita vnitates, facit ternarium, distinctam speciē, numeri, & addita vnitates quaternario, facit aliam speciē. Sic intelligit S. Tho. 8. Metalectione. 3. Ex quo sequitur intelligentia lius diuisionis: alius est numerus numerās: id est anima, vel cōceptus eius: alius numerus numeratus, quod est in rebus. Qui est duplex, formalis, & materialis. Formalis est vnitates: vt cōsideratur abstracte ab hac, vel illa materia: & materialis est, tres lapides tres homines, &c. Vnde ternarij oēs sūt eiusdē speciē, licet materialiter differat. Et tandē

Conclus. 2.

Corollarium.

si quis antiquorū dicat, q̄ numerus est res simplex distincta à rebus numeratis, oportet vel cogitare id dixerit in bono sensu: vel si ut iacet, non est ei credendum.

Ad primū.

¶ Ad argumēta in cōtrariū respōdetur, nō esse frustra ponere quantitātē rē distinctā à substātia, & qualitate: imō est necessariū ad hoc q̄ extēdat partes substātię in loco: non enim per aliud corporea substātia ab incorporea separatur, nisi quia corporea est capax quantitatis: quæ extensionē partiuū facit: nā substātia secūdu se nullā dicit quātitātē: & nullū sibi determinat locū: neq; paruū, neq; magnū: ob id in Sacramēto altaris cōcedimus Christū ibi esse substātia liter, nec opus est tanta sit Hostię quātitas, quanta ipsius Christi: quia non fit mutatio quantitatis in quantitatem, sed substātię in substātiām: & potest Deus substātiā à quantitate separare, & eam seruire, licet non concedat aliqui, vt refert Capreolus. 2. sen. di. 17. Verū affirmat Paulus Venet⁹ in sua Metaph. ca. 13. Et tunc dicendū, illā talē substātiā esse omnino immobile: quocūque genere motus: & manerent substātię partes: sicut erant, quando erat quantitas: nam confusē: de quo infra clariū.

Capre.

Ad secūdu.

¶ Ad secundum, cōceditur in omni specie quantitatis sic esse. s. distingui adinuicē. Et quando arguis de puncto, si esset à linea distinctū, aliqd accidens esse indiuisibile. &c. dicēdū: q̄ punctū non habet subiectū adæquatū, sicut ipsum est, sed inadæquatū in ipsa linea: quia nō est p se primo pūctū in substātia, sed rōne lineæ, sicut neq; superficies: nisi rōne corporis. Solū corpus est in substātia, tanq̄ in subiecto adæquato, & aliæ species sunt, quodammodo inadæquate in substātia. Et quando inferis, ergo potest Deus separare omnia puncta à linea, &c. negatur: quia id repugnat: nā sequeretur continuum istud in omnem suam partem esse diuisum: nam si continuum, non potest esse actu diuisum: & si actu diuisum, non est continuum: licet Grego. Arimi. & Maior. non habeant pro inconuenienti cōcedere, continuum posse esse actu diuisum in omnem suam partem.

In. 2. textu.

Arimi.
Maio.

Ad tertium

¶ Ad tertiuū responsū est in secūda cōclusionē, vbi ostensum est, numerū nō esse speciē distinctā ab ipsis rebus numeratis, sed esse ipsas res sic numeratas. Nec est distinctio numeri ab ipsa quantitate numerata. Nec est op⁹ ponere numerū, sicut ponit Jacobus Faber, vt sit numerus notitia mentalis, & iuxta plura quæ numerātur sint plu-

res cōceptus: & illi sint species prædicamēti quantitatis: nec vt Picus Mirandulanus declarat: numerū in anima esse tanq̄ instrumentum, quo mensurantur res exterius ab ipsa anima: sicut vlna pannū mensurat: & mēsurā nō dicitur nisi applicetur, neq; res ipsa mensurata: nisi mēsurā fuerit ei applicata. Sic anima applicat quādo vult numerare: & aliās nec res dicuntur numeratæ, neque numerus ipse dicitur mēsurā. Et sic idē denarius, & decem hominibus, & decem equis indifferenter potest applicari. Et dicit q̄ hęc nomina abstracta, binarius, ternarius, ipsum animæ numerū significant: sed eorum cōcreta, duo, tria, quatuor. &c. pro rebus numeratis accipiuntur, connotando animæ numerum. Et addit Picus Mirandula. numeros ipsos virtutes quasdam naturales habere, & inseparabiles proprietates, quibus agant in res exteriores, perfectius quā qualitates actiū elementorum. Et qui tales numerorum proprietates agnoscunt, possunt applicatione illorum numerorū ad res naturales facere mirabiles effectus, quod dicunt ad Magiam naturalē pertinere. Hęc ex Pico. Sed ista videntur ad libitum ficta: neq; est vnde tales numeri sint in ipsa anima. Nec apparet vnde talis virtus. Quapropter sufficit ponere numerum esse quantitatem ipsam rerum numeratarum, ad sensum declaratum.

Picus Mirandulan.

Mirandula.

Cōtra Picū

QVÆSTIO TERTIA

Vtrum substantia materialis
absoluta à quantitate,
sit indiuisibilis.

Idetur quòd non: quia adhuc si materialis, diuidi potest.

Argum.

¶ In contrariū tamen est: quia diuisio conuenit substātię ratione quantitatis.

Incontra.

¶ Pro solutione notandū, indiuisibile dicitur dupliciter: vel quia partes non habet: vt pūctus, & anima rationalis, vel indiuisibile, quia non partē extra partem, sicut species sensibilis. Secundo notandum iuxta Aristot. sententiā in isto loco, corpus dupliciter capi: vno modo, vt est de prædicamento substātię, & sic dicit compositū ex materia, & forma substātiali. Alio modo, prout est de

Duplex indiuisibile.

est de prædicamento quantitatis, & dicit quod habet trinam dimensionē. Ad quæstionem respondetur.

1. Cōclusio ¶ Aliquod corpus quantū, potest fieri nō quantū, ipso manente corpore: & aliquid est corpus, quod nullo modo potest fieri non quantū, ipso manente corpore. Patet de corpore prædicamēti substantiæ: quan-

Ratio. 1. par. do quidē quantitas est accidens distinctū, potest à substantia separari, & manebit cōpositum ex materia, & forma, & corpus de prædicamento substantiæ: vt posset Deus à Petro tollere omnem quantitātē, & ipse maneret rationalis, & intellectuus, & volitiuus, & risibilis: dummodò species manerent in intellectu possibili.

Ratio. 2. par. ¶ Secunda pars patet. Nam si à corpore de prædicamēto quantitatis tollatur ipsa quātitas, iam non maneret corpus de illo prædicamento.

Conclus. 2. ¶ Materia denudata à quātitate actu esset indiuisibilis, sicut species visibilis in eodē medio habens omnes partes in eodem situ inuicem multiplicatas. Ratio est: quia per quātitatem fit partium ordo, & distinctio, & ad inuicem coadunatio.

Ratio. ¶ Materia denudata à quantitate est diuisibilis, & non actu, sed potentia: pro quanto potest adueniente quantitate habere partem extra partē, & posset actu diuidi: quia potest fieri actu quanta: quod tamen non potest punctum, neq; anima intellectina: cum indiuisibilia sint simpliciter: eò quòd materia non quanta, habet partes integra-

Ratio. les, quarum quælibet potest esse extra aliā per aduentum quātitatis: dato ablata quātitate, vna non sit extra aliam.

Solutio. ¶ Ex istis patet solutio, quomodo materialis substantia, seclusa quantitate, & potest dici indiuisibilis actu, ad modum quo species sensibilis in medio multiplicata, quæ se habet sicut accidens intentionale: quia cum nō habeat partem extra partem, non potest pati talem diuisionem actu. Et potest dici diuisibilis, in potentia tamen: quia cum ipsa materialis substantia etiā seclusa quātitate per Dei potētiam habeat partes integrales, quæ sunt de essentia eius, licet non sit pars extra partem, tamen adueniente quantitate, per quā pars sit extra partē, & extensio fiat partiū, potest talis substantia materialis diuidi. Et etiam sine quātitate, potest dici diuisibilis, potētia tamen, & non actu. Nō tamen ex hoc sequitur quòd substantia materialis, sine quantitate sit indiuisibilis, sicut est punctum: quia si sic, se-

queretur quod continuū componeretur ex indiuisibilibus, quod est cōtra Arist. 6. Physicorum, licet id cōcedat Grego. Arimin. Grego. & Maioris. Nā si. a. materia successiuē perderat quantitatem, & ex prima parte proportionabili medietatem, & ex secūda medietatem, sic in infinitū ad finē horē. In prima parte horē prima medietas erit reducta ad punctum, & secūda, in secūda & sic de alijs. Cum ergo. a. materia componatur substantialiter ex his quæ relinquantur in corruptione quantitatis, & illa sunt indiuisibilia, per dicentem oppositum: sequitur ergo ipsam substantiam ex indiuisibilibus constare, quod est falsum.

**QVÆSTIO. IIII. AN DIUI-
SIBILITAS SIT RATIO QUIDDITA-
TIVA QUANTITATIS.**

Varitur tertio circa prædicamentum quantitatis, circa verba Philo. qui ponit rationem mensuræ cōuenire quantitati: & alibi 5. Metaph. tribuit ei diuisibilitatem: quæritur in quam, an diuisibilitas sit ratio quidditatiua quantitatis, sic, vt prædicetur de ea primo modo, sicut rationale de homine. * Quæst. 4.

¶ Primo probatur quod esse diuisibile nō sit quidditas quantitatis, imò neque possit esse: nullus respectus potest esse ratio quidditatiua alicuius absoluti: sed esse diuisibilem respectū dicit, quia dicit aptitudinem ad diuisionem: ergo absoluti non erit quidditas: sed quantitas absolutum est vt constat: ergo. Maior est Philo. 4. Metaph.

¶ Secūdo. Potentia & actus & sunt sub eodem genere, & sunt eiusdem quidditatis & essentiæ, quia omne ens diuidunt: sed esse actu diuisum nō est quidditas quantitatis: quia sic nulla esset quantitas quæ nō esset actu diuisa: sicut nullus esset homo si actu non sit rationalis: sed nō est quidditas actu esse diuisam: ergo neque erit quidditas in potentia esse diuisibilem.

¶ Tertio. Quidditas rei non demonstratur cum per eam demōstretur propria passio, vt docet Arist. primo Poste. sed esse diuisibilem demonstratur de quātitate: ergo nō est eius quidditas. Patet, quia. 6. Physicorum probat Philo. de quantitate continua in infinitum diuidi posse. &c.

¶ In cōtrariū est Philo. in. 5. Meta. tex. 28.

¶ Pro solutione notandum, q̄ quatuor per ordinem conueniunt quantitati: primum esse diuisibilem, secundum esse finitum vel infinitum, tertium esse æquale vel inæquale, quartum esse mēsuram. Et ista quatuor sic se habent ordinatè, vt quartū præsupponat tertium: nā omnē mēsurā necessariū est esse æquale vel inæquale: nā si æqualis nō esset, nō mēsuraret. Et tertium, quod est esse æquale vel inæquale, supponit secundum, scilicet esse finitū vel infinitum, quia non si finitū non est, erit æquale alicui finito. Et secundum præsupponit primum: quia omne finitum vel infinitū quantitatum necessario habet partes, & sic diuisibile, & non est aliud prius signabile, per quod ratio diuisibilitatis ei conueniat.

2 ¶ Secundo notandū, q̄ res quę concipi potest, aliquando concipitur per prædicata quidditatiua: aliquando per proprias passionē quando sunt notiores: aliquando per operationes, quando ipsa notiores: & aliquando per respectū ad extrinsecum, sicut locus in ordine ad locatū. Nā si rationale, quod est hominis quidditas, non sit ita nota, & resibile notius, per propriam passionem concipiemus hominē, & sic de alijs dicendū: ob id de quātitate sunt plures conceptus, & plura ei tribuuntur, vt diximus.

¶ Cōclusio. Quidditas & ratio quātitatis diuisibilitas videtur esse, & nō esse mēsuram. & c. Probatur: quando plura alicui cōueniunt, & de eo prædicantur, illud videtur esse ratio & quidditas, q̄ ei primo conuenit, nullo alio præsupposito: sed esse diuisibilem respectu quātitatis est huiusmodi: ergo. Maior est nota, & minor ex primo notabili est manifesta. Nam esse diuisibilem sic primo conuenit quātitati, vt per nullū aliud prius ei conueniat, vt constat.

¶ Secundo, quātitatis ratio & quidditas signāda est ex illis vnum, quæ ei conueniūt: sed ex quatuor signatis non est mēsuram esse, quia aliud est prius. f. esse æquale vel inæquale. Neq; potest esse ratio æquale & inæquale, quia per aliud prius ei cōuenit: neq; esse finitū vel infinitū, quia per esse diuisibile. Et cum esse diuisibile per nullum aliud prius ei conueniat, dicendū esse quidditatem & rationē eius esse, & ibi stādum. Sicut nō potest signari quidditas in homine esse risibile, quia ei venit per aliud prius f. esse ratiocinatum, neq; potest signari quidditas esse ratiocinatum, quia ei conuenit in quantum rationalis: sed quia rationalitas non per aliud, stamus ibi, & quiddi-

tatem hominis dicimus. Et sic ista est immediata, & indemonstrabilis, homo est rationalis: & pari modo hæc, quantitas est diuisibilis in partes eiusdem rationis.

¶ Ad primum est argumentum Anto. An dræ. in. 5. Metaph. q. 10. qui tenet nullum ex quatuor quæ tribuuntur quantitati esse quidditatem: & quidem damus ei id in quo conuenimus. f. quod neque ratio mēsuræ, neq; æqualis neq; finiti, sit quidditas seu ratio: tñ negamus quod esse diuisibile non sit nā cū omnia ista conueniant quantitati, & quartum. f. esse diuisibile ei non conueniat per aliud prius, ibi videtur standum: & id pro quidditate signādum, & ratione quantitatē, & ob id ad formā argumēti licet verum sit quod nullus respectus sit realis ratio & quidditas alicuius absoluti: non tamen inuenit quod intret rationem alicuius absoluti: nā sunt quædam quę secundum suam absolutam rationem cōcipi nō possunt nisi per relatiuum conceptum: vt est ratio boni quæ respectum dicit necessario ad appetitum, sicut ratio & quidditas veri ad intellectum, sic quātitas dicit quod ad diuidi in partes, etiā si sit ipsa absoluta.

¶ Ad secundum distinguendo illud: sub eodem genere sunt actus & potētia: nam potest esse sensus. i. quod actus & potētia sint eiusdem generis. i. prædicamenti, & sic cōceditur: nam substantia in actu, & substantia in potentia ad eundem prædicamentū pertinent: & sic diuidi in partes, vel actu diuisum, vel posse ad prædicamentum quantitatē pertineat. Secundus sensus est: actus & potentia sunt eiusdem generis quo ad essentiam & quidditatem, & sic negatur: nam esse mobile, est de essentia entis naturalis, vt Aristo. probat in libris Physicorū: tamē esse in actu, vel actu moueri nō sic de quidditate & essentia entis naturalis est, quia hoc separabile est ab ente. Sic in proposito, esse diuisum actu separabile est à quātitate: ob id actu diuisum non ingreditur rationem eius: sed tamen esse in potentia diuisibile separabile est: & ratio & quidditas eius est.

¶ Ad tertium respondetur, quod non est idem quātitatem esse diuisibilem, & esse diuisibilem in infinitum: nam primum est quidditas & ratio eius, vt dictum est, & primo & per se ei conuenit, ob id in demonstrabile de quātitate est: quia nullū aliud est prius, per quod demonstraretur: sed secundum, q̄ est in infinitum esse diuisibile, id ratione continuitatis illi conuenit tanquā propria passio

Ad argumēta.

Ad secundū.

Ad tertium.

pafio, & id demonstrari potest de quantitate. Hæc dicta sunt de quantitate. Et dato Aristo. in præsentiloco quantitatis ratio nẽ à mensura videatur affirmare sumendã: & id interdum. S. Tho. affirmat, non obstat, dictis: quia in dialectica, id notius videtur ratio mensuræ quam diuisibilitatis: sed tamen vbi vera, propria, & exacta ratio quidditatis consideratur, in Metaphysica est, vbi Aristo. affirmat diuisibilitatem rationem esse: & S. Thom. ibidem idem sentit: & hac ratione distinxit Aristo. superficiem à loco, quanuis nõ distinguantur realiter: nam secundum aliam rationem dicitur locus, secundum quã nõ est superficies: quia in quantum superficies absolute dicitur quantitas: & in quantum locus, respectum addit ad locatũ. &c. Ob id alio modo loquitur de quantitate in prædicamento quantitatis de quo est sermo, quàm loquitur in Metaphysica, sine contrarietate & repugnantia tamen. Et quòd sit alius modus considerandi in hoc loco quàm in Metaphy. docet Commen. 5. Metaphys. com. 18.

C A P I T. V I I.

De his quæ ad aliquid.

A verò dicuntur ad aliquid, quæ id, quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur, veluti duplũ, id quod est cuiuspiam dicitur, duplum enim alicuius scilicet: & maius id, quod est, alio dicitur maius: aliquo nãq; maius dicitur: similiter & cætera, quæ istius modi sunt.

Sunt & hæc etiam ex hisce, quæ ad aliquid sunt, vt habitus, dispositio, scientia, atque positio: omnia enim hæc id aliquod sunt aliorum esse, aut ad aliud aliquo alio modo dicuntur, & non aliud quicquàm. Habitus enim cuiuspiã habitus, & scientia alicuius scientia,

& positio alicuius positio dicitur esse, cæteraq; simili modo. Ea igitur sunt ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur, ceumons magnus ad aliud dicitur: ad aliquid enim mons magnus dicitur. Simile quoque cuiuspiam simile dicitur: & cætera etiam talia ad aliquid eodem modo dicuntur. Sunt autem & recubatio, & statio, & sessio, positiones quædam: positiones verò ad aliquid sunt. Recubare autem, aut stare, aut sedere, positiones non sunt: sed à dictis positionibus denominatiuè dicuntur.

¶ Est autè & cõtrarietas in hisce, quæq; ad aliquid sunt: virtus namque vitio contrarium est, quorũ vtrunq; ad aliquid est, & ignorantia scientia. Non tamen vniuersis cõtrarietas inest: duplo nãq; & dimidio, & similibus, contrarium est nihil.

¶ Videtur etiã ea, quæ sunt ad aliquid, & gradus suscipere, vt magis, minus ve, talia sint, simile nãq; & magis, & minùs dicitur simile, & dissimile, & æquale & inæquale similiter: quorũ vtraq; ad aliquid sunt. Quippe cùm simile cuidam simile, & dissimile cuidã dissimile, & inæquale, cuidam inæquale dicatur. Non vniuersa tamen hanc subeunt legem: duplum enim non magis minusve dicitur duplum, neq; quicquàm talium vllum.

Textus. 2.

Textus. 3.

Textus. 1.

Textus. 4. ¶ Atqui vniuersa, quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur, quæ conuertuntur: seruus enim heri dicitur seruus: & herus serui dicitur herus: & duplū dimidij duplū, & dimidium dupli dimidiū dicitur: & in cæteris simili modo: quanquā interdum dictio casu differt. Scientia enim scibilis scientia, & scibile, scientia, scibile, & sensus, sensibilis sensus, & sensibile sensu sensibile dicitur.

¶ Verū interdū cōuersio fieri nō videbitur, si ad id, ad quod dicitur, nō accommodatè fuerit assignatū, sed qui assignat errauerit: veluti si ala auis fuerit assignata, nō conuertitur auis alæ: nō enim primò accommodatè est assignata ala auis: nā nō hoc ala ipsius dicitur, quo est auis, sed quo est ales, complurium enim & aliorū alæ sunt, quæ aues non esse cōstat. Quare si accommodatè fuerit assignata fiet conuersio sanè: veluti ala alitis ala, & ales ala est ales.

¶ Atqui interdum & nomen facere necesse est, si positū nomen ad quod accommodata fuerit assignatio, non sit: ceu si clauus nauigij assignabitur, non accommodata sit assignatio: nō enim eò clauus ipsius dicitur, quo nauigium est, sunt enim nauigia, quorum clauui non sunt. Sed forsitam accommodatior assignatio fuerit, si clauus clauati clau°, aut aliquo alio simili modo dicatur, nō enim positum nomen est. Atque conuertitur,

si accommodata fuerit assignatio: clauatum enim clauo est clauatum. Idem fuerit & in cæteris modis: veluti caput accommodatius fuit assignatum, si capitati caput, quam si animalis esse dixerimus: non enim eo caput habet, quo animal est: complura namque animalium capite vacat. Hoc autem pacto facillimè quippiam eorum nomina sumet, quibus nomina posita nō sunt, si à propositis primū vocibus, etiā his imponat nomina, quæ cum primis conuertuntur: vt in prædictis intueri licet, vbi ab ala ales, & à clauo clauatum assignabatur.

¶ Vniuersa igitur ea quæ sunt ad aliquid si accommodatè quis reddat, ad ea sanè dicuntur, quæ conuertuntur.

¶ Nam si ad quoduis vnum quodque, & nō ad id, ad quod dicitur, assignatur, non fit sanè cōuersio: neque enim quicquam eorū, quæ sine controuersia ad ea dicuntur, quæ conuertuntur, nomenquæ habent, conuertitur: si non ad id quod dicitur, sed ad accidētium aliquid assignetur. Veluti si seruus non heri, sed hominis, aut bipedis, aut cuiuspiam similiū fuerit assignatus, non fuerit sanè cōuersio, non enim accommodata est assignatio.

¶ Præterea. Si accommodatè ad id quod dicitur, fuerit assignatū, sublatis quidem cæteris omnibus, quæ sunt accidentia, relicto

autē eo solo, ad quod est assignatum accommodatè, ad illud sanè dicitur: ceu si seruus ad herū dicitur, sublatis quidem cæteris vniuersis, quæ accidunt hero, bipede inquā, scientiæ susceptiuo, ac homine: relicto aut tantūmodo hero, seruus ad ipsum semper dicitur: seruus enim heri dicitur seruus. Quòd si nō accommodatè ad id, ad quod tādē dicitur, fuerit assignatum, cæteris quidē sublatis, eo vero solo relicto, ad quod est assignatū, nō ad ipsum sanè dicitur. Assignatus enim sit seruus hominis, ala quæ; auis: atque ab homine herus auferatur, non ad hominē sanè seruus dicitur. Nam cū herus non sit, neque seruus est sanè. Similiter & ab auis auferatur, non vltiùs ala profecto ad aliquid erit: si enim ales non sit, neque erit ala cuiusquam. Quare quod quæ assignetur ad id, ad quod tandem dicitur accommodatè, oportet. Atque si sit quidem positum nomen, facilis assignatio fit: sin verò non sit, nomina fortasse ponantur necesse est. Quòd si hoc assignetur modo, ea quæ ad aliquid sunt vniuersa ad ea sanè dicentur quæ conuertuntur: vt patet.

Textus. 5. ¶ Ad verò ea quæ sunt ad aliquid simul natura esse videntur, atque in plurimis quidem vera est hæc sententia, in quibusdam autem vera nō est. Simul enim duplum est, & dimidium: & si est dimi-

dium, duplum est, & contrà: & si seruus est, herus est etiam, similiter & in cæteris. Quin & mutuò hæc interimunt se se. Nam si duplum non est, dimidium nō erit: & si dimidium non est, duplum non erit. Idē est & in cæteris modus, quæ rationis sunt similis.

¶ Non tamen in vniuersis quæ sunt ad aliquid, verū hoc esse videtur, simul inquā natura vt sint: scibile nanque; scientia prius esse videbitur. Plerumque enim rerum, quæ antea sunt, scientias nos accipimus: in paucis enim, aut nulla in re profus, scientiam fieri quispiam cum scibili simul videbit. Præterea. Si scibile tollatur, tollitur & scientia: scientia verò si tollatur, non tollitur scibile. Nam si scibile non sit, scientia nō est: nullius enim profus scientia erit. Scientia verò etiam si nō sit, scibile esse nil prohibet, quadrationis em̄ circuli & si scibilis est, scientia quidem nondum esse videtur: est autem scibilis ipsa. Præterea. Animali sublato, scientia quidem animalis non erit, cū complura interim quæ scibilia sunt animalium, existant.

¶ Sic & in sensu res se se habere videtur: sensibile enim antecedere sensum videtur: si sensibile nā que tollatur, tollitur & sensus, & ipsum si sensus auferatur, non tollitur. Sensus enim circa corpus & in corpore sunt, itaque sensibili sublato, corpus medio

tollitur, est enim & ipsum corpus sensibile: si corpus verò non sit, etiam sensus aufertur. Quare fit, ut secum sensibile sensum auferat. At sensus secum sensibile nõ tollit: nam si animal tollatur, tollitur quidem sensus, sensibile verò non tollitur. Est enim sensibile corpus: ut calidum, frigidum, dulce, amarum, & cætera omnia quæ sunt similis generis. Præterea. Sensus quidem cum sensitivo simul emergit: nam vnà cū animali, & ipse sensus efficitur. Sensibile autē est & antea quàm sensus sit ortus: est enim ignis, & aqua, cæteraque talia, è quibus animal constat, & antea quàm sit omnino animal, aut sensus: quare sensibile prius ipso sensu videtur esse.

Textus. 6.

¶ Existit autem hoc loco dubitatio quædam: vtrum nulla substantia dicatur ad aliquid, quem admodum & videtur: an hoc in aliquibus substantijs secundis cõtingat: in primis nanq; substantijs verum est. Nam neq; tota neq; partes ad aliquid sanè dicuntur: quidam enim homo non dicitur cuiusdam quidam homo, neq; quidam equus, cuiusdam quidam equus. Et itidem in partibus, quædam enim manus, nõ cuiusdam quædam manus, sed cuiusdam dicitur manus: & quoddam caput, non cuiusdam quoddam caput, sed cuiusdam dicitur caput. Eadem & in pluribus secundis

substantijs dici possunt: homo nanque non cuiusdam dicitur homo: nec equus alicuius dicitur equus, nec lignum alicuius dicitur lignum, sed alicuius possessio dicitur. Talia igitur patet non ad aliquid esse. In quibusdã autem secundarum substantiarum est dubitatio: caput enim alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus: & vnum quodq; tale eodem modo dicitur: quare hæc videbuntur ad aliquid esse.

¶ Si igitur eorum quæ sunt ad aliquid, definitio est assignata, aut omnino est difficile, aut impossibile, nullam substantiam ad aliquid esse ostendere: sin verò nõ sufficienter est assignata, sed ea sunt ad aliquid, quorum esse idē est ei quod est ad aliquid aliquo modo se se habere, fortasse ad hæc aliquid dici potest.

Textus. 7.

¶ Prior autem definitio sequitur quidem ea, quæ sunt ad aliquid, omnia: non tamen idem est, propterea quòd ipsorum ad aliquid esse, est id quod sunt aliorum esse dici. Ex his igitur patet, si quispiã aliquid eorum quæ sunt ad aliquid, definitè scit, simul id quod ad illud dicitè definitè sciet. Hoc autem patet quidem ex his ipsis. Nam si scit quispiã hoc aliquid esse, est autem eorum quæ sunt ad aliquid esse, idem ei quod est ad aliquid aliquo modo se se habere, & illud pfectò sciet, ad quod

Textus. 8.

hoc aliquo modo se habet. Si enim nescit omnino id, ad quod hoc aliquo modo se habet, neque fit ad aliquid, hoc modo se habet sciet. Pater autem ex singulis: nam si qui spiam hoc scit definitè duplum esse, & id cuius duplū est, continuo definitè sciet. Nam si nullus definitè duplū scit illud esse, neque si est duplum omnino scit: si militer & hoc si scit præstabilius esse: & quo præstabilius est definitè, ob hæc eadem ipsum scire necesse est. Nec indefinitè sciet, hoc præstabilius esse deteriore: hæc enim opinatio est, non scientia. Non enim exactè iam deteriore præstabilius esse sciet: nā si forte sic accidat, nihil est deterius ipso. Quare patet necessarium esse, ut quicquid eorum quæ sunt ad aliquid quispiā definitè sciat, & id identitè ad quod illud dicitur ut sciat.

Textus. 9. ¶ Fit autem ut caput & manus, & quæcunq; talium, quæ substantiæ sunt id quod est ipsum definitè sciatur: at nō fit necessariò, ut id, ad quod definitè sciatur. Cuius enim hoc caput, aut cuius est manus, nō fit ut definitè sciat. Quare hæc nō ad aliquid erūt. Quod si hæc non sunt ad aliquid, verè dicere licet, nullam substantiam ad aliquid esse. Difficile autem est fortasse, de talibus vehementer asserere eum, qui nō persæpe cogitationem in his posuerit: circa tamen vnūquodq; ipsorum non est inutile dubitasse.

¶ De prædicamentū relationis non censebatur distinctū apud Zenonē, & alios Philosophos, ut refert Albertus ex Alexandro. Putabāt illi esse cōmune quid omnibus prædicamentis ad aliud dici: verū Plato docuit speciale ens esse, ad aliud dici, à quo & Aristot. eius discipulus, & alij: & meritò post quātitatem orsi sunt: nam ante considerationem qualitatis in substantia, post ipsam quantitatem consequitur mensura eius: & quod sit dupla ad suam medietatem, & tripla ad tertiam, &c.

¶ In quinto textu quādo dicit: *Quadratio circuli est scibile, & nō est scientia.* &c. est sensus, quod licet sit verū, quod potest esse scientia, sicut possit, dato circulo, dari quadratum, quod habeat æquale aream. Nā dato circulo, potest minus quadratū intra circulū dari, & potest dari maius: ergo & poterit esse æquale: ergo licet hoc sit scibile, quadrare circulum, nō dū scientia talis scibilis est reperta.

¶ Circa illam proprietatem, seu cōmunitatem potius: ut relatiua suscipiant magis vel minus: quia aliqua duo dicuntur magis similia vel minus, aduerte: quod hoc euenit ratione fundamenti: nam si fundamenta nō recipiūt magis neque minus, neque relationes. Vnde quia qualitates fundantes similitudines, vel dissimilitudines, recipiunt magis, vel minus, relatiua dicuntur suscipere: quod si obijcias: quod Arist. dicit quod in æquale, sicut dissimile, suscipiat magis & minus: & in æquale, sit in quātitate quæ nō recipit magis vel minus: solutio: primo quod licet quātitas, quādo à numero denominatur, non recipiat magis vel minus: tñ quantitati non denominat potest conuenire: sicut in quarto Physicorū probatur: secundo potest dici: quod quātitas, suscipit magis vel minus, extensiuè: sicut qualitas extensiuè.

Q V Æ S T I O. I.

An ea quæ dicta sunt in relationis prædicamento sint vera.

¶ Videtur quod non. Nam in prædicamentō solūm ponitur quod habet esse reale: sed esse ad aliud, est per operationē intellectus cōparantis: sicut dominum dici-

dici in ordine ad seruū, solum est per hoc, quod intellectus intelligit, & comparat istum hominem, sicut superiorem ad aliū inferiorē: hoc autem non est nisi per intellectū.

Secundo.

¶ Preterea. Scibile dicitur in ordine ad scientiam: sicut sensibile ad sensum: & similiter scientia dicitur ordinē ad scibile: sed hoc non est per aliquid reale in scibili, neque in ipsa scientia: inquantū scibile refertur ad eam; ergo non recte ad aliquid ponitur prædicamentū. Quod scibile dicat ordinem ad scientiam, & sine superaddito, patet; quia etiā si non sit scientia, scibile est: ergo hoc quod ad scientiā referatur, non est per aliquid reale, sed solum per operationem intellectus.

Tertiō.

¶ Tertiō. Si relatio esset ens reale, vere produceretur, sicut alia accidentia producuntur: sed hoc est contra Arist. 3. Phys. cō. 10. dicitis, ad relationem non esse per se motum.

Quartō.

¶ Ad idem. Aliqua nō relativa dicitur ad cōuertentiam: ergo non est propriū quarto modo, ad aliquid, ad cōuertentiam dici. Patet antecedens. Nam si quantum est, quantitate quantum est: & si quale est, qualitate quale est: & si calor est, ealidi calor est.

Quintō.

¶ Quintō. Aut illa quarta proprietates posita est generalis omnium relatiuorum, & secundum esse, & secundum dici, vel secundum esse solum: nō primum, quia Arist. excludit scibile, & scientiam ab hac proprietate. Et si secundum: arguitur ex eodem exemplo: scibile, & scientia sunt simul natura: ergo male secludit Arist. Patet: quia si scibile est actus, & scientia: & e converso: & si scibile est in potentia, & scientia similiter: tamē Arist. videtur sentire quod non sequitur, si scibile est in potentia, quod actus scientia sit.

Incōtrariū.

¶ Sed cōtra est autoritas Arist. q. in textu ponit relatiuorum definitionē, & proprietates

Notandum

¶ Pro solutione quæstionis est notandum duplicia esse relativa: quædam quæ dicuntur secundum esse: alia quæ secundum dici: quorum S. Tho. 1. par. q. 13. ar. 7. ad primū mēminat: & de potentia. q. 7. ar. 10. ad 11. relatiua secundum esse, illa sunt: quæ sic sunt relatiua, quod non important principaliter rem alterius prædicamenti: vel (sicut alij dicunt) quæ sunt imposta ad significandum habitudines ipsas relatiuas: vt pater, & filius: dominus, & seruus, &c.

Relat. secundum dici.

¶ Relatiua secundum dici, sunt, quæ important simul cum respectu rem alterius prædicamenti: vt scientia, importat qualitatem cum sit in prima specie. Et dicit etiā respectum ad scibile: & tādē vocatur relatiuū secundum dici: cuius quidditas nō est esse

ad aliud: sed tamen explicari nō potest, nisi per ordinem ad aliud: at relatiuum secundum esse, est res, cuius quidditas, nil aliud est, quā ad aliud esse. Quæ ideo dicta, quia in veritate talia proprie ad aliud sunt. Illa tamen quæ secundum dici, non sic: quia quidditatem absolutam important, sed respectum dicunt. Et ista relatiua quæ sunt secundum dici (vt bene notat. Paulus Venetus) non equaliter ponuntur in duobus prædicamentis, vt aliqui modernorum putant, sed primo, & principaliter ponuntur in prædicamento qualitatis, vt scientia, & sensus, & caput, in prædicamento substantiæ: quia caput, capitati caput, & secundario, & minus principaliter in isto: quia minus principaliter, respectum significat. Quapropter in hoc prædicamento simpliciter tantummodo ponuntur relatiua secundum esse: quia talia solā proprie relatiua dicuntur: & esse non habent aliud, nisi aliorum esse: vel ad aliud esse: sed relatiuum secundum dici nō habet principale significatum respectum, sed absolutam rem: vt scientia. Non ergo potest poni in hoc prædicamento.

¶ Et quidem manifestum id est, quia cum talia relatiua quæ sunt secundum dici, principaliter, & simpliciter ponantur in prædicamento alio: vt scientia in prædicamento qualitatis, & non potest vnā, & eadem res in diuersis prædicamentis directe poni: quia aliās tota ars ipsa prædicamentorum ab Arist. posita corrueret.

¶ Sed tamen non inconuenit, vt aliquid ad diuersa prædicamenta reducatur: vt de motu diximus: nā cum ens sit, & ob id non extra prædicamenta, & terminū respiciat vt imperfectū, perfectū: vbi terminus, ibi & motus ad talem terminum: & cū motus referatur ad mobile, & ad mouens relatiuū erit secundum dici saltē: & sic potest relatio, fundari aliquando super motū, actū existētē: vt dicendo mouens, refertur ad rem motam: aliquando super motum in potentia: vt quādo motor refertur ad mobile: aliquādo super motū, in præterito: vt dicendo, pater refertur ad filium, &c.

¶ Conclusio. Recte ab Arist. tum relatiuorum diuisio, tum ipsorum definitio, & proprietates in textu posita est. Quod patet discurrendo per singula, & ex argumentorum solutione fiet notum. Ad argumenta respondetur.

¶ In primo argumēto tangitur potissima difficultas in materia: pro quo oportet, antequā ad formā argumenti deueniamus

Venetus.

* autem

Ad quæst. concl.

Ad primū.

Cómenta. circa materiam eius aliquid adducere. Dicit Commentator. 12. Meta. cōmen. 19. antiquos esse opinatos, relationem solum dicere actum intellectus: eò quòd sit minimè entitatis: & quidè relatio id importat. factiōnem comparatiuam. Quapropter fortè Plato vocauit ad aliquid, quod significat ipsas habitudines sine tali intellectus ordine: quod est dicere (vt antiqui loquuti sunt) relationem significare ipsam relationem vt conceptam: & ad aliquid eam vt exercitam: & sic relatio significata actum in intellectu, sed ad aliquid rei naturam.

Duplex relatio. ¶ Diuiditur ergo relatio, in realem, & rationis. Illa est realis, quæ est inter duo extrema realiter distincta. Vtrum distinguatur à re relata, seu fundamento (modò nõ dicimus, post dicturi) vt ordo exercitus: ordo rerum in vniuerso: vt notat S. Tho. 1. part. q. 13. art. 7. & de potentia. q. 7. ar. 9. Et doctor sub. in. 1. di. 31. & in. 2. di. 1. q. 5. & in primo dicit, tria requisita ad relationem realem, q. sit inter entia realia, & realiter distincta, & seclusa operatione intellectus.

Rela. rationis. ¶ Relatio rationis erit, quando est inter extrema, quæ non sunt verè entia. Secundò cõtingit inter illa, quæ non sunt realiter distincta: vt idè à se ipso. Tertiò, quando nullo modo sine operatione intellectus potest esse talis ordo, vel respectus: vt cõtingit ex eo, q. in Deo iustitia, & misericordia ad inuicem distinguuntur solum per operationem intellectus. Et hoc S. Tho. 1. sen. d. 2. q. 1. art. 3. ad. 3. & 4. & 1. p. q. 13. art. 4. dicit. Attributione diuina nõ solum differunt ratione rationis, sed etiã ratione ratiocinata. Rationem ratiocinantem vocat intellectum, vel conceptum. Et ratio ratiocinata est ipse obiectiuus conceptus, seu quidditas in re per definitionem declarata. Vult ergo dicere, quòd Dei attributa non sunt solum conficta ab intellectu: sed sunt in re formaliter: hoc excepto, quòd ex parte rei non sunt duæ res: sed distinctio eorum in Deo est fundamentaliter, & formaliter in intellectu.

Ratio ratiocinans.
Ratio ratiocinata.
Ad formam arg. primi. ¶ Ad argumenti formam: negatur relationem non habere aliud esse, nisi per intellectum. Nã quando est inter entia realia talis respectus, & inter res realiter distinctas, seclusa omni operatione intellectus cõtingit ex natura rei: vt pater in ordine ad filium: licet verum sit relationem rationis non nisi per intellectum habere esse: non potest tñ negari, quin aliæ, quæ reales sunt, habeant esse seclusa omni operatione intellectus.

* ¶ Vnum tamen cõsiderandum: quod & si

omnis substantia creata, respectum dicat causalitatis, ad primam causam: nõ eò sequitur, quòd illa quæ absoluta sunt, relatiua dicantur: quia ad esse relatiuum, requiritur, quod alterum, secundum suum esse, dicatur: vt pater est filij pater: vel quod in quidditate sua importet respectum: modo potest intelligi substantia, & quidditas hominis: sine tali respectu causalitatis: nõ enim includitur in eius definitione, non erit respectiuum homo: sed absolutum: sicut est verum, nõ omnia esse relatiua, quæ absoluta sunt: negari nõ potest quin relatiuum, sit aliquod realiter & vera sit relatio realis seclusa operatione intellectus: in quo cõmentator Auerro. 12. Meta. cõm. 19. aberrauit, dicendo relationem non esse ens reale: nam cum ens sit diuisum in decem prædicamenta, quæ verè & realiter, & inter ea relatio sequitur quod vere sit realiter, & aliqua relatio apud Aristot. 12. Meta. text. 52. de perfectione vniuersi est vt ordo, qui est in rebus: vt in exercitu intelligitur.

Ad. 2. ¶ Ad secundum argumentum dicendum, quod scibile refertur ad scientiam, & scientia ad scibile: & quando infers: & tamen non est per aliquid reale, sed solum per operationem intellectus, negatur minor: nam scientia ad scibile refertur realiter, & seclusa omni operatione intellectus: quando quidem nõ potest esse scientia, quin sit alicuius scibilis: sed tamen scibile refertur ad scientiam, per operationem intellectus: quia nihil reale est in ipso scibile, quãdo actu est de ipso scientia. Et sic contingit in relatiuis secundum dici, quòd creatura refertur realiter ad creatorem, relatio reali existenti in ipsa creatura: sed non correspondet talis realitas in alio extremo, scilicet in ipso creatore. Sufficit ergo quòd relatio sit realitas quædam etiam in relatiuis secundum dici, dato non sit in vtroque extremo. De quo aliàs latius in Resolutionibus Theologicis.

Ad. 3. ¶ Ad tertium quando dicitur. Si relatio esset ens reale, produceretur sicut alia accidentia: concedo: sed quando arguis, hoc est contra Aristot. dicentem, ad relationem nõ esse per se motum, negamus: nam Aristot. illis verbis non voluit dicere, relationem non esse reale quid, neque negauit absolute generationem: sed dicit, quòd relatio nõ proprie producitur, sed comproducit: nã ipsa ad productionem fundamenti resultat, ob id ad eam nõ est per se motus, sed ad fundamentum est ipse motus de per se: & ad relationem nõ per se, sed mediante fundamento: nam vltra motum generationis, qui ad substantiam est,

est, est augmentatio, quæ ad quantitatem: & sic sequitur æquale, vel in æquale: quæ est relatio, duplum, & subduplum. Et est alteratio, quæ est motus ad qualitatem, & cõsequitur simile, & dissimile. Et est motus ad vbi, ad quod consequitur propinquum, & remotum. Et sic apparet quomodo non est propriè, & de per se motus ad relationē est tamen ad fundamentū, quod consequitur relatio.

Ad. 4. ¶ Ad quartū, conceditur non esse propriū quarto modo, vt dicantur relatiua ad conuertentiam. Nam cum illa conueniat relatiuis secundum dici, etiam conuenit omnibus denominatiuis. Et iustus, iustitia est iustus: & sapiens, sapientia sapiens, & quantus, quantitate quantus, &c.

* ¶ Dixit ad conuertentiam: & non ad conuertibilitatem, vel conuersionem: nam conuertentia est in relatiuis: & conuertibilitas in propria passione, & suo subiecto, & diffinito, & diffinitione: & conuersio est in propositionibus.

Ad. 5. ¶ Ad quintum tangitur dubiū apud Arist. quomodo ipse ponat exemplum, quod aliqua relatiua non sint simul natura, vt scientia, & scibile: nam potest esse scibile, & non scientia: vt de quadratura circuli, quod est scibile sine scientia. Nam si vtrunq; in actu capiatur, sunt simul natura, & si vtrunq; in potentia, similiter. Sic intellexit Amonius, & alij antiqui expositores. Et. B. August. in suis Cathgorijs, cap. 11. ad propositum ait. Sunt qui huic definitioni velint mouere superfluum quæstionem, asserentes inueniri posse ad aliquid dictum, quod ante sit, & postea nascatur: quod de ipso debeat nuncupari: vt etiam videantur hæc duo, neque ortu, neque occasu esse sibi coniuncta: atque dant exempla scibilis, & scientiæ, asserentes ante scibile fuisse, & post eius scientiam cõsequutam. Verbi gratia. Ante Geometricos circulus fuit: sed hæc eorum scientia postea à sapientibus comprehensa est. Et post subdit. Hæc solent parum diligenter naturam rerū considerantes astruere: omnia enim quæ sunt, aut naturali potentia dicuntur esse, aut operatione facienti, quam Græci dynamin, & energiam vocant: quas si quis separare voluerit, neque vlla societate confundere, intelliget: ad aliquid, esse non posse sine altero, cuius esse dicitur. Scibile enim grammi, siue circulo, in ipso ortu naturæ scientia sociata est: simul namq; vt scibile esse cœpit, habuit scientiam sui: sed necdum energia id est opera-

tio, monstrata est. Non ergo tunc cœpit esse scientia eius, quando cœpit operari: sed cum ipso scibili orta est, & operatio postea est consequuta. Hæc. B. August. ex quo apparet eum sentire, scientiam, & scibile etiam simul esse. Et quando fuit scientia, fuit scibile: & e contra. Nam scibile in actu, habuit scientiam in actu: & scibile in potentia, scientiam in potentia.

¶ Verum. S. Thom. 1. par. quæst. 13. art. 7. ad. 6. dicit. Aliqua relatiua secundum dici, vt scibile, & scientia non esse simul: quia est talis natura, quod vnum simpliciter includit aliud in actu: sed tamen aliud simpliciter: solum includit aliud in potentia: vt scientia non est simpliciter scientia, nisi actu sit, id est nisi habitus sit actualiter in intellectu: scibile tamē, id est obiectum, quod est causa scientiæ, actu est, quando producit habitus: & ideo scientia dicit relationem realem ad scibile, sicut effectus ad causam: sed scibile non indiget actu scientiæ: quia nomina in bile solum dicunt potentiam. Dicitur enim simpliciter scibile, quia de illo potest esse scientia: & sic solum dicit relationē rationis ad scientiam, quam alij dicunt aptitudinalem: ob id Arist. dicit, quod scibile est simpliciter prius scientia.

* ¶ Et sic etiam potentia, & actus, cum sint relatiua secundum dici: & potest intelligi prioritas, in quantum res sunt: non in conuenit vnā præcedere aliam: sed ratione respectus, simul concipiuntur: de quo li. 9. Metaph.

¶ Hic obiter notandum, quod Doctor subtilis in. 3. d. 1. q. 1. & in. 4. d. 13. q. 1. & quolib. 11. distinguit relationē in extrinsecus aduenientem, & intrinsecus aduenientem. Relatio intrinsecus adueniens est illa, quæ necessario consequitur suum fundamentum intrinsecum: vt quantitas, quam consequitur equalitas, & qualitas quam similitudo: vel est illa, quæ necessario cõsequitur, fundamento, & termino positus.

¶ Relatio extrinsecus adueniens est, opposito modo: vt vnio materiæ, & formæ: nam si materia, & forma ligni essent in eodem loco, in quo nunc sunt, non tamen essent vnita, & post vnirentur: illa vnio non consequetur aliquam rationem fundandi absolute, puta quantitatem, aut qualitatem: & sic stat ambo extrema esse, & quod non sit vnio. Idem dicit de vnione humanitatis ad verbum. Et ponit exemplum de relatione vbi, quam ponit extrinsecus aduenientem:

S. Thom.

Diuisio Scoti.
Relatio In-
trinsecus ad-
ueniens, &
extrinsecus

Amonius.
August.

¶ Secun

Secundò dicit, quòd ad relationē extrinsecus adueniētem est per se motus: quia per motum acquiri esse in hoc loco, ex quo est respectus ad centrum terræ, vel ad orientem.

¶ Tertiò dicit, omnia alia sex prædicamenta, exceptis quatuor primis, esse relationes extrinsecus adueniētes. Hæc distinctio ante Doctore subtilē non fuit inuēta, sicut neque illa de distinctioe formali. Et posset sentētia Doctoris sub. impugnari, quia est contra Arist. qui distinxit omnem relationem, in illam quæ fundatur in qualitate, vel in quātitate, vel in actione: & quælibet earum cōsequitur fundamentū intrinsecū. Item ad hominē. Vnio materiæ, & formæ consequitur aliquid absolutum. s. actionē formæ in ipso subiecto qua vnitur: sicut enim posita in Petro albedine, fit similis alteri: sic posita actione formæ qua vnitur materiæ, consequitur unio. Sic in vnione humanitatis in verbo, consequitur esse substantiale, & in eo fundatur relatio.

¶ Nec valet quod dicit ipse de relatione extrinsecus adueniente, quòd stat fundamentum, & terminū poni, & q̄ nō sit ipsa: nam si intelligat de remotis, etiam contingit intrinsecus adueniente: quia stat me esse, & Petrum, & q̄ non sit similitudo, si ipse fiat niger. Sic etiam potest esse de materia, & forma. Tamen sicut non potest esse, q̄ fundamentum, & terminus propinquè ponantur, quin & relatio sit: sic & nō potest poni materia, forma, & actio illa, vel esse substantiale resultans ex vnione, quæ est fundamentum propinquū, quin sequatur unio. Et fortè in hoc stat sua opinio, quia nō credit aliud fundamentū propinquius, quā ipsas res vnitas, cum tamē sit aliud, scilicet esse resultans ex tali vnione.

¶ Neq; sequitur bene (vt ipse infert) ad relationem esse per se motū: quia in vnione illa non est motus ad relationē, sed ad substantiam: quia illa actio est generatio. Et sic in incarnatione verbi illa actio terminata est, non ad solam vnionem, quæ sit relatio, sed ad hoc q̄ est Christū esse hominē, quod est prædicatū substantiale. Et dato motus terminetur ad vbi, vbi, non est relatio secundum esse, sed secundum dici, nam. 5. Phisicorum Arist. comm. 10. cum dixit, quòd ad relationem non est motus, vt intelligeret de relatione secundum esse: ait, ad substantiā non est nisi mutatio. Et subiungit, est motus ad quantitatem, & ad qualitatem, & ad vbi. Ex quo videtur, quòd vbi, est re-

latio sicut quantitas, & qualitas, quæ sunt secundum dici solum.

¶ Sequitur ex dictis, stādo in opinione cōmuni, q̄ propinquitas, est relatio intrinsecus adueniēs, surgens ex ista actione mea, quòd sim in isto loco: & me esse hic est fundamentum propinquū talis relationis.

¶ Secundò sequitur, q̄ sex vltima prædicamenta, vt post dicemus, nō sunt relationes extrinsecus adueniētes: quia nulla talis datur: sed sunt intrinsecus aduenientes, & habent sua fundamenta intrinseca: sunt enim res absolutè extrinsecus adiacentes: quia non sunt relatiua secundum esse, sed secundum dici.

Corollarium

1.

Corolla .2.

1.

Contra opi. Scoti.

Impugnatur rō Scoti.

Q V Æ S T I O . I I .

Vtrum relatio distinguatur realiter à suo fundamento.

Rguitur quòd sic. Omnia prædicamenta (vt dictum est in præcedentibus) dicuntur entia realia, & nō fictitia: ergo & relatio: relatio autem non est suum fundamentum: ergo sequitur, quandoquidem est ens reale, quòd ab eo distinguitur realiter.

Primum argumentum.

¶ Secundò argumētatur D. Thom. 1. p. q. 13. ar. 7. & q. 28. ar. 1. & de potētia. q. 7. ar. 9. & Scotus in. 2. d. 1. q. 5. Sunt aliqua relationes quæ dicuntur reales perfectiones: vt est unio materiæ, & formæ: & ordo vniuersi: & in hærentia accidentis ad subiectum, & relatio causæ ad effectum: esse patrem: esse dominū. &c. & omnes istę, seclusa omni operatione intellectus, important hæc perfectionē, ergo sunt reales relationes: & sic consequenter sequitur distingui à suis fundamentis.

Secundò. S. Thom. Scotus.

Tertiò. Ex sentētia Doctoris sub. in. 3. dist. 1. q. 1. stat aliquando quodcunq; accidens absolutum, quòd prius erat in Petro, manere destructa eius relatione: ergo relatio Petri distinguitur realiter à quocunq; absoluto in eo existente. Quòd probatur: quia Petrus albus est similis alijs albis: si alia alba destruantur, Petrus definit esse similis, nullo corrupto accidente absoluto in Petro ergo similitudo Petri distinguebatur ab albedine in qua fundabat: aliās, si similitudo esset albedo, & manet albedo, deberet &

Tertiò. Scotus.

Arist.

manere similitudo, & nō manet: quia non sunt alia alba: ergo manet, & non manet.

Cōfirmatio ¶ Confirmatur. Quia stat similitudinē Petri intendi nullo accidente absoluto in Petro intenso: vt si Petrus sit albus vt sex, & Paul. vt duo, & fiat vt quatuor, tunc est maior similitudo in Petro ad ipsum Paulum, sine hoc quod albedo Petri sit intensior.

Ocham. ¶ Quarto. Ocham in. 1. d. 8. q. 1. ait. Impossibile est contradictoria verificari de eodē successiue, nisi sit vel mutato loco, aut tempore, aut aliqua re de nouo producta, aut destructa. Tunc si materia, & forma ligni sunt in eodem loco penetratiue, & nō vnita, possunt vniri à Deo, nec tempore, nec loco mutatis, neque re aliqua destructa: ergo si ante erat verum, quod non erant vnita, & modo sunt, est propter productionē nouæ rei, quæ est vnio. Et sic fit argumētū in. 3. sen. q. 1. ad probandum, q̄ vnio humanitatis ad verbum sit relatio distincta.

Incontrariū. ¶ In contrariū est authoritas Arist. 5. Physicorū. tex. 10. vbi ait, ad relationē nō esse per se motū: vt supra diximus: quia stat altero mutato, & altero nō mutato relatiue dici, hoc est stat sine rei acquisitione noua realiter referri, qualiter ante nō referebāt. ¶ Quæstio hæc est inter modernos, quæ nimiam habet difficultatem, propter opinionum diuersitatem, & ipsorū relatiuorum cōditionem, & variam naturam: & solum rationem ipsam sequentes, quia in nullius verba iurauimus.

* **Catelan. p.** ¶ * Prima opinio est Capreol. in. 1. sent. d. 30. q. 1. & Caic. in commentarijs ad prima par. q. 28. ar. 2. Isti tenent omnem relationem realē distingui realiter à suo fundamēto: & id cōtendunt probare esse de mente S. Tho. Secūda opinio in alio extremo est Heruei in. 1. sen. d. 30. q. 1. art. 1. & Grego. Arimi. in. 1. d. 28. q. 2. Isti tenent relationē realem identificari cum suo fundamēto. Tertia opinio media tribuitur Scoto in. 2. sen. d. 1. q. 5. & in quolib. q. 3. qui tenet omnem respectum extrinsecum, distingui à suo fundamēto: intrinsecū autem esse idē & relinquenda est imaginatio illorum, qui realem relationē negabant: de quibus Auic. 3. Metaph. 10. & similiter non est sustinenda opinio Aureo. qui idem dicebat: ad quæstionem ergo quæ videntur probabiliora per conclusiones, quarum prior.

Conclus. 1. ¶ Nulla relatio est à fundamēto realiter distincta, vt sint ipsa, & fundamētum, duæ res: sicut aqua, & frigiditas: homo, & albedo. Hæc probatur authoritate Arist. addu-

cta in contrarium. Nam si ad relationem non est per se motus, non est res realiter distincta à suo fundamēto.

¶ Ratione sic. Quis credet, q̄ eò q̄ quis in Roma fiat albus, in me oriatur aliquid reale, quod antè non erat? Et quia Petro nascitur filius, accrescat illi aliqua entitas, quæ non esset, si antequàm in lucem progrediretur, esset mortuus.

¶ Secūdo. Si relatio esset res distincta à suo fundamēto, posset illā Deus separare, fundamēto manente, & termino: nam si realiter distinguitur à termino, & fundamēto, nō est dubium. Potest enim esse, quando quidē vnū nō est de essentia alterius: & realiter distinguuntur: quod tamē repugnat. Et quidem hoc quod docet ista conclusio, ante Scotum non erat difficile intelligere: sed postquàm ipse in. 3. d. 1. ait, q̄ æqualitas, & similitudo à suis fundamētis realiter distinguuntur, quia possunt fundamēta esse sine eis, &c. hinc emanauit hæc opinio. Et licet S. Tho. nunquàm formaliter asseruerit relationē distingui à fundamēto suo, sequaces eius Thomistæ expressè ei hoc tribuerunt. Vnde Socinas. 5. Meta. q. 28. ait circa hanc quæstionē, quod nullibi expressè habetur, quid senserit Philosophus, vel Cōmentator, aut S. Tho. aut alij Peripatetici: & ipse tenet negatiuam partem, vt positum est in conclusione, & Soto in

istō loco, quæstione secunda: licet Capreolus in. 1. d. 30. & alij Thomistæ post eum, teneant affirmatiuā partem. Et dicit Soto. S. Tho. potius fuisse de opinione, vt dictū est in conclusione, vt expressè in opusculo. 48. in prædicamento ad aliquid fatetur ca. 2. vbi dicit. Similitudo Sortis in albedine ad Platonē nō est alia res distincta ab albedine sed solū ipsa albedo, vt se habet ad Platonis albedinē: quia aliàs si aliquid adde ret similitudo, nullo modo posset qs alicui fieri similis sine sui mutatione. Et. 5. Physicorum lectio. 3. exponens id Ad relationem non est motus, ait. Cum ego habeo quantitatem, per eam cōuenit mihi vt sim æqualis omnibus illis, qui eandem habent.

¶ * Et quod sit de mente Arist. patet. 5. Physic. tex. 10. & 7. Physicorum text. 17. probans nō esse alterationem ad primam speciem qualitatis: sic arguit, in ad aliquid, non est alteratio sicut neque motus: sed habitus est ad aliquid, ergo patet quod si relatio fundata super habitum, esset res alia ab habitu, non valeret, non enim sequitur in ad aliquid non est motus ergo in habitu

Ratio. 1.

Ratio. 2.

Socinas.

Soto. Capreol.

bitu non est motus: nisi in virtute istius medij, habitus, & sua relatio, sunt eadem res. &c. Et probatur quod sit de mente Com. in libro de substantia orbis dicit quod potentia materiae est ipsa materia &c. 1. Physicorum com. 70. ubi vult quod potentia, differat à materia: quia potentia, est de prædicamento ad aliquid: si igitur dictum primum debet concordare cum secundo, nec dicit quod relatio & fundamentum sunt idem re, licet differant ratione. Quod si quis obijciat quod cum relatio sit in prædicamento ad aliquid: quod est accidens, & ipsa relatio est idem cum fundamento, quod contingit esse substantia: sic substantia esset in prædicamento ad aliquid. Respon. necessario concedendum: nam cum motus, & terminus motus, sint idem realiter: generatio passiva, & substantia genita erunt idem: & generatio passiva est in prædicamento passionis, & sic substantia est in prædicamento accidentis, non ergo in conuenit substantiam esse in prædicamento accidentis, non tamen ratione substantiae: quia prædicamenta formaliter sunt impermixta. Sit secunda conclusio, & posterior.

Obiectio.

Ad. 1.

Solutio.

Conclus. 2.

Ratio.

¶ Dato, relatio non sit res realiter distincta à fundamento, & termino, est tamen formaliter distincta. Probatur. Quia dato, quod eadem res quæ est quantitas, sit æqualitas, & quæ est qualitas sit similitudo: tamen est negandum, quod simpliciter quantitas sit æqualitas, vel albedo sit similitudo: quia istæ propositiones faciunt sensum formalem, scilicet quod quantitas in quantum quantitas sit æqualitas: vt scilicet definitio quantitatis sit definitio æqualitatis: quod falsum est: ob id dicit conclusio, quod formaliter distinguuntur: quia alia est definitio quantitatis, in quantum quantitas, quam sit æqualitatis, in quantum æqualitas est: quæ ad aliud dicitur: & quia hoc est seclusa operatione intellectus, sequitur quod relatio sit quid realiter, & quod non distinguatur realiter à suo fundamento, & termino. Et hoc modo distinctio formalis Scoti probanda videtur, licet vniuersaliter non ab omnibus approbetur. Respondeamus nunc ad argumenta.

Ad. 1. argu.

¶ Ad primum concedimus, vt supra dictum est, decem prædicamenta dicere decem entia realia, vt Aristot. docet. Et quando inferens: ergo sunt decem realitates distinctæ: negatur consequentia: sed sequitur quod sunt. 10. ratione distinctæ entis, seclusa omni operatione intellectus, primo diuersæ:

quia habent definitiones quidditativas distinctas, ratione cuius vnum prædicamentum in sensu formali de alio non affirmatur licet de nominatiue sic vt supra dictum est, scilicet, quantum est quale, & quale est quantum. &c.

Ad. 2.

¶ Ad secundum. Fatemur ita esse, omni operatione intellectus seclusa, in vniuerso ordinem esse partium, & vniionem materiae, & formæ, & in hærentiam accidentis in suo subiecto, & tales respectus, & alij similes esse reales relationes: quia rebus conueniunt ex natura sua: sed quædò inferens: ergo distinguuntur à suis fundamentis realiter, neganda est consequentia: propter argumenta posita in conclusione: sed solum inferitur, quod distinguuntur formaliter: quod concedo, sicut dicit secunda conclusio.

Ad. 3.

¶ Ad tertium, quando probatur distingui relationem, quia stat bene quod Petrus, qui erat similis, definat esse similis sine deperditione albedinis. &c. respondetur: si sit sensus huius, quod illa relatio corrumpitur, quocumque alio absoluto remanente inuariato, negatur: nam res, quæ est similitudo, est ipsa met albedo, quæ licet maneat, similitudo tamen non est, si deperdatur in alio: & fit variatio absoluti, licet absolutum non sit perditum. Et nil contra conclusionem: nam licet res non corrumpantur, scilicet, albedo: tamen albedo definit esse similitudo, & sic stat albedinem in quantum albedo remitti: & in quantum similitudo, intendi, & e contra: & non multiplicata albedine, in quantum similitudo multiplicari, multiplicatis similibus. Et ad exactam solutionem argumenti considerandum, non dici aliquem similem solum propter albedinem, quam in se habet, sed etiam propter terminum ad quem fit relatio illius similitudinis. Quapropter non mirum, quod si eram ego similis, iam non sim similis: quia si in alio deperdatur albedo, à qua dependebat quod ego essem similis, & similitudo in me deperdita est. De materia huius argumenti, vide Egidiū quolib. 5. q. 13.

Egidius.

Ad. 4.

¶ Ad quartum. Conceditur vt Ocham argumentatur: nunquam contradictoria verificari sine acquisitione, vel deperditione alicuius rei. Et ad argumentum formæ: si materia, & forma non erant vnita, & nunc sunt, amba sunt mutatae per actionem: quia sunt vnita, per quam actionem compositum incipit esse quod non erat. Et si humanitas nunc non esset vnita, & postea sic, esset mutata per actionem, per quam est assumpta, per quam

quam consequutum est, quòd Deus sit homo: & sic patet solutio ad argumentum, & manet absoluta quæstio.

¶ Pro complemento huius prædicamenti oportet cõsiderare, vnum relatiuum aliud referre, vel in ordine ad aliud, secundum diuersos casus: nam aliquãdo in genitiuo: vt pater, filij pater, & filius patris filius: interdum in datiuo: vt simile, simili simile: & æquale, æquali æquale: & vicinũ, vicino vicinũ. Alia referuntur secundum casum ablatiuũ: vt maius, minore maius: & econtrario. Alia referuntur secundum casus diuersos: vt scientia, scibilis scientia, & scibile, non est scientia scibile, sed est scientia scibile: & sensibile, sensu scibile: & sensus, sensibilis sensus: habitus, habituati habitus: & dispositio, dispositi dispositio: & dispositũ dispositio dispositum. Aliquãdo fit relatio mediante præpositione: vt mōs paruus ad magnũ, & magnus mons ad paruũ. Et tandẽ relatiua sicut, quorũ esse est ad aliud, vel quomolibet aliter ad aliud: & quia relatiuum refertur ad aliud tanquam ad terminum.

QVÆSTIO. III.

Vtrum in relatiuis, diffinitio circularis detur.

*

Idetur quia fit dabilis: patet ex verbis expressis Arist. q. a pater, est filij pater: & filius, est patris filius: & sic ad conuertentiam dicuntur: vt simul posita se ponant: & interempta, se interimant.

¶ In contrarium tamen est quia sequeretur, quod aliquid esset notius & ignotius: nam si diffinitio, erit notius: & si diffinitũ, erit ignotius: sed hoc repugnat.

¶ Ad dubium Burleus in. 1. Physicorum text. 29. dicit nullum relatiuum, diffiniri posse per reliquum diffinitione completa: eo quod omnis talis debet esse per notiora & priora, & cum in contrarium sit Porphyrius in capitulo de genere, & Commen. 9. Metaphy. commen. 11. dicit non esse inconueniens: vt actus, per potentiam: & potentia, per actum diffiniantur: cum sint relatiua quia non est completa diffinitio: pro decisione notandum quod diffinitio quædam est essentialis: & est il-

la in qua quæ diffinitionem intrant, de essentia sunt diffiniti: vt in hac, animal rationale, respectu hominis. Alia est diffinitio quæ non per essentialia datur, sed per additamentum: & est vbi non omnes partes diffinitionis sunt de essentia diffiniti: vt si accidens per subiectum diffiniatur sit.

¶ Prima conclusio diffinitio, quæ per essentialia datur, circularis non datur: quia aliquid esset notius & ignotius: in quo sensu Commen. 1. Physic. text. 29. & ibidem S. Tho. est intelligendus.

¶ Secunda conclusio quando diffinitio datur per additamentum, tam in absolutis, quam in relatiuis, non in conuenit quod sit circularis: nam interdum passionem propriam per subiectum diffinimus: vt risibilitatem per hominem: & aliquãdo subiectum per propriam passionem, & in talibus non est necessarium quod diffinitio, detur pro priora simpliciter & notiora: sed sufficit per notiora, quo ad nos: & quia talibus contingere potest circulatio: & poterit esse diffinitio & in relatiuis est manifestum vnum per alterum diffiniri. Ex istis potest esse concordia dictorum Commen. qui in diuersis, diuersè videtur loquutus: & quidem de circulari demonstratione, inferius erit sermo, de quo vide Ant. Andream. 9. Metaph. q. 3. & Iandunum eodem libr. 48. sic soluitur argumentum.

QVÆSTIO. IIII.

Circa textum ad aliquid.

Varietur quarto, Vtrum terminus sit de conceptu quidditatiuo relationis, sicut est fundamentum. Videtur quod sic. Nam paternitas in patre, mortuo filio, non manet: & ipso existente perseverat, & non quia fundamentum paternitatis non maneat: ergo est quia terminus, scilicet filius, ad quem dicitur paternitas, non manet: ergo de essentia eius est terminus.

¶ Secundo. Sicut in præcedenti quæstione dicebamus, albedine eadem manente, definit relatio similitudinis, & non ob aliud, nisi quia in termino facta est mutatio, vel variatio: ergo sequitur de cõcepto quidditatiuo relationis esse terminum.

¶ Tertio. Terminus est de primaria ratione

1. Conclusio

2. Conclusio

Primũ argumentum.

Secundũ.

Tertio.
ne

ne relationis: ergo & de cōceptu eius quidditatio. Patet antecedēs: quia primaria relatiui ratio, vel est esse ad se, vel ad aliud: sed non est esse ad se: ergo est esse ad aliud: & hoc est ad terminum.

In cōtrariū ¶ In contrarium tamen est: quia quod est de conceptu quidditatio alicuius, continetur in eo formaliter, cum sit de essentia eius: sed in relatione quæ est paternitas, nec filius, nec filiatio formaliter includitur ergo non est de essentia eius.

Notan. 1. ¶ Pro solutione notandum, quod relatio pendere dicitur à duobus, scilicet à fundamento entitatiuè, & à termino specificatiuè. A fundamento entitatiuè, quia realitas relationis, est realitas fundamenti: quando quidem non distinguitur realiter à fundamento, vt dictum est in quæstione præcedenti: & à termino dependet specificatiuè per hoc, quod sicut motus à termino specificatur, sic & relatio in specie cōstituitur penes terminū ad quē, vt ita loquar: vt quia albedo respicit aliā albedinem pro termino, vt dicatur similitudo: & quia quātitas, ad aliā dicitur, vocatur æqualitas.

Notan. 2. ¶ Secundò notandum. Aliquid potest dupliciter definiri, scilicet, quidditatiuè, & per additamentum. Quidditatiuè tunc est, quando definitio nil aliud significat, nisi eandē naturam: & sic animal rationale, definitio hominis quidditatio est. Per additamentum est, quando aliquid includit, quod est entitas distincta à definito: vt illa definitio, Similitas est nasi curuitas: nam nasus dicit entitatem distinctā ab ipsa superficie, vbi est similitas, cum nasus sit substantia, & superficies accidens. His dictis, sit conclusio bimembris.

Conclusio. ¶ Licet terminus ponatur in definitione relationis, non tamen est de cōceptu quidditatio eius, nec de eius definitione quidditatio. Probat quoad primam partem, autoritate Philoso. in isto loco: quia relatiuorum hæc est conditio, vt vnum cognosci nō possit distinctè sine alio: & cum per definitionē relatiuū cognoscatur, oportet in definitione relatiui ponere terminum.

Ratio. 2. ¶ Item, quia ratio relationis est ad aliud esse: sed hoc est terminum importare, vt patet.

Tertio. ¶ Item, quia relatio pendet à fundamento, & termino: & cum illa, ex quibus aliquid pendet, debeant in definitione poni, sequitur quod terminus debet poni.

Ad quæstionem. ¶ Secunda pars conclusionis probatur, per quam de directo respondetur ad quæstionem.

nem. Conceptus quidditatio, vel definitio quidditatio alicuius est, quæ constat ex genere, & differentia: sed terminus relationis neque est genus, neque differentia eius: ergo nec hæc ponitur in definitione quidditatio: neque in cōceptu quidditatio includitur. Patet minor: nā maior constat ex Arist. 7. Meta. Paternitas habet suū proprium genus. scilicet relationem, & propriā differentiam, qua constituitur: nam per filiationem non constituitur: quia vna differentia non constituit diuersas species, vel oppositam speciem: sed filiatio est relatio opposita ad paternitatem: quia respectu eiusdē non potest quis esse pater, & filius: ergo sequitur quod non constituit paternitas in tali specie per filiationem, vel per filium, quæ respicit velut terminum.

Ratio. 2. ¶ Secundo. Quicquid includitur in cōceptu quidditatio alicuius, includitur in eo formaliter, quia est de essentia eius: sed in paternitate nec filius, neque filiatio includitur formaliter, quia aliās paternitas esset filiatio, & pater esset filius.

Obiectio. ¶ Nec valet dicere, quod si sic esset, sequeretur quod paternitas quidditatiuè non esset ad aliud, quod est falsum. Quia hæc obiectio soluitur, eo quod genus, & differentia, quæ sunt principia in trinfeca paternitatis, sunt ad aliud. Nā relatio est ad aliud, & paternitas, quæ est differentia, secundū suum quidditatum conceptum est ad aliud: & sic manet, quod in definitione quæ est per additamentum, bene ponitur terminus relationis: quia cum dependeat à termino specificatiuè, opus est ponere: nō tamen sequitur quod sit de essentia eius.

Ad. 1. ¶ Ad primum argumentū dicendum, quod licet paternitas, mortuo filio, paternitas nō dicatur: sed tamen si entitas cōcipiatur, vt est generandi principium, sic nominatur potentia generatiua: & hæc manet etiam filio mortuo. Si tamen concipiatur collatiuè ad filium, vocatur paternitas, & mortuo filio non manet. Non tamen sequitur quod filius sit de essentia paternitatis: sed quod requirit terminum, tanquam id à quo specificatur, vel inquantū per additamentum definitur.

Ad. 2. ¶ Patet solutio ad secundū ex præcedenti quæstione, & ex dictis in ista. Verum est enim, quod finit esse relatio termino varia to: sed non ex hoc sequitur, quod esset de eius quidditate terminus.

Ad. 3. ¶ Ad tertium dicendum sicut dictū est ad primum. In relatione enim includitur terminus,

minus, sicut in definitione simi, nasus, & quia concipitur collatiuè: si tamen non sic conciperetur, sed solum sua quidditas, non esset opus.

Diuisio. 1. ¶ Solent diuidere relationem, in relationē æquiparantiæ, & disquiparantiæ. Primo modo, vt simile simili, simile, & æquale æqualiæ quale: & vicinus vicino, vicinus. Disquiparantiæ est, quando ad aliud nomen refertur: vt pater non dicitur patris pater, sed filij pater: & dominus serui dominus.

Diuisio. 2. ¶ Itē: diuidunt disquiparantiæ, in ad aliquid suppositionis, & superpositionis. Superpositionis est, quando secundum relationem digniorem dicitur, vt dominus serui dominus: pater filij pater: creator creaturæ creator: & sunt ista nomina, gubernator, imperator, dux, episcopus, magister. Suppositionis erunt, quando per relationē non ita dignā, vel inferiorē fit relatio: sicut seruus domini seruus: & creatura creatoris creatura: filius patris filius, & sic de alijs. Et sic est finis prædicamenti ad aliquid.

C A P I T. VIII.

De quali, & qualitate.

Textus. 1.

Validatē verò dico, qua quales quidam dicuntur. Est autē qualitas ex hisce, quæ mul-

tis modis dicuntur. Atq; vna quidē species qualitatis, habitus, dispositioq; vocetur.

¶ Differt autem habitus à dispositione: nam magis permanet, atq; diuturnior est. Tales sunt ipsæ scientiæ, & virtutes. Scientia namque ex eorum numero videtur esse, quæ permanent, & cum difficultate dimouentur, etiam si quispiam mediocriter scientiam acquirat, nisi magna mutatio, vel à morbo, vel à re quapiã alia simili fiat: similiter & virtus, vt iustitia, temperantia, & quæcunq;

tales, haud facillè dimoueri, mutari ve videtur. Dispositiones autem eæ sunt, quæ faciliter dimoueri, mutariq; possunt: vt caliditas frigiditas, morbus, & quæ sunt hisce similia. Nam his ipsis homo aliquo modo disponitur, & facillè quoque mutatur, ex calido frigidum subiens, & ex valetudine morbū: & in cæteris etiam simili modo. Nisi & harum ipsarum aliqua ob diuturnitatem, versa iam in naturam sit, dimoueri que nequeat, aut summa cum difficultate mutari possit, quam quidem hac ratione quispiam habitū iam nuncupauerit.

¶ Patet autē, ea homines habitus dicere velle, quæ sunt diuturniora, neq; dimoueri facillè possunt: eos enim qui scientias non admodum tenent, sed eas amittere facillè possunt, habitum habere non dicunt: ea licet scientia aliquo modo deterius, melius ve dispositos videant. Itaque sic à dispositione habitus differt, vt illa facillè dimoueri possit: habitus autem diuturnior sit, & cum difficultate moueatur.

¶ Sunt autem habitus quidem, & dispositiones: dispositiones verò haud necessariò habitus sunt. Qui namque habet habitus, ij aliquo modo etiam disponuntur: at qui disponuntur, ij nō omnino & habitus habent.

¶ Aliud autē qualitatis genus est: **Textus. 2.** quo ad luctā aliquos, aut ad cursum

sum, aut ad sanitatem, aut ad morbum aptos esse dicimus: & simpliciter ea, quæ per potentiam naturalem, impotentiã ve dicuntur. Nõ enim quicumque horum ex eo dicitur tale, quia aliquo disponitur modo: sed quia naturalem potentiam habet, vt facile quippiam aut faciat, aut non patiatur. Vt ad pugillatum, cursum ve apti dicuntur, ideo non quasi rerum eorũ facultatẽ iam aliquã teneant, seu tantũ quia naturalem, aut vim, aut imbecillitatem facile aliquid faciendi habent: sic apti sanitati, quia vim naturalem haud facile obnoxiam: morbi contrã, quia obnoxiam facile, seu quia vi non facile obnoxia careat, dicuntur. Eiusdem generis est & durum, ac molle, Durũ enim ex eo dicitur, quia potentiã habet, vt non facile diuidatur: molle autem ex eo, quia eiusdem habet impotentiam.

Textus. 3.

¶ Tertiũ qualitatis est genus, qualitates passiuæ, ac passionẽs, quæ quidẽ talia sunt: vt dulcedo, amaritudo, & ea quæ sunt generis similis: caliditas præterea, frigiditasq; & albedo, atque nigredo.

¶ Has igitur qualitates quidẽ esse perspicuũ esse videtur. Ea nanque quæ hæc susceperunt, qualia sanẽ dicuntur: vt mel ex eo dicitur dulce, quia dulcedinem suscepit: & corpus etiam albũ, quia suscepit albedinem: similiter & in cæteris res se habere videtur.

¶ Qualitates autem passiuæ dicuntur, non ideo quòd ea quæ susceperunt, passa aliquid sunt: neque enim mel ex eo quia passum aliquid est, dulce dicitur, neq; cæterorum talium quicquã: similiter & caliditas, & frigiditas, nõ ex eo passiuæ qualitates dicuntur, quia ea quæ susceperunt aliquid passa sunt: sed quia quæque qualitas dicta, passionis in sensibus est efficax. Dulcedo nanque passionẽ quandam in gustu facit: & caliditas in tactu: cæteræque simili modo. Albedo autem, & nigredo, cæteri que colores, non eodem modo qualitates passiuæ dicuntur, sed quia à passione sunt factæ.

¶ Nam q; per passionem mutationes cõplures colorũ fiãt, certum est. Puduit enim quempiam, atque erubuit: & timuit quispiã, atque palluit. Quare si quispiã etiã natura talium passionum, incursum ve aliquid subiit, simile colorem verisimile est illum habere. Quæ nanque nunc dum pudet, dispositio circa corpus emerfit, eadem, & in naturali constitutione dispositio fieri potest, vt & color natura similis fiat.

Quæcunque igitur affectionum talium initiũ ab aliquibus sumpserunt passionibus quæ permanẽt, cum difficultateq; dimouentur, passiuæ qualitates dicuntur. Siue enim in naturali cõstitutione pallor, aut nigredo sit orta, qualitas dicitur: nã circa eadẽ quoque di-

mur quales: siue ob diuturnum morbum, aut colorem hæc eadē acciderint, modo non facillè dissoluatur, aut per vitā permaneāt, qualitates sanè passiuæ & ipsæ dicuntur, cum hisce similiter quales dicamur. Quæ verò ab hisce fiunt quæ facillè dissoluuntur, passiones dicuntur, non qualitates: non enim per hasce quales dicuntur: neque enim erubescens, ob verecundiam rubeus: neque pallens, ob timorem pallidus appellatur: sed aliquid passus potius dicitur esse: quare passiones hæc res, & non qualitates dicuntur.

¶ Similiter & in anima qualitates passiuæ, passionesque dicuntur. Quæ enim in generatione continuo à passionibus quibusdam, ipsa quæ sine difficultate dimoueri non possunt, sunt orta, qualitates dicuntur: vt insaniam, iracundiam, & quæ sunt similis generis: quales enim ob hæc ipsa dicuntur: vt iracundi, atque insani. Similiter & quæcunque mentis egressiones non naturales, sed à quibusdam alijs casibus factæ sunt, quæ aut sine difficultate dimoueri non possunt, aut omnino immobiles sunt, qualitates item & hæc dicuntur, quippe cum hisce quales dicantur. Quæ verò ab hisce fiunt quæ facillè dissoluuntur, atque expirant, passiones dicuntur: veluti si turbatus quispiam, iracundior fuerit: non enim iracundus dicitur, qui tali

in perturbatione iracundior est, sed potius aliquid passus dicitur esse, quare passiones talia non qualitates dicuntur.

¶ Quartū qualitatis genus est figura, & ea quæ circa vnumquodque est forma: & in superrectitudo, & curuitas, & quicquid est hisce simile: horū enim vnoquoque quale quippiam dicitur. Ex eonamque quia triangulus, aut quadratum quippiam est, quale quid dicitur: & quia rectum idē est, aut curuū, forma etiam quodque dicitur quale. Rarū autē, & densum, & asperum, atque lene, quale quidem significare quid videntur: à qualitatis tamen diuisione remota esse videntur: partium enim potius positionē videntur quādam significare. Etenim densum quidem ex eo quippiam est, quia partes ipsius sibi ipsis propinquæ sunt: rarum autē ex eo, quia à se se distant: lene etiam est ex eo, quia rectè partes sunt sitæ: asperum verò ex eo, quia quædam partium eminentes, quædam humiles sunt. Atque forsitan quidem, & alius quispiam qualitatis modus videbitur esse: qui tamen maximè dici solent, tot ferè sunt.

¶ Ea igitur quæ diximus, sunt qualitates, vt patet. Qualia verò sunt ea, quæ denominatiuè ab ipsis, aut alio aliquo modo dicuntur. In plerisque igitur, quin potius ferè in omnibus, denominatiuè dicitur: vt ab albedine albus: à musica-

Textus. 4.

Textus. 5.

ca musicus, & à iustitia dicitur iustus, & in ceteris simili modo: sed in quibusdam ex eo, quia nō sunt nomina in qualitatibus posita, non fit vt ab ipsis denominatiuè dicantur: vt aptus ad luctam, aut ad cursum, qui quidem naturali potentia talis dicitur, à nulla qualitate dicitur denominatiuè. Potētis em̄ hisce, quibus ij quales dicuntur, non posita nomina, sicut artibus, quibus militares, aut cursores ob dispositionē dicunt, sunt. Militaris enim dicitur ars, & cursoria, atque ab his ij qui disponuntur denominatiuè dicuntur. Interdum etiā est positiuū & qualitati nomē, non tamen id quod ipsa quale dicitur, nomine illius denominatiuè dicitur. A virtute nanq; honestus quispiā dicitur, ex eo sanè, quia virtutem habet, sed non denominatiuè dicitur à virtute. Non tamen in multis id ipsum fit. Ea igitur qualia dicuntur, quæ à dictis qualitatibus denominatiuè, aut aliquo alio modo dicuntur.

rium. Ad hæc. Si contrariorū alterum qualitas est, & reliquum omnino qualitas erit. Hoc autē ita esse patet ex singulis prædicamentis: nam si iustitia contrariū est iniustitiæ, atque iustitia qualitas est, est & iniustitia. Nam cæterorum prædicamentorum, neque quātum, neq; ad aliquid, neque vbi, neq; aliorum quicquam omnino, nisi qualitas iniustitiæ, accommodatur. Eadem in ceteris, quæ sunt in qualitate contrarijs dici possunt.

¶ At verò qualia ipsa gradus suscipiunt: ac magis talia, minùs ve dicuntur: album enim aliud alio magis, minùs ve dicitur: & iustū alio magis, minùs ve. Et ipsa etiā intensiōem suscipiunt: fit enim vt album albius se euadat. Non tamen omnia, sed plurima conditionem hanc subire videntur. Nam dubitauerit quispiā, si magis, minùs ve iustitia dici possit, & de dispositionibus etiam ceteris simili modo. Sunt enim qui talibus contendunt: iustitiam nanq; aut iustitia, aut sanitatē, sanitatem magis, minùs ve dici debere: haud omnino dicūt. Sed aliud sanitatem, iustitiam ve, aut Grammaticem, aut id genus dispositionem magis, aliud minus habere, concedunt admodū. At tamen ea quæ hisce qualia dicuntur, gradus sine cōtrouersia suscipiūt, magisq; talia, atq; minùs dicuntur. Iustior enim, & sanior

Textus. 6. ¶ Atqui contrarietas in qualitate esse videtur: iustitiæ nanq; cōtrarium est in iustitia, & albedini nigredo, & cætera eodem modo. Et etiam quæ ab ipsis qualia dicuntur, contraria esse videntur: vt in iustum iusto, & nigrum albo. Non tamen in omnibus hoc esse videtur. Flauo enim, aut fusco, aut talibus coloribus, quæ quidem sunt qualia, nihil est contra

alius alio dicitur, & in cæteris simili modo. Triangulus autè, & quadratum, cætereque figure, non videntur talem conditionem subire: nam ea quidem quæ trianguli rationè, circuliq; suscipiunt, triaguli similiter, aut circuli sunt omnia. Eorum verò quæ rationè hanc non suscipiunt, nihil alio magis, minus ve tale dicitur: non enim quadratum magis quàm altera ex parte longius, circulus est: quippe cum neutrum circuli subeat rationè: atq; simpliciter, si non subeant propositi rationem, alterum altero magis tale, minus ve minimè dicitur. Nò ergo omnia qualia gradus suscipiunt, vt magis talia, minus ve dicantur.

Textus. 8. ¶ Eorù igitur quæ dicta sunt, neutrum proprium qualitatis esse videtur: similia autem, dissimiliaq; per qualitates solas dicuntur. Simile enim quippiam cuiuspiam nulla alia profectò ratione esse videtur, quàm ea qua quale est. Quare proprium qualitatis erit hoc ipsa simile, atque dissimile dici.

Textus. 6. ¶ Nò autem perturbari oportet, si quispiam nos duxerit de qualitate tractantes, còplura eorù que sunt ad aliquid cù qualitatibus ipsis enumerasse. Habitus enim & dispositiones ad aliquid esse dicimus. Eteim in omnibus ferè talibus genera quidem ad aliquid esse dicuntur: singularium verò nihil. Scientia nanq; quæ quidè

est genus, hoc ipsum quod est, alicuius dicitur esse: cuiusdã enim scientia dicitur: singularium verò scientiarù nulla id ipsum quod est alicuius dicitur esse: vt grammatica nò dicitur alicuius grammatica: neq; musica cuiuspiam musica: nisi generis ratione ad aliquid & ipsæ dicantur. Grammatica enim alicuius scientia dicitur, non alicuius grammatica: & musica, cuiusdam scientia, nò cuiuspiam musica. Quare singulæ nò sunt, vt patet, ad aliquid: at quales singulis his dicimur, quippe cum & has ipsas habeamus. Sciētes enim ex eo dicimur: quia singularium aliquas scientiarum habemus. Quare singulæ erūt qualitates, quibus & quales qui eas habent, dicuntur. At hæ non sunt ad aliquid, vt diximus. Præterea. Si quid idè, & quale, & ad aliquid sit, in vtrisque, ipsum generibus collocari, enumerariq; haud absurdum erit.

Circa textus declarationem. In primo textu, vbi definit sic qualitatem. *Quæ quales esse dicimur*, est dubiū apud Boetium: quia si sic definitur qualitas per quale, & ipsum quale posset definirī per qualitatem: sic Quale est quod habet qualitatem: & sic esset circulus: quod vitio datur apud Aristot. 6. Topicorum ca. 3. Respondetur, ibi non dari definitionem quidditativam qualitatis: quia nullum generalissimum eam habet: sed est descriptio, quæ per notiora datur: & quia compositum est notius, vt tradit Comm. 1. Physi. com. 3. quàm sit ipsa forma quoad nos, datur qualitas per quale intelligi.

Dubium.

Dilut.

telligi. Notius est enim nobis album, quod experimur, quam albedo: & sapiens, cuius opera videmus, quam ipsa sapientia, cuius entitatem solo intellectu cognoscimus.

Qualitatis
diuersa con-
sideratio.

¶ Notandum est, nomen qualitatis multipliciter sumi, vt Arist. docet. 5. Meta. com. 19. Vno modo: omnis differentia tã substantiã, quã aliorũ prædicamentorũ, sic vocatur: & rationalitas qualitas est, & in quale prædicatur: quia contrahit genus ad esse speciei: & vniuersalia, seu secundæ substantiã dicuntur qualitates: quia quale quid significat: sed tamen non proprie ista dicuntur qualitas, nec differentia, quia substantialem qualitatem significant.

¶ Secundo modo sumitur quale, vt contra essentialia diuiditur: & de omni prædicamento dicitur, excepto substantiã.

¶ Tertio, vt distinguitur contra alia accidentia: & sic accipitur in presenti.

¶ Statim ponit diuisionem qualitatis, quæ velut genus generalissimum continet sub se quatuor species, quæ etiam sunt genera, licet non sint generalissima, vt ipsa qualitas est.

Quatuor
species qua-
litatis.
Habitus &
dispositio.

¶ Prima species est dispositio, vel habitus, quæ distinguuntur penes perfectum, & imperfectum: nam habitus est qualitas perfecta, vel dispositio perfecta: ob id non defacili mobilis, sed difficile, à subiecto. Et dispositio dicitur habitus imperfectus: quia est via ad habitum perfectum: & quia nondum est habitus perfectus, de facili potest remoueri ab illo, qui habet: vt si quis per aliquos actus acquirat dispositionem in digitis, citharizando: sed quia non frequenter habet actus, nõdum est habitus acquisitus ad perfectè citharizandum: sic in habitibus tam bonis, quã malis. In hac specie continentur omnes habitus animæ, & omnes corporis. Et animæ, tam intellectuales: vt ars, intellectus, scientia, sapientia, prudentia, opinio, fides, quã volutatis. Habitus voluntatis est, qui in volutate subiectatur, vt sunt habitus morales, virtutes, atque vitia. Ponuntur etiam omnes scientiæ tam naturales, quã supernaturales, & omnes Mathematicæ, & fermotionales: ponuntur itidem illi, qui ad partem sensitiuam pertinent: & habitus corporales, qui in corpore subiectantur: vt habitus citharizandi, saltandi, ludendi, pugillandi, currendi, scribendi. Necessè enim est ponere in illis qui tales habent artes, talem habitum, quo habituat, vel dispositi, faciliter, & delectabiliter, & bene sumiles producant actus.

Quæ ponuntur
in prima
specie.

¶ Et non solũ hęc ponuntur tales habitus acquisiti per actum tam corporis, quã anime, sed etiam ponuntur habitus qui infunduntur à Deo: vt sunt virtutes Theologales infuse, & morales similiter, quæ in Baptismo infunduntur in puero. Item & spiritus sancti dona, quæ à virtutibus distinguuntur, scilicet, sapientia, scientia, intellectus, fortitudo, consilium, pietas, & timor domini.

S. Th. 1. 2.
q. 68. ar. 1.

¶ Sub hac specie etiam aliqui ponunt species intelligibiles, & sensibiles, quæ se habent ad modum habitus. Nam eo modo quo per habitum quæ quis habet, exit in actum: sic per species intelligibiles abstractas à phantasmatibus, virtute intellectus agētis, & reseruatæ in memoria intelligibili, exit in actum intellectus: & intellectus possibili fit actum intelligens. Sic etiam in sensationibus: nam species sensibiles reseruantur in absentia obiecti in memoria sensibili: mediantibus quibus etiam in absentia obiecti potest esse sensatio, pertinent ad hanc speciem qualitatis. De quibus speciebus latius in libris de anima.

Species per-
tinet ad hanc
primam spe-
ciem.

¶ In hac prima specie, loquens de dispositione, ponit Arist. exemplum de frigore, & calore, cum tamè pertineant ad tertiam speciem: ob quod D. Tho. 1. 2. q. 49. art. 2. ad primũ dicit, quod si frigiditas, & caliditas sumantur vt sunt obiecta sensuum, pertinent ad tertiam speciem, & dicuntur passibiles qualitates: si tamen sumantur in ordine ad subiectum in quo sunt, dicuntur dispositiones, vel habitus, & ob id ad primam speciem pertinent, in quantum. s. sunt principia operandi.

S. Thom.

¶ In secundo textu loquitur de secunda specie qualitatis, quæ est naturalis potentia, vel impotentia, vbi ly vel, sumitur loco de ly &. Naturalis potentia est, quædam qualitas cõgenita, & ideo naturalis à naturali complexionem proueniens, per quam quis redditur potens ad aliquid agendum, vel ad alicui resistendum: vt quidam homines ex complexionem naturali sunt sanatiui, vel salubres, in quibus viget sanitas: & si quãdo infirmantur, per talem naturalem potentiam acquirunt sanitatem. Habent etiam extali potentia resistere possint illis, quæ sunt contraria. Contra: quidam homines sunt ex naturali impotentia dispositi ad ægrotudinem, vt sint ægrotatiui, & nõ salubres: & facile infirmantur, nec resistere valent causantibus ægrotudinem. Sic est naturalis potentia in vno ad salutem, & in alio naturalis impotentia ad id: Ita durum (vt dicit Aristot.) significat quandam naturalem potentiam ad resi-

Secunda spe-
cies est, na-
turalis potẽ-
tia, vel im-
potentia.

sten-

stendum secanti: sicut molle impotentiam ad id. In vno est naturalis potentia ambulandi, currendi, pugillandi, & in alio naturalis impotentia. Hæc ergo ponuntur in hac secunda specie qualitatis.

Omnes potentie in 2. specie.

¶ Ponuntur etiã in hac specie omnes potentie & vires naturales animæ, & corporis. Per vires animæ intelligendo illas, quæ propriè sunt animæ, & non sunt in organo corporeo, licet indigeant pro isto statu ad suas operationes eo: vt sunt intellectus, & voluntas, & memoria intellectiua. Et ponuntur potentie, quæ corporeæ sunt, quæ habent organum corporeũ: vt sunt omnes potentie sensitivæ interiores, vt sensus cõmunis, phantasia, seu imaginatiua, æstimatiua, cogitatiua, memoria sensitiva.

¶ Ponuntur etiã nutritiua, augmentatiua, digestiua, quæ sunt vires animæ vegetatiuæ.

¶ Ponuntur etiã in hac specie virtutes naturales herbarum, & lapidũ, quibus herbe, vel lapides habent naturalem quandã potentiam ad agendum, vel faciendum. Similiter & virtutes occultæ astrorum, quibus influunt in istis inferioribus, virtute superiorũ, possunt, & debent in secunda specie collocari.

¶ Ista naturalis potentia, & impotentiã differt à prima specie qualitatis. scilicet habitu, & dispositione: quia habitus, & dispositio, factim nõ infusi, acquirunt à nobis per actus proprios: sed tamẽ hæc naturalis potentiã, vel impotentiã non sic, sed à principijs naturæ. Et propria passio dicitur qualitas in ista specie naturalis potentiã: vt risibile, flebile, disciplinabile: nam per naturam habet homo talẽ potentiam, & non est habitus, vel dispositio, quæ sunt in prima specie.

De 3. specie. Passio vel passibilis qualitas. August.

¶ In tertio textu Aristoteli loquitur de tertia specie qualitatis, quæ est passio, vel passibilis qualitas, quæ distinguuntur penes hoc, quod passio sit quæ cito transit, & passibilis qualitas, quia durat. Vnde ait D. Augustinus in suis Cathegorijs. c. 12. Hæc igitur qualitates (loquens de pallore, & rubore, albedine, & nigredine) si in corpore perseverent, quia secundũ eas quales dicimur, ipsæ quoque qualitates passiuæ censentur: sin verò ad breue tempus extiterint, aut citò discedat passiones eas potius nominamus. Hæc ex pat. Augustino. Itaque passio vocatur: quando cito transit, vt rubor ex ortu in facie ex verecundia, vel pallor ex metu subito. Et vocatur passibilis qualitas, quia perseverat: vt albedo, nigredo, calor, &c. sed quia hoc, quod est durare, vel non diu esse

non cõstituit essentialẽ differentiam: sub vna specie collocantur. Non enim magis est homo, qui per centum vixit annos, quàm qui solũ duravit per diem.

¶ In hac ergo specie ponuntur omnes qualitates, quæ primæ vocantur, & secundæ. Si militer ponuntur omnia obiecta sensuum exteriorũ: vt omnes colores, omnes soni, omnes sãpores, & omnes tangibiles qualitates: & crassum, subtile, durum, molle, lubricum, aridum, rarum, spissum, graue, leue, quæ dicuntur qualitates secundæ: licet molle, & durum, in secunda specie sint posita: nã ibi ponuntur, vt dicuntur naturalem potentiam, vel impotentiam ad resistendum: hic verò, vt important quãdam secundas qualitates, tactu perceptibiles: sicut non repugnat secundum aliam, & aliam considerationem vnã rem poni in diuersis prædicamentis, neque repugnat vnã qualitatem, in diuersis speciebus poni qualitatis. Sic rarum, & densum, secundum quod important quendam situm partium, secundum elongationem, vel compressionem, ponuntur in prædicamento situs: sed prout tactu percipiuntur, in hoc prædicamento, & in hac tertia specie sunt.

Qualitates primæ, & secundæ ponuntur in tertia specie.

¶ Iste vocatæ sunt passibiles qualitates, quia vnaquequẽ earũ efficit in sensu passionem: vt color in visu, mouedo potentiam: & odor in sensu odoratus, & sic de alijs sensibus. Non enim cõdicuntur passibiles, quia subiectum in quo sunt ab eis aliquid patitur, sed in sensu dicto. Et hoc potest dupliciter contingere: causant enim passionem in sensu penes hoc, quod species diffundunt, & recipiuntur in obiecto: & illa specierum receptio dici potest passio: vel potest contingere, quod ipsi perceptis speciebus, sequitur in sensu operatio per præsentiam sui obiecti: ex quo si sit delectabile, causatur passio gaudij: & si sit triste, & non gratum, causatur tristitia: sicut ex hoc quod quis bonum audit sonum, gaudet: si tamen malũ, tristatur: & de odore similiter, & gustu dicendum.

Quare dicuntur passibiles qualitates.

¶ In hac specie tertia includuntur omnes animæ passiones: vt amor, desiderium, gaudium, delectatio, timor, odiũ, tristitia, spes, & dolor, ira, audacia.

¶ In hac oportet etiã collocare omnes actus potentiarũ, tam animæ, quàm corporis: vt omnes volitiones, intellectiones, memorations: & sensationes tam interiorum sensuum, quàm exteriorũ. Hæc omnia videntur esse passionibus similia, quia trãseunt, & non

& non durant: neq; est in qua specie ponatur congruentius, quam in ista. Et similiter impetus impressus ab exteriori, & qualitas quæ à corporibus cœlestibus. Aliqui ponunt hîc species intelligibiles & sensibiles, quas nos in prima specie posuimus: quæ sunt similiores habitibus, quam actibus.

¶ Et pro maiori intelligentia tertie speciei: in qua passio & passibilis qualitas, notabis, quod passio tripliciter accipit: primo in quantum respicit agens, à quo est actio, cuius effectus est passio: in hoc sensu non est in specie qualitatis sed proprium habet prædicamentum. Secundo capitur pro motu appetitus sensitui, vt timor, ira &c. & sic passio est in secunda specie, sicut potentia animæ appetitiua. Tertio sumitur pro qualitate sensibili, ab aliquo. 5. sensu, cito transiens, neq; denominans, & de hac loquitur Aristot. vt calor ex timore, & rubor ex verecundia. Passibilis qualitas, vel semper durat, vel difficulter separatur: quæ quædam sunt congenite vt albedo inniue, dulcedo in melle, calor in igne. &c.

¶ In quarto textu Aristot. agit de quarta specie qualitatis, quæ est forma, & figura: & in Aristot. sic legitur. Figura, & quæ circa vnumquodque constans forma. Et sic priori loco poni debet figura, & secundo loco forma. In Græco sic habetur, Τέταρτον δὲ γένος ποιήσας ἤν μοι, ἢ ἡ περὶ ἑνασθον ὑπάρξουσα μορφή. Ad litteram est. Quartum genus qualitatis est figura: & quæ circa vnumquodque est forma.

¶ Sub hac specie continentur omnes figuræ, & formæ, tam naturales, quam artificiales: vt forma, seu figura equi, asini, arboris, lapidis, metalli, & rei artificialis: vt lecti, domus, templi, statuæ.

¶ Differentiam inter figuram, & formam aliqui assignant, vt Boetius, figuram dicit triangulum: & formam eo esse, quod sic illa lineæ dispositæ, illam faciant figuram (vt ita dixerim) vt, ipsa figura vel pulchrior, vel mediocris, vel alio quodam modo constituta, qualitas nominetur. Sicut dicimus hominem pulchrû, quia habet talem membrorum dispositionem, & delineationem.

¶ Alij vero figuram ad artificialia referunt, & formam rebus naturalibus dicunt conuenire: sed hoc non semper est verum, confundunt enim vocabula sæpe.

¶ Vel dicito, figuram esse ipsam reiformam, prout abstrahit ab ente naturali mobili, puta ligno, vel ferro. Forma vero est figura rerum artificialium, aut naturalium, vt

domus, statua, ac si essent nomina simplicia significantia formas naturales, seu figuras. Et hoc videtur sentire Aristot. 5. Meta. tex. 19. vocans hanc speciem qualitatis imobilia mathematica: id est figuram, prout abstrahit à motu. De quo latius in sequenti quæstione.

¶ In hac specie ponuntur omnes species geometricæ, siue sint perfectæ, siue imperfectæ. Illæ vocantur perfectæ, quibus non potest fieri additio, & suis terminis constant: vt figura triangularis, & quadrangularis.

¶ Imperfectæ sunt, quibus manente specie, potest fieri additio, vel subtractio: vt rectitudo, curuitas, cõcauitas, conuexitas, &c. de quibus alibi.

¶ De concreto, & abstracto, Aristot. facit mentionem in præsentem: vt de albo, & albedine: album est concretum, & albedo dicitur abstractum, & est interea cõuenientia, & differentia: conueniunt in vno, scilicet in principali significato: nam sicut album puram albedinem significat, secundum Aristot. & non substantia, sic albedo: licet cum præcisione subiecti: differunt in quatuor, primo quia abstractum subiectum excludit & non concretum.

¶ Secundo quia abstractum non prædicatur in recto, de eo cui in est: & concretum sic: quia hæc est falsa nix est albedo.

¶ Tertio quia abstractum se habet vt causa formalis: concretum vt effectus formalis.

¶ Quarto quia abstractum secundum se, est genus, vel species, in prædicamento: & concretum.

¶ In sexto textu vbi dicit contrarietatem in qualitatibus &c.

¶ Notandum, quod contrarietas, non conuenit omni qualitati: quia in quarta specie non inuenitur: item neque secundum Aristot. conuenit coloribus medijs, neq; medijs saporibus: cum cõtraria proprie debeant maxime distare: & sic loquendo de perfecta contrarietate: neque in prima specie, neq; in secunda: sed solum in tertia reperitur: quia perfecta contrarietas, requirit quod sint formæ actiue & passiue, adinuicem: & secundum eas, fiat alteratio: quod non potest in prima, neque in secunda specie sed tantum in tertia & quando Aristot. dicit quod iustitia est contraria in iustitiæ: & ex consequenti omnis virtus, vitio sibi opposito: intelligendum est de contrarietate non propriissime dicta: nam illa non est contrarietas propriissima, vbi aliqua

De. 4. specie figuræ & forma.

Differentia inter figuram & formam.

vbi aliqua conditio de est, ad propriissimā contrarietatem: quæ sunt quatuor conditiones: prima quod sint formæ eiusdē generis: secūda quod maxime distent: tertia quod sint actiue, & passiuæ ad inuicē: quarta quod non simul se compatiuntur, in eodem subiecto, sed mutuo se expellant, per alterationē. Omnes istæ solū in tertia specie reperiuntur, ob id ibi propriissime contrarietas, & quando Aristot. dixit quod in qualitate est contrarietas: non sumit qualitatem pro genere generalissimo: quia qualitas, vt sic non habet genus sub quo contineatur.

QVÆSTIO. I. Circa qualitatis textum.

Ro clariori intelligentia huius prædicamenti queritur, vtrum quæ ab Aristot. hic sunt tradita, sint conuenienter posita. Et videtur quod non.

Primū argumentum.

¶ Primò: quia species quatuor qualitatis, non sunt sufficienter posite: quia omnis qualitas disponit subiectum per modū habitus: & omnis est actiua, & sic potētia omnis est terminus passionis, quia producta per alterationem: & omnis est subiecti forma: ergo non conuenienter distinguuntur quatuor species, sed coincidunt omnes.

¶ Secundo. Habitus ab habendo dicitur: sed habitus ponitur prædicamentū distinctum: ergo non congruē in prima specie qualitatis.

¶ Tertio. Caliditas, & frigiditas ponuntur ab Aristot. in prima specie: ergo malè collocantur in tertia: nam prout dicunt conuenientiam vel disconuenientiam ad subiectum, in prima ponuntur.

¶ Quarto. ¶ Cōtra quartā proprietatem est argumentum. Quia vel forma illic sumitur generaliter: & sic non est quarta species, cum omnis qualitas sit forma: vel specialiter capitur pro figura quantitatis: & sic nulla erit differentia inter figuram, & formam. Quare illa species non bene posita est per duo membra distincta.

¶ Quinto. ¶ Contra illud quod dicit circa secundam proprietatem. Quod intenditur, & remittitur, &c. Aut intensio per additionem gradus ad gradū fit, aut per maiorem radicationē in subiecto: si primum, iam nō maneret ea

dem qualitas: si secundum, illud est generale omnibus accidentibus, magis vel minus radicari: ergo non est proprium.

¶ In contrarium est Aristot. auctoritas.

In cōtrariū
Notandum

¶ Est considerandum Aristot. in isto textu, post qualitatis definitionem quam posuit per quale, tāquam per notius (vt diximus) in quatuor species diuississe, & sufficienter, & ordinatē, vt bene Doct. S. 12. q. 49. ar. 2. loquēs de habitibus, pbat. Quia ratio qualitatis est, esse modum substantiæ, quæ est mensura rei, vel terminatio alicuius potentie rei. Hoc enim sonat modus rei. Et quia potentia materiæ per formam terminatur: differentia substantialis rei, vt rationalitas in homine, quæ à forma sumitur, dicitur qualitas, licet sit substantialis: sic modus accidentalis, terminās aliquam potentiā subiecti, appellatur qualitas. Iste modus potest sumi vel in ordine ad naturā subiecti, vel in ordine ad actionē subiecti, vel in ordine ad quantitatem subiecti: si in ordine ad naturam, ponitur prima species qualitatis: nam dispositio, & habitus, ipsam perficiunt naturam. Sic ait Aristot. habitū esse dispositionem perfecti ad optimum, si sit habitus virtutis. Itē quia prima perfectio naturæ in virtute cōsistit. Sanitas ergo vt dicit debitam humorum proportionē hęc perfectionem præstat naturæ. Et in quantum anima est rationalis, perfectio eius est per habitum & intellectus, & voluntatis: & sic in prima specie ista ponuntur. Et consequenter cum opposita debeant fieri circa idem, in eadem specie contraria istis ponenda sunt. Si sit determinatio subiecti secundum actionem, ponitur naturalis potētia, vel impotentia in secūda specie qualitatis: si sit quantum ad principium: & si sit quantum ad terminum actionis, ponitur tertia species qualitatis: & si modus sit determinatio subiecti quoad quātitatem, ponitur quarta species, forma, & figura. Et quia natura subiecti præsupponitur ad actionem & passionem, & quantitatem, præsupponitur prima species omnibus. Et quia actio passioni, secunda, tertia: & sic de alijs. Ecce quomodo posite sunt quatuor species qualitatis, & dispositæ ab Aristot. sufficienter.

Quid habitus virtutis

¶ Conclusio est affirmatiua ad quæstionē responsiua, ibi ab Aristot. tradita, & posita, sufficienter esse enumerata: quod per amplius in argumentorū solutione probatur.

Ad quæsti.
conclusio.

¶ Ad primum. Cōceditur omnem qualitatem, quia accidens, esse subiecti dispositionem:

Ad primū.

nē: tamē quia alia, & alia est dispositio, scilicet vel ad actionem, vel passionem, vel quantitatem, ponitur alia, & alia dispositio: & sic alia, & alia species qualitatis.

Ad. 2.

¶ Ad secundum S. Tho. 1. 2. q. 49. art. 1. respondet distinguendo ly habere. Et est doctrina Aristot. 5. Metaph. text. 28. Habere vno modo idem est quod habitio, qua vna res aliam habet, inter quas sola mediat relatio: aut possessionis, aut quæuis alia: vt habere seruum: & sic nō ponitur speciale prædicamentum, sed pertinet ad post prædicamenta. Secundo modo habere dicit habitationem, qua vna res habet aliā, inter quas aliquid mediat per modū actionis, aut passionis, licet non sit vera actio: vt esse vestitum: esse armatū: nam hoc dicit habere, vestem vestitam: & nō habere primo modo. Et sic cōstituit habere, prædicamentum distinctum,

Ad. 2.

¶ Tertio modo habitio, vel habitus, sumitur p qualitate, qua res aliquo modo se habet in seipsa, vel in ordine ad aliud, cōueniēter ad naturam suā: & habitus, vel habere, pertinet ad primā speciem qualitatis. Quibus notatis, soluitur argumentum secundum: quod licet habere, vel habitus, sit distinctū prædicamentum: sed tamen vt hic sumitur in prima specie qualitatis, non est habitus distinctum prædicamentum.

Ad. 3.

¶ Ad tertium. Verum est frigiditatem, & calorē poni in tertia specie qualitatis, pro quāto sunt passibiles qualitates: tamen nō obstat, quin etiam ponantur in prima specie: quia si calor sit qualitas radicata in subiecto, & firmata, vt nō possit moueri à subiecto: sicut ethica, quæ est calor confirmatus, & paralysis frigiditas perpetua, tūc debent calor, & frigus, quæ habent rationem habitus, poni nō in tertia specie, sed in prima: nam per accidens ista effecta sunt habitus: & solutum est argumentum. Licet enim ponatur calor, & frigus in tertia specie, hic ponuntur in prima, sed non secundum eandem rationem: vt diximus in declaratione literæ. De quo vide D. Tho. 1. 2. q. 49. art. 2. ad secundum.

Ad. 4. Diverse sententia.

¶ Circa materiam argumenti. 4. diuersa est diuersorum opinio: quibusdam dicentibus, quod forma & figura eo differant, quod forma sit modus quātitatis discrete, vt par, & impar: & figura sit terminus quātitatis cōtinuæ, & triangulus, &c. vt dicit Clithouæus: sed sine fundamento dicta sunt.

Clithouæus

Boetius.

¶ Boetius dicit, quod forma accipitur pro

qualitate, à qua homines dicuntur formosi: ita vt forma sit decor superadditus figure: tamen hoc non videtur: quia pulchritudo, & deformitas, ad primā speciem pertinent: quia dicunt rei conuenientiam.

Reijcitur senten. Boetij. Albertus.

¶ Albertus dicit, quod forma, & figura solum differunt ratione: vt forma dicatur rei figura, in quantum conueniens speciei, & formæ substantiali: & figura, in quantum est terminus quantitatis. Hoc etiam est falsum: quia figura in quantum conuenit speciei, dicit speciem qualitatis.

Non tenetur opi. Alber.

¶ Sed tamen vt videtur ex Arist. figura, & forma differunt: quia figura dicit superficiē lineis certis terminatā, vt abstrahit ab hac, vel ab illa materia: vt cadit sub consideratione mathematica: & forma dicit figuram rerum naturalium, aut artificialiū: licet aliquando figuram vocemus formā, & e cōtrā.

Opinio Aristor. In quo differant forma, & figura.

¶ Pro solutione quinti argumēti (de cuius materia in Physicis latius) notandum, quod suscipere magis, vel minus formaliter, non est esse magis, aut minus intēsum, vt aliqui putant, sed est, quod nomen accidentis prædicetur cum magis, & minus, aut cum comparatio: & idcirco concretum est quod recipit magis, vel minus, & non abstractum.

Ad. 5.

Vnum enim album, est alio albo albius: & calidum est alio calido calidius: sed ipse calor vel ipsa albedo non est magis calida, neque magis alba: licet dicatur intensior calor, vel intensior albedo. Sic, D. August. in suis categorijs cap. 1. 2. ait. Sit regula, qualitates ipsas magis, vel minus non posse suscipere: ea verò quæ ex his sunt comparata, vel magis vel minus recipere posse. Et sic dicendum ex isto loco Aristot. intensiorem in qualitate non fieri per additionem gradus ad gradum, sed penes maiorem radiationem in subiecto: nam si fieret per additionem gradus, ipsa albedo diceretur magis albedo: sed non sic, sed album ipsum: ergo signum est, quod intensio in ipsa albedine fit per hoc, quod melius participatur à subiecto, & melius actuatur subiectum per talem qualitatem. Et quando argumentaris, quod hoc non sit propriū in specie qualitatis, negamus quia propria denominatio qualitatis importat hoc, vt magis, vel minus denominet subiectū, quod modificat. De quo latius in Resolutionibus Theologicis: vbi disputandū erit, vtrum intensio fiat penes maiorem radiationem: vt ait S. Th. vel per gradus ad gradum additionem, vt tenent communiter Philosophi.

August. Regula.

QVÆ

loga loga loga

QVÆSTIO. II.

An actio immanens potentia rationalis sit in hoc prædicamento.

Circa prædicamētū qualitatis secūdo quæritur, utrū actio potentia rationalis, quæ immanēs dicitur, sit in hoc prædicamento.

¶ Videtur quod non.

Quia si essent actus immanētes vt intelligere, & velle, ponendi in prædicamēto qualitatis, essent in prima specie, sed non ponitur in prima specie: ergo nullo modo ponuntur. Probatur maior: quia non ponuntur in secunda, eò q̄ ibi naturalis potentia vel impotentia, sed hoc nō est actio immanens: nec in tertia, quia ibi passio & passibilis qualitas, secundum quas fit alteratio sensibilis: sed secundum actiones potentia rationalis non fit talis alteratio sensibilis, sed perfectio in sensibilis: neque ponuntur in quarta, cum non sint forma neque figura: ergo in prima essent ponēdę tales actiones: sed ibi nō ponuntur, quia in prima solum ponuntur habitus & dispositio, qui sunt actus primi: sed intelligere est actus secundus, quia præsupponit actum primum s. habitum vel speciem intelligibilem. &c. de quibus infra in libris de anima: ergo sequitur quod in nulla specie qualitatis ponuntur.

² ¶ Secūdo nulla res ponitur de per se in duobus prædicamentis: sed actiones potentia rationalis ponuntur in prædicamento actionis: ergo non ponuntur in hoc prædicamento. Probatur minor. Si non ponuntur in prædicamēto actionis, eò esset, quia de ratione actionis est, vt per eam aliquid fiat, vt in ædificatione & calefactione: sed hoc non est necessarium: nā licet in. 9. Metaph. Aristot. distinguat actiones immanētes à transeuntibus penes operatum in primo Ethicorum transeuntes distinguit penes hoc, quod in aliquibus ipsa operatio est finis, aliquando aliquid operatum: exēplum primi, citharizare & cantare, & secūdi ædificare: sequitur ergo quod operatum non est de necessitate actionis: & sic sicut citharizare est in prædicamēto actionis, & intelligere etiam.

³ ¶ Tertio si intelligere non est in prædicamento

actiois, est, quia actio immanēs est motus qui est actus perfecti, & actio prædicamentalis est motus imperfecti, ex. 3. Physicorum. Sed actio immanens non est motus perfecti, imo est actus imperfecti, quia est perfectio agentis, vt infra suo loco erit manifestum, quia perficitur potentia per actum. &c.

¶ In contrarium est quę dicta sunt ab Aristot. & à nobis in expositione huius prædicamenti.

¶ Conclusio. Actio est actus potentie rationalis, vt est intelligere, &c. ponitur in prædicamēto qualitatis. Patet. Est actio immanēs, vt patet ex. 9. Metaph. text. 16. sed actio immanens est in prædicamento qualitatis, ergo. Et hæc, quia eadem est ratio de vna & de omnibus. Et probō de illa, de qua loquitur Philo. 10. Ethicorū de delectatione. Quia delectatio vel est in prædicamento qualitatis, vel actionis: quia cum non sit substantia sed accidens, solū in aliquo isto rum duorum collocabitur: sed non est in prædicamento actionis. Actio prædicamentalis est motus Physicus secundum Philo. 3. Physi. tex. 19. sed delectatio non est motus Physicus, vt patet expressē. 10. Ethicorum. c. 4. vbi ait, propter quod neq; motus est delectatio. Et cōfirmatur. Motus est de genere imperfectorum, cum sit partim in actu, & partim in potētia: sed delectatio est de genere perfectorum, quia in omni parte temporis in quo est, habet complementum sue speciei, vt ibi probat Aristot. non enim generatio tribuitur visioni, sicut neque puncto, nec vnitati hæc enim non generantur, sed consequuntur quorundam generationē: & sic delectatio cum sit quoddam totum in indiuisibili habet perfectionem suam. Sequitur ergo quod cum nō sit delectatio motus Physicus, non potest poni in prædicamento actionis, & erit in prædicamento qualitatis: & sic intelligere, cū sit in instanti & nō in tempore, quia nō est motus Physicus, ponitur in prædicamēto qualitatis. Et in tantū est verū quod fiat in instanti earatione qua est actio perfecti, quia est actus intellectus actu acti specie intelligibili, vt visio, quæ ab oculo actuato specie visibili, vt non sit apta fieri in tempore. Nam actio quæ est in tempore est actio imperfecti. i. existentis in potentia ad perfectionē, quia est partim in actu & partim in potentia: & sicut in tempore sunt partes successiuæ, sic actus factus in tempore successiuē perficitur, sicut & subiectum,

Conclus. 1.

ctum, sicut in calefactione & sanatione. Et quantum ad actionem immanentem cum tempore non fiat, conservatur in tempore, sicut & illuminatio ex presentia luminosi, & visio ex objecto astante extra debite approximato, sic intelligere, pendet quo ad conservationem ex imperio voluntatis: & per accidens a multis alijs a positione & remotione a bona vel mala dispositione corporali.

2. Conclus. ¶ Actio immanens, quæ in prædicamento qualitatis est, in prima specie collocatur. Hæc patet ex supra dictis. Et probatur etiã eò quòd ibi ponitur habitus & dispositio: ergo & actus, ex quibus habitus & dispositiones causantur, & à quibus emanant. Et probari posset à sufficienti diuisione. Nam vel ponitur in prima, vel in secunda, vel in tertia, vel in quarta: sed non in quarta, non in tertia, quia non passio, neque passibilis qualitas: non in secunda: quia non est naturalis potentia vel impotentia: ergo ponitur in prima. Ex hoc manet solutũ primũ argumentũ: ponitur enim in prima specie.

Ad. 2. ¶ Ad secundũ dicendũ quod ratio quare actiones immanentes non ponuntur in prædicamento actionis non est illa, scilicet quod eius non sit aliquid operatũ, sed est illa, quæ in prima conclusione ex Philo. adducta, quia non est motus Physicus. De differentia actionũ immanentium & transeuntium infra erit sermo. Nam in prædicamento actionis solum illa ponuntur, quæ sunt actiones imperfecti quæ & in tempore fiunt: sed actiones immanentes sunt perfecti, & fiunt in instanti, & non sunt apte fieri in tempore, ut in secunda cõcl. declaratum est.

Ad. 3. ¶ Ad tertiũ negatur quòd actio immanens non sit perfecti. Et non dicitur esse actus perfecti, quia agens, à quo emanat, sit perfectũ, imò (ut bene probat argumentũ) per tale actionem perficitur agens, ut homo intelligendo. &c. sed dicitur ipsa actio immanens actus perfecti: quia ipsa actio est perfecta & tota (ut ita dicã) & est cõplementũ & perfectio, & non causatur motu Physico, qui est imperfecti, ut de delectatione & visione ex Arist. probatum est ex. 10. Ethicorũ, quæ in instanti habent suum complementum: actio tamen transiens via ad perfectionem est, ut calefactio ad calorem. &c.

C A P I T U L U M IX.

De actione, & passione.

Vscipit & ipsum agere, pati ve, cõtrarietate. Calefacere nãq;, & frige facere, & calefieri, & voluptate, ac dolore affici, cõtraria sunt: quare cõtrarietate suscipiunt. Gradus quoque suscipiunt, ut magis, atq; minus dicatur. Fit enim ut magis quippiam, minus ve calefaciat, & itidẽ calefiat: & doleat magis, minus ve: quare agere, pati ve gradus suscipiunt: ut diximus. De his igitur tot à nobis sint dicta. Dictum est autẽ & de situm esse, in hisce quæ diximus de ijs quæ sunt ad aliquid, de nominatiuum ipsum à positionibus dici. De cæteris verò, ut de quando, & de vbi, & de habere, quia sunt manifesta, nihil aliud dicitur, quàm ea quæ in principio diximus: habere quidem, indutum, atque armatum esse significare: vbi verò, in Lycio esse, & cætera quæcunque de ipsis sunt dicta. De generibus ergo propositis ea quæ sunt dicta sufficiant.

Q V Æ S T I O A N

actio transiens sit subiectiue in agente vel in patiente.

Varitur circa actionis prædicamentum, utrum actio transiens sit subiectiue in agente, vel in patiente, vel in utroque.

¶ Et videtur quòd sit in agente. Vbi est formalis effectus, ibi & forma: quia hæc sunt ad inuicem inseparabilia: sed in agente est

formalis effectus actionis: quia agens actio ne agit: ergo ibi erit actio. Sicut quia calor est in igne calefaciente: calefacere etiam erit.

2 ¶ Secundò Arist. 8. Physi. tex. 15. probat Deum primam causam non incipere de nouo agere: quia aliàs mutaretur. Tunc est argumentum: non posset esse mutatio nisi de nouo aliquid in se reciperet, & hoc non videtur nisi actionem: ergo actio est in agente, vel alias malè argumentatur Aristoteli.

3 ¶ Tertiò actio, agens de de nominat: vel ergo denominatione intrinseca, vel extrinseca: non extrinseca, quia denominans aliud intrinsece denominat: sic visio hominem de nominans visum extrinsece oculus intrinsece denominat: in quo est visio: quia oculus visione est videns: quæ est ab eo, & in eo: si ergo actio agens denominat, non potest signare quod intrinsece denominet nisi agens, non passum, quia passum passione dicitur intrinsece, & non actione: ergo denominat agens intrinsece, & sic habetur intentum.

In contrariū ¶ In contrarium Arist. 3. Physi. tex. 20. vbi Commentator probat, quod doctrina est actio docentis, & est in addiscente.

1. Nota. ¶ Pro solutione notandum, quod duplex est agens quod: vnum quod agit in aliud extra se: & non in se ipso: vt ignis lignum comburens: & aqua calefaciens. Aliud est agens quod in se ipsum: quando est idem supposito agens & patiens: vt quando Socrates se ipsum mouet: nam licet mouens pars differat à mota: est tamè suppositum idem vbi actio & passio: vt si percuteret seipsum: vel sanaret seipsum.

2. Nota. ¶ Actio transiens dupliciter sumitur. Primo pro reali respectu, qui est agens, ad passum: sicut & passio, est respectus realis patientis ad agens: vt in prædicamento relationis distum est. Alio modo sumitur pro re, siue forma, ab agente causata, acquirita à passio: sicut calefactio actiue sumpta, est ipse calor realis causatus à calefactiuo: receptus in calefactibili, puta in aqua.

1. Conclus. ¶ Si actio transiens, pro respectu sumatur agentis ad passum: subiectiue tantum in agente est: vbi cumque est fundamentum respectus: ibi & subiectiue respectus erit: vt probat Aristoteli. li. 5. Metaphy. cum relatio & fundamentum idem sint re, vt supra probatum est: sed respectus, ille fundatur in potentia actiua agentis, quæ in agente solum est subiectiue: ergo ibi erit & ille respectus qui est actio. Item vel ponitur respectus in agente subiectiue, vel in passio, sed

non ponitur in passio: quia ibi non habet fundamentum, cum potentia actiua non sit in passio: ergo est in agente, vbi est potentia actiua.

¶ Secunda conclusio. Actio secundo modo sumpta, non est subiectiue in agente, sed in passio. Probatur. Nam vel est in agente vel in passio: sed non est in agente: nam si in ipso est: quæro quid ponit in ipso: nam vel potentiam actiuam vel aliquem actum absolutum acquisitum in agente. Non primum: quia illa potentia erat quando non erat actio: aliàs cum potentia actiua continuè erat in agente, esset continuè actio. Neque potest dari secundum: quia si sic, omne quod acquirit ab aliquo, in eo quod acquirit, se habet vt actum: & sic non erit vt agens: ergo in quantum agens non acquirit aliquid in se realiter & subiectiue sicut mouens vt mouens, moto opponitur: sequitur ergo, quod cum actio sic considerata non sit in agente: quod erit in patiente. Et hoc dicit Aristoteli. 3. Physicorum text. 20. & Commentator ibidem declarat, quod doctrina sit actio, docentis in addiscente. De quo vide Herueum in. 4. quolib. q. 4.

¶ Tertia conclusio. Actio agentis actione transeunte, vel immanenti, non in alterum, sed in se ipsum, subiectiue in agente erit. Hæc ex dictis est manifesta: quia actio oportet sit subiectiue in passio per secundam conclusionem: & cum suppositum agens & patiens sint idem, oportet quod sit in eodem, sicut visio in vidente est, & intellectio in intelligente.

Ad primum argumentum respondetur, distinguendo de effectu formali: quia est duplex. Quidam secundum rem, & denominationem: vt homo est albus. Et re, & denominatione, quia ab albedine quam habet, verè denominatur. Alius est formalis effectus, qui solum denominatione est talis: sicut locatum denominatiue à loco dicitur, qui tamen locus non est subiectiue in locato: nam superficies corporis continentis in locante est, & non in locato. Ad argumentum dicendum, quod effectus formalis in agente solum denominatione extrinseca, & non re: non ponitur in eo, sed in passio: vt in secunda conclusione dictum est: neque actio cum dicatur esse agentis, verificatur de eo vt sit vt in subiecto: sed ratione principij à quo.

¶ Ad secundum dicendum, quod secundum Philosophum Deus mutaretur, sed non eo quod per quod agere, de nouo aliquam

1. Conclus.

Aristo.

Herueus.

3. Conclus.

Ad. 1.

Effectus formalis duplex.

Ad. 20.

Aristot. quam acquireret qualitatem in se : sed per hoc quod inciperet velle, quod ante non volebat. Hæc erat Philosopho. imaginatio, vt ibidem Comment. Sed de his in suo proprio loco, vbi à Theologis ex proposito disputatur.

Ad Tertiu. ¶ Ad tertium dicitur, quòd eadem res, quæ est actio : agens, & patiens, denominat : agens extrinsecè, & patiens intrinsecè : & licet vna sit res tamen non eodem nomine nominat : nam vt est ab agente agens dicit, & vt est in passio recepta, denominat patiens : neque hoc in conuenit : sicut vna eadē actio sub nomine doctrinæ denominat docentem : & sub disciplinæ nomine, discipulum.

Ostquam Aristot. tractauit latè de quatuor prædicamentis, substantiã, quantitate, ad aliquid, & qualitate, solum duo verba addit agens de actione, & passione, relinquens alia quatuor prædicamenta intacta : vel quia non in vsu, vel quia facile cognosci possent. Verum Gilbertus Porretanus edidit tractatum, quem sex principiorum nominat : in quo de sex prædicamentis agit, quæ etiam principia dici possunt, sicut prædicamenta : quia in eis fiat rei vltimæ resolutio.

Gilbertus.

* ¶ Hic nota quod in ferre passionem, nõ est idem quod causare passionem : nam in ferre passionem, est sequi in fallibiliter per consequentiã passionem, ad actionem : vt scilicet, posita actione ex parte agentis : po natur passio ex parte patientis : ita vt vno posito aliud ponatur, & vno remoto aliud remoueat : & in hoc sensu inferre passionẽ est proprium quarto modo actionis ignis, causat passionem, non tamen infert : quia potest esse ignis, & nihil actu calefieri, vt in suprema parte sue spheræ : valet tamen, actio est, ergo passio est, quia se habent vt causam in actu, & effectus in actu.

¶ Secundo notaq; agere, & pati contrariãtur : & intenduntur & remittuntur non in se tamen, sed si qualitates super quas fundatur contrariãtur : & recipiunt magis, & minus : vt calefactio, frigefactioni : quia caliditas, & frigiditas, contrariãtur : & magis & minus recipiunt.

QVÆSTIO VNICA,

Vtrum sex prædicamenta quæ restant, sint relationes, aut dicant rem, aut res absolutas.

Questio hæc pro parte disputata est in præcedentibus, saltem ibi tacta, quãdo Scoti diuisio posita est relationis, in intrinsecus aduenientem, & extrinsecus aduenientem.

¶ Ad quæstionem de mente Scoti solutio est, sex prædicamenta dici relationes extrinsecus aduenientes : vt ibi adduximus : sed tamen sit conclusio ad quæstionem.

Scotus.

¶ Sex prædicamenta non sunt relationes extrinsecus aduenientes, sed sunt res absolutæ, & relatiua secundum dici tantum. Prima pars probatur. Relatio secundum Arist. 5. Meta. tex. 10. super actionem, & passionem fundatur : sed vna relatio non fundatur super aliã : ergo actio, & passio saltem nõ sunt relationes. Et patet etiã hoc expressè : quia Arist. 3. Phy. tex. 19. dicit, quod actio est motus : sed motus non est relatio.

Ad quæstio conclu. Ratio. 1. p.

¶ Secundo. Vbi, est esse in hoc loco : & quãdo, esse hodie : & habitus, esse vestitum : hæc autem ex sua significatione non dicunt relationem : quia esse hîc, significat rem absolutam : & esse vestitum, habere vestem.

Secundo.

¶ Secunda pars probatur. Nã in rebus tria possunt considerari. Vel id quod est substantia, aut accidens, quod est formaliter in substantia : aut res quæ sunt extrinsecus circa substantiã. Res primigenis ponuntur in primo prædicamento, quod est substantia : res secundigenis in tribus alijs prædicamentis positis : nã si accidens quod est in substantia, est absolutum, est quantitas, vel qualitas : & si relatiuum, est relatio. Res tertij generis pertinent ad ista. 6. prædicamenta. Et probatur quod sint relatiua secundum dici solũ. Patet : relatiua quæ sunt secundum esse, sunt formaliter in suo subiecto, vt dictũ est : sed quod est extrinsecus, circa subiectũ vt vestis, non est formaliter in vestito : nec res, in tempore, nec in loco : sed solum ista dicuntur secundum denominationem ab extrinsecis : vt esse in isto loco, vel in illo : à tali, vel

Ratio. 2. p.

tali loco, vt in ecclesia: vel in domo. Et sic esse vestitum, significat vestē ipsam, taliter se habentem in ordine ad vestitum.

¶ Hinc sequitur, q̄ querēti quid est esse vestitū: vtrum sit relatio: respondendū est, q̄ nō est relatio, sed est esse vestitū, aut habere vestem: nec vterius oportet respondere.

¶ Oportet ergo de quo cunque. 6. prædica mētornū aliqua dicere breuiter, & primō de actione, & passione.

De actione,
& passione.

¶ Actio (inquit Gilbertus) vel factio, est ratio, seu forma, per quam in materiam subiectā denominamur agere, vel facere: passio verō est effectus agentis.

Notandum

¶ Ad intelligendam hanc definitionē, oportet considerare, q̄ dato, actio passio, & motus, sint vna res materialiter, differunt tamen formaliter: & pertinet ad diuersa prædicamenta: nam motus neq; est in prædicamento actionis, neq; passionis, sed directē est post prædicamentum: sed reductiue est in prædicamento ratione sui termini: & sic motus augmentationis est in prædicamento quantitatis: & alterationis in prædicamento qualitatis. Cum ergo ignis calefacit lignū, ille motus est, & dicitur actio: in quā tum procedit ab igne, & passio in quā tum recipitur in ligno: & idem calor prout consideratur in igne, est à quo actio: & potest dici actio: & idem prout in passo recipitur, passio agentis est. Verū licet actio, & passio sint istæ res absolutæ: quia non possunt explicari nisi per respectus, dicuntur relatiua secundum dici solum.

Duplex est
actio.

¶ Actio est duplex. Animæ, & corporis. Corporis illa est, quæ in corpore subiectatur: vt calefactio actio. Animæ, quæ in anima: vt volitio, nolitio, intellectio. &c. Vbi actio est, in quantū elicit, & passio, in quantū recipit.

Actio, & passio
suscipiunt
contrarietatem.

¶ Proprietates actionis, & passionis sunt, q̄ suscipiunt contrarietatem: quod nō est intelligendum de per se: sed ratione qualitatum contrariarū, in quibus est actio, vel passio: vt calefactio actio, contraria est frigefactio, quæ est actio: sed tamen ipsæ actiones secundum se non habent talē contrarietatem: nec hoc conuenit omnibus actionibus: quia illuminatio actio, nō habet contrariū: sicut nec lumen: sicut describere in superficie triangulum, vel circulum, actio est, quæ non habet contrarium. Et tandem dicendum, q̄ illæ actiones, quæ imprimunt, vel causant qualitatem, quæ habent contrarium: etiam ipsæ actiones ratione taliū qualitatum habebunt contrarium.

¶ Actiones suscipiunt magis, vel minus: quæ proprietates sicut præcedens intelligenda est: nam ignis, qui fortior est, dicitur magis calefacere: & qui non equè fortis, minus calefacere: tamen hoc non competit actioni de per se, sed ratione maioris, vel minoris caloris.

Suscipiunt
magis, vel
minus.

¶ Passio dicitur in ordine ad actionē, quia passio est impressio actionis, vel eius effectus. Non enim agēs dicitur, nisi sit patiens: neque patiens, nisi sit agens: neque actio, vbi non est passio: neq; proprie passio, vbi non est actio. Illa quæ dicta sunt conuenire actioni, scilicet, quod contrarietatem, & magis, & minus recipiat, ratione qualitatum, de passione similiter dicendum.

¶ * Et sub generalissima sunt sex subalterna: generatio, corruptio, augmentatio, diminutio, alteratio, & secundum locum mutatio: & cū passio, & dicatur pro illo quod fluit ab essentia, & pro cōceptu mentis, & pro passione appetitus sensitivi, & pro pena inflicta, & pro qualitate in tertia specie solum quando pro ipsa vt emanat ab agente & recipitur in passo: est in hoc speciali prædicamento.

De prædicamento
vbi.

¶ Prædicamentum vbi, sumitur vt dicitur locum in quo res est, vt in domo, vel in templo, in aqua vel in aère, sub tecto, vel sub diuo. Et definitur sic. Vbi (vt dicit Gilbertus) est circumscripcio corporis, ex circumscriptione loci proueniēs. Nam, vbi, ex eo dicitur, quod est in tali loco aliqua res: neque explicari potest sine respectu: ob id relatiuum est secundum dici.

Gilbertus.

¶ Nonnulli diuidunt, vbi, in simplex vbi, & compositum: vt simplex dicatur habitu alicuius locati ad locum simplicem, & in diuisibilem: vt est esse angeli in loco, cui non debetur certus locus determinatus: quia non habet quantitatem molis, per quā fit in loco: vel etiam potest dari ei locus diuisibilis, sed ipse indiuisibiliter se habebit: vt quia esse in loco angelū, est ratione suæ operationis, vbi & eius substantia est: si in loco magno oparatur, in illo loco dicitur esse: sed indiuisibiliter est in toto loco: quia non pars in parte, & totus angelus in toto loco. De quo. D. Thom. Sic posset dici de anima rationali quæ est definitiue in toto corpore quod animat, & informat, quæ est tota in toto, & tota in qualibet eius parte. Et Christus Iesus in Venerabili & sacramentorum dignissimo Eucharistia: dicitur esse in loco indiuisibiliter: nā licet sit vbi species visibiles panis: tamē sic est in tota Hostia

S. Th. p. p.
q. 52. art. 1.
& infra.

Hostia

Hoc sic dif-
finitū in cō-
ci. Floren.

stia consecrata, quòd sit in qualibet parte, quantuncūq; minima. Aliter tamen quàm anima in corpore: quia illa ibi diffinitiuè: sed Christus solum sacramentaliter. De quo in resolutionibus. Theo.

¶ Vbi compositum vocatur habitudo, seu respectus ipsius loci diuisibilis, ad locatū diuisibile: sicut omnia corporea dicunt esse in loco: & hoc vocat esse in loco, circūscriptiuè: quia locatum circumscribitur à loco sic, quòd pars locati est in parte loci, & totum locatum est in toto loco. De quo in libris de Physico auditu latius. Et cum esse in loco contingat circūscriptiuè, diffinitiuè, repletiuè, seu vniuersaliter solum primo modo hic consideratur.

¶ Vbi, non habet contrarium, loquendo proprie de contrarietate: nam improprie, vbi, sursum, est vbi, deorsum, contrarium. Physice cōsiderando possent illa dici contraria: quia ex eis sumuntur motus contrarij.

¶ Vbi, non suscipit magis, vel minus: nam supposito quòd sit quis in domo, & alius in templo, non magis habet vbi, vnus, quàm alius. Et si vnus sit in ampla domo, & alius in angusta, non magis est in domo vnus, quàm alius. Et si vnus ad horam, alius ad multum diem: non per amplius vnus alio.

Notandum

¶ Hic est notādum, q̄ locus, vt ponitur in prædicamento quantitatis: differt ab vbi, vt in isto collocatur: nā locus, ibi dicit quātitatem solum, non habendo respectum q̄ sit tale vbi, vel in ecclesia, vel in domo, vel Mexici, vel Salmanticæ: sed solum in quantum dicit vltimam superficiē corporis continentis: vt habetur. 4. Physicorum: tñ vbi hic significat esse in hoc, aut illo loco, qđ non potest explicari, nisi in ordine ad aliquòd punctum fixum, puta quòd sit in tali altitudine respectu centri terræ: quia altior est aer aqua: vel in tali lōgitudine, que sumitur à certo puncto orientis, vel occidentis: vel in tali latitudine distās ab æquinoctiali, vel à polo, sicut Mexicum est distans in longitudine à Toletō per septem horas ferè. Et ab æquinoctiali distat Mexicum, per. 19. gradus: cum tamē Toletū per 41. gradus & 20. minuta. Locus tñ nō significat talem respectum: nam etiamsi tale punctum non sit, tamen quis diceret esse Mexici, vel Hispali, in domo, vel in tēplo. Itaque distare taliter ab Oriente, est verè relationem secundum dici: sed esse Salmanticæ, vel Mexici, non est relationū, licet non possit explicari, nisi per talem distantiam. flo

Distantia
lōgitudinis
Mexici à To-
leto. per 7.
horas ferè.
De quo in li-
br. de cælo
speculatio-
ne. 7. concl.
31.

¶ Quando, est id quod ex adiacentia temporis relinquitur: vt esse hodie, vel fuisse heri: nam sensus est, quòd quando, dicit habitudinem quandam rei temporalis ad tēpus, per quòd mensuratur.

¶ Quando, diuiditur in quando simplex, & cōpositum: vt simplex sit, habitudo rei ad tēpus indiuisibile, vt esse angeli in æternitate: & esse hominis in hoc momento quæ habent indiuisibilitatem. Esse tamē in æternitate proprie loquendo, nō ponitur in hoc prædicamento: quia cū soli Deo cōueniat esse sic in æternitate, & ipse solus sit sua æternitas, cum ipse nō ponatur in prædicamento, neq; sua æternitas poni debet.

¶ Quando autem, compositum, est habitudo rei temporalis ad tempus diuisibile: vt esse in hoc anno, vel in hoc mēse, vel in hoc die, vel in hac hora. Non tamen est idem quando, vt est prædicamētum distinctum, & tempus, vt est species quantitatis vt ibi diximus: nam tempus, vt est de prædicamētō quantitatis, solum mēsuram durationis dicit. s. durare per mensem, vel per annum: sed quando, est tali die natum, vel tali die mortuum fuisse, vel sedisse, vel legisse. Multū refert considerare de tempore, prout extrinseca mēsuram est rerum, quæ tempore mensurantur: vel considerare quando factum est hoc, heri, vel hodie, &c. vbi non querimus de duratione, vel mēsuram.

¶ Quomodo distinguatur æternitas, & æternitas, & tempus, suo loco dicemus, & in Physicis, & in Theologicis, vbi erit sermo de Dei æternitate.

¶ Positio, est quidam partium situs, & generationis ordinatio: vt q̄ in homine sint partes dispositæ, & ordinatæ, vt sit in loco superiori caput, & pedes in infimo, &c. & hoc à natura determinatum est, vt partes sic se habeant, & ordinem habeant inter se, & ad ipsum, cuius sunt partes.

¶ Vel contingit istarum partium esse sitū non per naturam ordinatum: sed quia contingit, vt homo quando sedet, vel stat, vel genuflectit, aliter, & aliter partes sunt dispositæ. Ratione huius, dicitur in definitione, est situs, partium positio: & ratione primi quando sunt per naturam partes ordinatæ, dicitur generationis ordinatio. Et tādē hoc, & illud, dicitur situs: & est prædicamentum distinctum ab alijs: nec coincidit cum situ, vt locum dicit: secundum quā rationem in prædicamento quātitatis fuit signatus locus.

¶ Pro quo oportet notare, quòd situs, in re

De prædica
mento quā
do.

S. Tho. 1. p.
q. 10. ar. 5.

S. Tho. 1. p.
q. 10. art. 2.

S. Tho. 1. p.
q. 10. & Ma-
gist. sent. d.
8 primi.
De prædica-
mento situs.

Notandum
du-

dupliciter potest considerari: vno modo, vt dicitur sitū, vt totū, respiciat totū locum in quo disponitur, & collocatur res, à quo circūscribitur: & pars partem respiciat. Pars (inquam) locati: & sic res dicatur habere situm in ordine ad locū: & isto modo situs pertinet ad prædicamētū quantitatis. Alio modo situs capitur, prout dicitur dispositio nem partium alicuius totius, nō in ordine ad locum, sed in ordine ad se, & in ordine ad totum: vt alia est consideratio capitis, in quantum in tali loco supereminente est in ipso homine: quā sit ipse, vt est in tali loco, vbi totum est. Secūdu ergo ordinē quem pars habet ad partem in situ, & pars ad totum, dicitur situs: & constituit hoc prædicamentum distinctum. Non obstāte dicat de Castro in suis prædicamētis, & Soto, quod situs dicat ordinē partium totius ad partes loci: sed debet intelligi, pro quantum ad partes adiuicem positæ, & sitæ, sic etiā ad locū ordinem habent.

Contra Castro, & Soto
De prædicamento habitus.

¶ Habitūs est corporum, & eorū quæ circa corpus sunt adiacentia: vt esse vestitū, esse armatum, coronatum, galeatum, anulatum, & esse calceatum. &c.

¶ Habitūs potest suscipere magis, vel minus, sed improprie valde. Recipit (inquam) vt si quis habens duas tunicas, dicatur magis alio vestitus: & habitūs maior. &c. sicut improprie dicemus magis patrem, qui decem habet filios, quā qui duos.

¶ Habitūs non recipit cōtrarietatem: quia calceatio, non est contraria pileationi, vel anulatiōi.

¶ Et nota quod habitūs apud Aristot. 5. modis sumitur, primo pro qualitate radicata, & de difficile mobilis: secūdo pro forma debita alicui subiecto determinato: cui opponitur negatio eiusdem formæ, vt oculo debetur visus: oppositum est cæcitas. Tertio vt deriuatur ab habere, vel haberi: vt dicitur liber habetur à me. &c. Quarto pro veste sic figurata. 5. pro accidente confurgente ex veste, vt vestita, & homine vt vestiente seu habente vestitam: & in hoc. 5. sensu ponitur prædicamētum distinctum ab alijs: & sicut quando, non est tempus, mensurans neque res tēporalis mēsurata, sed est respectus confurgens ex adiacentia, & applicatiōe temporis ad rem tēporalē: sic habitūs non est vestis, neque homo vestitus: sed est respectus confurgens, & mediās inter vestem & hominem: & ex eo quod vestis adiacet, & applicatur corpori, & id quod dicitur tanquā propriū

habitus, quod semper est in pluribus existens, est falsum: si habitūs ponatur esse vnum accidens numero, & quod subiectiue sit in pluribus: nam idem accidens numero, non potest esse in multis subiectis. Sed tamen est verum in isto sensu: vt in vno sit vt in subiecto: puta in habente: & in alio vt in termino, puta in re habitabile contra sicut de actione. &c.

Q V Æ S T I O.

Circa sex vltima prædicamenta.

Varitur pro pleniori intelligentia istorū sex prædicamentorum, an dicantur quid absolutū, vel respectum.

¶ Et quod dicantur respectum, patet auctoritate Gilberti auctoris sex principiorū, qui ait, quando, inquit, est, quod ex adiacentia temporis relinquitur: vbi autem, est circūscriptio corporis: ex loci circumscriptione procedens, &c. ex quo patet quod respectum dicant.

¶ Secundo vel dicuntur absolutum, vel respectum, vel quid ex vtroque: compositum: nō absolutum: quia sic vel in prædicamento substantiæ, si substantia est: vt habitūs: vel in prædicamento quantitatis: si quantum est: vt vbi, & situs: si qualitas, in prædicamento qualitatis: q̄ si respectus: in ad aliquid. Quod si vtrunque: iam esset vnum per accidens: & sic non poneretur in prædicamento: vt supra dictum est.

¶ Huius quæstionis difficultas in resoluen do, pēdet è duobus potissimè: primo, quia Aristot. parum loquutus est de istis sex prædicamentis. Nam suam considerationē terminauit in quatuor supra citatis, & expositis: quæ inter decem generalissima sunt potissima. Et in Metaph. vbi exacta consideratio: quando diuidit ens in decem prædicamēta: exemplum ponit in quatuor supra citatis: & si vltra progreditur, vt in. 5. capitulo de ente nunquam vsq; ad decem peruenit. Et licet exemplum daret de omnibus, tamen solum de quatuor primis fecit tractatum.

¶ Et pro studiosis S. Doctoris etiam est difficultas: quia ipse idem doctor cū alijs tam exactus sit Philosophus: sicut & Theologorum cōsummatissimus, & facile princeps: est varius vt apparet. & quia in. 3. Physi-

Nota.

Theologorum princeps S. Thom.

corum

corum text. 22. & lib. 10. Metaph. videtur sentire, quod sex prædicamenta posteriora absolutum dicat: vt tamen denominant aliud, extrinseca denominatione, vt à primis alijs distinguat: & in. 5. Metaphy. in. c. de habere, expresse dicit quod importet absolutum & respectum.

Varellas in S. Th. quomodo intelligeda. Socinas.

¶ Sed idem doctor. S. in eodem lib. cap. ad aliquid, videtur sentire: quod solum dicat respectum: & non rem absolutam. De hoc varias opi. recitat Socinas. 5. Metaph. resolutio tamen videtur in sequentibus conclusionibus.

1. Concluf.

¶ Prima concl. sex vltima prædicamenta que dicunt absolutum simpliciter, neq; purum respectum. Prima pars probatur. Quia si dicerent absolutum simpliciter: vel esset substantia, vel quantitas, vel qualitas: & sic nulla esset distinctio istorum sex prædicamentorum ab illis tribus absolutis. Quia si aliquod istorum sex esset substantia, in primo collocaretur, & si quantitas, vel qualitas, in secundo vel in tertio: sed posita sunt distincta prædicamenta: ergo non important absolutum. Secunda pars probatur. Quia cum motus localis sit in prædicamento vbi, si vbi, vt est vnum de sex posterioribus prædicamentis, purum dicit respectum: ad relationem esset primo & per se motus: quod est contra Philo. 5. Physicorum text. 10. nam solum de per accidens, concessit motum in ad aliquid: vt quando aliquis per se deambulatur, per accidens fit similis alteri. Item quia si illa sex posteriora dicerent purum respectum, non distinguerentur ab vno illo ex primis quatuor: sed ponuntur distincta: ergo non dicunt purum respectum.

2. Concluf.

¶ Secunda conclusio, sex posteriora prædicamenta non dicunt absolutum cum respectu: Patet: quia cum omne ens sit substantia, vel quantitas, vel qualitas, & respectus realis omnis, sit in prædicamento ad aliquid: si dicerent sex ista absolutum cum respectu, nil aliud dicerent, nisi aggregatum ex duobus prædicamentis: hoc autem, vt saepe dictum est, repugnat ferri prædicamentali. Et etiam sequeretur aliud inconueniens, quod dicerent vnum per accidens, & nullum tale est prædicamentum, neq; reponitur in prædicamento.

3. Concluf.

¶ Tertia conclusio. Sex posteriora prædicamenta absolutum dicunt, cum denominatione extrinseca. Pro cuius intelligentia notandum, vt notat Hieronymus in quolib. 11 q. 9. qd denominatione potest tribus modis fieri. Primo ab aliquo absoluto intrinseco. ipsi denominato: vel per identitatem, vt Sortes est

Hieronymus. Denominatio tribus modis.

substantia: Sortes est rationalis, vel per inherentiam, vt Sortes est quantus, Sortes est qualis. Secundo modo fit denominatio ab aliquo intrinseco ipsi denominato, importante tamen aliquod extrinsecum, vt terminum ad quod denominatum, relatiue se habet: vt Sortes est pater. Vbi etiam extrinsecum interuenit. s. filius. Tertio modo ab aliquo extrinseco, quod non est idem cum denominato: neq; est subiectiue in eo: vt Sortes est locatus: quia locus non est subiectiue in locato, sed in locante. Prima denominatio: fit existis tribus in prædicamento substantie, & quantitatis, & qualitatis: secunda contingit in prædicamento ad aliquid: tertia fit per vltima prædicamenta, penes hoc qd ad aliquod extrinsecum est respectus & ab eo denominatio. Probat conclusio existis præsuppositis. Nam oportet distinctionem ponere inter quatuor prima prædicamenta: & alia sex sequentia: & non est per absolutum, quod absolute importet: neq; est per relatiuum, erit ergo per aliquid aliud: & non videtur nisi per denominationem extrinsecam declarata: ergo per eam distinctio in prædicamentis posterioribus fit: & hæc est doctrina S. Tho. 3. Physicorum text. 22. vbi ait. Tertius modus prædicandi est, quando aliquod extrinsecum de aliquo prædicatur per modum alicuius denominationis, exemplum ponit de agere, & pati: de quando, & vbi, situ, & habitu.

S. Tho.

¶ Ex quibus sequitur, qd licet sex prædicamenta vltima non differant à tribus prioribus absolutis quantum ad rem denominatam: quia vel substantia, vel quantitas, vel qualitas &c. differunt tamen quantum ad modum denominandi, & prædicandi: quoniam in tribus primis prædicatio, & denominatio ab absoluto intrinseco: & ab istis ab extrinseco absoluto. Et ista diuersitas sufficit ad distinctionem prædicamentalem: non enim necessario est omnia prædicamenta realiter distinguenda, quia sic actio, & passio, non essent duo distincta prædicamenta.

4. Concluf.

¶ Quarta conclusio. Et si vltima prædicamenta absolutum cum denominatione importent extrinseca: ad eam tamen denominationem consequitur quidam respectus inter denominans & denominatum: vt vestem, & vestitum. &c. quos tamen respectus hæc vltima prædicamenta non significant. Quod consequuntur tales, patet: quia non dicitur denominans, nisi quia aliud est denominatum: neq; denominatum, nisi quia ab alio denominatum. Quod tamen talis respectus non significet, patet ex supradictis in secunda conclusio. quia

dicunt absolutum & non absolutum cum re respectu: quia sic aliquid per accidens dicerent.

Ad primū. ¶ Ad primū, quod ex auctoritate Gilberti adducitur, non est necesse dictū eius sustinere, quia sequitur contra Philo. q̄ ad relationem esset primo per se motus, ut probatum est.

¶ Ad secundum ex dictis patet solutio.

C A P. X.

De oppositis.

Textus. 1.

De oppositis autem quot modis opponi soleat, deinceps dicendum esse videtur. Opposita naq; modis quatuor opponi dicuntur: aut ut ea, quæ sunt ad aliquod: aut ut contraria: aut ut habitus, & priuatio: aut ut affirmatio, atque negatio. Atq; ut in summa dicam, duplum: & dimidiū, ut ea quæ sunt ad aliquid: bonū, & malum, uti contraria, cæcitas, atque visus, ut habitus, & priuatio: sedere, & non sedere, ut affirmatio, atque negatio, opponuntur.

Textus. 2.

Quæ igitur ut ea quæ sunt ad aliquid opponuntur, ea id quod sunt, oppositorum esse: aut aliquo alio modo ad illa dicuntur: ut duplū dimidij: id quod est, alicuius dicitur duplū: & sciētia scibili eodē opponitur modo: atq; ipsa id quod est scibilis dicitur esse: & scibile etiā id quod est ad oppositū, ipsam, in quā, sciētiā, dicitur: scibile nāq; aliquo id sciētia dicitur scibile. Quæ igitur ut ea quæ sunt ad aliquid opponuntur: ipsa id quod sunt aliorū esse: aut aliquo alio modo vicissim dicuntur. Ea verò quæ ut

contraria opponuntur, nullo pacto legem hanc subeunt: neque enim bonum mali dicitur bonū, sed contrarium: neque album nigri dicitur album, sed contrariū: quare oppositiones hæc differunt.

¶ Atqui cōtraria quidem, quæ talia sunt, ut ipsorum alterū necessariò rebus ijs insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur, ea nullum prorsus mediū habent: quorum autem alterum inesse non necesse est, inter hæc aliquid omnino medium cadit: veluti sanitas, ac morbus in animalis corpore fieri apta sunt, atque alterum insit animalis in corpore, sanitas inquam, aut morbus, necesse est, & de numero par, atque impar prædicatur, & alterum par, aut impar insit numero necesse est, atque nullū inter hæc, aut inter par, & impar, aut inter sanitatem, ac morbum, medium cadit. At quorum alterutrum inesse necesse non est, horum medium est aliquid: ut albū, & nigrum in corpore aptum est fieri: & non necesse est in corpore alterum horum inesse: non enim omne corpus aut albū, aut nigrū est. Vitiosum quoq; studiosumq; de homine quidem, cæterisq; compluribus prædicatur: at non necesse est alterū illis inesse, de quibus hæc prædicari possunt: nō enim omnia aut vitiosa sunt, aut studiosa, atq; est inter hoc medium sanè: fuscum quidem, & flauum,

Textus. 3.

Textus. 4.

Textus. 5.

Textus. 6.

Textus. 7.

Textus. 8.

uum, cæteri que tales colores, inter album, & nigrum: id autem quod neque vitiosum est, neque studiosum, inter vitiosum, ac studiosum. In quibusdam igitur media nomen habent: ut fuscum, pallidum, rubrum, cæteri que tales colores, qui medij sunt inter album, & nigrum: in quibusdam verò nomine quidem non est facile medium assignare, utriusque; tamè extremorum negatione ipsum medium definitur: ut id quod neque bonum est, neque malum, neque iustum, neque iniustum.

Textus. 4. ¶ Priuatio autè, atque habitus dicitur quidem circa quippiam idè, ut visus, & cæcitas, circa oculum: ut simpliciter autem dicam, in quo solet habitus fieri, circa id utrunque; ipsorum dicitur. Atque priuatum esse dicimus vnunquodque eorum, quæ susceptiua sunt habitus, cum est habitus, non quouis modo, sed in eo, vel in quo consuevit esse, vel quando illud consuevit ipsum habere. Edentulum enim non ex eo dicimus, quia dentes non habet: & cæcū itidem non ex eo, quia visum non habet, sed quia non habet, cum est aptus habere: sunt enim quæ orta non continuo visum, dentesque habent: at non edentula, aut cæca dicuntur. Priuatum autem esse, habitumque; habere, non est priuatio, atque habitus: nam visus quidem est habitus, cæcitas verò priuatio. At habere visum, non est visus, neque

cæcū esse, cæcitas est: etenim cæcitas est priuatio quædam, cæcū autem esse, est priuatum esse, & non priuatio. Præterea. Si cæcitas idem esset, ac cæcum esse, utraque profecto de eodem prædicarentur, at homo dicitur quidem cæcus, cæcitas autem nullo dicitur pacto. Et ipsa tamè priuatum, inquam esse, habitumque; habere, perinde ut priuatio, atque habitus opponi videtur, modus enim oppositionis idem est. Nam ut cæcitas, & visus, sic & cæcum esse, ac habere habitum opponuntur.

¶ At enim neque etiā id quod sub affirmatione, negationeque est, affirmatio est, atque negatio. Affirmationem namque, negationeque orationem esse constat, alteram affirmatiuam, alteram negatiuam: nihil eorum, quæ sub affirmatione, negationeue cadunt, oratio est, ut patet. Dicuntur tamè & hæc ipsa perinde opponi atque; affirmatio, negatioque; opponuntur, & in his enim idem oppositionis est modus. Nam ut affirmatio, veluti sedet, negationi, ceu non sedet, opponitur, sic & res, quæ sub utrunque; cadunt, sedere inquam, & non sedere, sibi mutuò aduersantur.

¶ At verò priuationem, ac habitum non esse opposita sic, ut ea que sunt ad aliquid, patet: non enim ipsum id quod est, oppositi dicitur esse, visus enim non est cæcitas

Textus. 5.

Textus. 6.

tis visus, neque vlllo alio ad illam dicitur modo: similiter neq; cæcitas visus cæcitas diceretur: sed cæcitas ipsa, priuatio quidem dicitur visus: cæcitas autem visus non dicitur: neque, visus dicitur cæcitas. Præterea. Vniuersa quæ sunt ad aliquid, ad ea sanè dicuntur, quæ conuertuntur: quare si cæcitas ex ijs esset, quæ sunt ad aliquid, & illud, ad quod ipsa dicitur, profectò cõuerteretur: at nõ conuertitur: non enim visus cæcitas dicitur visus.

Textus. 7. ¶ Atqui neque perinde atque cõtraria priuatione, ac habitũ oppositione subire, ex eo perspicuum fore videtur, quòd cõtrariorum, quæ medio vacant, alterum in his, quibus apta sunt esse, aut de quibus prædicatur, inesse semper necesse est: inter enim ea mediũ nullum cadere diximus; quorum alterum inesse susceptiuo necesse est: vt in sanitate, ac morbo, in pari, ac impari, intueri licet. Quorum autem est ad aliquid medium, nunquam horum alterum omni inest necessariò. Neq; enim albũ, aut nigrũ neq; calidum, aut frigidũ esse, omne quod horũ susceptiuũ sit, necesse est: nã vt inter hæc mediũ aliquod cadat, nihil sanè prohibere videtur. Et in super ea diximus mediõ vacare, quorũ alterũ non necesse est esse in susceptiuo, nisi in hisce, in quibus vnũ inest natura: vt igni caliditas inest, & niui albedo. In his

enim alterũ definitè: nõ vtrũuis susceptiuo inesse necesse est. Nõ em̃ aut igne frigidum, aut niue esse nigrã contingit: itaq; nõ omni susceptiuo inesse alterũ cõtingit, sed illis tantũ, quibus vnũ natura in est, atque vnũ definitè, nõ vtrũuis: In priuatione autẽ, atq; habitu, neutrũ dictorũ est verũ: neq; enim alterũ ipsoũ semper inesse necesse est: quod enim nondũ aptũ est visum habere, id neque cæcum dicitur, neque visum habere, quare non ex ijs erunt contrarijs, quæ medijs vacat: sed nec ex ijs, quæ mediũ habent: quoniam omni susceptiuo, ipsoũ alterũ in sit necesse est: cum enim est aptũ visum habere, tunc aut cæcũ, aut visum habere dicitur: atq; horũ alterũ non diffinitè sanè, sed vtrũuis sine discrimine vlllo dicitur: at in hisce contrarijs, quæ medio non vacant, nunquam fit, vt alterum in sit omni, sed quibusdã: atque hisce alterum diffinitè, & non vtrumuis. Quare patet, neutro modo priuationem, & habitum, perinde atque contraria oppositionem subire. Præterea. Inter contraria quidem, sit modo quòd ipsa recipere possit, fieri commutatio potest, nisi vnum ipsoꝝ natura, cuiuspiam, vt igni caliditas in sit. Potest enim sanam ægrotationem subire, & frigidum calidum, & album effici nigrũ, ex studioso quoq; vitiosus, & è vitioso studiosus euadere potest.

test: vitiosus enim si moribus præstabiliioribus, præceptisque instituat, aliquid saltem in probitate incrementi suscipiet. Quod si parum licet incrementi semel susceperit, patet, aut penitus illum mutari, aut ingentia incrementa suscipere posse. Semper enim habilis magis ad consequendam ipsam virtutem sumpto paruo etiã incremento fit: quare verisimile est maiora quoque illud incrementa suscipere: quod quidem si semper ita fiat, in contrarium penitus habitum deducetur: nisi tempore fortasse excludatur. In habitu verò, priuatione ve fieri non potest, vt commutatio vnquam efficiatur: ex habitu namque quanquam ad priuationem mutatio fit, ad habitum certè ex priuatione fieri nequit: nõ enim quisquam cæcus factus, visum vnquam recuperavit, neque caluus factus comam, neque edentulus vllus dentes emisit.

Textus. 3. ¶ Atqui patet, & ea quæ vt affirmatio, negatioque opponuntur, nullo dictorum modo oppositionem subire. In his enim solis alterum verum, alterum falsum esse necesse est, quod neque in contrarijs, neque in relatiuis, neque in habitu, priuatione ve necesse est, semper alterum verum, alterum falsum vt sit. Sanitas enim, ac morbus contraria sunt, & neutrum ipsorum verum est, aut falsum: similiter & duplũ, & dimidiũ rela-

tiuè quidẽ opponuntur, neutrum tamen verum est, aut falsum: cæcitas etiam, atque visus, habitus quidẽ, & priuatio sunt, vt patet: at neutrum verum est, aut falsum. Omnino autem nihil eorum, quæ nulla cum complexione dicuntur, verum est, aut falsum. At vniuersa quæ dicta sunt, sine complexione dicuntur. Equidem id ipsum in hisce contrarijs maximè accidere videbitur, quæ cum complexione dicuntur: valere enim Socratem, & egrotare Socratem, contraria sunt. At neque in hisce necessarium est, alterum verum, falsum alterum esse. Nam si existat quidem Socrates, alterum verum, alterum falsum erit: si verò non existat, ambo falsa erunt, vt patet. Si enim Socrates omnino non sit, neutrum erit verum, neque ægrotare ipsum, neque valere. In priuatione quoque, ac habitu si Socrates omnino non sit, neutrum verum erit: si sit, non semper alterum erit verum, alterum falsum. Visum enim habere Socratem, & cæcum Socratem esse, vt habitus, atque priuatio opponuntur: & si sit Socrates, non necesse est alterum verum, alterum falsum esse. Quo enim tempore nondum est aptus habere, vtrumque est falsum. Si omnino nõ sit, falsum etiam erit vtrumque, & visum ipsum habere, & cæcum esse. In affirmatione verò, negatione ve, semper siue sit, siue non sit,

alterum

alterum erit falsum, alterum verum. Horū enim, egrotare, in quā Socratē, & non egrotare Socratem, siue sit, siue nō sit Socrates, alterum verum, alterum falsum esse patet. Si enim non sit, egrotare illum est falsum, non egrotare verum: quare hisce solis hoc competit alterum, inquam, ipso verum esse, alterum falsum: quæ vt affirmatio, atque negatio opponuntur.

Textus. 9. ¶ At verò malum quidem bono necessariò contrarium est: quod quidem esse patet inductione. Morbus enim sanitati, & iustitiæ iniustitia, & fortitudini timiditas aduersatur: & in cæteris simili modo. At malo interdū bonū, interdum malum cōtrarium est: defectui enim, qui quidem est malum, exuperatio, quæ quidem & ipsa malum est, cōtrarium est: similiter & mediocritas, quæ quidem est bonum, vtriq̄ue aduersatur, vt patet. In paucis tamen id ipsum esse videtur: sed in plurimis malo bonū semper contrarium est. Præterea. Non necessarium est, si contrariorum alterum sit, & reliquum esse. Nam si omnes sint sani, sanitas quidem erit, morbus verò non erit: similiter si sint omnia alba, albedo quidem erit, nigredo verò non erit. Præterea. Si Socratem valere contrarium est huic, Socratem egrotare, fieri verò non potest, vt ambo simul eidē insint: impos-

sibile est, si contrarium alterum sit, & reliquum etiam esse. Nam si stat valere Socratem, egrotare Socratem stare non potest. Patet etiā, & circa idē, aut specie, aut genere contraria fieri solere: vt morbum quidem, & sanitatem in animalis corpore: albedinē autē, & nigredinem in corpore absolute: iustitiam verò, & iniustitiā in hominis anima. Contraria in super omnia, aut eodem in genere, aut contrarijs in generibus esse, aut ipsa genera esse necesse est: nā album quidem, & nigrum, eodē in genere sunt, color enim ipsorum est genus: iustitia verò, ac in iustitia, sub generibus contrarijs collocatur: alterius enim virtus, alterius vitiū est genus, vt patet: at bonum, & malum non sunt in genere, sed aliquorum ipsa genera sunt.

Nter post prædicamenta, primum locum obtinet, de oppositis consideratio. Et sicut illa quæ præambula erāt ad prædicamēta, antepædicamenta sunt dicta: sic ista quæ consequuntur prædicamenta, post prædicamenta vocantur. Et verè edita fuere ab Arist. licet Andronicus (vt refert Boëtius) id negauerit. Verū ordo, & eloquutio ostēdunt, sapere saluam ipsius.

¶ Quinque ponuntur post prædicamenta. Oppositio, prius, simul, motus, & habere. Quorum tria, quæ priori loco posita sunt, conditiones generales omnium prædicamentorum habēt. Nam inter se omnia oppositionem habent, quia sunt primò diuersa: & habent naturæ ordinem. Substantia enim quātitate prior est, & quantitas qualitate: & oppositio priuatiua, in diffe-

Andronic.

rentijs diuifuis inuenitur. Corporeum, & incorporeum in substantia. Continuum, & discretum in quantitate. Contrarietas in qualitate, & ad aliquid. Opposita, in ipso prædicamêto ad aliquid. Et prius est genus, quam species: nam licet sint simul tẽpore, motus propriè sumptus consequitur tria prædicamenta, scilicet, quantitatem, qualitatem, & vbi. Et habere conuenit substantiæ, vt habere feruum, habere qualitatem. &c.

¶ Circa literam Aristo. in primo textu notanda est sufficientia oppositionis: nam vel est inter ens, & non ens: & sic est contradictio. Aut inter ens, & non ens in subiecto apto nato: & est priuatiua oppositio. Aut est inter ens, & ens, quæ mutuò se expellunt: & est oppositio contraria. Aut inter ens, & ens, quæ mutuò se respiciunt: & est relatiua oppositio. Et si fiat consideratio propriè contradictoria, est maxima oppositio.

Dubium. ¶ An verò oppositio dicatur vniuoce de omnibus quatuor modis, Petrus Bruxellis dicit quòd analogicè: sed de tribus non est dubium. Nam cum oppositio dicat impossibilitatem simul existendi in eodem subiecto: & tribus modis oppositorum, id ex æquo conueniat vniuoce, oppositio de eis dicitur: sed relatiuè opposita non sunt simpliciter opposita, sed secundum quid, id est respectu eiusdem: est enim idem pater, & filius respectu diuerforum.

De contrarijs quædam immediata, alia mediata. ¶ Circa cõtraria notare oportet, quædam dici contraria immediata, alia mediata. Illa dicuntur immediata, quæ sic se habent, quòd alterum eorum inesse necesse est, & mediũ non datur: vt sunt egrum, aut sanum: nam animal esse egrum, vel sanum, necesse est, & inter hæc medium non datur. Similiter de numero est verum, quòd sit par, vel impar: neque medium dari potest.

Notandum ¶ Mediata cõtraria illa sunt, inter quæ est medium: vt album, & nigrum: non est necesse alterum inesse, quia potest esse fuscũ. Item, neque est necesse frigidum, aut calidum esse: quia potest esse tepidum. Vbi ergo reperiri potest medium inter contraria, ibi non sunt contraria immediata: sic quòd vnum inesse sit necesse. Boetius diuidit etiam hæc mediata contraria: vt quædam sint, quæ solũ vnum habent mediũ: vt frigidum, & calidum, solũ habent tepidum. Alia quæ plura habent: vt album, & nigrum, habent colores medios plures.

Ponit aliam diuisionem, vt quædam sint media, quibus nomen sit impositum: alia sint quæ non habent propria nomina.

¶ Circa opposita priuatiuè notandum, q Notandum cæcus, & videns sic opponuntur, vt cæcus dicat priuationem in subiecto apto nato: nam lapis nõ dicitur cæcus, sed non videns: quia non est aptus. Et requiritur id in tempore determinato per naturã: sicut catulus ante nonum diem non dicitur cæcus: esset tamen, si post nonum diem non videret. Si militer paruulus infans non dicitur edentulus, si ante tempus à natura determinatũ careat dentibus: sed dicitur, si post illud tẽpus non habeat.

¶ Est tamen notanda differentia inter contraria, & priuatiuè opposita: quia in contrarijs fit ab vno in alium regressus: ab albo in nigrum: & à nigro in album, vbi alterum necessariò non in est per naturam: vt est nigredo in coruo, & frigiditas in aqua, &c. sed in priuatiuè oppositis, ab habitu ad priuationem fit transitus, non tamen à priuatione ad habitum per naturam. Nam cæcus non fit per naturam videns, & si videns fiat cæcus: licet Diuina virtute id fieri valeat: sicut & per miraculum sæpe factum est.

¶ Etiam circa hoc considerandum, quæ Aduertendũ quædam esse priuatiuè opposita, in quibus potest fieri transitus: sicut in contrarijs contingit: sicut lumen, & tenebræ opponuntur priuatiuè, & fit transitus ab habitu ad priuationem: & rursus à priuatione ad habitum: fiunt enim circa idem subiectum, nempe circa aerem, qui ex tenebroso illuminatus fit: & ex sciente ignorãs per egritudinem: sicut ex ignorante sciens per acquisitionem.

Q V Æ S T I O.

An priuatio sit ens reale distinctum à suo subiecto.

Probatur primo q **Primum.** priuatio sit ens reale. Illud est ens reale, quòd nullo intellectu aliquid operante, habet entitatem verè: sed priuatio est huiusmodi: nam etiã si nullus intellectus negocietur: verè negatio

tio visus in oculo est. Si enim esset solum ens rationis: nullam rationem entitatis habere posset sine operatione intellectus.

2 ¶ Secundo probatur quòd sit ens reale auctoritate Philoso. qui. 4. Metaphy. tex. secundo connumerat corruptiones, & priuationes, inter modos quibus dicitur ens: si ergo modus entis priuatio est: & ens erit: nam non intelligitur modus alicuius, nisi quia est.

3 ¶ Tertio probatur quo ad secundam partem dubium, an priuatio distinguatur à suo subiecto ex Philosopho in primo Physicorum, text. 60. qui ait, subiectam materiã esse vnum numero cum priuatione. Tunc est argumentum. Quæ sunt vnum numero, non distinguuntur ab inuicem: sed priuatio est idem cum suo subiecto: ergo non distinguetur: & si non distinguitur aperte probatur, quòd sit ens: quia subiectum est ens: quod erat primò intentum.

In contrariū ¶ In contrarium est Arist. qui per nō ens, explicat priuationem.

¶ Quia ista duo sic coniuncta sunt: & esse, & cognosci: quia sicut res se habet ad esse, & ad cognosci: hic vtrunque de priuatione declarabitur, & quomodo cognoscatur: & quod esse habeat, an reale, vel solum per operationem intellectus.

1. Conclus.

¶ Prima conclusio. Intellectus noster & si priuationem cognoscat: hoc tamen non per propriam speciem, sed per speciem habitus. Patet primo quòd cognoscat: nã eadẽ est disciplina oppositorum: si ergo habitum, puta visum intellectus cognoscit: & necessario cognoscat priuationem eius, & si lumen cognoscit: necessario cognoscat tenebras. Sed quòd non per speciem propriam, patet. Nam illud cognoscitur ab intellectu per speciem propriam, quòd est per se primo motuum intellectus: sed hoc nō potest esse priuatio: ergo. Maior est manifesta, & suo loco probabitur exacte infra in libris de anima. Sed minor patet: quia ad hoc quòd obiectum moueat, oportet habeat rationem entis: sed priuatio est non ens, vt docet Aristote. & statim etiam ostendimus: sequitur ergo quòd priuatio per se primo intellectum non potest mouere ad speciem propriam. Item quia non potest per se primo mouere ad speciei formationem nisi cuius est phantasma in sensu, quia necesse est intelligetem phantasmata speculari: sed priuationis non datur phantasma, quia nulla fuit species recepta per sen-

sus exteriores delata ad sensum communem, quòd est necessarium ad phantasma, vt etiam suo loco erit exploratissimum.

Sequitur ergo, quòd si priuatio est non ens: non potest habere rationem motui primò: nam sicut esse mobile, supponit esse, sic esse motuum quòd & dignitatis est: præsupponit esse.

¶ Secunda pars probatur scilicet, quòd intellectus cognoscat priuationem per speciem habitus. Nam si sit propria species habitus, & erit propria cognitio eius, vt scilicet per speciem visus cognoscatur & potentia visua: sed non potest habitus cognosci vt debet cognosci: quin cognoscatur & eius priuatio. Nam si intellectus per speciem propriam cognoscens bonum: intelligit appetibile esse & prosequendum, & esse perfectionem appetentis, & si hoc exacte cognoscit, necessario infert: malum contrarium fugiendum, & imperfectionem causare in potentia: & si hoc intellectus non cognoscit, nondum ad perfectam cognitionem boni peruenit: nam eadem species est principium cognitionis habitus: & priuationis. Sequitur ergo in proposito, quòd dato priuatio per speciem propriam non possit cognosci: quòd per speciem habitus cognoscatur: per quam illationem necessariam.

¶ Secunda conclusio. Licet per vnam & eandem speciem & habitus & priuatio cognoscatur, differenter tamen. Patet primum ex dictis. Secundum probatur. Quia vbi species respectu vnius est principium primo, representatiuum: & respectu alterius solum illatiuum: non eodem modo dat cognitionem: vel concurrat, ad cognitionem: sed differenter: sicut & differunt primo representare, & solum inferre & nō representare: sed species sic se habet respectu habitus & priuationis, quia respectu primi representat primo, & respectu secundi infert solum: quia habita notitia habitus, cōsequitur notitia priuationis. Et hoc prouenit, non solum ex specie, neque solum ex intellectu, sed ab vtroque. Ex specie quidem: quia commune est perfectum, ducere in cognitionem imperfecti: vt ex sciente ignorantem. Ex ipso intellectu: quia cum non solum simpliciter apprehendat, sed discurrat: ex habitu cognito ad priuationis cognitionem ducit. Hæc est S. Th. doctrina in. 10. Meta. lectione. 4. Et in tm̄ est verum hoc quod per habitum cognoscatur pri-

2. Conclus.

privatio, quòd cum ipsa indiffinitione habeat habitum, nam per habitum privatio est diffinienda: & etiã habitus per privationem vno & eodem actu cognoscitur habitus & privatio: quia si diffinitum cognoscimus, & diffinitionem quæ cum eo cõuertitur, & e contra eodẽ actu. Verum est tamen, quòd tã habitus, quàm privatio: seorsum possunt ab intellectu considerari: vt distincti actus & possunt esse: nam possum concipere quid sit visio: nihil apprehendendo de cecitate. Sed tamẽ cognitio vnius perfecta sine alio non habetur.

3. Concluf. ¶ Tertia conclusio. Privatio quantũ ad id quod est: non est ens reale: est tamen verè, quãtum ad id quo distinguitur à simplici negatione. Primũ probatur. Nam privatio quantũ ad id quod est, non dicit ens reale, quia dicit cecitas privationẽ visus, & tenebrã privationem luminis: hæc non sunt entia realia. Quod patet ex philo. 5. Meta. c. de privatione: & per Cõmen. ibidẽ, vbi omnes modi privationis declarantur per nõ habere id quod natum est haberi: sed negatio nullũ ens reale dicit, sed negat potius. Secũda pars cõclu. sic manifestatur. Inter privationẽ & purã negationẽ, verè distinctio est: quia privatio dicit negationẽ cum aptitudine in subiecto ad habitum: & negatio hoc non includit: sed hæc distinctio non posset esse nisi per hoc, quòd privatio vt distinguitur à pura negatione, aliquid reale esset: sequitur ergo, quòd secundum hæc considerationem est ens reale. Nam sicut subiectum habet realem potentiam ad formam recipiendam, sibi vniuersalem: sic & habet aptitudinem realiter ad eandem formam: aliàs eodem modo lapis diceretur cæcus sicut homo, nisi aptitudo aliquid esset in homine, qua dicitur cæcus, & non in lapide. Et quidem quia ista aptitudo ex connotato est, & non de essentia eiusdem privationis, non in portat absolutè ens reale.

Naclantus. 2. tomo. 4. Concluf. ¶ Quarta cõclusio. Privatio à subiecto suo distinguitur vt ens à non ente, quod non est propriè relatio, sed potius negatio. Probatur quòd distinguantur: quia privatio non manet, forma introducta in subiecto: aliàs forma esset simul cum sua privatione, quod intellectus non capit: adueniente enim lumine, non sunt tenebræ: & adueniente visu, nõ est cecitas. Et secunda pars sic. Inter privationem & suum subiectum est distinctio, & non sicut substantia distinguitur à substantia, vt notum est: neque sicut accidens ab accidente: neque si-

cut accidens, à suo subiecto: quia in omnibus istis modis vtrunque extremũ est ens reale, & non manet alia distinctio nisi entis à non ente: ergo sic privatio à suo subiecto distincta est. Et hæc distinctio non est propriè relatio: quia in relatione requiritur vtrunque extremum sit ens: & hoc nõ sit illud: sed quãdo est negatio, sufficit hoc non sit illud: siue hoc sit ens, & illud non ens non obstat, imo etiam si vtrunque sit non ens, vt cecitas nõ est surditas. Existis patet, quomodo privatio cognoscitur per habitum, & est ens reale: cum connotatione, licet non simpliciter, & distinguitur à suo subiecto vt ens à non ente.

¶ Ad primum argumentum dico, quòd Ad argumẽta. privatio non est ens reale absolute, vt dictum est: cum sit non ens. Et quando probatur quòd non sit ens rationis, quia secluso omni intellectu privatio est: dicimus, quòd ad ens rationis non est requisitum, quòd sit fabricatum ab intellectu, sicut cõtingit in vniuersalibus in genere & specie: sed sufficit ad esse ens rationis, quòd non sit alio modo ens, nisi quia apprehenditur ab intellectu, & circa ipsum negociatur. Neque obstat, quia nullo intellectu existente, negatio visus est in oculo: quia æquiualeat negatiuæ non est visus: cecitas enim nõ est visus, sed tamen quia privatio dicit aptitudinem in subiecto: quam negatio non dicit pura, hinc est, quòd intellectus negocietur circa ipsam privationem, & alio modo intelligat, quam puram negationẽ: & hoc sufficit ad hoc quòd sit ens rationis: & seclusa consideratione intellectus: cecitas sit, & oculus sit nõ videns: & secundum quòd aptitudinem verè privatio importat: habet quòd quid reale sit: quia per id verè & realiter à negatione pura distinguitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Aristo. Ad secũdũ. eo numerat privationem inter modos entis, non quòd sit ens simpliciter, cum per non ens explicet hic, sed eo quòd non sit non ens simpliciter propter aptitudinem quam necessario importat in subiecto, per quam à non ente distinguitur, & sic est ens & est non ens secundum rationem diuersam.

¶ Dicitur, quòd Philo. in. 1. Phy. tex. 79. ex presẽ contra Platonem loquẽs, tenet privationem distingui à subiecto: eò quòd materia est non ens per accidens: privatio autẽ est nõ ens per se: & materia est de substantia rei, privatio autẽ nõ: cum non maneat existente

stenteforma. Et quando dicit, quòd subiectū est vnū numero cū priuatione: non est sibi contrarius: quia debet intelligi, quòd sunt idē numero: quia nō vtrunq; ponit in numero: quia ad hoc quòd vtrunq; ponat, est necessarium vtrunq; sit ens: sed priuatio non est ens. &c. Est tamē confiderandum, quòd licet subiectum, & priuatio non sint idem, & distinguantur: nō potest tamen dici in rigore, quòd priuatio sit diuersa, à suo subiecto: quia ad diuersitatem requiritur, quòd vtrunq; sit ens: nam homo à Chimera distinguitur: sed tamen propriè non dicitur diuersus: quia Chimera non est ens. &c. De quo apud Philoso. 10. Metaph. text. 11.

DE MODIS PRIORIS

Cap. XI.

Prius quippiā alio quatuor dicitur modis. Primo quidē, & propriissimè, tempore, quo pacto quippiā antiquius aliquo, & vetustius dici solet: quia nanq; plus est temporis, ideo antiquius atq; vetustius dicitur. Secundo verò, id quod non conuertitur essendi consequentia: quo pacto vnum duobus est prius: nā si sint duo, & vnum continuò sequitur esse: at si vnum sit, non necessariò sequitur duo esse. Quare hoc posito, non conuertitur consequentia, vt illud sit. Prius autem id esse videtur, quod essendi cōsequentia non conuertitur. Tertio modo, ordine quodā dicitur prius: vt in scientijs, atque orationibus intueri licet. Inde monstratiuis enim scientijs, prius est nimirum, atque posterius ordine: elemēta

nanque designationibus ordine priora sunt, quippe cū principia priora sint ordine, conclusio nibus cōtemplandis: & in Grammatica syllabis priora sunt elemēta in orationibus etiam exordiū: simili modo narrationem ordine antecedit: Præterea. Id quod est præstabilius, honorabilius ve, prius natura esse videtur. Vulgus etiam eos, qui sunt honorabiliores, quosq; magis amant, vocare priores consueuerunt: quamquam hic modus penè omnium alienissimus esse videtur. Tot igitur ferè sunt modi prioris qui dici solent. Videbitur autem & vltra iam dictos, alios quidam esse prioris modos: eorum enim quæ essendi consequentia conuertuntur, alterum quod est causa quouis modo vt alterum sit, prius natura non incongruè dici potest: atque esse quædam talia, patet. Esse enim hominem, ad orationē de ipso veram, essendi consequentia sanè conuertitur: nam si sit homo, vera est ea oratio, qua homo dicitur esse: & ecōtra, homo profectò est, si vera est ea oratio, qua hominem dicimus esse. Atq; oratio quidem vera vt res sit, nullo pacto est causa: res tamen aliqua ex parte vt sit oratio vera, causa esse videtur. Ex eo nāq; quia res est, aut non est, oratio vera dicitur, aut falsa: quare fit, vt quinque modis ipsum prius dicatur, vt patet.

CAPIT. XII.

De modis simul.

Simul autē ea simpliciter, propriis si meque dicuntur, quorū generatio est tēpore in eodē: neutrum enim ipsorū prius, aut posterius est. Atque hęc tempore simul dicuntur: natura verò ea dicuntur simul, quæ essendi quidem consequentia cūm cōuertantur, neutrum tamen vt sit alterum causa est: vt in duplo, dimidioque intueri licet: hęc enim conuertuntur. Nam si duplum est: dimidium est: & si dimidium est, duplum est: neutrum tamen est causa vt alterum sit. Ea pręterea quæ eiusdem generis diuisione sibi opponuntur, simul esse dicuntur natura. Dicuntur autem eiusdem generis diuisione opposita sibi, quæ in eadem sunt diuisione: qualia sunt, volatile, gressibile, atque in aquis degens: hęc enim sub eodem genere contra se sunt diuisa: quippe cū animal in hęc, vt patet, distribuatur, nihilque horum aut posterius, aut prius sit, sed natura talia simul esse videantur. Diuidi etiam vnum quodque talium in species rursus potest: vt volatile, terrestre, aquaticum: quæ quidem & ipsa simul natura erunt, quę sub eodē genere collocata, in eadē sunt diuisio

ne. Genus tamen specie prius est semper, non enim in consequentia fit ab illo conuersio. Nā si volatile est, animal est: at si animal est, non necesse est volatile esse: simul igitur dicuntur natura, ea, quæ in essendi quidē consequentia cōuertuntur: nullo tamen pacto. alterum causa est, vt alterum sit: & ea quæ sub eodem genere collocata, contra se se sunt diuisa. Absolutē autem simul sunt ea, quorum generatio eodem in tēpore est, vt prius est dictum.

Circa id quod dicitur de modis simul, & quod illud dicitur alio prius natura, quod licet conuertatur essendi cōsequentia, est nihilominus causa alterius, vt esse hominem, prius natura est, quā quod oratio sit vera, ¶ Est notandū, quod prioritas naturæ non est prioritas in quo: hoc est, prioritas non est explicanda per ly in, sed per ly quia: nā sol est prius naturalumine suo, quod ei est cōæuum: sed si quis inferat, eo quod sit prius natura, quod in aliquo priori est sol, in quo nō est lumen, non recte argumentabitur: fallacia enim erit. Ait enim Arist. q. prius natura subsistendi consequentia dicitur cum posteriori: & sic non datur q. sit in aliquo priori, in quo non sit aliud: sed nil aliud est solem esse priorem natura, q. hanc causalem esse veram: quia sol est, lumen est. Similiter: rationale est prius natura risibile: hęc est enim vera: quia rationale est, risibile est. Si in eodem instanti quo Adam est creatus, esset creata propositio, homo est, prius natura fuisset Adā, quā veritas propositionis: & tamen nulla esset prioritas in quo. Ex quo aduertendum, prioritatē originis in diuinis nō dici prioritatē in quo: imo neq. prioritas naturæ, vt dicit causam, ibi reperitur: qualicet Gręci cōcedant causam patrem, non tamen pater est causa filij, sed solū dicitur pater prior origine, quia à patre filius, & non econuerso: vt

Notandum

K dica-

dicatur prioritas à quo, & non in quo. De quibus omnibus in primo sent. late disputabimus in nostris Resolutionibus Theologicis.

CAPIT. XIII.

De speciebus motus.

Motus species sunt sex: generatio, corruptio, accretio, decretio, alteratio & ea mutatio, quæ loco accommodatur. Atque cæteri quidem motus, vt patet, diuersi sunt: nõ enim corruptio est generatio, neque accretio est decretio: neque ea mutatio, quæ loco accommodatur, cæteri que motus similiter. De alteratione verò dubitatio quædam existit: ne forsitan necessarium sit id quod alteratur, aliquo reliquorum motuum alterari. Hoc autè verum non est. Ferè enim omnibus in passionibus, aut plurimis, non accidit alterari, nullo motuum cæterorum communicante: neque enim incrementa, neque decrementa suscipere necesse est, id quod passione mouetur. Et simili in cæteris modo, quare alteratio diuersus est à cæteris motus: nam si esset idem, continuò id quod alteratur, crescere, aut aliquo alio moueri cæterorum motuum oporteret: at non est profectò necessarium. Similiter & id quod augetur, aut aliquo alio motu mouetur, alterari oportet:

at sunt quædã quæ augetur, non alterantur autem. Quadratum enim gnomone circumposito creuit quidem, at non est alteratum. Similiter & in cæteris rebus huiuscemodi fit. Quare diuersi sunt hi motus omnes, vt diximus. Simpliciter autè motus cõtrarius quieti est: singulis autè singuli aduersant: generationi quidem corruptio: accretioni verò decretio: & mutationi accommodata loco quies in loco: & maximè vt videtur ea mutatio, qua cõtrarium ad locum itur: vt ei motui, quo sursum itur, is motus, quo deorsum itur, & è conuersò, opponitur. At reliquo assignatorum motuum quidam contrarium sit, non est facilè assignare. Nihil autem ipsi contrarium esse videtur, nisi quispiam & in hoc quietè in qualitate, dicat opponi ei mutationi, quæ ad qualitatem est oppositam: mutationè que eam, quæ est ad qualitatem cõtrariam: perinde atque in mutatione loco accommodata, quietem in loco, & mutationem quo ad contrarium locum itur, contraria diximus esse. Alterationè nanque mutationem esse in qualitate cõstat: quare motui in qualitate, quies in qualitate opponitur: aut ea mutatio qua ad qualitatem contrariam itur: quo pacto album quippiam fieri, & nigrum quippiam fieri, inter se opponuntur. Alterantur enim hæc, at que

que in qualitatis contrarios terminos mutatio fit.

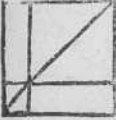

Irca hoc cap. 13. vbi de speciebus motus: est notandum quod dicit. Sūt quædam quæ augentur, non alterantur autem. Quadratum enim gnomone circumposito crevit quidē, at non est alteratum. Dicit hic Arist. ponēdo distinctionem inter motum augmentationis, & alterationis, quod aliquid potest augmentari, sine hoc quod alteretur: & ponit exemplū in Mathematicis, quæ abstrahūt à motu. Nam in naturalibus non posset contingere augmentatio sine alteratione. Et dat exemplum de quadrato, cui si addas gnomonem, augetur sine figuræ mutatione. Exēpli gratia. Gnomonis figura hæc, Quadratum, seu parallelogramum est: sic contingit, quod per additionem gnomonis, quadratum licet sit augmentatum, non est alteratum: quia semper manet eadem figura quadrati, seu parallelogrami. De quib⁹ in Mathematicis differendum erit.

Gnomon.

Parallelogramū, seu quadratum

Gnomon,

CAPIT. XIII.
De modis habere.

Abere, pluribus modis: aut vt habitum, dispositionemq; vel aliquam aliam quali-

tatem dicitur: scientiam enim habere aliquam dicitur, & virtutem, aut vt quantum: velut eam quam quispiam magnitudinem habet: nam cubitorum trium, vel quatuor habere magnitudinem dicitur: aut vt ea quæ circa corpus ponūtur, vt vestem, tunicā, & gladium, & similia. Aut in parte, velut in manu anulum: aut vt partem, vt manum, vel pedem: aut vt vase, vt modium habere triticum dicimus, aut dolium vinū: hoc enim habere vt in vase dicitur: aut possessionē: habere enim dicimur domum, fundūve. Dicitur & vir vxorem, & vxor virum habere: quiquidē remotissimus omnium habendi modus esse videtur: nihil enim aliud dicendo virū habere vxorē significamus, q̄ virum vnā cum vxore habitare. Forsitam & alij quidam habendi modi esse videbuntur: sed qui dici solēt, omnes ferē sunt à nobis enumerati.

k 2

Finis prædicamentorum.

LIBER POSTERIORVM

ANALYTICORVM ARISTOTELIS, RESOLV

tus per Reuerendum patrem Fratrem Alphonsum à Vera cruce,
artium, ac sacræ Theologiæ magistrum, & professione
Augustinianum, Cathedricum Primarium in
Vniuersitate Mexicana, in partibus India-
rum maris Oceani.

POST librum prædicamentorum, qui de simplicibus vocibus est, ordinem Aristot. sequentes, liber Perihermenias, qui de interpretatione tractat, deberet sequi: vbi de cõpositione, & diuisione, & cõsequenter de syllogismis: vbi docet rōcinari, & vñ ex alio inferre: sed quia iã diximus in prima parte, sequentes ordinẽ, quẽ nunc seruant Dialectici, de propositione sufficeter, & de syllogismis: restat ista pars sequatur, quæ potissima est, & ad scientiã acquirendam necessaria: vbi Arist. nõ de syllogismo Dialectico, qui opinionem causat, vt in prioribus tradit, agit: sed de demonstratiuo, ex quo gignitur sciẽtiæ habitus. Et hæc pars est velut colophon, & coronides totius Dialecticę: & difficilis: vt vere dictum sit: difficile in finem peruenire. Est liber abditissimus, & obscurissimus, in quo vno supra omnes alios tractatus Arist. videtur affectasse obscuritatẽ: si Themistio credimus: & rei probat experientia. Dolendum valde est, vt hic liber ad omnes scientias capessendas necessarius, & velut via, tã sit in accessus: ex quo consequutum est, quòd Dialectici quidam huius tẽporis, sensum Arist. non intelligentes, loco demonstrationum materiam notitiarum adduxerint, ipso Arist. intacto relicto. Curandũ ergo erit, sensum prius in medium proponere, & nonnulla cõgruẽtia adducere, sicut in alijs fecimus, resecatis superfluis.

¶ Titulus libri sic habet Græcè, analytica hystera. Quod latinè, resolutiua posteriora. Eò sic titulus, quia tractat de resolutione: vbi resolutio debet intelligi, examinatio: qua iudicium sumitur de aliqua re, an legitima sit, & perfecta secundum suam naturam. Et eò dicitur resolutio: quia talis examinatio non contingit, nisi resoluendo rem vsque ad prima principia, ex quibus constat.

¶ Duo sunt necessaria ad tale iudicium: & quòd sit syllogismus perfe-
ctus

ctus in forma, & figura, & q̄ sit in materia necessaria. i. q̄ premissæ sint necessariò: aliàs non caufabitur scientia vt diximus: & primũ se tenet ex parte formæ: secundũ ex parte materie. De primo, scilicet, quod se tenet ex parte formæ, agit Arist in duobus libris priorum, quomodo quocunque dato syllogismo, ad perfectũ possit reduci. De illo quod se tenet ex parte præmissarũ, si sunt necessaria: agit in istis posteriorũ libris, ideo vocantur posteriorum resolutionum.

Confidera-
tio.

¶ Est notandum, q̄ cum natura cuiuscunque rei, definitione declaratur quidditatiua: ipsa est causa omniũ passionũ, quæ de tali re demõstrantur: & priores passionẽs sunt posteriorũ causæ. Et quia scire, est rem per causam cognoscere: non prius scimus aliquam conclusionẽ: quàm seriẽ illarum causarum cognoscamus: vsq; ad definitionẽ, quæ omniũ prima est: vt quia homo est animal rationale id est discursiuũ, sequitur qđ no simul omnia cognoscat: sed prius effectũ, q̄ causã: & inde sequit, q̄ sit admiratiuus, & q̄ sit risibilis. Fiat ergo sic demõstratio. Omne admiratiuũ est risibile: omnis homo est admiratiuus: ergo omnis homo est risibilis. Est demõstratio euidẽs ratione formæ: quia in prima figura in Barbara: sed est ineuidens ratione materie: quia nõ demõstrat causam admirationis, quam maior significat: neq; cur homo sit admiratiuus: quod in minori ponitur. Hic docet Arist. quomodo vtrumq; in suam causam resoluatur: vt Omne animal quod prius cognoscit effectum quã causam, est admiratiuũ: sed omnis homo est talis: ergo. Et rursus hæc minor sic. Omne animal rationale prius cognoscit effectũ, q̄ causam: sed omnis homo est animal rationale: ergo. Et maior primi syllogismi sic: omne animal cui potest esse repentinum gaudium, est risibile: sed omni animali admiratiuo repentinum gaudium offertur: ergo omne admiratiuum est risibile.

¶ Quod si fortẽ demõstratio procedat à causa remota, tũc applicãda est illa per causas intermedias ad cõclusionẽ probãdã: vt data hac demõstratione. Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: quia esse aĩal rõnale, nõ est causa immediata risibilitatis, sed esse admiratiuum, debet prius demonstrari ex definitione: & pòst ex admiratiuo ostendere risibile.

Subiectũ li-
bri de mon-
stratio est.

¶ Subiectum huius libri proximũ est syllogismus resolutiuus. Et quia hic ordinatur ad demonstrationem, demonstratio potest dici subiectum. Et quia demonstratio ad scientiam, scientia etiã posset dici subiectum, licet sit finis: ob id non est propriẽ subiectum.

¶ Procedit Arist. primò definiẽdo quid sit demonstratio, & ostendendo ex quibus constet principijs, & quos habeat effectus, per comparisonem ad alios modos sciendi.

C A P I T. I.

De præcognitis.

Textus. 1.

Mnis doctrina, omnisq; disciplina intellectiua, præexistente è cognitione fit. Id, si omnes quo fiat pacto cõsideremus, manifestũ profectò fiet. Mathematicæ nanq; scientiæ illo comparantur modo, ceterarũq; artiũ vnaquæq;. Sanè circa orationes quoq;, siue illæ per ratiocinationes, siue per inductionẽ fiant, seruari modus idem solet. In vtrisq; nanq; per antea nota doctrina nimirum fit: quippe cùm in altera tanquam à cognoscentibus propositiones accipiantur: in altera per singulare iam notum ipsum vniuersale ostendatur. Simili profectò modo & oratoriæ rationes suadèt: aut enim exemplis, quod est inductio, aut enthymematibus, quod quidem ratiocinatio est, facultas ipsa solet oratoria suadere.

Textus. 2.

¶ Dupliciter autẽ prænosse necesse est, quædam enim esse, quædã quid dictu significant, quædam vtroq; modo antea percipiamus oportet: veluti de quouis quidẽ affirmationem, aut negationem dici, verum esse: triangulum autem hoc significare: vnitatẽ vtroque modo, & quid significet, & etiam esse, non enim vnũquodq; istorũ simili nobis modo manife-

stum est.

¶ Fit autẽ, vt quæ cognoscimus, eorum quædam prius etiã cognitionem simul accipiamus: veluti quæcũq; sunt sub vniuersali, quorum quidem habetur cognitio: nam omnẽ triangulum tres duobus rectis æquos habere, antea sciuiamus: at id quod est in exedra triagulũ esse, simul vt eo inducti sumus, agnouim⁹. Hoc enim pacto nõ nullas discimus rerum, & nõ per mediũ extremum cognoscimus, scilicet, quæcunq; singulares rerum formæ sunt, & de subiecto nullo dicuntur.

Textus. 3.

Textus. 4.

¶ Antea verò quàm facta inductio, vel ratiocinatio sit, partim fortasse nos scire, partim nescire dicendum est: quod enim nõ sciuit an esset simpliciter, id modo aliquo nẽpe duobus rectis æquales habere. scire simpliciter licet: at patet qd hoc quidẽ pacto, scit enim vniuersaliter, simpliciter verò non scit: quod quidẽ an ita sit, ea profectò quæ in Menone hæsitatio est, vsu veniet: antea enim nihil quisquã discet, aut ea quæ scit, discet. Non enim ita respõdẽdũ est, qualiter soluere quidã nituntur: omnem ne dualitatem parem esse scis: annuenti verò, dualitatem ei quãdam offert, quam quidem esse non putabat, itaq; nec parem esse putabat: soluant enim, nõ omnem se scire, dicetes esse parẽ dualitatẽ, sed eam
quam

quam esse dualitatē sciunt. Et tamen sciunt quidem id, cuius demonstrationem tenent, cœperuntq̄. At non eius omnis quod ipsi aut triangulum, aut numerū esse sciunt, sed triāguli, & numeri simpliciter omnis demonstratio nem cœperunt. Nulla enim huiusmodi propositio sumitur, quem tu scis numerum, aut quā tu scis rectilineam figurā, sed absolutē quodlibet sumitur: sed nihil, vt arbitror obstat, si id quod discit quis, partim quidem norit, partim verò ignoret. Non enim absurdū est hoc, si id quod tenet, addiscat aliquo modo: sed si hoc pacto, eaq̄; ratione qua discit, eodem modo teneat.

que opinionem, seu potius errorem excludit: nam affirmando posse esse scientiam, refutat Heraclitum, & Cratillum. Probando quod fiat ex præexistente cognitione, dissentit à Platone, & dicit sic. *Omnis doctrina, & disciplina fit ex priori cognitione.* &c. Vbi per doctrinam intelligit ipsam scientiam, prout procedit à magistro agente, vel tradente: disciplina tamen est ipsamet doctrina, prout recipitur in discipulo: quia doctrina, & disciplina, idē habitus sunt: licet vnū non fit aliud formaliter.

¶ Sensus ergo est. Omnis doctrina, id est omne iudicium intellectiuū, aut industria inuētum, aut doctore acquisitū, fit ex priori cognitione: siue illa prior sit doctrina acquisita: siue aliud iudicium naturaliter insitum.

¶ Est etiam tertio considerandum (vt Paulus Venetus notat ex Ægidio Romano) quod omnis notitia intellectiua est conclusio, vel principiorum. Si conclusionum, illa fit ex principijs: & sic præexistente cognitione. Si principiorum, illa fit ex sensibus, memorijs, & experientijs, & per consequens ex priori cognitione. Probat ergo Arist. suam conclusionem: nam gradus certitudinis sunt tres. Primus in Mathematicis, in quibus præsuppositæ sunt propositiones notæ lumine naturali: vt A quolibet puncto in quodlibet punctum lineam duci: quod sensu percipitur. Et alia, super lineam datā triangulum constituere.

¶ Secundus gradus certitudinis est, in discursibus Dialecticis, quos hic vocat orationes. Dialecticus enim procedit vel syllogismo, vel inductione: & vtrumq̄; præuia cognitione. Nam si volo ostendere pisces nō respirare, præsuppono q̄ pulmonem non habent: quæ recipitur tanquam si esset demonstrata. Tunc sic. Omne animal habens pulmonem respirat: pisces non habent pulmonem: ergo non respirant. Vel inductione sic ad sensum. Ille piscis nō respirat: neque iste. &c. ergo piscis non respirat.

¶ Tertius gradus & infimus est in Rhetorica casualione: & hæc procedit ex cōiecturis, & ex alijs cognitis: & sic ex præexistente cognitione.

¶ In secundo textu dicit, quod opus est præcognoscere ante notitiam conclusionis scilicet an res sit, & quid nomen significet. Et aliquod istorum oportet præcognoscere de tribus, scilicet, de principio, id est an sit, id est qd̄ verum sit: de passione vero qui significet: de subiecto, vtrumque, id

Notan. 3.
Paul. Venet.

Tres gradus
certitudinis.
Primus gradus,

Secundus.

Tertius.

Nota. 1.

De euidētiam huius primi capituli notandū est primo, q̄ cum materia huius libri fit demonstratio, necessariū fuit præsupponere demonstrationem esse.

Nota. 2.
Opinio Platonis.

¶ Secundo oportet notare, ante Arist. duos fuisse errores diuersos. Quidam fuit Platonis, dicentis nostrum scire solum esse reminisci: nam ideas ponebat, & principia essendi, & cognoscendi. Opinabatur, ideam hominis inducere in homine formam plenā omnibus speciebus intelligibilibus, ad omnes scientias, modo quo in angelis, ponimus species concreatas. Et quia anima erat immersa in materia: non poterat exire in actum, nisi ablatis impedimentis. Et tunc scit, vel potius rememorat illorum, quæ sciebat. Vnde nostrum scire est reminisci. Contra opinionem de ideis, Arist. 1. Metaph. text. 44. & in. 4. Meta. latē disputat, vt supra diximus in quæstionibus præcognitis.

Opinio Heracliti & Cratilli.

¶ Alia fuit opinio Heracliti: & Cratilli, qui profus negabant scientiam. Contra quos Arist. in libris Metaphysicæ.

¶ In præsentiarum ergo Aristote. vtram-

est illud esse, & quid sit.

Notan. 1. ¶ Ad cuius euidenciam notandum, quòd subiectum demonstrationis est id, de quo demonstratur propria passio: & in prima figura est minor extremitas, & passio ipsa est maior, & præmissæ sunt principium: vt in hac, Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis.

Notan. 2. ¶ Etiã considerandū, q̄ que faciūt obscurū librū, sunt exēpla Arist. quæ sunt inaccessa valde. Nomine vnitatis intelligit subiectū. Nomine trianguli, passionem: & in affirmatione, vel negatione, intelligit principium. Ratio exēpli est, quia vnitatis est primū subiectū in Mathematicis, de quo dicūtur passionem: vt ternarius est trium vnitatum terminus, & triangulus trium linearū figura. &c. Et triagulus est prima figura, & sic propria passio prima: & quia primum principium per se notū est, quodlibet est, vel non est, in subiecto, passione, principioque, posuit exempla in vnitatis, affirmatione, & negatione, & triangulo.

**Quot sunt scita de alt-
qua re.** ¶ Tot sunt scita de aliquare, quot sūt interrogatiōes: quæ sūt numero quatuor. De incomplexo est, an sit, & quid sit: de complexo, an hoc sit illud, & propter quid sit illud.

Quæstio. 4. ¶ Sūt quatuor quæstiones. Prima appellatur an est, secūda quid est, tertia, quia est. s. an hoc sit illud, quarta, ppter quid. Demonstratio solū demonstrat quia est, & propter quid est: & alia duo, scilicet, an est, & quid est, præsupponuntur. Et hoc dicit Arist. de vnitatis, id est, subiecto, supponimus an est, & quid est. De passione verò non supponimus q̄ sit, quia esse eius est inesse: & ideo hoc demonstramus. Nec præsupponimus de passione quid sit: quia non habet definitionem quidditativam, & definitur per aliquid extrinsecū, scilicet, per subiectū. Præsupponimus tamen quid nominis passionis, id est quid significet: vt si nescire, quid risibile significaret: non interrogare, an homo sit risibilis: & sic dicit de triagulo, oportet prænosse, quid est quod dicitur.

In. 3. text. ¶ Cum dixerat in. 3. text. de principio prænosse oportere verū esse, & q̄ sint duo principia, maior extremitas, & minor: dicit maiorem nos præcognoscere ante conclusionem. Minor verò, maiore cognita, non potest cognosci, prius tēpore q̄ cōclu. quādo sunt simul tēpore & cōclusio licet sit prior natura: nā stat quis per lōgum tempus cognoscat omnē triangulū habere tres angulos, &c. sed si cognoscat minorē, hīc in exe-

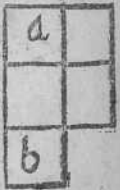
dra esse triangulum, statim cognoscat habere tres, &c.

¶ In græco habetur, triangulus, qui est in semi circulo, est triagulus, & sic vertit Boetius. Argiropyl⁹ dicit in exedra: quæ equipollent: quia exedra est sedes trium pedū ad modum semicirculi.

¶ Ex isto sequitur regula in ista materia, q̄ cognita maiori, & minori, simul tēpore cognoscitur conclusio: licet prius natura minor cognoscatur quam conclusio.

¶ Pro intelligētia. 4. tex. notandū, q̄ Plato in Menone, qui est dialogus sic nuncupatus, explicat suam opinionē, quod nostrū scire sit reminisci. Nam homo neque inquit id quod scit, neque id quod nescit: nam licet inueniat, non cognoscat. Et hæc vocatur Menonis hæsitatio ab Arist. Et ad dubitationem introducit Plato Socratem dicentem: quod homo inquit id quod scit, cuius fuerat oblitus. Et quia locus est singularis: & obscurus, paucis oportet declarare. Probat nostrum scire esse reminisci. Ostendit rustico quadratum æquilaterum, cuius quælibet costa sit pedalis, & sic tota peripheria quadripedalis. Interrogo rusticū, si aliæ quatuor lineæ duplæ ad istam describantur in quadrato, in qua erit proportio ne illud ad istud: dicit rusticus q̄ in duplæ. Tunc proferat quadratū. b. cuius costæ sunt duplæ ad. a. & si interrogo, quælibet costarum. b. qua proportione se habet ad costā. a. respondet, duplum est: ergo tota peripheria. b. est dupla ad. a. quod cōcedet statim. Tunc diuiso quadrato. b. ad modū crucis in quatuor equalia quadrata, interroga bo de quolibet eorum an sit æquale. a. & dicit quod sic: quia ad oculum patet. Rursus quæram, qua proportione quadratum. b. excedit quadratum a. respondebit quadrupla: & sic ex costis duplis fit quadratū quadruplum, contra illud quod antè dixerat. Ergo ille rusticus qui prius dixerat falsum, sine doctore respondendo ad interrogata, tandem respōdit veritatem. Signum ergo est ait, Socrates, quod id ante sciebat, sed fuerat oblitus.

¶ Huic ambiguitati respondet Aristot. inquit Non inquirimus, neq; addiscimus quod simpliciter nesciebamus: sciebamus tamen in vniuersali, & in virtute: & id est, simpliciter nescire. Sic qui scit: Omnis triagulus habet tres, &c. scit in vniuersali, quæcunque singularem triangulū id habere. Et sic dicit: oportet hac distinctione respondere ad dubitationē Menonis: aliās inquirimus

remus quæ sciebam? aut ea quæ nullo modo sciebamus. Hinc concedit Arist. sciētias esse virtute in principijs: & singularia in vniuersalibus. Et illa quæ sunt naturaliter cognita, sunt velut semina in quibus alia sunt quæ simpliciter sunt incognita: & fiūt actu cognita: per illa prius cognita, in quibus ipsa in virtute erant.

* ¶ Resolutoriè ergo ex Aristot. habetur primo quod omnis doctrina & disciplina intellectiua, causatur in nobis, ex aliquorū præcognitione. Secundo quod de principijs complexis præcognoscēdum quia, & non quid: de passione tamen quid, & non quia: de subiecto autē quid, & quia. Tertio quod præmissæ præcognoscātur conclusione: sed maior prius tempore, minor autē si cognoscitur contineri sub. maiori, cognoscitur simul tempore, cum conclusione: sed prius natura. Quarto contra Platonem, quod cōclusio ante quā demonstretur præcognoscitur secūdum quid in suis principijs: post demonstrationem autem cognoscitur simpliciter: & actu etiā propria & distincta cognitione. &c.

QVÆSTIO VNICA,

An ea quæ posita sunt ab Aristot. in textu de præcognitis, sint sufficienter dicta.

Idetur quod non: nam si ois doctrina sit præexistente cognitione, quæro, aut per cognitionem intelligitur quæcunque notitia, siue sit notitia iudicatiua: siue

apprehensiua: & hoc non: quia cum ly ex, dicat causam efficientem, solum intelligitur de cognitione præmissarum, quæ sunt causa conclusionis. Et isto modo notitia apprehensiua non causat notitiam conclusionis: sed solum in genere causæ materialis. Aut nomine cognitionis intelligitur habitus iudicatiuus: & tunc cum ille habeatur per doctrinam, oportet sit præsupposita cognitio ad ipsum: & sic esset processus in infinitum.

Argumentū primū.

Cōfirmatio

¶ Et confirmari potest: nam sicut patet ex textu Arist. non solum scientia, sed opinio constat ex præexistente cognitione. Tunc

vel prima opinio generatur ex iudicio naturali per se noto: & sic non opinio, sed eui dētia deberet causari: vel generatur ex alia opinione: & illa non esset prima: & daretur processus in infinitum. Vel dicendū, quod datur opinio sine hoc quod præcedat alia cognitio: & sic scientia erit sine præuia cognitione.

¶ Secundo. Contra illa quæ in secundo textu dicit: Oportet de subiecto prænosse quod sit. Vel intelligit solum de definitione quid nominis, aut de definitione quid rei nō primū: quia in demonstratione à priori mediū est definitio quid rei. Si intelligit de definitione quid rei: sequeretur quod omnis scientia deberet præsupponere de suo subiecto, quid est: id est definitionem quid rei, quod est contra Arist. nam subiectum huius scientiæ est demonstratio: & hinc eam definit: ergo non præsupponit quid sit.

¶ Tertio. Cōtra illa quæ in tertio textu, vbi dicit, quod non stat, quod maior, & minor, cognoscatur: quin simul tēpore etiā dignoscatur conclusio. Cōtra. Intellectus est finitæ actiuitatis: sit ergo quod possit decem habere notitias: tūc numerus iste cōpleat in notitia maioris, & minoris: sequitur quod nō poterit habere aliam notitiā, & sic nec cōclusionis notitiā.

¶ Quarto ad idē. De casu quod quis habeat dissensum erroneum huius: Omnis triāgulus habet tres angulos, &c. & adducatur de mōstratio, vt in instanti isto incipiat assentire præmissis, & conclusioni, in eodem instanti non assentit conclusioni. Patet: quia assensus conclusionis non stat cum contrario dissenso, neque in instanti potuit corrūpi: ergo stat præmissarum assensus cum dissenso conclusionis.

¶ In contrarium est autoritas Arist. ¶ Hic oportet primò nonnulla notare, ex quibus aperietur sententia Arist. & soluentur argumenta.

¶ Præsupponendū ergo est duplicē esse notitiam: vt in terminis pro parte dictum est. Quædam est sensitua, & hæc, interior, & exterior. Alii intellectiua, quæ intellectus possibilis format: & est actu intelligens: in formatus speciebus intelligibilibus, abstractis à phātasmatibus, virtute intellectus agētis. Et hæc duplex est scilicet apprehensiua, & iudicatiua. Et apprehēsiua duplex, complexa, & incomplexa. Nam prius apprehēdit seorsum extrema propositionis, deinde totam compositionem: & tertio iudicat: quod iudicium est simplex qualitas præsupponens apprehensionem. Solum

Argumentū 2.

Argumentū 3.

Quartū

Incontra.

Nota. r. Duplex notitia.

illud iudiciū dicitur actus scientiæ, vel opinionis, aut fidei: quæ ex solo illo isti habitus generari possunt, & non ex apprehensua tantum.

Ordo cognoscendi.

¶ Ordo cognoscendi (pro isto statu) est, ut primò sit notitia exterior sensitua: secundo loco sensitua interior: ex qua sequitur simplex apprehensio intellectiua: ex quibus apprehensionibus sequitur notitia apprehensua composita, ex qua sequitur iudicium: ut sit verū, nihil esse in intellectu, quin prius fuerit in sensu: & necesse esse intelligentem phantasmata speculari.

Aristo. 3. de anima. co. 39. Secundo notan.

¶ Notandum, quod etiam ly ex, in dicto Arist. Omnis doctrina, & disciplina ex præexistente fit cognitione, sumitur in genere causæ efficientis: eo quod assensus conclusionis, in omni syllogismo ex assensu præmissarum causatur. Ideo qui dicunt præmissas solum concurrere in genere causæ materialis: non sufficienter loquuntur: nam non solum in intellectu causa est efficiens assensus, sed etiã ipsa præmissa cum intellectu.

Notan. 3.

¶ Aduertendum in super, nomine doctrine, & disciplinæ intelligi omnem habitum verum, iudicatum, acquisitum. Et hic dupliciter acquiritur. Vno modo per inuentionem: sicut ex admiratione venerunt homines in cognitionem: nam propter admirari, coeperunt homines philosophari ait Arist. 1. Meta. c. 2. Alio modo acquiritur vsu præceptoris viui, vel mortui: ut sunt libri, qui dicuntur magistri. Intellectus enim illuminatus à magistro exterius docente, vel viua voce, vel per libros producit, vel causat scientiã: quia recipit species, ex quibus, virtute intellectus agentis, intellectus possibilis, fit actu intelligens. Ergo est verū dictū Arist. quod omnis habitus acquisitus, siue fiat per admirationem, vel doctorem, causatur ex alio priori iudicio acquisito, vel naturaliter insito: ut si propter iudiciū huius, Quodlibet est, vel non est, cognoscat conclusionem, & assentiat, illud habebat iam cognitum per naturam: quia insitū ei, ut habebat cognitū antè, quid termini significabant. Et si fiat cognitio alicuius vniuersalis, est per hoc, quod singularis fuit præcognitum: ex quo ad notitiã vniuersalis illa cognitio principij, non dicitur doctrina, sed potius semen doctrinæ, vel scientiæ: quia ex tali præcognitione causatur scientia.

Conclusio.

¶ Sit conclusio ad quæstionem, optimè ab Arist. posita esse, quæ tradita sunt in capitulo proposito. Nam illa dicuntur sufficienter tradita, quæ declarant rem, & in illis nulla

est contradictio, & nullus defectus: sed sic est in traditis ab Aristotel. hic. Soluamus igitur argumenta: vbi clariùs respõdebitur quæsito.

¶ Ad primum dicendum, quod loquitur Arist. propriè loquendo de cognitione, ut dicit assensum: qui non vocatur ab eo doctrina, quia habitus est per naturam: & sic ille assensus, non præsupponit aliam cognitionem. Nec notitia, quæ habetur per sensus est doctrina: sic non requirit aliam cognitionem. Ob id dixit: Omnis doctrina, & disciplina, fit ex præexistente cognitione.

Ad primum

¶ Neque quod sumitur in cõfirmatione concludit: nam in opinionibus non est processus in infinitum: sed ad primam opinionem deueniendū, quæ generatur ex assensu euidenti: sed cõsequentiã est in euidens: qua propter non causatur scientia, sed opinio: ut in inductione ex singularibus cõtingit. Et de fide (pro nunc) dici potest, quod licet sit assensus ineuidens, ex euidenti tamen causatur. Sicut euidens est in lumine naturali, quod homini sapienti sit credendum, & euidens est dicta Christi esse credibilia: ex quo sequitur fides: quod Christus dicit esse verū: & ipse dicit hoc, ergo est verum.

Ad confir.

Circa secundum argumentum dicendum

Ad 2o

est, Arist. intellixisse de subiecto, & de propria passione, esse præsuppositū cognoscere, quid est quod dicitur: in quo intellexit, quod de subiecto esset quid rei definitio cognita, & de propria passione, quid nominis, quia ipsa haberi potest: non tamè est intelligendum: quod omnis scientia præsupponat quid est, de suo subiecto, quod non definiat, quid sit subiectum: nam hoc est manifestè falsum. Hic enim subiectum est demonstratio, & definitur. Et in physicis subiectum est ens mobile, & definitur quid sit motus. Et in libris de anima subiectum est anima, & definitur secundo de anima. Si ergo loquamur de tota scientia subiecti, tota scientia supponit quid est subiecti, quia non potest demonstrare definitionem: non tamen præsupponit sic, quod non possit definiri definitione quid rei, quid sit subiectum. Et sic quando Arist. dicit, quod de subiecto præsupponitur quod sit, id est, requisitum est, quod sit verū ens, putà quod habeat esse in causis naturalibus: quia aliàs non haberetur de eo scientia, sicut neque de Chimæra est scientia. Similiter quando dicit, quod principia præsupponuntur, oportet intelligi de principijs extrinsecis, quæ sunt cõmunia: ut Quodlibet est vel non est.

Fides assensus ineuidens est.

Diffinitio.

est. Alia verò quæ intrinseca sunt, in quibus affirmatur propria passio de diffinitione, aut definitio de subiecto, non in omni scientia sunt præsupposita, sed aliqua demonstrantur in scientia, & alia aliquo modo explicantur. Et sic patet solutio argumenti secundi.

Ad. 3. ¶ In tertio argumento tangitur difficultas de capacitate intellectus: de quo non est dubitandum. Nam cum intellectus sit potentia limitata virtutis, non est dubium quin limitatas notitias possit habere, tã quoad numerum, quàm quoad intensiorem. Videmus enim, quod plurimis intentus, minor est ad singula: & hoc non est aliunde, nisi ex limitata virtute ipsius intellectus. Et quod virtus intellectus etiam quoad intensiorem, sit limitata, experientia docet.

Obiectio. ¶ Neque obstat contrarium probantes: eo quod si esset verum, virtutem limitatam quoad intensiorem: esset, quia requiritur ad maiorem intensiorem, maior advertentia intellectus: sed potest esse maior intensio, sine nova advertentia: ut si notitia intendatur, vel obiectum fiat intensius, vel magis illuminetur.

Dilutio. ¶ Dico, verum esse limitationem virtutis quoad intensiorem. Neque argumentum probat contrarium: nam advertentia, & conatus intellectus non est aliud, quàm productio notitiæ: ideo si intensior fiat notitia, & consequenter conatus, & advertentia erit intensior. Et probatur ista non differre: quia ante notitiæ productionem nulla est actio intellectus, neque est applicatio, neque conatus: Et sic sicut in voluntate applicatio, vel conatus, ad volendum est ipse actus, sic in intellectu. In corporalibus fateor quod potest homo ligatus, conari ad aliquid, ante opus, sed in anima minimè.

Ad formã. ¶ Ad formam argumenti dicendum, quod si capacitas intellectus, cum notitia præmissarum quoad intensiorem, sit repleta: & non quoad numerum: remittentur aliæ notitiæ quoad intensiorem: & producet conclusio assensus. Et si quoad numerum: non erit assensus conclusionis: nisi deperdat notitia alia. Neque hoc est contra Aristoteli. Nam ipse dicit, quod non stat simul esse notitiã præmissarum, quin & sit conclusio, supposito intellectus possit notitiam habere: nam si Deus non concurrat cum intellectu: tunc erit notitia præmissarum, sine conclusionis assensu.

Ad. 4. ¶ In quarto argumento tangitur hæc difficultas: an notitia, vel assensus in instanti producatur.

ducatur, vel corrumpatur? Ad quod respondendum est, quod cum assensus, & notitia, non possit esse sine applicatione obiecti ad potentiam: & ista applicatio non fiat sine motu, & in motu est successio: successivè oportet fiat, Dixi, ubi non fit sine motu: quia posset Deus obiectum applicare in instanti, potentia.

¶ Facta tali obiecti applicatione, etiam si fiat successivè (ut dictum est) notitia in instanti producit: siue sit simplex apprehensiva, siue iudicativa. Patet ex Aristoteli. 2. de anima, tex. 70. lumen non producit successivè in medio, sed instantaneè. Causa est, quia nullo resistente contrario fit. Cum ergo notitia, seu illuminatio, vel assensus, iam applicato obiecto: nullum habeat contrarium, sequitur quod in instanti producit. De quo supra dictum est.

¶ Confirmatur ex eo quod hic dicit, quod habito assensu præmissarum, simul tempore est cognitio conclusionis: quod non esset verum si non esset in instanti.

¶ Secundò quia species visibiles, in medio in instanti multiplicantur: quod patet experientia de lumine. Et constat, si duo visibilia proponantur potentia: unum in distans, aliud in propinquum, simul immutant potentiam: quod non esset, si successivè produceretur species. Dixi, species visibiles: quia secus est de speciebus soni, quæ in tempore producuntur: & hac ratione fulgur prius videtur, quàm tonitruum audiatur.

¶ Experientia etiam patet: quia applicatis obiectis, nullam in intelligendo successione percipimus. Similiter in producendis volitionibus. Sic D. Tho. p. p. q. 85. ar. 4. ad primum. & 1. 2. q. 11. ar. 7. ad quintum, dixi si sit notitia simplex, non est successio: nam si sit composita notitia prædicati, fit post notitiam subiecti, & conclusionis, post notitiam præmissarum in nobis, qui discurrendo intelligimus: tamen in sa conclusionis notitia habetur sine successione: cognitio præmissis. Et sicut in instanti producit notitia, vel assensus: potest in instanti corrumpi per absentiam causæ conferentis. Omnia ista sunt vera, loquendo de notitia actuali.

¶ Ad argumentum dicendum, quod casu posito, cum sit assensus præmissarum, & consequentia, in primo illo instanti quo intellectus advertit ad conclusionem, simul tempore corrumpitur assensus erroneus, & producit assensus verus: nam assensus præmissarum, producendo assensum verum, corrumpit.

ad 1. 3. q. 14. p.

Ratio. 1.

Confr.

Secundò. Species visibiles in instanti multiplicantur.

S. Tho.

Ad formam 4. argum.

Dilutio. Solutio.

corrumpit erroneum. Et in genere causæ efficientis est prius productio assensus, quæ corruptio dissensus: sed in genere causæ materialis prius est expulsio contrarij. Neque hoc repugnat, sicut apud D. Thom. in 1.2. in fine dicitur, prius esse gratiæ infusio nem: quæ sit peccati remissio in genere causæ efficientis, cum tamen in genere causæ materialis prius sit expulsio peccati. Nec mirum in casu dato: quod in instanti corrumpatur assensus falsus: quia ubi est demonstratio, nulla est resistentia: sicut lumen in eodem instanti corrumpitur, in quo est absentia luminosi. Secus esset, ubi assensus opinatiuus deberet corrumpi per rationem probabilem contrariam: nam omnis ratio probabilis licet possit infirmum reddere assensum opinatiuum, non potest totaliter euellere, nisi plures ad id adductæ fuerint rationes.

¶ Verum antequam ad secundum capitulum deueniamus, libet pro clariori intelligentia totius materiæ posteriorum adducere in vnũ quatuor opiniones varias, quæ fuerunt de modo sciendi.

Opi. Heracliti. ¶ Prima opinio fuit Heracliti, (sicut in superioribus diximus) quam Arist. 4. Metaph. tangit, & impugnat, qui assererat nullam esse scientiam propter fluxum, & rerũ variationem. Hanc sententiam secutus est Socrates, & plures Academici.

Opi. Plato. ¶ Secunda opinio fuit Platonis, affirmantis quod contingit aliquid scire, sed non de nouo: & nostrum scire, esse reminisci. Asserebat enim omnium rerum species in anima conuari: & in vnione ad corpus impediri: quo minus eis vtatur: & paulatim exercet secundum dispositionem sensuum: per hoc quod aufertur prohibens: ad modum, quo formas latitare in materia Anaxagoras assererat: & quod virtute agentis naturalis appareret quod latebat: sic Plato de speciebus intelligibilibus loquutus est.

Opi. Auicennæ. ¶ Tertia opinio fuit Auicennæ, in 4. sup. Metaph. asserentis aliquid sciri de nouo, contra Heraclitum & Platonem, sed hoc non per receptionem à sensibilibus, sed à datore formarum: quippe qui ponebat decimã intelligentiam mouentẽ orbem lunæ. Credit enim intellectum agentem, esse intelligentiam separatam quæ influebat omnes formas in hæc inferiora: & quæ sensibilia solum disponebant intellectum possibilem vt conuerteretur ad agentem, in qua conuersione infundebantur species.

Opi. Arist. ¶ Quarta opinio est Arist. in isto. 1. c. quæ

medium ponit inter omnes has, & quæ merito tenenda: quia hæc sola vera est. Qui dicit, scientiam esse in nobis, contra Heraclitum, & Socratem: & de nouo generari, contra Platonem magistrum suum: & non ab agente immateriali tantum, vt Auicenna dicebat, sed immediatè ab ipsis speciebus existentibus in phantasia: quæ emanauerunt à sensibilibus, iuxta illud, Necesse est intelligentẽ phantasmata speculari: tertio de anima, & in libro de sensu, & sensato. Et, Nil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Sic species sunt potèntialiter in intellectu: si mihi & sciẽtia. Et oportet illa, de quibus est scientia, esse præcognita in potentia: licet non simpliciter in actu. Hæc breuiter sunt notata, vt clarior sit processus in sequentibus, quæ pro parte supra sunt dicta.

¶ Et conducit notare, quod dicit Cõmentator. 3. de anima, quod sicut se habet prima materia in genere formarũ naturalium: sic intellectus in genere formarum speculatiuarum: siue specierum: & sicut materia in pura potentia de se nullam habet formam, sed eam ab agente naturali recipit: ita intellectus humanus est sicut tabula rasa, in qua nil de pictum est, in potentia, ad recipiendum virtute agentis. Et sicut materia præparatur ad formam, & remouendo contrarium, & per inductionem formæ conuenientis, intellectus disponitur, & per remotiõnem ignorantie, & per introductionẽ scientie. Et aliquando fit motus à sola priuatione ad formam: sicut in medijs illuminatione à tenebris ad lumen. Sic intellectus aliquando mouetur ab ignorantia negationis ad suam perfectionem. scilicet scientiam.

¶ Etiam considerandum, quod sicut per transmutationem acquiritur forma in materia, sic per augmentationem, scientia: & quia transmutatio aliquando est ad formam substantialem: aliquando ad accidentalem: sic augmentatio, aliquando ad scientiam, vt est in syllogismo demonstratiuo: aliquando ad opinionem, vt est in inductione. Conclusio demonstrationis dicitur essentialiter scita: quia intellectus statim assentit: alia verò quæ per inductionem, accidentaliter sciuntur, quia non necessario causatur assensus scientificus.

¶ Et sicut forma ante generationem quodam modo est in materia, & aliquo modo non: quia est potentialiter solũ, & non simpliciter: sic conclusio antequam demonstretur, est aliquo modo scita in intellectu: & aliquo modo non scita. Et nisi materia

Aristo. 3. de ani. tex. cõ. 39.

Nota. 2. Cõmenta.

Aristo.

Secundo notandum.

prima

prima haberet respectū ad formam intro-
ducendam, nunquam eam reciperet: sic in-
tellectus non posset recipere scientiam, ni-
si haberet potentiam respectuam ad con-
clusionem, quæ demonstranda est: ideo di-
cit Commentator primo Physicorum, quod
corrupta forma, non potest amplius mate-
ria illam recipere: quia perditur ille respec-
tus. Hæc sic notata, præbent lumen ad sen-
sum Aristotelicum percipiendum: nam ho-
mo (pro isto statu) non potest esse actu in-
telligens, vel omnia sciens, sed in potentia,
ut distinguatur ab intelligentijs separatis,
quæ habent species innatas, vel cōcreatas.

Commen.

S. Th. P. P.
54. art.

C A P. I I.

DE MODIS SCIENDI,
& demonstratione.

Scire autem vnā-
quamque rē sim-
pliciter, sed non
ut sophistæ, per
accidens, arbitra-
mur: cū causam ob quam res
est, illius causam esse, & fieri non
posse, ut res aliter se se habeat, co-
gnoscere arbitramur. Patet igitur,
ipsum scire tale quid esse: nā
& hi qui nesciunt, & ij, qui sciūt,
illi ita se rem habere putant, hi
ita se se etiam habent. Quare cu-
iusque simpliciter est scientia:
id ut aliter se se habeat fieri om-
nino non potest. An verò & alius
sciendi modus sit, posterius di-
cemus. Dicimus autem & per de-
monstrationem nos scire: demō-
strationem autem dico ratioci-
nationem eam, quæ scientiam
efficit: eam verò scientiam effice-
re dico, qua scimus, eā ipsam ha-
bendo.

¶ Si igitur ipsū scire tale est, qua-

le possumus, necesse est & demō-
stratiuam scientiam ex veris, &
primis, medioque vacantibus, &
ex notioribus, & prioribus ipsa
conclusionem, causisque eius-
dem esse. Sic enim erunt & ipsa
principia propria eius quod de-
mōstratur: nam ratiocinatio qui-
dem esse sine ijs potest, demon-
stratio verò non potest: scientiam
enim non facit.

¶ Vera igitur esse oportet: quia
fieri nequit, ut id quod non est,
sciatur: veluti diametrum com-
mensurabilem esse. Oportet au-
tem & ex primis, & in demonstra-
bilibus esse: quia nō sciet, qui de-
monstrationem horum non ha-
bet: scire enim non per accidens,
ea quorū est demonstratio, nihil
aliud est sanè, quàm demōstratio-
nem habere. Causæ etiam, notio-
raque, ac priora sint oportet: cau-
sæ quidem: quia tūc scimus, cū
causam cognoscimus: priora ve-
rò, si quidem & causæ sunt, & an-
teā cognita, non illo solū mo-
do quo quid significant, sed alte-
ro etiam quo quod sint scimus.

¶ Dupliciter autem priora, notio-
ra ve dicuntur. Non enim idem
prius natura, & nostra ex parte
prius: neque notius simpliciter, &
nobis etiam notius est. Atque ea
quidem ad nos priora, notiora
ve dico, quæ propinquiora sen-
sui sunt: ea verò simpliciter prio-
ra, notiora ve, quæ à sensu lon-
gius distant. Sunt autē remotissi-
ma qui

ma quidem ea, quæ sunt vniuersalia maxime, propinquissima verò singularia ipsa. Atque hæc inter se se opponuntur. Ex primis autem esse nihil aliud est, quam proprijs è principijs esse: idem enim primum, atque principium dico.

¶ Est autem demonstrationis principium propositio medio vacans. Ea verò medio vacat, qua nulla est alia prior. Propositio verò altera enūciationis pars est, vnum de vno cōplectens: differēdi quidem, quæ vtramuis accipit: demonstrandi verò, quæ diffinitè alterū quod est verum. Enunciatio contradictionis vtramuis est pars.

Cōtradictio est oppositio, cuius per se medium nullum est. Contradictionis partium ea quidem, qua quippiam cui piā adiūgitur, affirmatio: ea verò, qua quippiā à quopiā semouetur, negatio nūcupatur.

¶ Principiorum autem ratiocinādi, vacantium medio, id quidem propositio dicitur, quæ fieri nequit vt demonstratur, quodque non necesse est eū habere, qui discere quid instituit: id verò quod oēs habere, qui modò discere aliquid parāt, necesse est, dignitas appellatur, sunt enim talia quædā. Atque talibus hoc potissimū nomē tribuere solemus. Rursus. Ea quidē positionū, quæ vtramuis enūciationis accipit partem esse, inquam quippiam, aut non esse sta-

tuens: suppositio ea verò, quæ est sine hoc ipso, definitio dicitur: definitio nanq; positio quidē est: (ponit enim Arithmeticus vnitatem quantitatem indiuisibile esse) sed suppositio sanè non est: nam quid sit vnitatis, & vnitatem esse eadem non sunt.

¶ Cū autem credere, scireq; re talē per ratiocinationē oporteat, quam demonstrationem vocamus: hæc verò est, quia sūt ea quibus extruitur ratiocinatio, necesse est, nō solū prima illa, vel omnia, vel aliqua prius noscantur, sed etiam magis vt noscantur: semper enim illud est tale magis, ob quod vnūquodq; tale est, veluti magis, id est dilectum atq; amatum, ob quod amamus, atque diligimus. Quare si ob prima scimus, ac credimus, & illa sanè scimus ac credimus magis, quoniā ob illa & ipsa scimus posteriora: fieri autē non potest, vt ea magis quisquā quæ nescit, & circa quæ nō melius dispositus est, quā si scierit, quæ ea quæ cognoscit, credat, atq; assentiatur. At eueniet id profectò, si non prius cognouerit principia quispiam, quā ea quæ per demonstrationē credūtur. Magis em̄ principijs, aut omnibus, aut quibusdam credere, quā conclusioni necesse est. Atque ei qui per demonstrationem scientiam habiturus est, nō solū ipsa principia magis nota, magisq; credita sint, quā id quod ex ipsis ostēditur

Quia sal-
tim maiori.

opor-

oportet: sed etiā nihil prorsus eorum quæ principijs ijs opponuntur, vndeq; ratiocinatio falsa, vereq; contraria existat, aut credibilis, aut notius principijs ipsis sit oportet: quippe cū eum qui simpliciter est scientiam consequutus, nunquam ab ea persuasione vlla dimoueri oporteat.

Nisto textu Aristo. declarat, quid sit demonstratio, definiendo primò à causa finali, quæ causarū potissima est, cens. Demonstratio, est syllogismus faciens scire: ac si dicat, finem demonstrationis esse scientiam: nā propter ipsam, tanquā propter finem demonstratio introducta est. Et hæc non est definitio quid rei, cū non datur per genus, & differentiā, sed potius est quid nominis.

¶ Quia aliæ causæ emanant ex potissima, scilicet, finali, vt ex finali, statim sequitur materialis consideratio: vt quia domus est ad protegendum à frigore, & tempestate, sequitur sit composita ex tali, vel tali materia, vt quia ferra est ad secandum, oportet fiat ex ferro, & non ex ligno. Sic, data definitione demonstrationis ex fine, ponitur definitio, ratione materię.

Quid demonstratio

¶ Demonstratio, est syllogismus procedēs ex veris, primis, medio que vacantibus, notioribus, & prioribus, ipsa conclusione, & ex causis eiusdem: ac si diceret. Si enim ita est, qd demonstratio facit nos scire: & tunc scimus rē cū causam cognoscimus, oportet ipsa demonstratio fiat ex veris, primis, immediatis, & notioribus. &c. Ex veris (in quā) quia falsum non potest esse causa veritatis: & cū conclusio sit scita, & vera, oportet præmissæ, ex quibus conclusio pendet, velut ex causa, sit vera: nam quod non est: non scitur, id est, quod rebus ipsis non conuenit, sciri non potest. Non debet intelligi, quod nō est, id est existit: nam rosa in hyeme scitur: quia definitur, licet actu non sit.

Obiectio.

¶ Quod si quis obijciat, quod falsum sit causa veri: vt hic, Omnis homo est Deus: Christus est homo: ergo Christus est Deus,

in Darij, vbi conclusio est vera, & vnapræmissarum falsa. Respondetur, quod licet sit bona consequentia: tamen præmissa falsa non est causa conclusionis. Non enim eo quod omnis homo est Deus: Christus est Deus: sed eo quod Christus est suppositū Diuinum, in quo est etiam sustentata humana natura, ex eo & est homo, & est Deus.

Dilutio.

¶ Dicit, quod id quod non est, non scitur id est quod non potest esse: vt quod diame- ter sit costæ commensurabilis. Ponit hoc exemplum, eo quod inter diametrum, & costam non reperitur proportio rationalis: sed est medietas duplæ. Quod probatur, supposito quod proportio quadratorum est costarum duplicata, vt patet in figura sequenti. Nam quadratum magnū. a. ad quadratum paruum. b. se habet in quadrupla proportione, & costæ ad costam in duplæ. Secundo supponitur, quod quadratum diametri est duplum ad quadratū costæ: vt patet in figura sequenti: nam quadratum diametri. a. est quadrupulum ad medietatem quadrati costæ. b. vt constat ad oculum: ergo est duplum ad totū: quia si est quadruplum ad medietatem, erit duplum ad totum: sed per primam suppositionem, proportio quadratorum est costarum duplicata, si quadratū ad quadratū est duplū, costæ ad costam est medietas duplæ: sed hæc est proportio irrationalis: ergo, alimeter, est diameter ad costam. De quo latius. In Physica speculatione. 7. li. Physico- rū. Exēpli causa sufficiat in præsentiarū. In- telligendū tamen de quadrato equilatero.

¶ Circa illud quod dicitur in textu. Dupli- ter autem priora notiora ue dicuntur. Scæ est ar- gumentum ad hominem: nā ipse Arist. 1. Phy. tex. 2. ait. Notiora quoad nos esse vni- uersalia, & notiora natura, esse singularia: hīc tamen dicit contrarium.

Argumenta.

¶ Ad hoc respondetur, qd singulare accipi- tur. Vno modo simpliciter, pro illo quod cadit sub sensu: prout distinguitur cōtra il- lud quod est simpliciter vniuersale, quod solo intellectu percipitur: vt abstractū est à conditionibus singulariū. Et isto modo di- cit hīc, qd singularia sunt notiora quoad nos, & vniuersalia notiora in natura. Vni- uersalia enim sunt, quæ simpliciter sunt in- tenta à natura: quæ si natura ageret p in- tellectū, vniuersalia primò intēderet: nam prius intendit speciē conseruare: & vt con- seruet speciē, producit indiuidua: & sic de- per accidēs indiuidua sunt intēta à natura.

Solutio. Bisariam sa- miter sin- gulare.

¶ Sc

¶ Secundo modo capitur singulare, respectu magis vniuersalis, sicut species est respectu generis: & in isto sensu Arist. 1. Physi. dicit, magis particulare est notius natura, & simpliciter: quia in intētionē naturæ principalior finis est species, q̄ genus: potius enim intendit, & prius leonem, q̄ animal: sed in cognitione nostra prius cognita, vel notiora sunt magis vniuersalia: quæ illic vocat magis confusa: nam licet cognitio nostra habeat totum, & proficiscatur à sensu & ita fit, quòd singularia sint sensu magis cognita, sed in illis prius format notitiam singularis vagi magis communis q̄ minus communis: quia visa aliqua re à longè, prius format quòd sit ens: deinde, quia mouetur, quòd sit animal: post per figurā format q̄ sit homo: & ex facie dicit quòd est Sortes: & sic licet sensus non format notitias nisi singulares in supponendo: tamē prius format singulares notitias vagas, vniuersaliores in significando.

Dubium. 1.

¶ Ex hoc soluitur dubiū, quod ibi. 1. Physi. dicit, processum esse, à nobis notioribus: & cum nobis notiora singularia sint: videtur q̄ à singularibus sit procedendum. Ad quòd dicēdū, q̄ loquutus est in acquisitione scientiarum, vbi opus est ex principijs vniuersalioribus procedere: sicut prius de re visa à longè formamus q̄ sit ens, quàm quòd sit animal: q̄ sit homo, quàm quòd sit hic homo: sic & in scientijs, prius oportet s. in physica, tractare de ente naturali, & de materia, & forma in communi, & de motu, quæ sunt nobis notiora, q̄ de tali materia, vel tali forma, vel tali motu, quæ sunt singularia. Et cū hoc est verum, quòd omnis sciētia debet tractare de rebus abstrahēdo à materia: quia tractat de rebus vt sunt perpetuæ. Et hoc intelligit Arist. quādo dicit hic, demonstrationem debere procedere ab vniuersalioribus: ob quòd sensus demonstrationes nō facit, sed solus intellectus: cuius est abstrahere à singularibus.

Dubium. 2.

¶ Circa ea quæ dicit demonstrationē procedere ex causis, est dubiū, quia dicit procedere ex notioribus quo ad nos, sed notiora quo ad nos sunt effectus, & nō causæ: vt luna eclipsetur: ergo inter posita est terra, inter solem, & lunam.

Notandum

¶ Pro cuius solutione considerandum, q̄ causa est duplex. s. rei. i. causa quòd sit res: & alia est causa veritatis id est causa assensus cōclusionis. Ex hac causæ diuisione ponitur differentia inter demonstrationē propter quid, & quia. Quia in demōstratione

Differentia inter demōstrationem propter quid, & quia.

propter quid, causa rei, quæ est causa essendi: est causa cognoscendi. i. veritatis conclusionis, vt tradit Arist. 2. Meta. tex. 4. Verū in demonstratione quia, causæ cognoscendi veritatem conclusionis, non sunt causæ essendi rei, quia sunt effectus: sic est verum, quòd omnis demonstratio procedit ex causis: siue cognoscendi, & solum: vt in quia, siue cognoscendi, & essendi, vt in propter quid. Similiter est verū, procedere ex notioribus: quia vel procedit ex notioribus in natura: vt in propter quid: vel in notioribus quoad nos: vt in quia: vbi ex effectu causa probatur. Et eo q̄ in demonstratione quia, nō proceditur simpliciter à causa, non facit simpliciter scire: sed solum demonstratio propter quid. Et sic patet dubij solutio.

¶ Circa illud quod dicitur in textu, quòd procedit ex immediatis: dubium est, quæ sit propositio immediata. Dicēdum illam esse immediatam propositionē, cuius prædicatum inest subiecto per se primò, sine aliquo medio: vt est, quando prima passio prædicat de suo subiecto: vel definitio de suo definito: vt in hac, Omne animal rationale est discursiuū: est immediata: quia ly discursiuū, est prima passio immediate cōueniens homini. Et hæc, Homo est animal rationale: quia immediate definitio de specie dicitur. Tamen hæc, Homo est risibilis, non est immediata: quia risibile nō est prima passio hominis: sed esse admiratiuum: ex quo provenit esse risibilem. Similiter hæc, Petrus est animal rationale, nō est immediata: quia primò conuenit homini, esse rationale quā cōueniat huic homini: quia primo speciei, quā indiuiduo speciei. Et sic vocatur propositio immediata, Homo est animal rationale, vel carens medio, vel per se primò,

¶ Oportet etiam ad intelligentiam literæ notare, quòd inter ista quatuor. s. enuntiatio, propositio, problema, cōclusio, est differentia. Enuntiatio, est oratio verum, vel falsum significans, quæ assertiuè profertur. Propositio, est oratio, quæ proponitur tanquam præmissa ad inferendum aliam. Problema, teste Arist. 1. Topico. c. 9. est oratio in medium proposita, tanquam dubia, de qua fiat disputatio, in hanc, vel illam partem: in quo sensu solet dici, ad quæstionē respondetur problematicè, tanquam si diceretur, vtranque partem quæstionis esse probabilem. Conclusio est illud quod infertur ex propositione.

Dubium.
Solutio.

Enuntiatio.
Propositio.
Problem.
Cōclusio
sunt idem.

¶ Pro-

Propositio
probabilis,
& demon-
stratiua.

¶ Propositio diuidi solet in dialecticā, quæ probabilis est: & in demonstratiuam, quæ non solum vera est, sed necessaria. Et sic dicit Arist. qd̄ propositio est altera pars enūciationis subiectiua: sicut homo est pars subiectiua animalis: quia cum enūciatio sit oratio affirmatiua, vel negatiua, propositio est vna pars eius: quia est affirmatiua enūciatio. Et addit, Vnum de vno complectens: ad excludendum propositionem ex terminis æquiuocis compositam: quæ est plures propositiones virtute, vel ex pluribus terminis quādo plura de vno: vt sortes est homo, & musicus; vel vnū de pluribus: vt Sortes, & plato, trahunt nauem.

Dignitates.

¶ Rursus notat differentiam propositionū quæ sunt principiā. Quædam sunt, quæ dicuntur Dignitates, quas necesse est habere, qui discere vult aliquam scientiā: vt Quod libet est, vel non est: vniuersaliter in omni scientia, & Omne totū est maius sua parte: in Mathematicis, & Corpora naturalia mouentur in Phisicis, ista enim à natura sunt per se nota.

* ¶ Pro maiori intelligentia nota: quod dignitas, seu maxima propositio, quam necesse est omnem adficientem acceptare: statim cognitis terminis, differt à positione: quæ etiam est principium in demonstrabile, in illa scientia in qua ponitur: vt est illud, anguli recti sunt æquales: in geometria. Primo est differentia, quia dignitas est omnino indemonstrabilis: quia est prima. &c. sed positio, est demonstrabilis in superiori scientia: vt infra dicitur & hæc differentia statim in hoc: quod repugnat dignitati demonstratio: vt statim erit manifestum: & non repugnat positioni, non tamen inconuenit, quando aliqua passio ex terminis statim sit nota: vt si ab æqualibus æqualia demas. &c. & parallele, non concurrunt: & ignis est calidus: terra est grauis. &c. verum in quantum sunt positiones, & non dignitas non repugnat demonstratio.

¶ Secunda differentia est quia prima dignitas, statim necessario oportet habere adficientem, absq; aliquo discursu: sed positionem non sic: quia cum constet exterminis specialibus, potest per notiora explicari: & hanc Aristot. ponit in textu, vbi de positione inquit quam non est demonstrare, sed ponere. &c. & illa priora quæ sunt dignitas ab Aristote. in ordine ad scientiam: tanquam ianua, in domo considerantur in. 2. Metaphysi. & omnium, sunt hæc duo: de quolibet verum esse, vel non esse, alte-

rum: non contingit simul esse, & non esse vt valet in potestate. &c. de quo. 4. Meta. & conditiones circa primum principium 3. sunt. Prima qd̄ circa ipsum nullus possit errare: quia est maxime manifestum. Secunda conditio, quod sit verum absolute sine conditione. Tertia qd̄ eius cognitio sit per naturam, id est, quod non per demonstrationem habeatur, & hoc est esse ianua in ordine ad scientiam.

¶ Alia sunt principia, quæ vocantur, suppositiones, quæ licet in vna scientia subalternata supponantur; probantur in alia: nam supponit Geometra, A quolibet puncto, ad quodlibet punctum lineam ducere: & probat à Philosopho naturali: quia duo puncta non sunt immediata: sed inter duo puncta mediat linea recta. Vocatur etiam positiones: quia ponuntur. De quibus omnibus late in Mathematicis.

Suppositio
nes.

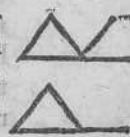
QVÆSTIO VNICA,

Vtrum demonstratio procedat
ex primis, veris, & imme-
diatis, & causis con-
clusionis.

¶ T videtur quod nō. Patet, quia Mathematicæ demonstrationes sunt simpliciter tales, & in primo gradu certitudinis, vt ait Commen. 2. Metaphysi. sed tamen non procedit per causam, saltem in essendo. Nam probat Mathematicus, triangulum habere tres duobus æquales. &c. per angulum extrinsecū, per hoc, quod in omni triangulo, angulus extrinsecus est æqualis duobus extrinsecis, sibi oppositis. Vocatur extrinsecus angulus, qui constituitur ex protractione alicuius lateris in cōtinuū, & directum: sed angulus extrinsecus non potest dici causa.

Argum. 1.º

¶ Secundo. Demonstrationes Metaphysicæ sunt simpliciter tales: & tamen non per causam procedunt: nam de Deo demonstratur, qd̄ sit actus purus: cuius causa non datur.

Argum. 2.º
S. Th. p. p.
q. 8.

¶ Tertiò. Nullæ præmissæ sunt causa conclusionis: ergo male dictum est. Patet, An-

Tertiò.

te omnem demonstrationem oportet præcognoscere de subiecto quid est, & quia est: & de passione quid est: ergo conclusio præcedit totam demonstrationem, cum in conclusione prædicetur propria passio de suo subiecto.

Incontra. ¶ In contrarium est tamē quod Arist. probat, omnem demonstrationem procedere ex veris immediatis, & causis. &c.

Conclu. ¶ Conclusio est. Omnis demonstratio ex causis procedit, vt in declaratione textus dictum est. Nam si est demonstratio propter quid: ex causis in essendo, & significādo, procedit: & si est quia: ex causis in significādo, quia ex effectu probatur causa: & quia effectus est nobis notior, est causa cognitionis ipsius causæ, quæ notior est in natura.

Ad. 1. Arg. ¶ Ad argumenta in cōtrarium. Ad primū concedendum est, esse demonstrationem in Mathematicis. Et quando dicis de triangulo, dicendum, non probari triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, ex angulo extrinseco, tāquam per mediū, sed tanquam per determinatiuum mediū: quia mediū est solum figura rectilinea, tribus lineis contēta, quæ est vera causa in essendo: tan trianguli, q̄ etiam suæ passionis.

Ad. 2. ¶ Ad secundum dicendum, q̄ licet in Deo non detur causa realiter distincta, per quā probetur q̄ sit purus actus: datur tamē vel formaliter ad mentem Scoti, vel secundum rationem causā, ex qua probetur: nam eo quod Deus est esse primum, simpliciter, sequitur quod sit purus actus.

Ad. 3. ¶ Dicendum ad tertium, quod verè præmissæ dicuntur causæ conclusionis. Et quando inferis: quia prius de subiecto cognoscitur quid est, &c. verum est, tamen hoc non est scientificè: vsque dum formatis præmissis, inferatur cōclusio. Non enim istius: homo est risibilis, habetur sciētia: antequam formetur consequētia: Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale: & inferatur: ergo omnis homo est risibilis.

Q V Æ S T I O. II.

Quæritur qua cognitione prima principia cognoscantur, sensitiua, vel intellectiua.

Pro declaratione literæ Philosophi, vbi de cognitione principiorum loquitur, quæ præsupposi-

ta est ad habendam scientiam per demonstrationem.

¶ Quæritur in quā, qua cognitione principia prima cognoscantur, sensitiua, vel intellectiua. &c. an sint in demonstrabilia.

¶ Probatur, quod primum principium sit demonstrabile: nā ait Philo. propter vnū quodque tale: & illud magis. Nam si aqua est calida propter ignem: magis calidus erit ignis: ergo si propter prima principia, conclusiones, quarū ante non erat scientia demonstrantur: magis demonstrabilia erunt ipsa principia.

¶ Secūdo. Nostra cognitio intellectiua ortū habet à sensu: necesse enim est intelligentē, phātasinata speculari. 3. de anima: ergo principiorum nō potest esse intelligentia quin prius per sensum fuerint demonstrata: & sic prima principia demonstrabilia sunt: saltim per sensum.

¶ Apud Geometrā: est principium primū, à puncto in punctum lineā ducere: & omnes anguli recti sunt æquales, & tamē ista principia probari possunt: vt constat.

¶ In contrarium est Arist. primo Poste. & 4. Metaph.

¶ Pro debita intelligentia sciendum: quod sit primum principium, vel an sint plura, quæ sint in demonstrabilia: & cōsequenter, quod sit primo primum.

¶ Quantum ad primum sunt variæ opiniones. Nam quidam dicunt: quod primum principium est hoc: impossibile est idem simul esse: & nō esse: & probatur id ex Philo. 4. Metaph. vbi pertractans de primis principijs: hoc ponit primum, & firmissimum: & ad ipsum omnia redducuntur vt patet tex. 9. & idem ibidem Commen.

¶ Alij tenent, q̄ primum principium complexum, est hoc de quolibet est affirmatio, vel negatio, vera: & hoc probant ex Com. 4. Metaph. com. 9. vbi ait, manifestum est quod affirmatio, & negatio, non congregantur simul. Secūdo probāt, quia vel est hoc, quod dictum est: vel illud quod prima opinio dicit, impossibile est idē simul esse, & nō esse, sed non est istud: quia est propositio negatiua: & necessarium est primum principium complexum, esse propositionē affirmatiuam: quia affirmatiua prior est negatiua: sed q̄ sit negatiua patet si exponatur.

¶ Istæ duæ opiniones in quātum verba sonant, videntur differre: sed in re non distāt: quia primus modus loquendi est per primas intētionēs: vt Meta. loquitur & secundus est per secundas, q̄ est propriū dialectici qui

Varie opi.

2. Opinio

qui de veritate & falsitate propositionum tractat. Et si loquendum est per terminos magis conuenientes, modo loquendi Aristot. primus modus videtur.

¶ Sed quod re, vnum videatur, patet: quia bene sequitur, impossibile est idem simul esse, & non esse: vt dicit prima opinio: ergo de quolibet est affirmatio, vel negatio, vera: neq; illa, impossibile est idē simul esse, & nō esse: est negatiua, æquiualeat enim isti necesse est idem non simul esse, & nō esse: quæ est affirmatiua de modo, vt in modalibus probatum est.

¶ Sed posito habemus primum principium: siue sit, impossibile est idem esse, & nō esse: vel de quolibet est affirmatio, vel negatio vera: operæpretium erit, adhuc antequam resoluamus quæstionē, scire quod sit principium primo primum: nam stat qd sit principium & primū: & non sit primo primū.

Doctor sub.

¶ Doctor sub. vt constat ex Anto. Andrea in. 4. Metaph. q. 5. dicit duo: primū, quod principium primo primū, si datur, est hoc complexum: ens est ens. Secundo dicit, qd non est hoc: impossibile est idē simul esse, & non esse: quod probat: quia de ratione principij primo primi, est: quod terminos ex quibus constat, habeat primo primos: quia si ipsi rursus in alios resoluātur, nō erit primo primū: sed hoc solū cōueniūtiæ complexio: ens est ens: quia ens est primū, & primo primus terminus: sed hoc non habet hoc cōplexum: impossibile est idē esse: & non esse: quia termini resolui debent in alios priores: nā idem resoluatur in conceptum relatiuum quia idem identitate, est idem: quæ est relatio: & in absolutū conceptum entis. Item quia omni propositioni modalis, prior est alia de inesse: cū ergo hæc, impossibile est, & c. sit modalis sequitur, qd non est primo primum. & c.

¶ Sed quauis hæc subtiliter sint dicta: & probent complexum primo primū: & illa proposita ad id requirantur: tamen ad esse principium primo primum: solum requiritur de mente Philosophi.

¶ Quarto Meta. tex. 8. prima cōditio, qd circa principium primo primū: non contingat deceptio, propter sui euidentiā. Secunda cōditio, qd eius veritas sit absoluta, & non cōditionata: ita vt si omnia alia propositio esset falsa, adhuc primo primū esset verū. Tertia cōditio, qd per demonstrationē non cognoscatur: quia primo primo nō potest esse aliquid prius, per quod cognoscatur. Et hæc omnia concurrunt ex Arist. 4. Me-

Cōditiones
requisite ad
principium
primum.

ta. text. 9. in illo primo: impossibile est idē esse, & nō esse: & id confirmat Cōmen. ibidem: ergo vel nō datur primo primū principium: vel illud erit. Et hæc est sententia S. Tho. & Thomistarum.

S. Thomas.

Et rationes adductæ ab Anto. Andrea de primo primo cōplexo, probant: nō de primo primo principio indemonstrabili: quia illud primū complexū, posset probari per principium primū sic: impossibile est idem simul esse, & non esse: nam omne ens, vel est ens, vel nō ens: vel ens & non ens: non secū dum, quia oppositū de opposito, nō prædicatur: quia impossibile est idē esse, & non esse: ergo primum, omne ens, est ens: vides quomodo illud quod dicebatur primum, probatur per hoc primo primū, quod nos dicimus. Istis prænotatis ad quæstionem.

¶ Ad notitiā primi principij, requisita est notitia sensitua, interior, & exterior: vt ratio sine qua non. Ex superioribus ista constat, & erit manifestissimū in. 3. de anima. quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu: & necesse est intelligentē, phantasmata speculari. Tunc est argumentum: non potest haberi notitia primi principij, sine notitia terminorum: quia nisi quis intelligat quid est totū, & quid sit pars: nō intelliget, omne totum esse maius sua parte. Et notitia terminorū, haberi non potest sine notitia sensitua interiori: & interior sensitua, sine exteriori: sequitur veritas cōclusionis: qd ad notitiā principiorū, requisita est: & notitia sensitua exterior, & interior.

1. Conclus.

¶ Dixi in conclusione (sicut ratio sine qua non) nā illa notitia sensitua, siue interior, siue exterior, requisita: nullā habet causalitatem circa principium primū: (de quo est sermo) quia aliās, si haberet causalitatem: principium esset vel vt conclusio: & sic cognitio principij esset acquisita per discursum: & esset demonstrabile: & nō esset primū, & supra ipsum non fundaretur omnis disputatio cōtra Philo. & Cōmen. 4. Metaph. tex. 9. est ergo ratio sine qua non: vt approximatio, requisita est inter agens & passum: & approximatio est ratio: & nullā habet causalitatem.

¶ Secunda cōclusio. Primum principium, absolutē indemonstrabile est. Patet ex Arist. in isto loco. Quia absoluta demonstratio, oportet sit ex prioribus, notioribus, sed nihil prius, neque notius hoc principio primo: impossibile est idem esse, & non esse. & c. ob quod dixit Aristot. 4. Meta. text. 9. Qui volunt, hoc principium primum demō-

2. Conclus.

strare: suã ostendunt in eruditione: nesciunt enim quorum sit, & quorum non sit demonstratio.

3. Concluf. ¶ Tertia conclusio. Primum principium redargutiue, non repugnat demonstrari posse. Differt absoluta demonstratio à redargutiua in hoc: quod illa, ex primis notioribus. &c. procedit: hæc tamen non necessario, sed ex concessis ab aduersario, minus notis simpliciter: magis autem notis ipsi aduersario: tunc est argumentum ad probandam conclusionem qui negat hoc principium: impossibile est idem esse, & non esse: potest duci ad aliquod inconueniens sibi magis notum: quam erat principium supradictum, & hoc est redargutiue demonstrari: ergo. Patet, quia potest deduci ad hoc inconueniens concedendum: quod contrariæ opiniones simul possint esse in eodem intellectu, de eodem, quod est manifestius inconueniens apud negantem primum principium: nam simul duo contraria esse: statim est notum repugnare: vnum alterum corrumpit: & duo contradictoria essent simul vera. Et quod negans primum principium, existimet maius inconueniens: duo contradictoria esse simul, est eodem quod repugnet ad sensum, quia vnum expellit alterum: & eodem repugnat, quia contraria in actu perfecto simul repugnant: ergo vbi cumque; inueniatur siue in materia siue in sensu, siue in intellectu, erunt repugnantiæ: & per consequens notius erit neganti primum principium, contraria non posse esse simul. De quo Arist. secundo perih. ad inconuenientiam adducit, negantem primum principium. Et solo vno argumento in presentiarum sumus contenti: nam si simul est, est, & non est, in appetitu: vbi de desiderium & fuga: ergo qui opinionem, habet simul vera esse si duo proponantur, non magis fugiet vnum quam aliud: & qui longè est à patria ad quam tendit, non magis desiderabit ire quam non ire. Patet: quia si ire, & non ire, simul vera sunt, non est vnde. Item qui timet cadere in foueam appositam coram: non magis fugiet viam ducentem ad foueam: quam non ducentem: sed contrarium videmus per experientiam: &c. ergo eodem est, quia primum principium, est notissimum: & qui negaret, redargutiue probaretur concedere aliquod, quod est manifestissimum in falsitate. Hæc dicta sunt de cognitione primorum principiorum. Et quanuis in questione circa text. nonnulla ex istis tangantur, hic tamen latius & apertius tradita sunt.

Ad argumẽta. ¶ Ad primum argumentum, vbi agitur declaratio illius maximæ Arist. propter vnum quod

que tale. &c. nos exposuimus latè, & limitationes adduximus in questione, vbi exponitur. 3. cap. Arist. in solutione ad tertium. Nam non valet, propter albedinem paries est albus: ergo magis ipsa albedo est alba: quia hæc est falsa, albedo est alba. Sic in proposito: licet hæc sit vera: conclusio est demonstrabilis: & propter prima principia: non tamen ipsa sunt demonstrabilia. Nam oportet, quod prædicatum, in quo fit comparatio, conueniat & verificetur, de utroque comparatorum &c. modo demonstratio non conuenit vtri que comparatorum: quia conuenit conclusioni, & non principio.

¶ Ad secundum patet solutio ex secunda conclusio. Nam notitiã sensitiuam exteriorem, & interiorem, non secludimus in cognitione principiorum. Ad. 2.

¶ Ad tertium concedimus, principia scientiæ subalternata probari, & demonstrari, in superiori subalternante: & hoc commune est omnibus subalternatis: sed illa principia, quæ sic demonstrantur, sunt prima in illa scientia: sed non simpliciter prima: neque primò: & sic non inconuenit, demonstrari posse: secus tamè est de primo: de quo questio mota est. Ad. 3.

¶ Sed contra determinata in questione, se se offert vnum ex ipso Philo. in quo probat, quod ipsa principia, demonstrari possint: nam in. 6. Ethicorum de habitibus intellectualibus mentionem faciens, ait. Scientia est habitus conclusionis, per demonstrationem acquisitus: ergo quod per demonstrationem non habetur, non scitur: sed prima principia non habentur per demonstrationem, ergo non sciuntur: ergo ipsorum scientia non est: quod videtur dictis repugnare. Obiectio.

¶ Solutio stat in hoc, quod Arist. quando in hoc loco de primis principijs scientiam habere dicit: sumit scientiam pro notitia clara, firma, certa: quomodo cumque; sit habita: siue per demonstrationem, siue per experientiam, seu per terminorum euidentiã: & in Ethicis sumit scientiam proprie dictam ut distingatur ab habitu intellectu, qui primorum principiorum est: quæ scientia non nisi per demonstrationem habetur: & sic primorum principiorum non est scientia, & nihil contra dicta. Solutio.

C A P. I I I.

Quòd non omnium sit demonstratio.

Sunt

Vnt autē quibus pro-
pterea q̄ ipsa quoq̄ue
principia sciētia tene-
re oportet, nō videtur
esse sciētia. Sunt etiā quibus esse
quidem videtur, demōstrationes
tamen omniū esse: quorum neu-
trum sanē verū, aut necessarium
est. Qui nanq̄; sciētiā omnino
nō esse ponunt, ij ascēdendū esse
in infinitū censent, propterea q̄
posteriora nō sciuntur ab ea prio-
ra, quorū primò non sunt: rectē
quidem dicētes. Fieri enim non
potest, vt infinita quisquā pertrā-
seat. Quod sistatur, ac principia
sunt, hęc incognita dicūtur esse,
cum ipsorum non sit demonstra-
tio: quod quidē solūm inquiunt
esse scire. Quòd si fieri nō potest
vt prima sciatur, neq̄; fieri posse
dicunt, vt ea quę proficiscuntur
ex illis, sciuntur simpliciter, pro-
prie vè, sed ex suppositione dun-
taxat, nēpe si illa sint. At secundi
de modo quidem sciēdi cum sen-
tiunt: per demōstrationē enim
solūm esse sciētiā dicūt, verūm
omnium demōstrationē esse ni-
hil inquiunt prohibere. Fieri e-
nim potest, vt demōstratio cir-
culi modo versetur, omniaq̄; mu-
tuò demonstrantur.

¶ Nos autē dicimus, nec omnem
sciētiā esse demōstratiuam, sed
eorū, quę medijs vacāt, indemo-
strabilem esse: quod quidē neces-
sarium esse patet. Nam si necessa-
rium est vt prius sciuntur, & ea

ex quibus cōficitur demōstratio:
statut autē tandem in hisce quę
vacant medijs, hęc indemostra-
bilia necesse est esse. Hęc igitur
ita sese habere dicimus, & non so-
lūm sciētiā, sed & principiū sciē-
tię quoddam esse asserimus, quo
terminos ipsos cognoscimus.

¶ Etiam patere dicimus, fieri nō
posse, vt circuli modo demōstra-
tio simpliciter cōuertatur, si de-
mōstrationē ex prioribus opor-
tet, ac notioribus esse. Fieri enim
nequit, vt eisdē eadē simul prio-
ra sint, atq̄; posteriora, nisi altero
modo: veluti si alia nostra ex par-
te, alia simpliciter dicantur: quo
quidē modo faciat inductio no-
tum. Quòd si ita sit, non bene est
ipsum simpliciter, scire, definitū,
sed est sanē duplex. An altera de-
mōstratio ex hisce quę nobis
sunt notiora, quę fit simpliciter
demonstratio non est.

¶ Euenit autē hisce qui dicūt de-
mōstrationē circulo versari, solū
nō id qđ nūc est dictū: sed etiā nil
aliud vt dicant, qđ si hoc est, hoc
est hoc verò pacto facile est oīa dē
mōstrare. Atq̄; patet, id ipsum ac-
cidere tribus positis terminis. Si-
ue enim per multos, siue per pau-
cos redire dicatur, nihil profectò
refert: p̄ pauciores autē q̄ duos.
Nam quādo cum a. sit, est neces-
sariò. b. & hoc cum sit, est neces-
sariò. c. tum cum a. sit, necessariò
c. ipsum erit: si igitur cū a. sit, ne-
cesse est b. & cū b. sit, necesse est

esse. a. hoc enim erat circuli modo versari. Ponat. a. in loco quo ipsum est. c. Dicere igitur cū. b. sit a. ipsum esse, nihil aliud est, q̄ dicere cū. b. sit. c. ipsum esse. Id autē nil aliud est, q̄ dicere cū. a. sit. c. ipsum esse. At idē est. c. & a. quare fit, vt hi qui censent orbis modo demonstrationē versari, nihil aliud dicāt, q̄ cū. a. sit. a. ipsum esse. Hoc verò pacto facile demōstrare est omnia. At verò nec id ipsū fieri potest, nisi in hisce quæ mutuò se sequuntur, qualia sunt ipsa propria. Demōstratū est igitur prius: vno quidem posito, nūquā necessariò aliquid aliud esse: vno inq̄, aut positione vna: è duabus autem positionibus primis, ac minimis fieri posse, si quidem & ratiocinari cōtingit. Si igitur. a. & b. & c. mutuò se sequantur: sic tantū fieri potest, vt ostendant ex se se mutuò cūcta, quæ in prima ratiocinationis figura postulata sunt, vt in libro de syllogismo ostendimus: quo loco etiā patuit, cæteris in figuris, aut ratiocinationem hanc nō fieri, aut ex hisce quæ sunt sumpta nō fieri. Ea verò, quæ prædicationem non suscipiunt mutuatam, fieri nō potest, vt mutuò demōstrentur. Quare cū in demonstrationibus pauca talia sint, constat vanum esse, ac impossibile, demonstrationem esse censere, atq; ob id ipsum posse demōstrationem omnium esse.

Irae textus declaratio-
nem notandum, Arist.
voluisse duos errores
de medio tollere: vnus
erat illorū qui dicebāt
non esse possibilē scien-
tiam: alius verò eorum,
Notandum
Primus er.
Secundus.

qui scientiam cōcedebant, dicebant tamē circulariter demonstrari in omnibus, scilicet. a. per. b. & rursus. b. per. a. Vterque error procedebat ex hoc, quod putabant nil posse sciri, nisi per demonstrationem, cum contingat scire ipsa principia, tamē ex terminis sine demonstratione alia.

¶ Dicit ergo in prima parte textus, quod negantes scientiam, procedunt sic: quia si est processus in infinitum, nil scitur: & si deuenitur ad aliquid primum, cum illud non sciatur per aliud, nec ex eo aliquid sciatur simpliciter: sed solū ex suppositione: hoc supposito, quia assentimus principio.

¶ Alij vero, quia scientiam cōcedebant, & non nisi per demonstrationem, dicebant esse circulationem, quia nō debet esse processus in infinitum, & ideo oportet fiat circulatio.

¶ In secunda parte textus *ibi. Nos autem, &c.* probat nos posse scire, neque esse processum in infinitū: quia prima principia sunt indemonstrabilia: solum cognitis terminis cognoscuntur. Et appellat scientiam generaliter, cognitionem euidētem, quomodo cūque contingat. Et sic contra primò opinantes, enitatur processus in infinitum: & datur scientia.

¶ In tertia particula *ibi. Et etiā patere dicimus.* &c. reprobat secundum errorem, scilicet quod sit circularis demōstratio possibilis: quia sic idem esset prius, & posterius. Nā si a. per. b. prius est. b. & si rursus. b. per. a. prius est. a. Neque valet, si quis respondeat, non esse inconueniens, q̄ aliquid sit prius quo ad naturam, & posterius quo ad nos, & econtrā. Non valet (inquām) quia quod procedit ex prioribus quo ad nos, vt in inductio ne, cum sit ex effectu, non propriè demōstratio est, neq; scientiā causat simpliciter. Cognoscere enim per sensum, quod ignis calefacit, non est scientia, sed experientia.

¶ In quarta particula, *Euenit autem. &c.* ponit aliam rationem, cōtra illam opinionē: nam concedere quod est circulatio, perinde esset ac dicere, quod probaretur idē per idem, scilicet, hoc est, quia hoc est, quomodo facile esset omnia probare.

¶ Pro

Nota. ¶ Pro intelligentia literæ, quæ obscura est, oportet notare, circulū fieri in istis tribus literis. a. b. c. vt eo quòd. a. est. b. est. & quia est. b. & c. est. vnde directè de primo ad vltimum sequitur, qui. a. est. c. est. Demonstrèt circulariter. b. per. c. & a. per. b. scilicet: q. a. c. est. b. est & q. a. b. est. a. est. Et de primo ad vltimū circulariter, quia. c. est. a. est. Eadem ratione incipiēdo. a. b. sequitur quia. b. est. c. est, & quia. c. est. a. est, (vt modò inferebamus) ergo quia. b. est. a. est. Et per consequens primus circulus trium terminorum ad duos reductus est terminos, scilicet quia a. est. b. est. & quia. b. est. a. est. Et hoc est quod dicit ponatur. a. in loco quo ipsum. c. est: id est loco. c. ac si diceret, sicut prius inferebatur, quia. b. est. c. est, inferebat quia. b. est. a. est: rursus sequitur de primo ad vltimum, quia. a. est. b. est: & sic sequitur quia. a. est. a. est, nam sicut in tribus terminis sequebatur, quia. a. est. b. est, & quia. b. est. c. est: ergo quia. a. est. c. est. Ita postquam. a. ponitur loco de. y. c. pariter sequitur, quia. a. est. b. est, & quia. b. est. a. est: ergo quia. a. est. a. est. Et tandem circulus reducitur ad idem per idem.

¶ In quinta particula, *At uerò. &c.* ponit tertiam rationem, ac improbādam opinionē: quia non potest probari præmissa per conclusionem: nisi solum in primo modo primæ figuræ: & non in omni syllogismo ibi formato, sed vbi medium, & extremitates sunt termini cōuertibiles: vt dixim⁹ in tractatu syllogismorū: vt sic, Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis: ex conclusione, & minore simpliciter conuersa, infertur maior, sic. Omnis homo est risibilis: Omne animal rationale est homo: ergo Omne animal rationale est risibile: & ex maiori simpliciter conuersa, & conclusione, infertur minor, sic. Omne risibile est animal rationale: Omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est animal rationale. Tamen hoc solum contingit in prima figura: quia (vt Aristo. in Prioribus probat) in secunda figura nō potest esse: nam cum sit ibi conclusio negatiua, necessariò altera præmissarum negatiua erit. Ex illis ergo non poterit concludi affirmatiua, neq; negatiua: quia ex puris negatiuis nihil sequitur. Nec potest contingere in tertia figura: quia conclusio est particularis: & ob id aliqua præmissarum erit particularis: & sic cōclusio vniuersalis syllogizabitur. Et idē est in modis negativis, & particularibus

primæ figuræ. Quapropter est verum, quod Aristo. dicit, circularem demonstrationem solum esse in prima figura in primo modo. Sequitur quæ falsum esse, quod illi dicebant: omnem præmissam cuiuscumque demonstrationis posse demonstrari circulariter.

¶ * Et clarius circularis probatio merito non sit admittēda sed reiicienda: Patet ex dictis ab Aristo. quia principium demonstrationis semper est prius, & notius, conclu. vt dictum est: & nō solum quo ad nos, sed simpliciter: tum est argumentum: nā si detur circularis demonstratio: idem respectu eiusdem esset prius, & posterius simpliciter: & notius, & ignotius: quod est impossibile, quia idem est principium: nā maior in primo syllogismo vt sic, notius est quam conclusio vt hic, Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, de inde ex cōclusionem pro maiori, & minori cōuersa: probatur maior sic, Omnis homo est risibilis: omne animal rationale est homo: ergo omne animal rationale est risibile. &c. sic eadē propositio est prius, & posterius: & notior & ignotior: & licet teneat hic argumētum sic est positum, nā licet vniuersalis affirmatiua non conuertatur vniuersaliter in vniuersalem affirmatiuam in conuertibilibus tenet.

QVÆSTIO VNICA,

Vtrum definitio posita ab Aristo.
in text. de demonstratōne,
& de scire, sit rectè
posita.

Idetur quòd non. De-
finitio de ly scire, est
primū. ¶ Argumētū

rem per causas cognoscere. Stat aliquem non habere scientiam, & tamen rem per causas cognoscere, sola probabili ratione, vel authoritate alterius: vt si aliquis dicat, interpositionem terræ esse causam eclipis lunæ. Nam tunc opinio erit solum: & tamē rem per causam cognoscit.

¶ Secundò. Omnis demonstratio facit scire, & scientiā causat: sed, quia, quæ est: quādo

ex effectu probatur causa, aliquid probat: ergo & simpliciter scitur: quod non per causam.

Tertio. ¶ Tertio arguitur contra illud quod dicitur. *Oportet magis assentire præmissis, quam conclusioni, &c.* Si hoc esset verum, maximè ex eo quod ait Arist. propter vnum quodque tale, & illud magis hoc Arist. dictum non vniuersaliter tenet verum: ergo neq; dictum, quod illi innititur. In genere causæ finalis non valet: sanguis minuitur propter sanitatem: ergo magis ipsa minuitur sanitas. Nec in genere causæ efficientis valet: Alfonso est homo propter solem, & Franciscum patrem: ergo magis ipse sol est homo, & pater. In genere causæ formalis etiam non valet: nix est alba propter albedinem: ergo albedo est magis alba.

Confir. ¶ Et confirmatur: quia causa non impedita, sibi æqualem producit effectum: vt videmus in agentibus naturalibus: sed præmissæ sunt causæ conclusionis: ergo eandem certitudinem, & euidenciam causant in conclusione, quam ipsæ præmissæ in se habent.

Quartò. ¶ Quartò. Contra definitionem propositionis per se notæ positam ab Arist. scilicet quod sit illa, quæ solis terminis cognitis, cognoscitur. Vel Aristot. intelligit per terminos, notitiam intuitiuam, vel abstractiuam. Si primò, sequitur quod hæc, Alfonso loquitur, esset per se nota, me loquente: quia habet notitias intuitiuas: quod tamè est falsum: quia prædicatum non est de essentia subiecti. Si verò intelligatur de notitijs abstractiuis: vel intelligitur de notitia confusa, qualis est definitio: vel de distincta, qualis est definitio. Si primò modo, hæc, Homo est rationalis, non esset per se nota: cum non fiat euidens ex notitia confusa subiecti: sed per eius definitionem demonstraretur: tamè hoc est falsum: nam est per se nota: cum prædicatum rationale, sit de essentia subiecti: quod sufficit vt D. Thom. prima parte. q. 2. art. 1. probat. Si verò intelligatur de notitia confusa definitionis: sequeretur quod omnis propositio demonstrabilis esset per se nota: nam hæc, Omnis homo est disciplinabilis, esset per se nota, habita definitione subiecti: scilicet de ly homo, quod sit animal rationale: quia si omne animal rationale est disciplinabile: & omnis homo est animal rationale: omnis homo disciplinabilis erit.

Incontra. ¶ In contrarium est autoritas Philosophi.

Conclu. ¶ Conclusio est affirmatiua, rectè ab Arist.

positam esse definitionem demonstrationis, & scientiæ. Et vt clarius appareat, solvenda sunt argumenta in contrarium.

¶ Pro solutione primi argumenti notandum differenciam esse inter scientiam, sapientiã, intellectum, fidem, & opinionem: nam scientiã, est habitus conclusionis, productus per demonstrationem: vt si quis habet scientiam huius, Omnis homo est admiratiuus, sic. Omne animal rationale est admiratiuum: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est admiratiuus: illa conclusio habetur per scientiam, & causata est per demonstrationem: de conditione eius est quod sit euidens: nam euidens, & lucidum est, hominem esse admiratiuum.

¶ Sapientia est habitus, quo assentimus & præmissis, & conclusioni propter præmissas, vt constat ex Arist. 1. mag. moralium, qui dicit, sapientiam consistere ex intellectu, & scientia. S. Thom. 1. 2. q. 57. ar. 2. licet secundum aliam significationem, sapientia dicatur scientia, quæ de causis est altissimis: vt est Metaphysica. Hinc vocamus sapientes illos, qui scientiam habent præmissarum, & conclusionum: id est assentiunt & præmissis, & conclusioni, & conclusioni propter præmissas.

¶ Intellectus dicitur habitus principiorum: qui generatur ex notitijs terminorum. Et quia præmissæ sunt velut principium conclusionis: hinc est quod sapientia ex scientia, & intellectu, conficitur: sic Aristote. 6. Ethicorum.

¶ Fides assensum dicit, certum quidem, in quo cum scientia conuenit: sed tamen ineuidenciam, in quo ab ea differt.

¶ Opinio tamen dicit assensum ineuidenciam, in quo à scientia: & formidolosum, in quo à fide differt.

¶ Ad formam argumenti dicitur, illum non habere scientiam, neq; simpliciter cognoscere, vel scire: nam quandiu solum conclusioni assentitur, eo quod aliquis hoc dicat: quantumcunque sit magnæ autoritatis, solum conclusionis habebit fidem, sit sit qui fallere non potest, neque falli, vt Deus. Et si homo sit, habebit opinionem: scientiam tamen minimè.

¶ Ad secundum. Conceditur ita esse, quod demonstratio quia, eo quod ex effectu ad causam, non scientiam causat: nec simpliciter scit qui aliquam conclusionem sic cognouit: sicut dicit Arist. in tex. solum enim producit iudicium quoddam simplex conclusionis: vt si sic arguere. Omne quod calefa-

Notandū.

Quid scientia.

Quid sapientia. Aristot.

S. Thom.

Habit⁹ principiorū est intellectus.

Arist. Fides.

Opinio.

Argumē. in forma,

Ad. 2.

calefacit, est calidum: ignis calefacit: ergo ignis est calidus, habetur huius conclusio nis iudicium simplex: & non scientia: vel quodammodo experientia. Ratio est: quia qui talem habet conclusionē, ignorat vtrū ignis sit formaliter calidus, vel virtute: nā sol etiam calefacit, & tamen non est in eo formaliter calor. Et multa alia calefaciunt, quæ in se non habent formaliter calorem: ideo demonstratio quia, nō causat propriē scientiā: & sic ly quianon dicit causam, sed est coniunctio, dicens, hoc est tale: & proprius esset dicenda demonstratio quod est, aut quale est quā quia.

Ad. 3. ¶ In tertio argumēto tāgitur intelligētia illius sententiæ Arist. sæpissime allegatæ: propter vnū quodq; tale, & illud magis. S. Th. 1. p. q. 87. ar. 2. ad tertium: & de veritate. q. 10. ar. 9. dat varias limitationes, & Caiet. Vi detur tamen sensus esse. Si aliquod prædicatū conueniat alicui, propterea quod idē aliquo modo cōuenit alteri: magis, atque perfectiori, modo conuenit alteri: propter quod cōuenit huic, verbi gratia: in genere causæ finalis: vt si potio amara amatur propter sanitatē: magis amatur ipsa sanitas, & quia hoc, quod est amari, cōuenit potioni propter sanitatem, magis conuenit ipsi sanitati. Sed non valet: sanguis minuitur propter sanitatem, ergo magis minuitur sanitas: quia illud prædicatū minui, non conuenit sanguini: quia cōuenit sanitati: nam eo sanguis minuitur, vt sanitas augeatur.

¶ In genere causæ efficientis. Aqua est calida, quia ignis ei applicatus est calidus: ergo magis calidus est ipse ignis: non tamen sequitur, aqua est calida propter solē: ergo sol est magis calidus: quia non prouenit à calore formali solis, sed virtuali: solū sequitur: calidior est sol altiori modo q̄ aqua.

¶ In genere causæ formalis est exēplū Arist. 7. Meta. tex. 7. Materia est ens, quia forma est ens: et ergo forma est magis ens q̄ materia: sed tamen quia nix est alba propter albedinē: non quia nix alba est, sequitur quod ipsa albedo sit magis alba.

¶ In genere causæ materialis. Quātitas est subiectum albedinis, quia nix est subiectū: ergo nix est magis subiectum: quia nix subiectum quod, & quātitas quo.

¶ Ad formam ergo argumenti dicendum, ita esse, vt Arist. dicit: quia cōclusioni assentimus propter præmissas, assentim⁹ magis ipsis præmissis: intelligitur magis, id est, perfectiori modo, quia ipsæ præmissæ eo q̄ sint principiū altiori modo cognoscun-

tur, licet non magis intensē: altiori (inquā) quia per assensum, qui est intellectus: qui habitus dicitur principiorum: cōclusio vero per habitum scientiæ.

¶ Ex dictis in prædicta solutione cōfirmatio soluitur: quia causa nō impedita, æqualem producit effectum: ob id conclusio scitur, & cognoscitur, sicut præmissæ cognoscuntur, & sciuntur: tamen altiori modo: licet nō magis assentiamus præmissis, quā conclusioni.

¶ Hic oritur dubium. Vtrū sit verum absolute, quod præmissis magis assentiamus, quā conclusioni, vel clari⁹, vel intēsi⁹. De quo sunt variæ opiniones. Quidam dicunt, quod necesse est magis credere præmissis, quā conclusioni intēsiuē: alij dicunt quod magis clarē: alij quod certius: sed difficultas soluitur quatuor propositionibus sequentibus. Et sit prima.

¶ Propositio prima. Principijs per se notis, vt sunt Dignitates, Positiones, Suppositiones, certius, & clari⁹ assentimus, quā conclusionibus: quia quod est per se tale, magis est tale, q̄ illud quod propter aliud est tale: cum ergo principia sint per se nota, & conclusiones per aliud, euidentius ipsis principijs assentimus, quā conclusioni.

¶ Propositio secunda. In conclusionibus quæ probantur in scientia, si ex principijs plures probentur, illa quæ prior est, erit clarior, quā quæ posterior: imò inter ipsa principia vnū est alio clari⁹: nam, Quodlibet est, vel non est, euidentius est, quā, Si ab æqualibus equalia demas, quæ remanēt sunt æqualia.

¶ Propositio tertia. Non semper est perceptibilis iste excessus claritatis, & certitudinis. Patet in Metaphysicis. Nam non percipimus quod clari⁹ assentiam⁹ huic, Omne animal rationale est risibile, quā huic, Omnis homo est risibilis. Et quia doctores non percipiunt huiusmodi excessum. fingunt nescio quas glossas dicti Arist.

¶ Propositio quarta. Non est necesse intēsi⁹ assentire principijs, quā cōclusioni. Nam dato clari⁹, eo quod claritas principiorū est alterius rationis, quā sit ipsius cōclusionis: ideo sicut æquiuoca causa nō est necesse sibi æqualem producat effectū: potest esse maior claritas in ipsis principijs: quæ prouenit à notitia terminorum, quā sit in ipsis conclusionibus: tamen intensio est eiusdem rationis in præmissis, & in conclusionibus. Quapropter non eo quod clari⁹, sequitur quod intēsi⁹, ipsis

Ad cōfir.

Dubium.

Variæ sententiæ.

1. Propositio. Ratio.

2. Propositio.

Ratio.

3. Propositio.

Ratio.

4. Propositio.

Ratio.

Ad formam argum. 3.

principijs assentiamus.

Ad. 4.

¶ Ad quartum, & vltimum argumentum, quod tangit illam quaestionem, quæ in pri-
fen. disputatur: vtrum Deum esse sit per se
notum: & quid sit propositio per se nota.
Breuiter (relictis varijs opinionibus pro il-
lo loco) dicendū, propositionem per se no-
tam intelligi, quæ composita est ex talibus
terminis, qui in quocunq; intellectu sint,
siue intuitiui, siue abstractiui, talem euiden-
tiam causabunt. Ob quod, Alfonso lege-
re, non est per se nota propositio: quia in
illo qui non habet notitiam intuitiuam, q̄
ego lego, non causabitur talis euidencia: si-
cut nec, Petrus est albus, est per se nota, li-
cet apud me sit euidēs, quia video Petrum
album: prædicatum enim non est de essen-
tia subiecti. Tamen hæc, Homo est rationa-
lis, est per se nota: quia sine aliqua notitia
intuitiua, cognitis terminis, id est reb⁹ ipsis
habeo euidētiā: quia prædicatum est de
essentia subiecti. Et quando dicit Aristot.
propositionem per se notam cognosci in-
quātum terminos cognoscimus: neque in-
telligit de notitijs intuitiuis, neque de ab-
stractiuis: sed de rebus significatis, quas ter-
minos vocat.

Quid pro-
posito per
se nota.

C A P. I I I I.

Quid de omni, modi per se, &
quid vniuersale.

Textus. 7.

Vm autē fieri ne-
queat, vt id, cuius
est absolutè scien-
tia, aliter se se ha-
beat, id necessa-
riū est profectò quod cuiq; sciri
demonstratiua scientia potest. Ea
verò demonstratiua scientia est,
quam demonstrationem habendo
habemus: ergo demonstratio
ex necessarijs ratiocinatio est.

Textus. 8.

¶ Sumēdum est igitur ex quibus
qualibus ve demonstrationes cō-
ficiuntur. Atque primò quid de
omni, quid per se, quid vniuersa-
liter dicimus determinemus. Id

itaq; de omni dicimus, quod nō
cuidam inest, cuidā non inest, ne
que quod interdū cōpetit, inter-
dum nō cōpetit, vt si animal om-
ni de homine dicitur, si verū est
hunc dicere hominē, veram est
eum & animal dicere: ac si nunc
verū est alterū dicere, verū est &
alterū dicere: & si in omni linea
punctū inest, similiter. Atq; hu-
ius signum est, id quod facimus.
Hoc enim pacto inficiationes af-
ferre, cū de omni interrogamur,
solemus, sicut de aliquo nō dica-
tur, aut si interdum non inest.

¶ Per se autē in ratione quid est
dicente, ea quæ sunt dicimus: vt
triangulo linea, & lineæ punctū
inest: ex his enim ipsorum substā-
tia cōstat, & hæc in ratione quid
est dicente insunt.

Textus. 9.
Primus mo-
dus per se.

¶ Et item ea, quorum in ratione,
quæ quid est patefaciat, ea ipsa
sunt, quibus insunt: quo pacto li-
neæ quidem rectum, & curuū in-
est, numero verò par, atq; impar:
primum, atq; compositum: figu-
ræ deniq; laterum æqualium, ac
altera parte lōgius. Atque in ho-
rum quidē definitione numerus,
in illorum autē linea inest. Quæ
igitur aut illo, aut hoc insunt mo-
do per se cuiq; competere dico.
Quæ verò neutro modo compe-
tunt accidentia, qualiter animali
musicum, aut album competit.

Secundus
modus.

¶ Præterea. Id per se dicimus, qđ
nō subiecto alio dicit vllō: ambu-
lare enim cū aliqđ aliud sit,
quàm

Tertius
modus.

quàm quod ambulās est: & item album: at substantia, & quæcun- que hoc aliquid significant, cùm non sit aliud quicquàm, id sunt quod sunt. Ea igitur quæ de sub- iecto nõ dicuntur per se: ea verò quæ de subiecto dicuntur, acci- dentia voco.

Quartus
modus.

¶ Insuper alio modo, id quidem quod vnicuiq; per se competit, per se dicimus: id autē quod hęc conditionem egreditur, accidēs: veluti si ambulante quopiam co- ruscauerit, id accidens dicimus: non enim ob id ipsum corusca- uit, quia ambulauerit, sed id dici- mus accidisse: at cū iugularetur quispiā, mortē obierit, iugulatio- nem ve, id per se dicimus, ob id ipsum em̄ quia iugulabatur, mor- tuus est, sed nõ accidit eum cū iugularetur mortem appetisse.

Textus. 10

¶ Quæ igitur in hisce quæ sub- scientia simpliciter cadūt, per se dicuntur, vel eo pacto vt sint in prædicatis subiecta, vel eo rursus vt ipsa sint in subiectis, & per se, & necessariò sunt. Nam fieri non potest, vt nõ competant, aut sim- pliciter hęc, aut eorum opposi- ta: veluti lineæ rectum, aut obli- quum, & numero par. Est enim contrarium, aut priuatio, aut cõ- tradictio genere in eodem, ceu par est id quod est non impar in numeris, vbi sequitur. Qua- re necesse affirmare, aut negare est, necesse est & ea quæ per se in sunt competere. Id igitur quod

de omni, & id qđ per se dicimus, hoc sit modo determinatum.

Textus. 11.

¶ Vniuersaliter autem id compe- tere dico, quod de omni dicitur, & per se, atq; hoc planè quo ip- sum est. Patet igitur ea necessariò rebus in esse, quæ ipsis vniuersa- liter competunt. Atque per se, & hoc quo ipsum est eadem esse di- co: veluti lineæ per se punctum inest, rectum ve, ea nanq; ratione qua lineæ est, & triángulo quo triá- gulus est recti dico: per se enim triangulus tres duobus rectis æ- quos. Tunc autē quippiam vni- uersaliter inest, cū de quouis & primo ostenditur: velut æquales duobus rectis habere, nõ vniuersaliter figurę inest, de figura licet duobus rectis angulos æquos ha- bere liceat ostendere: at non de quauis figura, nec ostēdens, figu- ra quauis vtitur: quadratū enim est quidem figura, non tamē tres duobus rectis æquos habet. Is e- tiam triangulus, qui duorū equa- lium laterum est, omnis quidem duos rectis tres æquos habet, at nõ primus, triángulus enim prior. Qui igitur primus his duobus re- ctis æquos habere, vel quoduis aliud demonstratur, ei primò vni- uersaliter id competit; & demon- stratio per se eius vniuersaliter est: cæterorum verò quodammo- do, non per se: nec eius vniuersa- liter est, qui duorum est æqualiū laterum, sed superat, & ad plura se se extendit.

Hęc

Hec est tertia pars principalis primi libri: in qua Aristotel. postquam in precedentibus docuit quid sit scientia, & quid demonstratio: in isto capitulo ostendit ex qualibus præmissis fiat. Quæ pars sextæ dicitur per. 8. cap. vsq; ad. 11. Et in primis duobus capitulis exponit quid sit dici de omni: quid sit dici per se: & quid sit dici vniuersaliter. In quatuor sequentibus declaratur ex quibus propositionibus constituatur demonstratio propter quid, & demonstratio quia.

In. 1. tex.

¶ Hoc capitulum, iuxta Commentatoris diuisionem continet textus quinque. In primo text. Aristot. ostendit demonstrationē esse syllogismum, procedentem ex necessarijs: quam probat ex eo, quod impossibile sit id, cuius scientia habetur, aliter se habere, atque ob id necessarium erit. Conclusio necessaria non potest concludi, nisi ex necessarijs, tanquam ex proprijs causis. Dixi, tanquam ex proprijs causis: quia necessaria conclusio bene potest syllogizari ex contingentibus: & ex falsis: sic. Omne animal est non videns: Talpa est animal: ergo Talpa est non videns: tamen illa maior non est causa conclusionis: quia etsi non esset falsa, nihilominus esset vera conclusio: ideo non est causa: tamen necessarium, si ex aliquo tanquam ex causa, probatur oportet id sit necessarium.

In. 2. tex.

¶ In secundo textu, qui est. 8. in ordine, explicatur, quid sit dici de omni. Et primo Aristot. contendit necessitatem propositionis consistere in istis tribus, scilicet, quod prædicatum respectu subiecti dicatur de omni, & de per se, & vniuersaliter.

¶ Quantum ad primum: duplex est dici de omni, Prioristicum, & Posterioristicum, vt nos adduximus, quando de syllogismis agebamus. Dici de omni prioristicum est, quando prædicatum affirmatur de subiecto, vt nil sit subsumere sub subiecto, de quo non affirmetur prædicatum: siue fuerit prædicatio contingens, vt in ista, Omnis homo est albus: vel necessaria: vt Omnis homo est disciplinabilis. De quo in tractatu syllogismorum dictum est.

¶ Dici de omni posterioristicum est, prædicari de omni supposito subiecti, pro quolibet tempore: vt omne animal rationale, est disciplinabile: omnis homo est animal rationale, &c. Et hoc est quod ait Aristot.

quod non cuidam inest, cuidam non inest: neque interdum competit, interdum non competit: vt si disciplinabile dicitur de omni homine, de quocunq; est verum dicere quod est homo, est verum dicere quod est disciplinabilis. Et quando dicit Aristot. In omni linea inest punctum, id est, de omni linea prædicatur punctum, intelligitur, id est, omnis linea continuatur, & terminatur punctis. Quare de quocunq; est verum dicere, quod est linea, est verum dicere, quod punctis terminatur. Et (vt ait Albertus) vniuersalitas suppositorum requiritur propter formam syllogismi: & vniuersalitas temporis, propter necessitatem materiæ, demonstrationis.

Albertus.

¶ Ex istis sequitur, non conuerti, de omni dici, & propositio vniuersalis: quia dici de omni, est conditio prædicati, & non propositionis. Secundo, quia ad hoc quod dicatur de omni posterioristicè, non est necessarium propositio sit vniuersalis: nam tã de omni est hæc, Homo est risibilis: sicut hæc, Omnis homo est risibilis: imò gratia doctrinæ vtendum est indefinitis loco vniuersali.

Corollar.

¶ Hic non definitur dici de nullo posterioristicè: quia Aristot. loquitur de demonstratione potissimum, qualis affirmatiua est: sed potest proportionabiliter definiri: vt de nullo dici sit quando prædicatum negatur de subiecto pro quolibet supposito: & pro quolibet tempore: vt. Nulla qualitas est quantitas. Nullus homo est lapis. &c. Et sic Aristot. ait, quod hæc, Omnis homo vigilat: non dicitur de omni: quia non dicitur prædicatum pro quolibet tempore de subiecto: nec hæc, Ois figura habet tres angulos æquales. &c. quia non pro omni supposito dicitur, cum non conueniat quadrato.

Quid dici de nullo posteris

¶ In textu. 9. declaratur quid sit prædicatum de per se. Ponit. Aristot. quatuor modos dicendi per se: de quibus etiam. 5. Metaph. tex. 23. Primus modus est, quando ly per dicit causam formalem: & quia forma in re sua rei eius definitio est illa propositio est in primo modo dicendi per se, cuius prædicatum est de intrinseca ratione subiecti, id est definitio, vel pars eius: vt Homo est animal rationale: & homo est animal, & homo est rationalis. Et ponit exemplum, vt solet, in Mathematicis: vt triangulo inest linea, & linee punctum. Per inesse: intelligit prædicari, licet non intelligat, quod linea prædicetur de triangulo in recto, sed in obliquo, triangulus est figura tribus constans rectis lineis: sicut linea est longitudo sine latitudine, &c.

Quat. modi dicendi per se. Primus modus.

Dici de omni prioristicum.

Dici de omni posterioris.

ne, & profunditate, cuius partes punctis continuantur, & terminantur.

Secundus modus.

¶ Secundus modus dicendi de per se est, illa propositio, cuius subiectum est in definitione prædicati: vt Homo est risibilis: & & omnis illa, in qua propria passio prædicatur de suo subiecto: nam proprium definitur per suum subiectum: vt risibilitas est aptitudo hominis ad ridendū. Et hoc dicit Arist. istis verbis. *Ea dicuntur secūdo modo per se, in quorū ratione quæ quid est patefacit: sunt ipsa scilicet subiecta, quibus insunt talia prædicata, sicut lineæ rectum, & curuum, & numero par, & impar.*

¶ In isto secundo modo de per se, vt exemplis Arist. licet cōiectare, ly per, dicit causam materiale: quæ etiam est intrinseca: nam subiectum intrat definitionem passionis tanquam materialis causa: in qua recipitur ipsa passio: sicut cū dicimus, aquilinitas est nasi curuitas.

Tertius modus.

¶ Tertius modus per se est, esse non in alio, sicut Petrus: & tādē omnis substantia, quia perse stat, dicitur per se: & dicit ea esse per se, quæ de subiecto nullo dicuntur. Sed oportet intelligas, non eo modo, quo in antepredicamentis: quia sic, secūdæ substantiæ nō essent in tertio isto modo de per se, cū dicantur de suis indiuiduis quidditatiuè, & essentialiter: sed intelligit de subiecto nullo dici: vt accidens. Et iste modus tertius, quia est in complexorū, latè differt ab alijs duobus qui sunt complexorum: licet Ægidius Romanus intelligat solum de per se, isto tertio modo, substantiam primam.

Nota.]

Ægidius Romanus.

Quantus modus.

¶ Quartus modus de per se: est quādo effectus prædicatur de sua causa propria: vt iugulatus interijt: quia iugulatio est propria mortis causa. Iste modus opponitur effectui per accidēs, quando non intēditur: vt ponit ipse exemplum: me ambulante coruscata: aut ædificator thesaurum inuenit. Primi duo modi sunt per se prædicādi: tertius essendi: quartus causandi. Et non inconuenit, q̄ secundus coincidat cū quarto: quia subiectum per definitionem est causa passionis velut materialis: & est (vt insinuat Albertus) in quarto modo: quia est causa per se prædicati: vt hæc. Animal rationale est risibile: cuius subiectum exprimit causam prædicati.

Albertus.

¶ In text. 10. applicat modos per se, ad vsū demonstrandi. Est difficilis litera Aristot.

Boetius.

quæ sic habet, v̄ transfert Boetius. *Quæ ergo dicuntur in simpliciter scibilibus per se, sic sunt i. cur inesse prædicantibus aut inesse, propter ipsa.* Sanct. Thom. glossat sic. In demonstratio-

S. Thom.

ne, vbi passio concluditur de subiecto, quæ conclusio est simpliciter scibilis, conclusio est in secundo modo dicendi per se: & itera in quarto, quia subiectum est per se causa passionis: & sic glossat: aut inesse propter ipsa. Et putat, quod in his solum secundus, & quartus modus deseruiant quoad conclusionem. Themistius verò, & Lyconienfis existimant, solum duos modos primos deseruire. Albertus autem & alij dicunt q̄ omnes. Ad quod respondetur per propositiones. Quarum prima.

Themistius Lyconien.

1. Proposi.

¶ Prima propositio. Vbi passio concluditur de subiecto, per eius definitionē conueniunt primus, secūdus, & quartus modus: quia in hac, Omne animal rationale est disciplinabile: Omnis homo est animal rationale, ergo oīs homo est disciplinabilis: tres illicōueniūt modi: q̄ minor est in primo modo, & cōclusio in secūdo, & maior est in quarto, cū subiecti definitio sit causa. Hæc est de mēte S. Th. in isto loco lectione. 13.

¶ Secunda propositio. Vbi secunda passio monstratur de subiecto, per primā passionē conclusio, & minor sunt in secundo modo, & maior in quarto: vt hic, Omne admiratiuum est risibile: omnis homo est admiratiuum: ergo omnis homo risibilis est.

2. Proposi.

¶ Tertia propositio. Vbi definitio materialis de definito demonstratur per formalē, aut finalē, conclusio, & minor, in secūdo, & maior in quarto: vt in hoc syllogismo. Qui cunq; vindictā appetit, accensionē sanguinis patitur circa cor iratus vindictā apetit: ergo iratus accensionē patitur circa cor. Cōclusio, & minor sunt in primo, mō, & maior in quarto: q̄ definitio formalis est causa definitionis materialis. Et tandem hic modus quartus de per se constituitur in omnigenere causarum, etiam in materiali, Domus constructa ex lapidibus, & lignis pulchra est: subiectum est causa materialis prædici.

3. Proposi.

Notandum ad intelligentiam literæ quod dupliciter potest considerari, propria passio: quædam enim est accidens, quod cum suo subiecto conuertitur vt risibile cum homine: & est alia, quæ ipsa simplex non conuertitur cum suo subiecto sed disiunctum ex illa, & suo opposito: vt curuum, vel rektum cum linea: par, vel impar cum numero. Et istæ propositiones, Numerus est par, vel impar, tã necessariæ sunt, sicut ista, Homo est risibilis.

Notandum

¶ In text. 11. exponit qd sit vniuersale, seu vniuersaliter dici. Pro cuius declaratione

In. 11. text.

scien-

sciendum, istos tres terminos, dici de omni, per se, & vniuersaliter, se habere sicut superius, & inferius. Omne enim vniuersale, est per se, & non econtra: & omne per se, est de omni: & non econuerso. Hęc, Omne animal est coloratum, est de omni posterioristico: nam prædicatum conuenit omni supposito subiecti pro omni tempore: saltim naturaliter, & non est de per se: quia color non est de intrinseca ratione animalis, neque propria passio eius. Et in hac, Omnis homo est sensibilis, prædicatum dicitur de omni, & per se, & non vniuersaliter: quia ad hoc quod vniuersaliter prædicatum de subiecto dicatur in præsentiarum, requisitum est: quod subiecto conueniat de per se primo. Et licet sensibile homini conueniat in quantum animal est, non tamen conuenit per se primo, in quantum homo est: quia in quantum homo, per se primo rationalis est: & sensibilis dicitur, quia animal est. Et tandem ad dici vniuersaliter in præsentiarum, requiritur mutua conuertentia, scilicet: tale prædicatum omni, & soli subiecto conueniat, aut saltim sit proximum genus propriæ speciei: vt Homo est animal.

¶ Ex istis declaratur hic litera Arist. ut vniuersaliter sit, quod de omni dicitur, & per se, atque hoc planè quod ipsum est. Ex quo infert propositiones illas esse necessarias, in quibus prædicata dicuntur de omni, & de per se, & vniuersaliter.

¶ Deinde dicit in textu. Atque per se, & hoc quod ipsum est, eadem esse dico. Non est sensus, quod sunt idem, sicut homo, & homo: sed sicut superius, & inferius, homo, & animal: sicut exemplo probat ipse dicens. Punctum per se lineæ inest, rectum uero: sed ea ratione, quia linea, linea est, ex punctis constat, quod est in primo modo per se sed quod sit recta, uel curua, ad secundum modum. Sed quia hæc prædicata conueniunt ei conuertibiliter, fit ut ei conueniant per se, & secundum quod ipsum.

¶ Concludit Arist. in textu, demonstrationem debere fieri ex talibus propositionibus necessarijs: quarum prædicata per se primo conueniant subiectis: ob id prius oportet demonstrare, quod triangulus tres habeat angulos æquales duobus rectis, deinde de isosceles, quod habeat: nam quia primo conuenit illa passio triangulo, conuenit isosceles: sicut passio animalis debet probari de animali per suam definitionem, deinde per animal de speciebus animalis. Et sic etiam seruandum in proprijs passionibus, quæ sunt secundæ, vt primo secunda, demō-

stratur de prima per suam definitionem: & deinde de subiecto per primam, vt, Omne animal, quod cognito effectu, causam ignorat, est risibile: omne animal admiratiuum est huiusmodi: ergo omne animal admiratiuum est risibile. Et post. Omne animal admiratiuum est risibile: omnis homo est animal admiratiuum: ergo omnis homo est risibilis. Admiratio enim causa risus est, in hoc sensu: nam cum risus sit ex gaudio repentino, & illud sit repentinum, cuius causam ignoramus: aut quod aliquando affert nouitatem: aut quod subito occurrit: sequitur quod risibilitas proueniat ex admiratione, & admiratio ex eo quod non omnia cognoscimus: neque ea quæ cognoscimus, simul habemus: sed per successum, & discursum.

C A P. V.

De deceptione circa vniuersale,

Portet autem non latere, errorè per sæpe fieri, & non esse id quod ostenditur primum vniuersale, quemadmodum esse videatur. Decipimur autem hac deceptione, cum aut præter singulare, vel singularia nihil est, quod accipiatur superius: aut est quidem, sed nomine caret in diuersis specie rebus, aut est in parte totum id de quo demonstratur. Parti namque accommodabitur quidem demonstratio, & de qua libet erit: attamen non erit huius primi vniuersaliter demonstratio, ac huiusce primi quatenus primum est demonstrationè dico: cum est primi vniuersaliter.

¶ Si igitur quispiam ostenderit re-
ctas duas lineas non concurrere, in-
ter

Textus. 12.

Textus. 13.

inter quas eadē in parte sunt anguli recti, ex recta linea secante illas oborti: huius ex eo demonstratio propriè videbitur esse, quia sic in omnibus angulis rectis est, verum non est: quippe cū id fiat non ex eo, quia sic sint illi anguli duobus rectis æqui, sed ex eo, quia quouis modo duobus æqui sint rectis.

Exemplum. 1.
tex. 13.

¶ Et si nullus alius esset triangulus quàm hisce, qui duorū æqualium laterum est, huic vt duorū est æqualium laterum angulos æquos duobus rectis habere cōpetere videatur. Et similitudo rationum mutato ordine numeris vt numeri: lineis vt lineæ, solidis vt solida, tēporibus deniq; vt tēpore sunt, cōpetere videtur, quē admodum seorsum olim ostendebatur: quod tamen vna demonstratio de omnibus demonstrari potest: sed quia non sunt quipiam vnum hæc omnia nomine certo vocatum, numeri inquam, longitudinis, tempora, solidaq; atq; differūt inter se specie, ideo seorsum sumebantur: nunc autē vniuersaliter hoc demonstratur. Nō enim hisce vel vt lineæ sunt, vel vt numeri, sed vt hoc quod quidem vniuersaliter his in esse cunctis supponitur competit.

Exemplum
2.

¶ Quocirca si quis vnumquenq; triangulum, eum inquam, qui ex æqualibus omnibus, & eum qui ex omnibus inæqualibus, & item eum qui è duobus æqualibus la-

teribus constat, aut vna, aut alia sensuū demonstratione, tres æquos duobus rectis habere ostenderit, nondum is profectò triangulum scit duobus rectis æquales habere, nisi eo sciendi modum quem ipsi more suo sophiste profitentur: neque de triangulo vniuersaliter id præcipit, & si nullus alius præter istos triangulus est: nō enim id istis vt trianguli sunt, nec omni triangulo ratione formæ sed numeri inesse cognouit: tamen si nullus triángulus est, quē ipse nō æquos duobus rectis tres habere sciat.

¶ Quando igitur non scit vniuersaliter, & quādo simpliciter scit, manifestum est. Enimuerò si eadem esset trianguli ratio, & duorum æqualium laterum trianguli, cæterorumq; triangulorū demonstratio: aut cuiq;, aut omnibus æquē sine vllō discrimine ac cōmodaretur: vt patet. Cū verò non sit eadē, sed diuersa: tresq; anguli duob^o rectis æquales: hoc cuiq; competere quo quisq; triángulus est non scit hisce simpliciter qui dicto modo demonstrat.

¶ Patet autem, vtrum illi competit vt triangulus est, an vt duorū æqualium laterum: & quando per hunc competit primum, & cuius est vniuersaliter demonstratio. Nam ei competit vt tale est, cui cæteris sublatis competit primò, veluti laterum duorum æqualium æneo triangulo, cōpe-

quodlibet
quodlibet

tent

tent anguli duobus rectis æquales: at ære sublato, vt nō sit eneus etiam competent. Et item laterum equalitate duorum sublata, vt non sit duorum æqualium laterum, at non competent sublata figura, vel termino: sed nō primis ipsis sublatis. Quo igitur primo sublato nō competens, triangulo: per hūc enim & cæteris cōpetunt, & huius est vniuersaliter demonstratio.

Niſto cap. 5. Arist. probat adhuc quōd dixerat in præcedēti. ſ. quod vniuersaliter dici ſit, prædicatum dici per ſe primo de ſubiccto. Et primo oſtendit, quomodo errare contingat demonſtrando tanquam vniuerſale id, quod non eſt vniuerſale.

¶ In primo textu, qui eſt. 12. in ordine, dicit, q̄ tripliciter contingit deceptio in aſſignatione vniuerſalis. Aut quando paſſio, quæ per ſe primo conuenit ſuperiori, aſſignatur inferiori, aut ſingulari ipſius: vt ſi ſolis hominibus exiſtentibus in mūdo, ſenſibile demonſtretur de eis.

¶ Aut ex eo cōtingit deceptio, q̄ licet ſint plures ſpecies, aut ſingularia, nō tamen eſt impoſitum nomen commune illius generis. Vt ſi generi animalium non eſſet impoſitum nomē commune, & hac de cauſa ſenſibile probetur ſeorſum de hominibus, & de equis & de alijs ſpeciebus.

¶ Sensus deceptionis tertio modo eſt, quādo propria paſſio, quæ per ſe primo conuenit alicui ratiōi, aut definitioni vniuerſali, tribuitur alicui particulari: quæ licet ſecundum rem conuertatur cū ſuperiori, tamen ſecundum rationē eſt inferior, & pars eius. Et ponit Arist. exemplum. *Si igitur quispiam.* Et quia exemplum ponit in lineis parallelis, quarū propria paſſio eſt, nunq̄ concurrere: definiuntur ſic. Lineæ parallelæ ſunt, quomodo cūq̄; à recta linea incidātur, ſiue ad perpendicularum, vel tranſuerſaliter, conſtituūt duos angulos aut rectos, aut rectis æquales. Si perpendiculariter: patet in hac

figura. a. b. nam cū ad perpendicularum cadat, ſemper cōſtituit duos rectos æquales cum lineis parallelis, ſi vero tranſuerſaliter, tunc duos cōſtituit angulos duobus rectis æquales, vt patet in figura. a. b. ſunt hīc duo anguli duobus rectis æquales: quia quātū dēptum eſt angulo. a. additū eſt. b. ſi ergo quis demonſtret, Omnes duæ lineæ rectæ inter quas in eadē parte ſunt anguli recti, ex linea recta perpēdiculariter ſecante illas oꝛti, nunquam concurrent: lineæ parallelæ ſunt huiusmodi: ergo. Hæc videtur propria demonſtratio, ſed non eſt: quia licet maior de omni ſit, & de per ſe, demonſtratio non eſt propria. *Quippē cū id ſit.* Id eſt lineas non concurrere contingat. *Non ex eo.* id eſt non ex illa particulari ratione: quia tales lineæ faciūt angulos illo modo particulari rectos, ſed ex eo: quia quouis modo faciunt æquales duobus rectis: ſiue linea ad perpendicularū cadat, ſiue tranſuerſaliter: quia hæc eſt parallelarum definitio adæquata: & ideo maior deberet hæc eſſe. Omnes lineæ rectæ, inter quas in eadē parte ſunt anguli recti, vel duobus rectis æquales, non concurrunt. Et hoc dicit Aristot. in iſto tertio modo deceptionis, *eſt in parte totum quod demonſtratur:* quia perinde fiet ſi ſumeretur alia pars diſiuncti definitionis parallelarum. Et quia totum diſiunctum cum parte conuertitur, dicit quōd totum eſt in parte. Et tandem licet quacūq̄; parte ſumpta definitionis, ſequatur quōd non concurrent lineæ, non erit demonſtratio: niſi maior aſſumat totam, & adæquatā parallelarum definitionem.

¶ In textu. 13. *et ſi nullus alius,* ponit exemplum primi modi deceptionis, ſi non eſſet in mundo triangulus niſi iſocheles, & quis de illo ſolum demonſtraret habere tres angulos æquales duobus rectis, eſſet deceptio: quia illa paſſio, licet omni iſocheli conueniat: ſed tamen non per ſe primo, ſed triangulo primo, deinde iſocheli, quæ eſt vna ſpecies eius.

¶ *Et ſimilitudo rationem.* In hac ſecunda parte textus ponit exemplum ſecundi modi deceptionis, vt ſi paſſio generis, ſpeciebus tribuitur, quia non eſt nomen impoſitum generi: vt ſi ſenſibile primo de equo, & homine demonſtretur, non eſt per ſe primo. Et ſi canibus, & lupis eſſet genus commune: per quod ab alijs ſpeciebus animalium diſferunt: & non eſt nomen impoſitum, paſſiones illius demonſtrentur ſeorſum de canibus, & lupis.

Quid lineæ parallelæ.

Isopleuros.

Isocheles. Trium inæqualium.

Schalenos. Duorum æqualium.

Nota.

¶ Ponit aliud exemplum Aristot. in triangulis. Pro quo notandum tres species esse, vna trium laterum æqualium, & vocatur isopleuros: & omnium inæqualium vocatur schalenos: & duorum æqualium vocatur isocheles. Si quis, inquit, vnica demonstratione, de istis tribus speciebus, demonstrauerit habere tres, &c. peccabit in assignatione vniuersalis: quia talis passio non conuenit per se primò speciebus: sed generi, scilicet, triangulo: fiat vnica demonstratione sic, Omnis figura rectilinea trium angulorū habet tres angulos, &c. sed isopleuros, isocheles, & schalenos, est figura rectilinea: ergo isopleuros, schalenos, & isocheles, habet tres angulos æquales duobus rectis. Hæc conclusio non est magis per se primò, quàm si seorsum copulatiuè eadem passio prædicaretur de singulis speciebus. Qui ergo ita scit (ait Aristote.) sophistico modo scit: quia licet sciat omnem triangulum habere tres, &c. id tamen solum scit ratione numeri, id est quia numerauit singulas species: non tamen demonstrauit de illis secundum rationem communem trianguli, cui primò conuenit illa passio.

¶ In secunda parte tex. 14. ponit documentum, quo quis cognoscat quando prædicatum per se primò cōueniat subiecto. Et est, quando prædicatum conuenit subiecto: vt demptis, & circumscripitis quibuscunq̄ alijs, adhuc cōuenit illi: & illò dempto, nō conuenit alteri: tali conuenit per se primò: & per consequens vniuersaliter tali subiecto: vt in hac, Triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: prædicatū per se primò conuenit subiecto: quia licet illud prædicatum conueniat isochele, & isochele æneo, id est ex ære, nihilominus etiā si non sit æs, & non sit triangulus isocheles, adhuc triangulus habet tres angulos, &c. Et quanuis figuræ, quæ est genus trianguli, & termini, id est lineis: termin⁹ ex quibus componitur figura: conueniat habere tres angulos æquales duobus rectis: hoc conuenit tamen ratione trianguli: nam de pto triangulo, nulla erit figura habens tres angulos æquales duob⁹ rectis. Itaq; habere tres angulos æquales duobus rectis, ratioe triaguli cōuenit inferiori speciei: scilicet, Isocheli, & superiori generi, scilicet, figuræ: & sic per se primò triangulo, cōuenit. Hæc quantum ad textus declarationem.

QVÆSTIO VNICA,

Vtrum definitio de dici de omni, & de per se sit optima.

Væritur circa tex. vtrū illa quæ posita sunt in eo, rectè Aristote. tradi derit. Et videtur quod non. Primò contra illam definitionem dici

Primū argumentum.

de omni posterioristice, quia in istis, Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal: omnis homo est risibilis, & similibus, prædicatum dicitur de omni posterioristice, quia de omni supposito subiecti, & pro quolibet tempore: tamen non sunt simpliciter necessaria: quia supernaturaliter possunt esse falsæ: imò erant falsæ ante mudi creationem: quia erāt propositiones affirmatiuè de subiectis non supponentibus.

¶ Inq̄ hā

¶ Secūdo, principaliter cōtra illud scilicet q̄ primus modus dicendi per se est, quando prædicatū est definitio, vel pars definitionis subiecti. Sequeretur quod hæc, Risibile est homo, esset in primo modo dicendi per se, & similes. Patet, quia prædicatur pars definitionis de definito: quia in definitione propriæ passionis, subiectum intrat vt supra diximus: sed hoc est falsum, cum sint in directæ prædicationes, & inordinatæ.

¶ Argumē. 2.

¶ Tertio. Contra illa quæ in secūdo modo sunt dicta. Subiectum non est de definitione propriæ passionis: ergo malè dictū est. Patet, quia propria passio est de genere qualitatis, accidens quoddā: ergo definiri debet quidditatiuè per genus, & differentiam in trinfecam: ergo non per suum subiectum.

¶ Tertio.

¶ Quarto. Contra quartum modū, Omnes propositiones quarti modi sunt simpliciter accidentales: ergo non connumerantur bene inter modos dicendi per se. Patet de istis: medic⁹ sanat, & edificat or a edificat, quæ sunt contingentes, & accidentales, & tamen in quarto modo dicendi per se.

¶ Quarto.

¶ Vltimò. Illi quatuor modi sunt positi, vt sub illis omnes comprehenderentur propositiones necessaria: sed sunt aliqua necessaria ibi nō cōprehense: vt si Petrus currit, Petrus mouetur: si sol lucet, dies est, ergo.

¶ Quintò.

¶ In contrarium est authoritas Arist. ponentis solum illos quatuor modos dicendi per se iam numeratos.

¶ Incontra.

Conclu. ¶ Conclusio est affirmatiua, sufficienter Aristot. enumerasse. 4. modos dicendi per se: nam de omni re est verum dicere quod conuenit ei esse per se, vel per accidens: & consequenter conuenit ipsis terminis significantibus res: & tunc, vel conuenit per se quantum ad esse: vel quantum ad inesse: quod est prædicari: vel quantum ad efficere, seu causare. Si solum quantum ad esse, est tertius modus de per se positus. Si quantum ad inesse, vel prædicari per se, tunc vel prædicatur definitio, vel pars, & sic est primus modus: vel propria passio de subiecto: & sic secundus modus. Aut per se causandi, & sic est quartus modus: qui potest ad quatuor genera causarum extendi: tamen Aristot. solum posuit exemplum in vna. Ad argumenta, quæ rem declarant, deueniamus.

Ad primū. ¶ Ad primum nonnulli respondēt, in illis verbum absoluendum à tempore, ad hoc quod sint necessariae propositiones, & faciāt sensum de omni: vt hæc, Omne animal rationale est risibile, valeat, possibiliter est risibile: tamen Aristot. non sic intellexit. Ob id dicendū, quòd in illis & similibus, extrema supponūt naturaliter: quòd est dicere, quādo prædicatū est de intrinseca ratione subiecti, verbum solum notat simplicem connexionem extremorum: & sic huius, Omnis homo est animal: est sensus, natura hominis est, quod sit animal: quod verum erat ante mundi creationem. Sic docet Aristot. vocans eam, & similes necessarias, propter connexionem extremorum.

Ad. 2. ¶ Ad secundum aliqui dicunt istam, Risibile est homo, poni reductiue in secundo modo per se: quia ista, Homo est risibilis, directè ponitur: & sic de similibus, & quia Homo est animal, est in primo modo, Animal est homo, erit reductiue in primo modo. Verū melius est dicere tales indirectas prædicationes non esse in aliquo modo dicendi per se: quia ex indirectis non constat demonstratio. Et ad formam argumenti dicendum, quòd in primo modo dicendi per se, solum ponitur propositio, in qua prædicatur definitio, aut pars definitionis de definito: dummodò prædicetur sub illa forma, qua res definitur secundum exigentiam suæ propriæ naturæ. Et quia accidentis est inesse in alio, definitur in abstracto: in cuius definitione subiectū ponitur, tanquam quid extrinsecum, à quo tale accidens dependet. Et ideo hæc: Risibilitas est hominis aptitudo ad ridendum, est in primo modo per se: sed hæc, Risibile est homo aptus ad

ridendum, non est simpliciter tali modo: quia indirecta est: nam tunc prædicatum non est de definitione subiecti secundum exigentiam suæ naturæ, sed solum secundum exigentiam talis significationis, scilicet in concreto.

¶ Circa tertium argumentum notandū differentiam esse inter accidentia propria, & cōmunia: quia hæc, eò quòd nullū sibi subiectum determinant quod peculiariter denominēt: solum definiuntur per genus propriū, & differentia intrinsecā: sed propria passio semper certū subiectū denominat: vt si mitas propriū subiectū habet nasū, & remotū hominē: & sic per subiectū definitur. Similitas est cavitatis in naso. Sic illud genus cavitatis, nō cōtrahitur ad esse limitatis, nisi quia nasi est, tamē non repugnat: quū tales passionēs habeant aliquas intrinsecas qualitates, per eas possint definiri: sed nobis ignotæ sunt. Ad formam argumenti, quando dicitur, propria passio est de genere qualitatis, transeat: ergo definiri debet quidditatiue per genus, & differentias: nego consequentiam: quia licet hoc sit verum de accidente cōmuni: non tamen de accidente proprio: quia denominat subiectū propriū per suū subiectū definiri valet: licet possit etiā per suā differentia (si nobis esset nota) definiri.

¶ Ad quartū. Doctores negant has propositiones, medicus sanat, edificator edificat, esse simpliciter in quarto modo, quia sunt accidentales: sed illæ, in quibus prædicatum dicitur aptitudinē, sunt in quarto modo vt medicus est potens sanare, edificator edificare. Quòd si quis obijciat, quod hæc erit in secundo modo, quia potentia sanandi est propria passio medici, & artis. Respondetur, quòd omnis propositio quarti modi, est etiam secundi modi: quia in quantum dicit perfectitatem causa, est in quarto modo: & in quantum dicit perfectitatem prædicationis, est in secundo modo.

¶ Verū contra istum modum respondēdi, est Aristot. autoritas, qui ponit in quarto modo non aptitudines, sed actuales effectus: vt iugulatus interijt. Et ideo dicendū. Accidentaliter dupliciter accipit: vno modo vt opponitur modo per se prædicandi, alio modo vt opponitur modo per se causandi. Propositio quarti modi est de per accidens primo modo, quia prædicatū non est de intrinseca ratione subiecti: sed tamē est de per se causalitate: quia effectus designatus per prædicatum, per se sequitur: ex causa significata per subiectum.

¶ Re-

Ad. 5. ¶ Respondetur ad quintum, illam cōditionalem esse necessariam: neq; vult Arist. in illis quatuor modis de per se, omnes includere propositiones necessarias, sed solum illas, quæ necessariae sunt ex intrinseca ratione: & extremorum connexionem: nā illæ solum sunt aptæ ad demonstratiōem. Sed aliæ propositiones quæ necessariae sunt ex suppositione: vt, Si sol lucet, dies est. Si homo est, rationalis est: hæc non pertinent ad demonstratiōem: sed solum ad syllogismū dialecticum. Sed istæ, Omne album est coloratum, Quicquid currit mouetur, licet ratione significati materialis sint accidentales: ratione tamē formalis, sunt per se, & essentialis: sicut albedo est color, & cursus est motus: & sic aptæ ad demonstratiōem sunt.

C A P. V I.

Quòd demonstratio est ex necessarijs, & per se propositionibus.

Textus. 15

Igitur demonstratiua scientia ex principijs est necessarijs, quod enim quispiā scit id fieri nequit, vt aliter se se habeat. Ea verò quæ per se rebus insunt, necessariò competūt. Nam quædam insunt in eorū quibus cōpetunt ratione, quædam in sua res eas habet de quibus dicuntur: quorum alterū oppositorū insit necesse est, patet ex talibus quibusdā ratiocinationem constare, omne nanq; quod inest, aut hoc pacto, aut per accidens competit: accidentia verò non sunt necessaria.

In. 1. modo
In. 2. modo

Textus. 16

¶ Aut igitur ita dicatur, aut hoc

principium supponatur, demonstratiōem necessariam esse: & si demonstratum sit quippiam, fieri non posse, vt illud se se habeat secus. Ex necessarijs ergo cōstare demonstratiuam ratiocinationē oportet. Etenim fit, vt & nō demonstrans rationem ratiocinetur ex veris: at aut ex necessarijs quisquam nisi demonstrans ratiocinationem conficiat, non fit. Id enim ipsum iam demonstratiōnis proprium est.

¶ Signo etiam illo patet, demonstratiōem è necessarijs esse: nam inficiationes aduersus eos qui demonstrare putant, negationem necessitatis inferre nos consueuimus, aut putantes omnino fieri posse quo res aliter se se habeant, aut disputationis causa cōtendentes.

¶ Ex quibus etiam patet, stultos eos esse profectò, quia principia bene sumere putant, si probabilis sit propositio, atque vera, vt sophistæ, scire enim scientiam habere est: non enim ideo propositio principium est, quia probabilis, aut nō probabilis est: sed quia prima est ipsius generis, circa quæ sit demonstratio. Et verum non omne proprium est.

¶ Atque demonstratiuam ratiocinationem ex necessarijs esse oportere, ex hisce patet: nam si non est iste sciens qui non habet eius rationem propter quid est, cuius est demonstratio: atque

Textus. 17

fieri potest, vt. a. quidem ipsi. c. necessariò competat : medium autem. b. per quod illud est demonstratum, non sit necessariò: is planè qui talem ratiocinationem extruxit, non scit propter quid est, quippe cùm illud ob ipsum medium non sit: nã ipsum quidem fieri potest, vt non sit, cõclusio autem est necessaria.

¶ Preterea. Si quis nunc nescit, rationem habens, & saluus re salua est, neque oblitus est, is neque priùs sciebat. Quòd si medium non est corruptum, fieri verò potest vt corrumpatur: id quod accidit, erit possibile, atque contingens: sed vt is sciat qui sic se habet, fieri minimè potest.

Text. 18. ¶ Cùm igitur conclusio necessaria est, nihil prohibet mediũ non necessariũ esse, per quod fuit probata. Fieri nãq; potest, vt necessarium ex non necessarijs etiã concludatur: perinde acque fit, vt verum ex falsis concludatur. Ac cũ medium est necessarium, conclusio quoque necessaria est: quemadmodũ & ex veris infertur semper conclusio vera: nam tam ipsi b. quam. a. b. ipsi. c. necessariò cõpetat: igitur & a. necesse est ipsi cõpetere. c. Verũm fieri nequit, vt cùm conclusio non est necessaria, medium necessarij subeatur rationem. Infit enim. a. non necessariò ipsi. c. si igitur. a. ipsi. b. & b. ipsi. c. competere necessariò dixeris: & a. profectò ipsi. c. compe-

tere necessariò concedas oportet. At ipsi competere non eo pacto supponebatur.

Text. 19. ¶ Cùm igitur id quod demonstratiuè quispiam scit, necessarium oporteat esse: constat per mediũ quoque necessarium demonstrationem eius illum habere oportere: vel nescit illud profectò aut propter quid necessario sit, aut quod sit: sed aut se scire arbitratur, quod nescit, si scilicet necessarium quod necessarium nõ est, esse putet: aut nec scire arbitratur: æquo discrimine sanè, siue quod scit aliquid per media, siue cur sit aliquid, per medijs vacantiã sciuerit.

¶ Eorũ autem quę non per se, eò quo determinata sunt ea quę per se competũt modo, accidunt, demonstratiua scientia non est: nõ enim fit, vt necessariò conclusio demonstretur. Fit enim, vt accidēs ipsum nõ insit: de tali nanq; accidente loquor.

¶ Quanquã fortasse quispiam dubitauit, cuius nã gratia de his hæc interrogare oportet, si conclusionem esse necesse non est. Nihil enim refert si quispiã quęuis interrogans, deinde conclusionem dicat. At enim interrogare oportet, non vt per interrogata necessarium quicquam sequatur: sed quia dicere necesse est ei, qui illa dicit, & verè dici, si competant verè.

Nisto capitulo, & tribus sequentibus Aristo. cōtendit probare, ex quibus propositionibus cōstet demonstratio propter quid, & potissima: & probat constare ex per se, & proprijs: quia ex necessarijs.

In tex. 15.

¶ In primo textu, qui est. 15. in ordine, probat, hanc conclusionem: Demonstratio ex necessarijs per hoc, quod est ex propositionibus per se.

¶ Facit Aristo. hunc syllogismum. Omnis demonstratio est ex propositionibus necessarijs: sed propositiones necessariae eadem sunt quae per se: ergo omnis demonstratio est ex propositionibus de per se. Et sic maior est totum illud. Si igitur demonstratiua scientia ex principijs est necessarijs: & minor est illa: Ea uero quae per se rebus in sunt, necessariò competunt. Quam probat: quia quaedam sunt in eorum ratione quibus competunt: ut sunt illa, quae in primo modo dicendi per se: quaedam uero in sua ratione includunt eas res, scilicet subiecta ea, de quibus praedicantur, quae sunt in secundo modo. Et addit, quorum alterum oppositorum insit necessessest, propter proprias passiones distinctiuas, scilicet par, vel impar, rectum, vel curuum, quorum alterum de necessitate inest subiecto, ut supra diximus: & sic infert conclusionem.

In text. 16.

¶ In textu. 16. probat, quomodo ad demonstrationem non sufficit quod procedat ex ueris, uti sophista agit. Sophista uocat Dialecticum, qui ex probabilibus, & ueris syllogizatur, sed demonstrat minimè. Ait enim eos stulte agere, qui hoc putant: quia principium demonstrationis non est nisi propositio immediata, prima saltem in illo genere: quod dicit, eo quod non est necessarium, ad hoc quod quis habeat scientiam, quod resoluat usque ad prima principia simpliciter, sed usque ad prima infra limites illius scientiae: ut primum principium in Geometria est, à quolibet puncto in quodlibet lineam ducere: etiam si illud probat philosophus naturalis, per hoc, quod inter duo puncta oportet medium dare spacium: & sic cōcludit, quod non omne uerum est proprium sed uerum, & necessarium, & per se.

In tex. 17.

¶ In. 17. tex. rursus reuertitur ad probandum, demonstratione procedere ex necessarijs principijs: quod probat, quia conclusio demonstrationis, oportet sit necessaria: & ob id praemissae debent esse necessa-

ria. Nam detur. a. ipsi. c. necessariò inest: quia est conclusio necessaria: Omne. c. est. a. Medium autè. b. per quod demonstratur conclusio: detur non necessarium: tunc aut ambas has, omne. b. est. a. & omne. c. est. b. vel alteram: tunc non sciet conclusionem, quia non est posita causa: nam cum antecedens sit contingens, & consequens necessarium, potest esse conclusio uera sine ueritate antecedentis: & sic antecedens non est causa consequentis.

¶ Secundam rationem ponit ad idem in summa. Qui ex falsis syllogizatur necessariam conclusionem non demonstrat, neque scit propter quid: ergo nec ex illis qui ex ueris non necessarijs: quia impertinens est contingens esse corruptum nec ne: quia si non est corruptum potest corrumpi: manente conclusione necessaria uera: & sic contingens non est causa conclusionis necessariae.

¶ Ponit quatuor esse in causa, ut quis nunc non sciat quod ante sciebat: vel quia oblitus est medij, per quod sciebat: aut quia sciens, mortuus est: aut quia obiectum scientiae, aliter se habet: aut si quis obliuiscitur conclusionis.

¶ Ponit in tertia parte huius textus tres conclusiones. Prima. Non inuenit in aliquo syllogismo cōclusionem esse necessariam: praemissis non existentibus. Quia necessariū sequitur ex non necessario: tamen non erit demonstratio.

1. Conclu. Aristot.

¶ Secūda. Si medium, id est praemissae sunt necessariae: conclusio erit necessaria, alias antecedens potest esse uerum, & consequens falsum.

Secunda.

¶ Tertia. Si conclusio syllogismi non est necessaria, praemissae non erunt necessariae. Haec ex secunda sequitur. Nam si praemissae essent necessariae, antecedens posset esse uerum, & consequens falsum. Item, quia si praemissae sunt necessariae, etiam conclusio erit

Tertia.

¶ In. 18. tex. concludit tanquam recapitulando suppositum: scilicet, quod si conclusio demonstrationis est necessaria, necessarium est per medium, id est praemissas necessarias procedat: & dicit quod illorum quae sunt de per accidens, non est scientia: quia talis propositio, cum non sit necessaria, potest esse falsa. Et subiungit se loqui de accidente separabili, nequis putet eum loquentum de proprijs passionibus: nam de illis potest esse scientia, quia faciunt propositiones per se in secundo modo de per se.

In tex. 18.

¶ In fine ponit differentiam inter Dialecti-

cum, & demonstratorem: penes hoc, quòd qui demonstrat, utitur necessitate consequentiæ: & principiorum, & infert ex hac necessitate, conclusionem. sed Dialecticus solum altera, scilicet, necessitate consequentiæ: ideo interrogat de contingentibus: ut si aliqua concedatur, etiam cõcedatur quæ ex ea sequitur: ut si quis concedat quòd homo currit, inferat, ergo homo mouetur.

C A P. V I I.

Demonstrationem ex ijs quæ per se sunt, & ex perpetuis esse.

Text. 19.

Um igitur ea quæ per se insunt, necessariò circa vnũ quodq; competat genus, & ut tale est quodq; patet demonstrationes ipsas scientiarũ effectrices de his esse, quæ per se competunt: & ex talibus extrui, atq; cõstare: accidentia nanq; non sunt necessaria: quare nõ fit, ut necessariò cõclusio propter quid est, sciatur: neque si semper sit, non autem per se sit: quod ita esse declarant eæ ratiocinationum, quæ per signa conficiuntur: id enim quod est per se: non per se quisquam sciet, neque propter quid est. Scire autem propter quid est, nihil aliud est, quam per causam scire: per se ergò tertio medium, & medium, & medio primum inesse oportet.

Text. 20.

Non igitur fieri potest, ut ex alio genere quisquam in aliud trásiens quicquam demõstraret: veluti conclusionẽ Geometricam

Arithmetica demõstratione: tria nanq; sunt, quæ in demõstrationibus insunt: vnũ id quod demõstratur inesse: hoc autem est id, quod alicui per se generi competit: aliud dignitates: dignitates autem eæ sunt, ex quibus fit demõstratio: tertium est genus, ipsum subiectum, cuius effectus, accidentiaq; per se demõstratio patefacit.

Fieri igitur potest, ut ea quidẽ sint eadem, è quibus fit demõstratio: at quarum genus diuersum est, ut Arithmetica, Geometriaq; in hisce fieri nequit, ut ad quæ magnitudinibus accidunt, Arithmetica demõstratio accommodetur, nisi sint ipsæ magnitudines numeri: hoc autẽ ut in quibusdam fieri potest, posterius explicabitur. Arithmetica verò demõstratio, semper in se genus id habet, circa quod ipsa versatur: ceteraq; similiter: quare, si transire, migrareq; debeat demõstratio, aut idem genus simpliciter, aut aliqua ex parte idem necesse est esse: secus verò patet fieri non posse. Ex eodẽ enim genere ipsa extrema, & media, necesse est esse: nam si non sint per se, accidentia erunt profectò.

Quocirca fieri non potest, quo Geometria contrariorum vnã scientiam esse, vel duos cubos cubum esse, demõstrat: aut alia quæuis scientia, id quod ad aliam pertinet, nisi in hisce quæ sic inter se se

se se habet, vt altera sub altera collocetur: quo pacto tam ad Arithmeticam, Musica, quàm ad Geometriam, perspectiua se habet.

¶ Neque si quid lineis inest, non vt lineæ sunt, priorumq; ratione principiorum Geometria demonstrat: veluti si pulcherrima lineæ sit recta: aut si se habeat ad circumferentiam contrario modo: non enim hæc ratione proprii generis ipsarum, sed cuiusdam communis competunt.

Text. 21. ¶ Patet autem. Sit propositiones, ex quibus fit ratiocinatio, vniuersales sint, necessariò conclusioné quoque perpetuam esse demonstrationis talis, & demonstrationis omnino: nõ est igitur eorum quæ intereunt demonstratio, neque scientia simpliciter, sed tanquam per accidens: quia non est ipsius vniuersaliter, sed aliquo in tempore, & quodam etiam modo: atque cum est conclusio corruptibilis, necesse est alterá propositionem & non vniuersalem, & caducá esse: caducam, quoniã est & ipsa conclusio talis, cum est illa talis: non vniuersalem, quoniam quoddam non erit eorum, quæ subiecti subeunt rationem: quare fieri nequit vniuersaliter ratiocinatio, sed hoc in tempore tantum.

Text. 22. ¶ Similiter res se se habet & in definitionibus ipsis: quippe cum definitio, aut principium demonstratiõis sit, aut demonstratio posi-

tionem differens, aut quædam demonstrationis conclusio.

¶ Patet etiã demonstrationes, atque scientias eorũ quæ sæpe fiunt, vt lunæ defectiões, & huiusmodi rerũ, quo quidẽ sunt tales, hoc esse semper: quo verò non sunt semp, hoc esse particulares.

Text. 23. ¶ Cùm autem patet fieri nõ posse, vt quidquam demonstretur, nisi suis quidq; principijs, si id quod demonstratur rei competit, non vt est illa, non sane quipiam scitur, etiã si ex veris, & indemonstrabilibus, medioq; vacatibus ostèdatur. Fit enim vt quipiam perinde ostendatur, atque Briso quadratiõem ostendit. Huiusmodi nanq; rationes per commune quoddam ostèdunt, quod & alij competit: quapropter & ad alias res non propinquas ipsæ rationes accommodantur. Igitur res non vt illa est, sed per accidens scitur: non enim & ad aliud genus demonstratio accommodaretur. Tunc autem vnumquodq; non per accidens scimus cum per id cognitionem consequimur, per quod competit, ex principijs illius qua ratione est illud: velut, cum duobus rectis æquales habere, ei scimus competere, cui per se competit id ipsum ex principijs. Quare si illud competit ei per se cui competit, medium necesse est in eadem esse propinquitate.

¶ Quòd si non sit ita, at perinde

erit, atq; cū Musica per Arithmetica demonstratur. Atque talia demonstrantur quidē similiter, differentia tamen est. Nā ipsum quidem esse ad aliam scientiam attinet. Subiectum enim genus diuersum est. ipsum autem propter quid, superioris nimirum est, cuius per se sunt ipsi effectus. Quare patet ex hisce fieri nō posse, vt demonstretur quidquā, nisi ex suis quidquam principijs: sed horum principia habent commune.

Quòd si id constat, patet fieri nō posse quispiam proprium principiorum, vt demonstrationem exhibeat. Erunt enim illa omniū principia, & ipsorum scientia domina omnium erit. Etenim is scit magis, qui superioribus ex causis scit: scit enim tamen ex prioribus cum ijs è causis scit, quæ non effectus subeunt rationem: quare si magis scit, & maximè: & si est illa scientia, magis profectò, maximèque scientia est.

¶ Demonstratio verò ad aliud genus nō accommodatur, nisi eo modo quo, tā ad demonstrationem facultatis machinarū extruendarum, vel ad perspectiuas Geometricæ, quam ad Musicam Arithmeticæ demonstrationes accommodantur, vt diximus.

¶ At verò difficile admodum se se percipere est, quēpiam, si sciat nec ne. Est enim difficile cognoscere, si ex principijs vniuscuiusque sciamus nec ne: quod qui-

dem est scire. Putamus autem sæpenuerò scire, si ex veris quibusdam, primis ve, ratiocinationem habemus. Id verò nō est ita, sed oportet ipsis primis esse propinqua.

Nisto cap. 7. qui diuiditur in. 7. textus, repetit, & confirmat conclusionem propositam, scilicet omnem demonstrationem esse ex propositionibus per se, & subiūgit, quòd procedit ex proprijs, & addit, quòd procedit ex perpetuis.

¶ In text. 19. probat, quòd ex per se procedit, quòd illa quæ sunt per se in vnoquoque genere, sunt necessaria: sed procedit demonstratio ex necessarijs: ergo procedit ex per se.

¶ Subdit, *Neque si semper sit, si non per se sit, cadit sub scientia. &c.* Quòd est dicere, quauis premissæ necessario concludant aliquam conclusionē, si non sunt per se: non faciunt propriam scientiam: vt si quis demonstraerit, Omne mixtum esse corruptibile, quia experimur illud: hoc est à signo, & non à causa: quapropter non habetur scientia illius conclusionis, haberetur tamen, si sic fieret. Omne compositum ex contrarijs corrumpi necesse est: sed omne mixtum est compositum ex contrarijs: ergo omne tale corrumpetur. Et concludit Aristot. quòd ad hoc quòd conclusio simpliciter sciatur, *Debet tertio, medium, & medium, primo: per se inesse. &c.* Ac si diceret, Debet esse per se tam minor, vbi medium de minori extremitate, quàm maior, vbi maior de medio, vt contingit in prima figura.

¶ In text. 20. Ibi. *Non igitur fieri. &c.* probat secundam conclusionem: scilicet, demonstrationem procedere ex proprijs principijs: quia nec ex alienis alterius scientiæ, neque ex communibus. Et quia ex proprijs, dicit, non contingit transire de genere in genus: quia Arithmetica, non vtitur demonstratione Geometrica.

¶ Consequenter probat, quòd non procedit ex cōmunibus: & supponit tria esse in demonstratione. Primum, id quòd demonstratur inesse: & hoc est quòd per se inest generi, id est, subiecto alicuius scientiæ: vt sunt propriæ passionis. Secundum, in demonstratione est dignitates, & principia

com-

In text. 19.

In text. 20.

complexa sunt, per quæ procedit talis sciētia. Tertium est, genus ipsum, id est, subiectum, cuius passiones demōstrantur: vt in Geometria, quantitas continua, & in Arithmetica, numerus.

¶ Subiectum sciētiaē vocatur genus: quia non de qualibet specie est alia, & alia sciētia: sed de vno genere vna sciētia: vt de animali vna, & de quantitate cōtinua vna: cuius plures sunt species: & de discreta vna, cuius etiam sunt plures species.

¶ Ibi. *Fieri igitur potest. &c.* Probat nullā sciētiaē ex alienis probare. Pro quo oportet notare, q̄ subiecta sciētiarū se possunt habere in triplici differētia: vel subiecta sunt ex æquo genus diuidentia: vt est Geometria, & Arithmetica: quia continuum, & discretum ex æquo genus diuidunt. Secūdo modo est subiectum vnus, inferius ad subiectum alterius: vt est in sciētia de animali, & sciētia de homine: & sciētia de triangulo, & de Isochele. Tertio modo, quando subiectū vnus, est inferius accidentaliter ad subiectū alterius: vt Geometria: & Perspectiua, Arithmetica, & Musica: cuius subiectum Musica, quia numerus sonorus: est accidentaliter inferior ad subiectum Arithmetica: scilicet, ad numerum.

¶ Primo modo, sciētiaē sunt diuisa: & si vna vteretur alterius principijs, diceretur transire de genere in genus: sed secūdo & tertio modo cōtingit: & sic potest de superiori ad inferiorem transitus contingere: quia sunt subalterna.

¶ Format ergo sic rationē. Illa sciētia nō potest demōstrare ex principijs alterius sciētiaē, cum qua nō communicat in genere, id est subiecto: sed sciētiaē diuersa, quarū vna alteri non subalternatur, non communicat in subiecto: ergo in talibus vna non potest demōstrare ex principijs alterius. Et insinuat maiorē, ibi, *Fieri igitur potest, &c.* id est, potest contingere, vt in aliquibus sciētijs eadem sint principia: vt est in subalternante, & subalternata: sed in Arithmetica, & Geometria fieri non potest.

Et posito quòd in subiecto, neque in parte subiecti communicant, probat q̄ non communicabunt in alijs duobus, scilicet, in dignitatibus: neq; in passionibus quæ demōstrantur: Quod probat ibi, *Ex eodem enim genere ipsa extrema, & media, &c.* Ac si diceret, medium, & extremitates debent esse eiusdem generis: quia medium debet esse definitio subiecti: & subiectum est minor extremitas: & eius passio est maior extremitas,

vt contingit in isto syllogismo, Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Et ex istis tribus debent constare dignitates. Definitio, & passio, debent per se cōuenire subiecto: vt si quis in Geometria vellet probare, omnem triangulum haberetres, sumeret pro medio triangulū enēū: supposito omnis triangulus est ex ære, sic, Omnis figura ænea habet tres angulos æquales duobus rectis: & omnis triangulus est figura ænea: ergo. Tunc vteretur principijs alienis, quia illa passio per accidens inest medio, & medium per accidens inest subiecto.

¶ *Quocirca fieri. &c.* Ostendit exemplis conclusionem propositam: quia Geometria nō probat contrariorum eam esse sciētiam, quia hoc ad Dialecticum: nec duos cubos cubum facere, quia ad Arithmetica. Ad intelligendum secūdam exemplum de cubo nota, quòd cubus in continua quantitate est corpus omnium laterum æqualium: vt taxillus, vel tessera. Cubus dicit corpus.

In numeris datur superficialis numerus solidum, & est ille, qui constat ex suis ipsius multiplicatione: vt bis duo faciūt. 4. Quaternarius est numerus superficialis: & ter tria. 9. est etiam similiter: sed si rursus dicerem, ter tria ter, faceret. 27. & esset cubus. Bis duo duo faciunt. 8. est numerus cubus, qui constat ex ductu numeri bis multiplicati: & iam non superficialis vocatur, sed solidus: & sic cubus. In cubis continuis, ex duobus non fit cubus: vt si ponas duos taxillos, fit corpus altera parte longius: si tamen quatuor apponas alijs quatuor, ex. 8. fit cubus: sic in numeris ex duobus cubis non semper fit cubus: vt. 16. sunt duo cubi, quia duo octonarij: & nō fit cubus si tamē duos cubos iungas, multiplicando vnū per alium, semper fiet cubus: vt. 8. est cubus, & 27. est cubus, multiplicando vnum per alium. Ex istis cōstat. 216. qui est cubus, cuius radix est. 6. nā sexties. 6. sunt. 36. & rursus sexties. 36. sunt. 216. & qui est cubus numerus, & radix est solū. 6. Probat ergo Arif. ingeniose nō pertinere ad Geometria, probare duos cubos facere cubum, sed esse illi extranea, & propria Arithmetici.

¶ Ibi. *Neque si quid lineis. &c.* Ponit exemplū quomodo non solū sciētia nō debet vti principijs alienis sed neque accidentibus impertinentibus sui subiecti: sicut Musica de numero sonoro: non debet de eo in quātum delectabilis tractare.

Numer^o cubus.

Numer^o cubus.

Textus. 2. 1 ¶ In text. 2. 1. tertiam probat cōclusionem, scilicet quòd demonstratio est eorum quę sunt perpetua, & incorruptibilia. Et facit virtualiter hanc consequentiam, si præmissa sunt perpetua, & necessaria, conclusio erit perpetua: si antecedens est necessariū, consequens est necessariū: & quia sunt de omni posterioristica, id est vniuersales, non intereunt, sed sunt perpetue. Et si conclusio est corruptibilis, necessarium est aliquam præmissarum esse caducam, & non vniuersalem.

Textus. 2. 2 ¶ In text. 2. 2. *Similiter res se habet. &c.* Subdit per inde res se habere in definitionibus, atque inconclusionibus scibilibus: quia definitio non est corruptibile, id est singularium, sed specierum in quantum sunt vniuersales: non enim primò definitur Ioānes, sed homo: quia eo quod homo est animal rationale, & Ioannes est talis. Imò & propriū primò respicit speciem, & secundò indiuidua speciei: contrario modo accidentia cōmunia primò respiciunt indiuidua.

¶ Probat definitionem non esse corruptibilem: quia demonstratio corruptibiliū nō est: quia definitio aut est principiū demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut demonstrationis conclusio.

Quòd probatur: quia cū definitio explicet rei causam, loquendo de definitione quid rei, potest explicare quoduis quatuor generū causarum: & vna definitio per aliā potest demonstrari. Finis est prima causarū, quę mouet agentē: & agens formā producit, & materia secundum formā exigentiā disponitur: & sic materialis definitio à priori demonstratur per formale: & formalis per efficiētē: & efficiens per finalem: vnde de primo ad vltimū, materialis; & formalis per finalem: vt definitio materialis domus, est quod sit cōposita ex lapidibus, & lignis: formalis quod sit habēs quadrati formā: ex quibus potest dari domus definitio: vt sit cōpositū quod ex lapidibus, & lignis, quadrati habens formā. Quando ergo probatur hęc esse domū per alteram definitionem, tūc definitio est demonstrationis principiū, vt. Quicquid ex lapidibus, & lignis recte componitur in forma quadrati, à frigore defendit: sed domus est huiusmodi. Vna definitio est demonstrationis principium, & alia est conclusio demonstrationis. Vel a priorimaterialis demonstratur per finalem hōc modo. Quicquid est ad nos protegēdū à frigore, ex lapidibus & lignis debet cōstare: sed domus est ad hoc. Si tamen ex vtraque definitione, materia

li, & formali vna fiat totalis definitio, tunc ipsa definitio est demonstratio, positione differens, id est dispositione differens: quia ibi ponitur virtualiter medium, & conclusio: hoc solo excepto, quòd non sunt tres propositiones dispositæ in modo, & figura: & sic sequitur quòd quandoquidem definitio est pars demonstrationis, ipsa de corruptibilibus non fit, sicut neque demonstratio.

¶ *Cum autem pateat. &c.* Hic Arist. probat nō recte probari ex cōmunibus principijs, veluti Briso non proprie demonstrabit circuli quadraturam ex cōmunibus principijs: de qua Arist. in prædicamento ad aliquid dixit, non esse sciētiam inuentā illius scibilis. Briso ad inueniendā sciētiam utebatur hac ratione: vbi est maius, & minus est, & equale: sed descripto circulo dabit intra quadratū minus, & extra quadratū maius: ergo poterit dari æquale. Ait Arist. quod hęc demonstratio non recte procedit: quia nō ex proprijs Geometriæ principijs, cuius est quadrare circulū, cuius subiectū est, quantitas continua, & principiū etiā est quātitatis discretæ: & sic tale non cōuenit illis rebus, in quantum sunt quantitates continuæ, sed de per accidens. Nam esse maius, & minus, conuenit etiam numeris: ideo dicit, quòd si propria passio demonstratur de proprio subiecto, necesse est mediū esse in eadem propinquitate. Et si aliquis instet, quia Musica vtitur principijs Arithmetice, respondetur non esse inconueniens, quia est idē subiectum: nam Arithmetice est numerus: & Musice, numerus sonorus: ob id principia numerorum possunt probare circa numerum sonorum. Et subdit. *Ipsū quidem esse, ad aliam sciētiam attinet, &c.* scilicet ad subalternatam, quod Boëtius trāsfert, quia est proprium subalternatæ: & Argiopylus: esse scilicet verum est subalternatæ. Nam cū subiectum Musice sit numerus sonorus, quare sit sonorus proprium Musice: vt quòd Diatessaron, quę est sex quitertia, scilicet quatuor ad 3. sit proportio rationalis: & quod sonora, non probat Arithmeticus, sed Musicus.

¶ *Quod si id constat. &c.* Infert, quod nulla sciētia demonstrat sua propria principia, sed ad Metaphysicam, quę est omnium domina, spectat probare omnium principia. Non dicit expressē ad Metaphysicam spectare, sed dicit virtualiter: nā sicut se habet Geometria ad Perspectiuam, & Arithmetica ad Musicā, ita se habet Metaphysica

Textus. 2. 1

Instantia.
Dilutio

Transf. Boc.

Metaphysica
sup. eam
scientia.

Metaphy-
ca de princi-
pijs aliaru
sciãtiarũ iu-
dicat.

sica ad omnes alias: nã quia subiectũ Arithmeticae est numerus, & Musicae numerus sonorus, quia communis numerus, habet Arithmetica iudicare de principijs Musicae. Cum ergo Metaphysica subiectum sit ens absolute, ipsa habebit iudicare de principijs omnium scientiarũ. Exempli gratia. Omne totum est maius sua parte, est principium in Mathematica: si quis neget, Metaphysicus probabit, Omne continens est contento maius: sed totum est partem continens & pars contentum: ergo totum maius est sua parte.

¶ Probat etiam excellentiam Metaphysicae ex excellentia subiecti: quod est ens simpliciter, vt includit primam causam, & intelligentias. Et licet Mathematicae scientiae ex parte modi procedendi sint praestantiores, quia certiores, Metaphysica tamen ratione subiecti excedit, vt Arist. in prologo de anima probat.

¶ Demonstratio uerò. &c. Concludit Arist. suã intentam cõclusionem, quomodo demonstratio ex proprijs procedit principijs, & non ex communibus, nisi in quantum subalternata utitur principijs subalternantis, vt Musica Arithmeticae. Et concludit, *At uerò difficile est cognoscere quando quis ex proprijs principijs demonstrat, &c.* Et difficile, quia aliquando putabit aliquis se demonstrasse, & scientiam habere, & decipietur, quia nõ ex proprijs probat.

C A P. VIII.

De principijs tam communibus, quam proprijs.

Textus. 24

A autẽ in quocũq; genere principia dico, q̄ fieri nequit vt esse demonstratur. Igit̄ quid nã ipsa prima, & ea quæ ex hisce profiscuntur significant, sumitur: at q̄ sint principia sumere, cætera demonstrare necesse est. Ceu quid est vnitas, aut rectũ, aut triangulus sumitur: esse uerò vnitatẽ, ac magnitudinẽ sumere, cætera au-

tem demonstrare oportet.

¶ Eorum autem, quibus in demonstratiuis utuntur scientijs, alia cuiuscunq; scientiae propria, alia cõmunia sunt: communia uerò, similitudine rationis: quippe usus eorum tantũ se se extēdat quacunque in scientia, quantum cuiusque subiecto generi cõgruit. Propria sunt, vt lineã esse talẽ, rectam uel: cõmunia, vt si ab æqualibus æqualia demas, ea quæ restant, æqualia sint: atq; horũ vnũ quodq; cuiq; satisfacit, ad cuiusq; genus accõmodatũ. Idẽ enim hoc faciat, ac si non de omnibus ipsum accipiat Geometra, sed de magnitudinibus tantũ, & Arithmeticus de numeris solũ.

¶ Sũt etiã & ea propria, circa quæ scientia considerat ea, quæ per se illis in sunt, atque hæc & esse, & quid sunt, scientiae sumũt: vt vnitates, Arithmetica, puncta lineas uel, Geometria: at horũ per se affectuũ quid quidem quisq; significat, sumũt: vt Arithmetica: quid par, quid impar, quid quadratũ, quid quoque cubus: Geometria, quid exper rationis, quid frangi, quid cõcurrere, & huiusmodi cætera. Demonstrat autem ipsos esse, & per communia, & per ea quæ demonstrata sunt. Eadem & Astrologia facere solet.

¶ Omnis nanque demonstratiua scientia circa tria versatur. Ea sunt, ea quæ ponit esse: hæc autem sunt genus, cuius per se esse-

Textus. 25

Etum

ctum est cōtemplatrix: & ea quæ communes dignitates, dicuntur ex quibus primis demonstrat: & tertium affectus quorum quid quisque significat sumit: nihil tamen prohibet scientiarum nonnullas horum præterire nonnulla: veluti genus nõ supponere esse, si esse pateat: non enim æquè & numerum, & frigidum & calidum esse patet affectus etiam nõ sumere quid significat, si sint clarè, sicut nec dignitates, nihil prohibet: vt quid significat æqualia ab æqualibus auferre, quia est notũ: sed nihilominus hæc tria natura sunt: id in quã circa quod scientiam demonstrat, & ea quæ demonstrat, atque ea ex quibus demonstrat.

Tacite ob-
iectioni re-
spondet.)

¶ Non est autè id suppositio, neque postulatio sanè, quod per se ipsum esse videritque, necesse est, Demonstratio nanque non in oratione quæ est extra, sed in oratione quæ est in mēte cōsistit: quandoquidè neque ratiocinatio in illa consistere videtur. Cùm enim semper aduersus orationem, quæ extra est, per inficiationem obstat: vt aduersus eam quæ est in mente, non semper.

¶ Quod igitur demonstrari quidè potest, non demonstratum autem à se quispiam sumit, id aut supponit, si ita esse discenti videtur, atque hæc non absolutè quidem, sed ad illum tātum suppositio est: aut postulat, si nulla pror-

sus discenti de hoc opinio vel etiam contraria insit. Atque hoc inter suppositionem, postulatio nēque interest. Etenim id est postulatio, quod est cōtrariũ opinioni discētis: vel quod quidem demonstrabile est, sed illud quispiam sumit, vtiturque non demonstrato.

¶ Definitiones igitur cū affirmationes aut negationes non sint, suppositiones nõ esse patet: quas quidem vt genus propositio cōplectitur. Definitiones præterea percipiatur solùm oportet: at id suppositio non est, nisi quispiam & audire suppositionem dixerit esse. Sed ea sunt suppositiones, quæ cū sint hoc ipso quod sunt, emergit ipsa conclusio. Neque Geometra falsa supponit, quemadmodũ nonnulli putarunt, qui quidem inquirunt, demonstrantem falsis vt suppositionibus nõ oportere: Geometram verò falsa supponere, designatam lineam nunc pedalem, nunc rectam esse dicentè, quæ quidè nec recta, nec pedalis existat: nam Geometra cùm non sit ea linea, quam designauit, aut protulit ore concludere solet, sed cùm ea sint quæ per illam significantur, aut indicantur, quæ designauit ac protulit ipse. Insuper omnis postulatio, suppositioque aut vniuersalis, aut particularis est: at neutrum istorum definitionibus competit, quare definitiones, suppositiones, postulationesque nõ sunt.

¶ For-

¶ Formas igitur aut vnum quid præter ipsa multa esse, ideo quia demonstratio sit necesse nõ est: tamen verum est dicere, necessariò vnũ esse de pluribus prædicandum: nam si id nõ sit, vniuersale sanè non erit: at si vniuersale nõ sit, non erit medium ipsum: quare nec demonstratio. Esse igitur vnum, quid oportet, idemq; de pluribus, non solùm communi nomine prædicandum.

Text. 16. ¶ Nulla autem demonstratio sumit fieri nõ posse, vt simul idem affirmetur, atq; negetur, nisi fuerit opus, vt hoc etiam pacto demonstraretur cõclusio. Quod quidem fuerit, si sumptimus affirmare quidem primum de medio esse verum, negare autem verum non esse. Nihil autem refert medium esse atque non esse sumere, & tertium pari modo. Nam si datum est id, quo hominem dicere verum est, & si detur & id etiam quo non hominem dicere verũ est: tamen si tantũ hoc totum sumatur hominem, inquam, animal, non autem non animal esse, erit etiam verum. Calliam, etiam & non Calliam, animal, non autẽ non animal dicere: causa autem est: quia primum non solùm de medio, sed etiam de alio dicitur, propterea quòd ad plura se se extendit. Quare ad conclusionem nihil refert, & si mediũ & ipsum, & non ipsum est.

¶ Hoc autem omne, inquam, af-

firmandum aut negandum esse, ea demonstratio sumit, qua deducitur ad id quòd fieri nequit: nec tamen semper vniuersaliter, sed quo ad satis est generi, circa quòd genus demonstratio nes afferunt, sicut & prius est dictum.

¶ Conueniunt autem inter se se scientiæ omnes, in hisce quæ cõmunia sunt: cõmunia verò dico, quibus vtuntur tanquam ex eis demonstrantes, non autẽ de quibus demonstrat, nec ea quæ demonstrat. Text. 17.

¶ Differendi quoque facultas cũ omnibus conuenit, & si quæ vniuersaliter ipsa communia ostendere nitatur: velut omne quoduis affirmetur, aut negetur oportet, vel ab æqualibus demptis æqualibus, æqualia sunt ea quæ restant. vel talium aliqua, atq; ipsa differendi facultas, non est h.c. de finitorum quorũdam, neque generis cuiusdam: non enim interrogaret. Demonstranti nanq; interrogare non licet, propterea qd ex oppositis idem non ostendatur, hoc autem demõstratum in hisce est, quæ de ratiocinatione sunt pertractata.

In hoc capitulo octauo Aristot. facit latiore sermone de principijs demonstrationis propter quid: & ostendit primò quæ sint principia propria, & quæ communia, & quomodo quelibet scientia vtatur principijs, illa præsupponendo, vel exponendo, aut formaliter vtendo aliquib; & alijs

& alijs virtualiter. In quo capitulo sūt quatuor textus, & primus est. 24. in ordine: in quo ponit definitionē principij, ait enim. Principia sunt in quouis genere, quæ in tali genere sunt indemonstrabilia, & illa sunt, quæ immediata: vt est propositio, in qua propria passio prædicatur de definitione: aut definitio de definito: aut dignitates. Dicit etiam, quòd tam principiorum, quàm conclusionum, quæ ex eis sumitur, prius quid significant, id est tanquam suppositū recipiuntur significationes terminorum: licet principia ipsa sumenda, & conclusiones sint demonstranda. Ponit exemplum, vt quid est vnitas, & quid rectum, id est definitio vnitatis, quæ est primum subiectū Geometriæ: & definitio recti, & trianguli, quæ sunt passiones illius. Item, subiectum supponere, id est vnitatem esse, supponendum est.

Propria passio nomine affectuum. ¶ *Athorum per se affectuum quid significant sumitur, &c.* Nomine affectuū semper apud Aristotem intelligitur propria passio: vt Arithmetica supponit quid significat par, & quid impar: quid quadratum, quid cubus, quæ sunt numeri passiones. Et Geometria supponit quid significat ex parte rationis id est proportio irrationalis, quæ non potest reperiri in numeris: cū vnitas sit pars aliquota cuiuslibet numeri: sed reperitur in quantitate continua: sicut inter diametrum & costam quadrati æquilateri. Scientia ergo demonstrat hos affectus, id est has proprias passiones inesse subiecto.

Differunt. Suppositio. Dignitas. Petitio. Defini. ¶ In tex. 25. explicat adhuc clariùs principiorum differentiã, scilicet, postulationes, suppositiones, & cōmunes animi cōceptiones. Ibid. *Non est autem. &c.* Ponit itaq; inter postulationē, suppositionem, & dignitatē differentiam. Pro cuius intellectu notandū differre ista, Suppositio, Dignitas, Petitio, & Definitio. Conuenientia primò est, quia omnia ista quatuor sunt principia, ex quibus procedit demonstratio: quia in ipsa scientia non demonstrantur, sed per principia alterius scientiæ: sed differentia est: nam dignitas differt ab alijs tribus, quia ipsa est propositio per se nota simpliciter, & secundū se, & quo ad nos: alia tamē licet possint esse euidencia secundū se, nō tamen quo ad nos: quia termini non sunt omnibus per se noti. Quo circa licet qui demonstrat, illa nō demonstrat, debet tamē aliquomodo exponere vel supponere tanquam vera.

2. Differet. ¶ Secunda differentia est, inter suppositionē, & petitionē. Suppositio accipitur vno

modo generaliter, vt cōmune est omnibus principijs: alio modo specialiter, vt distinguitur cōtra petitionem. Si enim aliquod principium nō sit tã euidēs, vt dignitas, sed tñ respondententi verū apparet, aut quia sic est: aut quia in opinione respondententi verum est: illud est suppositio: vt si quis supponat definitionem trianguli, esse figuram rectilineam trium angulorum. Aut si quis cum aliquo disputans, supponat illi, corpora fieri ex atomis, quod ipse opinabatur verum, licet sit falsum. Hæc omnia dicuntur suppositiones speciali nomine.

¶ Si verò tale principium, neque sit euidēs respondententi, neque facile persuaderi potest, & est in rei veritate dubium respondententi: aut contra eius opinionem, dicitur petitio, seu postulatio: quia demonstrator hoc postulat à respondente: vt si petat solem esse maiore terra, aut astra esse paria. Vel quis ab Aristotele. qui scit non dari vacuum petat, vt ex eo probet per tale spacium, fieri non posse motum successiuum.

3. Differet. ¶ Tertia differentia est inter definitionē, & alia tria: quòd alix sunt propositiones, & sic generali nomine dicuntur suppositiones: & definitio non est propositio: ideo dicitur positio, & nō suppositio. Has tres differentias Aristoteles declarat in isto tex. 26. Prima differentia ponitur ibi. *Per se ipsum esse. &c.* Vbi dicit, dignitas per se vera, & per se omnibus apparet vera: vt Quodlibet est, vel non est. At si quis obijciat quod posset quis negare, dicit quòd demonstratio non est in oratione extra, id est in voce, sed in mēte: ac si diceret, quòd licet quis voce negat illam dignitatem, non tamen mēte potest, quia ibi sunt per se euidencia, iuxta illud Commentatoris primo de anima co. 1. Intellectus agens est causa primarū propositionum, quoad euidenciam: aliàs si satis esset negare principia, non solum nulla esset demonstratio, sed nulla esset ratiocinatio, id est syllogismus.

¶ Ibi. *Quod igitur, &c.* ponit secundam differentiam inter suppositionem, & postulationem: & ibi: *Definitiones igitur, &c.* ponit tertiam differentiam inter definitionem, & alia. Et tandem in fine textus concludit, propter necessitatem scientiarū non esse opus ponere formas separatas id est, ideas (vt Plato ponebat) sed est necessarium vnum ponere de pluribus prædicandū, id est vnã cōmunem rationē specificã, vel genericã, abstractã ab indiuiduis, quæ sit in ipsis singularibus, & idē re cum eis, sed ratione ab ipsis diffe-

differens: quæ sic abstracta, habeat rationē vniuersalis: de qua sit scientia, & definitio: & sic poterit esse medium in demōstratione. Et notandus est iste locus Arist. vbi cōcedit ipsa vniuersalia, non tamē ab ipsis in diuiduis separata: sed solūm per operationem intellectus abstracta.

¶ Ibi, *Nulla autem demonstratio, &c.* dicit, quomodo vnaquæq; scientia, principijs communibus vtatur. Duo sunt generalia principia, vnum affirmatiuū: De quolibet est, vel non est, est verū affirmare. Et aliud negatiuum, De nullo idem affirmari, & negari. In prima parte textus probat de negatiuo, in secūda de affirmatiuo. Hic locus est valde obscurus in Arist. & mendosa sunt exēplaria. Magister Soto declarat in isto loco sensum Arist. qui est, q̄ tres sunt termini in syllogismo, maior extremitas, medium, & minor extremitas. Qui ab Arist. vocātur, primus, medius, & tertius, vt sunt in proposito, animal, homo, Callias. Intendit ergo Arist. docere, q̄ illud principiū, De nullo idē affirmari & negari verū est, non intrare formaliter demonstrationem. Et p̄bat sic: aut debet intrare ex parte primi, id est maioris extremitatis, aut ex parte medij, aut ex parte tertij, scilicet minoris extremitatis, sed nullū istorum. Ex parte maioris extremitatis non potest poni sub illa forma vt iacet, sed si accipiātur pro maiori extremitate duo termini contradictorij: quorū vnus affirmetur, & alius negetur de medio, scilicet, Omnis homo est animal, & non est non animal: Callias est homo: ergo Callias est animal, & non est non animal, hæc optima forma demonstrationis est. Ex parte vero medij nō potest addi hoc principiū in proprijs terminis: neque ex parte minoris extremitatis: sed addetur si accipiātur pro medio, aut pro minori extremitate duo termini contradictorij, scilicet omnis homo & non homo est animal: prima parte distributa in sensu copulatiuo: scilicet omnis homo est animal, & nō homo est animal. Callias est homo, & Callias est nō homo: ergo Callias est animal. Sensus ergo Arist. est, quod quanq̄ possit dari vtraque pars maioris vera, tñ illa pars de subiecto infinito est superflua, & nihil refert ad syllogismū. Si em̄ detur q̄ omnis homo est animal, & nō est non animal, & q̄ Callias est animal: licet nō detur illa, scilicet non homo est animal, & non est non animal, neq; illa, Callias est non homo, sequeretur cōclusio, Callias est animal, & nō

est non animal. Eadem ratione nihil refert si ex parte minoris extremitatis sumatur contradictio, scilicet Callias & non Callias est homo. Quæcūque enim pars subsumatur, sufficit vt de illa cōcludatur maior extremitas,

¶ Litera Arist. sic legi debet. *Nulla demonstratio sumit fieri non posse, ut simul idem affirmetur atque negetur, &c.* Id est, nulla formaliter sumit hoc principium, (nisi fuerit opus hoc etiam pacto demonstraretur cōclusio, quod quidē fuerit, si sumperimus affirmare quidem primum, id est maiorem extremitatē, de medio esse verum, negare autem verum non esse.) Cuius iam nos exemplum posuimus. *Nihil autem refert medium esse, atque non esse sumere & tertium pari modo, &c.* Id est, nihil ad vim demōstrationis conducit, duos terminos cōtradictorios capere, aut ex parte medij aut ex parte minoris extremitatis. Et probat vtrūq; simul. *Nā si datū est id quo hominem dicere verum est, &c.* Id est, data est maior p̄positio, qua verē enūciatur hominē esse animal, & nō esse nō animal: & si detur etiā id quo non hominem dicere verum est, id est quanuis detur vera alia pars maioris de subiecto infinito, scilicet non homo est animal, & non est non animal. *Tamen si tantū hoc totū sumatur hominē inquam animal, nō autē nō animal esse, &c.* Id est, si tantū sumeretur pro maiori illa pars de subiecto finito, *Erit etiam verum, &c.* Id est optimē concludetur, Calliam, etiam & non Calliam animal, non autem nō animal dicere. Si enim sumatur Callias, & non Callias est homo, infertur Callias & non Callias, est animal, & non est nō animal. Ponit causam cur maior extremitas, quæ dicitur de medio, dicatur etiam de eius contradictorio. *Causa inquit quia primum, &c.* Id est, maior extremitas non solūm de medio, sed etiam de alio dicitur: propterea quia ad plura se extendit.

¶ In secunda parte textus, scilicet ibi. *Hoc autem, &c.* probat Aristot. hoc principium affirmatiuum. Quodlibet est vel non est, deseruire demōstrationi, quia deseruit ducenti ad id quod fieri nequit, scilicet ad impossibile.

¶ Argumentatio ad impossibile dupliciter fit. Vel ad probandam bonitatem consequentiæ, & hoc in libro priorum, sicut in syllogismis probatum est Baroco & Bocardo, reducendo ad Barbara (sicut ibi dictū est.) Vel ad probandam veritatē propositionis, quod pertinet ad libros posteriorum. Vt si quis hanc negaret, Animal non

Ducere ad impossibile

est ho-

Notandus hic locus Arist. In tex. 16.

q̄ q̄ T. no. 228. 1. q̄ q̄ T. no. 228. 1. q̄ q̄ T. no. 228. 1.

obonoy
quodam
nulla est

est homo, ducendo ad impossibile, probaret suam contradictoriam falsam, sic. Omne animal est homo: equus est animal, ergo equus est homo. Consequētia bona in Darij: sed consequens est falsum: ergo & antecedēs. Et nō minor, ergo maior. Et est cōtradictoria negat: ergo illa erat vera. Quod probatur per illud affirmatiuū principiū. De quolibet affirmatio, aut negatio est vera. Et ob id si affirmatio falsa est, omne animal est homo: negatio est vera, animal nō est homo. Sic est verum, quod ista prima principia generalissima non intrans formaliter ipsam demonstrationem, sed virtualiter (vt patet in argūmento proposito) nam non fuit principium sumptum tanquam prēmisa, sed ad probandum quod si talis propositio est falsa, sua contradictoria erit vera. Sequitur. *Nec tamen semper uniuersaliter, sed quoad satis est generi.* Ac si diceret: quod nō semper tale principium sumitur cum illis terminis generalissimis, ens, vel nō ens: sed accommodate ad subiectum sciētiae. Nam Geometra dicit, hęc quantitas est commensurabilis, vel incommensurabilis. Arithmeticus vtitur, numerus est par, vel impar: & Physicus, est corpus mobile, vel immobile moralis, est virtus, vel vitium.

In text. 27.

¶ *Conuenit autem, &c.* Infert Arist. quod omnes sciētiae cōueniunt nō in subiecto: quia solū subalternās & subalternata: nec in id quod de subiecto demonstratur: quia sicut in speciali sciētia, est speciale subiectum, etiam est specialis propria passio, quae demonstratur: sed conueniunt in principijs, ex quibus demonstrant, scilicet in istis generalissimis supradictis: ad sensum expositum in tex. p̄cedenti. Secundo infert Arist. quod differēdi facultas, id est Dialectica, conuenit cū omnibus: id est, habet principia communia, quibus in omnibus sciētijs vtitur.

¶ Notandum est, quod vult ponere conuenientiam inter Dialecticam, & Metaphysicā: & differētiā ab alijs sciētijs, & differētiā inter vtranque. Conueniunt Dialectica & Metaphysica, (vt habetur. 4. Metatex. 5.) quia vtraque est sciētia cōmunis ratione sui subiecti, aliter, & aliter tamen. Nā Metaphysicā ens absolute: quod superius est ad omnia subiecta aliarū sciētiarum. Et ad ipsam attinet persuadere principia aliarum sciētiarum, ratione communi. Vt videlicet, si quis neget, Omne totū maius est sua parte, quod est mathematicum principium, Metaphysicus probat cōmuni ratio

Quomodo
Metaphysi-
cus aliarū

ne. Omne continens contento est maius. &c. & similiter hoc principium. Si ab equalibus equalia demas. &c. Si ab eis quae eodem modo se habent demas, eodem modo se habebunt. &c. Ideo cognitio Metaphysicā in omnibus sciētijs est necessaria.

Dialecticā subiectū est ens rationis, quod licet superius non sit ad omnia subiecta aliarum sciētiarum: quia tamen in omni sciētia est aliquid p̄dicabile & species, & genus, quod vniuersale est ens rationis est etiam non determinati subiecti, potest etiam communes persuasiones afferre: (vt Euclides probat in cōclusionē. 20. suo proprio principio) quod longissimum latus trianguli, sit minus duobus reliquis simul sumptis. Dialecticus persuadēbit id, quia punctis extremis datis. a. & b. inter illa lat² est velut chorda, & alia duo latera velut arcus, & sic æquari nō potest illis duobus. Item Philosophus probat, odium esse in cōcupiscibili, sicut & amor. Quia per odiū cōcupiscimus inimico malū, sicut per amorē bonum. Dialecticus tamen probat cōmuni ratione, quia amor, & odium contraria: & contraria habent fieri circa idem: ergo sunt in eodem subiecto.

¶ Est differentia inter Metaphy. & Dialecticam: quia illa vnam partem cōtradictionis sumit, sed hęc vtranque: quia ex vera & falsa probabiliter procedit. Et sic vocat eam differēdi facultatem, vt à demonstratiua distinguat: quae solū ex vero, & necessario procedit, Geometra probat esse incommensurabilem diametrum costae quadrati æquilateri. Dialecticus tamē probat esse commensurabilem probabiliter. Quia inæqualium laterum costae, diametro est cōmensurabilis, & in numeris quilibet cui libet: ergo in quantitate continua.

¶ Literae sensus est. *Differēdi facultas.* Id est, Dialectica omnibus conuenit, id est habet principia communia ad omnes sciētijs: & *Si est alia, &c.* quae vniuersaliter. i. Metaph. *At ipsa differēdi facultas, &c.* Id est Dialectica, non sumit determinatam partem contradictionis, vt Metaphysica, sed vtranque, aliās non interrogaret. Sed demonstrator non interogat, quia solū ex necessario procedit. &c.

C A P. I X.

De proprijs cuiusque interrogationibus.

Quod

Sciētiarum
principia p̄
bar.

Subiectum
Dialecticæ
ens ratio-
nis.

2. Top. c. 3.
1. 1. met. ca.
3.

Differentia
inter diale-
cticā & me-
taphysicā

Vòd si eadem interrogatio ratiocinatio, & propositio. contradictionis est (sunt autem in vnaquaque scientia propositiones, ex quibus vniuscuiusque propria conficitur ratiocinatio) erunt porrò & interrogationes quædam, ad singulas scientias atinentes, ex quibus fit cuiusque propria ratiocinatio. Patet ergo nõ omnem interrogationem Geometricam esse, nec ad medendi artem omnem accomodari, & pari modo de cæteris. Sed aut ea, ex quibus aliquid eorũ ostenditur, de quibus est ipsa Geometria: aut ea, quæ ex eisdẽ demonstratur, ex quibus Geometria demonstrat: qualia sunt perspectiua: idẽ est & in cæteris intelligendum. Atque de his ipsis reddenda quoque ratio est ex Geometricis principijs, conclusionibus ve: sed de principijs non est reddenda ratio Geometricæ, quatenus professor Geometricæ est: eadem sunt & in cæteris scientijs obseruanda.

¶ Nec igitur artificem quenque quæuis percontari, nec ad quamuis interrogationem de singulis respondere oportet: sed ea tantum, quæ in scientia sua determinata sunt. Quòd si quispiã cum Geometra, quatenus Geometra est, sic differuerit, patet & bene illum esse disceptaturum, si ex his ostenderit aliquid: quod si non

Nota.

hoc differuerit modo, nõ bene si ne dubio disceptauit. Patet etiã illum non redarguere Geometram, nisi per accidens, quam obrem inter ignaros Geometriæ, de Geometria differendum non est: latebit enim is, qui dixerit prauè. In cæteris etiam scientijs, res se se habet similiter.

¶ Cùm autem interrogationes Geometricæ sint, sunt ne & geometricæ, & interrogationum eæ, quæ ab ea prodeunt ignorantie, quæ est dispositio, Geometricæ ne sunt an nõ, & in quacunq; facultatũ similiter? præterea vtra ratiocinationum ab ignorantie proficiscitur: ea neque ex oppositis constat, an ea quæ constructa vitiosè est? At enim ageometricæ interrogationes, aut ex Geometria sunt, aut ex alia facultate: nã Musica quidem interrogatio ageometrica est: ex Geometria vt æque distantes putare concurrere, tum Geometrica rũ ageometrica est: duplex enim ageometricum, & perinde atque informe: atque alterum ex eo, quia nihil Geometricæ vt informe quod vacat forma: alterum ex eo, quia aliquid eius prauè complectitur: vt informe, quod turpem habet formam foedamq;: atque hæc ignorantia, & que ex talibus est principijs, Geometricæ est.

Text. 28.

¶ In mathematicis autem non similiter fraus fit, cùm differitur: quia medium est semper duplex:

Text. 29.

Nam

nam alter extremorum de hoc omni, & hoc rursus idēdem de altero dicitur: atque prædicatum nõ dicitur omne: hæc autem cernere licet, quasi mentis perceptione. In differendi verò facultatis disceptationibus latent. Est ne omnis circulus figura? si designauerit, patet: sed quidnam ultra: carmina ne sunt circulus? continuo patet non esse. Atque non oportet inficiationem ad ipsum afferre: si inductiua propositio sit: vt enim neque propositio est ea, quæ nõ ad plura se se extendit (nõ enim erit de omnibus: ex vniuersalibus autem extruitur ratio cinatio) sic patet nec eam inficiationem esse, quæ vniuersalis non est: etenim eadē sunt propositiones inficiationes ve: nam quam affert quispiam inficiationem, ea vel differendi, vel demonstrandi propositio fieri potest.

Nota.
Quia ex
vno pugil-
lo aeris. 10.
ignis fiunt.

¶ Fit autem, vt quidam vitiosè cõcludant. Propterea quòd eos medios sumunt, qui terminos vtrosq; sequuntur, quale quidem & Cæneus facit, ignē gigni multiplicata ratione hoc pacto concludens: ignis vt dicit celerrimè gignitur: quod multiplicata gignitur ratione, id celerrimè gignitur. Hoc autem modo cõstare ratiocinatio nequit: sed si celerrimam generationem multiplicata sequatur ratio: & ignē celerrima generatio. Interdum igitur fieri nequit, vt ex ijs quæ su-

muntur, ratiocinatio cõstruatur interdū verò fieri potest, sed non cernitur.

¶ Quòd si fieri non posset: vt verum ostēdatur ex falsis, facilè esse resolueri, conuersio nanq; necessariò fieret. Sit enim. a. verum quod cū sit, hæc sunt quæ quidem esse scio: veluti. b. ex ijs igitur illud ostendam, cõuertuntur autē ea magis quæ in mathematicis sunt, quia nullum accidens: sed definitiones accipiunt, atque hoc etiam ipso à differendi differunt facultate.

¶ Accrescit etiā ratiocinatio non per media, sed assumendo. Nam a, de, b, sumit, & hoc de, c, & hoc rursus de, d. Atque hoc in infinitū procedit. In latus quoq; eius sit incrementum, a, nanque de, c, atq; de, e, concluditur. Sit enim, a, quidem numerus absolutè, b, verò simpliciter numerus impar & c, definitus numerus impar, a, igitur de, c, concludetur. Altera rursus in parte, d, quidem sit par numerus simpliciter sumptus, e, verò definitus numerus par, a, igitur de, e, concludetur.

Nisto capitulo in quo textus est. 28. & 29. in ordine Arist. prosequitur intentū, scilicet, omnem sciētiam procedere ex suis principijs, quia quælibet sciētia habet sua propria principia, & interrogationes. Hæc tria, Interrogatio, Proposito, & Conclusio, idem sunt re: ratione tamen differunt. Nam interrogatio dicitur, quādo proponi-

ponitur in quæstione, & eadem quando sumitur ad aliam probandam vocatur propositio. Et si ipsa probetur, vocatur conclusio. Ut si quis interroget, vtrum anima sit immortalis: est interrogatio: si tñ per ipsam probet opera nostra esse in finem vltimum dirigenda est propositio. Et si per hanc, anima operatur à corpore separata, ergo est immortalis: vocatur conclusio.

¶ In prima parte textus Arif. probat duas conclusiones. Prima, q̄ vniuscuiusque scientiæ sunt propriae interrogationes: quia sunt propriae propositiones. Hic interrogationem vocat, quamcūq; quæstionem etiam si sit necessaria. Ibi neque igitur. & c. ponit secundam conclusionem, q̄ non pertinet ad quamlibet scientiam de quouis interrogato, respondere. Nam si quis à Geometra petat, an linea recta sit visuali pulchrior: & an circularis figura aptior ad motum, q̄ quadrata? non ad ipsum pertinet respondere: quia ad ipsum in quantum talis, non de pulchritudine, neque de motu. Et si redargueret respondentem, nō ex suis principijs deperaccidentem redargueret, neq; idcirco concluderet eum ignorare Geometriæ.

¶ Cum autem interrogationes, & c. Mouet Arif. tres dubitationes, si interroganter legatur, licet melius assertiue.

¶ Pro declaratione notandum: sicut in scientia sunt propriae interrogationes, sunt etiam propriae deceptiones in tali scientia.

¶ Secundò notandum, ignorantiam dupliciter dici: quædam est puræ negationis, alia prauæ dispositionis. Ut ignorantiam puræ negationis habeat rusticus de Geometria: sed prauæ dispositionis esset, si quis putet parallelas concurrere, vel triangulum non habere tres æquales duobus rectis. Et ignorantia puræ negationis in Geometria sic diceretur, quæcūque ignorantia sit circa alias scientias: sed ignorantia purè Geometrica illa esset, quæ in propria materia Geometriæ contingeret. Et hæc proprio vocabulo vocatur, ageometrica, cum. a. priuatiua particula apud Græcos, quæ valet, in, apud Latinos. Ut insipiens.

¶ Tertio notandum, quod hæc ignorantia prauæ dispositionis, quæ est in scientia, potest contingere dupliciter. Vno modo ex defectu consequentiæ, quia non est syllogismus, sed paralogismus. Alio modo ex defectu materiæ, quia scilicet, ex oppositis procedit, idest falsis principijs, quæ opponuntur principijs proprijs.

¶ Secundum ista tria notabilia, tria propo-

nit dubia Arif. Primū, vtrum sicut in Geometria sunt interrogationes Geometricæ, sint etiam non Geometricæ: idest ignorantia pertinetes ad Geometriam. Secunda dubitatio, vtrum interrogationes quæ ex ignorantia, quæ est dispositio, procedunt, sint proprie Geometricæ?

¶ Tertia, vtratio cinationum ab ignorantia procedit: an ea quæ ex oppositis? an ea quæ vitiose concludit?

¶ Respondet affirmatiue ad duo prima: quæ videntur connexa. Et ponit exemplum. Ex Geometria autem æquæ distantes concurrere, & c. Hæc est ignorantia in Geometria, de Geometria. Et ad declarandum secundam dubitationem, exemplum posuit de informe, quod dicitur, & quia caret forma, vt punctum, & Angelus: & qui turpem habet. Sic ignorantia in Geometria, quædam puræ negationis, alia prauæ, quæ proprie in Geometria est. Et sic in omnibus scientijs, vt in Physica, est prauæ dispositionis ignorantia, & propria, q̄ tria sunt elementa: sed in morali est puræ negationis, quod tres sunt morales virtutes. Prauæ dispositionis in morali: in naturali esset puræ negationis.

¶ In tex. 29. respondet ad tertiam dubitationem, & contendit probare excellentiam scientiarum mathematicarum ad alias scientias: & tandem dicit, q̄ licet in Dialectica contingat error, & quia ex falsis principijs & ex paralogismis: tamen in demonstrationibus solū secundo modo potest esse, quia nō ex paralogismo. Et occasione huius ponit quinque excellentias mathematicarum supra alias scientias.

¶ Pro debita intelligentia notandum, paralogismum contingere ex parte præmissarum ex defectu medij. Quia. s. vel æquiuocè sumitur, aut quia nō plenè distribuitur. Sed probat q̄ in mathematicis non potest esse iste, neq; ille defectus. Quia ait, mediū in scientijs demonstrationis est duplex, idest, q̄ bis sumitur: quia per se refertur ad vtraque extremitatū. Quia de ipso omni, dicitur maior extremitas: & ipsum dicitur de omni minori extremitate: ergo ibi non committitur defectus æquiuocationis, neq; in distributionis: quia medium vel est definitio, cui per se primò cōuenit passio, & cui per se cōuenit definitum: aut medium est genus, & minor extremitas species, & sic nō potest esse æquiuocū. Et quāuis mediū non sumatur cū ligno vniuersali, nil refert: quia cum de per se, idē est dicere: animal rationale est risibile, & omne animal, & c. vt

5. Excellentia scientiæ mathematicæ.

Interroga.
Propositio.
Conclusio.

Text. 28.

Ignorantia
dupliciter
dicitur.

fic. Omne aīal rationale est risibile: oīs homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Vel sic. Omne animal sētit: oīs homo est aīal: ergo omnis homo sentit. Et sic cōcludit Arist. q̄ nō potest in demonstrationibus esse paralogifinus, & in hoc mathematica scientiē excedunt alias. Pōnit exemplum de equiuocatione mediij in circulo, qui significat & figuram, & quōdādam genus carminis apud Homerum. Dicit q̄ non erit deceptio, quia neque æqui-uocatio, si describatur circulus. Ideo si quis interroget Geometram, nūquid est omnis circulus figura? si designauerit, patet. &c. Id est, si delineatus fuerit, patet quōd omnis circulus est figura. Tandem sensus est, quōd cum in demonstratiuis extremitates per se primo conueniunt medio, non potest esse æqui-uocatio in eo, quia determinatur ad vnum solum per se significatum. In Dialectica tamen cōtingit deceptio, quia propositiones non sunt per se: vt, Quicumque discit, est ignarus: sapiens discit, ergo ignarus est: quia ly discit, & priuationē habitus & hoc, q̄ est actū non cōsiderare, significat.

2. Excellen-
tia.

¶ *Atque non oportet, &c.* Infert secundam excellentiā scientiarū demonstratiuarū, quia aliter instatur huiusmodi principijs, q̄ principijs aliarū scientiarū. Inst aīa est propositio, qua aliquod principium ostēditur esse falsum. Vt si quis dicat. Omne corpus est in loco, instet quis, quia cōlū secūdū se totum non est in loco. Quæ vocatur inductiua instantia. Quæ sufficit in particulari in scientijs quæ nō demonstrant potissimē. At in mathematicis, quæ præmissæ sunt de omni, instātia nō potest esse nisi in vniuersali, falsificando principij: & eo q̄ hæc est per se primò, Omnis triāgulus habet tres, &c. nō potest fieri de aliquo triangulo instantia, quin de omnibus. Et hoc dicit Aristot. quōd sicut non est propositio in mathematicis ea, quæ non ad plura se extendit, sic neque instantia, si nō sit vniuersalis. Quia idē est propositio, & instantia, quæ inficiatio, ab Argyropilo. Quia potest esse præmissa, ad aliud probandum.

3. Excellen-
tia.

¶ *Fit autem, &c.* Pōnit tertiam excellentiā mathematicarū, & probat non contingere defectum in eis ex parte mediij, non distributi: quia in Dialectica contingit in secunda figura, ex puris affirmatiuis sic. Omnis homo est animal: omnis leo est animal: ergo leo est homo. Et Arist. pōnit exēplū in elementis. Pro quo nota, q̄ quādo inferius ex superiori dicitur gigni, diminuta propor-

tionē: quia si ex aqua, terra, ex multis pugillis aqua fiet vnus terra: sed quādo ex inferiori sit superius tunc dicitur multiplicata proportio. Vt ex vno terræ fiant. 10. aque (vt ait Arist. 2. de genera. ca. 24.) Quidā ergo argumētabatur sic. Quicquid gignitur multiplicata proportione celerrime gignitur: ignis celerrimē gignitur: ergo ignis gignitur multiplicata proportione. Conclusio erat vera, sed male syllogizatur p̄pter indistributionē mediij. Idcirco si quis sub maiori p̄positione subsumat: aqua celerrimē gignitur ex acre: ergo multiplicata ratione generatur, falsē concluditur. Et hoc dicit Arist. *Fit autem ut quidam uitiosē concludant, propterea quōd eos medios, scilicet terminos, sistant, qui utrosque extremos sequuntur.* &c. Sicut animal de homine, & equo dicit. Hoc supposito, probat quōd iste defectus in mathematicis non contingit, quia interdum fieri non potest q̄ ex talis mediij dispositione sequatur: vt superior sit ad extremitates: sed aliquādo est bonus discurfus, vt est quādo mediū conuertitur cū extremitatibus. Vt sic. Omne risibile est animal rationale: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Sed hīc non tenet. Omnis homo est animal: omnis equus est animal: ergo omnis equus est homo.

4. Excellen-
tia.

¶ *Quōd si fieri, &c.* Hic pōnit quartam excellentiam, quæ consistit ex eo, q̄ facilius est resolutio, quia procedit ex certis, & determinatis principijs, q̄ sit in Dialectica. Resoluere est (vt dixim⁹) inuestigare principia conclusionis. Et itē habent certa principia mathematica, quia in Dialectica aliquando verum ex falso: sed in mathematicis nūquam verum nisi ex vero, & necessario. Ex quo contingit media in Dialectica non esse determinata: sed infinita quodāmodo: & demonstratiua media esse determinata. Exēpli gratia in Dialectica. Omnis homo est risibilis: vbi propria passio de suo subiecto inferitur ex istis, Omne animal est risibile: omnis homo est animal: ergo. Et ex his, Omne albu est risibile, omnis homo est albus: & ex alijs innumeris, quia falsa non cadūt sub numero. Sed tamē nō potest demonstrari nisi ex veris, & quæ sunt causa illius: vt ex istis, Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Ob hoc Aristot. ait in Dialectica esse difficile resoluere conclusiones in omnia sua principia, quod tamen facile est in demonstratione.

¶ *Quōd si fieri non possit, &c.* Dicit quōd si in Diale-

Dialectica nō contingeret verum ex falso brobari, facile esset resolvere, quia facilis esset conuersio. Quia sicut præmissæ conclusionem, sic cōclusio præmissas inferret. *Sit enim ad uerum, &c.* Id est conclusio. a. sit vera, *Quod cum sit: hæc sunt quæ quidem esse scio. &c.* Id est præmissæ & essent veræ. *Velut. b.* per quam literam ambas intelligit præmissas, *Ex his ostendet conclusionem ueram. &c.* Et hoc applicat ad mathematicas, conuertuntur autem ea magis, quia non accipit accidentia communia, sed propria, quæ probantur de definito. Ideo fit cōuersio facilis, ut præmissæ conclusionem inferant, & e contra conclusio præmissas. Sed in Dialectica, licet præmissæ conclusionē, non tamen semper conclusio præmissas: & hoc antiqui vocabant fallaciam cōsequentis. *Accrescit etiā. &c.* Dat secundam rationem, ad propositā conclusionem: quod sit facilior resolutio, & in ea ponit quintam excellentiam. Quia dixerat multis abundare medijs Dialecticam. (*Ex quo contingit scientia auferri.*) probat excellentiam mathematicarum: quia scientia augetur sine multiplicatione mediōrum per hoc, quod propriam passionem probat de subiecto, & probat per idem subiectū: rursus de subsumpto sub illo subiecto: ut sic. Omnis homo est risibilis: Petrus est homo ergo Petrus est risibilis. Et hoc insinuat Aristoteles, quando appellat definitionem. a. & primum subiectū. b. & secundū. c. Nā. a. inquit de. b. sumitur, id est prædicatur in minori primæ demonstrationis, & b. de. c. in secunda demonstratione, & c. est manifestum in exemplo posito. Et isto primo modo augetur scientia.

¶ Secundo modo augetur ad latus, id est per species ex æquo diuidētes idem genus. Pōnit exemplum Aristoteles. a. sit numerus absolute, maior extremitas. b. simpliciter numerus in par. mediū. c. definitus impar, ut ternarius minor extremitas, fiet hæc demonstratio. Omne. b. est. a. omne. c. est. b. ergo omne. c. est. a. id est, Omnis numerus impar est numerus: ternarius est numerus impar: ergo ternarius est numerus. Rursus. si. d. sit numerus par, & e. definitus numerus par: fiet sic. Omne. d. est. a. omne. e. est. d. ergo omne. e. est. a. Vult ergo Aristoteles, quod probare genus supremū, quacunque specie sumpta pro medio, concludetur de infima specie subsumpta sub tali medio. Et hoc est scientiam ad latus auferri.

¶ Tertio modo crescunt scientiæ mathematicæ, demonstrando primā passionem de

subiecto, & per primā, secundam: & per secundā, terciā: & c. Sicut si quis probet: Omne cui potest repentinē aliquid accidere, est admiratiuum: sed omnis homo est huiusmodi: ergo omnis homo est admiratiuus. Hæc est prima passio. Rursus per istam probem secundā. Omne admiratiuū est risibile: sed omnis homo est admiratiuus: ergo omnis homo est risibilis. Et tandē fit sicut Euclides procedit, primō de linea demonstrādo, à quolibet puncto, in quodlibet punctum duci. Et deinde, super datam lineam triangulum æquilaterum collocari.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrū demonstratio procedat ex principijs proprijs.

Irea omnia quæ dicta sunt in tribus capitulis præcedētibz, quæritur ad maiore declarationē vtrū sit verū quod ait Aristoteles. omnem demonstrationē procedere ex principijs per se & proprijs.

¶ Pro parte negatiua sic. Demonstratioes quæ fiunt in Physica de motibus, de pluuia, grandine, & alijs Meteorologicis impressionibus causant scientiam: & quæ in Astrologia de motibus planetarum, & de eclipfi solis, & lunæ: & tamen non procedunt ex necessarijs.

1. Arguitur

¶ Confirmatur. Ad hominē, quia ipse multas proprietates rerum demonstrat, quæ non eis conueniunt per se, sed per accidēs: ergo malè dicit, quod ex illis quæ de per se, & illa quæ de per se sunt, probantur. Patet antecedens. In secundo Physi. com. 39. probat casum & fortunam esse in rebus: & tamen sunt causæ per accidēs. In 2. de cœlo tex. 15. demonstrat Cœlū semper moueri, & terram quiescere: sed tamen motus & quies nō sūt propriæ passionēs. Et ibi tex. 104. probat cœlū sphericū, & terrā rotundā. Et 2. de genera. tex. 16. probat, ignē esse primō calidū: & aerem humidū, aquā frigidā, terram siccam: & tamen illæ nō sunt qualitates propriæ, sed communes.

Confirmatur.

¶ Secundo principaliter. Ex dictis Aristoteles in isto capitulo: Mathematicæ scientiæ excellent omnes: sed ipsæ demonstrāt interdū per causas per accidēs: ergo. Minor probatur,

quia demonstrat Geometra super datā lineam, triangulum æquilaterum collocare, designata linea recta, & sumpto vno extremo pro centro, describendo circulū qui trāseat per aliud extremum, & rursus super aliud extremum describendo alium circulū æquale, & à puncto, quo interfecāt se circuli, deducendo duas lineas vsq; ad extrema data lineæ, vt patet in hac figura. Tūc sic: ad triangulum esse æquilaterum, per accidens est descriptio illorum circulorum: nā etiam si nullus esset circulus, triangulus esset æquilaterus. Confirmatur, quia probat omnē triangulū habere tres angulos æquales duobus rectis, protrahendo vnam lineā trianguli quæ faciat triangulum extrinsecum. d. & arguit hoc modo. Angulus extrinsecus. d. est æqualis duobus intrinsecis sibi oppositis, scilicet. a. b. quæ est. 3. 2. propositio Euclidis, ergo duo anguli. c. d. sunt æquales tribus. a. b. c. quia si idē cōmune, scilicet. c. addatur duobus æqualibus, ipsa remanebunt æqualia: sed. c. & d. æquivalent duobus rectis, quæ est. 1. 3. Euclidis: ergo tres anguli. a. b. c. æquivalent duobus rectis. Sed quod angulus extrinsecus. d. sit æqualis duobus sibi oppositis, est per accidens: quia etiam si nullus esset angulus extrinsecus, triangulus haberet tres angulos æquales.

¶ Tertiò principaliter arguitur cōtra illud quod dixit, quod non fit transitus de genere in genus, & q̄ qualibet scientia ex suis principijs proprijs probat. Cōtra, q̄ Geometria & Physica sunt diuersæ sciētie: & diuersa sunt subiecta, & non subalternatim posita: tamē Physicus probat terrā rotundā per medium geometricū: à centro ad circū ferentiā omnes lineæ sunt æquales. Et lunā esse eclypabilem, cū sit conclusio Astrologie: probatur per mediū physicū, quia terra interposita est inter ipsum & solem.

¶ Istud vniuersale principiū, De nullo idē simul affirmatur & negatur, intrat demonstrationem formaliter: ergo malè dictum est. Probāt. Iste est bonus syllogismus. Idē simul esse & non esse est impossibile: materiam primā esse sine forma, est idem simul esse & non esse: ergo materiam esse sine forma, est impossibile.

In contra. ¶ In contrarium est autoritas Aristot. & probationes quæ ab eo in litera adductæ sunt, quæ probant apertissimè omnem demonstrationem procedere ex per se & proprijs.

Ad argumē ¶ Ad primū solutio est, licet non in omni

tempore sit verū Lunam pati eclypsim, & & aliquæ fiunt meteorologicæ, tamē tempore quo fiunt, necessario demonstrantur. Vt scilicet quod Lunæ contingat eclypsis in plenilunio, & Sole existente in capite Draconis, Luna caudam tenente: vel econtrā: necessario probatur Lunam eclypfari: Semper est verum, & cōclusionem scitam esse necessariā: & procedere ex principijs necessarijs: nam illis concutentibus, necessario probatur conclusio.

¶ Ad cōfirmationē, concedēdū erit Arist. probare fortunam & casum. Et quando dicit non esse à causis per se, distinguendum erit. Velloquimur in particulari, aut in genere. Primo modo sic est, neq; scientia datur: sed tamen in genere pro quanto casus & fortuna sunt causæ per accidēs, & præter intentionem agentis cōtingunt, cadit sub scientia, & demonstratur, & in genere tales propositiones sunt per se. Nam hoc quod est esse causam per accidens, per se casui & fortunæ cōuenit. Et sic ignis de per se subiecti est calidus: sicut homo est bipes, & Cœlū habet per se vt moueatur. Et licet quod libet elementum duas habeat qualitates: vna tamen de per se conuenit, quæ est præualens & eminenter. Et quod ignis sit calidus ex parte subiecti, est in secundo modo dicendi per se.

¶ Ad secundum principale, negatur quod **Ad. 2.** Mathematicus demonstrat non per causam. Nam sicut scientiæ naturales per causas, efficientem, & finalem: sic mathematicus, per formalem, & materialem. Et ad demonstrandam passionem vnus figuræ, vt trianguli: ostendit passionem alterius figuræ vel circuli describendo, vel angulos extrinsecos intrinsecis comparando. Vt quia lineæ exeuntes à centro ad circumferentiam circuli æquales sint oportet: probat triangulum æquilaterum per circuli descriptionem.

¶ Ad tertium, negatur q̄ omnino sint **Ad. 3.** Physica & Geometria adeo diuersæ scientie, q̄ vna non possit vti principijs alterius. Quia licet linea & punctus sit de quo in Geometria, prout abstrahit à materia: sed tamen quia quantitas & puncta sunt accidentia corporis naturalis, potest Physic⁹ vti principio Geometriæ, vel econtra. Et quando probas, q̄ Physicus probat terram rotundam per medium Geometricum: non incōuenit eandem passionem concludi in diuersis scientijs per media diuersa: Et sic ad diuersas scientias eadem conclusio potest per-

C A P V T. X.

De demōstratione propter quid,
& quod est.

S. Th. P. p.
q. 1. ar. 1.
Ad secundū.

pertinere, per hoc, quod per diuersa probatur media. Sicut terram esse rotundam, probat naturalis per motum, quia omnes partes tendunt ad centrum, & faciunt circulum. Et Astronomus probat idem: quia terra est mundi centrū, & equaliter distans à cœlo. Quod luna eclipfatur, per motum probat naturalis: quia interposita est terra inter ipsam & solem. Et Astrologus eandem probat: quia quotiens in illa opposita puncta occurrunt, luminaria in capite vnum: aliud in cauda draconis, contingit eclipfis eiusdem lunæ.

Ad 4.
Principia
vniuersalia
dupliciter
intrare de-
monstratio-
nem, quo-
modo intel-
ligat.

¶ Pro solutione quarti notādū: dupliciter posse intelligi, principia vniuersalia intrare demonstrationem: vno modo ad explicandam contradictionem in aliqua particulari materia: vt sic: idem simul esse & non esse, est impossibile: idem simul moueri & non moueri, est simul esse & non esse: ergo idē simul moueri & non moueri, est impossibile. Et sic non inconuenit, quod principia vniuersalia intrent ipsam demonstrationem. Alio modo potest intelligi, vt intrent ad probandam cōclusionem particularem alicuius scientiæ: & hoc nō cōtingit formaliter, sed solum virtualiter. Et est exēplum ad manum: sicut in re naturali dātur principia intrinseca, quæ cōstituunt: & principia quæ particulariter applicātur, vt sunt agentia particularia. Et præterea alia agentia vniuersalia: in quorum virtute agunt particularia: vt sunt cœlorum constellationes: sic in demonstratione sunt formalia principia intrantia ipsæ præmissæ: & vniuersalia, solum virtute, & non formaliter: de quolibet est, vel non est: de nullo affirmari simul. Per ista vniuersalia principia, proterius perducitur ad metā contradictionis. Vt si quis neget, Si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent erūt æqualia. Tūc sic, Si quæ remanēt non sunt æqualia: ergo sunt inæqualia: quia de quolibet est vel non est: si ergo illis inæqualibus quod fuit æquale ablatum apponatur, remanebunt inæqualia, quia inæqualibus æquali addito, remanet inæqualitas: ergo ante ipsa non erant æqualia: quod fuerat cōcessum. Et sic remanet probatum, quomodo sit verum quod ait Aristote. aut demonstrationem cōtingere ex primis, & per se, & quod non vtitur alienis principijs, neq; ipsa prima vniuersalia principia intrāt formaliter demonstrationem.

Differt autē scire et Tex. 30.

se, & ppter quid est: primò quidē in eadē sciētia: atque in hac dupliciter, vno quidē modo, si ratiocinatio nō per ea, quæ vacant medio fiat: nō enim prima sumitur causa: sciētia autē eius propter quid est, per primā fit causā: alio verò modo si per ea quidē quæ vacant medio, nō tamē per causā, sed per notius eorū quæ cōuertūtur, medio efficitur. Atq; nihil prohibet, vt eorū quæ de se se mutuo prædicantur, notius interdum sit id quod non est causa: quare demōstratio per id ipsū efficietur. Veluti vagas stellas esse propè, quia non micāt. vagæ stellæ sint. c. nō micare. b. prope esse collocetur in. a. verè igitur. b. dicetur de. c. vagæ nā quæ stellæ non micant: at verè etiā. a. de ipso dicetur, b, quod enim non micat, id est propinquū, hoc autē per inductionē vel sensum sumatur, a, igitur necesse est ipsi competere. c. quare demonstratum est, vagas esse propinquas. Hæc igitur ratiocinatio non est ipsius propter quid est: non enim quia non micant vagantes stellæ, ideo sunt propè: sed quia sunt propè, ideo non micant.

¶ Fieri autem poteſt, vt per alterum alterum oſtendatur: atque tunc erit ipſius propter quid eſt ratiocinatio: nam ſtelle vagantes quidem ſunt. c. propè autem eſt ſit. b. & non micare collocetur pro. a. & b. igitur competit ipſi. c. nam vagantes ſtelle ſunt propè, & a. conſtat ipſi competere. b. ea nanque non micant quæ propè ſunt. Quibus ſit, vt. a. quoque competat ipſi. c. atque hæc eſt ratiocinatio ipſius propter quid eſt: nam ſumpta eſt ipſa cauſa prima.

¶ Prorſus ſit, vt Luna p accretiones demonſtretur eſſe rotunda: quemadmodum quidam demonſtrant: nam ſi rotundum eſt id omne quod ſic accreſcit, perſpicuum eſt Lunam eſſe rotundam. Atque hoc quidem modo ea facta eſt ratiocinatio, qua ipſum eſe oſtenditur. At ſi medium e contra ponant, extruent ipſius propter quid eſt ratiocinationem: non enim ob accretiones tales rotunda eſt luna, ſed quia eſt figuræ rotundæ, ideo talia ſuſcipit incrementa. Atque ſit pro. c. Luna, rotundum pro. b. ſic accreſcere ponatur pro. a.

¶ In quibus autè ipſa media non conuertuntur, & eſt id notius quod non eſt cauſa, oſtenditur quidem eſſe, ipſum autè propter quid eſt, non demonſtratur.

¶ Præterea. In his quibus mediū extra ponitur: etenim in his ipſis

eſt ipſius eſſe, & non ipſius propter quid eſt demonſtratio: non enim dicit cauſam ipſam: veluti propter quid paries non respirat, quia non animal eſt: nam ſi hoc non respirandi cauſa eſt, oportebat animal respirandi cauſa eſſe: ceu ſi negatio cauſa eſt nõ eſſendi, affirmatio cauſa eſt eſſendi: vt ſi calidorum, ac frigidorum intemperatio ſanitatē non habendi cauſa eſt, eorundem temperatio ſanitatē habendi cauſa eſt. Pari quoque modo, ſi affirmatio eſſendi cauſa eſt. At hæc autem quæ hoc pacto ſunt aſſignata, non accommodatur id quod eſt dictum: non enim animal omne ne respirat.

¶ Atque ratiocinatio cauſæ talis in media ſit figura. a. nanque ſit animal. b. respirare, paries. c. Igitur ipſum. a. cui libet quidm. b. cõpetit: omne nanque quod respirat, animal eſt: nulli autem in eſt. c. quare neq. b. cui piam competit. c. paries igitur nõ respirat. Tales verò cauſæ ſimiles ſunt hiſce, quæ per exuperationē dicuntur. Hoc autè eſt mediū id dicere, qd̄ ſuperat cauſam. Cuius generis eſt, Anachariſidis illud: in Scythia modulatrices non ſunt, nam neque vites. In eadem igitur ſciētia, & in mediōrū poſitione, hæc ſunt ratiocinationes ipſius eſſe, ad ipſius propter quid eſt ratiocinationem, differentiæ.

¶ Alio verò modo differunt eſſe, & pro-

& propter quid est, quod per aliam atque aliam vtrumque consideratur: tales autem sunt ea, quae ita se se habent, vt altera sub altera collocetur, vt ad Geometriam Perspectiua, & ad solidorum scientiam machinarum facultas extruendarum, & ad Arithmetica Musica, & ad Astrologiam se se habet eorum scientia quae apparent. Atque harum nonnulla scientiarum, nomine ratione ve ferè conueniunt, ceu Astrologia est & ipsa Mathematica & nauigandi scientia: & Musica ea est quae Mathematica, & quae auditum oblectat.

¶ Hic enim ipsum quidem esse, ad eos pertinet scire, qui sensu vtuntur: ipsum autem propter quid est, Mathematicos ipsos: hi nanque causarum demonstrationes habent, & persæpe nesciunt ipsum esse, quemadmodum ij, qui contemplantur ipsum vniuersale, nonnulla singularium, quia non animaduertunt, sæpè numero nesciunt. Hæ autem sunt, quae formis ipsis vtuntur, quae quidem sunt: alia quaedam, substantiaque diuersa. Mathematicae nanque scientiae circa formas sunt, de nullo enim subiecto dicuntur: nam & si Geometria ipsa sunt in subiecto, non tamen vt in subiecto sunt, Geometricae considerationi subijciuntur: vt autem Perspectiua se se habet ad Geometriam, sic alia se

se habet ad Perspectiuam: veluti de Irade: nam ipsum quidem esse ad naturalem pertinet scire: ipsum autem propter quid est, ipsius est perspectiui, aut simpliciter, aut eius qui cõplectitur mathematicam.

¶ Complures etiam scientiarum, quae non sunt ita dispositae, vt altera sub altera sit collocata, pari modo se habent: vt Medicina, atque Geometria. Nam scire vlcèrum ea quae orbis subeunt formam tardius ceteris curari, ad medicum spectat: propter quid autem, ad Geometram.

Ni isto. 10. capitulo, solum est vnus textus, qui. 30. est in ordine: vbi Aristote. ostendit differentiam inter demonstrationem quia, & propter quid, non solum in diuersis scientijs, sed in eadem.

¶ Notandum quia, demonstrationem, vocari secundum communem modum ex ver-
sione Boetij: sed tamen potius dicenda esset quod hoc est hoc. Nam quia demonstrat, quod hoc est hoc, non reddendo causam illius. Sed in demonstratione propter quid, redditur. Et quia apud Argyropilum significatius dicitur demonstratio, qua ostenditur ipsum esse.

1. Notandum

¶ Secundo notandum, quod cum demonstratio propter quid, sit potissima, & proprie demonstratio: contingit non esse propter quid, sed quia, vel quia ab effectu, qui magis notus nobis ad causam est processus: vel à causa, sed mediata. Exemplum ex Aristote. Si quis argumentetur. Stellae non micantes sunt prope nos: planetae non micant: ergo sunt prope nos. Est demonstratio quia, eo quod ex effectu, scilicet quia non micat, concluditur causa, quia prope nos. Et sic intelligit cum dicit. *Vagis Stellae. &c.* quae sunt planetae, quae & erraticae, quae non micant, vel scintillant: quia non multum distant

2. Notandum

stant à nobis: cum tamen quæ in firmamēto sunt scintillant: quia nimium elongatæ, in oculo debilissimum causant conuin: qui malè figitur in oculo: & oculus trepidat: & facit sydus apparere scintillare. Licet Sol, vt author est Aristo. 2. de Cælo tex. 48. dicatur scintillare, propter excellentiam sensibilis, disgregantis visum. Dicit ergo Aristo. *Vagæ Stelle sunt. &c.* Id est, minor extremitas, non micare. b. medium, prope esse collocetur in. a. id est in maiori extremitate. Illæ præmissæ inductione & experientia constāt. Probat deinde Arist. hanc demonstrationem, quia, fieri propter quid, si id quod pro maiori extremitate, sumat p̄ medio, & quod p̄ medio sumatur pro maiori extremitate, sic. Omne illud quod est prope nos, non micat: sed planetæ sunt prope nos: ergo planetæ non micant: est propter quid: quia à causa ad effectū. *Ibi prorsus fit, dat aliud exemplum de luna.*

¶ *In quibus autem ipsa media, &c.* Quia dixerat, quia, in propter quid resolui, docet non cōtingere vbiq̄, sed quando pro medio in demonstratione quia, assumitur effectus adæquatus: & pro maiori extremitate, adæquata causa, & pro minori, subiectum adæquatum: vt in exēplo proposito: effectus adæquatus causæ est, qui sequitur ex sola tali causa, & ex omni tali, vt scintillare ex nō prope esse: inadæquatus est dupliciter, vel quia inferior, & exceditur à causa, quia sequitur ex tali causa: nō tamen ex omni. Vel quia est superior, qui sequitur ex omni tali causa, non tamen ex sola. Si fit inadæquatus primo modo, demonstratio quia, potest esse, sed nō propter quid. Vt moueri motu progressiuo, est aīalis effectus: sed non cuiuscunq̄: quia ostra nō mouetur tali motu. Tunc sic est demonstratio, quia. Quicquid mouetur motu progressiuo animal est: homo mouetur motu progressiuo ergo homo est animal. Sed non valet propter quid. Omne animal mouetur motu progressiuo: omnis homo est animal: ergo omnis homo est animal: quia maior est falsa.

¶ *Siverò effectus causam excedit, sequitur demonstratio propter quid, & nō quia, vt vi uere effectus est animalis, sed nō solius: quia planta uiuit. Tunc sic. Omne animal uiuit: omnis homo est aīal: ergo omnis homo uiuit. Sed quia, non valet, Omne quod uiuit est animal: omnis homo uiuit: ergo omnis homo est animal: quia maior est falsa.*

¶ *Præterea. In his. &c.* Aristo. probat esse etiā

quia, quando à causa procedit, sed non immediata, sed mediata, & remota. Sit exemplum, quando à causa remota. Demonstretur quòd lapis non respirat, quia nō est animal. Omne nō animal nō respirat: lapis nō est animal, ergo lapis nō respirat. Est quia, licet à causa, quia esse animal, non est causa immediata respiradi: sed habere pulmonem. Patet, quia pisces sunt animalia, & tamen non respirant, quia pulmonem non habent.

¶ *Atque ratiocinatio cause, &c.* Probat, quòd demonstratio negatiua, maxime inadæquata, quando causa effectum superat, fit in secunda figura. Per. a. intelligit medium, & per. b. maiorem extremitatem, per. c. minorem. Fiat ergo sic. Quicquid respirat animal est: sed lapis non est animal: ergo lapis non respirat: in Baroco. Hæc tamen nō est propter quid, licet à causa ad effectū: quia à causa remota. Nam quia paries nō est animal, non habet pulmonem: & quia pulmonem non habet, non respirat. Et si ex eisdē terminis fieret argumentum ab effectū ad causam, non valeret, sic. Omne animal respirat: paries non respirat: ergo paries non est animal. Maior est falsa. Et hoc dicit Aristo. quādo ait, animal se habet respectu respirandi, sicut causa quæ exuperat, & sic affirmatur de effectū distributio: sed tamē effectus non affirmatur de illa distributa, scilicet, quòd omne quod est animal respiret. Subiungit aliud exemplum Anacharididis, qui cum esset Scytha, vbi non est vinum, interrogatus an ibi essent saltatrices ait, non hercle, quia non sunt vites.

¶ *Alio uerò modo. &c.* Hic incipit ponere differentiam inter demonstrationem quia, & propter quid: in diuersis sciētijis. Et primò in subalternis ponit exēplū. *Hic enim ipsum. &c.* Ostendit differentiam scire, quia, id est hoc esse pertinet ad scientiam subalternatam: seu ad scientiam practicā: sed propter quid, ad subalternatam: seu speculatiuam. Quod Boetius transfert, ipsum quia, Argypilus vertit, ipsum esse.

¶ *Notandum, quòd subalternans scientia,* Notand.
vt Mathematica, & Geometria, tractat de formis, scilicet, de angulis, & figuris linearum, & numerorum, prout abstrahunt ab omni materia. Nam licet angulus & figura nō possit esse nisi in aliqua materia: tamen considerat de eis, sicut si esset sine materia: subalternata tamē, vt Musica, & Perspectiua, tractat de eis, vt sunt in materia sensibili: Ob id istæ subalternatæ vocatur sensuales:

les: quia visum, vel auditum oblectant. Et subalternantes vocantur mathematicę. Et sic ait, q̄ ipsum esse, pertinet scire ad eos qui sensu vtuntur. Id est ipsum quia, sed propter quidam, ad mathematicos: qui quidē sciunt causas: & sepe ignorant effectum: quia ad experientiam non aduertunt. Exempli gratia. Quod res quę à longē videtur minor apparet quàm si prope: est propositio perspectiua, quę experientia constat, sed propter quid illius, ad Geometriam pertinet. Causa est, quia res prope visa, videtur per maiorem angulum, quàm à longē visa. Quod autem duorum angulorum ab eadem base procedentium, ille qui magis distat, sit acutior, quàm ille qui minus, est Geometrica propositio.

* ¶ Et vt magis lucidam habeamus mentē Philo. circa scientias subalternatas, & subalternantes: de mente eius notandę nōnnullę conclusiones. Prima est si aliqua scientia subalternatur alteri secundum se totam, subalternata dicit quia: & subalternās propter quid: hęc probatur, q̄ ea quę in subalternata ponuntur, tanquam principia demonstratur in subalternate: vt musicus tenet, quod diapason est proportio sex quialtera: & Arithmeticus. probat à priori inter. 6. & 4. esse. Sed musicus solū supponit quia sic est. Vna scientia, dicitur alteri secundū se totam, alteri subalternari: quādo eius subiectū ad equatū supponitur secundū se totum subiecto subalternantis: & solum differt in differentia accidentali, extranea, sicut perspectiua, quę lineam habet visualem, sub Geometria, quę magnitudinem habet, sub quo linea. &c. & musica quę numerum sonorum, sub Arithmetica.

¶ Secunda conclusio Aristot. si aliqua scientia alteri subalternatur solum secundum partem: subalternata, quoad illam partem dicit quia: & subalternans propter quid: vt pars scientiæ naturalis, quę est de iride, perspectiue subalternatur in parte, quia est de linea visuali conuersa ad nubem roridam: ipsa ergo dicit quia: & perspectiua propter quid: tales apparet colores. &c. de quibus infra in libris Metheo.

¶ Tertia est conclu. quod quando vna scientia alteri neque in toto neque in parte subalternatur: & tamen in vna conueniunt conclusiones de illa subalternās, dicit propter quid, & subalternata quia: vt dat exemplū de chirurgia, & Geometria: quę conueniūt in hoc qd̄ vulnus circulare tardius sanatur. chirurgus dicit sic esse quia experitur. Sed

Geometra dicit esse, quia circulus angulo caret, ob quod partes magis distant, & nō tam facile continuantur sicut vbi est angulus. &c.

¶ Complures etiam scientiarum, &c. Concludit, quod etiam in illis quę non subalternatur differt quia, & propter quid. Vt chirurgia, scit vulnera circularia tardius sanari, quàm oblonga: hęc quia, sed propter quid, Geometria reddit: quia latera circuli magis distant: etiam si non sit subalternans respectu eius.

C A P V T X I.

Quod prima figura sit ad demonstrandum aptissima.

Rima autē ratio - Text. 31.
 cinationis figura maximē ad scientiam ipsam accommodatur, mathematicę nanque scientiæ, vt Arithmetica, Geometria, & perspectiua, per hanc (vt patet) demonstrationes afferunt suas, atque etiam omnes ferē, quę ipsius propter quid est, faciunt considerationē: aut enim omnino, aut per sepe, & implurimis hac in figura ipsius propter quid est, exortur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipsum, maximē ad scientiam erit accommodata. Proprius enim dicendi modus est, cōtemplari ipsum propter quid est.

¶ Deinde hac tantū figura ipsius quid est, venari scientiam possumus: in figura nanque media, nulla sit affirmatiua ratiocinatio
 scien-

scientia verò ipsius quid est, affirmationis nimirum est, in vltima verò sit quidem, at nō est vniuersalis, vt patet. Ipsum autem quid est, vniuersalium esse constat. nō enim aliqua ex parte homo est animal bipes.

¶ Insuper. Hęc figura cæterarum non indiget figurarum, at indigent huius illæ profectō. Nā hac densantur, atque accrescūt, quo usque ad ea perueniant, quæ medio vacant: patet igitur primam figuram exactissimam, atq; accōmodati ssimam ad sciētiam esse.

¶ Quemadmodum autem sit, vt, a, indiuiduè competat ipsi. b. sic etiam vt identidem non competat fieri potest. Atque tum indiuiduæ competere, vel non competere dico, tum inter ipsa nullum medium est: sic enim non erit vlteriùs per aliud inesse. Cùm itaque vel. a. vel. b. in toto quopiam est, vel etiam vtrumq;, tum etiam fieri nequit, vt. a. primò nō cōpetat ipsi, b. sit enim. a. ipsum in toto. c. si igitur. b. non sit in aliquo. c. fieri nanque potest, vt. a. quidem in toto quopiam sit. b. verò in hoc eodem non sit) tum ratiocinatio fiet: ac ipsum. a. non inesse. b. per. c. medium concludetur. Nam si. c. cuilibet quidem a. competat, de nullo verò. b. prædicetur, a. sanè nulli competet, b. idem fiet, & si, b. in toto quopiam sit, velut in, d. nam ipsum, d. cuilibet quidem competit, b.

nullo verò dicitur. a quare sit, vt, a, per ratiocinationem nulli competat, b. Eadem ostendentur, & si vtrumque tam, a, quam, b, in toto quopiam sit.

¶ At verò fieri posse vt, b, non sit in eo, in quo toto est ipsum, a, aut rursus, vt, a, non sit in eo in quo totum est ipsum, b, patet ex dispositionibus rerum, quæ inter se se non miscentur. Nam si nihil eorum quæ in, a, c, d, serie collocantur, de nullo prædicantur eorum, quæ in, b, e, f, diuersa serie collocantur, a, verò intoto est, g, quod quidem eiusdem est seriei, perspicuum est fieri nō posse, vt, b, in ipso sit, g, alioquin conuenirent, ac miscerentur hæ series rerum. Idem fiet & si, b, ipsum in toto quopiam sit.

¶ Sed si, a, nullibi, b, in sit, & neutrum in toto sit vllō, necesse est, a, sine medio non competat ipsi, b, nam si quippiam inter ipsa medium cadet, necesse est alterum ipsorum in toto quopiam esse. Aut em̄ in prima figura ratiocinatio eorū, aut in medio extructur: at si in prima, b, nimirum in toto quopiam erit. Propositionē enim eam, quæ versus, b, collocabitur, affirmatiuam esse oportet. Si verò in secunda, vtrumuis in toto quopiam erit: nam vtrumuis interuallum affirmatiuū esse potest. Atque nūc versus maius, nunc versus minus extremū: negatiua propositione sumpta cōfiscitur

citur ratiocinatio. Ambæ verò p
positiones si fuerint negatiuæ, ra
tiocinatio non constabit. Patet
igitur fieri posse, vt sine medio
quippiam non insit: atque quan
do, & quemadmodum fieri po
test, satis iam explanauimus.

Nisto capitulo. 11. vbi unus est
text. 31. in ordine probat Arist.
formam demōstrationis aptius
fieri in prima figura. Et quod af
firmatiua demōstratio, maximè ibi. Illa fi
gura est demōstrationi commodior, vbi
propter quid, & potissimè fiunt demōstra
tiones, sed hæc est prima figura, quia me
dium est ibi definitio, quæ est causa imme
diata propriæ passionis, quæ demōstratur
de definito: & in minori definitio prædi
catur de definito: vt Omne animal ratio
nale risibile est, omnis homo est animal ra
tionale: ergo omnis homo est risibilis.

¶ *Deinde hac tantum. &c.* Ponit secundā ratio
nem ad idē. Illa est aptissima, per quam me
lius inquirimus propter quid: sed talis est
prima figura. Hanc minorem probat: quia
sciētia propter quid, ex affirmatiuis proce
dit: quia causa potissima est positiuæ respe
ctu effectus. Et si sit aliqua causa negatiua,
ad affirmatiuam reduci debet. Item q̄ sciē
tia propter quid est vniuersalis: sed tamen
in secunda figura nil affirmatiuè, & in ter
tia nil concluditur vniuersaliter: ergo pri
ma figura est accommodatissima.

¶ *Insuper hæc figura. &c.* Ponit tertiā ratioñē.
Illa est figura potissima, quæ alijs non indi
get vt fiat euidens: sed hæc est prima: nā se
cunda, & tertia, probantur per reduciōnē
ad primam, vt in tractatu syllogismorum
probauimus. Et Arist. in libris priorū ostē
dit ostensiuè reduci omnes alios modos se
cundæ & tertiæ figuræ ad quatuor illos per
fectos primæ.

¶ *Nā hac densantur, atque crescūt, quo ad usq; ad ea
perueniant, quæ medio uacant. &c.* Est sensus, q̄
in hac prima figura fit resolutio vsq; ad vl
timam causam, & illud est media defari vel
crescere: vt si ista Omnis homo est substan
tia, ad immediatam reducatur, fiet sic. Om
ne animal est substantia: & omnis homo est
animal: ergo omnis homo est substantia. Et
rursus. Omne animal est substantia, sic. Om
ne corpus animatū est substantia: omnis ho
mo est corpus animatū: ergo. Et rursus illa

fic. Omne corpus est substantia: omnis ho
mo est corp⁹. &c. Hic defata fuerūt media,
& creuerūt vsq; ad immediatā. Et quia hæc
resolutio in prima, & non in secunda, quia
negatiuè concluditur: neque in tertia, quia
non vniuersaliter, sequitur intentum.

¶ *Quemadmodum autem. &c.* Arist. probat etiā
in negatiua contingere demōstrationem,
quia datur propositio immediata negati
ua, sicut affirmatiua ait ipse: nam quemad
modum contingit vt. a. indiuiduè compe
tat ipsi. b. ita fieri potest, vt indiuiduè non
competat. Per indiuiduè competere, intel
ligit prædicatum de per se conuenire subie
cto immediatè: sicut homini rationale cō
petit: aut non competere de per se negari:
vt substantia non est qualitas..

¶ *Cum itaque uel. a. uel. b. in toto quopiam est. &c.*
Hæc litera licet sit obscura, tamen subtilis
est, & intēdit pbare in negatiuis, & quæ im
mediata, & quæ mediata dicatur: nā in af
firmatiuis abūdè dictū. Dicit in negatiuis,
q̄ illa dicitur mediata, cuius prædicatū po
test demonstrari negari de subiecto per ali
quod mediū, quod per se cōuenit alteri ex
tremorū, & negatur de alio. Et tūc erit, Cu
ius alterū extremorum continetur sub ali
quo genere, saltim generalissimo, vel am
bo simul extrema, vt Homo non est qualita
s, Homo non est equus, Homo non est la
pis. Potest fieri argumentū sic, Omnis ho
mo est animal: nullus lapis est animal: ergo
nullus lapis est homo, in secunda figura, in
Camestres. Maior est per se primò: & sic p
animal, homo negat de lapide. Et similiter
sic. Nullū aīal rationale est equ⁹, oīs homo
est aīal rationale ergo nullus hō est equus:
in Celaret. Item ista, Homo nō est qualitas:
sic. Nulla substātia est qualitas: omnis ho
mo est substātia: ergo nullus homo est qua
litas. Est maior immediata, quæ nō potest
demonstrari. Ait ergo. *Cū itaq; uel. a. uel. b. &c.*
Id est, maior, vel minor extremitas in toto
quopiā est id est sub aliquo genere contine
tur, vel vtrumque: scilicet ambæ extrema
tes continētur sub eodē genere. Vt homo,
& equus, sub animali: & homo & lapis, sub
corpore. Tunc fieri nequit, vt. a. primò nō
conueniat ipsi. b. id est hæc non potest ef
se immediata, Nullum. b. est. a. *Sit. a. maior
extremitas in toto. c. putā sub medio quod sit genus,
& b. non sit in aliquo. &c.* vt. a. sit homo. c. a
animal. b. qualitas, tunc fiet syllogismus in
Camestres. Omnis homo est animal: nulla
qualitas est aīal: ergo nulla qualitas est hō.
Vbi ipsum. a. demōstrat nō ineffe. b. per. c.
medium

Q̄ medi
ta, & quæ
immediata

mediū. Idem etiā fiet. si b. in toto quopiā fit, scilicet in. c. genere, quod negatur de. a. vt si in Cesare dicas nullum. a. est. c. omne, b. est. c. ergo nullum. b. est. a. id est, Nullus homo est qualitas, omnis albedo est qualitas: ergo nulla albedo est homo. Et idem fiet, si vtrumque sit sub eodem genere, vt homo, & equus: vt supra exemplum positū est. ¶ Et tandem in negatiuis, illa solum dicitur immediata, cuius neutrum extremum ponitur sub aliquo genere, sed vtrumque est generalissimum: vt quantitas non est qualitas. & c. Quia si posset probari, maxime per medium quod de perse cōueniret subiecto: sed hoc nō posset esse, nisi genus vel definitio: sed generalissima neque habēt genus neque definitionem.

¶ Si a. nulli. b. in sit. & c. Probat adhuc esse immediatam negatiuam: si prædicatum non inest subiecto, & neutrum continetur sub aliquo genere, saltem generalissimo. Vt substantia nō est qualitas: quia si posset probari, fieret in prima, vel in secunda figura. Si in prima, tunc b. in aliquo toto erit, id est minor debet esse affirmatiua, quod est vniuersalis in prima figura, in quatuor primis modis euentibus semper minor est affirmatiua. Vt in Barbara, Celarent, Darij. Et hoc est quod dicit, propositionem quæ penes b. collocabitur id est minorem, affirmatiuam esse oportere. Et tunc medium prædicatū, ad minorem se habet vt genus, vel definitio. Et sic b. minor extremitas erit in aliquo toto: quod est contra prædicta.

¶ Si demonstratio fiat in secunda figura, & tunc aliqua extremitatum in aliquo toto erit. Quia minor extremitas, subijciatur mediō affirmatiuē in Cesare, & Festino. Et maior in Camestres, & Baroco. Si tamen extremitates generalissima sunt, vt substantia, & qualitas non possunt subijci in prædicatione directa affirmatiua, nisi sumatur pro medio lyens: & tunc nō posset de vno generalissimo affirmari, & de alio negari.

Nec fecit mentionem de tertia figura: nam licet in Boeardo possit concludi, sic Homo non est qualitas: omnis homo est substantia: ergo substantia non est qualitas. Non tamen est immediata ista conclusio, sed oportet fit vniuersalis, quia omnis immediata, est vniuersalis. Et in tertia figura non concluditur vniuersaliter: ob id non posuit exemplum in tertia figura.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrum demonstratio, quia, & propter quid, distinguantur.

¶ T videtur quod non: quia *Argumē. 1.* demonstratio quia, non differt specie ab illa quæ propter quid. Patet: nā ex eisdem propositionibus transpositis, ex qua, fit propter quid, & e contra. Vt patet sic. Hæc est propter quid, vt Arist. supra posuit exemplū, Omne quod prope est, nō scintillat: plane tæ sunt prope nos: ergo non scintillat: & eadem fit, quia, sic, Omne quod non scintillat, est prope: sed planetæ non scintillant: ergo sunt prope. Ex effectu concluditur causa. Et sic siue à priori, siue à posteriori, idem assensus causatur scientificus.

¶ Secūdo sic. Nulla est demonstratio quia: *Secundō.* ergo non est posita benedistinctio. Patet, quia si aliqua, vel esset quæ procedit ab effectu ad causam: vel à causa remota & mediata (vt dictum est) sed neutra istarum est: quia, si ab effectu remoto, non valet: nam viuere est effectus remotus animalis, non tamen sequitur, Omne quod viuit est animal: planta viuit: ergo planta est animal. Item si causa mediata, vel intēdit per mediatam causam principium proximum conclusioni, quod tamē aliud habet prius, per quod probetur, & tunc illa non erit, quia, sed propter quid (vt supra dictum est) vt est hæc, Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: non enim procedit à causa immediata. Si tamen per causam remotam intelligit principium remotum, inter quod & conclusionem mediat alia causa, tunc non semper est bona consequentia. Patet, quia esse animal, est causa remota respirandi, & tamen non sequitur, hoc est animal: ergo respirat: cū pisces sint animalia, & non respirent: & si fiat demonstratio, maior est falsa: sic, Omne animal respirat. Et sic neque propter quid neque, quia.

¶ In contrariū tamen est autoritas Arist. *In contra.* ponentis solum. Quas species demonstratio nis, quia, & propter quid: quæ simpliciter est talis, & potissima.

¶ Pro solutione quæstionis, (eo quod tota ratio differentie inter demonstrationem quia, & propter quid, videtur pēdere in modo demonstrandi, scilicet ex medio, quia vel ab ef-

ab effectu ad causam, vel à causa ad effectum: & tunc à propinqua, vel remota oportet notare, quòd causa remota tripliciter sumitur. Vno modo, quia licet cum effectu conuertatur, est tamen mediata, inmediate causa. Vt esse animal rationale, est causa mediata risibilitatis, quia mediat ad miratium, sic luminaria esse in capite, vel cauda Draconis, est mediata causa eclipis & proxima, est terræ interpositio, &c. quòd sunt tales causæ affirmatiuæ, & negatiuæ, valet à causa ad effectum: & ab effectu ad causam.

¶ Secundo modo dicitur causa remota, quòd neque infert illud, neque infertur ex illo: sicut pullum habere cõcitatum, est effectus, & signum febris: & tamen non semper: ex illa causa sequitur talis effectus, neque talis effectus infert causam. Patet, quia homo prope mortem non habet pullum concitatum, & tamen est febris: neque ex illa causa sola ille effectus, quia ex alio exercitio potuit euenire pulsus agitatio. Et sic neque affirmatiuè vnū infert aliud: neque propter quid, neque quia, sicut in exēplo posito ab Aristot. Vt modulatio inferat, quod sint vites: vel quia vites, sequatur modulatio.

¶ Tertio modo causa dicitur remota, quia scilicet est superior ad effectum: & dicitur mediata, mediatione prædicationis, & tunc infertur affirmatiuè ex effectu: sed causa non inferre effectum affirmatiuè, sed solū negatiuè. Et illa causat demonstrationem, quia ex causæ mediatione. Vt quicquid respirat est animal: lapis non est animal: ergo lapis non respirat. Et affirmatiuè non valet, Hoc est animal: ergo respirat. Est enim à causa remota ad effectum: quia superior est animal ad effectum respirare: cum aliquibus cõueniat animal, quibus non respiratio, vt piscibus.

¶ Eodē modo de effectu remoto distinguendum erit. Quando enim effectus sequitur ex sola causa, non tamen ex omni, sequitur affirmatiuè. Vt hoc respirat: ergo est animal. Non tamē sequitur negatiuè: non respirat, ergo non est animal. Si tamē effectus sequatur ex omni, & non ex sola, sequitur negatiuè ab effectu ad causam: & non affirmatiuè. Vt non viuit: ergo non est animal. Sed non sequitur: viuit, ergo est animal, plāta enim viuit vita vegetatiua, sed animal non est.

Nota. ¶ Est etiā notandum, quod demonstratio quia, & propter quid, eiusdem conclusionis, specie differunt: nam præmissæ specie differunt. Si enim demonstro lunam eclipsari à priori, quia terra interposita est: vel à po-

steriori, quia luce priuata est: manifestum est, præmissas sic specie differre.

¶ Secundò. Licet sit verum, ipsas demonstrationes differre, tamen assensus conclusionis causatus à demonstratione propter quid, & à quia: non differunt specie, licet vnus alio clarior. Nam ille qui à propter quid clarior, quàm ille qui à quia. Nam diuersitas causarum, non necessariò ponit diuersitatē effectuum. Idē est ignis specie productus à Sole, & productus ab igne. Et hoc euadit manifestum: nam scientia quæ habetur à rustico de eclipsi per experientiam, non differt specie ab illa, quæ per demonstrationem causatur. Et certum est, si illi duo assensus specie differerēt, possent simul & semel esse in eodē: quod tamē est contra experientiam.

¶ Ad quæstionē ergo respondetur affirmatiuè, scilicet demonstrationem propter quid, quæ à priori est, distingui specie ab illa quæ quia. quæ dicitur à posteriori. Quod ab auctoritate Arist. & ratione probatur (vt in secundo notabili dictum est) eo quod præmissæ in illis demonstrationibus specie differunt.

¶ Ad argumenta in cõtrarium. Ad primū. Quando dicitur: ex eisdem præmissis per trāspõsitionē fit ex demonstratione propter quid, demonstratio quia, & e contra: nego antecedēs: nam ex præmissis non cõtingit. Cõtingit tamen, si conclusionem sumas pro præmissa, & præmissam inferas pro conclusione, vt sic, Omne compositum ex cõtrarijs corripetur: homo est cõpositus ex cõtrarijs: ergo homo corripetur. Hæc propter quid. Si tamē sic varies, Omne quod corripitur ex cõtrarijs constat: homo corripitur: ergo homo ex cõtrarijs constat: est quia, & conclusionē prioris syllogismi fecisti minorem in isto. Sed tamen licet ita contingat, differunt specie istæ demonstrationes: quia præmissæ in vno dispositæ non sunt vt in alio, etiā si ex eisdē terminis constant.

¶ Nec valet. Idem assensus scientificus causatur à demonstratione, quia, & ab illa quæ est propter quid: ergo ipsæ demonstrationes non differunt: sicut in secundo notabili dictum est.

¶ Ad secundum argumentum, quod videtur habere maiorem difficultatem, ex dictis in primo notabili patet solutio. Nam quando dicitur: quæ sit quia, dico esse illam, quæ ab effectu ad causam, quæ à posteriori vocatur: nam licet effectus prior sit quo ad nos, tamē in natura, ipsa causa prior est: sed non semper, quòd ab effectu ad causam: sed quando est effectus, qui est causæ adæquat-

Duplex causa ppinqua & remota.

Ad primū

Ad 3.

tus,

tus, & cū ea conuertitur: vt est in exemplis positis ab Arist. de propē esse planetas, & non scintillare: & terram esse interpolitā, & lunam eclypfari. Si tamen effectus sit remotus, non sequitur. Omne quod viuūt est animal: planta viuūt, ergo est animal.

Nota. ¶ Et quando ex causa remota, & c. nō intelligitur quando ex causa mediata, inter quā & effectum, alia mediat, quia sic, propter quod est: vt in hac. Omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale, & c. sed tunc dicitur, quia, quando procedit à causa quæ remota est respectu ipsius conclusionis, vt sic, Quicquid respirat est animal: lapis non est animal: ergo lapis nō respirat, à causa ad effectum, scilicet à remota: nam esse animal, nō est causa immediata cōclusionis, scilicet respirationis, sed habere pulmonem.

¶ Manet ergo in aperto, differentiam esse in demōstratione quia, & propter quid: licet contingat eundem esse assensum in cōclusionione scita, propter quid, & quia.

Dubium. ¶ Sed restat dubiū circularitē, quomodo stet quod ait Arist. loquēdo de sciētis subalternatis, quod subalternas dicat propter quid & subalternata, quia? nam Perspectiua & Musica, saltim speculatiue demonstrant propter quid, & tamē sunt subalternata: quia Perspectiua Geometriæ, & Musica Arithmeticæ. Patet, quia Musica à priori reddit rationem consonantiæ sonorum, vt est videre in Boëtio.

Ad dubiū. ¶ Ad dubium respondetur per propositiones. Prima.

1. Proposi. ¶ Sciētia subalternata, nō solū demōstrat ab effectu, sed à priori, & ppter quid, vt argumentū probat: quia in hoc cōsistit ratio Perspectiue, & Musicæ speculatiue, quod à priori demonstrat suas conclusiones.

2. Proposi. ¶ Secunda propositio. Quauis posset forsitā sustineri, quod Perspectiua speculatiua nō est nisi Geometriæ pro illa parte, & Musica speculatiua, Arithmetica pro illa parte, qua probat suas conclusiones: sed tamē rei veritas habet, quod Perspectiua intra limites Perspectiue suas probet conclusiones, & Arithmetica similiter. Exēplum, istam conclusionem probat, Obiectum propē, maius videtur: quā à longē, sic. Obiectū quod maiori angulo visuali videtur, maius apparet: sed quod propē videtur, maiori angulo videtur, quod à longē: ergo. Hęc est à priori intra limites Perspectiue: sed tamē dicitur quod Geometriæ probat propter quid, perspectiue: quia ipsa subalternata, nō po-

test resoluere suam demōstrationem vsq; ad principia immediata, & per se nota, nisi persubalternantē. Nam præmissæ in exēplo positō probantur à Geometra per lineas, & angulos abstrahendo à visualibus: quod est officium Geometriæ. Scilicet, si ab eadem basi duo latera trianguli progrediantur, maiorem angulum causant in parte propinqua, quā in remota. Et in hoc sensu Arist. debet intelligi, quādo dicit subalternatam demonstrare quia, & subalternantem propter quid. Non quod neget in ipsa subalternata esse demōstrationē propter quid, sed quia resolutio principiorū, non fit nisi per subalternantem.

¶ Et obiter notandum differentiam esse inter Perspectiuam, & Musicā speculatiuā, & inter ipsas vt practicā. Nam in quantum practicā probat Perspectiua experientia, sed speculatiua à priori per principia, & Musica probat Diapente esse bonam consonantiam, quia bene consonat auribus. Et sic practicā est. Sed ipsa vt speculatiua, dat rationem, vt scilicet consistat in rationali proportione, quæ est sex quialtera, ternarij ad binarium: & Diatessaron in sexquitercia, scilicet. 3. ad. 4. sicut Diapason in dupla, & quod vñ Diapente & Diatessaron, faciunt vnum Diapason, quod constat in dupla proportione, quia. 4. ad. 2. est dupla constans ex Diapente, quæ est. 3. ad. 2. & Diatessaron, quæ est. 4. ad. 3.

C A P. X I I.

De immediatorum ignorantia.

Ignoratio autē ea Text. 39. que non negatione, sed dispositione dicitur ignorantia, deceptio est: quæ circa propositiones medio uacantes vel non vacantes, affirmatiuas vel negatiuas, aut per ratiocinationem, aut simpliciter sit. Nā aut simpliciter quispiam esse, aut non esse putat, aut per ratiocinationem existimationē rati-

lem sequitur.

¶ Simplicis igitur existimationis simplex est error: eius autē quæ per ratiocinationē efficitur, plures. a. nāq; sine medio nulli cōpetat. b. Si igitur quispiam concludat. a. competere ipsi. b. sumpto medio. c. deceptus erit, sanè per ratiocinationē. Atq; fieri potest, vt ambę propositiones sint falsę: & etiā altera tantū: nā si neque. a. cuiquam. c. neque. c. cuiquam competat. b, vtraque autem per interuallū ecōtra sit sumpta, ambę p̄positiones erunt sine dubio falsę: fieri nāq; potest vt. c. sic se habeat ad extremū vtrunq; vt neq; subijciatur. a. neq; vniuersaliter cōpetat ipsi. b. etenim b. quidē fieri nō potest, vt in toto quo piā sit: nā. a. primò remouebatur ab ipso, a. verò nō necesse est vniuersaliter cūctis quæ sunt inesse: quare fit, ambę vt propositiones sint falsę. At fieri quoq; pōt, vt altera vera sumatur, nō tñ vtrauis, sed a. c. nā p̄positio. c. b. semp̄ erit falsa: quia in nullo est ipsum. b. sed. a. c. vera esse potest: veluti si. a. sine medio cōpetat quidā ipsi. c. non cōpetat autē ipsi. b. cū enim idē primo de pluribus quouis dicitur modo, neutrum erit in altero: nihil autē interest, & si non sine medio competat.

¶ Deceptio igitur essendi p̄ hoc, atq; hoc modo fit solū: nō enim alia in figura ratiocinatio erat essendi: nō essēdi verò & in prima,

& in media fit. Atq; primū dicamus, quot modis, & quō se se habētibus ipsis p̄positionibus fit in prima figura. Fieri itaq; potest, vt ambę falsę p̄positiones sumātur: veluti si ipsum, a, tam, c, q̄, b, sine medio cōpetat. Nam si sumatur, a, quidē nulli inesse, c, ipsum autē c, cuilibet cōpetere, b, erit vtraq; p̄positio falsa. Fieri quoq; pōt, vt altera p̄positionū vtrauis falsa sumatur. Nā esse potest, a, c, quidē vera, c, b, verò falsa, a, c, quidē vera, quia, a, nō omnib⁹ inest quę sunt, c, b, verò falsa, tum quia fieri nequit, vt, c, cui ipsum, a, nulli cōpetat, ipsi cōpetat, b, nam aliās, a, c, p̄positio nō erit vera: tū quia si ambę sint verę, erit ipsa cōclusio vera. At, c, b, etiā vera esse potest, altera sumpta falsa: ceu si, b, & in, a, sit & in, c, necesse est enim tunc alterum esse sub altero: quare si sumatur, a, nulli cōpetere, c, erit hæc p̄positio falsa. Patet igitur & ex altera tantum, & ex ambabus p̄positionibus falsis ratiocinationem fieri falsam.

¶ Sed in figura media, vt totę quidem p̄positiones ambę sint falsę, fieri nequit: nā cū, a, cuilibet inest, b, nullum tum sumi mediū potest, quod alteri cuilibet, alteri nulli cōpetet. Oportet autē hoc pacto sumere p̄positiones, vt alteri quidem insit, alteri verò non insit, si hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur quæ sic sumuntur sint falsę, constat ecōtrā

veras vtrasq; fore: quod quidem fieri nequit. Verùm aliqua ex parte falsam esse vtranque nõ obstat quicquã videtur: veluti si mediũ. c. tam. a. quàm. b. cuidã in sit. Tunc enim si ipsum. c. cui libet quidẽ. a. nulli verò. b. dicatur inesse, falsæ quidẽ erunt ambę propositiones, & non simpliciter, sed aliqua ex parte: sicut patet. Eadẽ erunt, & si propositionem negatiuam versus extremũ maius posueris. Fieri tamẽ potest, vt altera falsa atque ytrauis propositionũ sumatur: quod enim inest cui libet. a. id. b. quoque cui libet inest. Si igitur ipsum. c. tale sumptũ cui libet quidem. a. nulli verò. b. competere dixeris. a. c. quidem erit vera. c. b. autem falsa. Rursus quod nulli. b. competit, id nec. a. cui libet inest: nã si cui libet. a. competeret, & ipsi quoq; b. cui libet profectò competeret: at nulli inesse supponitur. Si igitur cui libet quidẽ. a. nulli verò. b. cõpetere dixeris. c. b. quidem veram, alteram verò falsam efficies. Idẽ vtiq; fiet, & si versus maius extremum propositionem negatiuam posueris: quod enim nulli competit. a. id etiam nulli cõpetit. b. Si igitur. c. nulli quidem. a. cui libet verò. b. competere dixeris. a. c. quidem propositio erit vera, altera verò falsa. Rursus si id quod. b. cui libet inest, nulli cõpotere dixeris. a. falsam tum efficies propositionem. Necessè

est enim, si. b. cui libet inest, & a. euidam competat. Si igitur huiusmodi sumptum. c. nulli quidẽ a. cui libet vero. b. dicatur competere, erit. c. b. quidem vera. a. c. autem falsa. Patet igitur ex vtrisque; falsis, & ex altera tãtũ circa propositiones indiuiduas ratiocinationem falsam fieri posse.

Vcusq; posita in isto primo libro posteriorum sunt, quæ videntur cui libet Dialectico necessaria: in quo Aristote. tradit modum demonstrandi, tam

propter quid, quàm quia: & modum resoluedi vsque ad vltimam causam, & principia prima immediata. Quæ tamen sequuntur, tam in isto primo libro posteriorum, quàm illa quæ in secundo traduntur, non videtur admodum necessaria: & nimis prolixè sunt tradita, licet more suo Aristote. simul & obscure, & ingeniosè sit locutus. Verùm neoterici Dialectici, habentes tẽporis rationem, solum contenti sunt tradere vsque ad istum locum. Quapropter, quæ sequuntur, ab eis communiter nec traduntur, neque exponuntur. Verùm istius capituli summarie ponemus declarationẽ, ex quo liceat colligere quæ restat, licet subtiliter dicta, non admodum necessaria. Quæ poterunt (si vacauerit) videri apud ipsum Aristote. qui sic affectauit obscuritatem, quã est consequutus, vt quilibet possit sui ingenij experimentum sumere. Atqui in isto capitulo, & tribus sequentibus, Aristote. agit de ignoratione, quæ scientiæ opposita est. In duobus capitulis agit de ignorantia prauę dispositionis: in primo de ignorantia principiorum immediatorum: & in secundo de ignorantia conclusionum, quæ sunt mediata. Et in tertio agit de ignorantia puræ negationis.

¶ Primò Ponit ignorantiam esse duplicẽ, scilicet puræ negationis, & prauę dispositionis. Et quæ prauæ, est falsum rei iudicium: & puræ negationis, est scientiæ carentia: quæ non propriè dicitur deceptio. Alia tamen sic.

¶ Ignorantia prauæ dispositionis, secundū quam est deceptio, quædam est circa prima principia immediata, de qua in isto capitulo: alia est de propositionibus mediatis, de qua in sequenti capitulo.

¶ Notandum hic Arist. loqui de propositionibus immediatis, quæ quæuis sint immediatæ, sed non simpliciter, & quoad nos sunt per se notæ: vt, Omne animal rationale est disciplinabile, Nulla quæritas est qualitas: & similes: circa quas propositiones licet sint immediatæ, potest contingere error: non solum vocalis, vt quis voce neget, sed mentalis. Et talis error, seu deceptio, potest esse circa affirmatiuas, & circa negatiuas. Et sicut datur propositio immediata in veritate, tam affirmatiua, quam negatiua, vt Omnis homo est disciplinabilis: nulla substantia est quantitas: sic datur immediata in falsitate, Homo non est rationalis: substantia est qualitas. &c. Et sicut datur mediata in veritate, vt Mundus est creatus: datur mediata in falsitate, Mundus est ab æterno.

¶ Ignorantia prauæ dispositionis potest contingere, vel per syllogismum deceptorium, qui dicitur paralogismus, aut simpliciter. Quod est vel experientia, vel autoritate: vt si rusticus credat solem non esse maiorem rotam molaris, quia sic apparet. Aut credit mundum esse perpetuum, autoritate alicuius Philosophi. Hæc ignorantia non pertinet ad hunc librum. Si tamē in istis propositionibus deciperetur. Vnaqueque res est tanta, quanta apparet: Sol solum apparet vt rota molaris: ergo non est maior: tunc esset deceptio per paralogismum, pertineretque ad hanc scientiam.

¶ *Simplicis igitur, &c.* Cōtēdit probare, & ponit exempla diuisionis. Ait Simplicis æstimationis, simplex est error. Sed eius qui per ratiocinationem, multiplex, quia talis habet errorem cōclusionis, & alterius præmissarum, vel vtriusque. Hic solum est sermo de paralogismo, cuius defectus contingit ex parte præmissarum: qui defectus est ex parte materie. Nam qui ex parte forme, in libris priorum declaratur.

¶ Primò ostendit, quomodo error contingit in immediatis propositionibus, falsis, affirmatiuis. Et supposito quòd. a. sine medio nulli cōpetat. b. vt si. a. sit substantia, & b. qualitas, hæc est immediata: nullum. b. est. a. (Si igitur quispiam) inquit concludat. a. cōpetere ipsi. b. sumpto medio. c. deceptus erit per paralogismum. Vt si. Omnis animal

a. omne. b. est. c. omne. b. est. a. vt si pro medio sumatur aliud generalissimum extraneum, vt quantitas sic. Omnis quantitas est substantia: omnis qualitas est quantitas: ergo omnis qualitas est substantia. Hic fit, & vtraque præmissarum est falsa. Quod probat fieri, namque potest, id est potest esse vt. c. sic se habeat ad extremum vtriusque, vt neque subijciatur ipsi. a. id est maiori extremitati, neque vniuersaliter competat ipsi. b. quod est minor extremitas, id est ne prædicetur vniuersaliter de minori. Quod patet quia. b. non potest fieri, vt in quodam toto, sit id est contineatur sub aliquo genere: nam cum vniuersalissimum sit. b. non potest sub aliquo genere contineri, & sic medium. c. in minori non prædicabitur de. b. Quod probat, quia. a. remouebatur. a. b. immediatè, & sic ista erat immediata: Nullum. b. est. a. quod non poterat esse, nisi quia. b. erat generalissimum. Hac de causa neque habet genus, neque differentiam, neque diffinitionem. Et sic nihil prædicabitur de. b. vniuersaliter & affirmatiue, & nunquam. c. de. b. vniuersaliter posset particulariter prædicari. Vt si. c. esset color. Sed tamen non sufficeret ad concludendum vniuersaliter, quia sic, Omnis color est substantia: qualitas est color: ergo omnis qualitas est substantia. Et probat quòd potest. c. non subijci affirmatiue ipsi. a. etiam si sit generalissimum, scilicet substantia, quia non de accidentibus prædicatur, ob id etiam maior est falsa, Omnis quantitas est substantia.

¶ *At fieri quoque, &c.* Prosequitur Aristote. & probat aliam partem, scilicet in paralogismo posse esse solum alteram præmissarum falsam.

¶ *Deceptio igitur, &c.* Ponit exemplum paralogismorum concludentium propositiones negatiuas falsas, contrarias immediatis veris. Et præsupponit, quòd paralogismus concludens affirmatiuas falsas, solum in prima figura consistit: sed concludens negatiuas falsas, contingit in prima, & in media, id est in secunda figura, in Celarent. Nulla substantia spiritualis est substantia: omnis substantia corporalis, est substantia spiritualis: ergo nulla substantia corporalis est substantia. Omnes præmissæ sunt falsæ.

¶ *Fieri quoque potest, &c.* Ponit vbi maior sit vera, & minor falsa. Nulla qualitas est substantia: omnis Angelus est qualitas: ergo nullus Angelus est substantia. Et quòd

maior sit falsa, minore vera existente, sic. Nullum corpus est substantia: omne animal est corpus: ergo nullum animal est substantia.

¶ *Sed in figura media, &c.* Ponit exempla in secunda figura, in Camestres, Omne animal est rationale: nullus homo est rationalis: ergo nullus homo est animal: vtraque est falsa, sed maior solum est falsa pro aliquibus suppositis, & sic in Cesare, Nullum animal est irrationale: omnis homo est irrationale: ergo nullus homo est animal. Dicit tamen, quod non potest esse in secunda figura, quod vtraque præmissarum sit falsa totaliter: quia sic conclusio vera erit, & non falsa. Et ratio est: quia si in Cesare, fiat sic. Nullus color est .c. omnis albedo est .c. ergo nulla albedo est color: si iste due præmissæ sunt falsæ totaliter: ergo contrariæ earum erunt veræ, scilicet, Omnis color est .c. nulla albedo est .c. tunc istæ dispositæ in Camestres inferunt, nulla albedo est color: tunc sic: antecedens est verum in Camestres, ergo consequens est verum, & sic non esset deceptio: sed hoc non potest esse: ergo nec potest esse quod vtraque præmissarum in secunda figura sit totaliter falsa.

¶ *Fieri tamen potest. &c.* Probat quomodo maior potest esse vera, & minor falsa, & e contra in Camestres, vt .c. sit mediū genus, quod vniuersaliter affirmetur de vtraque extremitatū, vt ly corpus. Omne animal est corpus: nullus homo est corpus: ergo nullus homo est animal. Vbi maior vera, & minor falsa.

¶ *Rursus quod nulli. b. &c.* Probat e contra, quod maior sit falsa, & minor vera sic. Omne animal est irrationale: nullus homo est irrationale: ergo nullus homo est animal.

¶ *Idem utique fiet, &c.* Ostendit idem in Cesare, si versus maius extremum negatiuam posueris: id est si maiorem feceris negatiuam, sic. Nullum animal est Angelus: omnis homo est Angelus: ergo nullus homo est animal. Hic maior vera, & minor falsa. E cōuerso potest esse maior falsa, & minor vera, etiam in Cesare. Nullum animal est rationale: omnis homo est rationalis: ergo nullus homo est animal. Sic ergo finis est capituli. 12. in quo Aristote. exempla paralogismorum ex quibus deceptio causatur, id est ignorantia præuæ dispositionis posuit, tam in affirmatiuis falsis immediatis, & hoc in prima figura, quæ

negatiuis falsis immediatis, tam in prima, quam in secunda figura. Reliqua posteriorum in ipso Aristote. videnda erunt per otium.

¶ * Et si in prima & secunda editione in dialectica vsque ad istum locum per ventum est, existimantes sufficere ad perfectam notitiam huius materiæ posterioristice: in hac tamen tertia editione vbi plura sunt addita ob importunam exactiōnem amicorum, qui aliquantulum prolongari dialecticum negocium existimarunt operæ pretium: potius fideli consilio eorum acquiescentes, quam proprie opinioni: vsque ad finem librum primum posteriorum apposimus textum adducentes cum declaratione necessaria, breui tamen compendio.

C A P. XIII.

De mediatorum ignorantia.

Ed cum propositiones affirmatiuæ vel negatiuæ medio nō vacantes, falso per medium proprium concluduntur: fieri non potest vt propositiones ambæ falsæ sumantur. Sed ea tantum sumitur falsa quæ est versus extremum maius: atque proprium id medium dico, per quod fit ea ratiocinatio, quæ opponitur falsæ, a, nanque per, c, medium competat ipsi, b, cū igitur, c, b, propositionem affirmatiuam oporteat sumi, si prima in figura ratiocinatio fieri debeat, patet hanc quidē perpetuò veram esse: non enim ipsa cōuertitur, c, autem esse falsam: hac ratiocinatio cōuersa, contrarius syllogismus

gismus fit. Idē efficietur, & si mediū alia ex serie fuerit sumptum, ceu, d, si in tota sit, a, & de omni, b, prædicetur. Etenim, d, b, quidē in tacta manet propositio, altera vero vertatur necesse est. Quibus efficiatur, vt illa quidem perpetuo vera, hæc autem semper falsa sumatur. Atque talis error concurret cum eo, qui per medium efficitur proprium ac ferè idem est. Si vero non per mediū proprium, extruitur ratiocinatio, cum hoc tale est, vt ipsi quidem subijciatur, a, de nullo verò dicatur, b, tunc ambas propositiones falsas esse necesse est. Etenim modo contrario sunt sumendæ, si ratiocinatio fieri debeat. At si hoc modo sumantur, ambæ sanè vertentur in falsas: veluti si, a, quidē cuiuslibet insit, d, ipsū autē, d, nulli cōpetat, b. His enim versis, ratiocinatio fiet, & ambæ propositiones erunt, vt diximus falsæ. Cū verò medium ceu, d, non subijcitur ipsi, a, tum, a, d, quidē propositio erit vera: quia d, non erat in, a, d, b, verò falsa: quoniam si esset vera, conclusio etiam esset vera, at erat falsa. Cū autem per mediam figuram fit error: tunc fieri nequit, vt ambæ propositiones totæ falsæ sumantur. Nam cum, b, subijcitur ipsi a, fieri non potest vt quicquàm vnquam alteri cuiuslibet, alteri nulli competat: sicut & antea diximus. Altera tamen propositio

falsa, & vtravis etiam sumi potest: nam si, c, tam, a, quam, b, cuiuslibet inest, si id ipsum cuiuslibet quidem, a, nulli verò, b, competere dixeris, a, c, quidem erit vera, altera vero falsa. Rursus si ipsum c, nulli quidem, a, cuiuslibet vero b, cōpetere dixeris, c, b, quidem erit vera, a, c, autem falsa. Si igitur deceptionis ratiocinatio sit negatiua, dictum est quando, & ex quibus ipsa deceptio erit. Sed si affirmatiua sit, cū per mediū quidem extruitur proprium fieri non potest, vt ambæ propositiones sint falsæ. Necesse est enim intacta maneat ipsa, c, b, si ratiocinatio fieri debeat, quemadmodum & antea diximus. Quare semper erit, a, c, propositio falsa: hæc est enim ea quæ vertitur. Idem efficitur, & si ex alia serie medium ipsum sumatur, sicut & in errore diximus negatiuo. Etenim, d, b, propositio maneat, a, d, vertatur necesse est: atque hic error conuenit cum priore. Sed cum non per proprium ratiocinatio conficitur medium, si id quidem collocatur sub, a, propositio quidem, a, d, erit vera, d, b, autem falsa: fieri nanque potest, vt, a, cuidam insit, cuidam non insit, quorum neutrum sub altero collocatur. Sin verò, d, nō subijcitur ipsi, a, tum, a, d, quidem semper est falsa, quippe cū affirmatiuam eam esse oporteat, d, b, verò fieri potest vt

nunc vera, nunc falsa sumatur: nihil enim verat vt. a. quidem nulli. d. competat. d. vero cuilibet insit. b. animal enim nulli scientiæ competit: at scientiæ musicæ cuilibet inest. Neque rursus prohibet quicquam, vt neque. a. cuiquam. d. neque. d. cuiquam insit. b. Patet igitur fieri posse, vt ambæ, atque altera sit falsa, cum medium sub. a. non collocatur. Perspicuum igitur est, quot modis per ratiocinationem error, & per quæ fieri potest circa propositiones vacantes medio, & item eas quæ demonstrari possunt.

EXPOSITIO

textus Aristot.

N cap. 13. libri primi poste. vbi de mediatorū ignorantia agit, insinuat quomodo contingat ignorantia, & paralogizatio propositionum mediatarum: sicut & probatum est in præcedenti, de immediatis: & sententiā eius explicando, pauca apponemus: clarè tamen.

¶ Docet quomodo potest paralogizari: & propositio vniuersalis affirmatiua: & vniuersalis negatiua: & hoc in prima, & secunda figura.

¶ Vniuersalis affirmatiua, cum solū in prima figura concludatur: ad mentem Aristot. duobus modis potest cōtingere: primo ex vtraq; præmissarum falsa: per medium extraneum, ab vtraque extremitate, vè bi gratia, omnis homo est somn⁹: omnis somnus, est lapis: ergo omnis homo est lapis. In isto paralogismo vtraq; præmissarū falsa est: & cōclusio falsa: quia medium somnus non prædicatur de homine, neque de lapide. Quando altera præmissarum solū est falsa: contingat tripliciter. Quia vel mediū est propriū, vel extraneum. Si propriū, maior erit falsa: & minor vera, vt sic omne

ne animal est circulus: omnis homo est animal: ergo omnis homo est circulus. Cōclusio est paralogizata per minorem veram, & maiorem falsam: quia medium, scilicet, animal, non est extraneum, ad hominem: sed de eo prædicatur.

¶ Si tamen medium sit extraneum, vel est ad maiorem extremitatem solū: & tunc maior erit falsa: & minor vera. vt ista: omnis homo est color: sic arguendo: omne animal est color: omnis homo est animal: ergo omnis homo est color. Minor est vera, & maior falsa: quia medium animal extraneum est à maiori extremitate, putà colore, & non à minori, putà ab homine.

¶ Si sit extraneum à minori extremitate, & non à maiori: tunc maior erit vera, & minor falsa: hæc omnis homo est triangulus: sic arguendo, omnis figura habens tres angulos est triangulus: omnis homo est figura habens tres angulos: ergo omnis homo est triangulus. Maior est vera, & minor falsa: quia medium fuit extraneum à minori extremitate, & non à maiori. Ecce de propositione vniuersali affirmatiua: & dicitur mediata propositio, quia inter prædicatū, & subiectū propositionis: quæ syllogizatur, multa cadunt media: nam homo, habet animal, corpus, substantia: & somnus, habet sensibile: & qualitatem. &c.

¶ Sed oportet nunc videre, quomodo vniuersalis negatiua mediata syllogizetur: vt ista: nullus homo est substantia, est in prima, & secunda figura: in prima sic: nullum animal est substantia: omnis homo est animal: ergo nullus homo est substantia, in secunda sic: nulla substantia est corpus: omnis homo est corpus: ergo nullus homo est substantia. Et quidem ad mentem Aristot. in prima figura potest syllogizari: ex vtraque præmissarum falsa: & ex altera solū: vt in exemplo proposito: nullus lapis est substantia, omnis homo est lapis: ergo nullus homo est substantia, vtraque præmissarum falsa est.

¶ Sed vbi altera vt maior, est falsa: nullum animal est substantia: omnis homo est animal, ergo nullus homo est substantia. Non tamen potest syllogizari in prima figura: quod maior sit vera, & minor falsa: si medium sit eiusdem prædicamenti: cum extremis: sed bene si extraneum: vt sic: nulla albedo est substantia, omnis homo est albedo: ergo nullus homo est substantia. Ecce quomodo vniuersalis negatiua, in prima figura potest syllogizari.

Tripliciter
cōtingit pa
ralogizatio

¶ In secunda figura contingit ex vtraque præmissa falsa, in parte: & ex altera, siue maior, siue minor: stando in exemplo: nullus homo est substantia: sic, nulla substantia est albedo: omnis homo est albedo: ergo nullus homo est substantia. Maior est vera, & minor falsa. Quod autem maior possit esse falsa, & minor vera: omnis substantia est albedo: nullus homo est albedo: ergo nullus homo est substantia. Sed quòd contingat, ex vtraq; falsa in parte: patet, omnis substantia est imperfecta: nullus homo est perfectus: ergo nullus homo est substantia.

Vtraque præmissarū in parte est falsa: quia in substantijs aliqua est perfecta: & aliqua imperfecta: & inter homines, similiter. Dicitur est in parte, nā non potest cōtingere q̄ vtraq; præmissarū in totū sit falsa: quia medium non datur, quod sit vniuersaliter contentū sub vna extremitatum: & totaliter ab alia remotū: quia vel est simpliciter extraneum, à prima, & secunda extremitatibus: vel cōuenit alicui: si primū, negatiua erit vera: si secundū, nunq̄ vtraq; erit falsa in toto, cū vna sit affirmatiua: vt color sit medium extraneū & ad hominē, & ad substantiam: nulla substantia est color: omnis homo est color: ergo nullus homo est substantia: maior est vera, quæ est negatiua, & minor est falsa, quæ est affirmatiua. Si verò sumas pro medio lapidē, qui est extraneus ab homine, & non à substantia: tunc sit argumentum: nulla substantia est lapis: omnis homo est lapis: ergo nullus homo est substantia. Maior est falsa, sed non in toto: quia aliqua substantia est lapis, & aliqua non est, vtraque præmissa non est falsa in toto. Ecce ergo quomodo sit paralogismus in propositionibus mediatis tam in vniuersali affirmatiua quàm negatiua: in prima, & in secūda figura. Ex istis patet sensus Arist. in isto. 13. cap.

C A P. X I I I.

De ignorantia negationis.

Manifestum est etiā si sensus quispiam defuerit, necessario & sciētiam aliquam de esse: quā

quidem cōsequi nō possumus, si discimus vel inductione vel demonstracione. Est autē demonstratio quidem ex vniuersalibus, inductione vero ex particularibus: fieri vero non potest vt vniuersalia percipiantur, nisi per inductionem. Quoniam & ea quæ abstracta dicuntur, erunt per inductionem nota, si quis nota voluerit facere, inesse inquā nonnulla generi cuique: & si non separabilia sunt, & vnumquodq; est tale. Inductionem autem eum qui sensu caret cōficere, vnum eorū esse cōstat, quæ nullo pacto fieri possunt: ipsorum nāq; singularium est ipse sensus. Non enim fieri potest, vt ipsorum accipiatur scientia. Neque enim ex vniuersalibus absque inductione, neque per inductionem sine vi sentiendi.

Nisto cap. 14. Aristot. postq̄ egit de paralogismis ratione cuius est ignorantia prauæ dispositionis, modo agit de ignorantia, quæ est pura negationis, quæ est

nescientia: quæ cum multis modis contingat, solum de vnicō modo tractat, vt. s. deficiente sensu, necessario scientia illius sensibilis debeat deficere. Quod dictum fundatur in illo communi prouerbio, Cæcus nō iudicat de coloribus.

¶ Cōclusio Arist. probatur: quia scientia, quæ debet haberi per inuentionē: necessario prærequirit cognitionē, in singulari cū nihil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu: nam si scientia est, vel per demonstracionem vel per inductionem, habenda est: si per inductionem, vniuersale, de quo scientia est: nō cognoscitur nisi ex singularibus

Conclus.

cognitis: & singularia, non nisi per sensum habentur. Nam quis, V.g. poterit scire: quod omne reubarbarum cholerae sit purgatiuum: nisi per singularia, quae expertus est: quia hoc, & hoc, purgat: ergo omne haec aqua est frigida, & haec aqua: ergo omnis sonus delectat & ille delectat, ergo omnis sonorus sonus delectat.

¶ Si habetur per demonstrationem: cum omnis demonstratio, ex vniuersalibus constet: ut in superioribus est definitum: & ipsa vniuersalia non nisi ex singularibus: sequitur ergo intentum. Neque valet dicere, quod mathematicus considerat de abstractis: & sic poterit saltem ipse scientiam habere sine sensu: non valet (inquam) quia & si per intellectum mathematicus abstrahat à circulo, quod sit ferreus, vel aeneus, calidus, vel frigidus: in veritate tamen non inuenitur circulus, nisi in aliquo singulari: ob id necessaria est cognitio singularis. Nam caecus quomodo scientiam habere poterit, quod albedo, & nigredo sint contraria, maxima distantia: & quod inter medius, sit color fuscus. &c.

3. Tho. ¶ Doctor S. duo obiter adnotauit ex dictis Aristot. Primum, quod artificiosè sit loquutus Philo. contra Platonem: qui ponebat, nos habere scientiam per species ab ideis participatas: nam si cognitio singularium, ad scientiam requiritur, non contingit per illarum specierum infusionem.

¶ Secundo etiam videtur reprobare opinionem, quam forte Commentator habuit. 3. de anima. com. 36. quod in hac vita possumus substantiarum separatarum habere scientiam quidditatiue: si quidem ut suo loco in libris de anima late disputabimus: possumus scientiam habere aliquorum, quorum phantasma proprium non praecessit: sed adhuc ex phantasmatis cognitione habebit ortum ex alijs: & est verum, & si habeamus quidditatiuam cognitionem substantiarum separatarum, pro isto statu: non tamen quidditatiue, sicut ibidem erit competentum.

Nota. Non est idè cognoscere quidditatiuam substantiam, & cognoscere quidditatiue.

Linconien- sis.

¶ Linconiensis exponendo hunc locum Aristot. in posterioribus dicit omnem scientiam esse possibilem sine adminiculo sensus in mente diuina: quia in eo ab aeterno sunt: & non solum est ipsorum vniuersaliu certae cognitio: sed etiam singularium: licet cognoscat ea per modum vniuersaliu: quia per modum abstractum. &c. & similiter intelligentiae recipientes irradiationem à lumine primo, in ipso lumine primo vi-

dent omnes res scibiles, & singulares, & vniuersales: &c. Haec ille. Sed haec spectat ad theologum, ob id relinquenda in presenti, & suo proprio loco tractanda.

Q V A E S T I O.

An sit verum, quod deficiente aliquo sensu, illius non possit esse scientia.

Ed placet pro clariori intelligentia Aristot. querere, an verum sit absolute: quod deficiente aliquo sensu, non possit esse illius scientia. Et probatur esse falsum:

Questio.

nam caecus potest habere de coloribus iudicium: si quidem potest per auditum percipere, de numeris sonoribus, & differentiam, quam per auditiuam potestiam inter sonos recipit: potest per disciplinam de coloribus: ut si disciplina instruat, albedinem esse disgregatiuam visus: & nigredinem cõgregatiuam, &c. sequitur ergo quod poterit esse scientia, quando deficit sensus.

Primum argumentum

¶ Secundo, ut dicebamus, scientiam habemus de Deo & de substantijs separatis: & tamen non processit aliquis sensus, neque sensatio: cum nullo sensu exteriorum haec percipi possint: neque interiori: ergo deficiente sensu, poterit esse scientia. Et antecedens probatione non indiget: nam in theologia, habetur scientia de Deo: & in Metaphysica Aristot. in lumine naturali probat: & maxime probat, & demonstratiue concludit, Deum esse primu quod mouet, immobilis ipse: quod sit aeternus, infinitus. &c. & de substantijs separatis, plura praedicata essentialia probat: & de anima rationali in libris de anima, & horum nullus praecessit sensus.

Secundò.

¶ Tertio, quia natura nobis insitu est, per causas effectus cognoscere: & per effectus etiã deuenire in cognitionem causarum: ut in demonstratione quia, cõtingit ergo per cognitionem qualitatum primarum frigiditatis, caliditatis. &c. quae per sensum tactus percipiuntur: possumus deuenire in cognitionem qualitatum secundarum, quae velut effectus, ab ipsis emanant: ut sunt asperu, lene, duru, molle, leue, & graue: etiã si aliquo sensu non sint haec percepta: sed solu causa sit cognita, sequitur ergo quod poterit esse scientia illius, cuius non praecessit sensatio.

Tertium.

¶ In contrarium est Arist. Philosoph.

¶ Pri-

1. Nota.
Dupliciter
scientia de
aliquare.

¶ Primo modo notandum, quòd sciētīā de aliqua re dupliciter possumus acquirere, seu habere: vno modo in vniuersali, per cōceptus cōes, & connotatiuos: alio modo per proprios, & quidditatiuos. Potest quidem cæcus proprio conceptu, per auditū percipere numerum sonorum, acutum, vel grauem, &c. & per gustū saporem esse dulcem, vel amarum: & hoc quidē sic propriē: vt per sensum exteriorē recipiēdo species proprii obiecti per interiores sensus iudicet, & propria formet phantasmata, ex quibus per operationem intellectus agentis extrahantur species intelligibiles: & actetur intellectus possibilis: ad habendam cognitionem quidditatis rei. Hæc cognitio per proprios conceptus erit. Et ille idem homo, qui sensibus istis percepit, si orbatu fuerit visu per auditum: disciplina poterit, & percipere differentiam esse in coloribus: sicut & eam expertus est in sono: & in saporibus, & in tactu tunc ex illis poterit per sensus interiores habere iudicium: & consequenter iuxta iudicium, etiā phantasma formare: ex quibus & species abstractat intellectus agens. &c. & tunc erit conceptus, sed non singularis, non absolutus, non quidditatiuus, &c. conceptus tamen erit ad quæstionem.

1. Conclu.

¶ Deficiente aliquo sensu, illius haberi nō potest scientia, per inuentionem. Patet: quia intellectus noster, pro isto statu, ita alligatus est sensibus, vt nullo modo possit suas exercere operationes: nisi ipsis mediātibus. Sequitur ergo, cum scientia cum sit in intellectu, nō possit acquiri: nisi per sensus operationem: ergo deficiente, causari scientia non potest. Et quòd sit ita alligatus & immerfus intellectus pro isto statu: patet. Nam videmus, phreneticū propter imaginationis læsionem: & letargicū, propter læsionem memoriæ impediri: & in acquisitione scientiæ: & in vsu acquisitæ: & non alio, nisi quia intellectus pro isto statu indiget sensu interiori, ob phantasmata: vt egregiē pbat D. S. p. q. 84. ar. 7. & late in libris de anima sed operationes sensuum interiorum, non possunt esse nisi præcedat sensus exterioris operatio vt est manifestū: sequitur ergo de primo ad vltimū: illius sensus cuius est defectus, scientiam haberi nō posse per inuentionē: quia si debet inuenire scientiā, est per hoc, q̄ sensus interiores nō sint impediti: & sensus interiores non læsi, sed integri, habere non possunt operationes, nisi per species à sensibilibus receptas:

S. Thom.

has recipere non possunt nisi per exteriores: ergo eis deficientibus non poterunt esse in sensu: & sic nec in intellectu erunt species intelligibiles, si non præcesserunt sensibiles: ergo nullomodo per inuentionē poterit esse scientia. Dixi per inuentionem, pro quo sit.

¶ Secunda conclusio deficiente proprio sensu, per disciplinā haberi potest scientia, saltim in communi illius sensus: patet vt in principio quæstionis dicebamus: quia cæcus à magistro potest habere differentiam esse in coloribus: sicut eam experitur per tactū, & alios sensus, in propriis obiectis: ergo poterit & à magistro habere albedinē, esse colorem visum disgregantem, & nigredinem congregantem: & cōsequenter iuxta id quod sensu percepit: de alijs obiectis: & habere species, & eas formare, & phantasmata secundum tale iudicium reseruare: ex quo extrahi possit species intelligibilis, per quam actuatus intellectus, possit scientiam acquirere.

¶ Et confirmatur. In extimatiua, in bruto: & in cogitatuua in homine sunt species non sensatæ illorum quorum nulla præcessit propria species, in sensu exteriori: quæ extractæ sunt à sensatis: vt ouis viso lupo, fugit per inimiciæ species: quas habet in extimatiua: & nō fugit à cane: &c. sequitur ergo quòd in cæco ex perceptis ab alio sensu poterunt esse species non sensatæ de coloribus: & sic eis habitis, poterit habere phantasmata: & consequenter species intelligibiles extrahi: & scientia acquiri. Nā minus est ex sensatis eligere sensatas, quā ex sensatis non sensatas: sed potest id quod magis: ergo & id quod minus, per regulam Topicorum. Si id quod minus videtur inesse, inest, & id quod magis. &c. Omnia hæc sunt manifesta, & probantur in libris de anima: & per experientiam, non est qui ignoret. Sequitur ergo, quòd cæcus poterit habere scientiam de coloribus, in communifaltem.

¶ Tertia conclusio. Intellectus noster pro isto statu, potest habere scientiam substantiarum immaterialium: & quidditates earum cognoscere: sed tamen non quidditatiuē. Potest (inquam) quidditates cognoscere, non per phantasma proprium, quia nullum præcessit: sed ex alijs phantasmatis: & nō solum sic cognoscimus substantias separatas, sed Deum ipsum benedictum: cui honor & gloria in secula seculorum. Amen. Quod & Paulus ad Romā. pri-

2. Conclu.

3. Conclu.

Ad Ro. 1. mo luculenter probatur. Si quidem in visibilia Dei, per ea quæ facta sunt: intellecta, conspiciuntur. Et cum Deum ex creaturis cognouissent, non ut Deum glorificauerunt, illi philosophi: propter quod in excusabiles sunt. Hæc est nota quo ad partem primam, & in libris Metaph. Arist. probat, & in. 8. Physicorum erit manifestum. Dixi in communi, quia cum pro isto statu propria scientia, non possit nisi per sensum haberi: & cuius proprium præcesit phantasma, cum Dei, & substantiarum separatarum haberi non possit: neque scientia in particulari, erit. Si quidem Deum per viam remotionis agnoscere, ut diuinus docet Dionysius ex istarum rerum materialium, proprio phantasmate est compertissimum, ut late in speculationibus Physicis tractatum à nobis est. 3. de anima specu. 4. ubi proprius locus. Sed quod id quidditatiue cognoscere non sit, restat probare: nã aliud est quidditatem alicuius rei cognoscere: aliud quidditatiue. Nam ad quidditatem cognoscendam sufficit, quod quidditatis habeatur notitia siue à priori, siue a posteriori ex effectu: & cū substantiis immateriales per effectus cognoscamus quidditatē, & cognoscere possumus neque hæc cognitio requirit speciē propriam: vel à proprio phantasmate extractam. Sed tamen quidditatiue cognoscere: super addit ad cognitionem quidditatiuam: ut id sit cognoscere per essentiam rei cognitæ: vel per speciē representatiuam sufficienter: & attingendo propriam differentiam: vel effectum ad æquātem rei essentiam, ut aliqui addunt. &c. cum ergo pro isto statu non solum Dei nõ possit dari effectus ad æquans virtutem: imo neque substantiarum separatarum cognosci à nobis potest: item neque potest essentia earum haberi, neque species representans sufficienter: neque differentia, &c. sequitur quod nullo modo possumus quidditatiue cognoscere substantias separatas. Et hæc pro nunc sufficiant. &c.

Dionysius.

3. De anima spec. 4.

Non est idē quidditatē cognoscere & quidditatiue cognoscere.

S. Tho. p. p. q. 88. ar. 2.

¶ Ad argumenta ex dictis aperta est solutio: nam manet in robore dictū Arist. quod de efficiente sensu: propria illius sensus per inuentionē scientia haberi nõ possit: nõ tamen obstat quo minus in communi haberi possit: & consequenter etiam detur scientia illius, cuius proprium nullum præcesit phantasma: licet sit aliquod phantasma necessarium, proprium vel alienum: & similiter probatur, quod substantiarum separatarum possit quidditatiua cognitio haberi: sed tamen non quidditatiue. &c.

ri: sed tamen non quidditatiue. &c.

C A P. X V.

An sit in demonstrationibus processus in infinitum.

Mnis autem ratio cinatio tribus est terminis constat: atque alia est affirmatiua, quæ quidem ostendere potest. a. competere ipsi. c. ex eo quia. a. competit ipsi. b. & b. competit ipsi. c. alia est negatiua, quæ quidem alteram propositionem habet affirmatiuam, alteram negatiuam: patet igitur hæc esse principia, & ea quæ suppositiones dicuntur. His enim sumptis necesse est demonstrare. a. per. b. medium ipsi competere. c. & rursus. a. per medium aliud ipsi in esse. b. & item. b. per aliud quippiam ipsi cōpetere. c.

¶ Si igitur probabiliter solumque differendi modo ratiocinari volumus, id tantum ut patet considerandum est, si ratiocinatio ex quā maxime probabilibus verisimilibus que conficitur. Atque si per. a. b. propositionē quæ quidem (tametsi verè non vacat medio: videtur tamen eodem vacare) ratiocinationem quispiam fecerit, is est ut ad differentē pertinet ratiocinatus: sin verò non illo pacto, sed ad veritatem ratiocinationes extruere libet, tum id cōsiderandū est, ut ex hisce quæ competunt ratiocinatio semper confi-

conficiatur.

¶ Res autem ita se se habet. Quoniam est id quod de alio non per accidens prædicatur: atque per accidens dico, veluti cum dicimus nonnunquam album illud hominem esse, non perinde dicentes atque cum dicimus hominem esse album: homo namque non quia est aliud quicquam, est album, at album est homo: quia accidit homini ut sit album. Sunt igitur nonnulla talia, ut per se prædicentur.

¶ Sit itaque. c. tale, ut ipsum quidem nulli competat rei. b. autem huic competat primò, ut non sit inter ipsa medium vllum, & rursus. d. ipsi. b. & e. ipsi. d. f. identidem ipsi competat. e. quærendum est igitur, si necesse est hoc stare, an fieri potest ut in infinitum proficiat? Rursus sit a. de quo nihil per se prædicatur: atque hoc ipsi primo competat. h. & nulli priori medio competat: & h. itidem ipsi. g. & g. ipsi. f. & f. ipsi competat. e. quærimus igitur utrum & huiusmodi profectionis sit necessario status, an sine medio sit semper abitio. Atque hoc tantum ab illo differt, quod illud quidem quærit fieri ne possit, ut quippiam si à tali incipiat, ut ipsum quidem non in sit cuiquam, aliud autem de ipso dicatur, versus supera per gēdo sine fine semper proficiatur: hoc autem fieri ne possit, ut quippiam si incipiat ab eo: de quo ni-

hil dicitur, ipsum vero de altero prædicatur, petatque inferiora, hoc semper pacto proficiatur, nullusque ei modus occurrat.

¶ Præterea quærendum est, fieri ne potest, ut si extrema sint finita, media sint infinita; veluti si. a. cōpetat ipsi. c. & inter ipsa sit medium. b. ac inter. a. & b. medium etiā aliud cadat, & inter hæc rursus aliud, utrum & in his ipsis sit in infinitum processio, an id ipsum fieri nequeat. Idem est autem hoc considerare, & si demonstrationes in infinitum proficiantur, & si sit cuiuslibet demonstratio, an ad utranque partem finis occurrat.

¶ Similiter & de ratiocinationibus negatiuis, & propositionibus est dicendum, veluti si. a. nulli. b. cōpetat, aut illi primo non in est, aut est aliquod medium cui priori non inest. Atque si sit. c. quod quidem cuiuslibet competit. b. rursus. a. aut ipsi. c. primo, aut alij priori non inest. Quod quidem cuiuslibet competit. c. in his enim aut infinita sunt ea, quibus non inest prioribus ipsum. a. aut finita, modusque tandem occurrit.

¶ In his autem quæ conuertuntur, secus res habet, non enim hiis quæ mutuam suscipiunt prædicationem, id de quo primo vel ultimo prædicatur est. Omnia namque similiter hoc pacto se se habent ad cuncta siue sint ea infinita quæ prædicantur de ipso: siue

vtra-

vtraque de quibus quæritur sint infinita: nisi sit vt non similiter conuertantur, sed alterum per accidens, alterum vero natura.

Expositio.

Ristot. in hoc. c. 15. & per alia. 4. tractat de processu in demonstrationibus: quod non sit abire in infinitum: neque quo ad prædicata quidditatiua, neque quo ad prædicata essentialia, neque quo ad accidentalialia, siue sint propria siue communia, neque ascendendo, neque descendendo, neque circulariter: & hoc tam in affirmatiuis, quam in negatiuis: & nimis prolixè & diffuse, & satis obscure hæc tractat in isto. 15. cap. qui continet. 6. particulas: & fere per medium cap. tractat nonnulla velut præambula ad intelligentiam sequentium.

In. 1. parte.

¶ In prima ergo parte capi. ponit: quod omnis ratiocinatio, ex tribus constet terminis, scilicet, medio, & duobus extremitatibus ex quibus tres componuntur propositiones, & omnis ratiocinatio, vel affirmatiua, vel negatiua: ex eplu in affirmatiua ponit: & de negatiua loquens dicit, quomodo vna affirmatiua, alia negatiua est. Nam vbi cunq; conclusio negatiua: necessario altera præmissarum affirmatiua erit, quia ex puris negatiuis, nihil sequitur: vt late in tractatu syllogismorum probatum est. Et docet, quod quando propositio mediata, per aliam probanda est: vsque dum ad immediatam veniamus, & patet id ex eplu: vt si probetur quod omnis homo sit substantia: sic omne corpus animatum est substantia: omnis homo est corpus animatum: ergo omnis homo est substantia, quia maior mediata est, quia inter substantiam & corpus animatum mediat corpus: oportet adhuc probare illam maiorem: omne corpus animatum est substantia: sic omne corpus est substantia: omne corpus animatum est corpus: ergo omne corpus animatum, est substantia. Ecce quomodo fuit descensus ad corpus, & rursus adhuc illa minor omne corpus animatum est corpus: est resoluenta sic: omne animal est corpus animatum: omnis homo est animal: ergo omnis homo est corpus animatum: modo tam maior quam minor, sunt immediate: quia immediate, prædicatum conuenit subiecto.

Hoc ergo docet Arif. quomodo mediatas, ad immediatas, oportet reducere.

¶ In secunda parte cap. si igitur probabiliter: vbi ponit differentiã inter syllogismum dialecticum, & demonstratiuum: quia in dialectico, sufficit ex probabilibus procedere: ob id si propositio maior, vel minor (quod per a. & b. ostendit) apparent immediate licet non sint, nihil obstat. Sed tamen in syllogismo demonstratiuo, id non sufficit: quod sint probabiliter vere: sed quod ita sint, & non sufficit, quod appareant immediate: sed quod vere ita sint: ita vt neq; inter maiorem extremitatem, & medium, neque inter minorem, & medium, aliquod mediet prædicatum: ob id illa omnis homo est substantia: per aliam magis immediatam probamus: per hanc, scilicet omne corpus animatum est substantia: & rursus illa omne corpus animatum per istam omne animal est corpus animatum, &c. vt concludamus omnis homo est animal: sicut prius concludebatur omnis homo est substantia.

In. 2. parte

¶ In tertia parte probatur quod prædicari aliquid de alio per accidens, dupliciter contingit, aut quando subiectum prædicatur de accidenti: vt albu est homo: aut contra homo est albus, vtraque propositio de per accidens est: sed tamè aliter, & aliter: nã homo non prædicatur accidentaliter de albo eo quod homo sit accidens, aut quia album ratione sui est homo: sed quia est aliud: id est quia homo dicitur de petro, cui accidit esse album: sed ista homo est albus: non hac ratione est accidentaliter: homo enim non est albus, quia homo est aliud: sed est accidentaliter, quia prædicatum non est de essentia subiecti & hoc est quod dicit in litera.

Dupliciter aliquid de aliquo prædicatur per accidens.

¶ In quarta parte huius capit. supposito, de processu in infinitum loquens: quod processus in infinitum, in demonstrationibus, potest contingere: aut ascendendo versus maiorem extremitatem: aut descendendo versus minorem: aut interponendo inter medium & aliquam extremitatem vt si ascendas sic, à Petro ad hominem: ab homine, ad animal, ab animali ad corpus: à corpore ad substantiam: à substantia ad ens. &c. iuxta primum est prima quæstio vtrum sit processus in infinitum: vel ad vnum sit deveniendum: ita vt ultra non sit progressus: vt ad substantiam: in exemplo proposito quod, generalissimè est ultra quod non est aliud genus: vel si ad ens, suppositio non est quo sit ascendendum. Rursus est alia quæstio

stio

quæstio vtrum sit descensus in infinitum: vt data substantia, statim corpus, & post corpus, animatū, animal, homo, fortes: an vltra sit progressus in infinitum: & inter has duas quæstiones Arist. differentiam explicat, quia prima quærit an possit fieri, vt incipiendo ab in fimo, quod de nullo prædicatur, vt est indiuiduum, sit versus superiora in infinitum ascensus: & rursus quærit vtrum si inter extremitates, ad inuicem sit medium, & in infinitum media multiplicent, &c. & ad propositum applicant: an in demonstrationibus sit iste progressus in infinitū: & cuiuslibet præmissæ sit alia prior demonstratio, per quam probetur: in quo videtur alludere ad illum errorem de quo tex. 6. in cap. 6. dictū est: qui dicebat nullam nos posse scire propositionē, nisi per demonstrationem: secundum quos sequebatur in infinitum esse procedendū in demonstrationibus.

In. 5. parte. ¶ In quinta parte cap. probat idem esse in negatiuis: vt, scilicet, eo modo quo processus non contingit in demonstrationibus affirmatiuis: etiam non contingat in negatiuis: vt in celarem, & ferio.

In. 6. ¶ In vltima parte cap. ait easdem quæstiones locum habere in conuertibilibus: nam sicut potest fingi processus in generibus, sic in passionibus: vt sicut dicimus animal, corpus animatum, corpus, substantia, risibile, admiratiuum, disciplinabile, in passionibus, vel ascendendo, vel descendendo, & probat quod in passionibus non est processus secundum superius, & inferius, sed solum secundum prius, & posterius in causando, vt quia prima passio causa sit secundæ, vt quia disciplinabile sit admiratiuum: & quia admiratiuum, sit risibile: quia in istis non est ascensus: non est quærere primum subiectum, neq; vltimum prædicatum: sed omnes passionibus conuertuntur cum subiecto, & diffinitione, quia similiter se habent ad conuertentiam: nam sicut omnis homo est risibilis: omne risibile est homo: & sicut omnis homo est risibilis: omne animal rationale est risibile: & dicit nisi similiter conuertantur, quod ait, eo quod hæc sit directæ homo est risibilis in secundo modo dicendi de per se, & hæc, omne risibile est homo: est indirectæ: & secundum accidens: & homo est risibilis: est secundum naturam, &c.

¶ Pro pleniori intelligentia istus capituli, & sequentium oportet semel intelligere sensum Philo. vt cõtextura literæ valeat inte-

lligi, & de mente ipsius erunt nonnullæ propositiones ponendæ quæ & probabuntur: quarum prima sit.

¶ In propositionibus affirmatiuis non est processus in infinitum in prædicatis quidditatiuis: probatur, quia dato esset talis processus, nullum diffinibile, & nullum diffinitum, posset cognosci perfecte per suam diffinitionem: sed hoc consequens est falsum. &c. probatur antecedens quia illud perfecte cognoscitur, quod per diffinitionem quidditatiuam manifestatur: sed quod hæc perfecta cognitio esse non possit, dato processu in infinitum, in prædicatis quidditatiuis patet: sumamus hominē vt quid diffinibile: per suam diffinitionem, nempe per animal rationale: si per hanc diffinitionem cognitio hominis habenda est perfecta: oportet quamlibet partē diffinitionis cognoscere: ergo oportet cognoscere animal: & cum animal per sensitiuum diffinitur, oportet cognoscere sensitiuum ad cognitionem animalis: & cõsequenter ad cognitionem hominis: & rursus si sensitiuum debet perfecte cognosci: oportet sit per genus proximum & immediatū, scilicet per animatum: ergo etiam debet cognosci: & si animatum, oportet cognoscere corpus quod est immediatum: & si corpus, oportet cognoscere substantiam: & substantiam, per ens: & ens per a. &c. quæro, vel est finis processus in a. vel non: si sic habeo intentum: quod in prædicatis quidditatiuis non datur processus in infinitum, si non est terminus in a. sed rursus a. per b. & c. cum nõ detur vltimum, ex quo pendet omnia priora, non potest cognosci aliquid priorum: quod si non cognoscitur, ergo neque illud prius, quod primo assumptum est, diffinibile est, scilicet, homo quia homo, per animal, animal per sensitiuum: sensitiuum per corpus animatum: corpus animatum per corpus, corpus per substantiam. &c. & si hæc perfecta cognitio tollitur: dato tali processu in infinitum: & tollitur etiam scientia: cum ergo scientia detur, necessario processus talis in infinitum non debet dari. Hanc ergo Arist. intendit probare in præsentī cap. & adhuc in sequentibus.

¶ Et notabis, quod Aristot. in isto loco per prædicatum substantiale, intelligit illud quod significat totum subiectum: aut partem subiecti: & est in eodem prædicamento substantiæ, sicut subiectum, exemplum primi, sensitiuum respectu animalis: exemplum secundi: corpus respectu hominis, quia

quia est corpus pars hominis cōpositi ex corpore & anima, & tunc sit ad mentem Philoso.

Secūda pro
positio.

¶ Secūda propositio in demonstrationibus, non est processus in infinitum in prædicatis substantialibus: neque ascendendo sursum, neque descendendo deorsum. Hęc propositio à prima differt: quia prima de quidditatiuis loquitur, quod per genus explicatum est: modo loquitur de prædicatis substantialibus, etiam si genus non sit: imo neq; circulariter datur: patet quia si daretur: processus in infinitum ascendendo, nō possemus scire aliquid, quod sit de prædicamento substantiæ per suam diffinitionem: quia sciri non potest, nisi per genus & differentiam ex quo constat diffinitio quidditatiua: sed si est processus in infinitum ascendendo, sunt genera infinita: & non esset deuenire ad generalissimum: & esset necessarium inter media cognoscere, sed hoc non potest esse quia est impossibile infinita pertransire: quia si esset transitus infinita non essent. Simili ratione probatur de descensu, quia descendendo oportet deuenire ad speciem & ad singulare: & vltra nullus progressus: vel non potest dari species specialissima: & eadem ratione sequeretur quod non posset esse scientia: quia nisi species cognoscantur (cum scientia maxime de eis) non esset scientia.

¶ Probatur tertia pars propositionis, quæ non sit processus in infinitum circulariter in prædicatis substantialibus: quia sic sequeretur quod tolleretur ordo linearæ prædicamentalis, in arbore porphyriana posita: sub, & supra: vt supra docuimus: quia omnia prædicata substantialiter æqualiter de se inuicem prædicarēt: & cōuertibiliter. Patet: quia dato tali processu in infinitum, circulariter demonstrato de homine quod esset animatum, quia animal. Et esse corpus, quia animatus: & esse substantia quia est corpus: per circulum reuertendo demonstrabo quod substantia est homo, per medium animal: omne animal est homo: omnis substantia est animal: ergo omnis substantia est homo: hæc demonstratio non est de conclusione vera, neque ex veris: nisi illa tria, substantia, homo, animal: essent æqualis prædicationis: vt homo, rationale, & risibile: & si esset hic processus in prædicatis substantialibus: per circulum, necessario esset concedendum. Et idem de animato corpore, & substantia. Sed ex tali processu ordo prædicamentalis tollitur & inconueniens manifestum se-

quitur ergo talis processus in infinitum nullo modo est ad mittendus.

¶ De prædicatis accidentalibus supposito accidentia sunt in duplici differētia: quædam quæ sunt accidentia per accidens, vt albedo in homine: aliud est accidens per se, vt propria passio, & primum accidens cum suo subiecto facit propositionem per accidens vt homo albus sed secundum per se: homo est risibilis, in secundo modo.

Tertia pro
positio.

¶ Tertia propositio in prædicatis accidentalibus per se: vt in proprijs passionibus, non est processus in infinitum: neq; ascendendo, neque descendendo. Patet, quia dato tali processu non cōtingeret aliquid scire per demonstrationem potissimam, propter quid. Patet quia scire per se est scire cōclusionem per reductionem ad immediata, & in demonstrabilia: alias intellectus non quiescit: sed tali processu dato in proprijs passionibus, est impossibile talem immediatam dari: neque talem reductionem fieri: quia propria passio demonstratur de subiecto. Si ergo demonstrato risibili de homine: alia esset passio demonstrabilis, oportet ad immediatam deuenire: alia non erit scientia: si cut demonstrarem, esse hominem disciplinabilem: sic omne animal rationale est disciplinabile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est disciplinabilis: nō est alia propria passio supra, nam sic nō esset adhuc terminus. Sicut quædo probo risibile de homine, quia adhuc alia passio est magis in mediate: probo per eam sic: omne animal risibile est admiratiuum: omnis homo est animal risibile: ergo omnis homo est admiratiuus. Et quia adhuc supra hanc alia est passio magis immediata, eam probo sic: omne animal admiratiuum est disciplinabile, omnis homo est animal admiratiuum, ergo omnis homo est disciplinabilis. Si vltra esset progressus in infinitum non posset haberi scientia de cōclusionem, vbi propria passio de suo subiecto demonstratur.

Quarta pro
positio.

¶ Quarta propositio in prædicatis, per accidens: quæ faciunt propositionem per accidens, non est processus in infinitum, neque sursum, neque deorsum, neque circulariter. Primo probo ascendendo sursum, quia si talis processus est possibilis, vel est quando vnum de vno prædicatur, vt homo est albus, vel quædo plura de vno vt homo est albus, musicus, magnus. &c. Non primo, quia cum omne vnum prædicamentum, sit in aliquo prædicamento, & prædicamenta finita

finita sint, vt supra probatum est. Oportet prædicata vbi vnū devno, finita esse: quia si ipsa prædicata finita multiplicationes finite erūt: vt quia vnitas finita finite multiplicata, finite erunt vnitates, & simili ratione vbi plura de vno prædicātur finita erūt.

¶ Secunda pars quod nō sit descendendo, patet à fortiori: quia si ascendendo non datur: descendendo multo minus: cum ad indiuiduum perueniatur: vltra quod nō est progressus: sicut in prima conclusione dictum est.

Circularis
processus tri-
pliciter con-
tingit.

¶ Tertia pars quod etiam circulariter non sit: nā hoc posset tripliciter esse: Primo vt comparantur adinuicem in eodem prædicamento: vt album ad coloratum, & coloratum ad passibilem qualitatem: & passibilis qualitas, ad qualitatem: quæ etiam si sit species qualitatis, est tamen genus: quod sub se continet species: vt supra dictum est in proprio loco: sed hoc modo non potest esse in infinitū circulariter: quia sic omnia illa prædicata conuertibilia essent adinuicem: & inferius de suo superiori demonstraretur: vt esse colorem de qualitate, cum tamen e contrario debeat probari. Secundo modo potest esse, vt prædicata accidentalia comparantur ad accidentia diuersorum prædicamentorum: & tunc probatur ille processus impossibilis: quia probaretur accidens absolutum de respectiuo: & e contra: & quantitas de qualitate: & qualitas, de actione: & actio de passione. &c. Tertio modo posset esse vt prædicatorum accidentium esset comparatio in ordine ad substantiam: hoc non potest stare primo: quia prædicamenta sunt finita, sic & prædicata. Secundo quia probaretur, & demonstraretur substantia de accidente, & accidens de substantia, quod impossibile est. Ecce quomodo non potest esse in infinitum processus circularis in accidentibus per accidens: & tamen de accidentibus proprijs, vt insinuat Arist. (quia conuertibilia,) non esset inconueniens circulariter vnum per aliud probare: quanuis neque ascendendo, neque descendendo, sit processus in infinitum: vt in tertia propositione probatū est. Hæc ad mentem Arist. & pro intelligentia illorum quæ hic tractat.

C A P. X V I.

Quod inter extrema determina-
ta non sint media infinita.

I S hoc pacto dispositis, patet fieri non posse, vt media sint infinita, si prædicationes versus superius inferius vè pificiscantur ad statum. Atque versus quidem superius: prædicationem eam dico, quæ pergit ad id quod est magis vniuersale: versus autem inferius eam, quæ ad particulare descendit. Nam si cū a, de, c, prædicatur, infinita sunt media, seu, b, patet fieri posse, vt ab, a, versus inferius infinitum aliud de alio prædicetur: nam antea quàm accedatur ad, c, infinita media sunt: &, a, c, versus superius infinita similiter sunt, antea quàm ascendatur ad, a. Quare si hæc fieri nequeūt, fieri profecto non potest, vt inter, a, &, c, media sint infinita.

¶ Neque quicquàm refert, si quispiam dicat alia quidem ipsorum a, b, c, inter se se hæere, vt nihil prorsus sit inter ipsa: alia verò nō posse talia sumi. Quouis namque medio, b, sumpto ab hoc autem ad, a, aut ad, c, infinita vel finita media erunt: nihil igitur interest quo nam primo, siue quæ statim, siue quæ non statim infinita sint: nam ea quæ post hæc sunt, infinita esse ponuntur.

I N hoc cap. incipit Arist. respon. ad propositas quæstiones de quibus nos fecimus resolutionem per propositiones: & in prima parte capituli ponitur hæc conclusio. si extrema sursum & deorsum sunt finita. i. distantia si-

Expositio.

tia si-

tia finite, non potest fieri vt inter ipsa sint media infinita. Certum est quod si termini sunt finiti, medium in terminos nō potest esse infinitum: cum ex parte terminorum finem habeat.

¶ In procedendo versus superius, dicit intelligi prædicationem quæ ad magis vniuersale tendit: vt si ex animali ad animatū corpus: & ad corpus & ad substātiā. &c. & econtra: versus inferius est ad particulare & ad singulare vsque descēdendo, vt à substantia, vsq; ad Sortes.

¶ In secunda parte capituli Aristot. soluit obiectionem tacitam, scilicet, quod ratio eius concluderet, in medijs quæ cōsequenter se habent: vt in quantitate discreta: ita vt dato vno numero ternario, verbi gratia detur quaternarius: & tandem, quia non sunt numeri continui inter duos, oportet finitos esse. Sed tamē vbi est continua qualitas, quia sunt infinitæ partes in potentia: cōtinue, poterit esse infinitum inter finita.

¶ Ad hoc respon. Arist. quod nihil refert: pro cuius intelligentia notādum: quod pūcta, & partes proportionales cōtinui, non sunt actu infinita, sed potentia solum: ob id illa distantia, vbi sunt, plura seu infinita in potentia, nō dicuntur infinita simpliciter: quia qui transit de vno extremo in aliud, nō transit per quodlibet punctum illa numerando: aliàs nunquam pertransiret: sed in prædicatis quidditatiuis non sic, cum sint entia in actu: & sic prædicata debēt poni: non vt pūcta, sed vt numeri: & si ponantur vt numeri, nihil refert, quod ponantur in mediata, vel mediata: nam sicut numerādo immediate, non potest deueniri ad vltimum, sic. 23456. &c. sic si mediate. 3579. &c.

C A P. X V I I.

Quod negatio mediata ad immed. affirmatiuam reducatur.

T qui & in negatiua demonstratione patet finē pcessionis esse, si in affirmatiua versus vtrumque statur: supponatur enim fieri non posse, vt prædi-

catio, aut ab vltimo versus superiora, aut à primo versus vltimum in infinitum proficiscatur: atq; id vltimum dico, quod non prædicati rationem, sed subiecti tantum modo subijit, sitq; id, c, primum, autem, id est, quod non subijcitur cuiquam, sed solum de alio dicitur. Hæc si ita sint, erit perfectionis in negatione etiam status.

¶ Tripliciter enim ostendi negatiua conclusio potest. Et primo quidem hoc pacto, cum, b, cuilibet, c, & a, nulli, b, competere sumitur, b, c, igitur propositio, ac interuallam omnino minus, in ea necessario reducetur quæ medio vacant: quippe cum id sit vt patet, affirmatiuum: alterum autem interuallum, si medio non vacet, ad id redigi poterit, quod medio vacat: nam si, a, non sine medio non competat ipsi, b, tūc aliquid erit, a, quo prius ipsum, quam, a, b, remouetur: quod quidem cuilibet competere, b, oportet: atque illud sit, d. Rursus si interuallum, a, d, non vacat medio, aliquid itē erit, à quo prius ipsum a, quam, a, d, remouetur. Atque illud sit, c, quod quidem necesse est cuilibet cōpetere, d. Cum igitur eius viæ qua superiora petuntur finis atque status sit, stabitur & hic tandem, eritq; aliquid sane primo cui nō competit ipsum, a. ¶ Secūdo autem hoc ostenditur modo cū, b, cuilibet quidem, a, nulli

nulli vero, c, competere sumitur: & hoc enim pacto, a, nulli cōpetere concludetur. Si igitur hoc oportet ostēdere, aut per mediū superius dictum, aut per hunc ut patet, aut per tertium ostēdetur: at primus est dictus: per secundū autem hoc ostendetur pacto, si quis, d, cuilibet quidem, b, nulli verò, c, cōpetere sumpserit, modo cōpetat aliquid ipsi, b. Quod si, d, sine medio segregatur, a, c, bene est: sin vero mediū cadit, necesse est illud, d, quidē cuilibet in esse, nulli vero cōpetere, c. Cū igitur in affirmationib⁹ cū superiora petūtur finis occurrat, & in negationibus itidē hic sese offert tādē.

¶ Tertio hoc ostenditur pacto, si a, quidem, b, cuilibet cōpetit, c, vero nulli eidem inest: tūc enim concluditur, c, non cuilibet competere, a. Et hoc igitur aut per antea dictos modos, aut per hunc tertium ostendetur: at per illos (vt ostēdimus) statur: per hūc autem ostēdetur: si, b, quidem sumetur cuilibet competere, d, ipsum vero, c, nulli eidem inesse: atque, d, rursus cuilibet inesse, c, ipsum vero, c, nulli eidem competere. Cum igitur suppositum sit versus etiā infera prædicationis affirmatiuæ statum ac vltimū esse, patet ipsius etiā, c, prædicationē negatiuam stare tandē & non in infinitum procedere.

¶ Perspicuum autem est, & si nō vna via, sed vniuersis nūc per pri-

mā, nūc per secundā, nūc per tertiā figurā, vt patuit ostendat, hoc etiā pacto stare ac finē ipsius esse: hæc nanq; finite sunt, ea vero quę sunt finita, finities necesse est vniuersa esse finita: patet igitur in negatione statum ac finem esse, si in affirmationibus statur.

Expositio. Ite Arist. probat: quod sic in affirmatiuis non cōtingit ille processus in infinitū ascendēdo vel descendēdo: sic etiā in negatiuis similiter: nā si datur propositio affirmatiua immediata, a fortiori dabitur negatiua: quia nunq; cōtingit syllogizari negatiuā: neq; si est mediata, ad immediatā reduci: nisi altera pmissarū existēte affirmatiua: ex puris negatiuis enim nihil sequitur: ergo nulla apparet ratio, quomodo existētib⁹ finitis affirmatiuis, negatiuę sint infinitę: cū hæc per finitas debeant probari: & probat in prima figura. Nullū animal est qualitas: omnis homo est animal: ergo nullus homo est qualitas: maior est negatiua mediata: & minor est affirmatiua: contendit probare quod si in minori non est processus in infinitū: sed venitur ad vltimum: necessario erit etiā in prædicatis negatiuę. Nam si, a. (verbi gratia) qualitas, non immediate negetur de, b. s. de animali, detur ergo aliud mediū de quo prius negetur vt corpus: quod debet in minori affirmari de minori extremitate: & sit, a. d. nullum corpus est qualitas: nō est immediata: detur aliud mediū quod debet cōpetere ipsi, d. cū ergo ascendendo per prædicata, minoris affirmatiuę non sit procedere in infinitū, per præsupposita: & latē probata in propositionibus supra positis: deueniendū est ad supremum, i. ad substantiā: & illud erit immediatū subiectū: de quo negabit qualitas. si nulla substantia est qualitas: vt si dicas nulla substantia est qualitas omne aīal est substantia: ergo nullū aīal est qualitas: ecce quomodo ponēdo terminū in affirmatiua, & dādo immediatū prædicatū: & datū est negatiuę: quod in medietate negat de medio: & hæc in prima figura.

¶ Ponit in. 3. par. cap. exemplum in secunda figura, in camestres: omne, a. est, b. nullum, c. est, b. ergo nullum, c. est, a. eodē modo probatur per prædicata maioris quę est affirmatiua ascendendo, quia non procedi-

tur in infinitum. Hæc aut debet demonstrari in prima figura per medium supra dictum, & probatum est, quod in negatiua in prima figura non est procedere in infinitum aut debet demonstrari in. 3. de qua statim dicitur: aut in eadē secunda per eādē & quomodo eūq; sit nō est processus in infinitū. Et in tertia figura similiter probat & tandem in fine respondet tacite obiectioni vt si quis diceret quod monstrando vnā figurā per aliam posset in infinitū abiri dicēdo quod cum in nulla figura procedatur in infinitum neque figuræ sint in finite quauis vna figura per aliam nunq; tamen processus erit in infinitum.

Q V Æ S T I O.

Vtrum demonstratio affirmatiua sit potior quam negatiua.

Ira ea quæ Philosopho hic tradit quæritur vtrum demonstratio affirmatiua sit potior quam negatiua: nam Arist. id videtur ostēdere, cum ex eo quod in affirmatiuis non cōtingit processus in infinitum in prædicatis essentialibus, in negatiuis non cōtingat ita vt per affirmatiuas videatur probare de negatiuis.

Conclusio. ¶ Demonstratio affirmatiua est simpliciter & absolute nobilior negatiua. Hæc probatur ad mentem Philosophi.

Prima. ¶ Prima ratio, demonstratio illa quæ cæteris paribus ex pauciorib; procedit, est simpliciter & absolute nobilior: sed affirmatiua est huiusmodi: ergo maior probatur: quia id magis amplectitur intellectus, eo quod clariùs & citiùs facit scire: & ob id magis ex parte intellectus appetibile: sed minor probatur, quia cum tam affirmatiua quam negatiua ex tribus terminis procedat: scilicet ex maiori & minori extremitatibus: & medio, ex quibus maior & minor. s. quoad qualitatem, & quantitatem, vt se tenet ex parte medij, ex pluribus negatiua est, quā affirmatiua, quoad qualitatem: quia affirmatiua ex solis affirmatiuis probatur: sed negatiua ex altera præmissarum affirmatiua, quia neque ex vtraq; affirmatiua quia nūquam negatiua sequitur ex vtraq; affirmatiua neq; ex vtraque negatiua: quia ex puris negatiuis nihil sequitur: vt est ostensum supra in materia syllogismorum.

Quoad quātitatē vero ex parte medij: quoniam in affirmatiua pauciora media sufficiunt: nam ad probandam istam, omnis homo est substantia: sufficiunt tria media vt sunt animal, corpus animatum, & corpus: sed si volo demonstrare negatiua vt hęc nullus homo est quantitas: oportet vltra prædicta tria addere substantiam: vt fiat totalis resolutio: nam postquam probatum est nullus homo est qualitas quia animal quia corpus animatum quia corpus: manet immediata, quia est substantia: ecce quomodo affirmatiua ex paucioribus quam negatiua est.

¶ Secūda ratio illa est demonstratio dignior absolute, quæ ab alia non depēdet, sed eōtra, sed affirmatiua à negatiua non dependet: sed potius e contra nam non dependere dignitas est. Sed probatur, quia demonstratio negatiua, sine affirmatiua, fieri non potest vt dicebam; & affirmatiua fit sine negatiua, vt patet in barbara, & darij. &c.

¶ Tertia ratio illud videtur dignius, cuius principium dignius est: sed demonstrationis affirmatiuæ principium, dignius est: quia est affirmatiua propositio, quæ est dignior negatiua. Hoc probatur, eo quod affirmatiua stabilitur super hoc principium primum, affirmatiuum: de quolibet verificatur esse, vel non esse: item quia affirmatiua dicit esse, negatiua non esse: sed dignius est esse, quā non esse: ergo affirmatiua dignior est. Hæc sunt quæ probant mentem Arist. & alia multiplicātur argumēta in hoc proposito: sed ferè coincidunt rixē in prædicta quo ad sententiā: ob id sufficiat hæc pauca adduxisse: ad literæ intelligentiam.

Affirmatiua dignior negatiua.

C A P V T. X V I I I.

Quod non sit processus in infinitum in demonstratione.

T id ipsum & illis ita esse patebit, si primum differendi modo, deinde resolutiuè id contemplabitur. In his itaq; quæ definiendis rebus dicuntur, earū deniq; definitionem ingrediuntur,

tur verum id esse patet: vniuersaliter autem hoc pacto dicamur. Fit enim vt verè dicatur, eum albū ambulare, & magnum illud lignū esse: & rursus lignum magnum esse, ac hominē ambulare dicitur. At differt hoc, & illo dicere modo: nam cū albū dico esse lignū, tunc lignū id esse dico cui accedit vt sit albū, sed nō albū esse subiectum ipsius ligni: nō enim aut albū simpliciter erat, aut aliquid albū, deinde factum est lignum: quare non dicitur hoc pacto, nisi per accidēs. Cum autem lignum album esse dico, tunc nō aliquid aliud album esse dico, atque illi vt sit lignū accidit, veluti cum dico musicum album esse: tunc enim hominē eum album esse dico, cui accedit vt musicus sit. Sed lignū est subiectū, quod quidem nihil aliud vt est erat, q̄ aut absolutè lignū, aut aliquod lignum: deinde factum est albū, quòd si oporteat nomina ponere, hoc quidem dicere pacto sit prædicare illo autem pacto, aut nullo pacto prædicare, aut absolutè, sed per accidens prædicare dicatur. Est autem id quidē quod prædicant, vt album: id verò de quo prædicatur, vt lignum. Supponatur igitur id quod prædicatur absolutè sepe de eo de quo dicitur, sed non per accidens prædicari: hoc enim pacto demonstrationes demonstrantur:

¶ Quare cum vnum prædicatur

de vno, illud aut subit rationem eorum quæ definiendo subiecto competūt: aut est quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agēs, aut patiens, aut vbi, aut quando. Præterea omne quod substantiam significat, id quod illud est, aut quod illud est quoddam, id esse significat de quo prædicatur: quod vero non substantiā significat, sed de subiecto dicitur alio, quod quidē nec est id ipsum qđ illud, nec id quod illud est quoddā, id omne accidēs est: vt cum albū de homine prædicat. Homo namq; neq; id est quod albū, neq; id quod albū est quoddā: sed animal fortasse: est enim homo id qđ animale est. Atq; ea omnia quæ nō substantiā significat, de subiecto aliquo prædicari oportet. Et non esse quicquā albū: quod quidē sit album, non quia alium quicquid est: formæ namq; valeāt, si diu enim sunt attrectationes: & si sint, nihil prorsus ad præsentem sermonem pertinent. Ipsæ namque demonstrationes de reb⁹ talib⁹ sunt.

¶ Præterea si nō hoc illius est qualitas, & illud hui⁹ neq; qualitatis est qualitas, fieri profecto nequit vt hoc pacto mutuo prædicetur: sed sit quidē vt verū dicas, at nō fit vt ecōtra prædices verè. Nam aut vt accidens, aut vt substantiā prædicabit: veluti si sit genus vel differentia prædicati. Hoc autē demonstratum est, neque ad superiora, neque ad inferiora infinita esse.

enim homo est bipes, & bipes animal, & animal aliud: neq; rursus animal de homine, homo de Calia, & is de alio hoc ipso quid est, prædicatur. Omnem enim talem substantiam definire possumus. At fieri nequit ut infinita quisquam intelligendo pertranseat: quare neque ad supera neq; ad infera sunt infinita. Fieri enim non potest, ut ea substantia de qua infinita dicuntur, definiatur. Ut genera igitur mutuò non prædicantur. Erit enim ipsum id, quod ipsum est quoddam. At verò neque de quali, aut de cæteris quicquam nisi per accidens prædicabitur. Hæc enim omnia accidunt, & de substantijs prædicantur.

¶ Sed neque versus supera infinita erunt, de vnoquoque nanque prædicatur id quod significat, aut quale quid, aut quantum quid, aut aliquid talium, aut ea quæ in substantia sunt. Hæc autem sunt finita, & genera prædicamentorum finita sunt: est enim aut quale, aut quantum & cætera, quæ iam dudum enumerauimus. Atque supponuntur vnum prædicari de vno, ipsa vero de ipsis non prædicari, nisi ratione ipsius quid est, prædicantur. Etenim accidentia sunt vniuersa: sed quædam per se, quædam alio modo: atq; hæc omnia de subiecto quodam dicimus prædicari, & accidens non esse subiectum vllum. Nihil enim talium ponimus id esse, quod id

est quod dicitur, non aliud quicquam sed ipsum in alijs esse, & alia quædam de alio dicimus prædicari. Neq; igitur ad superiora, neq; ad inferiora vnum de vno in infinitum dicitur: de quibus enim accidentia dicuntur, quæcunque in vnius cuiusque substantia sunt, ea non sunt infinita. Versus etiam supera, nec ipsa, nec vtraque accidentia sunt infinita. Necessè est igitur aliquid esse, de quo primum aliquod, & de hoc aliud, & huius profectio tandem exitum esse, ut id sit, quod de nullo alterius alio dicatur: & id etiam, de quo non prædicatur aliud prius. Vnus igitur hic est modus ad hoc propositum demonstrandum.

¶ Alius autem est hic. Patet enim horum demonstrationem esse, de quibus priora aliqua prædicantur, & item fieri non posse, ut aut melius finis ad ea dispositi, quorum est demonstratio, quam si sciamus, ea sine demonstratione sciamus: quibus efficitur, ut si per aliqua priora quippiam innotescit, illa verò nescimus, neque ad illa melius sumus affecti, quam si scientiam haberemus: nec id profecto sciamus, quod per illa notum efficitur. Si igitur fit, ut simpliciter quippiam per demonstrationem & non ex quibusdam, nec ex suppositione sciamus, necessè est prædicationes medias stare: nam si non stent, sed semper aliquid superius sit sumpto, omnium erit

tunc demonstratio. Quare si fieri non potest, ut infinita quisquã pertranseat, ea profecto quorum est demonstratio nunquam per demonstrationem sciemus. Quod si neque melius ad ipsa sumus affecti, quam si sciremus, nihil tunc per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione sciemus. Ex his igitur quæ differendi diximus modo, id de quo loquimur ita esse quispiam credet.

¶ Resolutiuè autem per hæc breuius perspicuum fuerit fieri non posse ut versus superius, aut inferius infinita prædicata in demonstratiuis scientijs sint, de quibus præsens hæc consideratio est. Demonstratio enim est de hisce, quæ rebus insunt per se: & ea verò quæ perse cõpetunt duplicem subeunt modum: quædam enim in eadem sunt definitione rerum, quibus inesse dicuntur: ut multitudo vel diuisibile: hæc enim numero cõpetunt, & in ipsius sunt definitione: quædam in ratione sua res eas suscipiunt, quibus competunt, ut impar hoc enim numero competit & definitione sua numerum suscipit. At fieri nequit, ut aut hæc aut illa sint infinita, nec ea quidem quæ ut impar de numero prædicantur. Nã in imparè rursus aliud erit in definitione, cuius est ipsum: hoc si sit, primũ numerus ipse cui quidem competunt, in diffinitione

erit ipsorũ. Si igitur fieri nequit ut insint vni talia infinita, nec infinita versus superius erunt. At verò necesse est, ipsi primo competat vniuersa, veluti numero, & numerus illis insit: quare cõuertuntur, non superabunt. Nec item ea, quæ diffinitiones eorum quibus insunt, ingrediuntur, non enim assignari diffinitiones possent. Quare si hæc sunt vniuersa ea quæ per se prædicantur (hæc autem finita non sunt) stant omnia plane versus supera: quare stant & ad infera. Quod si ita sit, erunt & ea sanè infinita, quæ inter duos terminos collocantur.

¶ Quod rursus si ita sit, patet iam & demonstrationum esse principia necessario, ac demonstrationem nõ omnium esse, quod quidem nonnullos asserere iam in initio diximus. Etenim si principia sint, neque demonstrabilia sunt omnia, neque in infinitum fieri potest abitio: nam alterum istorum vtrumuis esse, nil aliud est quam nullum interualum esse medio vacans, atque indiuisibile sed vniuersa esse diuisibilia. Id enim quod demonstratur, non foris addito, sed immisso termino demonstratur. Quapropter si fieri potest, ut hoc pacto procedatur in infinitum, fieri quoque potest, ut inter duos terminos infinita media cadant. At hoc fieri nequit, si tã versus superius quã versus inferius prædicationum fi-

nis existat. Esse verò prædicationum hoc pacto finem, antea differendi modo, nunc resolutiuè satis ostendimus.

EXPOSITIO.

PER totum capitulum Aristo. præ tendit ostendere, quod in affirmatiuis non sit processus in infinitum: neque ascendendo neque descendendo: & suum intentum probat rationibus communibus sumptis ex dialectica: & post agit de probationibus ex propria materia ex demonstrationibus: & quia nos suprâ tradidim⁹ apertè modum hunc, tam in prædicationibus essentialibus quàm in accidentalibus: non est opus hic repetere: sed consule ad debitam intelligentiam quæ prædiximus pro debito sensu retinendo, non solum istius capituli, (vbi magis in particulari Aristo. disputat,) sed aliorum multorum per quæ hanc suam manifestat nobis doctrinam.

CAP. XIX.

Quod non sit processus in infinitum in propositionibus mediatis.

DEmonstratis autè his patet, si quippiam idem vt, a, duobus insit: quibusdam vt, c, atque, d, quorum alterum de altero aut nullo modo, aut non de quolibet prædicatur: non semper illud per commune aliquid ipsis competere triangulo namque duorum æqualium, & omnium in æqualium laterum, angulos habere duobus rectis æ-

quales, per commune competit quoddam: cõpetit enim vt vterque est quædam figura, & non aliud quicquam. At non semper id ita se habet. Sit enim, b, per quædam, a, tam ipsi, c, quam, d, competere dicitur: patet igitur, ipsum, b, per aliud commune quippiam ipsis cõpetere: & illud item per aliud: quare inter duos terminos infiniti termini cadent. At hoc fieri nequit, non ergo necesse est pluribus idem per aliquod commune semper inesse, si quidem sint interualla quæ medio vacant.

¶ Terminos tamè eodè in genere & indiuiduis ex eisdè necesse est esse, si quidem ipsum commune rationem eorum, quæ per se competunt, subit. Fieri namque potest, vt ea quæ demonstrantur, ad aliud genus ex alio migrent ac transeant, vt diximus. Patet etiam cum, a, competit ipsi, b, atque est aliquod medium, tum, a, posse ostendi ipsi competere, b, atque huius hæc erunt, & totidem elementa quot media sunt. Propositiones enim eæ quæ medio vacant elementa sunt, aut omnes, aut eæ quæ vniuersales sunt. Quod si nullum sit medium, nõ est alterius demonstratio: sed hæc est ea via qua acceditur ad principia. Similiter fit & si, a, nõ competit ipsi, b, nam si est medium aliquod aut prius, cui non competit ipsum, a, est sine dubio demonstratio: si verò non est, nulla

est, nulla est demonstratio. Atque quot sūt termini, tot sunt elementa principia ve. Propositiones em̄ q̄ ex hisce cōstant, ipsius sunt demonstrationis principia. Et vt quēdā principia sunt indemonstrabilia, hoc pacto, hoc est illud, & illud inest huic, sic & hoc modo, hoc nō est illud, & illud nō inest huic: quare quēdā essendi quippiā, quēdā non essendi principia erūt. Cum autem ostendendum quippiam est, sumēdum est quippiam, quod primum de ipso. b. predicatur, sitque id. c. de quo si militer ipsum dicitur. a. atq; hoc modo semper proficiscenti nulla propositio tibi, nullusque terminus affirmandus extra ipsum. a. sumitur in probando, sed medium semper densatur quo vsque indiuisibilia & vnum fiant. Est autem tunc vnum cum fuerit vacans medio interuallum, ac vna simpliciter propositio, quæ quidem medio vacat, atque vt cæteris in rebus principium simplex est, idque non est idem vbique, sed in pondere quidem est mina, in modulatione vero primus sensibilis sonus, & in alijs aliud: sic in ratiocinatione vnum vacans medio propositio est, in demonstratione vero & scientia intellectus. In affirmatiuis igitur ratiocinationibus nihil extra id quod inest atque competit, cadit: in negatiuis autem, vbi quidem est id quod inesse oportet,

nihil extra hoc cadit, veluti si a. per. c. non competat. b. nam si. c. quidem cui libet in sit. b. ipsum autem. a. nulli competat. c. rursusque sit. a. nulli competere. c. demonstrandum, medius inter hæc ipsa sumendus est terminus: atque hoc modo semper pergendum. Quod si sit ipsum d. nulli c. competere demonstrandum, hoc pacto, vt c. cui libet quidem d. nulli vero, vel non cui libet in sit. e. nullus extra ipsum. e. terminus vnquam cadet. Hoc autem est, id cui inesse oportet. At in tertio modo, nec id à quo negare, neque id quod negare se iungereque oportet, terminus sumendus vnquam egredietur.

E X P O S I T I O

textus.

Nunc capitulo adhuc materiam propositā profēquitur Aristot. scilicet, quod nullo modo posset esse processus in infinitum in demonstrationibus: nā sicut non datur in prædicatis essentialibus quidditatiuis, neq; potest dari in accidentibus de per se, id est in proprijs passionibus: neq; in prædicatis de per accidens: sic & nō potest esse in infinitū processus in demonstrationibus: quæ constare debent ex terminis ipsis prædicatis & subiectis: in quibustalis processus non est. Et quia hæc omnia exacte (quantum ad intelligentiam Aristot. sunt necessaria) sunt dicta non est opus repetere.

C A P V T. X X.

Cum

Text. 39.

V M autē demon-
strationū alia vni-
uersalis alia parti-
cularis sit: & alia
affirmatiua, alia
negatiua: ambigitur vtra sit præ-
stabilior: ac eodem modo de ea
quæ rectè demonstrare, & de ea
quæ ducere ad impossibile dicitur,
quæri potest: primum igitur
de vniuersali & particulari, dein-
de de affirmatiua negatiuaq; , &
postea de recta & deducente ad
impossibile demonstratiōe deter-
minabimus. Forsitā itaq; cuipiā
hoc pacto considerāti, particula-
ris præstabilior vniuersali videbi-
tur. Nam si ea demonstratio qua
magis sumus est præstabilior (hec
enim sanè demonstratiōis est vir-
tus, atque magis vnum quodq;
tum scimus, cum ipsum per se,
quam cum per aliud scimus: ceu
musicum coriscum tum scimus
magis cum percipimus coriscū
esse musicum, quam cum cogno-
scimus hominem esse musicum:
& in cæteris similiter) vniuersalis
autem ostendit quippiam nō vt
ipsum est sed vt aliud: veluti trian-
gulum duorum æqualium late-
rum angulos habere duobus re-
ctis equales, non hoc sanè quod
duorum est equaliū laterum, sed
quod triangulus est, particulari
demonstratiōe cuipiam inesse
quippiam vt ipsum est ostende-
re. si igitur ea demonstratio præ-
stabilior est quæ per se quippiam

demonstrat, & particularis est ta-
lis, ipsa demonstratiō particularis
magis nimirum demonstratiō ac
præstabilior quā vniuersalis esse
videbitur.

¶ Præterea, si vniuersale non sit
præter res singulas quicquā, de-
monstratiō autem opinionem ef-
ficat esse aliquid id de quo demō-
strat, vt quadam in ratione rerū
talem esse naturam: ceu triangu-
li circa singulos, figuræ circa sin-
gulas, numeri denique circa sin-
gulos.

¶ Atque demonstratiō quæ circa
id versatur quod est in ratione re-
rum, ea est demonstratiōe præ-
stantior quæ circa id versatur, quā
rationē eorū quæ sunt egreditur:
ea quæ rursus per quam non effi-
citur error, præstantior est ea per
quam error efficitur: vniuersalis
autē talis est demonstratiō, quod
quidem intueri licet, cum ratio-
num similitudo mutato ordine
demonstratur (nam id inquit
quod est quid tale,) similitudinē
mutato ordine rationū, subibit,
quod quidem neque linea neq;
numerus est, neque solidum ne-
que planū, sed præter hæc aliud
quiddam) si igitur hæc demon-
stratiō vniuersalis est magis, &
est de eo quod minus esse vide-
tur, quam id de quo particularis
demonstrat, atque opinionem ef-
ficat falsam: vniuersalis profecto
demonstratiō inferior erit longe
particulari.

¶ An

An harum altera ratio nō magis est de vniuersali quam de particulari? Nā si duobus rectis æquales habere, non hoc ei triangulo competit, qui duorum est æqualium laterū, quo est talis, sed quo triangulus est: is qui scit illud ipsi competere, quod duorum est æqualium laterum, minus profecto scit cuiquam quatenus ipsum est competit, quam qui scit idem eidem ea ratione cōpetere, qua triangulus est: atque omnino si illud non eō triangulo competit quō triangulus est, deinde quispiam id ipsum ostendit, non erit ipsius utique demonstratio. Sin vero triangulo competit vt triangulus est, is magis profecto scit, qui illud triangulo quō triangulus est percipit competere. Eadē est & in cæteris ratio. Si igitur triāgulus ad plura se se extendit, ratioq; est eadem, & non solum communis est nomine atque cuius vis insunt triāgulo tres anguli duobus rectis æquales: non sane triāgulus vt duorum est, æqualium laterum, sed cōtrā, qui duorum est æqualium laterū: vt triangulus est tales angulos habet. Quare q̄ scit vniuersaliter, is magis scit vt quodque cuiq; competit, quā is qui particulariter scit: vniuersalis igitur demonstratio præstabilior est demonstratione particulari.

¶ Præterea si vniuersale vna quædam sit ratio, & non solo com-

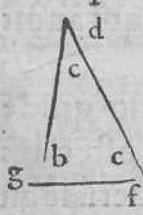
mune nomine, non minus erit quam res nōnullæ particulares. Quin etiam magis erit ac tanto quanto in illis sunt ea quæ non intereunt: particulari autem magis occidunt.

¶ Præterea, nulla prorsus necessitas cogit ideo præter hæc aliquid hoc esse putare, quia vnum significat, non enim id in ipso magis quam in alijs compelleret, quæcunq; non substantiam, sed quatum aut quale cæteraque significat talia. Quod si putatur nō demonstratio sanè, sed is qui audit huius est causa.

Præterea si demonstratio quidē est ratiocinatio causam ostendēs & propter quid est, vniuersale autem magis est causa. nam cui per se quippiam inest, id sibi ipsi est causa: at qui vniuersale primū est: demonstratio nimirū vniuersalis præstabilior demonstratiōi particulari est: est enim magis causæ, & ipsius propter quid est.

¶ Præterea utique adhuc propter quid quærimus, tunc scire arbitramur cum nō est aliquid aliud quam hoc ob quod aut fit aut est quippiam. Sic enim ipsum extremum iam finis ac vltimum est: veluti gratia cuius accessit, vt argumentū accipiat. Et hoc itē gratia cuius, vt reddat id quod mutuo cepit ac debet. Et hoc itē gratia cuius: vt non iniuriam faciat. Et sic euntes cum non est ob aliud vltius, neq; est aliud cuius gra-

tia, tum ob ipsum vt finem accessisse, & esse, ac fieri dicimus: & tum maxime scire propter quid accessit putamus. Quod si cunctis in causis ita res se habet, & cū propter quid quæritur: in his autem quæ sic sunt causæ, vt harū gratia cætera sunt & fiant, hoc scimus maximè pacto: & in cæteris tum maximè scimus, cum nō vltius hoc est, quia aliud est. Percepto igitur hoc, angulos externos quatuor rectis æquales habere: quia duorum est æqualium

laterum, restat quære re propter quid hoc eos angulos habet: atque cognito quia triā gulus est, restat itē quæ rere, propter quid hoc eos triangulos habet? Quos si percipiamus quia est figura quæ rectis ex lineis constat, cui quidem non propterea quod aliud quippiam est, anguli competunt dicti: tum profecto maximè scimus, ac etiā tum vniuersaliter scimus: demōstratio igitur vniuersalis præstabilior est longe particulari.

¶ Præterea demōstratio quo particularis est magis, eo magis in infinitum incidit, quo vero vniuersalis magis eo ad simplex atque ipsum vltimū pergīt: at res quo sunt infinitæ, eo nequeunt sciri: quo vero sunt finitæ eo sub scientiam cadunt: quibus efficitur vt res quo sunt vniuersales, eo magis sub scientiam cadunt, quam

hoc sane quo sunt particulares: vniuersalia igitur sunt demōstrabilia magis. At eorum magis est demonstratio, quæ sunt demōstrabilia magis: nam ea quæ referuntur simul, sunt talia magis: vniuersalis igitur demōstratio præstabilior est longe particulari, cū sit & magis, vt probatum est, demōstratio.

¶ Præterea si ea demōstratio magis est expetenda, per quam hoc & aliud scitur, quàm ea per quā hoc solū percipitur: isque qui habet vniuersale, scit & particulare, & nō e contra, patet vniuersalem demōstrationem expetendam esse magis, & præstabiliorē hoc quoque pacto quàm demōstrationem particularem.

¶ In super vniuersaliter magis demonstrare, nihil aliud est quam per id ostendere medium, quod principio propinquius est. Propinquissimum autē est id quod vacat medio: atque hoc est principium: si igitur demōstratio, quæ conficitur ex principio, vel ex magis principio, exactior est ea quæ non ex principio, vel ex minus principio, proficiscitur, atque talis ea quæ magis vniuersalis est demōstratio: vniuersalis igitur demōstratio præstabilior est demōstratione particulari: veluti si demōstrare oportet. a. cōpetere. d. mediaq; sunt. b. atq; c. & b. sit superius ipso. c. ea sanè demōstratioque per. b. medium conficitur

citur, magis erit vniuersalis quā ea quę per medium. c. extruetur. At enim harum rationum nonnullę differēdi subeunt modum, maximē autem inde patet vniuersalem magis pręstabilem esse: nam cum propositionem priorē habemus, posteriorem quoque tum quodammodo scimus, potentia quę habemus: velut si quis omnem triangulum scit duobus rectis æquales habere, eum quoque qui duorum est æqualium laterum scit quodammodo, potentia quę duobus rectis æquales habere, & si nescit ipsum triangulū esse: sed qui propositionem hęc habet, is vniuersalem nullo modo, neque potētia neq; acti u. ¶ Pręterea vniuersalis quidem intelligibilis est, particularis autem id ipsum sensum vtrique terminatur, vniuersalem igitur demonstrationem pręstabiliorem particulari esse, satis iam per ea quę dicta sunt demonstraui.

EXPOSITIO. CAP. XX.

IN hoc cap. 20. incipit Arist. tractare de demōstratione, & scientia comparatiue: quomodo comparatio sit inter demōstrationem vbi vniuersalis, ad illam inquam particularis: & quidem in primis tribus sequentibus capitulis de hac comparatione demōstrationum ad inuicem agit: & in tribus sequētibus comparat vnam scientiam alteri: & in alijs duobus vltimis: (vbi est finis libri) agit de comparatione scientiæ, ad fidem, & opinionem, & solertiam. ¶ In hoc capite. 20. comparat vniuersalem demōstrationem particulari in affirmatiuis: vbi scilicet, concluditur vniuersalis affirmatiua, & vbi particularis: & propo-

nit argumenta illorum quidicebant particularem affirmatiuam pręstantiorem: & ipse ponit contrariam conclus. qm & probat: & vt sit clara & apperta intelligentia Philosophi, quęstionem ad vtranque partem disputabimus, verbis & exēplis claris.

Q V Æ S T I O.

Vtrūm demōstratio particularis affirmatiuis sit pręstantior vniuersali.

Idetur quod demōstratio particularis affirmatiua sit pręstantior quam vniuersalis.

¶ Demōstratio particularis facit magis scire quam vniuersalis: er-

go pręstantior, & nobilior erit: patet antecedens: quia particularis facit scire secundum se ipsam: vniuersalis non sic, sed secundum aliud potius. Nam si demōstrem isochelem habere tres angulos æquales duobus rectis: quia isochelis in particulari consideratur species trianguli, per ipsum scio: si tamen fiat demōstratio, quod triangulus habet tres, &c. scitur quidē de isochele quod habet tres: sed nō secundū se ipsum, sicut quando de eo in particulari demōstratio facta est. Sed scitur ob aliud: scilicet in quantū sub triangulo continetur & species eius est: sicut si demōstrem Sortem esse risibilem propter se ipsum: & ex se ipso scientia est: si tamen hominem esse risibilem scio de Sorte quia risibilis, sed nō secundū se: sed quia sub homine continetur: nō proprie habetur scientia.

¶ Secundo, sic illa est demōstratio nobilior & perfectior, quę magis intellectum reseruat ab opinione falsa: sed particularis est huiusmodi supra vniuersalem: ergo. Patet: quando demōstratur aliqua propria passio de suo subiecto putā de triangulo vniuersaliter, qđ habet tres. &c. & de numero quod est par vel impar. &c. & illud non ostenditur de particulari: putā de isochele; vel binario; tunc intellectus potest opinari esse illud vniuersale separatum, sic tribuitur Platoni de ideis; & sicut Pythagorici de numeris sunt Philosophati. De quibus in primo & septimo Metaph. Aristot. & sic opinari, esset falsitas in intellectu: cum in-

o. r. x. Ami. H. V.

veritate ita non sint. Si tamen in particulari fiat demonstratio: quod isochelis tres habet. &c. & quod binarius par est non potest in intellectu talis cadere falsitas quia hæc ad sensum constant ita esse ut demonstrantur in particulari: sequitur ergo: quod demonstratio particularis nobilior sit.

¶ Tertia illa est nobilior, & perfectior demonstratio quæ est magis de ente: nam tanto quanto magis de esse probatur: & tanto magis de cognosci, & tanto maior perfectior erit: cum res sic se habeat ad esse, sicut ad cognosci, & sicut ad cognosci se habeat ad esse: sed in particulari est magis de ente, quam in vniuersali: patet quia vniuersale, vel non est: vel si est in singularibus est: quia homo non est neque existit nisi quia hic homo existit: & eadē ratione dicerem non est homo risibilis: nisi quia Petrus est risibilis neque; triangulus tres habet angulos, nisi quia isochelis habet. &c. hæc sunt argumenta ex doctrina Philosoph. pro parte contraria.

¶ Conclusio est, demonstratio vniuersalis prior & nobilior est quā particularis. Probatur primo, illa est potior quæ magis facit scire, sed vniuersalis est huiusmodi patet: in demonstratione maximè sciētia causatur passionis de subiecto: quia hoc est quod concluditur de subiecto secundū se ipsum. &c. sed hoc in demonstratione vniuersali fit potius quam in particulari: ergo. Probatur quod triangulus habet tres. &c. & hæc est propria passio per se ipsum: quia ei conuenit secundum se & non ratione isochelis: nam etiam si non esset isochelis: triagulus habet tres: imo isocheli, conuenit habere tres, quia est triagulus cui primo conuenit: & similiter quando risibile concludimus de homine in demonstratione vniuersali: propria passio, secundum propriam rationem subiecti demonstratur id est: secundū se ipsum: nam si de Petro vel Sorte concludam in demonstratione particulari non esset secundum se ipsum: sed quia Sortes homo est cui primo conuenit: quia etiam si non esset Sortes homo risibilis est. &c.

2. Ratio.

¶ Secunda ratio ad conclu. illa est potior, & nobilior demonstratio, quæ de magis ente est: sed vniuersalis est huiusmodi: patet quia vniuersale est incorruptibile: & abstrahit ab hic & nunc: ut latè supra in prædicabilibus ostensum est. Et particulare, est contractum ad hic & nunc: & in eo ratio corruptibilitatis: ergo magis de ente in vniuersali est: & magis de cognosci. &c. & maior per-

fectio intellectus in vniuersalibus dignoscendis: quam in particularibus.

¶ Tertia ratio ad idē, id quod magis perficit intellectū, & ab errore facit alienum est perfectior, nobilior & potior demonstratio: vniuersalis est huiusmodi ergo. Patet quia sed intellectus de facili posset decipi an isochelē habet angulos. &c. sed tamē non sic poterit de triangulo si quidem de æquilatere triangulo facili posset quis de cetera demonstratio ad sensum quod, habeat tres, quia solum habet quod habet tres, quia est æquilaterus: sed non habet quia sic est (quod est) quando vniuersaliter de omni triangulo concluditur quod habeat tres. Iste sunt tres rationes ex verbis Aristot. formatæ, quibus probat suam veram sententiam: & sunt tres tribus alijs oppositis: quibus & respondendum erit, ex quibus & magis veritas constabit. Illorū quæ in superioribus tractata sunt de vniuersalibus & particularibus.

3. Ratio.

¶ Ad primum solutio ex argumentis pro conclu. patet: quia falsum est quod magis sciat qui isochelē scit habere tres quam qui triangulum: imo e contra: quia ratio habendi tres, non conuenit per se isocheli: quia isochelis est: sed quia triangulus est. Ob id primo trianguli propria prima & adæquata passio est tres habere: qua propter quæ scientiam de illo vniuersali habet, propriè scientiam retinet: quia id immediatè conuenit, & quia illa ratio potissima est.

A. 1. r.

¶ Ad secundum negamus, quod sanus intellectus occasionem habeat ex demonstratione vniuersali deceptionis: habet quidē hoc debilitas intellectus: per hoc quod non penetrat hæc duo stare simul in veritate: mathematicus abstrahit à materia, & à singularibus secundū rationē: mathematicus non abstrahit à materia & singularibus secundum esse. Sed intellectus sanus non solum non habet unde decipiatur: sed potius unde perficiat, quia intelligit, & intus legit & penetrat rem ipsam, ut ratio habet tres angulos in triagulo non fit quia ferreus, vel æneus aut aureus, aut argenteus: sed quia triagulus: licet sciat triangulum non inueniri nisi in materia vel lignea, vel metallica: &c. intelligit inquam intellectus ipsam rationē vniuersalis: quannuis non à singularibus abstractum ponat: sed ipsam rationem vniuersalis in ipsis indiuiduis & particularibus contractam deprehendit & perficitur, tantum ab est ut decipiatur.

Ad. 2.

¶ Ad tertium. Vbi contendebat contraria opin.

A. 3.

Ens triplici
ter potest cō
siderari.

opin. probare magis de ente in particulari, respondetur distinguendo ens, tripliciter potest considerari: primo in ratione essendi seu existendi: secundo in ratione inexistendi hoc est subiecti in quo propria passio inexistit, tertio in ratione obiecti mouentis potestiam cognoscitiuam. Si fiat cōparatio particularis & vniuersalis quantū ad rationem entis primo modo: particula re magis habet de ratione entis, quia magis existit particulare quam vniuersale. Patet: quia magis existentia in ipsis cōsideratur, nam vniuersalia vt sunt genera & species non habent esse per se nisi in particularibus vt sæpe dictum est, nō enim homo existit, nisi quia Sortes existit.

¶ Secundo modo rationem entis considerando magis habet de ratione entis vniuersale quam particulare: quia propria passio vniuersali primo inexistit vt esse risibilem, esse discursiuum, esse disciplinabilem: primo vt dictum est conuenit & immediate homini: & sic omni homini & soli vt sit proprium proprie: & quia ei primo, secundo & ex consequenti Petro: quia sub homine continetur: quia enim & hominis veram participat naturam: & consequenter habet quod naturam ipsam consequitur, scilicet esse risibilem vel admiratiuum: ecce quomodo magis de esse, secundum hanc rationem in vniuersali est: quam in particulari.

¶ Tertio modo in ratione obiecti, adhuc vniuersalia magis entia sunt quam particularia: quia prius mouent & principalissimè: mouent inō particularia non mouent neque cadunt sub obiecto intellectus nisi ea ratione qua in vniuersali continentur: vt latissimè in tertio de anima probatū est. Cum ergo in vniuersali, de vera & potissima ratione entis, magis quam in particulari reperiatur, manet cōclusum, recte sensisse Philosoph. demonstrationem vniuersalem excellere particularem: quod in cap. presenti probare contēdit argumentis propositis.

C A P V T. X X I.

De demonstratione affirmatiua & negatiua.

ffirmatiuam autem negatiuæ demonstrationi præstare, hinc sane pate

bit. Sit enim ea præstabilior demonstratio (cætera modo sint ea dem) quæ è postulationibus suppositionibus ve, aut propositionibus paucioribus constat. Nam si notæ similiter sint, citius per hasce cognitio cōparabitur, quæ quidem magis est expetendum, ratio autem propositionis huius, præstabiliorem inquam eam esse quæ ex paucioribus constat, vniuersaliter hæc est. Nam similiter sunt ipsa media nota, priora verò sunt notiora, sit vna quidē demonstratio, qua b. c. d. medijs, a. demonstratur ipsi competere e. alia vero qua rursus. a. per. b. c. media ipsi. d. competere demonstratur: hæc igitur. a. d. inquam & a. e. simili modo se habent, sed. a. d. prior est atque notior. a. e. per illam enim hæc demonstratur, at qui id magis creditur, per quod ostenditur aliud, demonstratio igitur quæ ex paucioribus constat (modo sint cætera paria,) præstabilior est, vt probauimus: ambæ igitur per tres terminos, propositiones ve duas demōstrant: verum altera esse quippiam, altera & esse quippiam, & nō esse sumit: ex pluribus ergo cōstat, quare inferior est, vt constat, quam affirmatiua. Præterea id ita esse patet, cum demonstratum sit ratiocinationem esse non posse, si ambæ propositiones negatiuæ sint, sed alteram talē, alteram affirmatiuam esse oportere.

¶ Præterea in super hoc sumere oportet: nā cū demonstratio accre- scit, affirmatiuas quidē propo- sitiones necesse est fieri plures, sed fieri nequit vt vlla in ratiocina- tione plures vnā sint negatiuæ. a. nāque nulli competat. b. & b. cui libet in sit. c. si igitur ambę pro- positiones sint augendæ media sunt interponenda, atque inter a. & b. sit. d. inter b. c. sit. e. patet igitur. c. affirmatiuè tam subijci quam etiam dici. d. verò dici qui- dem affirmatiuè: subijci autē ne- gatiuè. Nam ipsum quidē de quo libet. b. prædicetur. a. vero nulli ipsi in sit oportet. Fit igitur vna propositio negatiua, ipsa in quā a, d, idem est & cæteris in ratioci- nationibus modus: etenim ne- cesse est medium quidē id quod inter affirmatiuę propositionis terminos cadit, interuallum vtrū- que affirmatiuum, alterum nega- tiuum efficere: quare tantum fit vna propositio hæc talis: cæterę verò omnes sunt vt patet, affir- matiue. Si igitur id per quod quo- dam demonstratur notius est, ma- gisq; creditur: & negatiua quidē per affirmatiuam demonstratur, vt patuit: affirmatiua vero per ne- gatiuam non demonstratur: hæc ipsa sanè cum prior sit & notior, & magis credatur, præstabilior erit sine dubio negatiua.

¶ Præterea si vniuersalis ea propo- sitio quæ vacat medio, ratiocina- tionis est, vt patet, principium: at

que in affirmatiua quidem affir- matiua, in negatiua vero est nega- tiua: cōstat autem affirmatiuā ne- gatiua priorē esse, notiorē ve (ne- gatio nāq; per affirmationē inno- tescere solet, præceditq; negatio- nē affirmatio, perinde ac esse præ- cedit nō esse) affirmatiua pfectō demonstratio probabilior est ne- gatiua: quippe cum principium sit ipsius negatiuę principio præ- stabilius: eamq; præstabiliore esse oporteat, quæ præstabilioribus principijs vtatur: in super anti- quior est nam absq; affirmatiua: negatiua esse non potest.

E X P O S I T I O.

Nisto cap. 21. Philoso- postquam in præceden- ti disseruit de compara- tione demonstrationis affirmatiuę vniuersalis ad particularem: conse- quēter in præsentia agit de comparatione affirmatiuę ad negati- uam: & quia in capit. 17. præcedēti etiam Philosoph. tetigit, ibidem nos adduximus. 3. rationes ad probandum conclusionem, quam ex professo & prolixè nimis probat in isto cap. 21. scilicet demonstrationem af- firmatiuam esse simpliciter absolute nobi- liorem negatiua & 5. argumētis probatur dignitas & excellentia: & quia in loco cita- to. 3. adduximus ad mentem Philos. hic su- per addamus aliadu.

¶ Illa est dignior, & excellentior, quæ di- gniori modo syllogizatur: sed propositio affirmatiua est huiusmodi: ergo dignior an- tecedēs probatur, quia affirmatiua per so- las sibi similes syllogizatur: quia nūquam est cōclusio affirmatiua nisi per hoc quod vtraque præmissarum sit affirmatiua: vt pa- tet in omnibus modis in omni figura: sed negatiua nō sic quia non ex sibi similibus, imo necessario concurrat dissimilis: nem- pe affirmatiua: quia si vtraque præmissarū sit negatiua, nihil sequitur demonstrat me-
vt iu

C A P. X X I I.

De demonstratione ad impossibile.

vt in syllogismis probatum est: sequitur ergo demonstrationem affirmatiuā esse absolute nobiliorem

3. Ratio.
Solutio.

¶ Secunda ratio, illa est nobilior & excellentior in cuius augmento & resolutione non est alia requisita: & eōtra illa minus nobilis ad quam alia requisita est: sed in augmento demonstrationis negatiuæ, affirmatiua propositio necessario requisita est: & non e contra, ergo affirmatiua dignior erit. v. g. nullum animal est quantitas: omnis homo est animal: ergo nullus homo est quantitas. Maior quæ est negatiua, est probanda per vnam affirmatiuam, & alteram negatiuam sic nulla substantia est quantitas: omne animal est substantia, ergo nullum animal est quantitas: modo si volo probare minorem affirmatiuā per solas affirmatiuas, sine adminiculo negatiuæ probo sic: omne sensituum est animal: omnis homo est sensituum: ergo omnis homo est animal. Ecce quomodo ad resolutionem negatiuæ, per duas demonstrationes fuit necessarium aliquam assumere affirmatiuam: & tamē ad probationem affirmatiuæ, quæ solum per vnicā demonstrationem completa est: nō fuit negatiua necessaria, sed solum ex sibi similibus perfecta est: cum ergo affirmatiua sibi sufficiens sit, & minus resolutione indigēs, & negatiua magis indigeat, & sine affirmatiua resolui nō possit: ipsa à perfectione in hac parte deficiens est: & hoc est quod per totum cap. intēdit Arist. 5. rationibus probare.

Obiectio.

¶ Quod si quis contra hæc obijceret, quod negatiua potior, quia negatio præcedit affirmationem: quia antequam mundus esset verum erat dicere mundus non est: & antequam esset lux, tenebræ erant, & sic priuatio habitum præcedit: solutio est via generationis sic contingere: vt id quod in perfectum est, præcedat: sed tamē id quod in potentia tale est: antequam sit actu esse non posset nisi ab eo quod actu est, quia nihil se ipsum potest in esse constituere: post non esse: si in potentia calidum, sit actu calidum: ab eo sit oportet, quod actu calorem habet: & ob id via perfectioris, actus, præcedit priuationem: & priuatio per actum cognoscitur, seu habitum: sicut late in post prædicamētis dictū est. Et sic non obstat dictis: absolute ergo affirmatiua præstantior & nobilior est.

V M autem affirmatiua præstabilior sit negatiua, patet rectam etiā ea præstabiliorem

Tex. 4^{ti}

esse, quæ ad id de ducit quod fieri nequit. Atque primo scire differentiam ipsarum oportet, igitur. a. quidem nulli. b. competat. b. vero cui libet insit. c. atque hoc pacto negatiua recte fit demonstratio, qua quidem. a. processione recta nulli competere demonstratur. Sed ea quæ ducit ad id quod fieri nequit, sic se habet: nam si demonstrandum est. a. nulli competere. b. sumendum est contra, cui libet eidem ipsum competere at. b. etiam cui libet. c. quare fit vt. a. cui libet cōpetat. c. Sit autem notum atque concessum, hoc minime fieri posse: non ergo fieri potest vt. a. competat ipsi. b. quod si. b. conceditur ipsi competere. c. fieri profecto nequit vt. a. competat ipsi. b.

¶ Termini igitur ordine simili disponuntur, verū differentia in propositionum negatiuarum cognitione consistit, vtra inquam istarum sit notior: vtrum hæc. a. nulli competit. b. an ista. a. nulli competit. c. cum igitur conclusio notior est, tum ea sanè fit demonstratio,

tio,

tio, qua de ducitur in id qđ haud
quanquam fieri potest: sed cum
ea propositio. quæ in ratiocina-
tione sumitur notior est, tum re-
cta nimirum fit demonstratio.

¶ At constat propositionē hanc.
a. nulli competit. b. priorem hac
esse natura. a. nulli competit. c.
Ea namque sunt cōclusionē prio-
ra, ex quibus emergit ipsa con-
clusio, atque patet hanc quidem
a. nulli. c. competit conclusionē
esse: illam autem. a. nulli. b. com-
petit, id esse ex quo emergit ipsa
conclusio. No enim si fit vt quip-
pam tollatur, hoc quidem est cō-
clusio, illa vero ex quibus: sed id
quidem ex quo fit ratiocinatio,
quæ sic se habet, vt aut totius ad
partem, aut partis ad totum ra-
tionem habeat. Ac & a. b. propo-
sitionem non sic inter sese ha-
bent, vt patet. Si igitur ea demon-
stratio quæ ex notioribus priori-
bus ve conficitur, semper est præ-
stabilior: vtraque vero demon-
stratio dicta, ex negatione qui-
dem creditur, altera tamen ex
priore, altera ex posteriore, nega-
tiua demōstratio præstabilior est
ea simpliciter demonstratione,
qua deducitur ad id quod fieri
nequit, quare patet affirmati-
uam quoque demonstrationem
rectam, quæ quidem negatiua
præstat, vt patuit, præstabilio-
rem esse eadem.

EXPOSITIO.

ER totum cap. 22. in ordi-
ne Arist. intendit probare
excellentiā demonstra-
tionis directæ in compara-
tione ad illam quæ est per-
ducens ad impossibile: &
ponit convenientiam & differētiā: & no-
tabis in principio cap. quod dicit loquen-
do de demonstratione quæ ducit ad impos-
sibile assumendum contrarium. Dicendum
esset contra dictorum quia duæ contrarie
possunt stare simul in falsitate: vt supra in
materia oppositionum dictum est. Ob id
vel Arist. loquutus est in materia naturali
vbi duæ contrarie non sunt simul falsæ: vel
in differenter accipit contrarium pro con-
tradictorio: vel litera est defectuosa.

Nota.

¶ Descendamus ad clarā intelligentiam
capituli primo: probatur quod sit dignior
ostensua: super illam quæ ad impossi-
bile ducit. Illa quæ est negatiua est dignior:
quam quæ ad impossibile ducit: ergo affir-
matiua. Patet: quia si dignior: illa quæ est
inferior, & indignior: respectu illius ad quā
fit comparatio a fortiori erit dignior, patet
quia illa quæ est negatiua causat sciētiam:
quia procedit ex veris, & magis notis. &c.
aliās sciētiam non causaret: sed quæ ad im-
possibile ducit, procedit ex falsitate conclu-
sionis magis notæ quam sit falsitas alicuius
premissarum: vt si sit argumētum nullum
rationale est a finis: omnis homo est ratio-
nalis: ergo nullus homo est a finis quod si
tu neges conclu. tunc duco ad impossibile
sic ergo negas istam aial rudibile nō est ho-
mo: & concedēs suam cōtradictoriam om-
ne animal rudibile est homo sic arguendo
omne animal rudibile est homo omnis a finis
est animal rudibile ergo omnis a finis
est homo patet, quod hæc conclu. est falsa
& impossibilis. Cum ergo in ostensiuo syl-
logismo negatiuo: procedat ex veritate &
notorietate premissarum: & non sic in du-
cente ad impossibile: sequitur quod sit di-
gnior: quia dignius est procedere ex ma-
iori notitia premissarū ad conclusiōē, se-
cundum veritatem: quam ex maiori noto-
rietate conclusiōis ad falsitatem quæ du-
cit ad impossibile.

¶ Sed Arist. in presenti cap. ponit differen-
tiā inter demonstrationem ducentem ad
impossibile & ostensiuam quam vocat.

s. differens

¶ Primo quia in demonstratione ostensi-
ua cōcluditur verum: manifeste: siue sit de-
monstratio ostensiuā affirmatiua siue ne-
gatiua: & perducentē ad impossibile, mani-
feste

festè falsa concluditur & impossibilis. Exẽplũ de affirmatiua ostensiuã: omne sensitiuũ est animal: omnis homo est sensitiuus: ergo omnis homo est animal: de negatiua, nullum rationale est asinus: omnis homo est rationalis ergo nullus homo est asinus: in vtraque manifestè verum concluditur, sed inducente ad impossibile manifestè falsum & impossibile vt constat in exemplo posito supra.

2. Diff. 2. 2. en
tia. ¶ Secunda differentia est quia in demonstratione ostensiuã præmissæ sunt notiores in veritate quam sit conclusio: quia veritas eius ex veritate præmissarum p̄det. sed in processu ducente ad impossibile est processus contra naturam quia non ex magis notis quo ad veritatẽ, sed ex magis notis quo ad falsitatẽ: nã ex cõclusionẽ manifestè falsa retorquemus ad declarandũ falsitatẽ alicuius præmissæ, vt statim erit manifestum.

3. Diff. 2. 2. en
tia. ¶ Tertia, quia ostensiuã cõpletur demonstratio, vnica argumẽtatione facta in modo & figura ex tribus terminis. &c. sed tamẽ quẽ ducit ad impossibile non cõpletur nisi pluribus vt probatur exẽplo de affirmatiuis: omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est risibilis: in negatiua nullum animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Sed quẽ ad impossibile ducit, quatuor argumẽtationibus completur. Prima concludit manifestum impossibile: vt si tu neges hanc aliquod animal nõ est homo, tunc sumo contradictoriam omne animal est homo. Est argumẽtũ, omne animal est homo: sed asinus est animal: ergo asinus est homo. Hæc est prima argumẽtatio, secunda si hæc conclu. asinus est homo est falsa, ergo aliqua præmissarũ est falsa patet cõsequẽtia quia ex duab⁹ præmissis si vtraq; esset vera nõ posset concl. esse falsitate bono modo arguendi: quoniã ex veris non concluditur nisi verum. Tertia argumẽtatio est hæc cõsequẽtia, sed in prima argumẽtatione minor nõ est falsa. s. asinus est animal, ergo maior omne animal est homo. Quarta consequentia est qua concluditur esse verum illud quod negabatur in prima cõsequẽtia. V. g. ista maior est falsa omne aial est homo: ergo hæc est vera aliqd aial nõ est homo quẽ est eius contradictoria, quã prius fuerat negata.

¶ Quartã signat differentia: sed tamen nos secundã & terciã pro vna proposuimus quia fere non differunt apud Aristo.

C A P. X X I I I.

De certitudine & vnitatescientiarum.

Cientia autẽ scientia exactior priorq; est ea, quẽ eadẽ & ipsius esse & propter qd esse est: sed non ea quã est ipsius esse, sine ea quã est ipsius p̄pter quid est, & ea quẽ non est de subiecto, vt Arithmetica ipsa musica: & itẽ ea quẽ est ex paucioribus, ea quẽ est ex additione, vt Arithmetica ipsa Geometria. Et ex additione dico hoc pacto: vnitas est substãtia positione vacãs, punctũ vero cũ positione substãtia est: hoc igitur ex additione esse dico.

¶ Vna autẽ sciẽtia est quã vnus est generis: quã cõponuntur ex primis, & sunt partes, aut effectus horum per se: diuersæ vero scientiæ sunt quarũ principia ex eisdẽ nõ sunt, neq; ex vnus principijs principia alterius proficiscuntur. Huus autẽ est signũ cum ad ea quã nõ demonstratur est ventũ: oportet enim ipsa eodẽ in genere esse, in quo sũt ea q̄ sunt demonstrata: est autẽ & hui⁹ signũ, cũ ea quã demonstrantur per ipsa eodẽ in genere sunt, atq; propinqua.

¶ Atq; fieri potest vt plures eiusdẽ sint demonstrationes, nõ solũ si ex eadem serie mediũ non coherentens accipiat, vt si inter, a, b, nunc, c, nunc, d, nunc, e, medium accipiat: sed etiam si ex diuersa sumat. Sit enim, a, mutatur, c,

mouetur, b, voluptate afficitur. Verum igitur dices, si, c, de, b, & a, de, d, prædicaueris: qui nanque voluptate afficitur mouetur, & qui mouetur mutatur. Rursum inter eosdem terminos medium d, ponatur in quo sit, quietem consequitur, verum igitur identi de dices si, a, de, b, &, b, de, d, prædicaueris, qui nanque afficitur voluptate, is quietem consequitur, is mutatur. Quare per diuersa media, non ex eadem serie sumpta conficitur ratio: non tamen adeo diuersa, vt neutrum dicatur de altero: necesse est enim ambo cuiuspiam eidem inesse. Considerandum est, quot modis per cæteras quoque figuras eiusdem ratiocinatio fieri potest.

In capitulo. 23. postquam in præcedenti Aristote. conuenientiam, & latissimam differentiam inter demonstrationem ostensiuam affirmatiuam, vel negatiuam ex vna parte: & inter illa quæ ad impossibile ducit ex alia posuit: consequenter in isto capitulo ostendere contendit quæ sit differentia inter scientiam & scientiam: & quia in omni scientia tria est considerare, scilicet habitum, obiectum, & principium. De istis tribus agit & in præsentis capitulo de habitibus: in sequenti erit comparatio inter obiectum vnius scientiæ & alterius: & in. 25. de principijs scientiæ curret disputatio.

Differentia inter scientiam & scientiam.

Scientia, scientiæ comparatur incertitudine.

¶ Quantum ad primum aduerte, quod scientiam scientiæ comparat Aristot. in certitudine, & dicit vnam esse alia certiore: altero trium modorum primo illa scientia quæ de conclusione dicit quid, & quia: erit certior alia quæ solum dicit quia: quia propter scientia subalternans certior est subalternata: quia subalternans de illis de quibus sub

alternata solum dicit quia, potest dicere propter quid: exemplum supra positum est à nobis ex Aristot. de vulnere circulari quod tardius sanatur: nam chirurgus, quia nouit, eo quod experiatur & ab effectu probet: sed tamen Geometra non solum nouit quia, sed etiam propter quid: scilicet quia partes magis distant & difficilius continuantur: incirculari figura non est angulus vbi partes propinquant. Scientia ergo Geometriæ certior est ex hac parte: quia dicit propter quid, & quia. Et inferior erit quæ solum quia dicit.

¶ Secundo in quo potest esse differentia est, quando vna scientia est de subiecto abstracto: & alia de subiecto materiæ coniuncto, seu applicato materiæ: & hoc modo in certitudine excedunt quæ purè mathematicæ sunt, medias scientias: quia propter Arithmetica quæ de numero abstractè, & Geometria quæ de linea simpliciter, certior erit: quia eius subiectum de quo simplicius, quam sit musica: quæ de numero, sed contracto ad vocem: & quam Perspectiua quæ de linea: non absolute sed visuali: & quam astrologia quæ non de magnitudine, sed de magnitudine cœli agit.

¶ Tertio potest esse differentia vnius ad aliam: quia vnius subiectum est simplicius, vel de paucioribus intelligitur: vel ad pauciora se extendit, & alia addit & ad plura se extendit: quo modo Arithmetica est prior & certior: quam Geometria. Nam vnitas quæ est principium consideratum ab Arithmetico est simplicior quam punctum: quia licet tam vnum, quam punctum sint indiuisibilia, tamen vnum non habet, neque importat positionem in aliquo: sed punctum cum sit indiuisibile dicit positionem in continuo: vt in. 4. Physicorum erit manifestum. Ecce quomodo vna certior scientia sit alia ad mentem Arist.

¶ Consequenter in hoc eodem capitulo de vnitate scientiarum pertractat: & ad mentem Philosophi. Illa scientia erit vna, quæ habet vnitatem obiecti circa quod versatur: vt Physica vna dicatur: quia circa ens mobile vel corpus mobile: & Arithmetica vna quia circa numerum: & econtrario, scientia dicatur plures: vt Geometria, & Arithmetica, quia circa duo subiecta distincta nempe quantitatem continuam & discretam, scilicet magnitudinem, & numerum.

¶ Sed considerandum, quod non quæcunque vnitas subiecti facit scientiam vnam: nam

nam fiat quod vna & eadem res cadat sub diuerfis scientijs: vbi non est eadem ratio formalis: ob id vnitas obiekti est requisita quoad rationem vnam formalem: nam logicus considerat de homine in quatum est species vnum de .5. predicabilibus: & de homine etiam considerat Physicus in quatum est compositus ex anima & corpore: &c. Sed & si sit vnum subiectum, non est vnitas in scientia: quia ratio formalis est diuersa: nam in logico est consideratio in quatum est secunda intentio: & non est hæc apud Physicum. Et tandem sicut se habet obiektum ad potentiam quatum ad plurificandum potentiam, se habet subiectum ad scientiam: & cum stet vnitas potentie cum diuersitate obiektorum materialium: quia per eandem potentiam video parietem album & hominem album: quia sola vna ratio formalis est: sic per eandem scientiam considero hominem & asinum in Physica disciplina: tamē si ratio formalis diuersificetur, & multiplicat potentia, manente vnitate materiali obiekti: vt lapidem video & tango: & non per eandem potentiam video & tango: quia ratio formalis est diuersa: vt est notum. scilicet color & qualitates tangibiles.

¶ Etiam est aduertendū, quod ad hoc quod aliquid sit subiectum in aliqua scientia tria requiruntur, primum quod sit vniuocum, vel saltem analogum. Nam æquiuocum non erit vnum subiectum: canis in quantum æquiuocum ad distinctas scientias spectat. Cū enim vna ratio formalis faciat ad vnitatem vt dixi: in æquiuoco non poterit inueniri. Sed bene in vniuoco: & de analogo dixi vt vnam scientiam dicamus Metaphysicam cuius subiectum est ens: analogum ad substantiam, & accidens: vt in predicabilibus disputatum est: & erit vna ratio vbi analogia licet non æqualiter participata: nam aliter ratio entis in substantia quam in accidente.

¶ **2. Conditio** Secunda conditio requisita vt subiectum aliquas habeat partes, vel essentiāles, vel subiectiuas essentielles, illæ erūt ex quibus subiectum componitur: vt forma & materia partes sunt: sed subiectiuæ partes, in quas diuiditur scientiæ subiectum, vt genus in suas species: & ens mobile, in ens mobile ad vbi, & in ens mobile ad formam, de quibus in Physicis.

¶ **3. Conditio** Tertia conditio est vt subiectum scientiæ habeat proprias passiones demonstrabiles in scientia. Hic enim est terminus scientiæ:

vt de homine probetur in scientia de homine: quod sit admi ratiuus risibilis disciplinabilis: & in Arithmetica de numero quod sit par vel impar: & de triangulo quod habeat tres. &c.

¶ Ecce ex istis habes vnam esse scientiam vbi vnum obiektum sub vna formali ratione: & diuersas esse vbi rationum sit diuersitas: & materialis distinctio distinctiōem in scientijs non causat.

¶ Et in eodem capitulo Arist. docet: diuersitatem scientiarum sumendam ex distinctiōe principiorum scientiæ: quia si diuersa sunt principia quibus conclusiones probantur diuersa est scientia: & non obstat quod sit diuersitas in natura rei, de qua probantur conclusiones: vel sit vnitas, quia de diuersis si principium est vnum: scientia erit vna: & de vna re si principia sint diuersa erunt scientiæ diuersæ: verbi gratia, quia terra vt est rotunda per aliud principium consideratur à Physico & per aliud ab astrologo: de eadem conclusione sunt scientiæ diuersæ: quia ista terra est rotunda à Physico probatur, quia est grauis, & partes se cōprimunt ad centrum tendentes. Astrologus autem eam probat quia per eam interposita inter lunā & solem eclipstatur quando sol est in capite draconis, & luna in cauda vel e contra: quia tunc contingit lunam per lineam eclippticam transitum facere. Ecce quomodo Arist. vnitatem scientiæ & ex vnitate subiecti, & ex vnitate principij deducit: & ex diuersitate principiorū est diuersitas in scientijs.

¶ Sed tamē cum eadem sit scientia de quadrato & detriangulo: cum tamen sint principia diuersa ex quibus probantur passiones circuli & passiones trianguli: & similiter eadem sit scientia, de isosceles, & triangulo: quanuis principia non sint eadem: si cut in scientia de homine: & animali. Aduertendum ad mentem Arist. quod ad distinctiōem genericam in scientijs ex diuersitate principiorum sumptam est requisitum: primo quia illa principia non fluant ex eisdem principijs prioribus in eodem genere scibili: ob quod scientia de triangulo & de quadrato non distinguuntur: quia deriuantur ex eisdem principijs figuræ: quia consideratio de figura tam in genere quam in specie spectat ad Geometriam. Secundum requisitum quod principia vnius rei vt scibilis est non deriuentur ex principijs alterius rei scibilis: & quia principia de isosceles deriuantur à principijs

S. Tho. 1. p.
q. ar. 1. ad. 2

alterius rei scibilis, scilicet trianguli: hinc est quod non sunt scientiæ diuersæ, & de de diuersitate principiorum in cap. 25. disputabit de quo & nos differemus.

C A P. X X I I I I.

Quod fortuitorum & sensibili
lium non sit scientia.

Lus autē quod proficiscitur à fortuna causa, fortuita & fluctuante, per demonstrationem scientia nō est. Quoniā omne quod fortuito fit, nec est ut necessarium, neque ut plerunq̄ue, sed est id quod fit præter ista. Demonstratio vero alterius est istorum. Omnis enim ratiocinatio quæ per propositiones fit, aut per necessarias, aut per eas quæ sunt plerunq̄ue conficitur: atq̄, si necessaria quidem sint, conclusio quoq̄; necessaria est: sin vero plerunq̄; sint, cōclusio quoq̄; talis efficitur. Quare si id quod proficiscitur à fortuna, neq̄; plerunq̄ue, nec necessario fit, nulla profus ipsius erit sine dubio demonstratio.

Text. 42.

¶ At vero neque per sensum fit, ut sciamus: nam & si sensus talis & non huius alicuius est, sentire tamen necesse hoc aliquid est, & aliquo in loco, & nunc: vniuersale vero & quod est super omnia, fieri nequit ut sentiatur: quippe cum non sit hoc neque nunc, non enim vniuersale esset: quod vero semper est, & vbique, id vniuersale dicimuseffe. Cū igitur demonstrationes quidē sint

vniuersales, vniuersalia vero sentiri nequeāt: perspicuū est fieri nō posse, ut per sensū sciamus. Quin ut patet, si fieri posset, ut sensu triagulum angulos habere duobus rectis equales perciperemus quæreremus utique demonstrationem: & non, ut quidam inquit, sciremus. Scire nanque singulare necesse est: at scientia in vniuersalis cognitione consistit. Quamobrem si in luna etiā essemus, terramq̄ue se lunæ obijcientem videremus, non profecto causam ipsam defectionis sciremus: sciremus enim lunam deficere, & non propter quid omnino sensu perciperemus: nō enim ipsius vniuersalis est sensus: attamen ex eo quia sæpe hoc accidere videremus, ipsum vniuersale venati, demōstrationem utique haberemus: ex singularib⁹ enim pluribus vniuersale ipsum patefieri solet: ipsum autē vniuersale præstabile nimirum est, propterea quod ipsam causam indicat: quare de talibus notitia vniuersalis præstantior est perceptione sensuum, & intellectione eorum quorum est alia causa. De primis autē alia ratio est. Patet igitur fieri non posse, ut quisq̄ sentiendo quicq̄ in quā eorū sciat quæ demōstrabilia sunt: nisi sentire quispiā id esse dicat, sciētiam in quā per demonstrationem habere.

¶ Sūt aut̄ inter ea quæ proponunt nonnulla, quæ quidē ad sensum re-

ducun

cuntur defectionem: nonnulla nanq; nō quæreremus si illa vsu perciperemus: non propter ea quod scimus videndo, sed quod ex eo quia videmus, habemus tā dē ipsum vniuersale: veluti si vitrum perforatum esse, lumenq; permeatus penetrare vsu perciperemus, pateret etiā nobis propter quid: post vitrum lumen efficitur, ex eo planē quia videmus quidē seorsum id ipsum fieri in vno quoq; , intelligeremus autem simul in vniuersis hoc fieri pacto.

EXPOSITIO.

N isto cap. 24. Philof. duo contendit probare: primū quod scientia nō habetur de illis quæ à casu & fortuna eueniunt: quæ sunt ex illis quæ raro contingunt.

Secūdum est quod de singularibus nō habetur scientia: & tandem probat, quod sensus conferant multum ad demonstrationē licet per sensus demonstratio fieri nō possit. Hæc veniunt explicanda in præsentia. c.

¶ Quo ad primum, vt supra latè probatū est, de omni illo potest esse scientia de quo potest esse demonstratio: quia demonstratio est syllogismus faciens scire: & cū demonstratio sit de ente per se necessario oportet quod sit de vniuersalibus: quia ipsa sunt necessaria vt genera & species rerū naturalium & mathematicarum. Cum ergo Aristo. de istis affirmet posset esse scientiā: duo excipit: primum est quod à fortuna vel à casu: vt de inuentione thesauri. dum quis fodit agrum cū non fuerit ex proposito quæsitum sed fortuito inuentū, & excipit etiam singularia eō quod primo & directe sensu cognoscantur.

¶ Primū probatur: quia omnis scientia (vt latè probatum est) de eo quod necessariū & per se & semper, vel saltem frequenter est: sed quæ à casu vel fortuito eueniūt, nō sunt necessaria: quia cōtingentia non per se: quia non est ordinata fossio agri ad the-

saui inuentionē: aliās quoties esset fossio agri esset & inuentione: & sic est de per accidens: & nō semper euenit, imo neq; frequenter sed rarissime: vt experiētia constat: sequitur quod istorū scientia nō potest esse de illis quæ à casu, & fortuna: in secūdo Philoforū ex proposito: pro nunc sufficiat intelligere: ea esse quæ raro cōtingant & de per accidens.

¶ Secundū probatur ad mentem Arist. qđ de singulari in quātum singulare sensibile non possit esse sciētia: patet, ista singularia sensu cognoscuntur: sed per sensum scientia haberi nō potest. Hæc sunt manifesta, cū scientia nō nisi de vniuersalibus quæ non possunt cognosci nisi ab intellectu: quia & si vniuersalia nō nisi in singularibus repeririāt: vt in libro prædicabiliū dictum est. non tñ intelligūtur p hoc quod sunt in singularibus: imo per virtutē intellectus agentis denundantur ab hic, & nūc à cōditione singulariū: vt sim in intellectu: de quibus in libris de anima latè disputatū est. Satis est quātum ad propositum expectat scire: quod scientia cū sit de necessarijs & in corruptibilibus. &c. non potest esse per se de singularibus: quomodo autem hoc nō obstante singularia cognoscantur etiā per intellectum in libris de anima latè disputatū est, ibi est locus proprius.

¶ Existo secūdo Arist. elicet nōnulla: primum quod sentire nō est scire: quod est cōtra antiquos qui inter sensum & intellectū autē est vniuersale, quod exemplis ab aristofit manifestū: nam si quis sensu cognoscit hunc triāgulum tres habere angulos. &c. Propter hoc nō sciret omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis: quia per sensum nō potest percipi causa vniuersalis huius passionis trianguli qđ est habere tres angulos. &c. Secundū exemplū est, si essemus in luna, & videremus eā eclipfari, non haberemus sciētiam de eclipfisi: quoniā nesciremus causam vniuersalē eclipfisi: quæ est inter positio terræ inter solem & eam: sed hanc causam per intellectum oportet percipere cum sit vniuersalis ad omnem eclipfism.

¶ Secundum quod infert Philof. ex dictis est: quod licet sensus causatiuus sit sciētia, eō quod omnis nostra cognitio à sensu habeat originem, & vniuersalis propositio ex multis singularibus apprehēsis per sensum habeatur: sed tamen notitia scientifi-

S. Tho. 1. p. q. 86. art. 1.

S. Thom. q. 85. ar. 1.

Singularia cognoscuntur.

Sentire nō est scire.

2. Corollarium.

In casu & fortuna nō est scientia.

ca nobilior est & honorabilior: quia scientifica est de vniuersali, & sensitua de singulari: quia vniuersalis causam dicit. 1. Meta. sapiens est qui scit vniuersalia. &c.

3. Corollarium. ¶ Tertium eius illatū est, licet non sit possibile per solum sensum scire aliquam conclusionem demonstrabilem; tamen sensus plurimum nobis confert ad sciendum. Primum huius ex priori illato patet: & secundum probatum est ex illis quæ in præcedentibus in capitulo de ignorantia: quādo definitum est, quod aliquo sensu deficiente, & scientia illius obiecti deerit. cæcus enim de coloribus non habet scientiam. &c. Et in fine capituli Aristot. probat sensum conducere ad sciētiam: exempl. nam antiqui Philosophi falso credebant, causam transparentæ in vitro esse quod haberet poros, quos foramina strictissima appellabāt per quæ lunam habebat transitum ait Aristot. propter ea illi non habebant scientiam certā de hoc, quia illa parua foramina sensu videre non poterant.

C A P V T. X X V.

Quod non omnium syllogismorum eadem sint principia

¶ Qui fieri nō potest, vt omnium ratiocinationū eadem principia sint: quod quidem prius differēdi modo cōtemplabimur. Nam ratiocinationū aliæ veræ sunt, aliæ falsæ: quanquam fieri potest vt verum concludatur ex falsis, tamen id semel efficitur: veluti si, a, quidem verè de, c, prædicetur, mediū autem, b, falsum sumatur: tunc enim neq;, a, competit ipsi, b, neq;, b, cōpetit ipsi, c, sed si inter has propositiones sumantur media, falsa erunt ex eo, quia conclusio omnis falsa è propositionibus proficiscitur

falsis: ex veris autē veræ cōclusiones emergunt: at patet à falsis vera differre atq; esse diuersa.

¶ Deinde neq; ipsa falsa ex eisdē proficiscuntur: sunt enim & talia falsa vt inter se se sint contraria, & simul esse nō possint. Vt Iustitiam esse, vel iniustitiam, vel timidatē: & hominē vel equum, vel bouem esse: & æquale quod est, vt maius vel minus esse. Ex his autem quæ certa sunt hoc pacto.

¶ Neq; enim ratiocinationū verarum omnium eadē principia sunt: compluriū nanq; principia diuersa sunt genere: neque quibus vis accommodantur quæuis vnitates enim non accōmodantur punctis: illa nanq; positione vacant, his eadem competit, necesse est autē aut ad media accōmodari, aut supera ex parte, aut infera, aut alios intra alios extra terminorum habere: ac neq; fieri potest, vt principiorū cōmunia vlla sint, ex quibus cuncta demonstrabūtur. Dico autem cōmunia veluti quod vis affirmandum vel negandū est. Genera enim corū quæ sunt, nō eadē sunt, sed diuersa: atq; alia solis competunt quātis, alia solis hisce quæ rationē subeunt qualitatis, cum quibus per cōia demonstrationes cōficiūtur. Præterea principia nō multo sūt pauciora cōclusionibus: principia enim ipse sunt propositiones propositiones autē sunt, cū aut additur, aut interponitur terminus.

Præterea conclusiones sunt infinitæ, termini vero finiti: insuper principiorū alia sunt necessaria, alia contingentia. Hoc igitur modo considerantibus fieri nō posse porro videntur, vt eadem sint principia finita, si conclusiones sunt infinitæ. Quod si quispiam alio modo dicat, veluti hæc quidem Geometriæ, hæc autē Arithmeticæ, & hæc medicinæ principia esse, quid aliud erit quod dicitur quam scientiarum principia esse. At ex eo dicere eadem esse, quia ipsa sibi ipsi eadem sunt, ridiculum est: hoc enim pacto cūcta eadem fiunt.

¶ At vero neque hoc est, ex omnibus in quam quod vis demonstrare querere omnium eadem principia esse, est enim insignis stultitiæ sane: nā neque in manifestis hoc fit scientijs, neque in resolutione fieri potest. Propositiones enim vacantes medio principia sunt: atque diuersa plane conclusio fit, assumpta vacante medio propositione. Quod si quispiam ipsas primas vacantes medio propositiones omnium esse principia dicat, sciat is vnā in vnoquoque genere esse. Quod si neque eadem omnium principia sunt hoc pacto, vt ex omnibus quod vis oporteat demonstrari, neque sunt adeo diuersa vt vnus cuiusq; sciētia sint diuersa, restat si principia omnium generis sint eiusdem, ex his tamē hæc:

ex alijs vero alia demonstrētur.

¶ At patet & hoc fieri non posse: demonstratum est enim scientiarum quæ genere differunt, principia diuersa genere esse: principia nāq; duplicia sunt: ex quibus, & circa quod: principia igitur ex quibus, communia sunt: principia vero circa quod, propria vt vnitas magnitudo.

E X P O S I T I O.

In isto cap. 25. Arist. de principijs syllogismorū tractat, quod & in præcedētibus tetigerat, ponendo distinctionem in scientijs, ob distincta principia: & distulit declarationem vsque huc.

¶ Demente ergo Philoso. probandum est primo, impossibile esse omnium syllogismorum esse eadem principia. Secundum quod omnium syllogismorū falsorum non possunt esse eadem neque verorum. Tertium & vltimum nō est possibile omnium scientiarum eadem esse principia.

Nō possunt esse eadem principia omnium scientiarum.

¶ Primum probatur, cum syllogismi quidam sint veri alij falsi, vt ex primo Etechorum cōstat: & verorum principia vera sint quia nūquam verum ex falso, & falsorum falsa sint principia, quia falsum non nisi ex falso. Non potest esse vnū principium: sed necessario sunt diuersa sicut verum & falsum diuersa sunt.

¶ Sed, tñ considerandū est qđ syllogismus potest esse falsus dupliciter, vno modo ex forma, quia. s. nō est dispositus in modo debito & figura. De quibus in tractatu syllogismorū, & tūc contingit vt si arguatur ex negatiuis, vel ex puris particularibus, quādo falsitas est ex ista forma, non in conuenit ex præmissis veris falsum concludi, in negatiuis exemplum. Nullus lapis est animal, nullus homo est lapis: ergo nullus homo est animal. Conclusio est falsa, & ex veris processit, quia tam maior quam minor est vera: sed tamen quia non est in aliquo modo & ambæ sunt negatiue, est falsus

Syllogism⁹ dupliciter est falsus.

Q + syllo-

sylogismus de forma. Exemplum ex puris particularibus: vbi falsum ex veris lapis est substantia: animal est substantia: ergo animal est lapis: conclusio est falsa & ex veris præmissis. Sed tamen syllogismus est falsus de forma: quia non tenet in aliquo modo.

Syllogism^o mal^o ex materia. ¶ Aliquando syllogismus est falsus ex materia quando scilicet est in modo & figura: & tamen præmissæ sunt falsæ: vel altera earum: & tunc non est possibile, quod ex præmissis falsis concludatur verum: nisi raro, & talis modus arguendi esset inutilis.

¶ Quando ergo Aristot. dicit quod syllogismi falli non possunt fundari in vero: intēdit de falsis ex materia: quia stante debita forma, & debito modo arguendi ex falsis non concluditur verum neque ex veris falsum: sed ex veris, verum. Quia ex vero non nisi verum: vt in materia syllogismorum est dictum. Sed quod ex falsis verum concludatur erit raro: vt hic omnis lapis est animal: omnis homo est lapis: ergo omnis homo est animal: nam vt docet Aristot. si vera conclusio syllogizatur ex præmissis falsis: hoc fiet in primo syllogismo, vt si quis syllogizet minorem falsam præcedentis arguēti: omne album est lapis: omnis homo est albus ergo omnis homo est lapis. Ecce falsum ex falsis: ergo constat, quod non omnium syllogismorum eadem sunt principia.

¶ Secundum quod dicit Aristot. quod falsorum syllogismorum, neque verorum, possint esse eadē principia probatur sic: quædā conclusiones non solum sunt falsæ, sed contrariæ & in cōpossibiles: vt iniustitia est iniustitia homo est asinus: stultitia est prudentia. &c. quæ sunt impossibilia quia oppositum de opposito prædicatur: ergo principia ex quibus hæc syllogizantur contraria erunt: & sic non sunt eadem principia: patet consequentia: quia contrariorum, & impossibiliū, contrariæ sunt causæ, & principia nam quia sanitas contraria egritudini, causæ contrariæ sunt. &c. & quantum ad falsas non est dubium.

¶ Sed quo ad veras probat de mēte Philo. Nā punctus est principium verorū syllogismorum pertinentium ad quantitatem continuam quam cōsiderat Geometria: & vnitas est principium in Arithmetica: sed punctus non est idem cū vnitate: quia punctus ultra indiuisibilitatē addit positionē in cōtinuo: quam non dicit vnitas: imo abstrahit appositione.

¶ Secunda ratio stat in hoc: quia principia propria indiuerfis sciētij diuersa sunt: nā alia sunt in Geometria, quàm in Physica: vt notum est. Et communia non ingrediuntur demonstrationem formaliter, sed solum virtute: vt est de quolibet est verum affirmatio, vel negatio. &c. sequitur ergo cū ultra communia propria sint requisita: & propria eadem non sunt, quod verorū non sunt eadem principia.

¶ Tertia ratio. Cōclusiones quædā sunt contingentes, & veræ: vt coruus est niger: aliæ sunt necessaria: vt triāgulus habet tres angulos æquales duobus rectis: sed contingentes syllogizantur per contingētia principia: & necessaria per necessaria: ergo non sunt eadē principia informata ratio vbi sunt distincte conclusiones secundum contingētiam & necessitatē, necessario sunt & distincta principia, ex quibus probatur: sed in sciētij sunt diuersæ conclusiones, ergo & sunt diuersa principia.

¶ Tertium dictum Aristot. in eodem cap. est quod non omnium scientiarum sunt eadē principia. Si quidē probauit: quod est impossibile omnium syllogismorum eadem esse principia: & probauit quod neque verorum, neque falsorū: modo probat, quod scientiarum omnium non sunt eadē: & probat per rationes proprias.

¶ Primo quæritur, si principia Geometriæ, sunt principia dialecticæ: & principia dialecticæ sunt principia medicinæ, vel non: si non, ergo non sunt eadem principia omnium scientiarum: si sic ergo conclusiones Geometriæ dialecticæ & medicinæ sunt eadem: quod constat esse falsum: & probatur consequentia quæcunque sunt eadem vni tertio sunt eadem in ter se, sicut quæ sunt vni tertio æqualia sunt æqualia inter se: sed secundum te, omnes conclu. Geometriæ, dialecticæ, medicinæ sunt eadem in principijs: ergo & inter se.

¶ Secunda ratio non quolibet concl. in differenter, ex quolibet principio demonstratur: sed determinata, ex determinato: vt hæc homo est risibilis: ex hac homo est rationalis: & hæc luna eclipsetur, ex hoc quæ interponitur diametraliter terra inter solē & lunam. &c. & aduerte quod hic intendimus de principijs proprijs.

¶ Tertia diuerforū generum scibilibium diuersæ sunt scientiæ: vt quoniam quantum continuū differt genere à quanto discreto: ideo Geometria ab Arithmetica differt: ergo non sunt omnium scientiarum eadem

1. Ratio.
Nō sunt eadem principia indiuerfis sciētij.

2. Ratio.

3. Ratio.

dem principia. Nam quia magnitudo à numero differt: ideo Geometra habet alia principia quàm Arithmeticus: geometriæ sunt à puncto ad punctum lineam ducere contingit: cōtinuum est diuisibile in infinitum: omnis tota magnitudo est maior sua parte, &c. Arithmetica principia sunt, numerus est multitudo ordinata ex vnitatibus: partes numeri non copulantur ad vnū terminum communem: numeri procedūt in infinitum in ascēsu: sed non in descēsu &c. hæc omnia ex dictis Arist. in isto cap.

¶ Habita ergo declaratione, & mente Aristote. de diuersitate scientiarum ex parte principiorum, quia in superioribus tetigit distinctionem ex parte obiecti, & non materialis sed formalis: operæpretium erit ali quibus conclu. tradere huiusmodi distinctionem.

Quomodo vnitas vel diuersitas in scientia sit sumenda.

De distinctione scientiarū & vnitatē eorum.

Pro complemento huius materiæ vt distinctio scientiarum vnitas & pluralitas habeatur: per sequentes conclusiones declarandum duximus supposita distinctione: quod quædam dicuntur distinguū vel differre numero solum alia numero & specie alia genere & sic dicuntur conuenire: homo & leo conueniunt genere: & specie differunt: Petrus & Paulus conueniunt specie & genere & solum numero differūt: & quidem quod scientiæ numero differāt ratione subiecti est manifestum: nam scientia quæ est in intellectu Petri: non est eadē numero quæ in intellectu Pauli: etiā si de eadem conclusione, & de eodem obiecto formali sit. &c. non est in hoc difficultas: sit ergo.

1. Conclusio

¶ Prima conclusio quicunq;ue habitus differunt genere, & scientiæ differunt sic in vniuersum non ratione obiecti sed aliunde: quia aut in genere cognitionis: vt differūt scientia fides & opinio. Et scientia quæ per causam, differt ab ea quæ per effectū: quia vna propter quid alia quia: & differunt ex parte finis vt practica & speculatiua. 3. de aia tex. 3 8. & differūt illi. 5. habitus intellectuales: de quibus. 6. Ethicorum. c. 3. Differūt fides & opinio & scientia: vt infra dice

mus penes euidentiā & in euidentiā formidinem & certitudinē. &c. sed de isto modo differēdi in habitibus & scientijs nō loquitur Arist. in supra dictis capitulis.

1. Conclusio

¶ Secunda conclusio scientiæ specie differunt penes specificam differentiam obiectorum: itaque scientia erit vna, cuius omnes conclusiones cōueniunt in vnitae obiecti specifica: hanc conclu. Arist. intendit in præsentī loco: cum enim motus penes terminum distinguantur, & scientia nō sit aliud, quàm quidam motus in suum obiectū: sequitur qd vbi sit vnitas specifica obiecti: erit vna sciētia: & vbi fuerit diuersitas erit scientia: habet enim se obiectū respectu scientiæ sicut se habet forma in naturalibus quæ dat esse rei: quod docet Arist. 2. de anima text. 3. 3. quando ait obiecta sunt priora actibus: & actus priores potentijs. Vnde Philosophantes regulam eliciunt: actus & habitus & potentiæ, distinguuntur ratione obiectorum.

¶ Distinctio ista obiectorum, quæ distinctionē facit in scientijs: formalis debet esse: quia materialis non sufficit. Hanc nos supra posuimus de mente Arist. & nūc repetimus ad propositum: quia aliās darentur tot diuersæ potentiæ visuq; quot essent colores distincti: sed tamen solum vna datur potentia visua quia vnum est obiectū formale color: & sic omnia obiecta materialia distincta, quia in vna conueniunt ratione formali: vnum solum reputātur obiectum & sub vna eadem ratione cadunt sub potētia, similiter in scientijs quantumuis sint obiecta distincta materialiter & multæ sint conclusiones scite: si in vna ratione formali conueniunt: solum erit vnum obiectum, & vna sciētia, & non diuersæ. Hæc sunt clara & latius in libris de anima in nostris speculationibus physicis.

3. Conclusio
Distinctio obiectorum debet esse formalis ad diuersitatē scientiarum.

¶ Quarta cōclusio. Ratio cōmunis scibilis quæ formalis est, per quā sciētia habet vnitatē & distinctionē, debet summi secundū rationem abstractionis à materia. Hæc ex dictis Arist. 6. Metaph. tex. 2. quia cū scientia non sit de singularibus sed de vniuersali vt dictum est latē, cum vniuersale non nisi per abstractionem sit, sequitur quod & ratio scientiæ per abstractionē erit, & vbi sit diuersa ratio abstractionis erit & diuersitas in scientia.

4. Conclusio

¶ Pro quo notandum, quod abstracta tripliciter se habent: quædā sunt penitus abstracta à materia non solum per intellectū sed realiter & verē: sicut sunt intelligentiæ.

Abstracta tripliciter se habent.

Alie sunt res que licet realiter separate non sint, à materia tamē per intellectum abstractuntur, vt in mathematica quantitas: alie sunt que in suis diffinitionibus materiā includunt vt elementa, & mixta, & res naturales, in quibus tñ est abstractio. Hac consideratione Arist. loco citato distinxit Metaphysicam quæ tractat de ente, & Mathematicas quæ tractant de quantitate: & Philosophiam quæ tractat de rebus naturalibus. In vniuersum est verum quod in sciētia abstractio est: & ratio formalis obiecti secundum rationem abstractionis erit, sed non est gradus æqualis in omnibus vt notum est.

C A P. XXVI. De scientia & opinione.

Inter est autem inter id quod sub scientiā, & id quod sub opinionem cadit: nam scientia quidē vniuersalis est cognitio, & per necessaria comparatur: necessariū autem aliter se habere non potest: at sunt quædam vera quidem, & numerantur inter ea quæ sunt: tamē & aliter se habere possunt. Patet igitur circa hæc scientiam non esse: nam ea non possent aliter se habere, quæ aliter se se habere possunt. At vero neque intellectus, intellectum enim principium scientiæ dico: neque sine demonstratione scientiā, quæ quidem est existimatio vacantis medio propositionis. Est autem intellectus verus, & scientia & opinio, & id quod per hæc dicitur. Quare restat, opinionem esse circa id quod verū quidem est, aut falsum: aliter autem se se habere potest. Hæc au-

tem est vacantis medio, & non necessariæ propositionis existimatio.

¶ Atque hoc consentaneum est etiam ijs quæ apparent, tam enim opinatio, quam talis natura incertum est sanè: nemo præterea tum opinari quippiā arbitratur, cum illud putat aliter se habere non posse, sed scire. Secundum esse quidem sic putat, existimat autem & aliter se habere posse, nihil prohibet illum tum opinari: propterea quidem quod rei talis quidem opinio est, necessariæ vero scientia.

¶ Quomodo igitur fit vt vnus idem opinetur, alius sciat, & cur opinio non erit sciētia, si quispiā posuerit fieri posse, vt de eodem omni opinio habeat quod scit. Proficiscetur enim & hisce qui scit, & hisce qui opinat per media, quousque per veniat ad ea quæ medio vacant: quare si ille scit, & qui opinat scit. Feri enim potest vt quemadmodum ipsum esse, sic & ipsum propter quid est opinemur: hoc autem constat ipsum medium esse.

¶ Ansi existimauerit quidem, ea quæ aliter se se habere nequeunt, perinde atque habent, definitiones se se habere per quas ipsæ demonstrationes cōficiuntur sciet, non opinabitur: si autem vera esse crediderit, non tamen hoc ipsis putauerit competere ratione substantiæ atque formæ, opi-

nabitur, non verè sciet: atque si per ea quæ medio vacat processerit, ipsum esse & propter quid est opinabitur: sin vero non per ea quæ vacant medio, tantum ipsum esse opinabitur.

¶ Opinio nanque sciētiaque omnino eiusdem non est: sed ut est & vera & falsa modo quodā eiusdem opinio. sic & scientia & opinio est eiusdem. Etenim opinionem quidem veram ac falsam, ut quidā inquirunt eiusdem esse, cū alia absurda, tum hoc secum trahit, ut non opinetur quispiam quod opinatur falso. Sed cum multipliciter idem dicatur, partim esse potest, partim esse non potest. Nam opinari vere diametrum commensurabilem esse, absurdum est sanè: sed sic est eiusdem, quia diameter circa quem sunt ipsæ opiniones est idem, vtriusque tum ratio eadem non est. Pari modo scientia eiusdem esse atque opinio potest. Illa nanque sic erit animalis extimatio, ut fieri non possit: veluti si illa quidem extimatio, sit homini substantiæ ratione competere: hæc autem homini quidem sed nō illo competere modo. Idem est enim id, circa quod vtraque fit, est enim homo, sed motus non est idem, ut patet: ex his autem emergit, fieri non posse ut simul idem opinetur quispiā ac sciat: nā simul existimationem habere, & aliter

& non aliter idem se se habere: quod quidem fieri nequit. Etenim fieri quidem potest, ut in alio atque alio sit eiusdem sit vtrūque ut diximus: sed in eodem sic hoc pacto fieri nequit. Haberet enim simul existimationē, hominem per se animal esse, & nō per se animal esse, quorum primum esse non posse, secundum sit posse hominem non animal esse. De reliquis autem quonam pacto distribuenda sint, de mente, inquam, de intellectu, de scientia, de artē, de prudentia, de sapientia, alijs in locis pertractabitur. Quædam enim ipsorum ad naturalem, quædam ad morū magis pertinent contemplationem.

E X P O S I T I O.

N isto cap. 26. Philof. tractat de differentia inter sciētiā, & opinionem: & quomodo differant, & conueniant: & etiam de differentia inter sciētiā, & intellectum, in quantum est habitus principiorum: & tangit etiam differentiam inter sciētiā & alios habitus intellectuales, & sensum Philosophi sicut in alijs fecimus, apponemus.

¶ Primo quomodo scientia ab opinione differat oportet notare: quod opinio tribus modis sumi potest: primo ut habitus cognoscimus est cū assensu: ut si assentio huic, quod quantitas distinguatur à re quanta: & cognosco per rationem probabilem sic esse, & quo ad hoc quod est cognoscere & assentire opinio est genus ad scire, credere, & opinari.

¶ Secundo modo opinio propriè dicitur: & tunc dicit apprehensionē vnius partis contradictionis cū formidine alterius: scilicet tūc quod alia pars sit vera: ut si ha-

i. Concluf. Quomodo scientia distinguitur ab opinione.

Opl. tribus modis sumitur.

beo

beo opinionem in hoc anno abundantiam fructuum futurus, sic tamen vt non sine timore de opposito.

¶ Tertio modo, opinio strictè capitur, vt sit apprehensio veri contingentis, in quantum contingens est: & per medium cōtingēs: scilicet per syllogismum topicum, qui probat, sed non demonstrat.

Conclusio.

¶ Conclusio, scientia differt ab opinione, non primo, sed bene secundo modo, & tertio. Probatur ex Arist. in isto loco, & primum est certum: eò quod genus nō distinguitur contra speciem: quia eam continet & de ea prædicatur: sed opinio primo modo est huiusmodi, quia est habitus cognoscitiuus, sub quo continentur scientia, & fides. &c.

¶ Secunda pars probatur quod scilicet scientia differat ab opinione: quia scientia est de vniuersali & necessario, & acquiritur per medium vniuersale & necessariū: sed opinio est de singulari cōtingenti, & nō necessario, & per medium topicum, non demonstratiuum: ergo sequitur quod differunt sicut oppositum à suo opposito. Et adhuc potest confirmari: cuius rationes sunt oppositæ, & conditiones, oportet & ipsa sint opposita cuius conditiones sunt: sed scientia & opinio sic se habent, vt patet: nam eo modo quo ad syllogismum demonstratiuum se habet topicus syllogismus, se habet scientia ad opinionem: sed syllogismus demonstratiuus à topico differt, ergo & scientia ab opinione.

2. Conclusio.
Scientia ab intellectu differt.

¶ Secunda conclusio, scientia differt ab intellectu qui est habitus principiorū: quod tribus rationibus Arist. probat, supposito quod intellectus, non capitur neque pro potētia intellectiua, neque pro conceptu de re intellecta: neque pro fantasia, seu cogitatiua: vt interdum, (quæ particularis ratio dicitur:) sed prout sumit probabilitatem principiorum. Ratio prima est, scientia non est principium scientiæ, quæ intellectus est principium scientiæ vt dicimus, ergo nō est scientia: non enim est idem effectus & causa, seu principium rei & res cuius est principium:

¶ Secundo, intellectus vt sic est circa in demonstrabilia, quia principia ipsa prima, quorum est intellectus, in demonstrabilia sunt: nam solo lumine intellectus agentis habentur, & sunt velut ianua in domo per quam additus est: sed scientia circa demonstrabilia est, cum sit habita per demonstrationem ergo.

¶ Tertio, intellectus est de propositionibus immediatis, quæ per nullum medium monstrari possunt: quia ipsa in demonstrabilia sunt: sed tamen scientia: aliquando de mediatis, quæ per alias immediatas demonstrantur: vt notum est ex præcedentibus: quia ista homo est substantia, de qua est scientia, probatur per hanc, animal est substantia: & corpus animatum est substantia, & corpus est substantia: sed tamen quod libet est vel non est non habet aliquod medium per quod probetur: quia immediatum est: & nota quod principium propositionis immediata, propositio per se nota, sunt idem, licet differant rationibus nominum: nam dicitur principium, vt respicit conclusionem per ipsum demonstrandam: & dicitur propositio immediata vt caret medio priori, quo possit probari: & dicitur per se nota, in habitudine ad intellectum: quia statim simplici intuitu fertur in eius euentiam: consequenter demente Arist. dicendum, quod ista tria, intellectus scientia, & opinio, conueniunt adinuicem, & disconueniunt: conuenientia est, quia circa verum sunt: sed differunt, quia scientia, & intellectus semper circa verum: opinio autem circa verum, non in fallibiliter: sed non repugnanter. Nam quod quantitas non distinguitur à re quanta est verum non repugnat, sed non in fallibiliter: quale verum est de quo est intellectus, quod libet est vel nō est: & de quo est scientia, quod homo sit risibilis. Vnde opinio, vt opinio est, abstracta à veritate & falsitate, eò quod non in fallibiliter est. Itē est differentia, quia opinio circa contingentia, scientia & intellectus sunt circa necessaria: & in scientia resolutio fit vsque ad immediata necessaria: in opinione tamen vsque ad immediata probabilia. Et Arist. probat opinionem circa contingentia esse: quia habitus & obiectum cuius est habitus, proportionatur: sed opinio dicit quid in certum & dubium, quia cum formidine de opposito: ergo & ipsum de quo opinio est, est in certum & contingens & variabile. &c. Secundo quia quando quis de aliquo obiecto existimat quod non potest aliter esse non opinatur sed scit: ergo opinio de contingenti est, & non de necessario.

¶ Arist. ponit quæstionem an de eadē re possit esse scientia & opinio, & eam per quatuor asserta resoluemus.

¶ Primum assertum scientia, & opinio nō possunt esse de eodem obiecto simpliciter quod

Idem principium, propositio immediata, & per se nota.

Primum assertum.

quod probatur: sicut se habet opinio vera, & opinio falsa respectu eiusdem obiecti: se habet scientia & opinio, sed de eodem obiecto simpliciter haberi non potest primū: ergo neque simul erit scientia & opinio: patet, opinio est cognitio incerta & dubia: & scientia est certa. Sed minor probat quia sicut si significatū propositionis veræ esset significatū propositionis falsæ, propositio vera esset falsa: sic si de eodem obiecto simpliciter esset opinio vera & falsa: cum ergo primū sit impossibile, & hoc etiā erit, scilicet scientia, & opinio de eodem. Et confirmatur quia habitus & actus diuersarum rationum diuersitatem accipiunt ab obiectis diuersarum rationum formalium: cum scientia & opinio, scire & opinari sint huiusmodi: ergo non instaret distinctio interea si de eodem obiecto simpliciter essent: ob quod Arist. dicit, eiusdem, opinio & scientia non omnino est.

Secundum assertum.

¶ Secundum dictum Arist. scientia & opinio possunt esse de eodem obiecto non formaliter sed materialiter sumpto: sumitur obiectum materialiter quando consideratur ut res & formaliter quando consideratur ut stat sub tali vel tali predicato: exemplum primi diameter ut diameter est. Exemplum secundi diameter non est commensurabilis vel diameter non est commensurabilis: sunt Arist. exempla. Probatur dictum: supposita dif. de eodem obiecto materialiter sumpto, habetur vera & falsa opinio: ergo de eodem potest esse scientia & opinio. Patet ex dictis in primo asserto: nam eo diximus stare non posse scientiam & opinionem de eodem obiecto simpliciter: quia non potest esse opinio vera & falsa de eodem. Sed probatur quod de obiecto materialiter posuit esse simul opinio vera & falsa: nam de diametro potest quis habere opinionem, quod est costę commensurabilis: & hæc est falsa opinio: & alius potest de diametro opinari quod diameter non est commensurabilis costę: & est vera opinio: Ecce quomodo est opinio vera & falsa: ergo eodem modo de aliquo potest esse scientia, & opinio: ut si quis putet esse hominem animal rationale ut non possit aliter esse, habet scientiam: & si aliquis putet posse aliter esse habet opinionem. Quia sunt distinctæ rationes formales potest esse scientia & opinio: sed hoc contingit in diuersis. &c.

3. Assertum

¶ Tertium assertum impossibile est eundem hominem pro eodem tempore de eodem obiecto, formaliter sumpto: habere scientiam

& opinionem: nam si Sortes scit triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis: tenet pro certo non posse aliter esse: & si pro eodem tempore opinatur posse aliter esse, putat cum non stet certitudo totalis cum opinione & sic eodem tempore essent simul contradictoria vera posse aliter esse: & non posse aliter esse: dixi pro eodem tempore, quia in diuersis temporibus id non repugnat: ut antequam discat cum incipit habet opinionem quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, & post habet scientiam. &c.

¶ Quartum assertum, possibile est distinctos homines, de eodem obiecto, respectu eiusdem predicati pro eodem tempore habere scientiam, & opinionem: ut de hoc: triangulus habet tres angulos. &c. quia stat quod Sortes habeat rationes necessarias in Geometria, & sic ei esse demonstratum: & tamen quod Plato, incipiat ad discere & non habeat scientiam, & sic habebit opinionem. Hæc ad mentem Arist. sint dicta.

4. Assertum
S. Tho. 1. 2. q. 57. per totum.

¶ De distinctione autem habituum intellectualium: ut de arte & prudentia. &c. hic Arist. quia non erat proposito deseruiens, reliquit. De quo tractat. 6. Ethicorum cap. 3. si quidem intellectus qui est habitus primorum principiorum, à scientia distinguitur ut distinctum est: quia hæc de conclusionibus, illæ de principijs: & ab arte & prudentia etiam scientia & intellectus, distinguuntur: quia ars, & prudentia, circa contingentia, & posse aliter esse: & circa particularia sunt: ut notum est, sed scientia, & circa necessaria, & circa vniuersalia: & quæ non possunt aliter esse. &c.

C A P. X X V I I.
De solertia.

Solertia verò quædam est coniectatio medij in tempore admodum breui: veluti si quispiam hoc viso, lunam eam partem quæ est versus solem lucidam semper habere cito percepit, propterea id ipsum effici quod lumē ex sole suscipit luna,

aut

aut si viso paupere diuitē adēte, hoc illū propterea facere quā mutuo argentum accepit intellexerit: aut si cognouerit, cur hi sunt amici, quia sunt eiusdem hominis inimici: omnes enim medias causas, qui vidit extrema, cognouit. Lucidam partem versus solem habere sit. a. solis lucere lumine sit. b. luna sit. c. igitur ipsū b. id solis lucere lumine, competit. c. ipsi inquam lunæ: at ipsum. a. lucidam inquam semper versus solem habere partem ipsi inest: quare fit vt. a. per. b. mediū ipsi competat. c.

IC est finis primi libri posteriorum, & mentionē facit de solertia eō quod distinguatur à. 5. illis virtutibus intellectualibus, de quibus in. 6. Ethicorum, & solertia à scientia distinguitur quia non ex simpliciter necessarijs procedit: sed in contingentijs coniecturis agit. Et ipsa solertia prudentiæ pars est: de quibus S. Thom. 2. 2. q. 49. art. 4. est enim quædam vis facilis & de repente inueniēdi causam rei: vt exēplo docet Philo. vt si ignarus Philosophiæ lunam videat illumari in illa parte quæ est versus solem statim coniciat à sole lunam lumen mutuare vel si videat paupere ingrediētem domum duitis coniectet causam esse, vt ab illo pecuniam mutuo accipiat. &c. sed tamen quia ista deficere possunt, & in eis potest esse deceptio à ratione virtutis solertia deficit.

¶ Pro maiori declaratione illorum quæ in præcedenti cap. dicta sunt, & pro consumptione illorum quæ expectant ad primum librum posteriorum est quæstio.

¶ An sicut scientia & opinio non simul de eodem se compatiuntur: sic etiam fides & scientia: de primo Aristo. ex proposito loquutus est in præcedenti cap. de secundo expressam non fecit mentionem, ob id opere pretium videtur de eo disputare.

¶ Primo probatur quod non repugnet sciē

tiam & opinionem esse in eodem subiecto: nam si aliquid obstaret aut esset ex parte obiecti: quæ scilicet per scientiam iudicamus rem non posse aliter se habere, vt supra diximus: & per opinionem contrariū: sed hoc non obstat: quia qui opinatur quātitatem distingui à re quanta, putat esse necessarium: quia si distinguitur necessario distinguitur. Aut esset repugnantia ex parte mediorum, ex quibus procedunt: & hoc non: quia ad eandem conclusionem & demonstratio, & ratio probabilis adducitur, & sæpè faciūt Astrologi: vt postquā Astrologus demonstrat terram esse rotundam: adducit probabilem rationem, quod sicut cælum est rotundum ita & terra: vt Theologus ad illa quæ fide habentur: adducere solet.

¶ Secundo probatur quod fides & scientia possint simul esse: & ex hoc confirmabitur primum: quia minus repugnat scientia & opinio, quam fides & scientia: patet, ea quæ demonstratiuè probantur sunt scita vt supra probatum est: & eadē sunt per fidem credita à fidelibus: patet quia Deum esse & Deum esse vnum est rectum, & demonstratiuè & 8. Physicorum & 12. Metaph. probatur à Philoso.

¶ Tertio probatur de solertia quod sit virtus: nam dictum est non esse virtutem, quia in differēs est ad verum, & ad falsum: si non esset virtus solertia eō esset quod in differēs est, ad verum & ad falsum: sed hoc non obstat: patet de prudentia: quia vt ait Philoso. 6. Ethicorum in differēs est, quia est circa singularia non enim repugnat virtuti prudentiæ vt aliquis erret circa singularia sua consilia propter incertitudinem rerum humanarum: item quia prudentia virtus est: & solertia cū sit pars illius necessario virtus erit: vt S. Tho. probat. 2. 2. q. 49. S. Thom. artic. 4.

¶ In contrarium est auctoritas Philosophi.

¶ Pro solutione notandum communiter ista distingui, scientia, fides, opinio à Philosophis (vt dictum est) vt sciētia sit per quā assentimus alicui conclusioni firmiter euidenter: & fides distinguitur ab ea: quia per fidem assentimus firmiter quidē, sed tamen in euidenter: quia fides est de non visis: & opinio ab utroque distat: quia per eam alicui propositioni præbemus assensum, sed tamen neque firmiter neque euidenter: ob id à fide & scientia distincta est: quia quod est cum formidine de opposito non est fides:

¶ In contrarium est auctoritas Philosophi.

¶ Pro solutione notandum communiter ista distingui, scientia, fides, opinio à Philosophis (vt dictum est) vt sciētia sit per quā assentimus alicui conclusioni firmiter euidenter: & fides distinguitur ab ea: quia per fidem assentimus firmiter quidē, sed tamen in euidenter: quia fides est de non visis: & opinio ab utroque distat: quia per eam alicui propositioni præbemus assensum, sed tamen neque firmiter neque euidenter: ob id à fide & scientia distincta est: quia quod est cum formidine de opposito non est fides:

S. Tho.

I. Argu.

Secundo.

I. Nota.

des: licet quantum ad in euidentiā cōueniant: & quia est in certa, etiā à scientia distat: hæc communiter dicuntur, & acceptatur ab omnibus.

2. Nota. ¶ Secundo est considerandum apud Philosophos de aliquibus fuisse fidē, de quibus non erat demonstratio: in quo sensu dicitur quod Aristot. habuit fidem de æternitate mundi quia credidit in dubiè mundū æternum: credidit etiam cœlum esse quintum corpus id est non constare ex quatuor elementis: credidit etiam animam rationalem esse immortalē, & credidit. 8. esse cœlestia corpora, scilicet. 7. planetarum & 8. stellarum fixarum, quod firmamentum dicitur: & credidit sol esse statim in secundo cœlo post cœlum lunę: quæ ponitur in primo supra nos. De quibus omnibus, non habuit euidentiā, sed fidem adhibuit Egyptijs atque Babilonijs, in hoc secundo cœli text. 6. & text. primo & secundo ubi ait: propter quod bene habet persuasibile se ipsum exhibere antiquis, & maxime patruū nostrorum veros credere sermones: vt sit immortale & diuinum aliquid. &c. & in eodem sensu.

Quomodo
fidē habuit
aliquorum
Aristot.

¶ Plato fidem. Tenuit in Timeo in dubiam describens mundi productionē per modū historię & formationē hominis tā quo ad animā quā immortalē & immediatē a deo: quam quo ad corpus quod dijs ministris secundis (quos vocat) tribuit. De quo nō habuit euidentiā: sed in Timeo dicit priscis viris his in rebus credendum est: impossibile sane inquit deorum filijs fidem non habere: licet neque necessarijs, neque verisimilibus rationibus eorum oratio cōfirmetur: nos igitur legē secuti fidē eis prestabimus. Hæc Plato, qui priscos viros à dijs genitos prophetas intelligit: an autē per diuinos vates, Plato intelligat (quos nos prophetas veros dicimus) quia sacra eloquia nobis tradiderūt an fatidicos & diuinos furore correptos, alibi occurret oportune. Hæc ergo sint dicta vt intelligamus apud infideles Philosopho. aliquorum fuisse fidem: licet care rēt fide (quæ propria Christianorum est) & sine qua impossibile est Deo placere. His suppositis sit.

Plato.

1. Conclu. ¶ Prima conclusio, neque Aristot. neque Plato, neque aliqui Philosophorum cognouerūt aliquem habitum fidei: vel assensum, qui differret ab opinione. Loquentes de fide quā nos Catholici fidem vera dicimus. Pro probatione supponimus duplicē esse fidē

vnā humanam aliam quā vocamus diuinam Catholicam: quæ per reuelationem diuinam habetur: nam citra reuelationem ali quibus veritatibus humanis assentimur per fidem humanam, & sine formidine: vt huic quod sit Roma in Italia etiam si nunquā viderim: & inter has duas fides, & est distinctio circa materiā de qua, quia hæc humana, de rebus humanis: illa diuina, de rebus diuinis: sed est alia potissima differentia essentialis: quia fidei diuinæ non potest subesse falsū: quia Deus qui est reuelator eius, mentiri non potest, neque falli, neque fallere: quod probatur à nostris Theologis, & est articulus fidei: sed tamen fides humana, quantumcunque sit certa potest tamē ei falsum subesse: ob quod à ratiōe virtutis deficit. Probatur conclu. quia neque Aristot. neque alij Philoso. Phy. naturales talē habuerūt fidem diuinam: nam qui eam habet fidelis dicitur: sed tam Aristot. quā alios quantumcunque doctissimos in naturalibus infideles gentiles vocamus, & non fideles: ergo eam non habuerunt. Quauis aliqui præsentiant denominatis vt credāt in

S. Th. 2. 2.
q. 4. ar. 5.

Abulen. 5.
Paradoc. 6.
131.

¶ Secunda pars conclu. quod fides humana quā habere potuerunt Philosophi, non distinguatur ab opinione. Nam quod fides diuina sit distincta ab opinione dictum est, eo quod non sit certum infallibiliter: quod per opinionem habetur: sed quod fidei est diuinæ est certissimum firmissimum: ita vt cœlum & terra transire possint & deficere sed tamen reuelata à Deo nullo modo: nūc ergo probatur quod fides humana quæ potuit esse in Philosopho. & veresuit nō differat ab opinione: saltem re. Nam dato quocunque assensu secundum humanam fidem: potest subesse falsum ei vt dictum est: ergo potest aliter esse quam assentimus per fidem illam humanam, sed hoc idē de illis de quibus opinio est: ergo sequitur quod illa fides humana, quam habuerunt illi Philosopho. non differt ab opinione. D. S. in. 2. 2. q. 4. ar. 5. ad secundum insinuat Arist. in. 6. Ethicorum nomine opinionis comprehendisse humanam fidem: & excludit eā à ratione virtutis: eo quod quantumcunque sit tam certissima vt certum est de hac Roma est: tamen potest ei subesse falsum. Et sic in doctrina Aristot. differentia ponenda est inter fidem & opinionē: secundum magis, vel minus quia per fidem magis assentit & minus per opinionem: in quo sensu primo Topi-

corum

corum capitulo quinto ait, fides enim videtur esse vehemens opinio, id est assensus certus, siue sit verus siue falsus: qua propter licet formido sit adiuncta opinioni (quæ tamen in fide etiam si sit humana non reperitur) non tamē est de intrinseca ratione opinionis de quo infra. Itaque opinio solum dicit de necessitate, quod sit assensus verus vel falsus obiecti contingentis.

1. **Conclus.** ¶ Secunda conclusio, fides diuina cui non potest subesse falsum, est certior quam sit scientia: patet propter fidem Catholicam negamus aliquam propositionem quæ demonstratur apud Philosophos naturales & euidētē reputarent, scilicet omnis essentia diuina est pater: filius est essentia diuina: ergo filius est pater. Quauis sit defectus in tali modo arguendi vt supra in tractatu syllogismorum dictū est. Sequitur ergo quod fides diuina ipsa certior est quacunque scientia.

2. **Conclus.** ¶ Tertia conclusio opinio cum vt ex Aristot. colligitur assensus sit verus vel falsus obiecti contingentis, non solum contingētiam ex parte obiecti sed etiam ipsius intellectus importat. Prima pars conclusionis probata est ex prima conclusione, qua ratione ipsam opinionem à fide humana nō differre probatum est re, sed probandum est quod hæc contingentia etiam ex parte intellectus veniat consideranda. Quod est dicere ad hoc quod aliquid sit opinio satis est quod sit de obiecto quod in re veritate

3. **Th. 1. 2. q. 67. ar. 3.** sit cōtingens, vel quod existimetur esse cōtingens, adhuc sensum, quod nō existimetur esse necessarium: itaque licet ego assentiā propositioni necessariæ, si tamen nō euidenter iudico esse propositionem necessariam, licet opiner necessariam: reputatur ab Aristot. assensus obiecti contingentis ex parte subiecti: quia cum solum opinor esse necessarium in estimatione mea forte

non est necessarium: & hoc quod dico forte Aristot. appellat contingens: & hæc est propria significatio de ly forte: ex quo apparet Aristot. mentionem fecisse de omni opinione & quæ est de contingenti ex parte obiecti & quæ est ex parte subiecti: & si Durā. in prima quæstio. prologi sen. cōtrariū reputet: & quod doctores cōmuniter dicunt opinionem esse assensum cum formidine ratione cuius à fide & scientia distingunt: non est ex Aristot. sed doctores exponentes verbum contingens ex cogitant: quare diximus non esse de intrinseca

Durandus.

significatio de ly forte apud Arist.

ratione opinionis in rigore stando. In forma ergo probari potest conclusio vbiunque contingit non esse assensum formam de re quæ potest aliter se habere, ibi est opinio sed potest aliter se habere, ibi est opinio sed potest aliter se habere, ibi est opinio necessaria, quam non euidenter necessariā iudicat, ibi nō est certus assensus: ergo erit opinio: & non est contingens, ex parte obiecti cum propositio sit necessaria: ergo est ex parte subiecti. &c. & secundo potest probari vbi est talis assensus (non tamē euidenter iudicando de tali propositione necessaria) vel est assensus fidei, vel sciētie, vel opinionis, sed non est fidei, vt supponimus neque est sciētie, quia non est euidens: ergo erit opinionis. Hæc dicta sint ob intelligentiam Arist. in presentiarum sed tamē loquendo de natura opinionis duo videntur dicenda: primum quod in doctrina Philosophi de intrinseca ratione opinionis formido nō est: ad modum quo modo moderari loquuntur: & sic sensit. S. Thom. quia iudicium quo assentionē Romam esse opinio est cum non sit sciētia & si est fides humana nihil differt re: vt dictum est ab opinione tamen proprie loquendo nō est formido in tali assensu. Secundō dicendū quando quidem vsus habet vt distinctio sit inter humanam fidem & opinionē: opinio erit talis cōditionis vt de intrinseca ratione sit formido: & humana fides est assensus certus in euidens siue sit verus siue falsus sine formidine. Et hoc est loquēdo vt plures loquuntur: sed sentiēdo vt pauci, & ij sapientes de quorum numero facile princeps doctor. S. 1. 2. q. 67. art. 3. qui & si opinionem dicat assensum cum formidine, formidine ponit, vt non de intrinseca ratione eius: cū videatur sentire opinionem nō differre ab humana fide: quia nō repugnat illi falsum. Quapropter quādo idem doctor. S. fidem ponit mediam inter scientiam & opinionē quia est assensus certus firmus, in euidēs in quo à scientia differt & est sine formidine in quo ab opinione ibi nō loquitur de fide humana sed vera Catholica cui non potest subesse falsum. Difusse hæc videntur dicta, sed tamen ad intelligentiam Aristot. in præsentilo loco conducunt imō sunt necessaria.

4. **Conclus.** ¶ Quarta cōclusio scientia & opinio de eadem conclusione neque secundum actus neque secundum habitus esse possunt simul in eodem intellectu: probatur. Contraria non possunt simul esse in eodem subiecto

De opinione.

Formido nō est de intrinseca ratione opinionis.

S. Thom.

iecto vt manifestum est, sed assensus euidēs qui est in scientia, & in euidens qui in opinione contrarij sunt: ergo non possunt esse simul: & experientia hoc satis constat: Dixi de eadem cōclusionē, nam de eadem re id non repugnat: nam de Deo Philoso. potest habere scientiam quod est vnus: & opinionem an possit infinitū producere: vel potentiam creandi communicare. De quo disputāt Theologi. Et sicut probatur de actibus, remanet probatum de habitibus, cum sint habitus propter actus, & in moralibus compertissimum est quod non possit quis simul habituatus esse ad duo contraria: nam actus temperantiæ prius corrūpunt habitum in temperatiā, quā producat habitum temperantiæ. Ex istis sequitur quod fides non possit esse cum scientia neque cum opinione: quia assensus obscurus repugnat claritati scientiæ: & certitudo opinionē, quæ cum formidine est, seu cum contingentiā: ad sensum dictum.

S. Th. 1. 2. q. 67. ar. 3

5. Conclu.

¶ Quinta cōclusio, solertia & si pars sit prudentiæ: virtus tamen propriè nō est, loquēdo de ea de qua loquitur in presenti Arist. huius cūclu. prima pars ex Isydoro in lib. Ethimologiarum constat: & ratio id manifestat, quia prudentis est rectam habere de operandis æstimationem: quæ non solum in speculatiuis sed in operatiuis: sed hæc quando non habetur per doctrinam quæ docilitas vocatur, per se inueniendo necessaria est quæ solertia dicitur: est enim facilis coniecturatio circa inuentionem mediij. & c. tunc in forma est argumentum id ponendum vt prudentiæ pars, quæ conducit ad prudētis officium: sed solertia est huiusmodi: ergo ipsa pars prudentiæ est.

S. Th. 2. 2. q. 49. ar. 4.

¶ Secūda pars probatur, quod in differens est ad verum & ad falsum non habet propriam rationem virtutis: sed solertia est huiusmodi, ergo non est propriè virtus: cōsequētia est bona, & maior ex diffinitionē virtutis est manifesta, cui⁹ est facere bonū habentem, & eius actus bonos reddere: & cuius nunquam malus est vsus: sed vbi falsitas cōtinget ibi neque bonus redditur qui habet, neque actus est bonus, neq; vsus, sed minor probatur: quia immedijs illis in ventis per solertiam & verum & falsum cōtingit vt experientia docet.

Ad primū.

¶ Ad primum argumentum ex dictis patet solutio, nam repugnantia est ex parte obiecti esse scientiam & opinionem: quia

vbi scientia est oportet sit necessarium, & non posse aliter esse: & in opinione sic est contingentiā vt possit aliter esse: & mediū demonstrationis in scientia necessariū est: cum ex necessarijs procedat: & in opinione processus sit ex probabilibus. Item in scientia est assensus euidēs, in opinione ineuidens: neque obstat quod ad illa quæ sunt scita ratio probabilis adducatur: nō enim ob id rationem scientiæ amittit: sicut neq; fides definit esse certa infallibilis (& cui nō possit subesse falsum) eo quod adducatur aliqua probabilis ratio, quia per tales rationes adductas ad ea quæ fidei sunt non causatur euidentiā & semper sunt non apparētia: illæ rationes faciunt vt impedimentā tollant difficultatis ad credendum: & ostēdant non esse impossibile id quod fides habet: neq; per tales rationes meritum fidei tollitur in illo qui etiam illis seclusis credebatur: & crederet eò solum quod à Deo sunt reuelata si cut scitè doctor. S. docet. 2. 2. q. 2. ar. 10. ad secundum.

Instantia. Solutio.

S. Th. 2. 2. q. 1. arti. 5. ad. 4.

¶ Ad secundum solutio stat in hoc, quod non potest esse quod idem ab eodem sit verum & creditum: & sic nec scitum & creditum, de eodē à diuersis non repugnat: quod quis habeat fidem de hac, Deus est vnus: & Philosophus habeat scientiam: & sic etiam vt dictum est potest de eodē obiecto scientia & opinio à diuersis: sed nō ab eodem: quia vnus habet demonstratiōem, alius solum rationem probabilem: sicut & potest de vna eadem re diuersis tamen consideratis habere scientiā & fidē: vt de Deo quod sit vnus potest quis habere scientiam, & habet fidē quod ille vnus Deus in essentia, in personis sit trinus: sed de eodem & secundum idem repugnat ob id quæ demonstratiuè scit Philosoph⁹ quod sit vnus, quod simplex, quod sit prima causa, rusticus credit, vel opinatur.

S. Tho.

¶ Ad tertium dicendum, quod prudentia in quantum moralis virtus est, non se habet ad verum & ad falsum: quod si quando contingat falli nō est ex parte eiusdem virtutis in quantum dicitur hoc agendum. Vt si ex aliquibus cōiecturis sit iudicium prudentiale aggrediendum est modo: videlicet quia hostes inermes esse, vel dormire putet: falsæ tamen fuerunt coniecturæ, nihil perijt de ratione virtutis quia euidentiā nō erat requisita. Solertia tamē vt medium facile inuenit ad demonstratiōem à ratione virtutis deficit: quia habitus inere speculatiuis

S. Th. 2. 2. q. 49. ar. 4. & 1. 2. q. 57

Lynconien-
sis.

tius est: & quia euidētiā rei non facit, &c, tamen in quantum deseruiens prudentiæ, est eius pars integralis: vt docilitas. Et quidem de solertia Lynconienſis in vltimis verbis cōmentariorum huius primi posteriorum loquens, ait, est vis velociter penetrādi, à causa in cauſatū, vel à cauſato in cauſam: & hæc est bonitas ingenij inueniendi mediū in tempore paruo, non expectato: vt si aliquis videt quod luna ſemper illuminatur in parte illa quæ respicit ſolē: per ſolertiam decurrit ſtatim, ad intelligēdum cauſam huius. ſ. quod hoc fit, quia non habet lumen niſi à ſole, & ſic per vim penetratiuam quæ est ſolertia: decurrit per omnes cauſas medias, donec de venerit ad cauſam vltimatam, & primam. Hæc Lynconienſis: ex quibus verbis declaratur, quid ſolertia ſit: Et per hæc finis ſit impoſitus libro primo posteriorum: ſolēt moderni multas mouere quæſtiones, & de euidētia, & aſſenſu, & alijs, quæ licēt aliquo modo videantur pertinere abſolutē, tamen in pertinētia vocari poſſunt: quia ſuo loco cōgruentius, & ad literam philoſophi non videntur commodē adducta.

¶ Hic eſſet lib. 2. posteriorum Ariſt. appoſentus, verum quia non videtur neceſſarius, & multis verbis, pauca ſuper addere videtur ad illa quæ in priori dicta, & quæ ſunt neceſſaria ad materiā demonſtrationis ex propoſito finē hīc dialēcticæ facimus: quibus vacat, ſuus manet locus diuagandi, obuij ſunt libri, & commentaria doctiſſimorum, ex quibus ſi quæ ſunt ſuper adēda intelliget: nam de medio cum agat in demonſtratione, (quod diffinitio eſt) bonam partem libri in hoc conſumit philoſophus, vt Alexādro Afrodeſeo placet. Sed an hæc diffinitio quæ eſt medium, debeat eſſe paſſionis, quæ de ſubiecto demonſtratur: vel debeat eſſe ipſius ſubiecti, de quo demonſtrat propria paſſio: vel debeat eſſe & ſubiecti, & paſſionis, non cōueniunt doctores: nam Ægidio Romano doctori fundamentali videtur in. 2. posteriorum, quod diffinitio paſſionis, & nō ſubiecti, medium ſit in demonſtratione potiſſima: nam geometra ſi probat triāgulum habere tres, &c. Id per diffinitionem paſſionis agit ſic. Omnis figura habens angulum extrinſecū æqualē duob⁹ intrinſecis ſibi oppoſitis, habet tres æquales duobus rectis, ſed triāgulus eſt talis ergo. Ecce pro medio, diffinitio paſſionis ſumpta eſt: & in phyſicis idem docet

Opinio.
Ægidij.Opi. Lynco-
nicus.

Ariſto. nam ſi quærat̄ur propter quid luna eclipſatur, reſpondetur propter interpoſitionem terrę inter ſolem & lunam, quod eſt diffinitio eclipſis, quod erat propria paſſio lunæ.

¶ Lynconienſis tamen in ſecundo putat, diffinitionem ſubiecti, eſſe medium in demonſtratione potiſſima, & non paſſionis: vt in hac omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis. Diffinitio ſubiecti. ſ. hominis, quæ eſt animal rationale, mediū fuit: & probat id eſſe de mēte Ariſt. in primo de anima in prologo, & in. 4. phyſicorū, & cōfirmat ex eodem Ariſt. qui in 2. poſte. dicit, mediū demonſtratiōis dicit quid, & propter quid: & hoc ſolū cōpetit diffinitioni ſubiecti. Nā ſi interrogas quid eſt homo, rectē reſpondes eſt animal rationale: & ſi quærit̄ propter quid eſt riſibilis, reſpondetur, quia eſt rationalis: & ſic dicit̄ propter quid reſpectu paſſionis: hæc Lynconienſis.

Opi. Lynco-
nicus.

¶ Sæc. Tho. tamen in. 2. poſte. lectione. 1. tenet, quod non ſolū diffinitio ſubiecti mediū eſt, (vt dixit Lynconienſis), ſed etiā diffinitio paſſionis, vt affirmat Ægidius: quia vtraq; diffinitio eſt mediū ſufficiens: ſed intelligere oportet vtrāq; diffinitionē: & ſubiecti, & paſſionis, ſic mediū eſſe, vt nō intelligam⁹ vnā diffinitionē, quæ cōprehēdat & mediū, & paſſiōis diffinitionē mediū eſſe, ſed quod vtraq;, vt diſtincta medium eſt, verbi gratia quia oportet primo demonſtrare paſſionem de ſubiecto per diffinitionem paſſionis: & poſtea per diffinitionem ſubiecti: vt homo eſt riſibilis: primo ſic demonſtranda eſt, omne aptum ridere eſt riſibile, homo eſt aptus natus ridere, ergo homo eſt riſibilis. Ecce per diffinitionem paſſionis probata eſt, ſed hæc nō ſufficit, quia vtraq; præmiſſarum in demonſtratione potiſſima debet eſſe, vel reduci ad immediatam: vt latē dictum eſt, ſed conſtat quod in demonſtratione ſupra poſita, licēt maior ſit immediata, minor tamen nō eſt: quia inter ſubiectū, & diffinitionem paſſionis datur medium. ſ. diffinitio ſubiecti: vnde minor probanda eſt, per diffinitionem ſubiecti, hoc modo, omne animal rationale eſt aptum natus ridere, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt aptus natus ridere. Ecce quo ordine tam diffinitio paſſionis, quàm diffinitio ſubiecti, medium ſunt in demonſtratione: & hæc eſt mēs doct̄oris. S. in loco cita-

Opinio. S.
Thom.

co citato: & est ad mentē Arist. Nā dicere, quod mediū in demonstratione sit diffinitio subiecti, & passiōis: sic vt aggregatū ex utroq; (vt aliqui dixerūt,) nō apparet. Dicebāt enim qd animal rationale aptū natū ridere esset mediū potissimū: quia erat maxime in mediatum, & subiecto, & passiōi: sed est hoc cōtra Arist. in. 2. quia mediū oportet sit diffinitio alicuius vnius diffiniti, modo, si tale aggregatū esset mediū, non est diffinitio alicuius vnius diffiniti, sed duorum. s. subiecti, & passiōis: non ta-

men esset inconueniens mediū esse, aggregatum ex pluribus diffinitionibus eiusdē diffiniti, vt hæc, homo est disciplinabilis, & docibilis, potest demonstrari sic, omne animal rationale cōpositum ex humano corpore, & anima intellectiua est disciplinabile, & docibile: homo est tale animal, ergo, &c. ¶ Hæc ergo videbātur notanda, & addēda in fine pro illis quæ ab Arist. in. 2. posteriorum multis verbis (vt dixi) tractantur. Ob idq; ex proposito missa facimus alia non necessaria.

R 2

S A L M A N T I C Æ,

Excudebat Ioannes Baptista à Terranoua.

M. D. L X I X.

